

Holy Bible

Aionian **Edition®**

Bekwil Bible
Bekwel Bible

AionianBible.org
The world's first Holy Bible untranslation
100% free to copy and print
also known as " The Purple Bible "

Holy Bible Aionian Edition ®

Bekwil Bible

Bekwel Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 4/25/2025

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0

Wycliffe Bible Translators, 2024

Formatted by Speedata Publisher 5.1.3 (Pro) on 5/4/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

<https://AionianBible.org>

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language
Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Bekwil at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aīdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aīdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Bekwil at AionianBible.org/History

06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEP Bible.
02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
12/04/23 - Eleēśē added to the Aionian Glossary.
02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
10/20/24 - Gospel Primer handout format.
11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
05/04/25 - 393 translations now available in 175 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Matye	11
Malak	106
Luk	164
Zarj	262
Mesa	337
eLom	431
Koolet yii Meken	472
Koolet yii Bəba	513
Ghalat	541
Efəez	555
Filip	569
Kolos	579
Təsalonik yii Meken	588
Təsalonik yii Bəba	596
Timote yii Meken	601
Timote yii Bəba	612
Tit	620
Filemərj	625
Ebele	628
Zak	658
Pyəd yii Meken	668
Pyəd yii Bəba	679
Zarj yii Meken	686
Zarj yii Bəba	696
Zarj yii Eləl	698
Zuud	700
ε Sisim Zarj nabe	703

APPENDIX

Reader's Guide

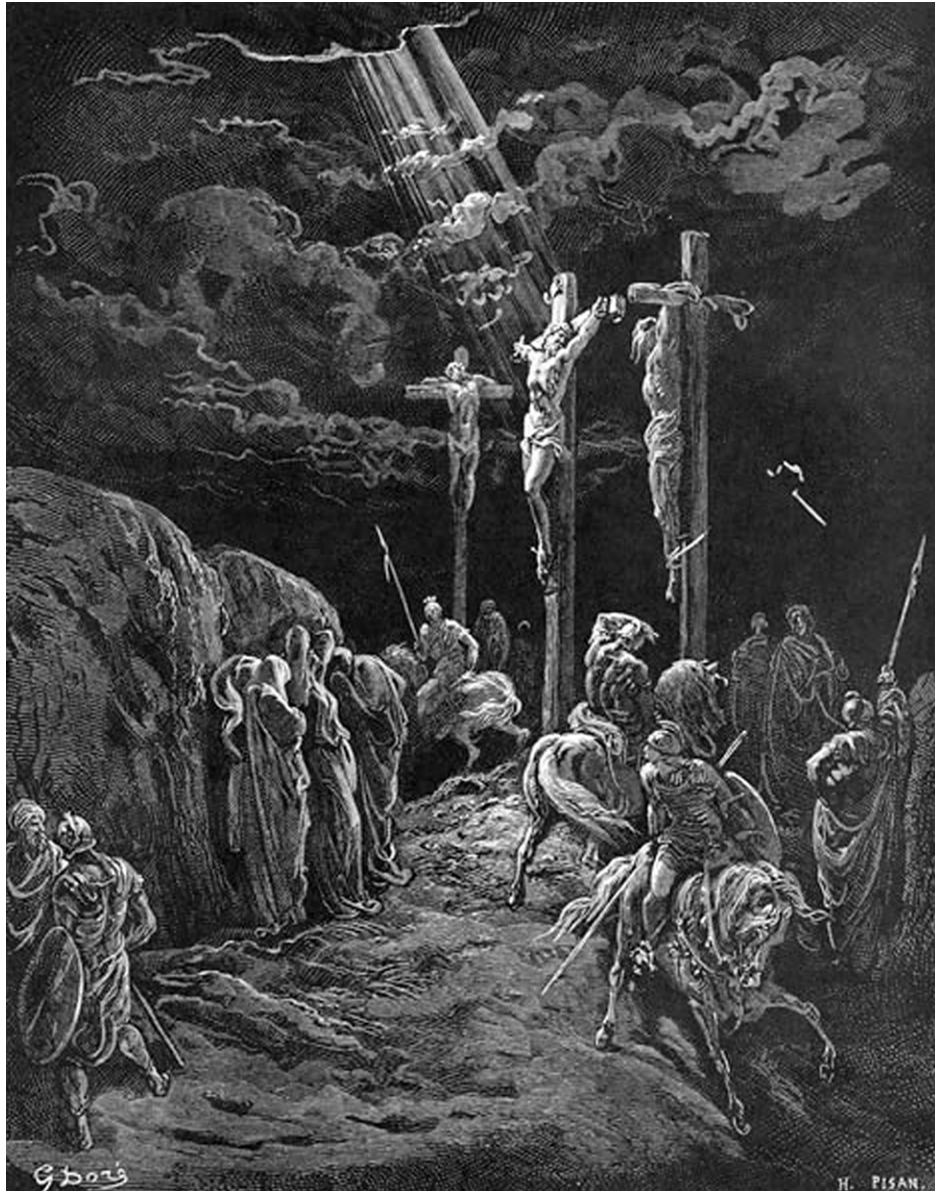
Glossary

Maps

Destiny

Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

Yezu é boozeke náá: «Pela be, Saag'am, etee náá, be ààgu sa be di sa ε.»
Be eezekaa ekaad be, bhis be nazesa egwyeeg ε.
Luk 23:34

Matye

1 Beeka dhaad ε Yezu Klisto, dha ε Abalaam, dha ε Dhavid e: **2** Ye é Abalaam ε nabya Izak, Izak ε nabya Zakəəb, Zakəəb kabya ye ε Yuda ne bən nyeeɣ. **3** Tin, Yuda ε nabya Peleez be ne Zeedas. Din ε nyeeɣ'əɔ nabe é Tamaad. Peleez kabya ε Esləm, Esləm kabya ye ε Alam. **4** Mən Alam kadi é Aminadaab, Aminadaab nakabya ye ε Naason. Naason kabya ε Salman. **5** Salman naazebya Bhoaaz be ne myel Layaab. Bhoaaz be ne ngbe myel Luth nakabya ε Obəed. Obəed nakabya ε Yese, **6** Yese é nabya mekoozi Dhavid. Mekoozi Dhavid naabya Saloməɲ, nye nabya Saloməɲ ε be ne mwaa Wyiili. **7** Saloməɲ nabe é seeg ε Loboam, Loboam nakabya ye ε Abiya, Abiya kazebya ye ε Asaf. **8** Asaf nazebya é Yozafat, Yozafat kabya ye é Yolam, mən Yolam nabe é Ozias. **9** Ozias nadi é seeg ε Yotam, Yotam kabya é Akaaz, Akaaz eezəbya Ezekias. **10** Ezekias kabya é Manase. Manase kabya ye é Amən, Amən nakabya ye é Yosias. **11** Yosias kadi é seeg ε Yekonia ne bən nyeeɣ. Tin ε be nazetó é ekwom pe kyee dik Bhabhilən. **12** Bhii bən Yisalael nató é ekwom pe kyee dik Bhabhilən ε, Yekonya nakabya é Salatyel, bhii tak Salatyel eezəbya Zolobabel, **13** Zolobabel kabya ye é Abyuud, Abiyuud nabe é seeg ε Elyakim, Eliyakim kadi é seeg ε Azəəɔ; **14** Azəəɔ eezəbya Sadək, Sadək kabya é Akim, mən Akim kadi é Eliyuud. **15** Eliyuud kadi é seeg ε Eleazaad, Eleazaad kabya é Matan. Matan eezəbya Zakəəb, **16** Zakəəb kadi é seeg ε Zozef ngom ε Maali. Ye é Maali tak ε nabya Yezu bot di edjoo Mesia ə. **17** Tinaak, kana kəkə mebyel ε Abalaam, keyaka ne ye Dhavid, ye nabe é, ye naasa tyee ekəkə e mebyel

kam ne ená. Ye naabaasa tyee ekoko e mebyel kam ne ená kana ebyel e Dhavid, keyaka ne membu me bon Yisalael nató é ekwom pe Bhabhilon e. Kana membu me bon Yisalael nató é ekwom pe Bhabhilon e keyaka ne ebyel e Mesia, ye naasa tyee ekoko e mebyel kam ne ená. **18** Gwakeka esuk e ebyel e Yezu Klisto. Maali nyeeeg nabe é ghooð e Zozef. Esok ne be ne di moma ne motom, ye nabe é, Maali eezebela ebum ne ghwyil e Sisim na Dee. **19** Zozef, mwaaz'e nabe é mot epiki, nye nabe é àakwyel edhusal nye é mis me bot. Nye é boozeke náá, emwaaz be ne Maali si to syaab. **20** Dáa nye nadi esiiza deenek e, dhiiti fofop e Gheñ ngot eezetuula nye to dhyam, nye eezeke ne ne náá: «Zozef, dha e Dhavid, nàbem ba étep eba Maali, etee náá, ye é ne ghwyil Sisim na Dee e, nye bela ebum. **21** Nye waabya mon mow motom, bi aaget nye e Yezu, etee náá, nye é kwaatsik bot e mbyak'e to mesyem mow.» **22** Esese binék djas aasael e, etee náá, etep djas Gheñ nalee to nuub e ngoolel-mekpa e Zeeb neebela esuk. Ye nabe é náá: **23** «Mon esyes e moma di àagu botom o waabela ebum. Bhii tak, nye waabya mon mow motom, nye aaget nye é Emanuel.» Ye kwyel elee é: «Zeeb é ne nena.» **24** Dáa Zozef kadjem é go e, nye zokasa é dáa fofop e Gheñ nalee nye e, nye é boozebeeb myel Maali. **25** Tin, nye nabe é àaseega gonj be ne myel kekum dwoow myel nabya mon motom, Zozef naget Yezu e.

2 Yezu nabyel é pe del e Bheteleem pe kyee dik Yude é gheñ Ellood nadi mekoozi e. É gheñ tak, ye nabe é, betsonj e bot naadus pe kyee edjem e dwoow, kum pe Yeluzalem. **2** Tin, be moo zedji náá: «Mekoozi me eYuda, mon di náá,

nye ààloo ne ebyel ɔ, nye é wo? Bis eebee kwyikwyen ye edus pe edjem e dwoo, bis é bookazyé zeduwal nye.» **3** Dáa mekoozi Elood nagwak deenek e, ye nabe é, ye naakpaa nye lyem ebupe dɔ ne bot edi kɔ ghaada Yeluzalem ɔ. **4** Wɔ gwaa nye zedjoo bot e nadi kɔ elo eboo beghaa-Zeeb ɔ djas, ne beghan e mekana me etsi djas, nye needji be di Mesia di esiɲa ne ebyel ɔ. **5** Be eezebɔɔza ne ne náá: «Pe Bheteleem, pe kyee dik Yude etee náá, ngoolel-mekpa e Zeeb nakwyal e náá: **6** “Wɔy Bheteleem, kyee dik Yude Ne tseetse wɔ tok ne ghwyil ebyaselaa pe kɔ mel me di kɔ kyee dik Yude e, etee náá, kɔ lɔ'e aapaawyis boo kukuma mot aadjeed mbyak'am Yisalael ɔ.”» **7** Deenek, wɔ gwaa, mekoozi Elood zedjoo betson e bot binɔk tɔ syaab. Tin, be eezee nye sum di ne ewala e kwyikwyen tak nanyen tɔ gwoo e. **8** Bhii tak, nye eezelwom be pe Bheteleem. Nyey ne nɔ náá: «Tɔka kesaa, da bi é gu etep djas dum ne mɔn tak, dɔ ne zeza ne di nye di ɔ. Bi é bela ɔɔ, da bi é lee me, etee náá, mam pe neezye, zeduwal nye.» **9** Bhii be nazegwak dáa mekoozi nalii ne nɔ e, be eezɛnɔ menyel dhaa yɔɔ. Tin, kwyikwyen be nadi ebee pe edjem e dwoo e, moo ke pe sok bhwoob'ɔɔ pe eko, é sok be nakum zeza ne di mɔn tak nadi é, Wɔ gwaa kwyikwyen zetyaa piki, é di wat, ààkabaake. **10** Dáa be nabee kwyikwyen e, be nabe é, be naamyaala ebupe. **11** Bhii tak, be eezɛni tɔ ndjaa, zebela mɔn be ne nyeg Maali tin. Wɔ gwaa, be zekwyit mebon si etep eduwal mɔn. Bhii tak, be eezekɛ mekɔm mɔɔ. Be eezepɛk nye ne elɔɔd, ne bemenanas di edikaa tɔ du e, zenɔ mul me di djooaa miid e. **12** Bhii tak, wɔ gwaa Zeeb zelu be tɔ dhyam náá, be nàdhaa pe daa

Elood. Tin, é esik ε λοο πε del ε λοο, be nakadharj é, πε ze sis. **13** Bhis betsoj ε bot binok nató ε, fofop ε Ghej ngot eezetuula Zozef to dhyam. Nyey ne ne náá: «Wyela. Nɔja mwalɔ ne mɔn, da bi é kaab, tó, kesɔwa πε Ezipte. Kedi penek, kekum dwoɔ me aake náá, wɔ bula ε. Etee náá, Elood é waasaa mɔn étep nye neegó nye.» **14** Tin, Zozef é boozewyel, nɔɔ mɔn ne myel, zekaab pum-ε-pum, tó, kesɔwa πε Ezipte. **15** Zozef zokadi penek ε kekum elu ε esyee ε Elood. Ye nasee deenek ε, etee náá, etep ee Ghej naloolεε to nuub ngoolel-mekpa me ε, neebela esuk. Ye nabe é náá: «Me eedjoo mɔn'am étep nye neewyis to del ε Ezipte.» **16** Bhis Elood nazegu náá, betsoj ε bot binok naakɔɔ nye ε, nye naazebiyo elyεlepe. Wɔ gwaa nye zedje εlee ne bot be náá, be tó πε Bheteleem ne mel me di é mengwoob ε djas, kegó bɔn botom djas di náá, be dinaa àapaakum membu membá ɔ. Etee náá, ndem betsoj ε bot nalee nye ε, ye nabe é náá, mɔn tak nadi é, to loog membu menek. **17** Tin, etep ee ngoolel-mekpa ε Zeeb Zelemi nalee é boo zεbela esuk. Nye nabe é, nye naake náá: **18** «Etsim epegék πε del ε Lama; etsim e boo megwyε ne mezuk. Ye é Lasel ε di edje bɔn be. Nye aanàkwaakat egwyε, etee náá, bɔn tokape.» **19** Bhis esyee ε Elood, fofop ε Ghej ngot eezetuula Zozef to dhyam πε Ezipte. **20** Nyey ne ne náá: «Wyela. Nɔja mwalɔ ne mɔn, da bi é sik πε kyee dik Yisalael etee náá, bot djas nadi ekwyel egó mɔn'ɔ ɔ, be eezesi “bhεεε”.» **21** Tin, Zozef é boozewyel, nɔɔ mɔn ne myel sik πε kyee dik Yisalael. **22** Tinaak, dáa nye nagwak náá, Alselaɔs naadjila sεeg Elood kɔ bóó mekoozi πε Yude ε, bwoɔ naasa nye é etó πε yiizaag. Zeeb é boobaazedje

nye melyo mesis to dhyam. Tin, nye eezetó pe dhiiti del
 esis, pe kyee dik Ghalile. **23** Nye é boozetó kedí pe dhiiti
 del, din ε del ε tak é Nazalet. Ye nasεε deenek é, etεε náá,
 dhiiti etεp ee Zεeb nalεε to enuub e bεngooelε ε mεkpa ε
 Zεeb ε, neebela εsuk. Ye nabe é náá: «Be aadjóo nye mot
 Nazalet.»

3 É gheη tak ye nabe é Zaη Nduuel-bot eetuula to kyee
 bós besyε di ààbe ne medii ε e kyee dik Yude. Nye nadi
 elyo é náá: **2** «Liigka elyem bin, etεε náá, Eyoη ε di to
 gwoo ε, ye eezekunaa!» **3** Ngoolel-mεkpa Ezayi nalii
 étεp'ε é náá: «Mot ngot εpetuud kó kyee bós besyε di ààbe
 ne medii ε náá: “Koobalka meze ε Gheη! Tuuka nye meze
 me na looba-looba!”» **4** Kaad Zaη nadi ebót ε nasael é ne
 mya me boo yaaga kyee bós besyε di ààbe ne medii ε. Nye
 nabe é ne bhete ket é kuu. Nye nadedε é etsemaaka ne
 eghe. **5** Bot ε ghaada Yeluzalem ne bot ε kyee dik Yude
 djas, zenóo bot ε nadidi mbaka-mbaka ne dii Yulden o
 nadi ezye pe daa le. **6** Be nadi evaa mesyem móo é mis me
 bot. Bhii tak o, Zaη zeduu be Zεeb to dii Yulden. **7** Dáa Zaη
 nabee náá, bete ne eFalizye ne eSaduseε nadi ezye pe daa
 le ebuεpe zedua Zεeb ε, nye é boozeke ne nóo náá: «Biyo
 mbyak megel mak! Eze lyo bin náá, bi kaab εbuk ε Zεeb ze
 kunaa ne ezye enek? **8** Lyaalka ne esesεε bin náá, ye é
 tseεtse náá, bi eezeliig elyem bin. **9** Betka eke biyo ne biyo
 náá: “Dhiiti sonok aanàkwaasa mena, etεε náá: Abalaam é
 bhaab'enaka.” Etεε náá, Zεeb é ne ghwyil eliig mεkok mak
 ye liiza bedha ε Abalaam. **10** Ye nyo é bi gu náá, zoη moo
 é neεga é εbok ε le étεp ye neetsaal ekanal e tak. Ele ee di
 ààdje mbeε bhum o djas, goka é ne ekwyalaa. Bhii tak, da

ye é kemwasaa tɔ du. **11** «Ye é tsɛɛtsɛ náá, mam duu bin Zɛɛb é tɔ mɛdii, éɛp ye neelyaal náá, bi eezeliig elyem. Ye kabɛ mot di zye bhis'am ɔ, nye aaduu bin Zɛɛb é, tɔ ghwyil Sisim na Dɛɛ nɛ du. Nye eedhaa mɛ nɛ mɛbwala. Mam aanàkwaakobela-bela duu emalal éɛp ekotii-tiiak ekel ekoko bɛ. **12** Tɔ mɛmbɔ mɛ, nye eemɛt wal éɛp nye neewa mbɛk pak ezeɛza nɛ bhum. Ezeɛza pak wat, mbɛɛ bhum yak pak. Tin, nye waakwom mbɛɛ bhum tɔ taa. Ye kabɛ ezeɛza ɔ, nye kakɛmwas ye ɛ tɔ du na kɔm-kɔm.» **13** Dhiiti dwoo Yezu naazɛdus pɛ kyee dik Ghalile zɛkum pɛ dii Yulɛn pɛ kyee Zaŋ nadi é, éɛp nye needuwa Zɛɛb dáa Zaŋ. **14** Wɔ gwaa Zaŋ zɛbyen ye. Nyey nɛ nɛ náá: «Ye é mam ɛ di egoka nɛ ezyɛ, zɛduwa Zɛɛb pɛ daa lɔ. Ghuna ye é wɔy é kazye pɛ daa lam e!» **15** Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔ goka é wɔ myaal náá, ye sɛɛ deenɛk é ewala elak. Etɛɛ náá, deenɛk mena sa é ɛkwosak ɛ Zɛɛb.» Tin, Zaŋ é boo zɛmyaal. **16** Dáa Yezu naduwa Zɛɛb ɛ, wyisa nye nazowɛis tɔ mɛdii ɛ, é di tak wat, wɔ gwaa gwoo zɛbɛŋɛl kɔ ɛko ɛ lɛ. Bhii tak, Sisim na Dɛɛ ezyɛ, zɛsul kɔ lɛ tyee ɛghum. **17** Dhiiti gwood eezɛgék tɔ gwoo náá: «Nwyak é mɔn'am mɛ di kwɛl ɔ. Mɛ eedyebamyaala nɛ nɛ ɛbuɛpɛ.»

4 Bhii tak, Sisim Zɛɛb eezɛwyel Yezu, tɔ nɛ nɛ pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, etɛɛ náá, Dim mot mɛkɔŋ neekɛwa nye tɔ mɛbhowal. **2** Dáa nye nazɛtsi edee éɛp mɛndjaala tyee mɛlu mɛkam-mɛnɔ́ nɛ epum mɛkam-mɛnɔ́ ɛ, za naazɛsa nye. **3** Tin, Satan, Mot mɛbhowal eezɛtiila pɛ daa lɛ. Nyey nɛ nɛ náá: «Ye bɛ náá, wɔ é Mɔn ɛ Zɛɛb ɔɔ, kea nɛ mɛkok mak náá, ye liiza emapa.» **4** Yezu

eezeboɔza ne ne náá: «Ekwyala e Zeeb lee é náá: “Ye tok emapa ne emapa di esa náá, mot di ne tsik. Mot tsak é ne mekpa djas di edus to nuub Zeeb e.”» **5** Bhii tak, Dim mot mekɔŋ eebaazetó ne ne pe Yeluzalem ghaada na dee. Nye eezegel nye ko nges Ndjaa-ebuwa. **6** Nye ne Yezu náá: «Ye be náá, wo é Mon Zeeb ɔɔ, tsela, da wo é keduma pe si, etee náá, ekwyala e Zeeb lee é náá: “Ko esu e lo, Zeeb é waake ne efofop be náá: Be bep wo ne membo moɔ, é kaab náá, wo é zeebema ebek.”» **7** Tin, Yezu eezeboɔza ne ne náá: «Ekwyala baalee é náá: “Sa wo ààwa Gheŋ Zeeb'ɔ to mebhawal.”» **8** Dim mot mekɔŋ eebaazenɔɔ nye, to ne ne pe ko dhiiti etsok e na vyeegvyeeg. Nye eezetel nye meyoŋ me bos djas ne mekas ne enem tak djas. **9** Dim mot mekɔŋ eezeke ne ne náá: «Me waadje wo esesee bak djas, wo kwyit meboŋ mo si meko mam, da wo é duwal me ɔɔ.» **10** É di'enek, Yezu é boozeke ne ne náá: «Dusa tin, Satan! Etee náá, ekwyala lee é náá: “Ye é Gheŋ Zeeb'ɔ é wo di egoka ne eduwal. Wo goka ne esa é mesa me met.”» **11** É sok'enek, Dim mot mekɔŋ eezebet nye, nye eezetó ye. É di'enek, wo gwak efofop zokazyee zekwyee nye. **12** Bhis Yezu nagwak náá, Zarŋ naametaa é mbok e, nye naazetó pe Ghalile. **13** Nye nabe é ààkosulal ko ghaada Nazalet. Tin, nye nakwos é ekedi pe ghaada Kapelnaum, ghaada tak nadi é mbaka-mbaka ne boo soob na djato-djato Ghalile, pe pak kyee dik e Zabulon ne Neftali. **14** Nye nasa deenek é, etee náá, etep ngoolel-mekpa Ezayi nalee é neebela esuk: **15** «Ekyee medhik me Zabulon ne Neftali pe kyee ze boo soob na djato-djato pe yii kyiid dii Yulden, Ghalile, pe bot e di ààbe bot e mbyak eYuda di ɔ! **16** Mbyak di to

ghooghom ε waabee boo ngel gwyε é kas tɔ lɔɔ! Dɔɔ nε bot ε di ekɔla tɔ ghooghom pε kyee dik εsyee ɔ, gwyεs é waakas kɔ lɔɔ.» **17** Kana ewala elenek, Yezu naazekan elyo bot náá: «Liigka elyem, etεε náá, Eyon ε di tɔ gwoo ε, yε eezekunaal!» **18** Dhiiti dwoo Yezu nadi eke mbaka-mbaka nε boo soob na djato-djato e Ghalile. Dáa nye nabee belael ε mεwyet bebá, dhyeeb nε tel, bɔɔ ela mεwyet ε. Bot ε tak nabe é Simɔn, mot nagetaa Pyεed ɔ, zenɔɔ dhyeeb Andele ela εwyet tɔ dii. **19** Tin, Yezu eezεke nε nɔɔ náá: «Duka mε, mε waasa náá, bi di belael ε mεwyet étεp emet ε bot.» **20** É di'enek wat, bε eezεdhuugal mεwyet mɔɔ, étεp edu Yezu. **21** Bhii Yezu nake ba «zii» é, nye eezεboma nε bεdhiiti bot εsis, dhyeeb nε tel, Zak bε nε mɔn ε nyεεg Zan, bɔn ε Zεbedε. Bε nadi é tɔ elεed, ekoobal mεwyet mɔɔ, bε nε sεεg'ɔɔ. Tin, Yezu eezεdjoo bε. **22** É di'enek wat, bε eezεdhuugal elεed nε sεεg'ɔɔ, bε eezεdu Yezu. **23** Tin, Yezu naazetɔ pε kyee dik Ghalile djas, nye nadi edje mεlyo tɔ mendjaa mε mendjaala mε eYuda nadi pε kyee dik tak ε. Nye nadi egoola Mbεε Bhaadal dum nε Eyon ε Zεeb, nε ebaatsik bot ε nazyε nε mεbé membi nε membi ɔ nε bot ε nadi nε edjam ɔ. **24** Ye nabe é, menduk mε naake kɔ kyee dik Siili djas. Bε é boodi zεzyε nye nε bot ε nadi nε mεbé membi nε membi ɔ, nε bot ε embee εsisim nadi edhe-dhek ɔ, dɔɔ nε bot ε nadi ebil djem ɔ nε eboka e bot. Yezu zokatsik bɔɔ djas. **25** Mεdhuu mε bot ε nadi edu nye ɔ, nadudus é pε Ghalile, pε pak eghaada kam, pε ghaada Yeluzalem, pε Yude nε bot ε kyee dik nadi pε yii kyiid dii Yulden ɔ.

5 Dáa Yezu nabee edhuu ε bot binok ε, nye naazebyet kɔ etsok, nye eezɛnɔɔ nyel'ε, disi. Bedjekel bε eezɛdisi e ngwoob'ε. **2** Nye eezɛni é djε bε mɛlyo: **3** «Mɛnyɔ nε bedjel ε bot tɔ sisim, etεε náá, Ƴyɔɲ ε di tɔ gwoo ε, ye é yɔbɔ. **4** Mɛnyɔ nε bot ε di edje nenak ɔ, etεε náá, Zεeb é waadis ghɔɲ di tɔ elyem bɔɔ ε! **5** Mɛnyɔ nε bot ε di etela ɔ, etεε náá, bε waabela kyee bɔs Zεeb nakek bε ε! **6** Mɛnyɔ nε bot ε di nε za nε gwyε esa ɛkwosak ε Zεeb ɔ, etεε náá, bε waadε, djil! **7** Mɛnyɔ nε bot ε di gek bot esis ghɔɲ ɔ, etεε náá, Zεeb é waagek bε ghɔɲ! **8** Mɛnyɔ nε bot ε di nε mbεε elyem ɔ, etεε náá, bε waabee Zεeb. **9** Mɛnyɔ nε bot ε di esaa egwyem pak'ɔɔ ε, etεε náá, Zεeb é waadiig bet náá, bε é bɔn bε! **10** Mɛnyɔ nε bot ε di tɔ tsik mezuk ɔ etεε náá, bε ɛpesa ɛkwosak ε Zεeb, etεε náá, Ƴyɔɲ ε di tɔ gwoo ε, ye é yɔbɔ! **11** Mɛnyɔ nε nen, ye bε náá, bot ɛpelee bin ɔ, nε ɛwa bin tɔ tsik mezuk ɔ, bε di esu bin ɛtɛp mbεs ɔ, nε ɛbaasaab dék'en, ɛtɛp'am ɔ. **12** Myaalaka, da bi é bɔl zεɲ, etεε náá, boo etuud bin é nεεga pε tɔ gwoo. Etεε náá, ye é deenek ε bε nazuk bεngooelε ε mekpa ε Zεeb nazye esok nε nen ɔ.» **13** «Ye é biyɔ é di mɛsɔn kɔ bɔs. Ye bε náá, mɛsɔn moo é, ààkagwom ɔ, ye goka é nε esaaa dáa ɛtɛp mɛsɔn neebaagwom? Deenek mɛsɔn aakadi é, ààbε nε mɛsa mε ye aasaaa nε ye ε. Deenek, ye goka é nε ɛmwasaa pε kel, da bot é nyal ye. **14** «Ye é biyɔ é di mɛkas kɔ ɛko ε bɔs. Del ε di suma kɔ etsok ɔ, tok nε ghwyil ɛdi syela. **15** Wɔ aanàkwaatuub lama, da wɔ é wa ye si bhe. Ye ààseaa deenek, ye goka nε ɛkelaa é, pε kɔ tɛεg é di bot djas aadi tɔ gwyε tak ɔ. **16** Deenek é di egoka náá, mɛkas men nyen tɔ bot, ɛtɛp bot neebεe mɛnyɔ mε esesεε bi di esa ε, ɛtɛp

be needuwal Σεεγ'en di tɔ gwoo ɔ.» 17 «Nàkeka náá, me nazyε é zegó etsi ε Moiiz ne mɛlyo me bengoollel ε mekpa ε Zεεb nadjε ε. Me nabe é ààzyε zegó etsi, me nazyε é zelyaal mɛsuk me tak. 18 Tseetse ne tseetse, me lεε bin ε náá: Dáa ye di náá, gwoo ne bɔs dinaa ààpaadum ε, ye tok ne sa wat aadisaa tɔ etsi. Ye nakoozodi ba moo etɔn neghu ba moo kyeeb, sa wat aanàdus tɔ etsi kekum dwoo mɛsik me etεp djas. 19 Étεp tak é di náá, mot aazodis tsi wat, ye nakoozotɔɔl, da nye é lyo bɔn nyεεg náá, be sa dáa nye sa ɔ, yenɔk aadi é, mɔɔ dhyeeb tɔ Eyoy ε di tɔ gwoo ε. Tin, mot di eduwal etsi da nye é lyo bɔn nyεεg náá, be sa dáa nye ɔ, yenɔk aadi é boo-mot tɔ Eyoy ε di tɔ gwoo ε. 20 Me lεε bin ε náá: Epiki bin é mis me Zεεb é di ààdhaa yii beghay ε mekana me etsi ne eFalizye ɔɔ, bi aanàkwaani tɔ Eyoy ε di tɔ gwoo ε.» 21 «Ye nabe é, bi naagwak náá, nye nake ne bebhaab bina náá: “Sa wɔ ààgó mot. Mot é gó sɔ mot ɔɔ, ye goka é ye tɔaa ne ne é mis me betetεp, nye neepéεaa.” 22 Ye kabe mam ɔ, me lεε bin ε náá: Mot djas aagwak ebuk ne mɔn nyεεg ɔɔ, ye goka é náá, betetεp péε nye. Mot aake ne sɔ mot náá, “wɔ é wo ɔ”, nye goka é nye tɔ kepéεaa pε boo zεεga betetεp eYuda. Mot aake ne sɔ mot náá, “wɔ é ndjemet ɔ”, ye goka é náá, nye kemwasaa tɔ du na kɔm-kɔm. (Geenna g1067) 23 Ye be náá, wɔ epetó pε mesa ebuwa étεp ekeduwal Zεεb ne esa bɔ ɔɔ, tin, wɔ siiza náá, mɔn nyoog é ne tεp nye di ebwak wɔ kɔ εsu ε tak ɔɔ, 24 pookobet esa e duu tak kɔ mesa ebuwa. Da wɔ é pookokegwakel ne mɔn nyoog. Bhii tak ε wɔ aakazyε, zεkaa Zεεb. 25 «Mot é kepit wɔy ɔɔ, bi é di etó pε dáa betetεp ɔɔ, lela εgwakel ne ne é di bi dinaa é ze

yenek, é kaab náá, mot tak é zekeka wɔ é mis me betetep. Bhii tak, da betetep é dje wɔ é membɔ me esodja, da be é wa wɔ é membok. **26** Tsetse ne tsetse, me lee bin e náá: Wɔ aanàkwaawiyis tin, wɔ di ààtuud dɔɔ ne falanga esik ɔ.» **27** «Ye nabe é, bi naagwak náá: “Sa wɔ ààsa ezo.” **28** Tin, mam kalee ne nen e náá, motom djas aagwyák mwaa sɔ, da é wyeeb nye to lyem ɔ, yenɔk tak eezesa ezo ne moma tak to lyem'e. **29** Ye be náá, ye é dis e kyee mbɔ eghen bɔ é di ebelal wɔ náá, wɔ sa mesyem ɔ, wɔ goka é ne epiid e ye, da wɔ é mwas ye etsetape. Ye aadi é, enyɔpe ne nɔ náá, wɔ dis dhiiti kyee nyel'ɔ, ààkabe náá, wɔ kedyak to du na kɔm-kɔm ne nyel'ɔ djas. (Geenna g1067) **30** Ye be náá, ye é, mbɔ eghen bɔ é di esa náá, wɔ syem ɔ, tsaala ye, da wɔ é mwas ye etsetape ne nɔ. Ye aadi é, enyɔpe ne nɔ náá, wɔ tsaal dhiiti kyee nyel'ɔ, ààkabe náá, wɔ kedyak to du na kɔm-kɔm ne nyel'ɔ djas.» (Geenna g1067) **31** «Ye nabe é, be naabaake náá: “Mot epee myel ɔɔ, nye goka é ne edje nye mekana me ebel e eba.” **32** Ye kabe mam ɔ, me ke é náá: motom djas di epee myel, ààmet nye ne sa etsi di elu ɔ, motom tak sanj é náá, moma tak di moma mezo nye baatɔ eba e sis ɔɔ. Tin, motom aaba moma zebyenaa é eba ɔ, nyey baasa é ezo.» **33** «Ye nabe é, bi naagwak dɔɔ be nake ne bebhaab binaka náá: “Sa wɔ ààgwakel ne mot, da wɔ é tuwal myonj ne mesonj bhii tak wɔ kadi é ààsa sa wɔ nakek e. Ye goka é náá, wɔ sa sa wɔ kek é mis me Ghen e.” **34** Ye kabe mam ɔ, me lee bin e náá, sa mot ààtuwal myonj ne mesonj, da é nɔɔ gwoo dɔɔ tyaases, etee náá, penek é pe bóó mekoozi me Zeeb di e. **35** Sa mot ààtuwal myonj ne mesonj ne bɔs, etee náá, bɔs é

di Zeeb di enyal ne meko me o. Sa mot ààtuwal myon ne meson ne din e Yeluzalem, etee náá, ye é ghaada e boo Mekoozi. **36** Sa wo ààtuwal myon ne meson, da é wa lo'o é ban, etee náá, wo tok ne ghwyil eswoola bhoo lo'o náá, ye bhilal neghu ye pum. **37** Ye be náá, wo eemyaal tep o, kea “Iyoo”. Ye kabe náá, wo eebyen o, kea “ooh”, etee náá, ekela-ekela ee bot dyeebakel ko étep'enek dyeebadus é pe daa Mbee mot.» **38** «Ye nabe é, bi naagwak náá: “Mot é tuu so dis o, ye goka é náá, nye baatuuaa ye. Mot é bwak wo edje o, da woy é baabwak nye edje.” **39** Deenek, mam kalee bin e náá: Sa mot ààbulal ebiyo ne ebiyo. Mot é nyuu wo beez é emuk pe mbo eghen o, baaka nye yak kyee emuk. **40** Mot é di esaa wo ne etep étep nye neenoo kuwa yo o, beta nye, nye baanoo doo ne ndjookuwa yo. **41** Mot é besal wo náá, wo ke nen wat o, kea enen ebá. **42** Gwyena ne mot di ewaab wo sonok o. Ye be náá, mot eenoo sa yo o, sa wo ààkabaakedu.» **43** «Ye nabe é, bi naagwak náá: “Ye goka é, wo kwyel so'o mot, da wo é byen mot mebhuka mo.” **44** Ye be mam o, me kalee bin e náá: kwyelka bot e mebhuka men. Djaalaka Zeeb ko esu e bot e di ezuk bin o. **45** Deenek é bi aadi bon Seeg'en di pe to gwoo o, etee náá, Zeeb sa é náá, gwyes kas ko bot djas: bembee e bot ne betete e bot. Tyee wat, Zeeb sil bhi é, étep bot e di sosoob o, ne bot e di ààbe sosoob o. **46** Ye be náá, bi goka é ne ezokwyel é bot e di ekwyel bin o, étep ye bi di bun náá, bi é waabela efute aadus pe eko e? Doo ne benonjel e epata e lapo zobaakwyel é, bot e di ekwyel be o. **47** Ye be náá, bi zoswos é bon nyeeeg bin o, bi bee tin é náá, bi epesa enem esa? Etee náá, bot e di ààbe bot e mbyak

6 «Bi é kотиibal dum ne dāa bi di esa enem esa ne bot éteṗ eduwal ε Zεεb ε. Bi é sa deenek é mis me bot, éteṗ bot djas neeke náá: “Biyo é di bεmbεε bot” ɔ. Deenek, bi é sa deenek ɔ, bi aanàkwaabelá efute e Σεεg'en di to gwoo aadjε ε. **2** Wɔ kwyel εdje djel mot sonok ɔ, wɔ goka é ne esa ye to ɔ, sa mot ààgu. Nàsa dāa bot ε luwalεṅ di sa to mendjaa me mendjaala me eYuda ne é egba ε. Be sa deenek é éteṗ bot needuwal be. Tsεetse ne tsεetse, me lee bin ε náá: Mbi bot binok eezebela yɔbɔ efute. **3** Ye be náá, mbɔ eghεṅ bɔ epedje djel mot sonok ɔ, ye àànyɔ náá, mbɔ myel ε lo gu. **4** Etεε náá, ye goka é náá, sa wɔ dje mot ε, ye di ɔ. Tin, Σεεg'en, mot di egu dāa wɔ di ekwyee bot to ɔ ε, nye waadjε wɔ yɔ efute.» **5** Yezu eezeke ne nɔɔ náá: «Bi é di edjaala ɔ, nàdika dāa bot ε di ne lualεṅ, be dyeebakwyel edjaala ε metetel to mendjaa me mendjaala me eYuda ne é bεman, éteṗ bot neebεe be. Tsεetse ne tsεetse, me lee bin ε náá: bot binok eezebela yɔbɔ efute. **6** Ye kabε wɔy ɔ, wɔ kwyel edjaala Zεεb ɔ, nia to dhεṅ'ɔ, da wɔ é diyal εbe. Bhii tak, da wɔ é djaala ne Soog di to di ɔ ɔ. Tin, Soog, mot di ebee esesεε wɔ di esa to ɔ ɔ, nye waadjε wɔ efute. **7** «É sok bi di edjaala é, sa mot ààbasal εkpa wat esok ne esok gwyes dāa bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ. Bɔɔ gek é náá, Zεεb é waagwak be, etεε náá, be ne bil mekpa εbueṗe to mendjaala mɔɔ. **8** Sa mot ààbaṅa be, etεε náá, Σεεg'en ne gu sa elyem bin di ekwos ε, esok ne bi ne waab ne ne. **9** Deenek, Gwakeka dāa bi di egoka ne edjaala ε. Keka náá: “Seεg'es di to gwoo

ɔ, ye goka é náá, mot ne mot gu náá, wɔ é Zeeb na Dee. **10** Mekoozi mɔ zyɛ. Beta náá, ekwosak ɛ lɔ sael kɔ bɔs, dɔ́a ye di sael pɛ tɔ gwoo ɛ. **11** Djea bis melu ne melu edee di egoka ne nes ɛ. **12** Pela ebiyo ɛ bis zesa ɛ, etɛɛ náá, bisɔ pe, bis epepel bot ɛ nazesa bis ebiyo ɔ. **13** Sa wɔ ààbet bis tɔ mebhawal. Pɛka bis é mɛmbɔ mɛ Mbee mot, [etɛɛ náá, ye é wɔy é di ne Mekoozi, ne mebwala, ne duma na kɔm-kɔm.]”» **14** «Guka náá: Bi é pel ebiyo ɛ bot ɛ di etɔ́ ne esa bin ɔ, Sɛɛg'en di pɛ tɔ gwoo ɔ waabaapel yebɔ pe. **15** Tin, ye kabela náá, bi ààpel besɔ bin ɔɔ, Sɛɛg'en di tɔ gwoo ɔ aanàkwaabaapel ebiyo ɛ bi di esa ɛ.» **16** «Yɛ be náá, bi epetsi edee ɔɔ, sa mot ààdi ne bhwoob ghorɔ́ dɔ́a bot ɛ di ne lualɛɔ ɔ. Be lyaal bhwoob ghorɔ́ deenek é, étɛp bot djas neegu náá, be epetsi edee. Tsɛɛtɛ ne tsɛɛtɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: bot binɔk eezebela yɔbɔ efute. **17** Yɛ kabɛ wɔy ɔ, wɔ tsi edee ɔɔ, gwyiia bhwoob, da wɔ é lɔɔb mul é lo, **18** etɛɛ náá, bot needi ààgu náá, wɔ epetsi edee. Tin, ye é Soog mot di tɔ sɔ ɔ di egu, deenek Soog, mot di ebee esesɛɛ djas wɔ di sa tɔ sɔ ɔ, nyɛ waadjɛ wɔ efute.» **19** «Nàsaaka ɛdi é ne bɛtɛ ne ekum é bɔs'ak. Ekum ee di náá, besɛs ne emaa é waapul ɛ. Ekum ee di náá, bot ɛ djii é waakwak ebo ɛ ndjaa, da é djii, nɔɔ, tɔ́ ne ye ɛ. **20** Kwomka ekum bin pɛ daa Zeeb. Penek, bot ɛ djii aanàkwaani kɛdjii yɛ, besɛs ne emaa aanàkwaapul yɛ. **21** Etɛɛ náá, é di mot di ekwom esa be ɔ, lyem'ɛ di é tin.» **22** «Mis mɛ mot é dɔ́a lama nyel. Yɛ be náá, mis mɔ epenyaasok enyɔɔpe ɔɔ, gua náá, nyel'ɔ djas é tɔ selele. **23** Yɛ kabɛ náá, mis mɔ epekpaɔ ɔɔ, nyel'ɔ djas é tɔ ghooghom. Yɛ kabɛ náá, ngel di tɔ lɔ eezedim ɔɔ, tin, kwaa yenek meghomla aanɔɔɔl ne yé?» **24** Mot ngot

aanàkwaadi mot-mesa me ekukuma ebá. Ye be deenek o, nye waabhina ngot, da nye é kwyel nwyak ngot, neghu nye kaseya ne mot esok o, nye waapee nwyak ngot. Bi tok ne ghwyil esa mesa me Zeeb ne mesa me epata é di wat. **25** «Étep tak é me di elee ne nen náá: Nàbemka ba dum ne tep edee, ne gwyes medii ne tep eduuba. Etee náá, tsik eedhaa edee ne menyó. Nye eedhaa ekaad ne metan. Etsal é? **26** Beeka enen pe eko, be ààbe epyeeb, ààbók edee di ewum to epyeeb e. Be ààkwom edee to mebhwa ne ko etaa. Tin, dhi Seeg'en di to gwoo o, di dje be edee! Bi ààpadhaa enen ne boo metan é mis me Zeeb é? **27** Ye be náá, bi epebem ba o, eze pak'en di ne ghwyil ebil ba elu e wat ko melu me tsik'e?» **28** «Étep ye bi di bem ba ko esu e ekaad? Beeka dáa mezem di ekwyil ne wyee to pyeeb e. Mezem me tak ààsa mesa, ààlat ekaad. **29** Tin, me epelee bin náá, dōo ne Salomō, ne boo duu ye, nye nabe é ààbe ne mbee kaad na nyó dhaa wat to kōko mezem menek. **30** Ye be náá, Zeeb epebet eka ee di to dik mos, da djemen ye é nōjaa, dikaa to du o, tin, nye tok ne ghwyil esa deenek ne lyem'e met étep'en é? Ye nakoozodi náá, bi tok ne boo emyaal ne ne!» **31** «Nàbemka ba é ekeke náá: “Mena aadeka yé? Mena aadeka yaa medii? Mena aabotka yé?” **32** Yenek djas, ye é bot e bōs é di ebwos esesee binek melu djas. Tin, Seeg'en mot di to gwoo o ne gu náá, bi é ne gwyes tak. **33** Pookosaaka sok Eyoŋ e Zeeb ne tsik to epiki nye di ewaab e. Tin, Zeeb é waadje bin esa djas bi di ne gwyes tak e. **34** Nàbemka ba ne etep aasael djemen e, etee náá, etep ee djemen aagwye lo é nye emet. Dwoo ne dwoo é ne ye ekwosak.»

7 «Sa bi ààdidi é pée bot, deenek Zeeb aanàkwaapée bin. **2** Etee náá, Zeeb aapée bin ε dáa bi di epée besò bin ε. Nye aalwoodal bhwar'en ε dáa bi di elwoodal bhwa besò bin ε. **3** É tep yé wò gwyák kwyeezyon di tò dis ε sò'ò mot, wò kadi é ààbee pek le di tò dis ε lò ε? **4** Wò nàkwaake ne sò'ò mot náá: “Mòn nyaag'am, beta me dis kwyeezyon tò dis ε lò,” woy ààbe é bee pek le di tò yò dis ε. **5** Woy mot medjhaaz pe eko, bhimis pe si, pookodis sok pek le tò dis ε lò ε! Bhii tak é wò waanyaa sok, étep wò needis kwyeezyon di tò dis ε mòn nyoog ε.» **6** «Nàdjeka esa ee di dεε ε ne bebhye, é kaab náá, bhii tak be é zεkebula zeduma wò é nyel ne mekwaala. Nàmwaska mevunga sok bhwoob begwhyee, é kaab náá, be é zεkenyal ye.» **7** «Waabka, bi é waadjεaa. Saaka, bi é waabela. Diigka, be waadii bin εbe ε ndjaa. **8** Étep tak é ye di náá, mot é waab òò, nye epedjεaa. Mot é san òò, nye epebela. Ebe ε ndjan aadiiaa é, étep mot diig ò. **9** Ye é ne mot ngòt pak'en di ne ghwyil edje mòn'e εkok bela náá, mòn waab é mapa? **10** Neghu eze di ne ghwyil edje mòn nyò, ye be náá, mòn waab é su òò? **11** Kwyii biyò, bembee ε bot, di gu edje embεε esonok ne bòn bin, gwyata ne Sεεg'en di tò gwoo ò aapaadi ààdje embεε esonok ne mot aawaab nye sonok ò! **12** «Kanka esa sok ne besò bin esesεε bi di ekwyel náá, bot sa bin ye ε. Deenek é mekana me etsi ε Moiiz ne yii bengoollel ε mekpa ε Zeeb di elyo.» **13** «Nika tò εbe ε ndjaa na maad-maad, etεε náá, ze di eniigal mot pe dεl ε esyee ε, ye ne bók. Bete ne bot dyebakwyel edhan é penek. **14** Tin, guka náá, εbe ε ndjaa tak ne maad, bela náá, pe ze di edul bot pe ze tsik ε, ye ne pata. Étep tak é di náá, bot

ebuεpe ààdyeebadu ye.» **15** «Bi é di ne etson ne bengoolé
 ε mekpa ε Zeeb yii mekɔŋ. Be zye pe daa len é, ne ezaaba
 dáa mɔn ε taa, ghuna be é eben, be zosyel ε mya mɔɔ.
16 Bi aagu bengoolé ε mekpa ε Zeeb yii mekɔŋ tak ε ne
 mefulu mɔɔ. Etεe náá, bum le vin ààbókaa tɔ mekpak me
 megɔk neghu bum fiig kɔ le megɔk. **17** Etεe náá, mbee le
 zodje é mbee bhum. Mbee le kadjε é mbee bhum. **18** Mbee
 le tok ne ghwyil εdje mbee bhum. Tyee wat ne mbee le.
 Ye tok ne ghwyil dje mbee bhum. **19** Ele djas di ààdje
 bhum ε, ye goka é ne ekwyalaa, bhii tak da ye é mwasaa
 tɔ du. **20** Étεp tak é di náá, bi aagu bengoolé ε mekpa
 ε Zeeb yii mekɔŋ tak é ne embee mefulu mɔɔ.» **21** «Ye
 tok bot djas di djóo me: “Gheŋ, Gheŋ!” ɔ, aani tɔ Eyon
 ε di tɔ gwoo ɔ. Bot aani é, ye é bot ε di esa ekwosak ε
 Saag'am di tɔ gwoo ɔ. **22** É dwoo Zeeb aazεpée bot ε, bot
 ebuεpe ε waake ne nam náá: “Gheŋ, Gheŋ”, ye é ne din ε
 lɔ ε bis nadi bengoolé ε mekpa ε Zeeb! Etsal é? Ye é ne
 din ε lɔ ε bis nadi esesɔ melyeeb! Etsal é? Ye é ne din ε
 lɔ ε bis nasa betε ne endem e mebwala! Etsal é? **23** Tin,
 me waalεε ne nɔɔ é mis me bot náá: “Me nabe ààgu bin.
 Duska é mis mam, tóka etsetεpe ne nam, biyɔ, bot ε di
 esa embee esesεε ɔ!”» **24** «Gwakeka, me pookolyaal bin
 mbi mot zye pe daa lam ɔ. Nye gwak mekpa mam, da nye
 é ke tyee tak ɔɔ, nye é mot etson di esum ndjaŋ'ε kɔ ekok
 ɔ. **25** Wɔ gwaa bhi zenεe ebuεpe, tyee bhyon natuula ne
 ghuu na lyel-lyel ε, ye naanyuŋa é ndjaŋ'enek. Ààbik,
 etεe náá, ndjaa tak nasumel é, enyɔεpe kɔ ekok. **26** Tin,
 mot di egwak mekpa mam, da nye é kadi ààke tyee mekpa
 me tak di elεε ɔ, nye é dáa ndjemet mot di esum ndjaa kɔ

bɔs besye, ààwyeɛ epap kɔ ɛkok ɔ. 27 Dáa bhi nakanee
ɛbuepe ɛ, tin, tyee bhyon nakatuula ɛ, ghuu na lyel-lyel
eezenyuŋa é epap e ndjaŋ'enek, epap eezɛbik “syɛɛɛ” é di
tak wat.» 28 Dáa Yezu nasilal elyo bɛmɛlyo mɛ ɛ, mɛdhuu
mɛ bot naadyeebadjoka dáa nye nadi elelyo ɛ. 29 Eteɛ náá,
nye nabe é ààlyo dáa bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi nalelyo é,
nye nalelyo é, nɛ eghɛŋ ɛ Zɛɛb.

8 Dáa Yezu nasul kɔ etsok ɛ, zukamwaa nɛ mot naazɛdu
nye. 2 Tin, wɔ gwaa dhiiti mot nadi nɛ ɛbé ɛ zezam ɔ,
zɛtiila pɛ daa lɛ. Nye eezɛkwyit mɛboŋ si, zɛdjaala nɛ nɛ
náá: «Ghɛŋ! Mɛ nɛ gu náá: wɔ kwyɛɛ ɔɔ, wɔ é nɛ ghwyil
ɛtsik mɛ, nyel'am bula dɛɛ.» 3 Tin, Yezu eezɛsɛɛb mbɔ,
mɛt nye. Nyey nɛ nɛ náá: «Mɛ eekwyɛɛ. Tsaka!» É di tak
wat, wɔ gwaa, ɛbé ɛ zezam mot'enɔk zɛsi. 4 Bhii tak, Yezu
ɛ boozɛke nɛ nɛ náá: «Gwaka mɛ ɛnyɔɛpe: Sa wɔ ààlɛɛ
mot sa dhaa wak ɛ. Tóá, kɛlyaal nyel pɛ daa bɛghaa-Zɛɛb,
da wɔ é kɛdje esa e ɛgwyena dáa Moiiiz nalyo ɛ, éteɛ wɔ
neelyaal bot djas náá, wɔ eetsak.» 5 Dáa Yezu nadi eni
to ghaada Kapelnaum ɛ, wɔ gwaa dhiiti kukuma to lɔɔg
esodja zɛzyɛ pɛ daa lɛ. Bhii tak, nye eezɛke nɛ Yezu náá,
nye zɛkwyee nye. 6 Nyey nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, mot-mɛsa
mam ngɔt é ndjaasi pɛ ndjaŋ'am, nye eezɛsɔɔb nye ɛpebé
elyelɛpe.» 7 Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mɛ ɛpetó,
kɛtsik nye.» 8 É di'enek, kukuma to lɔɔg esodja binɔk
eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, mam ɛ yam zɛ, wɔ neezɛni to
ndjaŋ'am. Ye goka é náá, wɔ zolóo ɛkpa wat, éteɛ mot-
mɛsa mam neetsak. 9 Di mɛ di'aak, ye é nɛ ekukuma
bam ɛ, mɛ di ɛgwak esesɛɛ mɛ di egoka nɛ esa nɛ nɔɔ
ɛ. Dɔɔ nɛ mam pɛ, mɛ é nɛ esodja si mɛko mam. Mɛ ke

ne nɔɔ: “Tóka” ɔɔ, be epetó; “Bulaka” ɔɔ, be epebula;
 “Saka dáak” ɔɔ, be epesa.» **10** Dáa Yezu nagwak eyala e
 kukuma yenɔk ε, ye nabe é, nye naadyeebamyaala. Tin,
 nye é booke ne bot ε nadi egyee be ne nɔɔ náá: «Tseetse
 ne tseetse, me lee bin ε náá: me dinaa ààpaabee mot di
 edum koŋ ne Zeeb, kɔ Yisalael dáa mot'ak. **11** Betka me
 lee bin náá, bot ebupe ε waadus pe ebil ε dwoo ne pe
 edjem ε dwoo. Be waazyε, zedi kɔ mesa wat, be ne bɔn
 Abalaam, Izak ne Zakɔɔb tɔ Eyon ε di tɔ gwoo ε. **12** Tin,
 bot ε nagoka ne edi ε bot ε eyon ε tak ɔ, be aadi é, wusa
 pe kel, tɔ ghooŋhom pe baadi edje meŋwye ne ekwaal ε
 metsok ε.» **13** Bhii tak, Yezu eezεke ne kukuma esodja
 binɔk náá: «Sika pe ndjaŋ'ɔ etεε náá, kɔ edum ε koŋ ε lɔ
 ne Zeeb, Zeeb eedje wɔ sa lyem'ɔ di ekwos ε!» É di tak
 wat, ye nabe é, mot-mesa ε kukuma esodja binɔk naatsak.
14 Yezu eezewyis, tɔ pe daa Pyεδ. Ghuna tsi ye yii moma
 nadi é ndjaasi ne mekosa ekpaŋepe. **15** Nye eezemet nye é
 mbɔ, mekosa eezesi. É di tak wat, moma yenɔk eezewyel,
 nye moo zebe be. **16** Dáa dwoo nadi esila ε, wɔ gwaa
 be zεzye nye ne bot ε melyeeb nadi edhek ɔ. Dáa Yezu
 nadi elii kɔ membel menɔk ε, embee esisim nadi ewyis
 tɔ lɔɔ, tin, nye naatsik dɔɔ ne bot ε mebé djas. **17** Nye
 nasa deenek é, etεε náá, eseseε ngoolel-mekpa ε Zeeb
 Ezayi naleε é neebela εsuk. Nye nake é náá: «Nye naanɔɔ
 edjam bina ne mebé mena.» **18** Bhii tak dáa Yezu nabee
 edhuu ε bot ε nadi edu nye ɔ, nye é boozeke ne bedjekel
 be náá, be seε dhaa pe yii kyiid boo soob na djato-djato.
19 Wɔ gwaa dhiiti ghaa mekana me etsi zεzye pe daa le.
 Nyey ne ne náá: «Lyoeel, me epekwyel edu ε wɔ é meze

djas wɔ aadi tɔ ɛ.» **20** Deenek Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bɛbhɛk é nɛ eku bɛ di djaasi tɔ tak ɛ, enen é nɛ mɛk mɔɔ. Yɛ kabɛ Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot ɔ, nyɛ tok nɛ zeza nɛ di nyɛ aadi ndiindil nɛ ɛdja ɛ gɔ.» **21** Dhiiti mot ngɔt pak bɛdjekɛl bɛ eezɛkɛ nɛ nɛ náá: «Ghɛɲ, ɛsok nɛ mɛ nɛ du wɔ, pookobet mɛ, mɛ pookokɛdɛl saag'am.» **22** Tin, Yezu eebɔɔza nɛ nɛ náá: «Dua mɛ. Beta bot ɛ di ààbɛ nɛ tsik ɔ, bɛ delel pak'ɔɔ.» **23** Wɔ gwaa Yezu zɛni tɔ boo elɛɛd sama wat nɛ bɛdjekɛl bɛ. **24** Ààbɔya deenek, kasɛka é boo ghɛu na lyɛl-lyɛl eezɛkan ɛpɛpal kɔ boo soob na djato-djato. Mɛpɛpal mɛ tak eezɛghɛ ɛbhɛyɛb ɛ mɛdii zɛkɛɛza é elɛɛd. Yɛ kabɛla tin é, Yezu ɛdja gɔ. **25** Tin, bɛdjekɛl bɛ zokazɛtiila pɛ pak nyɛ nadi tɔ elɛɛd ɛ. Bɛ eezɛdjɛm nyɛ nɛ ɛtsim: «Ghɛɲ, tsika bis! ɛsyɛɛ é yak!» **26** É di'ɛnɛk, yɛ nabɛ é Yezu naazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Étɛp yé bi di nɛ kɛɲ? ɛbwaalɛ ɛ lɛn nɛ Zɛɛb nɛ tɔɔl!» Bhii tak, nyɛ eezɛwɛyl, zɛbhɛm ghɛu, nɛ dii, nyɛ eezɛlyak ghɛu. Nyɛy nɛ dii náá: «Sila ghɛlɛl'ɔ yɛ di gwyɛm.» Wɔ gwaa, ghɛu zɛsila, bhɛwak moo tin «kup». **27** Bɔɔ djas nabɛ é, bɛ naadyɛɛbadjoka. Tin, bɔɔ náá: «Nwyak é nwyaa kwaambi mot di náá, dɔɔ nɛ ghɛu nɛ boo soob na djato-djato ɛpɛgwak nyɛ?» **28** Dáa Yezu nasɛɛ pɛ yii kyiid boo soob na djato-djato pɛ kyɛ dik Ghadasa ɛ, wɔ gwaa bot ɛbá zɛtuula tɔ mɛvit, bɛ neezɛboma nɛ nɛ. Yɛ nabɛ é bot ɛ embɛ sisim nadi dhɛk ɔ, bɛ nadi é, nɛ mbɛɛ mɛnyan dhaa tyɛ, bot nabɛ é ààbɛ nɛ ghɛwɛyl ɛdhaa é ngwoob mɛvit mɛ tak. **29** Bot binɔk moo tin ɛtsim náá: «Bis sa wɔ yé, wɔy Mɔn Zɛɛb? Wɔ zyɛ wak é zɛzɛm bis, sonok ɛwala ɛ tak dinaa ààdjala?» **30** Ba ɛtsetaɛpɛ nɛ di tak, yɛ nabɛ é nɛ boo ɛsɔɲ ɛ bɛghɛwɛyɛ

nadi egɔɔ tin ɔ. **31** Embee esisim eezɛdjaala nɛ Yezu, bɔɔ nɔ́á: «Wɔ kwyɛl ɛsɔ bis ɔɔ, kyeeda bis tɔ ɛsaŋ ɛ bɛghwyee bak.» **32** Yezu eezɛmyaal, nyɛ eezɛke nɛ nɔɔ nɔ́á, bɛ tɔ́. Tin, wɔ gwaa embee esisim zɛwɔyis tɔ bot binɔk, zɛni tɔ ɛsaŋ ɛ bɛghwyee binɔk. Bhii tak, ɛsaa djas eezɛsul ɛtsok pɛ bɛ nadi é, kaab, kɛghaaga tɔ dii, bɔɔ djas si na «bɛɛɛ.» **33** Bot ɛ nadi ebaal ɛsaŋ ɛ bɛghwyee tak ɔ, zokazɛkaab, sik pɛ dɛl. Bɛ moo tin ebaŋa bot ɛ dɛl ɛdjema bɛ bee penek dum nɛ bot ɛbá binɔk. **34** Tin, wɔ gwaa bot ɛ dɛl djas zokazɛwɔyis, kɛboma nɛ Yezu. Dáa bɛ naboma nɛ nɛ ɛ, bɛ naazɛdjaala nɛ Yezu nɔ́á, nyɛ dus kɔ kyee dik'ɔɔ.

9 Wɔ gwaa Yezu zɛni tɔ ɛlɛɛd, sɛɛ boo soob na djato-djato, sik pɛ dɛl. **2** Tin, bɛdhiiti bot zokazɛ nɛ mot ngɔt nazesɔɔb nɛ ɛbɛ ɔ, byaala kɔ mwaala. Dáa Yezu nabee ɛdum ɛ korɔ ɛ bot ɛ nazɛ nɛ mbɛl tak ɛ, nyɛ naazɛke nɛ mbɛl nɔ́á: «Sa mɛghaaz mɔn'am, mesyem mɔ epelel!» **3** Dáa bɛ nabee deenek ɛ, bɛdhiiti bɛgharɔ ɛ mɛkana mɛ ɛtsi ɛ Moiiiz nabe é, bɛ moo nyiiŋla pak'ɔɔ nɔ́á: «Nwyak mot ɛpebyasal Zɛɛb!» **4** É di tak wat, ye nabe é Yezu naagu esiiza bɔɔ. Nyɛ boozeke nɔ́á: «Étɛp yé bi di nɛ mbee esiiza tɔ elyem bin deenek? **5** Ƴyɛ di elyɛl nɛ nen, ɛke é nɛ mot ɛbɛ nɔ́á: “Mesyem mɔ epelel” ooɔ, nɛghu ɛke nɔ́á: “Wɔɛla, da wɔ é kɛ”? **6** Ye goka é bi é gu nɔ́á, Sɛɛŋɛɛ Mɔn Mot é nɛ ghwyil ɛpel mesyem mɛ bot kɔ bɔs.» Bhii tak, nyɛ eezɛke nɛ mot zesɔɔb nɛ ɛbɛ ɔ nɔ́á: «Wɔɛla, nɔŋa mwaala yɔ, da wɔ é sik pɛ ndjar'ɔ!» **7** É di'enek, mot'enɔk eezɛwɔyɛl, sik pɛ ndjar'ɛ. **8** É di'enek wat, dáa ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ nabee deenek ɛ, bɛ naadyeebadjoka ɛlyɛɛpɛ. Bhii tak, bɛ moo eduwal Zɛɛb dáa nyɛ nadjɛ mbi yenek

mebwala ne bot ε. **9** Yezu eezedus tin, dāa nye nadi edharj ε, nye naazebee dhiiti mot, din ε le é Matye, nye nadi é ndiindil é di mesa me. Nye nadi é nɔɔɔl epata e lapo. Yezu eezεke ne ne: «Dua me!» Matye eezεwyl «ngbat», bhii tak, nye eezεdu nye. **10** Yezu be ne bedjikel be nadi ede edee pε ndjarj ε Matye. Wɔ gwaa, betε ne benɔɔl ε epata e lapo ne bot ε mesyem zokazelwood tin, zede be ne be nɔɔ djas kɔ mesa wat. **11** Dāa eFalizye nabee deenek ε, be naazεdji bedjikel be náá: «Étεp ye lyoel yen di ede edee é di wat be ne benɔɔl ε epata e lapo ne bot ε na mbee dék?» **12** Yezu eegwak dāa be nadi elii ε, tin, nye é boozεke ne nɔɔ náá: «Bot ε di ne menyel enyɔεpe ɔ tok ne gwyε dhɔkɔtɔlɔ nye neegwom be. Ye é membεl ε di ne gwyε megwoma. **13** Tóka, kedjekeka esuk ε mekpa ε Zεεb di eke náá: “Me kwyl é enem esa, dhaa ebuwa e betit.” Etεε náá, me nabe é ààzyε zεsaa bot ε epiki. Mam nazye é zεsaa bot ε di egu náá, be é bot ε mesyem ɔ.» **14** Dhiiti dwoɔ, bedjikel ε Zarj Nduuel-bot naazyε zεdji Yezu náá: «Étεp yé bisɔ ne eFalizye di etsi edee étεp mendjaala, dhi bedjikel bɔ di ààtsi edee étεp mendjaala?» **15** Wɔ gwaa, Yezu zεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Bi nakobee sok paa náá, besɔ ε mwaaz di tɔ ghɔɔ dwoɔ εba, dhi be di lɔɔg wat ne mwaaz, mot paazyε, zεba moma ɔ? Yenεk ààsael! Deenek ewala tak epezyε, ewala ε di náá, mot zεba moma ɔ waadisaa pak'ɔɔ. É di tak é be aatsi edee. **16** «Ye tok ne mot aanyaa pes bes kaad étεp εkoobal put kaad ne ye. Wɔ sa deenek ɔɔ, é sok wɔ aagwyii kaad tak ε, bes kaad é waanyaa put kaad, da é bek elen ε tak. **17** Menyok me na bes ààwaaa tɔ bhεεb na mwa. Ye sεε deenek ɔɔ,

bħēēb ē nē ghwyil ēbel, da mēnyok ē see, deenek bħēēb
 eepulel. Ētēp tak ē di lēēaa nāá, yē ààgoka deenek, etēē
 nāá, mēnyok mē bes goka ē tō ebes e bħēēb.» **18** Dāa Yezu
 nadi elii nē nōō deenek ē, wō gwaa dhiiti kukuma eYuda
 zēzyē pē daa lē. Nyē eēzekwyit mēboŋ si mēko mē. Nyēy
 nē nē nāá: «Esyēs ē lam ààlóo nē pēka. Mē kwyēl ē, wō
 zēkel mēmbo kō lē ētēp nyē neegom!» **19** Yezu eēzēwyēl,
 «ngbat», bē nē bēdjekel bē, du nyē. **20** Dhiiti moma nadi
 ebē ebē ē ghiya, ghiya nadi ekekek nyē ē nyēl ààbē nē
 ētsek. Ebē ē tak naaboya nē nē ē di membu kam nē ebá.
 Moma tak zokazetiila pē bhii koŋ ē Yezu, nyē eēzēmēt
 kyēē ēghō ē kaad ē Yezu. **21** Ētēp nyē nabe ē, nyē ēēke tō
 lyēm'ē nāá: «Mē zomēt kaad'ē ōō, mē ēpētsak!» **22** Tin,
 Yezu eēzēliig mis, gwyák nyē. Nyē eēzēke nē nē nāá: «Sa
 mēghaaz esyēs ē lam! Edum ē koŋ ē lō nē Zēēb eētsik wō.»
 É di tak wat, moma yēnōk naazētsak. **23** Bhii tak, Yezu
 eēzētō pē ndjaa kukuma eYuda ē tak. Dāa bē nakum ē, bē
 kabela bot ē, ē ebwom ngōmbi, zēnōō bak bot ē sa yōbō
 ēzēm pē ndjaa tak ētēp ēkoobal esesēē, bē neetō ndela. **24**
 Tin, Yezu eēzēke nē nōō nāá: «Wyiska pē kel, etēē nāá,
 esyēs ēlak ààpagwyē, nyē dja ē gó.» É di'enek, bē moo tin
 eduk Yezu. **25** Dāa bē nawyisal ēdhuu ē bot pē kel ē, Yezu
 eēzēni tō dħēŋ, nyē eēzēmēt nyē ē mbō, wō gwaa esyēs
 ēlēnōk zēwyēl. **26** Menduk mē tēp'enek naake kō kyēē
 dik'enek djas. **27** Dāa Yezu nadus tin ē, wō gwaa bot ē
 mēbē mē edhim bēbá zokazēni edu nyē bhii koŋ nē etsim:
 «Mōn Dhavid, geka bis ghōŋ!» **28** Dāa Yezu nakum pē
 ndjaŋ ē, wō gwaa, bē na edhim binōk zētiila pē daa lē.
 Yezu eēzēdji bē nāá: «Bi eemyaal nāá, mē ē nē ghwyil ēsa

sa bi di ewaab'enek é?» Bot binok eezebɔɔza ne ne náá: «Iyoo, Gheɲ! Wɔ é ne ghwyil esa.» **29** Tin, Yezu eezemet be é mis. Nyey ne nɔɔ náá: «Zeeb eedje bin sa djala ne edum e koɲ e len e.» **30** É di tak wat, wɔ gwaa be nyaasok. Yezu eezelu be elyelepe náá: «Gwakeka me enyɔɔpe: sa mot ngɔt ààgu sa sɛɛ wak e.» **31** Tin, bot binok kató é, elɛɛ tɔ kyee dik'enek djas esesɛɛ Yezu nasa e. **32** É sok be nadi ekwyɛl etó e, bedhiiti bot nabe é be eezye Yezu ne mot ngɔt nadi bubu ɔ, etɛɛ náá, embee sisim nadi edhek nye. **33** Dáa Yezu nasɔ mbee sisim tak e, é di tak wat mot'enok nabe é, nye moo elii. Tin, ye nabe é edhuu e bot e nadi edi tak ɔ, moo tin edjoka. Bɔɔ náá: «Bis dinaa ààpaakobee kɔkɔ mbi yak sonok tɔ Yisalaɛl.» **34** Ye kabe eFalizye ɔ, bɔɔ nake yɔbɔ é náá: «Ye é kukuma embee esisim e di edje Yezu mebwala me nye di esɔ embee sisim ne ye e!» **35** Yezu nadi eke kɔ boo eghaada ne kɔ mɛl. Nye nadi elelyo medhuu me bot tɔ mendjaa me mendjaala me eYuda. Nye nadi egoola be Mbɛɛ Bhaadal dum ne Eyoy e Zeeb. Nye nadi etsik bot e di ne epel ɔ, zenɔɔ bot e nadi ne edjam ɔ. **36** Ye nabe é ghoɲ naasa nye elyelepe dum ne edhuu e bot e nadi tin ɔ. Etɛɛ náá, bot e tak nadi é be eezewak dáa mesaa me ebhata di ààbe ne mbaalel e. **37** Nye é boozeke ne bedjekel be náá: «Bhum ne bu tɔ bok, tin, bot e ebók ààbu. **38** Ye goka é, bi djaala ne nakuma pyeeb náá, nye baadhis bot e mesa éteɖ be neezesa mesa tɔ pyeeb'e.»

10 Yezu naazɛdjoo bedjekel be kam ne bebá. Bhii tak, nye eezɛdje be eghɛɲ esɔ embee esisim ne etsik e bot e di ne epel, zenɔɔ bot é nadi ne edjam ɔ. **2** Beeka min me bot e lwoma kam ne bebá tak e: Mot meken é Simoy nadjeaa

din ε Pyeεd ɔ, ne dhyeeb Andele, Zak be ne dhyeeb Zan,
 boɔ beba nabe ε bon Zebede, **3** Filip ne Bhaatelemi, Toma
 zenoo Matye noηel epata e lapo, baazenoo Zak mon Alfe,
 wo kabela ε Tade, **4** Simoη, mot di to edhuu ε bot ε nadi
 edjooaa eZelot ɔ, zenoo Yudas Iskaliot mot naka Yezu ɔ.
5 Yezu zokazelwom bedjekel be kam ne beba etep esa
 mesa me. Nyey ne noo naa: «Bi ε kookyee mel me bot ε
 di aabe bot ε mbyak eYuda ɔ. Sa bi aani pe to eghaada
 e bot ε Samali. **6** Bi goka ne eto ε, pe daa ebhata e bot
 ε mbyak Yisalael nazewo ze ɔ. **7** Ze ε ze, gheegoolaka
 ne bot naa: “Eyoη ε di to gwoo ε, moo ε ekunaaepe!” **8**
 Tsikeka bot ε mebe. Gomalka bot ε ze gwe ɔ. Gelalka bot
 mebe me zezam, ezezam boɔ. Soka embee esisim. Esa ee
 bi bela aabom-bomak ε, djeka bot ye yii toto. **9** Nannoaka
 elood, aanno epata, aabaanoo-noηak doo ne meea etep
 ewa to mengwe da ε to ne ye. **10** Nannoaka mekoo me
 di toaa ne ye medjoη ε. Nannoaka dhiiti kuwa. Nannoaka
 bedhiiti ekoko. Nannoaka sek, etep eto medjoη ne ye, etee
 naa, mot di esa mesa ɔ goka ε nye bela sa dek. **11** «Bi ε
 kum ko dhiiti moo del neghu ko ghaada ɔ, saaka mot di
 ne ghwyil emyaal bin naa, bi sulal pe daa le ɔ. Dika pe
 daa mot'enok. Bi dus tin ε, ye be bi moo twol ko del ε
 tak ɔ. **12** Bi ε ni to ndjaa mot ɔ, keka naa: “Bis eeswos
 bin hoo.” **13** Ye be naa, bot ε ndjaa tak eemyaal bin ɔ,
 tin, egwyem bin di ne noo. Tin, be pee naa, bi nasulal to
 mendjaa moo ɔ, betka egwyem bin sik ne nen. **14** Ye be
 naa, ko dhiiti del neghu to dhiiti ndjaa be eepεε naa, bi
 nasulal ɔ, be byen egwak bin ɔ, wyiska yebo ko del ε
 tak, neghu to ndjaa tak, da bi ε kut piib meko men. **15** Me

læ bin é etep etsetse náá, é dwoo Zeeb aazepée bot ε, del
 elenek aapéeaa é elyelppe dhaa-dhañak epée bot ε kyee
 mæl me Sodòm ne Ghomòd.» **16** «Gwakeka! Me kyeed
 bin é dáa ebhata kuku eben. Dika ne etsonj dáa benyo,
 da bi é di bot ε edee dáa megum. **17** Dika betsonj ε bot,
 etee náá, bot ε waakepit bin sok bhwoob betetep, bi é
 waanyuunjaa ne eghwyes tò mendjaa me mendjaala me
 eYuda. **18** Kò esu ε lam, bi é waaketanjal pe daa ekukuma
 ne bemekoozi, zenòò pe daa bot ε di ààbe bot ε mbyak
 eYuda ò, étep bi needi betyaases ε etep ee bi nazebee ε.
19 É sok be aatò ne nen sok bhwoob betetep ε, sa mot
 ààbem ba étep mekpa aawysis tò enuub bin ne dáa bi
 aatanjal ε. Mekpa me tanjal é waadjéaa bin é di'enek wat.
20 Etee náá, ye tok biyò aakalii tin. Ye é Sisim Seeg'en é
 aapakalii é di'enek.» **21** «Bòn mò ngòt waakekael pak'òò é
 esan ε náá, mòn nyeg'òò neegóaa, dòò ne beseg ε bòn
 aazobaasa é deenek ne bòn bòò. Bòn é waapit bebyael bòò,
 bòò kemetaa, kwyε ndje sòs, góaa. **22** Bot djas é waabhina
 bin, etee din ε lam. Ye é bot ε aamaad lyem kekum pe
 esik ò aapaabela tsik. **23** É sok bi aadi kò dhiiti ghaada ε,
 bot é ghaada tak é di esa bin esa e kokok ne etep epes ne
 mezuk ò, kaabka, da bi é tó pe del ε sis. Me læ bin é etep e
 tsetse náá, bi aanàkwaasilal eke kò mæl me di kò kyee dik
 Yisalael ò djas, esok ne náá, Seengele Mòn Mot zye.» **24**
 «Ye tok ne djekel aadhaa mot di elyo nye ò. Ye tok ne
 mot-mesa di edhaa kukuma ye. **25** Djekel goka é, nye di
 dáa lyoel ye. Da mot-mesa é di dáa kukuma ye. Kwyii
 nakuma mebyel é koodjóoaa Belzebul, “Aah” gwyata ne
 bot ε mebyel me! Be aazoleleeeaa é leea.» **26** «Étep tak é

di náá, sa mot ààkaab bembée bot binək. Dhiiti dwoó é tak, dwoó di náá, esesée djas di syela é waawysis é gwyé ε. Esesée djas di tó syaab ε waaguaa. **27** Tép mε di elée bin tó ghooghom ε, lée ka yé popoopwon é mwos dwoó. Etep ee bi nadi nyiinlaa tó elo ε, tuudka yé elyélépe kó emii e mendjaa. **28** Nàkaabka bot ε di egu egó epuud ɔ, etée náá, be aanàkwaagó sisim. Bi goka é nε ekaab ε Zeeb mot di nε ghwyil egó sisim nε epuud tó du na kòm-kòm ɔ. **(Geenna g1067)** **29** Tin, bɔɔ enen ebá tok wak ebɔmsaa nε ba mɔɔ pata wat é? Bela náá, ngɔt pak'ɔɔ tok nε ghwyil ekwyit é bɔs, Sɛeg'en ε di ààmyaal ɔɔ. **30** Yε kabe biyɔ be emet ɔ, mεko mε bhoo di tó elo bin djas é elana. **31** Sa mot ààbem ba etée náá, é mis mε Saag'am bi dhaa betε nε bɔɔ enen nε boo metarj!» **32** «Mot aamyaal popoopwon é mis mε bot djas náá, nye é djekel'am ɔɔ, mam pe, mε waamyaal nye é mis mε Saag'am di tó gwoo ɔ náá, nye é ngbam. **33** Bela náá, mot aakela popoopwon é mis mε bot djas náá, nye tok djekel'am ɔɔ, mam pe, mε waakela nye é mis mε Saag'am di tó gwoo ɔ náá, mε ààgu nye!» **34** «Nàgekeka náá, mε nazye kó bɔs é, étep egwyem tó bot. Mε nabe é ààzye, zewa egwyem nε egwakel tó bot. Mε nazye é zekus eghuub nε ezɛbek ε bot. **35** Mε nazye é zewa membek pak sɛeg nε mɔn motom, pak nyɛeg nε mɔn moma, pak nakɔla nε bheebel. **36** Bot ε mebhuka men aadi é, bot ε mebyel men met. **37** Mot di ekwyel mot ngɔt pak sɛeg nε nyɛeg, dhaa mε ɔɔ, mot tak ààkɔa nε nam. Mot di ekwyel mɔn'ε mɔɔ moma, nɛghu mɔn'ε mɔɔ motom dhaa mε ɔɔ, mot tak ààkɔa nε nam. **38** Mot ε di ààbɛp mɛlaaba mε, da nye é du mε ɔɔ, mot tak ààkɔa nε nam. **39** Mot

aakwyel ekwyeg tsik'e dhaa me ɔɔ, nye waasu tsik'e. Mot aakakwyel esu tsik'e éteɛ edu e me ɔɔ, nye waabela tsik.»

40 «Mot aamyaal náá, bi sulal tɔ ndjaɲ'e ɔɔ, nye myaal é mam. Mot aamyaal me tɔ ndjaɲ'e ɔɔ, nye myaal é mot nadhis me ɔ. **41** Mot aamyaal ngooel-mekpa e Zeeb tɔ ndjaɲ'e da dil nye náá, nye é ngooel-mekpa e Zeeb ɔɔ, nye waabela efute ee di egyee ne ngooel-mekpa e Zeeb e. Mot di emyaal mot epiki, etee náá, nye é mot epiki ɔɔ, nye waabela efute mot epiki di gyee ne ye e. **42** Me lee bin é eteɛ e tseetse náá, mot aadje dhiiti ba mɔɔ djekel'am ngot ba mɔɔ beele medii metela, etee náá, nye é djekel'am ɔɔ, nye waabela efute be.»

11 Dáa Yezu nasilal elyo bedjekel be kam ne bebá e, nye eezedus tin, tɔ kelyo ne ekegoola Mbée Bhaadal pe eghaada kyee dik'enek. **2** Zaɲ Nduuel-bot pe nye nadi tɔ ndjaa membok e, nye naagwak menduk e Mesia. Tin, nye é boolwom bedhiiti bedjekel be **3** be kedji Yezu náá: «Ye é wɔy é di Mesia nabe náá, nye epezye “ohoo”, neghu ye é náá, ye baabwoodaa dhiiti di baazyɛ ɔ?» **4** Yezu eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Keeleka Zaɲ sa bi bee é ne yii bi gwak ne melo men e. **5** Bot e edhim moo nyaa sok. Eboka e bot moo ke. Bot e mebé me zezam eezetsak. Be na endiila e melo moo gwak, bot e nazegwyɛ ɔ, be é zegom. Mbée Bhaadal epegooel kekum pe daa bedjel e bot. **6** Menyɔ ne mot aadi àadis ebwaalel e le kɔ lam ɔ!» **7** Bhii bedjekel e Zaɲ nasik e, Yezu moo tin elii ne zukamwaa ne mot nadi tin e kɔ esu e Zaɲ. Nyey ne nɔɔ náá: «Bi nakebee yé pe tɔ kyee dik besye di ààbe ne medii e? Bi nakebee é mɔɔ le ghwaazok edheegel ne pup é? **8** “Ha” bi nakebee yé pe

kyee dik besye di ààbe ne medii e? Bi nakεbee ε mot ngot ne varj mbi bhet ε? Bi ne gu náá, bot ε dyeebabot evan ekaad o dyeebadi ε pe to eboo mendjaa bemεkoozi. **9** Bi nakεbee yé? Bi nakεbee ε ngooel-mεkpa ε Zεeb ε? Ne tseetse, me lee bin ε náá, nye eedhaa-dhanjak ngooel-mεkpa ε Zεeb. **10** Etεε náá, ye ε kε esu ε Zarj ε ekwyala naleε náá: “Esok ne wε ne tó, me waalwom ngoola-ngoola yam, nye neekedii wε ze.” **11** «Me lee bin ε etεp e tseetse náá: pe to bot djas Zεeb nasa o, ye tok ne mot dhaa Zarj Nduuel-bot. Tin, mot di mεo dhyeeb to Eyonj ε di to gwoo o, ε boo boo-mot ne ne. **12** Kεkan membu me Zarj Nduuel-bot nadi elyo bot to mεkpa ε Zεeb ε, keyaka ne elu ε mos, eni ε to Eyonj ε di to gwoo ε ne lyel. Bot ε di ne mεghaaz ε di ne ghwyil edek ye. **13** Kana ne bengooel ε mεkpa ε Zεeb djas, zenεo etsi ε Moiiz, mεkpa me Zεeb naagooel kekum membu me ekwyil ε Zarj. **14** Bi ε kwyel etiibal enyεpe o, ye ε Zarj ε di Eli, ngooel-mεkpa ε Zεeb nalookεkaa náá, nye waabula o. **15** Ye be náá, bi ε ne mεlo o, gwakeka ye enyεpe! **16** «Me gek bot ε membu mak ne beze? Be ε dāa zεεga bεo dhyeeb mendiindil kε εbesεε ε bot djas di di ε, da bedhiiti ε gheetsim kε besε bεo náá: **17** “Bis eebwom bin ngεmbi, bi ààpabεl. Bis eedjeeb bin medjeeb me esyee, bi ààpadje!” **18** Etεε náá, Zarj eezye, nye nabe ε, nye eetsi edee ne menyok. Deenek, bot kake ε náá: “Ye ε embee esisim ε di sa nye deenek!” **19** Σεηελε Mεn Mot eezye. Nye εpedε ye edee ne menyok me vin, bi kake ε náá: “Beeka nwyak ε? Mesa me ε edε edee ne de menyok me vin, nye be mεso ε ne benεjel ε epata e lapo dεo ne bot ε di ne mbee tsik o!” Tin, etsonj e Zεeb

nadi enyen tɔ mɛsa mɛ.» **20** Tin, Yezu eezeni nɛ mɛlyo mɛ
ɛdul ɛ mɛlo mɛ bot ɛ egħaada ee nyɛ nasa bɛtɛ nɛ endem
e mɛbwala ɔ, etɛɛ nǎǎ, bot ɛ egħaada tak nabe ɛ àǎliig
elyem bɔɔ. Nyɛ ɛ boozɛlɛɛ nǎǎ: **21** «Haa kpaa-ghoŋ nɛ nɔ,
dɛl ɛ Koodazin, kpaa-ghoŋ nɛ nɔ, dɛl ɛ Bhetsaida! Etɛɛ
nǎǎ, bɛtɛ nɛ endem e mɛbwala nasael pɛ yebɔ ɔ, yɛ ɛpedi
ɛ di nǎǎ, yɛ nasael ɛ pɛ egħaada Tiid nɛ Sidɔn ɔɔ, pɛ bot ɛ
egħaada binɔk naaloobɔt kaad ɛpum, pɛ bɛ naazelɔɔba
mɛsii, pɛ bɛ naaloozeliig elyem bɔɔ. **22** Ɛtɛp tak ɛ mɛ di
elɛɛ nɛ nen nǎǎ, dwoo Zɛɛb aazɛpɛɛ bot ɛ, yebɔ ɛpɛɛ ɛ
waadhaa yii bot ɛ egħaada Tiid nɛ Sidɔn nɛ mɛlyel. **23**
Yɛ kabɛ wɔy ɔɔ, dɛl ɛ Kapelnaum, wɔ gek ɛ nǎǎ, wɔ ɛ nɛ
ghwyil ɛ byet tɔ pɛ tɔ gwɔɔ? Wɔ waasilaa kekum pɛ dɛl ɛ
bot ɛ nazegwye ɔ. Etɛɛ nǎǎ, endem e mɛbwala mɛ nasɛɛ
penek ɛ, yɛ ɛpedi ɛ di nǎǎ, yɛ naasɛɛ ɛ pɛ dɛl ɛ Sodɔm ɔɔ,
pɛ dɛl ɛlenek dinaa tak dɔɔ nɛ mos. (Hadēs g86) **24** Ɛtɛp
tak ɛ mɛ di elɛɛ bin nǎǎ, dwoo Zɛɛb aazɛpɛɛ bot ɛ, ɛpɛɛ
nyɛ aapɛɛ bin ɛ, yɛ waadhaa yii bot ɛ għaada Sodɔm nɛ
mɛlyel.» **25** Ɛ ghɛŋ tak, Yezu naazɛkɛ nǎǎ: «Hyee Bhaaba,
Ghɛŋ gwɔɔ nɛ bɔs, mɛ ɛpegħaapɛɛ wɔ, etɛɛ nǎǎ, esesɛɛ wɔ
nasyel betsoŋ ɛ bot nɛ bot ɛ di etselal ɔ, wɔ eelyaal yɛ nɛ
bɔɔ dhyyeb. **26** Iyoo, Bhaaba, wɔ nakwyɛl ɛ, yɛ sɛɛ deenek.
27 «Saag'am naadjɛ mɛ esonok djas. Yɛ tok nɛ mot di egu
Mɔn Zɛɛb, yɛ di àǎbɛ Sɛɛg nyɛ ɛmet ɔ. Deenek, yɛ tok nɛ
mot di egu Sɛɛg, yɛ di àǎbɛ Mɔn nɛghu mot Mɔn aakwyɛl
ɛlyaal ɔɔ. **28** «Biyo, bot ɛ zewak ɛtɛp ɛbɛp edil-dil mɛkɔm
men ɔ, dhaka pɛ daa lam, mɛ needjɛ bin ɛwala. **29** Bɛpka
kɔm etɛp bam. Tin, betka nǎǎ, mɛ djɛ bin etsoŋ, etɛɛ nǎǎ,
mam ɛ mot mɛsila nɛ etɛla ɛ lyem. Tin, bi ɛ waabela di

ewala biyo be emet. **30** Kom me di edje bin é, ye ààdil, ebep e lam me di djoo bin náá, bi zebep e, ye ne gwyaa.»

12 Dhiiti dwoo saba, Yezu nadi edhaa to pyeeb koka mbi bhek bhisa di edjooa ble e. Tin, wo gwaa, za zebe bedjikel be, be moo tin ebók mebhisa me tak éter ede.

2 Dáa eFalizye nabee deenek e, be eezeke ne Yezu náá:

«Bee, bedjikel bo epesa esesee di náá, ye ààpadjeaa be ze dwoo saba e!» **3** Yezu zokazebooza ne noo náá: «Bi nabe é

ààlaa sa Dhavid nasa é sok be ne bot e nadi egyee be ne be noo nagwak za e? **4** Ye nabe é, be ne bot e loog'e naani to ndjaa Zeeb, boo zokakede emapa ee nakanjaa Zeeb ye é.

Dhi ye di náá, be nabe é ààgoka ne ede emapa e tak. Etee náá, etsi bina lee é náá, bot e di egoka ne ede emapa e tak o, ye é beghaa-Zeeb boo be emet. **5** Neghu bi nabe é ààlaa

to etsi e Moiiiz náá, beghaa-Zeeb nadi esa mesa to Ndjaa-ebuwa dwoo saba o, be nabe é ààdi eduwal etsi e saba, dhi boo, ààbela ndje ko esu e tak é? **6** Tin, betka me lee bin

náá, wak, ye é ne sonok wat di edhaa Ndjaa-ebuwa ne mebok o! **7** Bi é pe di egu enyoepe sa esuk e ekwyla bak:

“Me kwyl é enem esa, ààkabe ebuwa e betit” di ekwyl elee o, pe bi ààpazye zepit bot e di ààgu ter o gwyes. **8**

Etee náá, Sengenle Mon Mot é di kukuma dwoo saba.» **9**

Bhii tak, Yezu eezedus tin, nye eezetó pe ndjaa mendjaala me eYuda. **10** To ndjaa mendjaala me eYuda e tak, ye

nabe é ne dhiiti mot ngot nadi ne soobela mbo o. Ekwosak e eFalizye nabe é, Yezu bela ndje é mis moo. Éter tak é

be nadji nye náá: «Etsi bina epemyaal náá, mot tsikaa dwoo saba?» **11** Yezu é boozebooza ne noo náá: «Ye be

náá, mot ngot pak'en é ne sim bhata ngot oo, nye gwak

náá, dwoó saba, sim bhata tak eekwyit tó guk na dim-dim
 ɔɔ, nye aanàkwaató kɛwyisal nye tó guk tak é? **12** Dáa ye
 di náá, mot eedhaa bhata ne metan ɛ, tin, etsi lee é náá,
 mena saka bot enem esa dwoó saba.» **13** Yezu é boozɛke
 ne mot nadi ne sɔɔbela mbɔ ɔ náá: «Sɛɛba mbɔ'ɔ.» É di
 tak wat, mbɔ mot'enɔk eezɛbula enyɔɛpe, dáa yak dhiiti
 mbɔ. **14** Bhii tak, eFalizye é boozɛdus tin, tó yɔɔɔ. Wɔ
 gwaa be kɛsɛɛga é kwan, éteɛp edjek dáa be aadje nye epée
 e esyee ɛ. **15** Dáa Yezu nagwak deenek ɛ, nye eezɛdus tin,
 wɔ gwaa, zukamwaa ne mot zokadu nye. Wɔ gwaa, nye
 zokazetsik membɛl djas. **16** Tin, nye eezɛlyak be elyɛlɛpe
 náá, be nàsa náá, bot gu mbi mot nye nadi é. **17** Nye nasa
 deenek é, etɛɛ náá, etɛp ee ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi
 nalɛɛ é, ye neebela esuk. Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi
 nalɛɛ é náá: **18** «Zɛɛb lee é náá: “Bee mot-mɛsa mam mɛ
 nasée ɔ, mot mɛ di ekwyɛl ɔ. Lyem'am é tó memyaala kɔ
 esu ɛ lɛ. Mɛ waawa Sisim'am tó lɛ. Tin, nyey é aapagoola
 ne bot ɛ membyak djas, epiki bam mɛ aadhis ɛ. **19** Nye
 aanàkwaawaya ne bot. Nye aanàkwaabiyo ne mot. Bi
 aanàkwaagwak gwood'ɛ é gba. **20** Nye aanàkwaabwak-
 bwakak mɔɔ le ghwaazok di náá ye eezɛnyaabel ɛ. Nye
 aanàkwaadimal mɔɔ ngel lama di esaa náá, ye dim ɛ. Nye
 aasa deenek, kɛkum dwoó epiki be aanyen é mis mɛ bot ɛ.
21 Tin, bot djas di ààbe bot ɛ mbyak eYuda ɔ, be waawa
 ɛbwaalel ɛ lɔɔ kɔ lɛ.”» **22** Wɔ gwaa be zokazye Yezu ne
 dhiiti mot, mot tak nadi é, bubu ne ɛbé ɛ edhim. Ye é
 embee sisim ɛ nasa mot tak deenek. Tin, Yezu eezɛtsik
 mot tak, nye moo tin elii ne enyaasok. **23** Mɛdhuu mɛ bot
 ɛ nadi tin ɔ, naadyeebadjoka. Be moo tin eke náá: «Wɔ ke

é nwyak tok Mòn Dhavid é?» **24** Dáa eFalizye nagwak bot
 binok elii ε, be boozeke náá: «Mot tak so embee sisim é
 etεε náá, Belzebul kukuma embee sisim ε, di edje nye
 kòkò yak mbi mebwa me nye di eso embee sisim ne ye
 ε.» **25** É di'enek, Yezu nadi egu egeka e elyem bɔɔ, nye
 boozelee ne nɔɔ náá: «Eyon ε di náá, mesa me bot ε tak ε
 mewɔ ne edho pak'ɔɔ, esik eyon ε tak é ebel ne ewaazel.
 Bot tɔ ghaada wat neghu bot ε mebyel me wat, ε di ne
 mewɔ ne etuub pak'ɔɔ ɔ, yenek mebyel ne yenek ghaada
 aanàkwaapyet enyɔepe. **26** Ye be náá, Satan moo so sa di
 náá, ye é ye Satan ε, bi ààbee náá, Satan kaduu tuub ε, be
 ne nyel'ε met e? Tin, eyon ε le aakapyet dáa? **27** «Ye be
 náá, mam so embee sisim ε ne ghwyil ε Belzebul ɔɔ, eze
 di edje bot bin ghwyil bɔɔ di eso embee sisim ne ye ε?
 Me bee é náá, ye é bɔɔ be nakuma tak ε aapalyaal bin
 náá, bi tok ne gham. **28** Sa di tseetse é náá: me so embee
 sisim é ne ghwyil ε Sisim ε Zeeb. Yenek djas kwyel elee é
 náá, Eyon ε Zeeb moo é wak ne nena é di wat. **29** «Ye tok
 ne mot di ne ghwyil eni tɔ ndjaa mot menyan, da é nɔɔ
 esa e ndjaa mot tak, nye di ààkɔl nye membɔ ne meko
 ɔɔ. Ye é bhis ekɔl nye ε, nye aakabela ghwyil enɔɔ esa e
 ndjan'ε djas, da nye é wyis tɔ ne ye. **30** Mot di ààdi pe
 yam kye ɔ, ye lee é náá, mot tak é mot di ebhina me
 ɔ. Tin, mot di ààkwyee me é esεεg ε bot ɔ, nye waaz é
 waazak. **31** Étep tak é me di elee bin náá, me é ne ghwyil
 epel mesyem me bot djas, ye nakoozodi ebyas ne embee
 esesεε be nasa Zeeb ε. Ye kabe náá, mot eebyasal Sisim
 na Dee ɔɔ, nye aanàkwaapelaa. **32** Mot é lii ebiyope ne
 Sεεηεε Mòn Mot ɔɔ, mesyem me é ne ghwyil epelaa.

Tin, mot é lii ebiyoεpe ne Sisim na Dεε ɔɔ, mesyem me aanàkwaapelaa tɔ tsik mena dika mos'aak neghu tsik ebhis.» (aiōn g165) **33** «Étεp wɔ neebela mbεε bhum, ye goka é le pookokan edi sok mbεε le. Etεε náá, le é di ne ebé ɔɔ, bhum tak aabaazodi é mebé ne mebé, etεε náá, le gwyakaa é ne bhum di ekwyil é tak ε. **34** Mbyak megel! Bi aakwak elii embεε etεp dáa, bela náá bi é bembee ε bot? Etεε náá, nuub dyeebawyisal é etεp ee zelwood tɔ lyem ε. **35** Mbεε mot nɔɔ etεtε etεp ee nyε di lii é tɔ ekwom ε mbεε esesεε bε. Tye wat ne mbee mot, nyε nɔɔ embεε etεp ee nyε di elii é, tɔ ekwom ε mbee esesεε bε. **36** Betka me lee bin, sa di tseεtse náá, dwoɔ Zεeb aazεpée bot ε, bot ε waatyaa sok bhwoob betεtεp étεp melee me bε nadi elee bot ε. **37** Etεε náá, ye é kɔ mekpa mɔ met ε wɔ aabela gham neghu ekwyε ndje sɔs é mis me Zεeb.» **38** É di'enek, bedhiiti begħaŋ ε mekana me etsi ne eFalizye zokazεdji Yezu náá: «Lyoel! Bis kwyel é náá, wɔ lyaal bis dhiiti ndem mebɔala.» **39** Yezu é boozeboɔza ne nɔɔ náá: «Étεp yé di náá, bot ε di ewaab mos dhiiti ndem mebɔala pε daa Zεeb ɔ, di di bembee ε bot, bot ε di ààbε sosoob é mis me Zεeb ɔ? Tin, Zεeb aazolyaal bε é ndem wat. Ye aadi é kɔkɔ mbi ndem ngoolel-mekpa ε Zεeb Yonas nabee ε. **40** Ye é tye wat ne dáa ngoolel-mekpa ε Zεeb Yonas nakpaa emwos elεl ne epum elεl tɔ mɔ boo su ε, Sεεŋεle Mɔn Mot aabaasa é emwos elεl ne epum elεl tɔ bɔs. **41** Dwoɔ Zεeb aazεpée bot ε, bot ε għaada ε Niniv ε waazyε, zetyaa sok bhwoob bot ε di mos'aak étεp epit bε, deenek, bε neekwyesal ndje sɔs. Etεε náá, gwaka bε nagwak Yonas é elyo bε mekpa me Zεeb é, ye nabe é bot ε Niniv naaliig

elyem bɔɔ. Ye nyo é, bi gu náá, mot di nenak wak'aak, nye eedhaa Yonas. **42** Dwoo Zeeb aazepée bot ε, mekoozi me moma del ε di pe kye bɔs é waazyε, zetyaa sok bhwoob bot ε di mos'aak étep epit be, deenek, be neekwyesal be ndje sɔs. Eteε náá, nye nadus é pe medhik me etseta, nye é boozegwak mbεε melyo me etson e mekoozi Salomɔɔ. Ye nyo é bi gu náá, mot di nenak wak'aak, nye eedhaa Salomɔɔ!» **43** «É sok mbee sisim di ewyis tɔ nyel mot ε, nye kató é pe kyee bɔs besyε di ààbe ne medii ε, kesaa di nye aakedi ε. É di nye aakadi ààbela di nye aadi ɔ, **44** nye kake é náá: “Me pookosik pe ndjan'am, ndjaa me nawyis tɔ tak sok ε.” Tin, sika nye aakasik ε, nye aabela ndjaa tak toto, be eezewaabal ne ekoobal ye. **45** Tin ε nye aakató, kenɔɔ bedhiiti embee esisim be na nyan-nyan beten ne bebá di edhaa nye ne embee mesa ɔ. Tin, bɔɔ djas kabula é tɔ ndjaa tak, da é be di tin. Deenek, tsik yenɔk mot eezepulel dhaa-dhanjak yii nabe sok ε. Ye aadi é deenek étep bembee ε bot di pak'ena mos'aak.» **46** Yezu dinaa kuku elii, wɔ gwaa bɔn nyeεg ne nyeεg zekum é di nye nadi ɔ. Be eezetyaa pe kel. Tin, be nadi ekwyel elii ne ne. **47** Dhiiti mot é boozelεε Yezu náá: «Bee, nyoog ne bedhyeeb bɔ é pe kel, be epekwyel elii ne nɔ.» **48** Yezu é boozebɔɔza ne mot'enɔk náá: «Nyaag'am é zε, da mɔn nyaag'am é kadi be zε?» **49** Bhii tak, nye eezelyo bedjekel be ne djin. Nyey náá: «Beeka nyaag'am, ne bɔn nyaag'am di wak e. **50** Eteε náá, ye é mot di esa ekwosak ε Saag'am di tɔ gwoo ɔ, di mɔn nyaag'am, kel'am ne nyaag'am.»

13 Dwoo tak wat, Yezu nadus ε pe ndjaa nye nadi é, nye é boozetó, kedisi pe ebon ε boo soob na djato-djato.

Tin, nye moo zelyo bot. **2** Wɔ gwaa, zukamwaa ne mot zokazemaala é di tak. Dáa nye nabee náá, zukamwaa ne mot naazesεεga tin ε, nye é boozeni tɔ dhiiti elεed, nɔ nyel, disi. Nye eezεpus elεed tɔ dii, εdhuu ε bot eezelik pe kyiid é ngwoob dii. **3** Melyo me nye nalelyo be ε nadyeebabu é tɔ ekana. Tɔ ekana ee nye nadi elyo be ne ye ε, wat nabe é kɔ esu ε sɔsel mεbhεk. Tin, nye é boozeke ne nɔ náá: «Dhiiti dwoo mot ngɔt nató pe pyeeb kesɔs bhek. **4** Dáa nye nakadi emwam bhek tak ε, kyee wat nakwyit é é gba. Wɔ gwaa enen zokazede ye. **5** Yak kyee kakwyit é kɔ bat εkok. Tin, ààkobɔya deenek, mεbhεk eezεkwyil, etεε náá, di tak nadi é, ne ba bɔs. **6** É di gwyes na ghe-ghε nakakas ε, wɔ gwaa mεbhεk djas zesyye, etεε náá, ekanj e tak nabe é ààni tɔ bɔs εdimεpe. **7** Yak pak mεbhεk nakakwyit é tɔ engwyinini. Wɔ gwaa, engwyinini binek zokawyye, kala kɔ mεbhεk ààbe ne dáa mεbhεk wyee enyɔεpe. **8** Tin, mεbhεk me nakakwyit kɔ mbεε bɔs ε, naakwyil enyɔεpe, wɔ gwaa ye kwyil bhum. É kwos wat, bhum mekam-mεlεl, é yak mekam-mεten ne wat, é yak tak bhum dhet.» **9** Bhii tak, Yezu ezeke náá: «Ye be náá, bi é ne mεlɔ me εgwak ɔ, gwakeka enyɔεpe!» **10** Tin, bedjekel eezetiila pe pak Yezu nadi é, be é boozεdji nye náá: «Étεp yé wɔ di elii ne nɔ tɔ ekana?» **11** Wɔ gwaa nye zεbɔza ne nɔ náá: «Biyo, bi eezεdjεaa etsoj εgu esuk ε Eyɔj ε di tɔ gwoo ε. Ye be besɔ bin ɔ, be dinaa ààpaamεt esuk ε tak. **12** Etεε náá, mot aadi ne ba bim sonok ɔ, be waabil nye dhiiti, étεp ye neebu. Tin, mot aakadi toto ààbe ne sonok ɔ, be waadεk nye dɔɔ ne eghutu-ghutu nye lik ne ye ε. **13** Étεp tak é me di elii ne nɔ tɔ ekana. Etεε

náá, be é ne ghwyil egwyák ne mis, ààbee. Be é ne ghwyil
 egwak ne mēlo, dhi be di ààsiiza sa ye di ekwyel elee e. **14**
 Ye é deenek é, etep ee ngoolēl-mēkpa e Zēb Ezayi natee é
 aabela esuk. Nye nabe é, nye eeke náá: “Bi é waagwak
 enyōepe, bi é aanākwaagu esuk e tep tak. Bi é waabee
 ne mis, bi aanākwaasiiza esuk e tak. **15** Etēē náá, bot e
 mbyak'ak ne kalyel elyem dhaa nyel. Be ne kasa maa-
 elo dhaa tyē. Be eezedipal mis mōō étēp be é zēkēbee. Be
 eediyal mēlo mōō, ye nāgwak. Be eezelu etselal e lōō náá,
 ye nāgwak sonok. Tin, be tok ne ghwyil ebula, dum koŋ
 ne Zēb etēē náá, Zēb neetsik be.”» **16** «Ye kabe biyō be
 emet o, menyō ne nen, etēē náá, mis men epebee, mēlo
 men epegwak! **17** Mē lē bin é etep ee tsēetse náá: Bete ne
 bengoolēl e mēkpa e Zēb, bot e epiki naadyeebakwos
 ebee ne egwak sa bi di ebee ne gwak mos'aak. Be ààpabela
 bhwoob ebee ne gwak sa bi di ebee mos'aak.» **18** «Biyō,
 bot bak! Gwakeka esuk e kana sōsel mēbhek: **19** Bōs é
 ngwoob gba di bhek nakwyit o, ye kwyel elyaal e bot e
 nadi egwak etep Eyōŋ e Zēb, be kadi é, ààmet esuk e tak
 o. Tin, Mbee Mot eetuula, nye eezēdek mēbhek beaa tō
 elyem bōō e. **20** Bēdhiiti bot kadi é dāa mēbhek nakwyit
 kō bat ekok e, é sok be di egwak-gwakak mēkpa e Zēb e,
 be ne dyeebamyaala tō elyem bōō. **21** Tin, be ààpakabet
 náá, mēkpa mē tak pookoni be tō ebhum elyem enyōepe.
 Be kadi é, ààwa zii ebuepe tō ebaal e mēkpa mē tak. Tin,
 é gheŋ mezuk ne mēbhowal aatuula be kō esu e mēkpa
 e Zēb o, eliig e lōō koŋ ne Zēb ààbōya. **22** Bēdhiiti tō
 len gwak mēkpa e Zēb e dāa kyee mēbhek nakwyit tō
 engwyinini e. Be ne gwak mēkpa e Zēb, ye kabela e náá,

yɔbɔ elyem é tɔ ewyeeb ε esa e bɔs, mɛvu mɛ di ekɔɔ bot kɔ bɔs'ak ε, nɛ mbee esiiza tɔ elyem bɔɔ di enyal mɛkpa ε Zɛɛb ε. Tin, mɛbhek mɛ tak kadi é, ààwum. (aiɔn g165) **23**

Bɛdhiiti bot kadi é dɔ́a mɛbhek nakwyit kɔ mbɛɛ bɔs ε. Bɛ ɛpegwak mɛkpa ε Zɛɛb, myaal yɛ nɛ lyem wat, bɛ kake é dɔ́a Zɛɛb kwyɛl ε. Tin, yɛ waawum ɛbuɛpɛ. Yak mɛkam-mɛlɛl, yak mɛkam-mɛtɛn nɛ ngɔt, yak dhet.» **24** Yezu zokabaalɛ bɛdhiiti kana sis: «Beeka dhiiti sonok di tyee ɛyɔŋ ε di tɔ gwoo ε: Dhiiti mot ngɔt naabɛ mbɛɛ mɛbhek tɔ pyeeb'ɛ. **25** Yak pum, é sok bot ε dɛl djas nadi é gɔ́ ε, wɔ gwaa dhiiti mot mɛbhuka mɛ zokazɛbɛ nyɛ mbee bhek tɔ pyeeb, nyɛ eezɛnɔɔ nyɛl sik. **26** Dɔ́a mɛbhek nakawyye ε, yɛ eezɛwum, mbee mɛbhek menek eebaazɛwyee yɛ. **27** Tin, bot ε mɛsa mɛ nakuma pyeeb tak é boozɛlɛɛ nɛ kukuma yɔbɔ náá: “Ghɛŋ, wɔ nabɛ tɔ pyeeb'ɔ é mbɛɛ mɛbhek, ɛtsal é? Ha yak mbee bhek kadus paa?” **28** Nyɛ é boozɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: “Yɛ é mot mɛbhuka é sa esesɛɛ binek.” Bhii tak, bot ε mɛsa é boozɛdji nyɛ náá: “Bis sa dɔ́a, wɔ kwyɛl é, bis kɛdis embee mɛbhek menek é?” **29** Nyɛ eebaazɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: “Hoo! Aàbɛ! Etɛɛ náá, bi é kɛgu yɛ ɔɔ, bi é nɛ ghwyil ɛgu dɔɔ nɛ mbɛɛ mɛbhek lɔɔg wat nɛ yiizaag. **30** Deenek, betka náá, mɛbhek menek djas wyee lɔɔg wat, kɛkum dwoo yɛ aakabɛ náá, bi moo kɛdis ε. Tin, mɛ waalɛɛ nɛ bot aakedis ɔ náá, bɛ pookokan sok ɛdis ε mbee bhek, da bɛ é kɔl yɛ é di wat étɛp bɛ needik yɛ. Bhii tak ε bɛ aakasɛɛg mbɛɛ bhek, kwom kɔ tan'am.”» **31** Wɔ gwaa Yezu baazɛlɛɛ bɛ yak kana sis, nyɛy náá: «ɛyɔŋ ε di tɔ gwoo ε, yɛ é dɔ́a bhek le di edjɛ bhum di edjɔ́oaa mutaad ε dhiiti mot nakebɛ pɛ tɔ pyeeb'ɛ ε. **32**

Bhum mutaad é bhek na sike-sike dhaa mebhhek djas di ebeaa kò eko ε bós ε ne metool. Tin, é gheñ ye di ekwyil ε, mebok me di edhaa ele e bok djas ne mebok. Ye kadi é, ye moo le di náá, enen epebatazelóo mek mōō kò elee e tak.» **33** Yezu zokabaazedje bedhiiti kana. Nyey ne nōō náá: «Eyoñ ε di tō gwoo ε, ye é dāa moma di enōō ba mōō deez pu leviid, seeg ne bete ne pu falin, éter nye neesa tsim mapa ne ye ε. Mōō ewala bhii tak, tsim'enek djas kadi é, ye eezeghamta.» **34** Melyo me Yezu nadyeebadje medhuu me bot ε nabe-be é tō ekana. Nye nabe é ààdje dhiiti melyo, ààlee ye tō kana. **35** Nye nasesa deenek é, etee náá, sa bengoollel ε mekpa ε Zeeb nalee é neebela esuk. Ye nabe é bengoollel ε mekpa ε Zeeb naake náá: «Me waalii ne nen tō ekana. Tin, me waalee be esa ee nadi syela kana bós nakusel ε.» **36** Bhii tak, Yezu zokazedus tō edhuu ε bot, nye eezesik, tó pe ndjaa. Tin, bedjekel é boozeye pe nye nadi ε. Bhii tak, be é boozeke ne ne náá: «Leea bis esuk ε kana mbee bhek tō pyeeb.» **37** É di'enek, Yezu é boozeni elee bedjekel be náá: «Ye é Seeyele Mōn Mot ε di be mbee mebhhek. **38** Pyeeb kwyel elyaal é medhik djas di kò bós ε. Mbee mebhhek kwyel elyaal é bot ε di eke dāa Eyoñ ε Zeeb di kwyel ε. Mbee bhek kalyaal é bot ε Mbee Mot. **39** Mot mebhuka nazebe bhek o, kabe é Dim mot mekoñ. Dwoo ekebók bhum kabe é esi ε bós, bot ε mesa kwyel elyaal é efofop. (aiōn g165) **40** Dāa ye di náá, embee mebhhek é waatsaalaa éter ekemwasaa tō du ε, ye aabaazodi é deenek é esi ε bós. (aiōn g165) **41** Seeyele Mōn Mot é waalwom efofop be, nye waadis tō Eyoñ ε le bot djas di ezem emyaal ε bōn nyeg bōō o, zenōō bot ε mbee

mesa. 42 Nye waamwas be to boo du di egoo na kòm-kòm ε. Penek, bot εbuepe aadi é to megwye ne ekwaal ε metsok. 43 Tin, bot ε epiki é waakas to Eyon ε Σεεγ'ωό dáa gwyes. Ye be náá, bi é ne melo me egwak ω, gwakeka enyεpe.» 44 «Eyon ε di to gwoo é dáa di ekwom ε epata di syela to pyeeb ε. Dáa dhiiti mot nakabela ye ε, nye é boobaazesyel ye é di sis to pyeeb'enek. É di'enek, nye moo é to memyaala, etεε náá, nye nadi ekwyel ekebomsa esa be djas étεp nye neezεbom pyeeb tak. 45 «Eyon ε di to gwoo ε baanηel é, ne mot di esaa esa e ghon étεp nye neebomsa ω. Nye dyeebasan é tεtε esa e ghon na nyenyω-nyω. 46 Ye kabε náá, nye eebela yii na nyenyonyo dhaa besω djas ne boo metan ω, nye kakebomsa é esa be djas étεp nye neezεbom yii zaag na boo metan.» 47 «Eyon ε di to gwoo ε, baanηel é, ne εwyet be di ela to dii ε. εwyet ε tak dyeebamet é ekωkω besu djas. 48 Tin, ye be náá, εwyet eezelwood ω, belael ε mεwyet kadul ye ε, zye ne ye pe kyiid, da be é nω mεnyel disi étεp εdis é besu é bel é εwyet ε tak ω. Tin, be kabek be edi é bekak. Be nω betεtε, wa to mebωl, ye kabε be na sike-sike ne embee e tak ω, be kamwas be é mwasak. 49 Esi ε bωs aadi é deenek: Zεeb é waadhis efofop be zεwa mbek pak mbee bot ne bot ε epiki. (aiōn g165) 50 Etεε náá, mbee bot é waakelóoa to boo du na kòm-kòm. Tin, bot εbuepe waadje megwye ne ekwaal ε metsok.» 51 Yezu zokazedji be náá: «Bi eemet esuk ε etεp binek é?» Bω náá: «Iyoo» 52 Yezu é boozeke ne nω náá: «Étεp tak é di náá: ghaa mεkana me etsi djas di ekwos edi djekel étεp Eyon ε di to gwoo ω, nye é dáa kuma mot di enω ekwom ε le pe to

mevu me na mwa zenoo yii na bes e.» **53** Bhii Yezu nasilal elyo bot to ekana binek e, nye e boozenoo nyel, to ye. **54** Nye nato e pe del e nye nawyee ko tak e. Nye moo tin elyo bot to ndjaa mendjaala me eYuda. Tin, bot e nadi egwak nye o, naadyeebadjoka ebuere, be moo tin eke naa: «Nye kebela yak kwaambi etsorj ne mbi yak endem e mebwala paa? **55** Mon'ak tok wak mon salpande? Ye tok Maali di wak nyeeg e? Zak be ne Zozef, ne Simorj, zenoo Yudas tok bedhyeeb e? **56** Haa ye tok bekel mena ne be noo di melu djas e di wat'aak e? Ha nye kebela yenek mebwala paa?» **57** Egeka binek djas e nasa naa, emyaal ne ebwaalel e bot binok djas dus ko Yezu. E di'enek, Yezu e boozeke ne noo naa: «Ngool-el-mekpa e Zeeb dyeebaduwala e, pe kyee sis, aabe pe ko del e nye nabyel ko tak e, neghu to ndjan'e ne to bil'e.» **58** Yezu nabe e aasa bete ne endem e mebwala tin, etep melyel me elyem boo.

14 E gherj tak Elood mot nadi mekoozi ko Yeluzalem o, zokagwak menduk e Yezu. **2** Nye e boozeke ne bot e mesa me naa: «Ye e Zarj Nduuel-bot e baagom e gomak e! Etap tak e nye di ne ghwyil esa bete ne yenek endem e mebwala.» **3** Ne tssetse, ye nabe e mekoozi Elood naalwom naa, be met Zarj, da be e kol nye ne eghwooz. Bhii tak, be naakewa nye e membok. Ye nabe e etap Elodiaad, mwaa tel Filip, **4** etee naa, Zarj naake ne Elood naa: «Dum ne etsi e Moiz, ye aagoka naa, way dek Elodiaad mwaa tel'o!» **5** Etap tak e Elood nakadi esaa daa nye aasa etap nye neegoo Zarj. Nye nadi ekaab edhuu e bot e mbyak eYuda, etee naa, boo djas nakeke e naa, Zarj Nduuel-bot nabe e ngool-el-mekpa e Zeeb. **6** Tinaak, e dwoo ebyorj e Elood di

eduwal ebyel elee ε, esyes ε Elodiaad naabɔl é mis me
 bedjon ε nadjóaa é ebyon ɔ. Elood naadyeebamyaala ne
 ko zeη esyes ε tak. 7 Tin, mekoozi Elood é booke ne esyes
 ε mɔɔ moma yenɔk náá: «Myon ne meson mam! Waaba
 esa ee lyem'ɔ kwyl ε djas, me waadje wɔ!» 8 Esyes elenɔk
 zokazewaab sa nyeg nalee nye ε. Nyey náá: «Me kwyl
 é, wɔ dje me nenak yak lo ε Zan Nduuel-bot kela kɔ pet
 kongo na pyaaz!» 9 Wɔ gwaa, ye sa Mekoozi Elood nyel
 «wɔyɔη» ne ghoη. Tin, nye nabe é ààkabe ne tyee nye
 pee, etee náá, nye naazetuwal myon ne meson me é mis
 me bedjon. Nye é boozelee ne bot be náá, be dje nye sa
 nye nawaab ε. 10 Tin, nye eezelwom dhiiti mot étep nye
 neeketsaal lo ε Zan Nduuel-bot pe nye nadi tɔ membok
 ε. 11 Wɔ gwaa, be zokazyε ne lo ε Zan kɔ pet kongo na
 pyaaz, be eezedje esyes ε mɔɔ moma yenɔk. Tin, esyes ε
 tak é boonɔɔ ye, kedje ne nyeg. 12 Tin, bedjekel ε Zan
 é boozenɔɔ muu'e, kedel. Bhii tak, be é boozetɔ kebaηa
 Yezu etep djas nadhaη ε. 13 Dáa Yezu nagwak etep binek
 djas ε, nye é boodus tin, nye eezeni tɔ eleeɔ, tɔ, kesaa
 di ewala pe bot aadi ààbee nye ε. Ghuna edhuu ε bot
 naagu ze nye natɔ ε, wɔ gwaa, zukamwaa ne mot nadus pe
 mel me nadi é engwoob tin ɔ, zedu nye ne meko mbaka-
 mbaka ne dii. 14 Dáa Yezu nasul tɔ eleeɔ ε, nye kabee
 é edhuu ε bot binɔk, ye nabe ghoη naasa nye elyeepe.
 Nye moo tin etsik bot mebé mɔɔ. 15 Dáa be nabee náá,
 dwoo moo é bikoko ε, bedjekel é boozetiila pe daa le.
 Bɔɔ ne ne náá: «Dwoo ezeleega. Tɔ kakon'ak, ye tok ne
 bɔɔ mel. Swaala bot bak étep be neekesaa edee pe bɔɔ
 mel me di é engwoob'aak.» 16 Yezu é boozeboɔza ne nɔɔ

náá: «Ye ààgoka náá, be swaalaa, djeka be edee biyo be emet!» **17** Tin, be é boozeke ne Yezu náá: «Zuka ne sa bis di ne ye wak ε, ye é etsim e emapa eten ne besu ebá.» **18** Yezu é boozeke ne nɔɔ náá: «Dhaka ne ye wak.» **19** É di'enek, nye é boozeke ne medhuu me bot ε nadi tin ɔ náá, be disi mendiindil kɔ bɔɔ eka e na bes. Bhii tak, Yezu é boozenɔɔ emapa eten ne besu ebá binek, nye eezeben mis pe eko, zeghaapee Zeeb. Nye eezepyak emapa, nɔɔ, djε bedjikel be. Bedjikel é boozenɔɔ ye, kaa, djε edhuu ε bot ε nadi tin ɔ. **20** Mot ne mot naade, djil. Wɔ gwaa, bedjikel baabula ne mehubhwak me emapa ne besu ε nalik ε, ye naalwoodal mebhwa kam ne ebá. **21** Bot ε nade emapa ne besu binek ɔ, nabe é tyee bɔtom bemil eten, ààkalaa metaj me boa ne bɔɔ dhyeeb. **22** Batsa bhii tak, Yezu eezelwom bedjikel be náá, be ni tɔ elɛed, tsaal, tɔ pe yii kyiid boo soob na djato-djato. Tin, nye eezelik é eswaal ε zukamwaa ne bot binɔk pe mendjaa mɔɔ. **23** Bhii nye nazeswaal be ε, nye é boo zεbyet kɔ etsok étep ekedjaala Zeeb. Dáa ye nabe náá, dwoɔ nabe é ye eezesila ε, nye nakalik tin é nye emet. **24** Elɛed nabe é ye moo etsetape ne eboɲ. Wɔ gwaa, boo ghuu zεpupal kɔ dii, tin, bhuuge moo tin enyuɲa e elɛed, etεε náá, pup nadi ebulal be elɛed pe bhis. **25** Kuku pum, tɔ ghooghom, wɔ gwaa Yezu zesul kɔ dii, nye moo tin edu bedjikel be. Nye nadi eke é ne meko me kɔ dii. **26** Dáa bedjikel be nabee nye eke kɔ dii ε, bwoɔ naasa be elyεlεpe. Bɔɔ náá: «Nwyak é dim!» Be moo tin etsim ne bebebwol. **27** Batsa deenek, Yezu eezedjoo be. Nyey náá: «Nàbemka ba. Saka meghaaz. Ye é mam.» **28** Dáa nye nabee deenek

ε, Pyeed é boozeke ne Yezu náá: «Gheη, ye be náá, ye é tseetse náá, ye é woy ɔɔ, kea náá, me ke kɔ medii, zye pe wɔ di'enek.» **29** Yezu é boozeke ne ne náá: «Dha!» Tin, Pyeed é boozewyis tɔ elɛɛd, sul kɔ dii. É di'enek, Pyeed moo ke kɔ dii ne meko me, etó pe kyee Yezu nadi é. **30** Tinaak, dáa nye nabee náá, ghuu naalyel pyep ε. Wɔ gwaa bwoo zesa nye. É di tak wat, nye moo ediida tɔ dii, nye é boozetsim elyelepe náá: «Gheη, tsika me!» **31** É di tak wat, Yezu é boozesɛb mbɔ, wɔ gwaa, nye zokamet Pyeed, nye é booke ne ne náá: «Étɛp yé wɔ be meso? Emyaal ε lɔ ààdyeebabok.» **32** Bhii tak, bɔɔ djas bebá eezego tɔ elɛɛd. Tin, ghuu yenek eezɛsila. **33** Tin, bedjekel ε nadi tɔ elɛɛd ɔ, zokazyɛ, zɛkwyit meboη si meko ε Yezu. Bɔɔ ne ne náá: «Ye é tseetse náá, wɔ é Mɔn Zɛɛb!» **34** Bhii be nasɛɛ dii ε, be é boozetó pe kyee dik Ghenezalet. **35** Dáa be nakum é di'enek ε, wɔ gwaa, bot ε dɛl ε tak zokazɛgwyak Yezu. Tin, leη ε ekum ε Yezu zokadjala mel djas, wɔ gwaa, be zokazyɛ ne membɛl djas be nadi ne nɔɔ ε. **36** Bot ε tak é boozɛdjaala ne Yezu náá, nye bet membɛl djas, bɔɔ be ɛmet zokee-keeak ɛlɔ ε ndjookuwa ye. Tin, bot djas namet nye ɔ nabe é be naatsak.

15 Dhiiti dwoo eFalizye ne beghaη ε mekana me etsi naadus pe Yeluzalem zɛboma ne Yezu, be é boozɛdji nye náá: **2** «Étɛp yé bedjekel bɔ di ààduwal etsi e bebhaab bina nalik ε? Etɛɛ náá, bɔɔ be ààgwyii membɔ, be di náá, be moo de edee ɔ.» **3** Yezu é boozɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Étɛp yé bi di ààke dáa etsi e Zɛɛb di lɛɛ ε? Bi kwyɛl ɛke é dáa etsi e mbyak'en di elɛɛ ε! **4** Etɛɛ náá, Zɛɛb ke é náá: “Dila soog ne nyoog. Mot ε di ekal sɛɛg ne nyɛɛg ɔɔ, nye goka é

ne esyee.” 5 Ye kabe biyo ɔ, bi lyo bot é náá, mot é ne ghwyil elée ne sɛɛg ne nyɛɛg náá: “Esa ee mɛ waakwyee bin ne ye ɛ, mɛ eenɔɔ kɛɔje étɛp etuud ɛ Zɛɛb ne ye.” 6 Mot é ke deenek ɔɔ, nye tok ne gwyɛs ɛkwyee sɛɛg ne nyɛɛg. É di'enek, bot ɛbuɛpɛ ɛpesa náá, mɛkpa ɛ Zɛɛb zɛhoola, étɛp esa ne eduwal etsi bin biyo bɛ ɛmet. 7 Bot ɛ mɛɔjhaaz pɛ eko, bhimis pɛ si! Ngoolɛl-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi nabe é ne gham ne nye ne ke náá: 8 “Bot ɛ mbyak'ak duwal mɛ é duwela mɛkɔŋ, elyem bɔɔ é pɛ kyee sis. 9 Zɛɛga mɛndjaala mɔɔ, ye é yii toto é mis mam, etɛɛ náá, mɛlyo mɛ bɛ di elyo é mɛlyo mɛ epuud.” 10 Wɔ gwaa Yezu zokazɛɔjɔo ɛdhuu ɛ bot, nye é boozɛke ne bɔɔ djas náá: «Biyo djas, gwakeka mɛ, da bi é mɛt sa mɛ di elii'aak: 11 Ye tok sa mot di ewa tɔ nuub'ɛ ɛ, di epul mot é mis ɛ Zɛɛb ɛ. Ye é sa wyis tɔ nuub ɛ di epul mot tak é mis ɛ Zɛɛb.» 12 Tin, bɛɔjɛkel é boozɛ, zɛlɛɛ Yezu náá: «Wɔ ne gu náá, etɛp ee wɔ lii'enek eedyɛbakpaa ɛFalizɛ tɔ elyem é?» 13 Nye é boozɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Mɛbhek djas di náá, ye tok Saag'am di tɔ gwoo ɛ nabe é, ye aadi é guaa.» 14 Yezu é boozɛke náá: «Betka bɛ. Ye é bɛ na edhim ɛ di ɛɔjɛɛd bɛsɔ bɔɔ bɛ na edhim. Tin, ye nyo bi é gu náá: Ye bɛ náá, ye é mot edhim ɛ di edul sɔ mot edhim ze ɔɔ, ɛsik ɛ tak ɛ náá, bɔɔ djas é waadjoola tɔ guk.» 15 Tin, Pyɛɛd é boozɛke náá: «Lɛɛa bis sa ekana binek di ɛkwyɛl ɛlɛɛ ɛ.» 16 Yezu é boozɛbɔɔza náá: «Dɔɔ ne biyo pɛ, bi tok ne etsoŋ etiibal é? 17 Bi ààgu náá, esa djas mot di ewa tɔ nuub ɛ, dhaŋ é tɔ mɔ ye. Bhii tak, ye kakɛwɛis é tɔ ɛbyeed é?» 18 Bhii tak, nye eebaazɛke náá: «Sa di ewɛis tɔ nuub mot ɛ ààpul ɛdɛɛ e mot. Ye ɛ sa di edus tɔ lyem ɛ

di epul edee e mot. **19** Etee náá, embee egeka dus é to lyem mot. Ye é esiiza e di elwom bot náá, be gó bot, be sa mezo, be sa mepam, be djii, ne esu bon nyeeb baa etep ne mebhakil. **20** Yenek é esesee ee di epul egwakel pak bot ne Zeeb e. Ye kabe tep ede edee àagwyii membo o, ye àapul mot é mis me Zeeb.» **21** Yezu zokadus tin, to pe kyee dik eghaada Tiid ne Sidon. **22** Dhiiti moma del e Kanan nadidi ko kyee dik e tak o, zokazyee pe daa le, nye moo tin etsim náá: «Gheh, Mon Dhavid, geke me ghor, dhiiti kwaambi mbee sisim epedhek mon esyes e lam, nye tok enyape!» **23** Tin, Yezu gwyem'enek, àabis moma tak. Wo gwaa bedjekel be zokazeke ne Yezu náá: «Saa nye, etep nye epedu mena ne etsim lookebok mos.» **24** É di'enek, Yezu é boozebaa náá: «Me nadhisaa é, ko esu e bot e mbyak Yisalael di be eezediib daa baa ebhata ee di àabe ne mbaalel o.» **25** Tin, wo gwaa moma yenok zekwyit mebori si meko e Yezu. Nye é boozeke ne ne náá: «Gheh, kwyee me!» **26** Yezu é boozebaa ne ne náá: «Ye àanyo náá, bon bebhye djaa emapa di náá, ye é yii bon bot e.» **27** Wo gwaa moma yenok baazepesal náá: «Wo é ne gham, Gheh! Tin, bebhye aazodede é baa eghutu-ghutu emapa dyebakwyit é mesa kukuma yo e.» **28** Tin, Yezu eezake ne moma yenok náá: «Hee moma! Edum e kori e lo ne Zeeb ne bok. Etap tak e Zeeb é waadje wo sa lyem'o di ekwos e.» É di tak wat, wo gwaa mon zokatsak. **29** Bhii tak, Yezu eezodus tin, nye eezeto pe ebori e boo soob na djato-djato Ghalile. Nye eezebyet ko moo etsok, noo nyel, disi. **30** Bot medhuu-medhuu zokazyee ne bot e edjam, bot e edhim, eboka e bot, ebubu e bot, ne bete ne membek. Be eezesil

be sok bhwoob'ε. Tin, Yezu zokazetsik be. **31** Edhuu ε bot naadyeebadjoka dāa be nadi ebee ebubu moo lii ε, bot ε edjam ne eboka moo ke ε, bot ε edhim moo nyaa sok ε. Be moo tin eduwal Zεεb Yisalaεl. **32** Yezu eezεdjόo bedjikel be. Nye ε booke ne nαα nāá: «“Ha” kpaa-ghon ne edhuu ε bot bak e! Mena ne be nαα moo mos ε melu melεl e di wat. Be tokape ne edee e dek. Me tok ne ghwyil εswaal be pe mendjaa mαα tα emα toto, be waazuk, ze ε ze.» **33** Tin, bedjikel be ε boozeke ne ne nāá: «Mena aabela edee ee edhuu ε bot bak djas aade, djil ne ye ε paa? Menabel ε dika kuku kakon'aak?» **34** Yezu eezεdji be nāá: «Bi ε ne emapa edhen?» Be ε boozeboαza nāá: «Eten ne ebά ne ba boα besu.» **35** Nye ε boozelee ne edhuu ε bot nāá, be disi ε boα. **36** Bhii tak, nye eezεnαα emapa eten ne ebά ne besu binek zeghaapee Zεεb. Bhii tak nye eezεpyak ye ebil-ebil. Nye eezεnαα ye nāá, dje bedjikel be, be neekaa bot djas. **37** Mot ne mot naade, djil. Bedjikel bula ne yii nabwak ε. Mεbhuhwak naalwoodal bebhwan eten ne ebά. **38** Bot ε nade α, naakum botom bemil enά, ààlaa-lanjak boa ne boα dhyyeb. **39** Bhii tak Yezu ε boozεswaal bot ε tak be sik pe mendjaa mαα. E di'enek wat, nye eezεni tα elεed, be ne bedjikel be zokazetό pe kyee dik Maghadan.

16 EFalizye ne eSadusee naazyε pe dāa Yezu εtεp esan ε elόo ε nye pe εko, da ε bwood nye pe kiye. Be eezεke ne ne nāá, nye lyaal bedhiiti ndem mεbwala di edus pe tα gwoo ε. **2** Yezu ε boo kabulal be dāak: «Dwoo ε sila αα, bi ke ε: “Ye aadi ε, mβεε dwoo, etεε nāá, gwoo moo ε tαobelaa.” **3** Kεεη tα mεlem, bi dyeebake ε: “Bhi ε waanee mos, etεε nāá, gwoo ε tαobelaa.” Bi ne gu ebek embi e

gwoo; ghuna bi ààgu ebek embi e endem di edhaa melu mak ε. **4** Biyo, bot ε melu mak, bi é bembee ε bot, bot ε di ààbe sosoob é mis me Zeeb ο. Bi kasarj é endem e mebwala. Ye aanàkwaadjεaa bin bhis ye Yonas nasael ε.» Bhii tak, nye eezebet be, zetó. **5** É di bedjikel nadhaa pe yii kyiid soob ο, be eezedjisa enoη ε emapa. **6** Yezu é booleε be náá: «Dika ne etsoη, da bi é kyee leviid e eFalizye ne eSaduseε di ne ye ε.» **7** Bedjikel moo tin é nyiiηela pak'oo náá: «Nye lii deenek é, etεε náá, mena ààpanooaka emapa.» **8** Yezu eezεgu sa be nadi enyiiηela ε. Nye é boozedji be náá: «Étep yé bi di elii pak'en: Ye é etεε náá, mena tok ne mapa é? Dáa ebwaalel ε len ne Zeeb di batsa ε! **9** Bi dinaa ààpaamet esuk, bi tok ne ghwyil etaala emapa eten me nakaa botom bemil eten ye ε, doo ne betε ne mebhwa bi nabula ne ye ε? **10** Bi tok ne ghwyil etaala emapa eten ne ebá me nakaa bot bemil εna ye ε, ne betε ne bebhwan ε bi nabula ne ye é? **11** Étep yé bi di ààgu náá, me be é ààlii ne nen étep emapa é sok me lii ne nen ε? Me ke é náá: “Kyeeka emapa eFalizye ne eSaduseε”.» **12** É di tak, bedjikel eezεgu náá, nye nabe é ààke náá, be kyee leviid di waaa to emapa ε. Ghuna ye nabe é melyo me eFalizye ne eSaduseε. **13** Yezu zekum ko bos ε Sezaad ε Filip. Nye é boozedji bedjikel be náá: «Bot ke dáa dum ne Seηηεε Mοn Mot?» **14** Be eezεboozε ne ne náá: «Bedhiiti ke é náá, wo é Zarj Nduuel-bot, bak náá, wo é Eli. Bedhiiti kabaake é náá, wo é Zelemi neghu dhiiti ngoolel-mεkpa ε Zeeb.» **15** Yezu é boozedji be náá: «Haa! Biyo, bi ke náá, mam é ze?» **16** Tin, Simoη Pyeed zεboozε náá: «Wo é Mesia, Mοn Zeeb di ne tsik na kοm-kοm ο.»

17 Yezu é boozeke ne ne náá: «Menyo ne nɔ, Simɔŋ mɔn Zan, etee náá, ye tok mot epuud zetel wɔ yenek etsɛtse, gua náá ye é Saag'am di tɔ gwoo ɔ. 18 Ye be mam ɔ, me epelee wɔ, wɔy Pyeed wɔ ekok, kɔ ekok e tak é me aakus di zεεga ndjaa mendjaala mam. Esiyee aanàkwaakwak ye. (Hadēs g86) 19 Me waaboodje wɔ besap e ndjaa Eyoŋ e di tɔ gwoo e. Sa wɔ aalu kɔ bɔs e, ye waaluel tɔ gwoo. Sa wɔ aadje ze kɔ bɔs e, ze é waadjɛel tɔ gwoo.» 20 Bhii tak, Yezu eezelu bedjekel be náá, sa be ààlee mot náá, nye é Mɛsia. 21 É di'enek, Yezu moo zεlee ne bedjekel be náá: «Ye goka é náá, me tɔ pe Yeluzalem, étep me neekɛzuk ebuepe é membɔ me bepaa eYuda, be ne eboo beghaa-Zεeb, zenɔ beghan e mekana me etsi. Be waagó me, bhii melu melɛl, me waagom.» 22 É di'enek, Pyeed eezɛdul nye é ngwoob be ne ne bebá, nye moo dje nye mɛbe: «Zεeb baal wɔ, Gheŋ! Yenek aanàkwaakosael.» 23 É di'enek, Yezu eezɛbhem nye. Nye ne Pyeed náá: «Dusa! Tɔa etsetape ne nam, Satan! Wɔ é ebek é ze yam, etee náá, esiiza bɔ tok dáa yii Zεeb, gua náá, yɔ esiiza é yii bot.» 24 Bhii tak, Yezu é boozeke ne bedjekel be náá: «Mot é ke náá, nye aazyɛ bis ne ne ɔɔ, nye bet esiiza etep nyel'e, nye bep mɛlaaba me, da nye é du me. 25 Etee náá, mot di ekwyɛl etsik e nyel'ɔ ɔ, nye é waasu nyel'e. Ghuna mot aasu nyel'e étep'am ɔ, nye waabela ye! 26 Duma yé mot aadi ne ye, nye bela dik djas, da nye é kasu e tsik'e ɔ? Ye é ne dhiiti sa mot aadje étep ebɔm e tsik'e? Mam ààbee! 27 Ye é deenek e Sɛɛŋɛle Mɔn Mot aazyɛ tɔ duma Sεεg, be ne efofop be. É di'enek é nye aadje mot ne mot efute mesa me tyee nye nadi eke e. 28 Me lee bin é etep e tɛɛtse náá,

bedhiiti bot ε di wak ɔ, be aanàkwaagwyε esok ne be ne bee Σεηελε Μον Mot ezyε τɔ Μεκoozi με.»

17 Melu meten ne wat bhii tak, Yezu naanɔ Pyεδ, Zak ne Zan mon nyεεg ε Zak. Nyε naazetɔ ne nɔɔ kɔ vyεεg-vyεεg ɛtsok ε di tak be nadi ε bɔɔ bemet. **2** Ε di'enek, wɔ gwaa Yezu zeswoola bhwoob ε mis mɔɔ. Bhwoob'ε moo tin ekasεpe dɔa gwyεs, ekaad be moo ekasεpe dɔa dwoɔ. **3** Ε di tak wat, bedjekel be eezebee Moiiiz ne Eli elεε elεj be ne Yezu. **4** Wɔ gwaa Pyεδ zokazeke ne Yezu nɔa: «Ghej, ye goka ε nɔa, mena di wak. Wɔ kwyel ɔɔ, me ε sum epet elεl: wat yɔ, yak ye Moiiiz, yak wat kadi ε, ye Eli.» **5** Dɔa nyε nadi nyε dinaa elii ε, wɔ gwaa eguud na kas-kas zedipal be. Bhii tak, gwood zokazegek nɔa: «Yenɔk ε mon'am me dyeebakwyel ɔ, ye ε nyεy ε me nato. Gwakeka nyε!» **6** Ε di bedjekel nagwak gwood'enek ε, bwoɔ naazesa be elyεεpe, wɔ gwaa be zεkwyit mebon mɔɔ, bhwoob si. **7** Yezu naazetiila pe daa lɔɔ, nyε eezemet be. Nyεy ne nɔɔ nɔa: «Wyelka. Nɔdika ne bwoɔ.» **8** Tin, be nakaben mis ε, be nabe ε ààkabee dhiiti mot bhii Yezu nyε emet. **9** Dɔa be nadi ewyeed ɛtsok ε, Yezu naazeke ne nɔɔ nɔa: «Sa mot ààlee mot esesεε mebwalα me bi bee ε. Baalka ye kekum dwoɔ Σεηελε Μον Mot aagom bhis εsyee ε.» **10** Bhii tak, bedjekel naazεdji Yezu nɔa: «Ετεp yε beghaη ε mekana me etsi dyeebake nɔa, Eli ε kwaaleezye εsok?» **11** Nyε naazεbɔɔza ne nɔɔ nɔa: «Ye ε deenek. Eli ε di egoka ne εzye sok ετεp εzekoobal etep djas. **12** Gwakeka, me lee bin ε nɔa, Eli eezezye, bot ààpagwyak nyε. Be kasa nyε ε, dɔa elyem bɔɔ di ekwyel ε. Ye ε deenek ε, be aatiγ Σεηελε Μον Mot.» **13** Ε di'enek, bedjekel

naazegu náá, nye nalii ne nɔɔ é dum ne Zan Nduuel-bot.

14 Dáa be nakum é di edhuu e bot nadi ɔ, wɔ gwaa mot ngɔt zokazyé é bhaaz e Yezu, zekwyit meborɔ si meko me. **15** Nyey náá: «Gheɲ, geka mɔn'am ghɔɲ, nye é ne ebé e djem. É sok ye dyeebamet nye é, ye ne lwak nye, keghɛeg nye tɔ du, é dhiiti ewala, ye ghɛeg nye é tɔ dii. **16** Me naazyé ne ne pe daa bedjekel bɔ, be nabe é ààkwak etsik nye.» **17** É di'enek, Yezu naazekim elyelepe, nyey ne nɔɔ náá: «Biɔ bembée e bot di ààdum kɔɲ ne Zɛɛb ɔ! Membu medhen me aabaadi di wat ne nen sama? Me baamaad bin, kekum yaa elu? Dhaka me ne mɔn'enɔk wak.» **18** Tin, wɔ gwaa Yezu zebhem mbee sisim. Mbee sisim tak naazewyis tɔ mɔn'enɔk. É di'enek wat, mɔn'enɔk naazetsak. **19** É di'enek, bedjekel eezetiila é bhaaz e Yezu nyey nye emet, be eezɛdji nye náá: «Étɛp yé bisɔ nadi ààkwak ɛsɔ mbee sisim'enek?» **20** Yezu eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Étɛp náá, edum e kɔɲ e len ne Zɛɛb ne tɔɔl. Me lee bin e etɛp e tsɛɛtsɛ náá: Bi é pe di ne edum e kɔɲ ne Zɛɛb ebɔkepe dáa bhɛk le mutaad ɔɔ, pe bi é ne ghwyil eke ne etsok elak náá: “Dusa wak. Tó penek,” pe ye waadus. Tin, pe ye tok ne sa wat aadi ne ghwyil dhaa bin. [**21** Guka náá, ye é ne ghwyil mendjaala ne etsi e edee e wɔ aadis mbi yenek embee esisim.])» **22** Dwoo wat, bedjekel eezɛdi é di wat pe Ghalile. Tin, Yezu eezɛlee be náá: «Sɛɛɲɛle Mɔn Mot é waakaaa é membo me bot. **23** Be waagó nye, melu melɛl bhii tak, nye waagom.» Tin, ghɔɲ naazemet bedjekel dhaa nyel. **24** É ghɛɲ Yezu ne bedjekel be nakum pe ghaada Kapelnaum e, benɔɲel e epata e lapo Ndjaa-ebuwa zokazyé pe kyee Pyɛɛd nadi é. Be é boozɛdji nye

náá: «Lyoel yen ààtuud lapo Ndjaa-ebuwa?» **25** Pyeed ε naazebɔɔza náá: «Hee, nye ne tuud.» É gheɲ Pyeed nani tɔ ndjaɲ ε, Yezu nadi é mot mɛkɛn elii. Nyey náá: «Wɔ gek dáa, Simɔɲ? Eze di egoka ne etuud lapo neɣhu bedhiiti etuud pe dáa bemekoozi me bɔs'ak? Ye é bot ε dɛl “ohoo” neɣhu ye é bedjɔɲ?» **26** Pyeed é boozebɔɔza ne Yezu náá: «Ye é bedjɔɲ.» É di'enek, Yezu eezɛpesal náá: «Wɔ bee ɔɔ, bot ε dɛl ààgoka ne etuud lapo. **27** Ye é, etɛɛ náá, mena é zekɛdhusal bot binɔk. É di tak, Tɔ́a pe boo soob na djato-djato. Lóoa ngwyep tɔ dii, nɔɲa su mɛkɛn wɔ aabela ε, da wɔ é dii nuub'ɛ, wɔ waabela pata aagoka ne etuud ε lapo yam ne yɔ ε. Nɔɲa ye, da wɔ é tuud mena yenabel lapo.»

18 É ewala elenek, bedjekel naazetiila é bhaaz ε Yezu, be naazɛdji nye náá: «Ye é eze di boo-mot tɔ Eyɔɲ ε di tɔ gwoo ε?» **2** É di'enek, wɔ gwaa Yezu zɛdjoo mɔɔ dhyeeb, zetel nye é mis mɔɔ. **3** Nyey ne nɔɔ náá: «Me lee bin é etɛp e tɛɛtɛɛ náá: Bi é di ààswoola mɛfulu men, da bi é di dáa bɔɔ dhyeeb ɔɔ, bi aanàkwaani tɔ Eyɔɲ ε di tɔ gwoo ε. **4** Boo-mot tɔ Eyɔɲ ε di tɔ gwoo ɔ, ye é mot di esil nyel'ɛ, da nye é di dáa mɔn'ak ɔ. **5** Mot é be enyɔɛpe mɔɔ dhyeeb dáa mɔn'ak kɔ esu ε din ε lam ɔɔ, nye be é mam.» **6** «Mot aakwyesal mɔn ngɔt tɔ sama bɔn zedum kɔɲ ne nam tɔ mesyem ɔɔ, ye goka é náá, be tiɲal nye boo ekok é tsuɲ. Bhii tak, da be é lóo nye tɔ boo dii mɛsɔn, da nye é diida kekum pe si. **7** “Haa” kpaa-ghoɲ ne bot ε di kɔ bɔs ɔ, etɛɛ náá, mɛbɛk me di ekwyesal bot tɔ mesyem ɔ ne bu! Ye tok ne ghwyil edi ààbɛ. Tin, “haa” kpaa-ghoɲ ne mot aadi mɛbɛk menek ɔ. **8** Ye be náá, ye é, mbɔ'ɔ, neɣhu kɔ'ɔ é di esa náá, wɔ gheekwye-kwyɛ tɔ mesyem

ɔɔ, tsaala ye, da wɔ́ é mwas ye etsetæpe ne nɔ́. Ye goka é náá, wɔ́ ni tɔ́ mbɛɛ tsik ne tsaala mbɔ́, nɛghu tsaala ko, ààbe náá, wɔ́ baal membo membá ne meko membá, bhii tak, wɔ́ kakɛmwasaa é tɔ́ du na kɔm-kɔm. (aiōnios g166) **9** Ye be náá, dis ε lɔ́, di esa náá, wɔ́ kwyɛ, tɔ́ mesyem ɔɔ, piida ye, da wɔ́ é mwas ye etsetæpe ne nɔ́. Ye goka é náá, wɔ́ ni tɔ́ mbɛɛ tsik ne tiila dis, ààbe náá, wɔ́ baal mis membá mɔ́, bhii tak, wɔ́ kakɛmwasaa é, tɔ́ du na kɔm-kɔm.» (Geenna g1067) **10** «Bi é koobaka! Sa mot ààbyasal mot ngɔ́t tɔ́ bɔ́n bak etɛɛ náá, efofop bɔɔ dyeebadi é, é di wat é mɛwala djas be ne Saag'am di pɛ tɔ́ gwoo ɔ́. [**11** Etɛɛ náá, Sɛɛɲɛle Mɔ́n Mot nazye é zetsik bot ε nabe náá, be eezediib ɔ́.] **12** «Bi ke dáa? Pookogekeka náá, dhiiti mot ngɔ́t nabe é ne ebhata dhet. Tin, ngɔ́t zokazediib, nye aanàkwaalik ebhata mekam-metɛn ne mekam-mená ne etɛn ne ená kɔ́ etsok, éteɓ nye neekesaa ngɔ́t diib ɔ́? **13** Mɛ lɛɛ bin é tɛɛtɛɛ náá, nye bela nye ɔɔ, nye waadi tɔ́ memyaala ebuepe éteɓ bhata wat'enɔ́k, dhaa ebhata nadi ààdiib ɔ́. **14** Ye é tyɛ wat ne Sɛɛg'en di tɔ́ gwoo ɔ́. Nye ààkwyɛl náá, mot ngɔ́t tɔ́ bɔ́n be djas wo ze.» **15** «Ye be náá, mɔ́n nyoog eesa wɔ́ ebiyo ɔɔ, tɔ́ kebee nye wɔ́y wɔ́ ɛmet. Da wɔ́ é kɛlyaal nye ebiyo ε lɛ. Nye gwak wɔ́ ɔɔ, tin, wɔ́ eekwak ebulal ε nye é ze. **16** Ye kabɛ náá, nye ààpagwak wɔ́ ɔɔ, djóoa dhiiti mot ngɔ́t nɛghu bot ebá. Dáa ekwyala di elyaal ε náá: “Etɛɓ djas koobelaa é é mis mɛ betetɛɓ ebá nɛghu belel.” **17** Tin, nye byen ɛgwak be ɔɔ, tɔ́ ne ne sok bhwoob bot ε zɛɛga mendjaala. Nye byen ɛgwak bot ε zɛɛga mendjaala ɔɔ, tin, bi kaabee nye é dáa mot di ààdum kɔ́ɲ ne Zɛɛb ɔ́, dáa benɔ́ɲɛl ε epata e lapo. **18** «Mɛ

epelee bin, ye é tseetse náá, etep djas ee bi ààpee wak kò
 bós ε, Zeeb é waapee ye tò gwoo. Etep djas bi aamyaal wak
 kò bós ε, Zeeb é waamyaal ye tò gwoo. **19** «Mε kabaalee
 bin ε náá, wak kò eko ε bós, bot ebá é gwakel, da be é waab
 sonok be aakwyel ewaab tò mendjaala mɔɔ ɔɔ, Saag'am di
 pe tò gwoo ɔ waadjε be sa be waab ε. **20** Etee náá, bot ebá
 neghu bot elɛl é seega kò esu ε din ε lam ɔɔ, mε aadi é tin,
 pak'ɔɔ.» **21** Wɔ gwaa Pyeed zokazyε pe pak Yezu nadi
 é. Tin, nye boozedji nye náá: «Gheη, mε goka é ne epel
 mɔn nyaag'am esok edhen nye sa mε ebiyo ɔɔ? Tyee esok
 eten ne ebá?» **22** Yezu naazebɔɔza ne ne náá: «Ààbe, mε
 ààpalee ne nɔ náá, ye di esok eten ne ebá. Mε lee wɔ é, ye
 di esok mekam-meten ne mekam-membá, esok eten ne
 ebá. **23** «Étep tak é di náá, Eyon ε di tò gwoo ɔ nɔηel ε, ne
 dhiiti mekoozi nadi ekwyel ekoobal etep be ne bot ε mesa
 mε nakola epata be ɔ. **24** Tin, é gheη nye nakan edjoo
 ngɔt-ngɔt ε, wɔ gwaa be zokazyε nye ne mot-mesa mε
 ngɔt nakola epata ebuεpe ɔ. **25** Mot'enɔk nabe é, ààbe
 ne sa nye aabulal epata e kukuma tak ne ye. Kukuma
 ye é boodje elee náá, nyey ne myel ne bɔn zenɔɔ esa be
 djas bɔmsaa, etep epata e tak neebulal kola nye nadi ne
 ye ε. **26** Tin, mot-mesa menɔk eezekwyit meborη si sok
 bhwoob kukuma ye tak. Nyey ne ne náá: “Sila lyem, da
 wɔ é gek mε ghorη. Mε waazebulal wɔ epata binek djas!”
27 Kukuma ye zokazegek nye ghorη, nye eezepel nye ne
 epata ee nye nakola ε djas. Bhii tak, nye eezebet nye, nye
 tó. **28** «Dáa mot-mesa menɔk nawyis tin ε, nye eezeboma
 ne dhiiti mɔn nyεeg nyey nakola nye ba bɔɔ epata ɔ. Nye
 eezevyek, met nye é tsunη “gbak”, nye moo tin enyam nye

é tsunj ekee, nye aagó nye góak. Nyey ne ne náá: “Tuuda me kola yam nenak!” **29** Mɔɔ sɔ zokazekwyit meborj si sok bhwoob'e, nye eedjaala ne ne náá: “Sila lyem, da wɔ é gek me ghonj. Bwooda batsa me waatuud kola yɔ!” **30** Wɔ gwaa nakuma epata zokapee. Tin, nye é zokakekɔɔl mɔn nyeeɛɛ é mbok é bwood dwoɔ nye aabulal epata be e. **31** «Dáa bedhiiti bot e mesa nabee deenek e, ye naakpaa be to elyem. Be é boozetɔ, kelee kukuma yɔɔ etep djas dhanj e. **32** Tin, kukuma yɔɔ é boozebaadjóo mot-mesa menɔk, nye é booke ne ne náá: “Wɔ é mot-mesa me di náá, wɔ é ne mbee lyem! Me be mbembe é, me eepel wɔ ne epata bam wɔ nakola e, etee náá, wɔ be é, wɔ eedjaala ne nam náá, me bet wɔ. **33** Ye goka é náá, wɔ gek mɔɔ sɔ'ɔ ghonj dáa me gek wɔ ghonj e.” **34** Tin, ye nabe é, kukuma ezebiyo elyelpɛ, nye é boolwom náá, be met mot-mesa menɔk. Nye kesa mesa me bhel kekum dwoɔ nye aaboobulal kola yenek djas e.» **35** Yezu eebaazeke náá: «Ye é deenek e Saag'am di to gwɔɔ ɔ aasa ne nen, ye be náá, mot ne mot ààpapel sɔ ne lyem wat ɔɔ.»

19 Bhii Yezu nasilal elyo bot pe kyee dik Ghalile e, nye naazetɔ pe kyee dik Yude, pe yii kyiid dii Yulɔn. **2** Tin, zukamwaa ne mot baazɛdu nye, Wɔ gwaa, nye zokatsik bot e mebe me be nazye ne nɔɔ e. **3** Tin, wɔ gwaa bedhiiti eFalizye zokazyɛ, zɛlaab nye ne dhiiti medjin. Bɔɔ ne Yezu náá: «Etsi bina epemyaal náá, mot pee myel kɔ esu e etep mbes é?» **4** Yezu é boozeboɔza ne nɔɔ náá: «Bi ààlaa sa di kwyala to mekana me Zeeb é? “É gheɲ Zeeb nakus bɔs e, nye nakus e moma ne motom.” **5** Nye eebaazebil náá: “Étep tak é ye di náá, motom é waalik seeg ne nyeeɛɛ, étep

nye neekesεεga be ne myel. Tin, bɔɔ be bá aakadi é, be moo mot ngot. 6 É di'enek, be tokape bot é bá, be aakadi é, be moo mot ngot. Sa mot ààbek sa di náá, Zεeb eesεεg ε.”» 7 EFalizye é boo baadji nye náá: «Étep yé Mοiiz nalεε náá, ye be náá, motom epekwyel εsɔ myel ɔɔ, nye kwyal nye mekana me di lee mesɔ me nye pee nye kɔ εsu ε tak ε?» 8 Yezu eezεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Moiiz namyaal náá, bi pee bel bin é, étep melyel me elyem bin. Eteε náá, é ekεn ε bɔs, ye nabe é ààbe deenek. 9 Me lee bin é náá, motom é pee myel, da nye é baakeba dhiiti moma sis, ààbe náá, myel tak eesa εzɔ ɔɔ, tin, motom'enɔk eesa εzɔ.» 10 Tin, bedjikel eezεke ne Yezu náá: «Ye be náá, etεp εba goka é ne εdi é deenek pak moma ne motom ɔɔ, ye nyo é náá, mot di ye kɔ, ààba moma.» 11 É di'enek, Yezu eezεke ne nɔɔ náá: «Bot djas ààdyeebakwyel mbi melyo mak. Tin, ye é bot ε Zεeb yii nyey nye emet aadjε ghwyil ɔ aapaakwak ye. 12 Ye é ne betε ne etεp di elu náá, bot nàba ε. Ye é ne bot ε nabyel náá, be tok ne ghwyil εba yɔbɔ ε. Ye kabε bedhiiti bot ɔ, ye é besɔ bɔɔ bot ε aapaasa náá, be nàkwyel εba. Bedhiiti aadi ààba é, étep Eyon ε Zεeb. Deenek ye be náá, mot epekwyel emyaal melyo mak ɔɔ, nye myaal.» 13 Dhiiti dwoɔ, bot naazεzye Yezu ne bɔɔ dhyyeb étep nye needjaala be Zεeb ne ekεl ε be membo. Wɔ gwaa bedjikel be zokazεlu bot ε tak. 14 Dáa Yezu nabee deenek é, nye é boozεke ne bedjikel náá: «Betka bɔɔ dhyyeb, be zye pe daa lam! Nàluka be etεε náá, Eyon ε di tɔ gwoo ε goka ne bot ε di tyee bɔɔ ɔ.» 15 Tin, nye é boozεkel be membo. Bhii nye nakasilal ε, nye boozεnɔɔ nyel tɔ. 16 Dáa be nadi gba-gba é gon ε, dhiiti mot zokazyε pe daa Yezu,

wɔ. Yiso efute aakadi tin yé?» **28** Tin, Yezu eezebɔɔza ne nɔɔ: «Mε lεε bin ε εteɓ e tseɛtse nάά, ε gheɗ Seɛɗεε Mɔn Mot aadi kɔ bόό mekoozi me ne duma tɔ Eyon ε na bes ε, biyɔ, bot kam ne bebά namyaal edu ε me ɔ, bi aadi ε, kɔ mebhόό me mekoozi kam ne ebά, εteɓ epεε ε membyak kam ne ebά ε Yisalaεl. **29** Bot ε di ebet mendjaa mɔɔ, bɔn nyεεg bɔɔ, ne bekel bɔɔ, zenɔɔ beσεεg bɔɔ ne benyεεg bɔɔ, bɔn bɔɔ, zenɔɔ epyeeb bɔɔ εteɓ'am ɔ, be waabela bedhet ne bedhet kala kɔ yii. Be waabela tsik na kɔm-kɔm. (aiōnios g166) **30** Tin, ye kabela ε nάά, bete ne bot ε di mos ε lɔɔg εsok ɔ, be aakaswaala ε bot ε ebhis. Bot ε di mos pe lɔɔg ebhis ɔ, be aaswaala ε bot ε lɔɔg εsok.»

20 «Beeka dhiiti sa di enɔɗel ne Eyon ε di tɔ gwoo ε: Dhiiti kukuma naazewyis tɔ ghooghom melem kesaa bot εteɓ be neekesa mesa tɔ pyeeb vin'ε. **2** Be ne be nɔɔ zokagwakel nάά, efute bɔɔ aadi ε, dάa bot di ezye ne εfuta sok ε, neghu falanga wat tɔ elu ε wat. Tin, nye eezelwom be, be kesa mesa tɔ pyeeb'ε.» **3** «Nye eebaazewyis ε ewala eten ne enά yii melem, wɔ gwaa nye baazeboma ne bedhiiti bot metetel kɔ εβεσεε del, bɔɔ tin, ààbe ne mesa. **4** Nye ε boozeke ne nɔɔ nάά: “Biyɔ pe, tόka, kesaka mesa tɔ pyeeb vin'am, me aadjε bin efute dάa ye di egoka ε.” **5** Tin, bot binɔk ε boozenɔɔ menyel, tό.» «Bhii tak, kukuma yenɔk naabaazye kuku mwos dwoo dɔɔ ne ε ewala elεl yii bikoko. Nye nabaazolii ε dάa nye nazolii ne bot εsok ε. **6** Nye eebaazewyis bikoko, dwoo eezesila. Tin, nye ε boo baazeboma ne yak εdhuu ε bot. Nye eezedji be nάά: “Éteɓ yé bi di wak, kana melem, keyaka ne yak ewala, ààsa sonok?” **7** Bot binɔk zokazebɔɔza ne ne: “Ye ε, etεε nάά,

bis tok ne mesa me esa.” Bhii tak, nye é booke ne nɔɔ náá: “Dɔɔ ne biyɔ pe, tóka, kesaka mesa tɔ pyeeb vin'am.”» **8** «Dáa dwoɔ nakabe, ye moo bikoko ε, kukuma é booke ne mot nadi kɔ elo e bot ε mesa me djas ɔ náá: “Djóoa bot ε mesa, da wɔ é dje mot ne mot efute be. Wɔ kan é ne bot ε nadjóoa ebhis ɔ, da wɔ é kesilal ne bot é nakanaa edjóoa sok ɔ.”» **9** «Tin, bot ε nakan mesa bikoko ɔ, zokazyε, zebela yɔbɔ efute e pata wat. **10** Dáa bot esok nakazyε yɔbɔ é, be nagek tɔ elyem bɔɔ ε náá, be waabela efute dhaa bot ε nakan bikoko ɔ. Tin, be nazokabaadje be é efute e pata wat. **11** Beea be nabee deenek ε, be é boozeni é byak kukuma pyeeb. **12** Bɔɔ náá: “Bot ε kan mesa nenak bikoko ɔ, be zosa é mesa é di ewala wat. Tin, wɔ kadjε be efute é tyee wat ne dáa wɔ dje bisɔ ε? Bot ε kan mesa tɔ melem ɔ, si kas-kas gwyε ne etuɲ, zenɔɔ menyel na ‘wɔyɔɲ’ ghwyil djas eezesi.”» **13** «Tin, kukuma é boobɔɔza ne ngɔt pak'ɔɔ náá: “Mɔn nyaag'am, ye tok ne ebiyo me sa ε. Tin, mena be ààgwakel náá, wɔ sa mesa ε éteɖ wɔ neebela etuud e pata wat, di egoka náá, ye djeaa ne mot sa mesa me dwoɔ wat ɔ, etsal é? **14** Nɔɲa pata yɔ, da wɔ é tó yɔ, etεε náá, me neebaadje nwyak mot kalik'aak dáa me dje wɔy ε. **15** Me tok ne ghwyil ebe esa bam dáa lyem'am di ekwyel ε? Éteɖ yé wɔ di ebyen náá, me sa enεm esa?”» **16** É di'enek, Yezu é bookabaazεpesal náá: «Ye aadi é deenek, betε ne bot é di bot ε mesik'aak, be kaaswaalaaa é, bot ε esok. Bot ε esok'aak aaswaalaa é bot ε mesik.» **17** Dáa Yezu nadi etó pε Yeluzalem ε, nye naazenɔɔ bedjekel kam ne bebá bɔɔ be εmet. Tin, dáa be nadi eke ze ε ze ε, nye é boozelee bedjekel náá: **18** «Gwakeka, mena tóka wak

é, pɛ Yeluzalɛm pɛ Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot aakɛkaaa é mɛmbɔ
 mɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛghaɲ ɛ mɛkana mɛ etsi ɛ, éɛp
 bɛ needjɛ nyɛ epɛɛ e esyee. **19** Bhii tak, bɛ waaka nyɛ é
 mɛmbɔ mɛ bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, éɛp bɛ
 needim nyɛ nɛ ɛduk nyɛ. Bɛ waanyuu nyɛ nɛ eghwyɛs
 bhii tak, da nyɛ é kɛbɛmaa kɔ mɛlaaba. Tin, é mɛlu mɛlɛl
 bhii esyee ɛ lɛ, nyɛ waagom.» **20** Wɔ gwaa, mwaa Zɛbɛdɛ
 zokazyɛ nɛ bɔn bɛ bɛbá zɛbɛɛ Yezu. Dáa bɛ nakum é di
 Yezu nadi é, nyɛ eezɛkwyt mɛbɔɲ sok bhwoob'ɛ éɛp
 nyɛ neewaab sonok pɛ daa lɛ. **21** Yezu é booke nɛ nɛ náá:
 «Wɔ saa yé?» Moma tak é boozɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Bɛɛ
 bɔn bam bɛbá bak. Mɛ kwyl é, wɔ kɛk mɛ náá, bɛ bela
 duma di náá, ngɔt di pɛ mbɔ eghɛɲ bɔ, nwyak ngɔt pɛ
 mbɔ ɛmyɛl ɛ lɔ, é sok waadi tɔ mɛkoozi mɔ ɛ.» **22** Tin,
 Yezu é boozɛbɔɔza náá: «Bi ààgu sa bi di ewaab ɛ. Bi é nɛ
 ghwyil ɛbɛp kɔm mezuk mɛ mam aabɛp ɛ?» Bɛ eezɛbɔɔza
 náá: «Hɛɛɛ! Bis é nɛ ghwyil ɛbɛp.» **23** Yezu eezɛkɛ nɛ bɔn
 bɛ bɛbá náá: «Yɛ é tsɛɛtsɛ! Bi é waabɛp kɔm mezuk mam.
 Yɛ kabɛ dum nɛ tɛp ɛdi pɛ mbɔ eghɛɲ bam nɛghu pɛ mbɔ
 ɛmyɛl ɛ lam ɔ, mam tok nɛ ghwyil ɛdjɛ bin ɛdi é tak. Etɛɛ
 náá, Saag'am ɛ di egu bot ɛ nyɛ aadjɛ ɛdi binek ɔ.» **24** Dáa
 bak bɛdjɛkel kam nalik ɛ nagwak deenɛk ɛ, yɛ nabɛ é, yɛ
 naakpaa bɛ elyem nɛ sa Zak bɛ nɛ Zaɲ nasa ɛ. **25** Bhii tak,
 Yezu é bookazɛdjóo bɔɔ djas, nyɛ é boozɛkɛ nɛ nɔɔ náá:
 «Bi kabɛ edjak náá, mɛsa mɛ ekukuma e bot ɛ bɔs é enyal
 bot é di ezuk ɔ. Mɛsa mɛ bot ɛ di djóoaa eboo bot ɛ bɔs ɛ,
 yɛ é enyal bot ɛ di eduwal bɛ ɔ. **26** Ghuna, yɛ ààgoka nɛ
 ɛsɛɛ deenɛk pak'en. Yɛ goka é náá, ngɔt pak'en é kwyl
 ɛdi kɔ elo bɛsɔ ɔɔ, nyɛ di mot-mɛsa mɛ bɛsɔ. **27** É di'enek,

21 Dáa be nadi, be moo ekunaa ne Yeluzalem e, be moo e ngwoob del e be di djoo Bhetfaze, pe etsok e pyeeb oliv e, Yezu eezelwom bedjekel be bebá: **2** Nyey ne nno náá: «Tóka kó del e di pe sok'enek. Tuula bi aatuula kó del e tak e, bi é waabela dhiiti mbi myel tit di edjóoaa an e ne mmo swooz tak kóla é di wat. Tiika be, da bi é zye me ne nno wak. **3** Mot é dji bin náá: “Bi tó ne nno wo o?” Leeka nye náá: “Ye é Ghej é di ne gwyes ne nno o.” Tin, be waaleedje bin bak.» **4** EseseE binek goka ne esael, etee náá, etep ee di kwyala to mekana me ngoolet-meEpa e ZeE e neebela esuk: **5** «Leeka ne esyes e ghaada Siõj

náá: “Bee, mekoozi mɔ epezye pe daa lo. Nye zye é ne enem esa, nye é ndiindil kɔ mɔ swooz an. Nye zye é ààbe ne ebet, nye é ndiindil kɔ mɔ swooz an.”» **6** Bhii tak, bedjekel eezetó. Dáa be nakakum é di tak ε, be é boozesa tyee Yezu nalex be ε. **7** Wɔ gwaa be zesik ne myel an, ne swooz an tak Yezu nawaab ε. Be moo tin ezekele be endjookuwa bɔ kɔ ekon. Bhii tak, Yezu eezekalal kɔ tak, disi. **8** É di tak wat, bot εbuepe naabaazedja yɔbɔ endjookuwa gba-gba, bedhiiti nadi etsaal yɔbɔ é ebhuuz e le, étep edja é gba. **9** Ngon bot é nadi eke pe sok ɔ, ne bot ε nakabe pe bhis ɔ, moo tin ekyeeb: «Hozanna ne Mɔn Dhavid! Duu ne Zeeb! Zeeb goka é ne esee mot di ezye ne din ε Gheɲ ɔ mbée metel! Hozanna ne Zeeb pe tɔ gwoo!» **10** Dáa Yezu nakani tɔ Yeluzalem ε, bot djas kɔ del nabe é, be moo «nyaa-nyaa», be é boozedji: «Yenɔk é nwyaa mot?» **11** Medhuu me bot nadi ebɔɔza náá: «Ye é ngoolel-mekpa ε Zeeb, Yezu mɔn del ε Nazalet pe kyee dik Ghalile.» **12** Bhii tak, Yezu naazeni tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Deenek, nye moo tin esɔ bot ε nadi ebɔmsa esesee bɔɔ ɔ. Nye baadi esɔ dɔɔ ne bot é nadi ebɔm-bɔmak nadi tin ɔ, nye naawaaz emesa ee be nadi eswoola epata kɔ tak ε, ne mebhóó me bot é nadi ebɔmsa meghum ɔ. **13** Bhii tak, Yezu eezebaakaada be náá: Ye tok kwyala tɔ mekpa ε Zeeb náá: «Ndjaɲ'am aadjóoaa é, “ndjaa mendjaala” Me bee é ekee, biyɔ, bi eezeliig ye, ye moo é zeeɲa bot ε ezem.» **14** É di tak wat, bot ε nadi ne edhim ɔ, ne bot ε nadi ne edjam ɔ, naazyε pe daa Yezu tɔ kok Ndjaa-ebuwa, nyey zokatsik be. **15** Tin, beghaɲ ε mekana me etsi ne eboo beghaa-Zeeb nabe é ebee esesee binek djas Yezu nasa ε. Be naabee

pe dāa bōo dhyeeb nadi eduwal nye ne etsim tō Ndjaa-ebuwa ε. Be nadi kyeeb é náá: «Duu ne Mōn Dhauid!» Be é boozekpaa elyem. **16** Bot binək é boozedji Yezu náá: «Wō epegwak dāa bōo dhyeeb di eke'enek é?» Yezu eezεbōōza ne nōo: «Iyoo! Me epegwak. Bi nabe é ààlaa tō mekana me Zεeb é di nakwyalaa náá: “Tō enuub e bōo dhyeeb ne bōo etōbō, wō eelyaal dāa bis di egoka ne eduwal wō ε?”» **17** Bhii tak, nye zεwyis, tō pe dεl ε Bhetani pe be nakεdjaasi ε. **18** Yak melem, é gheη be nadi esik pe boo dεl ε, wō gwaa za zεmet Yezu. **19** Nye eezεbee le fiigh é ngwoob gba. Tin, Yezu eezεtiila si le tak éteη nye neebók. Dāa nye nakakum si le ε, nye kabela eka ne eka, ààbe ne bhum. É di'enek, Yezu é booke ne le tak náá: «Kana dwoo pan mos'ak, wō aanàkwaakabaawum!» É di tak wat, wō gwaa le syee. (aiōn g165) **20** Dāa bedjikel nabee deenek ε, ye nabe é, be naadyeebadjoka, be é boozedji Yezu náá: «Éteη yé le fiigh zosyee é di wat deenek?» **21** Yezu eezεbōōza ne bedjikel be náá: «Me lεε bin é etεη e tseεtse náá: bi é di edum koη ne Zεeb o, bi é di ààsa meso o, bi é ne ghwyil esa esa mebwala dhaa yii me sa ne le fiigh'ak ε. Bi é ne ghwyil eke ne etsok elak náá: “Gheεa nyel tin, dusa, keghaaga tō boo dii,” ye εpesée. **22** Bi é dum koη ne Zεeb o, esεεε djas bi aawaab tō mendjaala ε, Zεeb é waadje bin ye ε.» **23** Bhii tak, Yezu eezεni tō kok Ndjaa-ebuwa, nye moo tin elyo bot mekpa ε Zεeb. Eboo beghaa-Zεeb, ne bepaa ε eYuda zokazyε pe daa le zεdji nye náá: «Kō eghεη e zε wō di esa esεεε binek? Eze nadjε wō eghεη e tak?» **24** Yezu eezεbōōza ne nōo náá: «Bwoodka, me pookodji bin kiya wat. Bi é bōōza me o, ye é me aakaleε bin kō eghεη e

ze me di esa esesee binek. **25** Ye é eze nadhis Zarj, nye zeduu bot Zeeb? Ye nabe é Zeeb “ohoo”, ye nabe é mot?» É di'enek, be moo tin esos pak'oo. Boo náá: «Mena aake nenak náá: “Ye é Zeeb é nadhis nye” oo, nye waadji mena náá: “Étepe yé bi nadi ààmyaal Zarj?” **26** Mena aakake nenak náá: “Ye é bot e nadhis nye” oo, ye goka é náá, bis kaab edhuu e bot, etee náá, be dyeebake é náá, Zarj nabe é ngoolel-mekpa e Zeeb.» **27** Be é boozeboowa ne Yezu náá: «Bis ààgu.» Tin, Yezu é boozebulal ne noo náá: «Doo ne mam pe, me aanàkwaalee bin ko eghen e ze me di esa esesee binek.» **28** Yezu eebaazeke ne noo náá: «Yak kwyel elee bin yé? Motom ngot nabe é ne bon bebá. Nye eezeke ne yii megwyak náá: “Mòn'am, dwoo elak mos, tó kesa mesa to pyeeb'am e vin.” **29** Nye eezeboowa ne seeg: “Hoo, me aanàkwaató.” Ba ewala eezedhaa bhii tak, mòn'enok eezedje lyem mebe, tin, nye eezenoo nyel, tó pe pyeeb vin seeg nalwom nye e. **30** Wo gwaa seeg'oo baazelwom moo dhyeeb. Mòn tak eezemyaal: “Iyoo, me waató.” Bhii tak, nye kadi é, àató. **31** Tin, to bon binok bebá, eze looba dum ne lwomel seeg'oo?» Be eezeboowa ne Yezu náá: «Ye é mòn megwyak.» Tin, Yezu é boozeke ne noo náá: «Me lee bin é etep e tsetse náá, benohel e epata e lapo ne boa e mezo é waaleeni to Eyon e Zeeb esok ne nen. **32** Etee náá, Zarj Nduuel-bot nazye é zelyaal bin ze epiki, bi nabe é ààmyaal nye. Tin, benohel e epata e lapo ne boa e mezo naamyaa nye. Bela náá, dāa bi naabee ye e, bi nabe é àaliig elyem bin, bi àapakomyaal-myaalak nye.» **33** «Gwakeka dhiiti kana. Mot ngot naabe pyeeb ele di edje bhum be di esa menyok me vin ne ye e. Nye eezepieb

pyeeb tak, pu guk tɔ ɛkok é di bɛ aadi esyaal mɛdii mɛ
bhum tak ɔ, baasum ndjaa, étɛp bot aadi ebaal pyeeb ɔ.
É di tak, nyɛ eezɛdjɛ bot ɛ di egu mɛsa mɛ vin ɔ etɛp
bɛ neesa mɛsa tɔ tak. Nyɛ eezɛnɔɔ nyɛl, tɔ mɛdjoŋ. **34**
Tin, mbu epyeeb e tak di ewum ɛ, yɛ eezɛkum. Wɔ gwaa,
nakuma pyeeb zokazɛlwom bot ɛ mɛsa mɛ pɛ daa bot ɛ
nyɛ nalik bɛ nɛ pyeeb ɔ, étɛp bɛ needjɛ nyɛ yɛ pak vin bɛ
bela ɛ. **35** Wɔ gwaa, bot ɛ nalik nɛ pyeeb ɔ, zokazɛmɛt bɛ.
Bɛ eezɛduma ngɔt é nyɛl nɛ mɛbin, bɛ eenɔɔ nwyak gó
nyɛ, zɛnɔɔ nwyak tak, bɛ eezɛwus nyɛ nɛ mɛkok, gó nyɛ.
36 Bhii tak, nakuma pyeeb é boozɛkyeed bot ɛbuɛpe dhaa
bot ɛ nyɛ nalwom sok ɔ, pɛ pyeeb tak, bɛ nabaazosa nɛ
nɔɔ é deenek. **37** Bhii tak, nyɛ é boozɛlwom mɔn'ɛ met.
Nyɛ nabe é nɛ geka náá: “Bot binɔk é waamyaal nyɛ nɛ
ɛdjɛ nyɛ duu, etɛɛ náá, yɛ é mɔn'ɛ met.” **38** Dáa bot ɛ nadi
esa mɛsa tɔ pyeeb ɛ nabee mɔn'enɔk ɛ, bɔɔ náá: “Yawee!
Beeka mot aalik nɛ mɛvu mak djas ɔ! Dhaka, mena góka
nyɛ. Tin, mɛvu mak aakadi é, yɛnabɛlka.” **39** Wɔ gwaa, bɛ
zɛmɛt nyɛ, mwas nyɛ bhii pyeeb vin, bɛ eezɛgó nyɛ.» **40**
Yezu é boozɛdji bɛ náá: «É di'enek, é sok nakuma pyeeb
aakazyɛ é, nyɛ goka nɛ esa bot binɔk dáa?» **41** Yala yɔbɔ
kabɛ é náá: «Yɛ goka é nakuma pyeeb gó bot ɛ nadi esa
mɛsa tɔ pyeeb'ɛ ɔ ààgek bɛ ghonj. Bhii tak, da nyɛ é nɔɔ
pyeeb, djɛ nɛ bot ɛ sis aazɛdjɛ nyɛ yɛ pak ɛkɛɛ ɔ.» **42** É
di'enek, Yezu é booke nɛ nɔɔ náá: «Bi dinaa ààpaalaa
mɛkpa mak tɔ ekwyala e Zɛɛb é? “Ékok ɛ besumel mwas é,
yɛ moo é ɛkok ɛ di epyet ndjarj ɛ. Yɛ é nɛ ghwyil ɛ Gheŋ.
Yɛ é tin ɛ boo mbyok étɛp'ena!”» **43** Yezu eebaazɛkel
náá: «Mɛ lɛɛ bin é náá, bi é waadekaa ɛyɔŋ ɛ Zɛɛb, étɛp

ye needjεaa nε bot ε mbyak aadi edje bhum ɔ. [44 Mot aaduma kɔ εkok ε tak ɔ, nye waabik. Ye kabε nάά, εkok ε kakwyit kɔ mot ɔɔ, mot tak εpetwaalel. Nye moo eghutu-ghutu.]» 45 Gwaka bε nagwak kana tak ε, eboo bεghaa-Zεεb, nε eFalizye nabε έ, bε eegu nάά, Yezu nalii έ nε nɔɔ. 46 Bε έ boozεkan esaa mεpek έtεp bε neemεt nye. Bε nadi έ nε bwoo ekaab mεdhuu mε bot ε nadi tin ɔ. Bot ε tak nake έ nάά, Yezu έ ngoolel-mεkpa ε Zεεb.

22 Yezu eebaazεkan elii nε bot tɔ kana. Nyey nάά: 2 «Beeka sa di enɔŋel nε Eyɔŋ ε di tɔ gwoo ε: Dhiiti mεkoozi naazεdjoo εbyɔŋ έtεp εba ε mɔn. 3 Ye έ nye kazεlwom bot ε mεsa mε, bε kεdjoo bot έtεp εdε edee εbyɔŋ ε εba. Tin, bot ε tak ààpakakwyel εzyε. 4 Bhii yenek, nye eebaazεlwom bεdhiiti bot ε mεsa mε έ yak kɔkɔ nε bhaadal nάά, bε kεlεε bot nάά: “Edee moo έ ndjaaba. Mε eezεgó engɔmbε nε etaa bam na mεdεl. Esa djas moo έ koobela. Dha dεka εbyɔŋ.” 5 Tin, bot ε nadjooaa ɔ, ààkobis-bisak, mot nε mot naaghεε ye nyel, tó mεze mε. Nwyak tó pε pyeeb'ε, nwyak tó pε nye di ebɔmsa esa bε ε. 6 Bak bot zokazεmεt bot ε mεsa mε kukuma yenɔk nalwom ɔ, duma bε έ mεnyel nε mεbin, bε έ boozεgó bε. 7 Mεkoozi zokazεkpaa lyem: nye έ bookazεlwom esodja bε, bε gó bot ε nagó bot bε ɔ. Bhii tak, da bε έ dik eghaada bɔɔ. 8 Bhii tak, nye eezeleε bot ε mεsa mε nάά: “Edee e εbyɔŋ ε εba moo έ koobela. Bot ε djooaa bε zεdε ɔ, ààkɔa nε εdε edee e tak. 9 Wyiska, da bi έ tó kɔ eboo egba. Djooka mot djas bi aaboma nε nɔɔ ε, bε zεdε edee e εbyɔŋ ε εba.” 10 Bot ε mεsa zokazεtɔ egba nε egba, kεdjoo bot djas bε aaboma nε nɔɔ ɔ, bεmbee ε bot nε bεmbεε bot.

Tin, koo be nakoobal étep ebyon ε naalwood “kpep”. **11** «Tin, mekoozi eezeni to koo tak, étep nye neekabee bot ε zye zede edee ebyon ε. É di'enek, nye kabee kuku bot é dhiiti mot ààbe ne kaad di egoka ne ebōtaa é mebyon ε.

12 Nye é boodji nye náá: “Mō sō'am, wō ni wak dāa, wōy ààbe ne kaad bot di egoka ne ebōt étep ε ebyon ε?” Tin, mot'enōk kadi é, ààbōza kiya mekoozi menōk. **13** Tinaak mekoozi eezelwom bot ε mesa me náá: “Metka mot'enōk, da bi é kōl nye meko ne membō. Bhii tak, da bi é mwas nye pe kel, to ghooghom. Penek aadi é megwye ne ekwaal ε metsok.”» **14** Yezu eebaazebil náá: «Ye é, etee náá, bot ebuepe é waadjōaaa. Tin, bot aasēaa ε ààdyeebabu.» **15** EFalizye zokakeboma étep edjek dāa be di egoka ne esa, be neekwyesal Yezu ne medjin étep nye neebela ndje kō mekpa me emet ε. **16** Be é boozekyeed bedhiiti bedjekel bō, ne bot ε zēga ε mekoozi Ellood, be zēē ne Yezu náá: «Lyoel, bis ne gu náá, etep ee wō di elē ε, ye é etsetse. Wō lyo bot é epiki dāa mot di egoka ne ekē dāa Zēeb di ekwyel ε. Wō ààbem ba ne sa mot di egek to lyem'ε ε, etee náá, wōy ààdyeebagwyák sa bot di esa étep be neetela menyel ε. **17** Lēa bis, to yō egeka dāa wō di ebee ε: etsi bina lē é náá, bot tuud lapo ne mekoozi Sezaad, mena tuudka ohoo mena nātuudka?» **18** Dāa Yezu nadi egu mbee mepek mō ε, nye é boozebōza ne nō náá: «Bot ε medjhaaz pe eko, bhimis pe si! Étep yé bi di ekwyel ewa me to mebhawal? **19** Pookolyaalka me falanga wat bot di etuud lapo ne ye ε, étep me neebē.» Wō gwaa, be zēzye nye ne mō falanga wat. **20** Bhii tak, Yezu é boozedji be náá: «Kō ghwooz'ak, ye lulaa ebhwoob ε zē? Ye é din ε zē

di kwyala kɔ tak?» **21** Bot binɔk eezɛbɔɔza nɛ Yezu náá: «Ye é yɛ Sezaad.» Tin, Yezu é boozɛke nɛ nɔɔ náá: «Djɛka mɛkoozi Sezaad sa di náá ye é yɛ Sezaad ɛ, da bi é djɛ Zɛɛb sa di náá, ye é yɛ Zɛɛb ɛ.» **22** Gwaka bɛ nagwak eyala ɛ Yezu deenɛk ɛ, ye nabe é, bɛ naadyeebadjoka ɛlyɛɛpɛ. Bhii tak, bɛ boozɛnɔɔ mɛnyɛl, tɔ yɔbɔ. **23** Dwoo tak wat, bɛdhiiti eSaduseɛ zokazyɛ pɛ daa Yezu. ESaduseɛ é bot ɛ di ke náá, bot aanàgom bhis ɛsyee ɔ. Bɛ eezɛdji kiya, **24** bɔɔ nɛ Yezu náá: «Lyoel, mɛkana ɛ Moiiɛ lɛɛ é náá: “Mot é gwyɛ ààlik mɔn ɔɔ, ye goka é náá, dhyeeb mot lik ɔ, ba kus myɛl étɛp nyɛ neekwyiida tel gwyɛ ɔ.” **25** Bela tin, tɔ lɔɔg'es, ye nabe é nɛ bɔn botom ɛtɛn nɛ beɓá. Mot mɛgwyak eezɛba, dáa nyɛ kagwyɛ é, nyɛ kalik kus myɛl nadi ààbɛ nɛ mɔn ɔ nɛ dhyeeb. **26** Mot nabɔɔba nyɛ é kanɔɔ moma bhii koŋ'ɛ. Nyɛy eeɓaazɛkpaa nɛ mɛsyee, gwyɛ, ààlik mɔn. Tyee wat nɛ mot nabaazyɛ bhis yɛnɔk ɔ. Tin, bɔɔ djas bɛtɛn nɛ beɓá kadi é, ààɓya nɛ moma yɛnɔk. **27** Bhis ɛsyee ɛ bɔɔ djas, moma eeɓaazɛkpaa nɛ mɛsyee, gwyɛ. **28** Dwoo bot aagom bhis ɛsyee ɛ, moma yɛnɔk aakadi mwaa zɛ pak bɔɔ bɛtɛn nɛ beɓá? Etɛɛ náá, bɔɔ djas nabe é botom bɛ!» **29** Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi é tɔ ɛdjak, etɛɛ náá, bi ààmet ɛnyɔɛpɛ sa di kwyala tɔ mɛkana mɛ Zɛɛb ɛ. Bi ààgu ghwyil ɛ Zɛɛb! **30** Etɛɛ náá, é gheŋ bot aagom bhis ɛsyee ɛ, botom nɛ boa aanàkwaabaabael. Boa pɛ aanàni mɛba, etɛɛ náá, bot djas aadi é, dáa efofop tɔ gwoo. **31** Dum nɛ tɛp ɛgom bhis ɛsyee, bi dinaa ààpaalaa sa Zɛɛb lɛɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ? Nyɛ naake é: **32** “Ye é mam, Zɛɛb ɛ Abalaam, ye Izak, nɛ Zɛɛb ɛ Zakɔɔb.”» Yezu eeɓaazɛke náá: «Zɛɛb tok Zɛɛb bot ɛ zegwyɛ ɔ. Nyɛ é Zɛɛb bot ɛ di nɛ

tsik ɔ.» **33** Ye nabe é, melyo me tak naadyeebakwyesa to elyem e medhuu me bot e nadi egwak nye ɔ. **34** Dáa eFalizye nagwak náá, Yezu naadiyal eSaduse enuub e, be é boozesega. **35** Dhiiti lyoel etsi e Zeeb naazekwyl ebhoal Yezu. Nyey ne ne náá: **36** «Lyoel, yaa tsi di edhaa etsi djas?» **37** Yezu kabɔɔza ne ne náá: «“Wɔ goka é, wɔ kwyl Gheɲ Zeeb'ɔ, ne lyem'ɔ djas, ne sisim'ɔ djas, ne etselal e lo djas.” **38** Yenek é di boo tsi. Ye é tsi di dhaa etsi djas e. **39** Gwaka tsi di ebɔɔba yii meken e: “Wɔ goka é, wɔ kwyl sɔ'ɔ mot dáa wɔ di ekwyl nyel'ɔ emet e.” **40** Etsi e Moiiɔ djas ne melyo me bengoollel e mekpa e Zeeb pyet é kɔ etsi binek ebá.» **41** Efalizye nadi é, to yɔɔɔ zega. Yezu é boozedji be náá: **42** «To yebɔ egeka, Mesia é ze?» Be é boozebɔɔza ne ne náá: «Nyé é dha e Dhavid.» **43** É di'enek, Yezu é boozeke ne nɔɔ náá: «Ye nakosa dáa náá, Dhavid ne ghwyil Sisim na Dee djoo nye “Gheɲ”? Etee náá, Dhavid naake náá: **44** “Gheɲ Zeeb nake ne Gheɲ'am e náá: Dha disi pe mbɔ egheɲ bam. Me waalwom bot e mebhuka mɔ lwoma bhel náá, be zedhaa si meko mɔ.”» **45** «Ye be náá, Dhavid nye emet naadjoo nye “Gheɲ” ɔɔ, é yaa tye Mesia aakabaadi dha ye?» **46** Bɔɔ djas moo tin «kup», ààbe ne ekpa eloo bhis éter djas Yezu nalii e. Kana dwoo elenek, bot nabe é ààkadjheebal edji nye medjin.

23 Wɔ gwaa, Yezu zeli ne medhuu me bot e nadi tin ɔ, dɔɔ ne bedjekel be. **2** Nyey ne nɔɔ náá: «Mesa me begheɲ e mekana me etsi ne eFalizye zelyo bot dum ne dáa etsi e Moiiɔ di egoka ne eke e. **3** Bi goka é ne elooba ne nɔɔ, da bi é sa esesee be aalwom bin e, djas. Ye kabe mefulu mɔɔ ɔ, sa mot ààsa dáa bɔɔ. Etee náá, be ààsa esesee ee

be di elyo bot ε. **4** Be epekanjal mekòm me na dil-dil di elyelepe é ebep ε, be kakel é kò mebyak me bot. É di'enek, be kadi é, ààkwyel ekokee-keeak ne djin be neekogek medil me mekòm me tak. **5** Be sa esesεε bɔɔ djas é, étep be neetela menyel. Deenek, ye kabε ekwyala ee mekpa me Zεeb be di ebek é ebhata-bhwoob bɔɔ ne é membo mɔɔ ɔ, be sa epek e tak é ebakepe. Yɔbɔ ekel ee di lataa kò ekaad ε, ne elɔbɔ bɔɔ ne dyeebadjaa dhaa tyε. **6** Tò mebyon, be dyeebakwyel edisi é kò mebhóó me koobelaa étep bot ε duu ε. Ye kabε tó ndjaa mendjaala me eYuda ɔ, be dyeebakwyel enon é mebhóó me pe sok é di be aatela menyel ε. **7** Be dyeebakwyel é bot swos be ne duu kò mebesεε é di bot di ebuepe ɔ. Be kwyel é, bot djóo be “Lyael”. **8** «Ye kabε biyɔ ɔ, nàkeka náá, bi djóoaa “Lyael”, etεε náá, biyɔ djas é bɔn sεεg ngɔt. Bi é ne lyael ngɔt. **9** Sa mot ààdjóo mot kò bɔs'ak “Sεεg'es” etεε náá, biyɔ djas é bɔn sεεg ngɔt, Sεεg'en ngɔt di pe tɔ gwoo ɔ. **10** Nàkwyelka náá, bot djóo bin “Kukuma” etεε náá, kukuma yen é ngɔt, Mesia. **11** Mot é kwyel edi mot esok ε lɔɔg ɔɔ, ye goka é nye di tyee mot-mesa me bɔn nyεεg. **12** Mot di eben nyel tɔ besɔ ɔ, nye waasilaa. Mot di esil nyel tɔ besɔ ɔ, nye waabenaa.» **13** «Haa kpaa-ghon ne nen, biyɔ beghan ε mekana me etsi ne eFalizye, bot ε medjhaaz pe eko, bhimis pe si! Bi epediyal bot ebε ε Eyon ε di tɔ gwoo ε. Biyɔ bemet, bi aanàkwaani, tin, bi ààkwyel náá, bot ε di ekwos eni ɔ, be ni tɔ Eyon ε tak. [**14** «Haa kpaa-ghon ne nen, biyɔ beghan ε mekana me etsi ne eFalizye, bot ε medjhaaz pe eko, bhimis pe si! Bi epedek bekus ε boa esa bɔɔ djas. É di tak wat, bi ne kwyel edul ε mendjaala na

“kpəkələm” étep etela menyel tɔ bot. É tep tak é di náá, bi é waapéeaa é epée wat di na lyel-lyel, ààbe ne ghorj ε!] **15**

«Haa kpaa-ghorj ne nen, biyɔ begharj ε mekana me etsi ne eFalizye, bot ε medjhaaz pe εko, bhimis pe si! Bi é epetó medjorj é edi djas kɔ bɔs ne kɔ eboo medhii me mesɔn, étep esaa mot ngɔt di emyaal edjaala Zeeb eYuda ɔ. Tin mot é kadu bin ɔɔ, bi kaliig yii zaag mot ε mbi mot di egoka ne du na kɔm-kɔm ε, dhaa-dharjak biyɔ bemet.

(Geenna g1067) **16** «Haa kpaa-ghorj ne biyɔ bot ε edhim, biyɔ bot é di edjɛed bot ɔ. Bi dyeebalɛε é náá: “Mot é tuwal myorj ne mesorj kɔ Ndjaa-ebuwa ɔɔ, ye aanàsa sonok. Nye katuwal myorj ne mesorj kɔ lɔɔd di tɔ Ndjaa-ebuwa ɔɔ, nye goka é ne esa sa nye tuwal myorj ne mesorj kɔ esu ε tak ε.” **17** Bi é endjemet e bot, bot ε edhim! Eyé di dhaa metarj tin, ye lɔɔd “ohoo” neghu Ndjaa-ebuwa di edje lɔɔd edɛε ε? **18** «Bi baalɛε é náá: “Mot é tuwal myorj ne mesorj kɔ mesa ebuwa ɔɔ, ye aanàsa sonok. Nye katuwal myorj ne mesorj kɔ buwa di kɔ mesa ebuwa tak ɔɔ, nye goka é ne esa sa nye tuwal myorj ne mesorj kɔ esu ε tak ε.” **19** Biyɔ bot ε edhim! Eyé di dhaa metarj tin, esa e buwa “ohoo” neghu mesa ebuwa be di eka gha kɔ tak ε? **20** Ye be náá, mot eetuwal myorj ne mesorj kɔ mesa ebuwa ɔɔ, nye tuwal ye é kɔ mesa ebuwa dɔɔ ne kɔ esa e buwa ee di kaaa kɔ mesa ε. **21** Mot é di etuwal myorj ne mesorj me kɔ Ndjaa-ebuwa ɔɔ, nye tuwal myorj ne mesorj me tak é dɔɔ ne kɔ din ε Zeeb mot di tɔ ndjaa tak ɔ. **22** Mot di etuwal myorj ne mesorj, da nye é nɔɔ gwoo dáa tyaases ɔɔ, nye tuwal ye é kɔ bóó mekoozi ε Zeeb ne din ε Zeeb, mot di kɔ tak ɔ. **23** «Haa kpaa-ghorj ne nen, biyɔ

begħaŋ ε mekana me etsi ne eFalizye, bot ε medjhaaz
 pe eko, bhimis pe si! Bi dyeebakwyel é etuud Zeeb ne
 endiyal kam e nadjeebe ne eka e na mbee menuub zenoo
 aghomkoto. Tin, bi kadjisa é etete melyo me di ne boo
 mesuk to etsi ε. Melyo me tak é: epiki, enem esa, ne eke
 daa Zeeb di ekwyel ε. Yenek djas é sa di egoka naa, bot du
 melu djas ne zii, aabet dhiiti sonok ε. **24** Biyo, bedjeedel,
 bot ε edhim! Bi epesyal menyok men ekaab naa, ba moo
 kunj é zekedhaa to tak, ghuna bi epemin boo tu yaaga
 kyee dik besye di aabe ne medii ε! **25** «Haa kpa-ghon
 ne nen, biyo begħaŋ ε mekana me etsi ne eFalizye, bot ε
 medjhaaz pe eko, bhimis pe si! Bi gwyii é konj beele ne
 konj saan, tin pe to mo tak kadi é “too” ne mendi me
 embee mefulu men: esa e djii ne embee mekwosak men.
26 Biyo eFalizye, bot ε edhim! Pookogwyiika sok to mo
 beele. Tin, pe konj tak ε waadjhaazal. **27** «Haa kpa-ghon
 ne nen, biyo begħaŋ ε mekana me etsi ne eFalizye, bot ε
 medjhaaz pe eko, bhimis pe si! Bi é daa mevit nasumaa
 enyoepe da é loobaa epyaab ε. Enem e tak nyen é pe kel
 é mis me bot, ghuna to tak, ye é ebyok ε egwyes aabe
 ne tsik ne ebet esonok. **28** Ye é daa biyo, bot ε di ebee
 bin o, be ke é naa, bi é bot ε epiki. Ghuna pe to len, ye é
 “too” ne medjhaaz pe eko, bhimis pe si ne embee esese.
29 «Haa kpa-ghon ne nen, biyo begħaŋ ε mekana me
 etsi ne eFalizye, bot ε medjhaaz pe eko, bhimis pe si! Bi
 epesum embee mevit etep bengooel ε mekpa ε Zeeb. Bi
 epekoobal ne eson ε mevit me bot ε epiki. **30** Bi dyeebake
 é naa: “Mena epedi é, dika é gheŋ bebhhaab binaka oo,
 pe mena nabe é aagwakel ne noo etep ego ε bengooel ε

mekpa e Zeeb.” **31** Deenek, bi epemyaal biyo bemet náá, bot e nadi egó bengoollel e mekpa e Zeeb o nabe é bebhhaab bin. **32** Ebeesee'enek tsabidibila, belaka, duka ko bebhhaab bin nalik bin ye e. Silalka mesa me be nakan e. **33** Benyo, mbyak megell! Bi aasa dáa étep bi needi ààkedyak to du na kòm-kòm? (Geenna g1067) **34** «Gwakeka me enyɔɔpe: me waadhis bin bengoollel e mekpa e Zeeb, betson e bot, ne embée begħan e mekana me etsi. Bi é waagó bedhiiti, bi é waabem bedhiiti tak é melaaba. Bi é waabi bedhiiti ne eghwyes to mendjaa me mendjaala me eYuda men. Bi é waadu be ne swaka eghaada ne eghaada étep bi neegó be. **35** Tinaak, guka náá, ebiyo djas bot di esa ko bot e epiki kana esyee e Abhel mot epiki, keyaka ne ye Zakali mon Balakyi bi nagó pak Di na Dee e Għeη ne mesa-ebuwa o, ye waabulelaa ko len. **36** Me lee bin é etep e tseetse náá, efute e embee esesee binek é waabulelaa ko bot e di é dwoo mena dika mos'aak.» **37** «Yeluzalem! Yeluzalem woy mot di egó bengoollel e mekpa e Zeeb o, woy mot di egó bot e Zeeb di edhis o, ne mekok. É sok edhen me di ekwyel eseeγ bot e di ko del e lo dáa nabwa-kuu di eseeγ bon be si mebhap me e, biyo ààkwyel! **38** Deenek guka náá, ndjaη'en é waalik wum! **39** Ne tseetse, me lee bin é náá, bi aanàkabaabee me, kana dwoo pan mos'ak, keyaka ne dwoo bi aake náá: “Menyo ne mot aazyε ne din e Għeη o!”»

24 Dáa Yezu nadi ewyis to Ndjaa-ebuwa é, bedjekel eezetiila pe daa le étep be neelyaal nye zumal Ndjaa-ebuwa. **2** Tin, Yezu moo zellii ne nɔɔ, nyey ne nɔɔ náá: «Bi epebee esa djas di tin e? Me lee bin é etep e tseetse náá,

ekok wat aanàkwaalik yak kɔ yii. Djas é waawaazel.» **3**

Yezu eezedisí kɔ etsok ε pyeeb oliv, bedjekel eezedu nye é ngwoob. Bɔɔ ne ne náá: «Lεεa bis esesεε binek sael den? Lyaala bis endem e bis aagu náá, wɔ moo é kɔ ebula ne náá, bɔs moo é kɔ esi ε.» **(aiōn g165)** **4** Yezu eezεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Dika ne etsoŋ, sa mot ààkɔɔ bin. **5** Etεε náá, betε ne bot é waazyε ne din ε lam. Bε waalεε bin náá: “Ye é mam é di Mεsia!” Bε waasa náá, bot εbuεpe kat εdum koŋ ne Zεεb. **6** Bi é waagwak bot elii etεp e mεεb é ngwoob'en ne menduk mε mεεb mε di pε etseta ε. Sa mot ààbem ba etεε náá, ye goka é, esesεε binek sée. Tin, guka náá, yenek tok mεsi mε bɔs. **7** Dhiiti mbyak é waaghεε, kelumela dεeb ne yak mbyak. Dhiiti εyoŋ é waakeghεε, kelumela dεeb ne yak εyoŋ. É bedhiiti edi, bɔs é waakuu, pwom edee é waani kɔ mεl. **8** Mεzel menek djas aadi é dáa endem e mεken εsuula εbyel ε mɔn. **9** Bot é waakepit bin, étεp bi neezukaa. Tin bot é waagó bin. Membyak djas é waabhina bin kɔ εsu ε lam. **10** É sok'enek, bot εbuεpe é waakat εdum koŋ ne Zεεb. Bot é waapitel pak'ɔɔ. Bedhiiti é waabhina besɔ bɔɔ. **11** Betε ne bengooel ε mεkpa ε Zεεb yii mεkoŋ é waatuula, bε waakɔɔ bot εbuεpe. **12** Dáa ye di náá, embee esa é waazedhaa tɔ elyem e bot ε, kwyel tɔ elyem e bot εbuεpe waatyaala. **13** Tin, mot aake ne εwa zii, kekum pε esik ɔ, nye waabela tsik. **14** Mbεε Bhaadal dum ne εyoŋ ε Zεεb aadi é egooel kɔ εko ε bɔs'ak djas, étεp, bot djas di ààgu Zεεb ɔ neegwak ye. Bhii tak ε esik ε bɔs aakakum.» **15** «Bi aabee mot na mbee mesyem mε na lyel-lyel dáa ngooel-mεkpa ε Zεεb Daniel nalεε ε, nyey ebe di tɔ Di na Dεε. Ye goka é bot ε di egu elaa mεkana ɔ

tiibal enyɔɔpe! **16** Étɛp tak é di náá, bot aadi pɛ kyee dik Yude ɔ, kan ekaab, tó pɛ tɔ metsok. **17** Mot aadi kɔ mii ndjanj'ɛ ɔ nàbaasul pɛ si zɛni tɔ ndjaa étɛp ɛkɛnɔɔ sonok. **18** Mot aadi tɔ pyeeb ɔ, nàbaasik pɛ dɛl, kɛnɔɔ ndjookuwa yɛ. **19** Haa kpaa-ghonj dwoo elenek nɛ boa aadi nɛ mɛbum ɔ, zɛnɔɔ boa aadi nɛ bɔn edɛ mɛbel ɔ! **20** Djaalaka nɛ Zɛɛb étɛp, bi é zɛkɛwyis ekaab é mbu bɛbhi, nɛghu é dwoo saba! **21** Etɛɛ náá, é ɛwala tak, mezuk é waadhaa mezuk mɛ mena zebee, kana bɔs nakusel ɛ, keyaka nɛ dwoo pan mos'ak. Yɛ aanàkwaakabaabɛ nɛ mbi mezuk deenek. **22** Zɛɛb nyɛ ɛmet ɛpedi ààbɛk bim mɛlu mɛ tak ɔɔ, pɛ yɛ tok nɛ mot aatsak. Yɛ nyɔ é, bi gu náá, Zɛɛb bɛk bim mɛlu mɛ mezuk menek é, kɔ ɛsu ɛ bot ɛ nyɛ nazesée ɔ. **23** Dhiiti mot é lɛɛ bin náá: “Beeka Mɛsia di wak e!” nɛghu bɛ lɛɛ náá: “Mɛsia é poon!” ɔɔ, sa mot ààmyaal. **24** Etɛɛ náá, bɛmɛsia mɛ ɛtsal nɛ bɛngooelɛ ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb yii mɛkɔɔ é waatuula ɛbuɛpɛ. Bɛ waasa ɛtɛp e mɛbwala nɛ bɛmɛvyɛkɛlɛ ɛbuɛpɛ étɛp bɛ neekɔɔ bot, dɔɔ nɛ bot ɛ Zɛɛb nazesée ɔ. **25** Gwakeka, mɛ dul bin mɛlɔ ɛsok nɛ esesɛɛ binek kum tɔ len. **26** «Yɛ bɛ náá, bɛ lɛɛ bin é náá: “Beeka, nyɛ é pɛ tɔ kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii!” ɛ, nàtóká. Nɛghu bɛ kalɛɛ bin é náá: “Beeka, yɛ sɔwa é wak!” Sa mot ààmyaal, nyɛ tok tin. **27** Dáa ngwyɛs di ɛkas tɔ gwoo, dus pɛ ɛdjɛm ɛ dwoo, kɛtɔ pɛ ɛbil ɛ dwoo ɛ, Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot aazyɛ é deenek. **28** Enen ɛɛ di edɛ epuud ɔ dyeebasɛɛga é é di muu tit di ɔ.» **29** «Ààbɔya batsa bhii ɛwala ɛ mezuk menek aadhanj ɛ, bi é waabee náá, gwyɛs é waagwyiid dhɔɔ, ngɔn aanàkabaakas, ɛkwyikwyɛn é waadus tɔ gwoo, kwyit é bɔs, esa e mɛbwala djas di tɔ gwoo ɛ waadheegel.

30 Tin, ndem ε Σεηελε Μον Mot έ waanyen tο gwoo. Membyak djas di kο bοs ε, ye aadi έ, tο etsim ne megwye. Tin, be waabee Σεηελε Μον Mot esul tο eguud tο gwoo ne beεε ne mebwala ne duma. **31** Boo tοη έ waalooel. Tin, nye waalwom efofop pe έ edum e bοs djas, be neekesεeg bot djas Zeεb nazesεε ο, kan yak edum e bοs, keyaka ne yak edum.» **32** «Nooaka etsoη ne kana le fiigh: dάa medii me le fiigh aadi, ye moo byet tο eleε e tak ε, eka moo baakwyil έ tak ε, bi ne gu nάά, mbεε mbu eezekunaa. **33** Ye έ tye wat ne biyo, έ sok bi aabee endem binek moo nyen ε, guka nάά, ebula ε Σεηελε Μον Mot moo έ, ye eezeko. Ye aasael έ deenek. **34** Me lee bin έ etep e tseetse nάά, bot ε membu mak aanakwaagwye djas esonok bak aasael. **35** Gwoo ne bοs έ waadhaa, ye έ kabe mekpa ε Zeεb ο, ye aanakwaadhaa.» **36** «Ye kabe dum ne dwoo ne ewala ε esesεε binek aasael ε, ye tok ne mot ngot di egu, aakobe-beak efofop tο gwoo, doo ne Μον Zeεb pe aagu dwoo tak. Ye έ Σεεg nye emet ε di gu. **37** Ebula ε Σεηελε Μον Mot aadi έ, dάa sa nasεε έ gheη Noe ε. **38** Etee nάά, έ gheη tak, esok ne boo bhyoη ne zye, bot nadi έ, tο memyaala, ede edee, ede bemenyok, eba boa, ekyeed mesyes mωω έ meba, kekum dwoo Noe nani tο mesuwa ε. **39** Bot nabe έ aabis, kekum dwoo boo bhyoη nazesilal bωω djas na “bheεε” ε. Ye aabaadi έ, deenek dwoo Σεηελε Μον Mot aabula ε. **40** Έ gheη tak έ di nάά, bot ebά έ waadi tο pyeeb. Ngot έ waanoηaa, nwyak ngot έ waalik. **41** Boa ebά έ waadi edum bhum tο bwak wat. Ngot έ waanoηaa, nwyak ngot έ waalik. **42** «Dika ne etsoη! Beeka mis etεε nάά, bi aagu dwoo Gheη'en aabooye έ. **43** Gwakeka sa me

di elɛɛ ɛ, yɛ bɛ n   , nakuma ndjarɛ epedi egu ɛwala ɛ pum
mot djii aazyɛ zɛdjii t  ndjar'ɛ   , pɛ nyɛ aan kwaadja
g ,  tɛp nyɛ neelu mot djii yen k, nyɛ n ni t  ndjar'ɛ. **44**
Ye   mɛ di elɛɛ bin n  , bi bɛ   mis, n peebaka, etɛɛ n  ,
Sɛɛɛɛ M n Mot aatuula     ɛwala bi aadi   bwood nyɛ
ɛ.» **45** «Ɛzɛ di mot-mɛsa mɛ na sosoob nɛ etsoɗ? Ye  
mot-mɛsa kukuma yɛ dje nyɛ mɛsa mɛ ebaal ɛ bɛs  nɛ
ɛdje bɛ edee b     ɛwala bɛ di egoka nɛ ɛdɛ ɛ. **46** M ny 
nɛ mot-mɛsa men k, yɛ bɛ n  , kukuma yɛ aabula, nyɛ  
zɛbela nyɛ, nyɛy esa mɛsa mɛ menek  . **47** Mɛ lɛɛ bin
  etɛp e tɛɛtɛ n  : kukuma yen k   waadjɛ mot-mɛsa
men k esa bɛ djas nyɛ baal. **48** Yɛ kabe n  , nyɛ   mbee
mot-mɛsa di   bɛ sosoob nɛ etsoɗ   , nyɛ aake   n  :
“Kukuma aan kwaaleebula.” **49** Deenek, nyɛ aadi  , ezuk
bɛs  di esa mɛsa bɛ nɛ bɛ n    , nɛ  kɛdɛdɛ bɛ m nyok bɛ
nɛ bot ɛ zegel m nyel m   t  m nyok  . **50** Tin, kukuma
yɛ aabula ɛ   dwoo nyɛ aadi ebwaal n  , nyɛ aan kwaazyɛ
ɛ. **51** Kukuma yen k   waas  mot-mɛsa men k. Da nyɛ  
wa nyɛ   di mezu ,   di wat nɛ bot ɛ lwalɛɗ. Bhii tak nyɛ
  wus nyɛ pɛ kel pɛ bot ɛ di edje m gwɛyɛ nɛ  kwaal ɛ
metsok di ɛ.»

25 «Eni t   yoyɛ ɛ di t  gwoo   aadi  , d   kana m syɛs
kam nan  elama b  , wyis,  tɛp bɛ neekɛboma nɛ motom
di  kwyl ɛba  . **2** Bɛt n pak'   nadi  , endjemet e m syɛs.
Bak bɛt n kadi   betsoɗ ɛ b   boa. **3** Endjemet e m syɛs
men k nan  y b  elama  ,   n   ba mul, nɛ gu yii di t 
elama   waasi. **4** Yɛ kabe bot ɛ nadi betsoɗ  , bhii bɛ nan 
elama ɛ, yɛ nabe   bɛ naat  nɛ yak bim b mul bɛ nakwom
ɛ. **5** Tin, motom kadi  ,   leetuula. G  naazesa b   m syɛs

menək, wə gwaa, bɔɔ djas zekpaa nɛ ɡó ndjaasi. **6** «É di'enek, wə gwaa, boo tuud zokazégék kuku ɛgha ɛ pum náá: “Beeka motom eba! Kɛbomaka nɛ nɛ.” **7** Tin mɛsyɛs kam menək é boozɛdjɛm, bɛ moo tin ekoobal elama bɔɔ. **8** Tin, mɛsyɛs mɛ nadi endjɛmɛt ɔ naazɛkɛ nɛ bɛtsɔŋ náá: “Bi é nɛ ghwyil ɛbɛk bis ba mul mɛ lama batsa, ɛtɛɛ náá, elama bis ɛpedim.” **9** Mɛsyɛs mɛ nadi bɛtsɔŋ ɔ é boobɔɔza nɛ nɔɔ náá: “Hooo, ààbɛ! ɛtɛɛ náá, bim bis di nɛ yɛ ɛ, yɛ aanàkwaadjala menabɛlka djas. Yɛ nyɔ é, bi kɛbɔm yɛbɔ tɔ ɛdjando.” **10** Tin, endjɛmɛt ɛ bɔɔ mɛsyɛs menək ɛɛzɛtɔ́, kɛbɔm yɔbɔ bɛmul. Bhii kɔŋ'ɔɔ, motom eba ɛɛzɛkum, nyɛ zokanɔŋ é bɛtɛn ɛ nadi bɛtsɔŋ ɔ. Nyɛ é boozɛni nɛ nɔɔ tɔ ndjaa nakoobelaa ɛtɛp eba ɛ. Bhii tak, bɛ ɛɛzɛkɔɔl ɛbɛ ɛ ndjaa nɛ ɛngɔŋ. **11** Bhii ba ɛwala kadhaŋ ɛ, bɛdhiiti bɔɔ mɛsyɛs menək ɛɛzɛbula, bɛ moo tin ɛtsim náá: “Ghɛŋ, Ghɛŋ diia bis ɛbɛ ɛ ndjaa!” **12** Motom eba ɛɛzɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: “Mɛ lɛɛ bin nɛ tɛɛtɛɛ é náá, mɛ ààgu bin.”» **13** Bhii tak, Yɛzu ɛɛbaazɛkɛ nɛ nɔɔ náá: «Bɛɛka mis, nàdjaka ɛɡó. Dika nɛ ɛtsɔŋ ɛtɛɛ náá, bi ààgu dwoɔ nɛ ɛwala ɛ tak.» **14** «Yɛ aadi é, dɔ́a dhiiti motom nadi ɛkwyɛl ɛtɔ́ mɛdjɔŋ, nyɛ é boozɛdjɔ́o bot ɛ mɛsa mɛ, da é lik bɛ nɛ esa. **15** Nyɛ é boozɛnɔɔ mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd ɛtɛn, djɛ mot mɛkɛn. Mot nabɔɔba ɔ, nyɛ kadjɛ nyɛ é mɛdhɛɛb mɛ ɛlɔɔd ɛbá. Mot nazɛ bhii mot bhɔɔba ɔ, nyɛ kadjɛ nyɛy é ɛdhɛɛb lɔɔd wat. Nyɛ zokadjɛ mot nɛ mot ɛ sa di ɛdjala nɛ ghwyil'ɛ ɛ, bhii tak nyɛ ɛɛzɛtɔ́ yɛ. **16** Mot-mɛsa nabelaa mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd ɛtɛn ɛɛzɛtɔ́, yɛ kɛliig mɛmbɔ nɛ lɔɔd'enek. Wə gwaa nyɛ baazɛbela mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd ɛtɛn kɔ yii nyɛ nadjɛaa sok ɛ. **17** Yɛ é tyɛ wat nɛ mot nabelaa mɛdhɛɛb mɛmbá

ɔ, nye nabaasa ye é d́́a mot esok nasa ɛ. Wɔ gwaa, nye
 baabela mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd memb́́a kɔ yii nye nalikaa nɛ ye
 ɛ. **18** Mot nabela ɛdhɛɛb ɛ lɔɔd wat ɔ, nye naat́́o kɛpu b́́s,
 da é nɔɔ ye, syel ye pɛ si b́́s. **19** «Bɛtɛ nɛ mɛlu bhii tak,
 kukuma bot ɛ mɛsa menɔk eezebula. Bhii tak nye moo
 zɛdji bɛ d́́a bɛ nadi ebe lɔɔd nye nalik bɛ nɛ ye ɛ bhii
 kɔŋ'ɛ. **20** Mot-mɛsa na mɛdhɛɛb mɛtɛn é boozɛlyaal ye
 mɛdhɛɛb mɛtɛn mɛ nye nabaabela ɛ. Nyey nɛ kukuma
 ye ná́́a: “Ghɛŋ, wɔ nadjɛ mɛ é mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd mɛtɛn.
 Bɛɛa dhiiti mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd mɛtɛn mɛ mɛ baabela é.”
21 Kukuma ye é booke nɛ nɛ ná́́a: “ɛnyɔɛpɛ! Wɔ é mbɛɛ
 mot-mɛsa nɛ esosoob. Wɔ eesa mbɛɛ mɛsa nɛ sa dem.
 Mɛ waadjɛ wɔ yii di bu ɛ. Dha myaala é di wat nɛ nam.”
22 Mot-mɛsa nabela mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd eb́́a ɔ, baazyɛ ye.
 Nyey ná́́a: “Ghɛŋ, wɔ nadjɛ mɛ é mɛdhɛɛb mɛ lɔɔd eb́́a.
 Mam eeɛaɛbɛla yak mɛdhɛɛb memb́́a kɔ tak. Bɛɛa ye.” **23**
 Tin, kukuma ye eezeke nɛ nɛ ná́́a: “ɛnyɔɛpɛ! Wɔ é mbɛɛ
 mot-mɛsa nɛ esosoob. Wɔ eesa mbɛɛ mɛsa nɛ sa dem.
 Mɛ waadjɛ wɔ yii di bu ɛ. Dha myaala é di wat nɛ nam.”
24 «Bhii tak, mot nabela ɛdhɛɛb ɛ wat ɔ, nye eezezyɛ é
 ye kɔkɔ. Nye nɛ kukuma ná́́a: “Ghɛŋ, mɛ nɛ gu ná́́a, wɔy
 nɛ goo lo dhaa nyel. Wɔ dyeeɛakɛnɔɔ edee é tɔ pyeeɛb
 ee wɔ di à̀̀bɛ ɛ. Wɔ dyeeɛakɛb́́k bhum é, tɔ pyeeɛb wɔ
 nadi à̀̀bɛ ɛ. **25** É tɛp tak é mɛ gwak bwoo. Mɛ é bookɛsyel
 lɔɔd'ɔ tɔ b́́s. Bɛɛa lɔɔd'ɔ, nɔŋa.” **26** É di'enek, kukuma ye
 é boobɔɔza nɛ nɛ ná́́a: “Mɛɛ mot-mɛsa, tyaabel. Wɔ ke é
 ná́́a, wɔ nɛ gu ná́́a, mam dyeeɛakɛnɔɔ esa e dɛk é tɔ pyeeɛb
 mɛ di à̀̀mwam bhek ɛ. Mɛ kɛb́́k bhum é tɔ pyeeɛb mɛ
 nadi à̀̀bɛ ɛ. **27** Gwaka mɛ, wɔ di à̀̀nɔɔ lɔɔd'am, kɛwa tɔ

eboo mendjaa me be di ebaal epata e bot ε, étεp yé? Woy
 εpedi é, di tsoη mot ɔɔ, pe bula me bula ε, me kazebela
 é dhiiti lood eezekala kɔ yii me nalik ε. **28** Dekeka nye
 εdheeb ε lood'enek, da bi é dje mot di ne medheeb kam ɔ.
29 Etεε náá, mot aadi ne ba bim sonok ɔ, be waabil nye
 dhiiti, étεp ye neebu. Tin, mot aakadi toto ààbe ne sonok
 ɔ, be waadek nye dɔɔ ne eghutu-ghutu nye lik ne ye ε. **30**
 Ye kabe mbee mot-mesa mak ɔ, zyeegalka nye pe kel, tɔ
 ghooghom, tɔ di megwe ne di ekwaal ε metsok.”» **31** «É
 sok Σεηεε Mɔn Mot aazyε tɔ duma ye be ne efofop be
 djas ε, nye waazedisɔ kɔ bóó mekoozi me. **32** Membyak
 djas di kɔ bɔs é waazεεεga sok bhwoob'ε, bhii tak nye
 waawa membek pak bot dáa mbaalel mesaa di ewa mbek
 pak ebhata ne etan ε. **33** Nye waanεεg ebhata pe mbɔ
 eghεη, etaa pe mbɔ εmyel. **34** Tin, mekoozi waaleε ne bot
 aadi pe mbɔ eghεη ɔ náá: “Biyo, bot ε Saag'am zesεε metel
 ɔ, dhaka pe kak. Dhanika tɔ Eyon ε Zeεb naloozekoobal
 bin ye é sok nye nadi ekus bɔs ε. **35** Etεε náá, za naasa me,
 bi naadje me edee. Me naagwak gwyε medii, bi naadje me
 medii. Me nadi é ndjon, bi naamyaa me tɔ mendjaa men
 dáa mɔn nyeεg'en. **36** Me nadi é ben toto, bi naabet me.
 Me naabé, bi naagwom me. Me naani membok, bi naazyε
 zebee me.” **37** «Deenek bot ε nake tɔ epiki ɔ aabɔɔza ne ne
 náá: “Gheη! Yaa dwoo bis nabee wɔ ne za, da bis é dje wɔ
 edee? Yaa dwoo wɔ nadi ne gwyε medii, da bis é dje wɔ
 medii? **38** Yaa dwoo wɔ nadi ndjon, da bis é dje wɔ di tɔ
 mendjaa mes? Yaa dwoo wɔ nadi ben toto, da bis é bet
 wɔ? **39** Yaa dwoo wɔ nadi ebé, da bis é zyε, zegwyák wɔ?
 Yaa dwoo wɔ nadi é membok, da bis é zyε zebee wɔ?” **40**

Meekoozi kabooza é náá: “Me lee bin é etep e tseetse náá, esonok djas bi di esa ne mot mesik to boo nyaag'am ε, bi sa mbee esa binek é ne nam.” **41** «Bhii tak, kukuma é waake ne bot aadi pe mbo emyel o náá: “Duska me é mis. Tóka etsetape ne nam, biyo, bot ε Zeeb zelek ebiyoεpe o. Tóka to du di ààdim ε. Ye nakoobelaa é, étep Dim mot mekozi be ne efofop be! (aiōnios g166) **42** Etee náá, me nabe é ne za, bi nabe é ààdje me edee. Me naagwak gwyes medii, bi nabe é ààdje me medii. **43** Me nadi é ndjon, bi nabe é ààdje me di to mendjaa men. Me nadi é ben toto, bi nabe é ààbet me kaad. Me nadi ebé, bi nabe é ààgwom me. Me naani mbok, bi nabe é ààzegwyak me.” **44** «Wó gwaa, be zebooza náá: “Gheη, yaa dwoo bis nabee wó ne za, ne gwyes medii, ne neghu ndjon? Yaa dwoo bis nabee wó ben toto, woy ebé, neghu woy é membok, da bis é kadi ààkyee wó?” **45** Kukuma é boozebooza ne nō náá: “Me lee bin é etep e tseetse náá, esok djas bi nadi ààsa esonok binek ne mot mesik to bon nyaag'am ε, bi nadi ààsa ye ε ne nam.” **46** Be waató, kebee mesuk na kóm-kóm. Ye kabe bot ε epiki o, be waabela tsik na kóm-kóm.» (aiōnios g166)

26 Bhii Yezu nasilal melyo me djas ε, nye naazeke ne bedjekel be náá: **2** «Bi ne gu náá, ye kalik é melu membá, etee náá, ebyon ε Pak neesael. Seηeηe Mon Mot é waaseebaa, étep nye nekebemaa kó melaaba.» **3** Tin, eboo beghaa-Zeeb ne bepaa ε eYuda naazesεega to ndjaa mekoozi Kayif, mot nadi boo ghaa-Zeeb o. **4** Wó gwaa, boo djas zokazegwakel náá, be met Yezu to syaab, bhii tak, da be é gó nye. **5** Be nadi eke é náá: «Sa mena ààmetka nye dwoo ebyon ε Pak, é kaab náá, bot é zekεpaa elyem,

da be é sa ezem.» **6** Dáa Yezu nadi pe Bhetani to ndjan e Simon mot na ebé e zezam e, **7** wo gwaa, dhiiti moma zeni to ndjaa tak zeza ne di Yezu nadi é. Nye nadi é, ne beeb nasael ne ekok e albat e «tooo» ne menanas di ne boo metan e. Moma tak zokazeso menanas menek ko lo e Yezu é sok be nadi ko mesa e. **8** Dáa bedjekel be nabee deenek é, ye nabe é, ye nakpaa be elyem. Boo náá: «Yak é yaa kwaambi puluk? **9** Enyo é náá, be bomsa menanas me tak ne boo metan, da é noo epata e tak, dje ne bedjel e bot!» **10** Ye nabe é Yezu naagu sa be nadi enyigela pak'oo e. Nye é boozeke ne noo náá: «Betka moma yak gwyem. Étep yé bi di ezem nye? Sa nye sa ko esu e lam e, ye é enyoepe. **11** Ye be étep bedjel e bot o, bi ne be noo é aapaazodi melu djas e é di wat. Ye kabe mam o, bi aanàdi sama ne nam melu djas. **12** Moma yak so me menanas é nyel'am é, étep nye neekan ekoobal nyel'am e dwoo medela mam. **13** Me lee bin é etep e tseetse náá, é edi djas Mbée Bhaadal aadi egoolaa ko bos e, tserja moma yak sa e waakaadaa medhik ne medhik. Tin, bot e waataala enem esa nye sa ko esu e lam e.» **14** Tinaak, djekel ngot to bedjekel kam ne bebá e Yezu, nadi edjóaa Yudas Iskaliot e, zokazetó pe daa eboo beghaa-Zeeb. **15** Nye eezedji be náá: «Mam é ka bin Yezu oo, bi kadjé me yé é di tak?» Tin, wo gwaa, bot e tak zewyisal efalanga mekam-melel e epata, noo, laa, bhii tak be eezedje nye. **16** Kana tin, Yudas nabe é, nye moo saa mepek étep nye neeka be Yezu. **17** É dwoo meken me ebyon e emapa ee di àawaaa leviid e, bedjekel e Yezu zedji nye náá: «Wo kwyel náá, bis kekoobal wo di mena aadeka edee e ebyon e Pak wo é?» **18**

Tin, Yezu é boozeke ne nɔɔ náá: «Tóka pe del, pe daa dhiiti mot, da bi é lee nye náá: “Lyael ke é náá: Ewala e lam eezekum. Mam ne bedjikel bam aade ebyon e Pak'ak e pe to ndjan'ɔ.”» **19** Tin, bedjikel é bookesa dáa Yezu natee be e. Bɔɔ zokaze koobal ne edjaab edee ebyon e Pak. **20** Dáa dwoo nakabe, ye moo bikoko e, Yezu eezedisí kɔ mesa be ne bedjikel be kam ne bebá. **21** Dáa be nadi kɔ mesa ede e, Yezu é boozeke náá: «Me lee bin é etep e tseetse náá, ngɔt pak'en é waaka me.» **22** Bedjikel djas moo tin ne ghon to elyem, bhii tak, ngɔt-ngɔt moo tin ezedji nye: «Gheɲ, ye é mam é?» **23** Yezu eezebɔɔza ne nɔɔ náá: «Ye é mot duu mbɔ to saan wat bis ne ne ɔ aapaaka me. **24** Ye é tseetse, Seɲɲe Mɔn Mot é waagwye dáa ekwyala di elee kɔ esu e le e. Tinaak, boo ghon ne mot aakeka nye é membo me mbee bot ɔ. Ye nabe ààgoka náá, mot'enɔk byell!» **25** Yudas, mot nadi ekeka nye gha ɔ é boodji náá: «Lyael, ye kabé é mam é?» Yezu é boozebɔɔza ne ne náá: «Ye é wɔ emet e ke deenek». **26** Dáa be nadi ede kɔ mesa e, wɔ gwaa Yezu zenɔɔ mapa. Nye eezeghaapee Zeeb, bhii tak, nye eezepyak mapa tak, nɔɔ, dje bedjikel be. Nyey náá: «Nɔɔka ye, da bi é de, etee náá, yak é nyel'am.» **27** Bhii tak, nye eezenɔɔ beele nadi ne menyok me vin to tak e, nye ezebaazeghaapee Zeeb, nye ezeke ne nɔɔ náá: «Nɔɔka ye, da bi é de biyɔ djas, **28** etee náá, yak é ghiya yam. Ye é ghiya di edje bot ze eni to ebheɲ e Zeeb e, ghiya nasee kɔ esu e bot ebupe étép mesyem me bot nepelel e. **29** Me lee bin é náá: kana dwoo pan mos'ak, me aanàkabaade menyok me vin, kekum dwoo me aakabaakede menyok me na bes menabelka to Eyon e

Saag'am ε.» **30** Tin, wɔ gwaa be zeduwal Zεεb tɔ mɛdjeeb. Bhii tak, be eezɛnɔɔ mɛnyel, tɔ pɛ ɛtsok ε pyeeb oliv. **31** Tin, Yezu zokake nɛ bɛdjekɛl be nάά: «É pum'ak mos, biyɔ djas é waadhuugal mɛ, ɛtɛɛ nάά, ɛkwyala lɛɛ nάά: “Mɛ waagó mbaalel ebhata. Tin, ɛsaa djas é waawyyɛɛza na gwyiinj.”» **32** Yezu eeaaazɛbil ɛkpa nάά: «Bhii ɛgom ε lam, mɛ waatɔ́, kɛbwood bin pɛ Ghalile.» **33** Pyɛɛd zokake nɛ nɛ nάά: «Yɛ be nάά, bot djas é waakaab wɔ ɔɔ, mam aanàkwaakaab wɔ.» **34** Tinaak, Yezu kabɔɔza nɛ nɛ é nάά: «Gwaka, mɛ lɛɛ bin é ɛtɛp e tɛɛtɛ nάά, é pum'ak mos, ɛsok nɛ kuu nɛ kɔk, yɛ aabela é, wɔ eezɛlɛɛ nɛ bot ɛsok elɛl nάά, wɔ ààgu mɛ.» **35** Pyɛɛd eezɛbɔɔza nɛ Yezu nάά: «Mɛ tok nɛ ghwyil ɛke nɛ bot nάά, mɛ ààgu wɔ, yɛ nakoozobe ɛsyee, mɛ ɛpemyaal nάά, mɛnabel bɛbá gwyɛ.» É di'enek, yɛ nabe tin é, bɛdjekɛl djas moo ɛkpa wat. **36** Bhis yenek, Yezu be nɛ bɛdjekɛl be naazɛkum pɛ di di edjɔɔaa Ghetɛsemani ε. É di tak, nyɛ é boozeke nɛ nɔɔ nάά: «Likeka wak. Mɛ pookotiila poon, kɛdjaala Zεεb.» **37** Tin, nyɛ kanɔŋ é Pyɛɛd, nɛ bɔn Zɛbɛɛ bɛbá, tɔ nɛ nɔɔ. É di'enek, yɛ nabe é, kɛŋ nɛ ghon moo sa nyɛ ɛbuɛpɛ tɔ lyem. **38** Nyɛ eezeke nɛ nɔɔ nάά: «Sisim'am é tɔ ghon saasajak nάά mɛ gwyɛ. Likeka wak dika ndjem sama nɛ nam. Nàdjaka egó, djaalaka Zεεb.» **39** Bhii tak, nyɛ eezɛtiila batsa pɛ sok, zɛkwyt mɛbɔŋ bhwoob si na «ghɔkɔ», nyɛ moo tin edjaala nɛ Zεεb nάά: «Saag'am, wɔ kwyɛl ɔɔ, wɔ é nɛ ghwyil ɛdis bɛɛlɛ mezuk mak sok bhwoob'am. Yɛ goka é djas sael tɔ ɛkwosak ε lɔ, ààkabe yam ɛkwosak.» **40** Bhii tak, nyɛ eezɛsik, tɔ pɛ nyɛ lik bɛdjekɛl be bɛlɛl binɔk ε, nyɛ kazeɛbela be é é gó. Nyɛ é boozeke nɛ Pyɛɛd nάά:

«Deenek, bi eedja gó! Bi ààpakodi-diak mis membek sama ne nam é ewala wat é? 41 Dika ndjem, djaalaka Zeeb, etee náá, bi é zekewye to mebhawal. Sisim é ghin, tin, epuud ne bu eleté.» 42 Yak kòkò, nye eebaazesik pe pak nye nadi sok ε, nye kadjaala é sok tak é dáak: «Saag'am, ye kosael náá, beele mezuk mak dhaa mam ààde ye ɔɔ, ye goka é náá, ekwosak ε lo sael.» 43 Yezu eebaazebula pe nye nalik bedjekel be ε, nye kabaazobela be é egó, etee náá, mis mɔɔ nadi é edilepe. 44 Yak sok, Yezu eebaazelik be, zebaasik, nye eezetseta ne nɔɔ. Ye nabe é, etó ε le tyee esok elɛl nye nadi etetó kedjaala dáa nye nadjedjaala sok ε. 45 Tin, Yezu eezebula pe bedjekel be nadi é, nyey ne nɔɔ náá: «Bi dinaa é gó? Bi epewala? Guka náá, ewala Seejele Mɔn Mot aaseebaa é membo me bot ε mesyem ε eezedjala. 46 Wyeika, gheeka menyel, mena tóka, etee náá, mot ka me é membo me bot binɔk ɔ, moo é ekunaaepe ne nena.» 47 Yezu dinaa ààpaakosilal elii deenek, Yudas, ngot to bedjekel be eezetuula ne boo edhuu ε bot ne epɛl ne ebhil e ele é membo. Eboo beghaa-Zeeb, ne bepaa ε eYuda é nalwom be. 48 Kabela tin é, Yudas, mot naka be Yezu gha ɔ naazelyaal be geka, be aagwyak Yezu ne ye ε: «Mot me aakebeedal ɔ, ye é nyey, metka nye.» 49 Batsa deenek, Yudas eezetuula, nye eezetiila pe daa Yezu, nye eezeke ne ne náá: «Me eeswos wɔ, Lyoel!» Bhii tak, nye eezebeedal nye. 50 É di tak, Yezu é boozeke ne ne náá: «Wen sɔ'am! Lela esa sa wɔ zye zesa ε.» Bhii tak, bot ε nazye be ne Yudas ɔ é boozemet Yezu. 51 Tin, wɔ gwaa, ngot pak bot ε nadi be ne Yezu ɔ, zokawaal pɛl, tsaal dhiiti mot-mesa me boo ghaa-Zeeb elɔ. 52 Yezu eezeke ne

mot'enok náá: «Nɔɲa pel'ɔ, da wɔ é bulal tɔ pɛp, etɛɛ náá, bot ɛ di egó besɔ bɔɔ bot nɛ epɛl ɔ, bɛ aabaazogwɛ é nɛ pel. **53** Wɔ ààgu náá, mɛ é nɛ ghwyil ɛdjoo Saag'am, nyɛ zɛkwyee mɛ? É di tak wat, nyɛ é nɛ ghwyil ɛdhis mɛ ɛdhuu ɛ esodja efofop ɛbuepe kum-kumak mɛdhuu kam nɛ bebá. **54** Mɛ sa deenek ɔɔ, ɛtɛp ee di tɔ ekwɔyala aakasael dáa? Etɛɛ náá, ekwɔyala lɛɛ náá, ye goka é ɛtɛp binek sael deenek.» **55** Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ ɛdhuu ɛ bot náá: «Ye goka nɛ nen é náá, bi zyɛ nɛ epɛl nɛ ebhil e ele ɛtɛp bi neezɛmɛt mɛ tyee náá, mɛ é mot ɛzɛm é? Dhi melu djas mɛ di ndiindil tɔ kok Ndjaa-ebuwa é lelyo, biyɔ ààmɛt mɛ. **56** Esɛsɛɛ binek sael é, etɛɛ náá, ɛtɛp ee nakwɔyala tɔ mɛkana mɛ Zɛɛb dum nɛ nam é neebela ɛsuk.» Tinaak, bɛdjekɛl djas é boo zɛghuma nɛ ekaab tɔ yɔɔ. **57** Bot ɛ namɛt Yezu ɔ eezɛtɔ nɛ nɛ pɛ daa Kayif, mot nadi kɔ elo e bɛghaa-Zɛɛb ɔ, é di bɛghaɲ ɛ mɛkana mɛ etsi, nɛ bɛpaa ɛ eYuda nakɛsɛɛga ɛ. **58** Pyɛɛd nadi edu bɛ, nyɛy ɛtsetaɛpe nɛ nɔɔ, batakeni tɔ ɛbɛsɛɛ ɛ ndjaɲ ɛ boo ghaa-Zɛɛb. Nyɛy zokani tɔ ɛbɛsɛɛ, nɔɔ nyɛl, disi bɛ nɛ bot ɛ di ebaal ndjaa tak ɔ, ɛtɛp nyɛ neebɛɛ dáa tɛp tak aakɛ sik ɛ. **59** Eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛdhiiti bot ɛ boo kwan eYuda nadi esaa dhiiti esua-esua ɛtɛp bɛ needjɛ Yezu epɛɛ e ɛsyee. **60** Ye nakoozodi náá, bot ɛbuepe naazɛzyɛ zɛpit nyɛ nɛ ɛtɛp esua-esua, tin, bɛ nakadi é, ààbɛla sonok. É di tak, wɔ gwaa, bot ɛbá zokazyɛ zɛpit nyɛ. **61** Bɔɔ náá: «Mot tak naake náá: “Mɛ waabwak kok Ndjaa-ebuwa e Zɛɛb, da mɛ é sum yɛ tɔ melu mɛlɛl.”» **62** Tin, boo ghaa-Zɛɛb eezɛwɔyɛl, zɛdji Yezu náá: «Tɔ mɛpita mɛ bot bak zɛpit wɔ'aak, wɔ ààkatɔɲal yɔ é?» **63** Yezu nabe é ààbɔɔza

nye. Boo ghaa-Zeeb baazedji nye náá: «Tuwala myon ne meson mo ne din e Zeeb. Leea bis tseetse tyee mwaado: Leea bis neghu woy é di Mesia Mon Zeeb!» **64** Tin, Yezu eezebooza náá: «Ye é woy, wo emet é ke deenek! Me lee bin é náá, kana ewala mena dika'aak, bi é waabee Seenele Mon Mot ndiindil pe kyee mbo eghen e Zeeb mebwala. Bi é waabee nye ezye ko eguud to gwoo.» **65** É di'enek, wo gwaa, boo ghaa-Zeeb zenyaa ekaad be, nye é boozeke náá: «Nye eele Zeeb! Mena tokape ne gwyee náá, mot zele mena sa nye di esa e! Bi eegwak ebyas ee nye byasal Zeeb e. **66** Biyo kake daa?» Boo djas eezebooza náá: «Nye é ne ndje, nye goka é ne esyee.» **67** Bhii tak, be eezesee nye metel é bhwoob, be moo tu nye ne ekutupo. Bedhiiti bot moo tin epak nye mebhhez. **68** Boo ne ne náá: «Naja! Woy Mesia, ye é zemyak wo?» **69** Pyeed nadi é ndiindil pe kel to ebesee. Dhiiti moma nadi esa mesa to ndjaa boo ghaa-Zeeb o, zetiila pe daa le. Nye é boozeke ne ne náá: «Woy pe, wo nadi é, bi ne Yezu, mot Ghalile yenok.» **70** Wo gwaa, Pyeed zeswonal. Nyey náá: «Me àagu sa wo di kwyel elii'enek.» **71** Bhii tak, Pyeed eezeswoola di to peeb ebesee, to ketyaa pe eniel. Tin, wo gwaa, dhiiti moma mesa baazegwyak nye. Moma tak ezelee ne bot e nadi tin o náá: «Mot'ak nadi é, be ne Yezu, mot Nazalet.» **72** Tin, wo gwaa, Pyeed baazekela Yezu kela sis, nye eetuwal myon ne meson ne din e Zeeb náá: «Me lee bin é tseetse náá, me àagu mot'enok.» **73** Bhii tak, bot e nadi é di'enek be ne be noo eezetiila pe Pyeed nadi é, be ezeke ne ne náá: «Ye é tseetse! Wo é mot'oo, etee náá, elii e lo epelyaal pe kyee del wo dus e.» **74** É di'enek, Pyeed ezeben gwood,

kela. Nye é bookalal: «Zeeb Mekaake! Mam ààgu mot bi di eke'enòk!» Batsa deenek, kuu esok eezekòk. **75** Tin, Pyeed eezetaala sa Yezu nallee nye ε: «Esok ne kuu ne kòk, ye aabela é, wò eezeswonal me esok elél». É di'enek, Pyeed eezewyis, tó, nye moo tin edje ebuεpe.

27 Tò ghooghom melem, eboo beghaa-Zeeb, ne bepa ε eYuda zokazeεεga. Tò zεεga tak, be nagwakel é náá, be neegó Yezu. **2** Be eezεmet nye, kòl nye membo, zenòo nye, tó ne ne pe daa Pilat mot nadi kukuma del o. **3** Dáa Yudas, mot naka nye gha nagwak náá, Yezu eemetaa éteε nye neekεgóaa ε, ye nabe é, nye naadyeebadje lyem mebe. Tin, nye é bookanòo efalanga mekam-meélél e epata ee eboo beghaa-Zeeb, ne bepa ε eYuda nadjε nye ε, nye eekεbulal ye. **4** Nye é boozεlee nòo náá: «Me eekwyε ndje! Me eemyaal náá, me eeka mot baa gwyε nye góaa!» Bot binòk é boozeboza ne ne náá: «Yenek ààkagwyák bisò, ye gwyák é wòy.» **5** Wò gwaa Yudas zokanòo epata binek, mwas tò Ndjaa-ebuwa. Bhii tak, nye eezetó, ketiηal kel é tsuη yeeda. **6** Bot ε nadi kò eboo beghaa-Zeeb o é boozetek epata binek. Bòo náá: «Etsi bina lee é náá, mbi epata dáak ààgoka ne εbaakekwomaa tò di epata di ekwomaa tò Ndjaa-ebuwa ε. Etεε náá, yenek moo é epata e ghiya.» **7** Bhii be nazegwakel ε, be é boozenòo epata binek, kebom pyeeb meel mebhε me dyak. Be nabom ye é éteε ye needi, di mevit me bedjor. **8** Éteε tak ε, be naget pyeeb tak «pyeeb ghiya», kekum dòo ne dwoο pan mos'ak. **9** Djas yenek nasael é dáa ngoolel-meεpa ε Zeeb Zelemi nallee é: «Be eenòo bòo efalanga mekam-meélél epata binek, metan me bot ε Yisael nazetiηal kò esu ε le

ε. **10** Tin, be é boozenoo epata e tak, bom ye ne pyeeb ε meel mebbe me dyak, daa Gheη natee me ε.» **11** Yezu eezεpεεaa pe daa kukuma. Pilat eezεdji nye nάά: «Wο é mekoozi me eYuda?» Tin, Yezu eezεbωza nάά: «Woy, wο emet eeeε!» **12** Bhii tak, daa eboo beghaa-Zεeb, ne bepaa eYuda nakadi esu nye zukamwaa ne etep ε, nye nabe é ààbωza ne nω. **13** Pilat eezεke ne ne nάά: «Wο ààgwak mepita me be di epit wο yenek é?» **14** Tinaak, Yezu kadi é ààbωza be εkpa wat. Kukuma naadyeebadjoka ne daa Yezu nadi gwyem, ààβεε nuub ε. **15** Esok djas yii eYuda nadi ebebol ebyon ε Pak ε, ekukuma bω nabebe é ne mefulu me epel ε mot membok ngot yii edhuu ε bot aasée ε, da nye é wyiselaa é membok. **16** É di tak, tω membok, ye nabe é ne dhiiti ngék mot membok. Din ε le nabe é Yezu Bhaalabas. **17** Pilat é boozεdji edhuu ε bot ε nadi tin ο nάά: «Bi kwyel nάά, me bet bin ze? Yezu Bhaalabas “ooho” Yezu, mot di djόaa Klisto ο?» **18** Tin, Pilat nadi egu nάά, Yezu nametaa é, etεε nάά, be nabe é ne mbee lyem ne ne. **19** Daa Pilat nadi kω bόό epée be ε, myel zokadhis nye bhaadal nάά: «Sa wο ààsa mot epiki yenok ebiyo, etεε nάά, me eedyeebazuk é pum'ak mos tω dhyam kω esu ε le.» **20** É di'enek, eboo beghaa-Zεeb, ne bepaa ε eYuda moo tin ebesal edhuu ε bot, be lee ne Pilat nάά, nye wyisal be Bhaalabas, da be é gό Yezu. **21** Wο gwaa, kukuma Pilat baazεdji be nάά: «Tω bot ebά bak, bi kwyel nάά, me bet bin nwyaa?» Edhuu ε bot binok kabulal é nάά: «Bhaalabas.» **22** Pilat é boozebaadji be nάά: «Me sa daa ne Yezu di djόaa Klisto ε?» Be kabωza ne ne nάά: «Bema nye kω melaaba!» **23** Pilat eebaadji be nάά: «Yaa etep e ebiyo nye sa?» Wο

gwaa, be baazetsim elyelope: «Bema nye ko melaaba!» **24** Daa Pilat nabee náá, bot nadi enenal ε, nye é boozenɔ mɛdii, gwyii membo mɛ é mis εdhuu ε bot binɔk, nye é boozeke ne nɔ náá: «Τερ εsyee ε mot'ak ààkagwyák mɛ. Ye kagwyák é biyɔ be emet!» **25** Edhuu ε bot ε nadi tin ɔ zokazɛbɔɔza náá: «Beta náá, esesεε binek djas kwyε ko elo bis ne ko elo e bɔn bis!» **26** Tin, Pilat é boozɛwɛisal be Bhaalabas, é di'enek nye eezɛlwom be, be bi Yezu ne eghwyes, bhii tak, nye eezɛdjɛ be Yezu, éτερ be neekɛbem nye ko melaaba. **27** Esodja ε Pilat zokatɔ ne Yezu tɔ εbesεε pɛ daa kukuma, é di'enek, be eezɛwa nye kuku εbwak. **28** Be eezεɔ nye kaad nye nabɔt ε, bhii tak be eezɛbet nye ndjookuwa na tɔɔbelaa. **29** Tin, be eezɛnɔ lεε le mεgɔk, pyeed nye kɔtɔ mεkoozi ne yε. Wɔ gwaa, be sɔm nye yε ε é lo, be eezεsɛk nye mɔɔ le ghwaazok é mbɔ eghɛɲ be. Bhii tak, be eezɛkwyit mεboɲ sok bhwoob'ε, be moo tin eduk nye. Bɔɔ ne ne náá: «Bis eeswos wɔ, mεkoozi mɛ eYuda!» **30** Be moo tin esεε nye mɛtel é nyel. Be eezɛdɛk mɔɔ le ghwaazok nye nadi ne yε é mbɔ ε, be eezɛmyak nye ne yε é lo. **31** Bhii be nasilal eduk nye elyelope ε, be é boozedis nye ndjookuwa be nazeβet nye é, be eebaazeβet nye ekaad ee nye nadi ne yε sok ε. Bhii tak be eezetɔ ne ne éτερ nye neekɛbɛmaa ko melaaba. **32** É ghɛɲ be nadi ewyis ko dɛl ε, wɔ gwaa, be zɛboma ne dhiiti mot dɛl Silɛn. Din ε mot tak nabe é Simɔɲ. Tin, esodja é boolwom nye ne bhel náá: Nye kwyee Yezu é εβɛr melaaba. **33** Tin, be eezɛkum é di be nadi edjoo: Ghologhota ε. Din ε tak kwyɛl εlεε: «Di Bhobho Lo». **34** É di'enek, be é boozɛdjɛ Yezu menyok puuza ne dhiiti sonok menyɛn na gwyee-gwyee.

Bhii nye nabowal ε, nye é boozεπεε edε ye. **35** Bhii tak, be eezεbem nye kɔ melaaba. Bot ε nadi tin ɔ é boozεkaa ekaad be, bhii be nasa εgwyεeg étepe be neesée mot aanɔ ekaad e tak ɔ. **36** Bhii tak, be eezεdisi tin ebaal Yezu. **37** Be nabe é, be eekwyal kɔ lo'ε, kɔ εko ε melaaba mesɔ me nye nagóaa étepe tak ε. Ye nakwyalaa é náá: «Nwyak é Yezu, mekoozi me eYuda.» **38** Bedhiiti bot ε ezem ne etuub bebá naabemaa é yɔbɔ melaaba dwoɔ tak wat, ngɔt pe mbɔ eghεη ε Yezu, nwyak tak pe mbɔ εmyel ε le. **39** Bot ε nadi edhaa tin ɔ, be nadi elee nye, ne esyaal elo. **40** Bɔɔ ne ne náá: «Wɔy mot di ekwyel ewaaz kok Ndjaa-ebuwa, da bhii tak, wɔ é baawyel ye bhii melu melɛl ɔ, tsika nyel'ɔ wɔ εmet. Ye be náá, wɔ é Mɔn Zεeb ɔɔ, sula kɔ melaaba!» **41** Dɔɔ ne eboo beghaa-Zεeb, ne beghaη ε mekana me etsi, zenɔɔ bepa ε eYuda moo tin eduk nye. Bɔɔ ne ne náá: **42** «Nye epetsik bot ε sis, nye tok ne ghwyil etsik nyel'ε nye εmet! Ne tseεtse náá, ye é nyey é di mekoozi me Yisalael é? Nye pookokasul kɔ melaaba étepe mena needumka koη ne ne. **43** Nye naadyeebadum koη'ε ne Zεeb, nyey batake náá: “Me é Mɔn Zεeb”. Tin, ye be náá, Zεeb ne kwyel nye ɔɔ, nye katsik nye é di'enek nenak!» **44** Bot ε ezem ε nadi mbema é mengwoob ε Yezu ɔ, moo tin ebaalee nye pe mekpa me wat tyee bot ε εsok nadi elee nye ε. **45** Dáa ye nakum kuku mwos ε, wɔ gwaa, εgwyitok zεgwyiidela kɔ εko ε bɔs djas, meghomla menek naabɔya mewala melɛl. **46** Tin, é ghεη ye nadhaa mewala melɛl bhii kuku mwos ε, wɔ gwaa, Yezu zebo boo tsim: Eli, Eli, lema sabatani? Ye kwyel elεε é náá: «Zεeb Saag'am, Zεeb Saag'am! Étepe yé wɔ bet me me εmet deenek?» **47** Bedhiiti bot pak bot ε

nadi tin ɔ, zokagwak dāa Yezu natsim ε. Be é boozeke ne besɔ boo náá: «Gwakeka! Nye epedjóo Eli!» 48 Tin, mot ngɔt pak'ɔ eezɛwɪs kaab, kenɔ pes kaad, zɛkɔl é bil le ghwaazok, duu tɔ menyok me na bwaaz-bwaaz, nye eesɛɛb Yezu ye ε, nye needɛ. 49 Tin, wɔ gwaa, bɛdhiiti bot zokake náá: «Bwooda, mena pookobeeka nɛghu Eli é waazyɛ, zedis nye é melaaba.» 50 Bhis yenek, wɔ gwaa, Yezu baazebo boo tsim, bhii tak nye zɛsil eswos. 51 É di'enek wat, wɔ gwaa, boo lɛmbɛ nadi tɔ Di na Dɛɛ ε Zɛɛb ε zokazɛnyɛ kuku tak kan pɛ ɛko kɛkum pɛ si. Bɔs dheegel, mɛkok bel, 52 mɛvit diiel. Wɔ gwaa, bot ɛbuɛpe nagwɛ boo edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ zokagom. 53 Boo zokawɪs tɔ mɛvit, bhis ɛgom ε Yezu, boo zokani tɔ Yeluzalem dɛl ε na dɛɛ, ye nabe é bot ɛbuɛpe nabee bɛ. 54 Kukuma tɔ lɔɔg esodja nɛ esodja ee nadi tin ebaal Yezu ɔ naabee dāa bɔs nadheegel ε, dɔɔ nɛ edjema djas nasael tin ε. Boo bwoo naazɛsa bɛ ɛlyɛlɛpɛ, bɛ é boozeke náá: «Tsɛɛtsɛ, nye nabe é Mɔn Zɛɛb.» 55 Bɛtɛ nɛ boa nadi é tin, boo ebee ɛtsetɛpɛ sa nasɛɛ ε. Boa tak nadidi é, bɛ nɛ Yezu, kana pɛ Ghalile. Mɛsa mɔɔ nabe é ɛkwyɛɛ ε Yezu. 56 Pak boa ε tak, ye nabe é: Maali, moma dɛl Makdala, Maali nyɛɛg ε Zak bɛ nɛ Zozɛf, zɛnɔ nyɛɛg boo Zɛbɛdɛ. 57 Dāa ye nabe dwoo moo bikoko ε, dhiiti kuma mot dɛl Alimate zokazyɛ, din ε lɛ nabe é Zozɛf. Nye nabaabe é ngɔt tɔ bɛdjekɛl ε Yezu. 58 Wɔ gwaa, nye zokatɔ pɛ daa kukuma Pilat, kɛwaab muu ε Yezu. Tin, Pilat é booke náá, bɛ djɛ nye muu ε Yezu. 59 Tin, Zozɛf é boozenɔ bes bheenza na puu, pil muu ε Yezu tɔ tak. 60 Wɔ gwaa, nye zokanɔ muu tak, kɛwa ye tɔ ɛvit ε nye nakpak tɔ bat ɛkok ε. Nye é zokabiŋal boo ɛkok ε

be nasa étɛp be neediyal ɛvit ɛ tak nɛ yɛ ɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛnɔɔ nyel, sik, tɔ pɛ ndjaŋ'ɛ. **61** Tin, kabela é, Maali, moma dɛl Makdala nɛ nwyak Maali nadi ebee di be nawa muu ɛ Yezu ɔ. **62** Elu ɛwat bhii tak, ye nabe é dwoo saba. Eboo beghaa-Zɛɛb nɛ ɛFalizyɛ zokazetɔ kɛsɛɛga pɛ daa Pilat. **63** Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, ye be é bis eetaala náá, na ghaa mɛkɔŋ menɔk, é ghɛŋ nyɛ nadi, nyɛ dinaa nɛ tsik ɛ, ye nabe é, nyɛ naalɛɛ náá: “É ghɛŋ mɛ aagwyɛ ɛ, mɛlu mɛlɛl bhii tak, mɛ waagom.” **64** Ye goka é, wɔ lwom bot náá, be kɛbaal ɛvit mɛlu mɛlɛl, ɛtɛɛ náá, bɛdjekɛl be é nɛ ghwyil ɛzɛdjii muu, tɔ nɛ yɛ, da be é kake náá: “Nyɛ eegom!” Tin, mɛkɔŋ menɛk é waabaagék dhaa-dhaŋak yii nabe sok ɛ.» **65** Pilat é booke nɛ nɔɔ náá: «Beeka esodja étɛp ɛkɛbaal é. Tɔka, kɛbaal ɛvit dáa bi di ɛkwyɛl ɛ.» **66** Bhii tak, be eezetɔ, kɛkoobal dáa be aakɛbaal ɛvit ɛ. Be é boopyɛt ɛkok é ɛbɛ ɛ ɛvit ɛ tak ɛlyɛlɛpɛ. Esodja é tak eezɛnɔɔ mɛnyɛl, disi tin é ngwoob ɛvit.

28 Dáa dwoo saba nadhaŋ ɛ, kɛŋ tɔ mɛlem mɛ dwoo mɛkɛn mɛ yenga, wɔ gwaa, Maali moma dɛl Makdala, nɛ nwyak dhiiti Maali zetɔ, kɛbee ɛvit. **2** Dáa be katɔ é, be kasɛka é, bɔs moo dheegel ɛlyɛlɛpɛ. Fofop ɛ Ghɛŋ ngɔt eedus pɛ tɔ gwoo, sul é bɔs, nyɛ eezɛbiŋal boo ɛkok ɛ be nadiyal ɛbɛ ɛ ɛvit nɛ yɛ ɛ. Bhii tak, nyɛ eezɛnɔɔ nyel, disi kɔ ɛkok ɛ tak. **3** Nyɛ nadi é, ɛkasɛpɛ dáa ngwyɛs bhi, ekaad be mɛpum dhaa nyel. **4** Tin, esodja ɛe nazɛbaal ɛvit ɔ, moo tin syeela nɛ bebebwol, be moo tin «gbegbagba» epwak nɛ bwoo, saa dáa be sa. **5** É di'enek, wɔ gwaa fofop zokake nɛ nɔɔ náá: «Nàdika nɛ bwoo, mɛ nɛ gu náá, bi saŋ é Yezu, mot nabemaa é mɛlaaba ɔ. **6** Nyɛ tokapɛ wak. Nyɛ

eezegom dáa nye nalex bin é gheri nye nadi, nye dinaa ne nen é di wat ε. Dha beeka di be nakel muu'ε ɔ. **7** Lelka, tóká, kelée ne bedjikel be náá: “Nye eezegom! Nye eetó, kebwood bin pe Ghalile. Ye é penek ε bi aakeboma ne ne.” Bhaadal me kwyel me neelee bin ε, ye é yenek.» **8** É di tak wat, boa binok eezewyis to evit, bɔɔ zesum kaab. To elyem bɔɔ, ye nabe é ne bwoo ne memyaala elyelepe. Bɔɔ zokasik kegoola leɲ pe daa bedjikel ε Yezu. **9** É di tak wat, Yezu zokazeboma ne boa binok. Nyey ne nɔɔ náá: «Me eeswos bin!» Tin, boa binok eezetiila pe dáa Yezu, be eezemet nye é meko, be moo tin ne eduwal nye. **10** Yezu é booke ne nɔɔ náá: «Sa bi ààdi ne bwoo. Keléeka ne bɔn nyaag'am náá, be tó pe Ghalile. Ye é penek ε be aakebee me.» **11** Boa binok dinaa é ze, bedhiiti bot to esodja ee nanεεgaa éteɖ ebaal evit ɔ eezekum pe dɛl. Be moo tin elée eboo beghaa-Zεεb esesεε ee nadhaa penek ε djas. **12** Bot ε nadi kɔ elo e beghaa-Zεεb ɔ, ne bepaa eYuda zokaseεga é kwan. Bhii be nazegwakel ε, wɔ gwaa, be dje esodja binok betε ne epata. **13** Be eezεke ne nɔɔ náá: «Bi lee bot ε náá: “Bedjikel be eezye é pum, zεdjii muu mot'ɔɔ, biso é egó.” **14** Tin, kukuma yen ε gwak ɔɔ, ye aanàkwaasa sonok, etεε náá, bis é waagu dáa bis aasil nye lyem ε. Bis é waasa náá, bi nàbela etεɖ pe di mesa men.» **15** Esodja é tak é boonɔ epata é tak. Sika be nakasik é, be é bookesa dáa be nalex be náá, be sa ε. Deenek, ye nabe é menduk me etεɖ binek naagék to mɛlɔ me eYuda djas, kekum dwoo pan mos'ak. **16** Bedjikel be kam ne ngɔt nalik ɔ, nadi etó pe ze Ghalile, pe kɔ etsok ε Yezu nalyo be ε. **17** Dáa be nakum ε, be eezεbee nye. Bhii tak be moo tin eduwal nye. Ye kabela

tin é, bedhiiti nadi é, ne meso to elyem boo. **18** Yezu é bootiila pe be nadi é, nye é booke ne nɔɔ náá: «Ye nabe é, Zeeb eedje me eghen ne mebwala me djas pe to gwoo ne kɔ bɔs. **19** Deenek, tɔka pe daa bot e membyak djas di kɔ eko e bɔs e, da bi é kesa náá, boo djas liigel, da be é di bedjekel bam. Duuka be Zeeb ne din e Seeg, ne Mɔn, ne Sisim na Dɛɛ. **20** Lyoka be, be kelooba ne esesee djas me nalyaal bin e. Tin, bi é waabee náá, mena waadika loɔg wat melu djas, kekum dwoo bɔs'ak aabookesi e.» (aiɔn g165)

Malak

1 Eken e Mbɛɛ Bhaadal dum nɛ Yezu Klisto, Mɔn Zɛɛb.
2 Dáa ekwyala di elɛɛ tɔ mɛkana mɛ ngoolel-mɛkpa e Zɛɛb Ezayi náá: «Mam Zɛɛb é waadhis ngoola-ngoola yam pɛ sok bhwoob'ɔ éɛp nyɛ neekoobal wɔ mɛze. **3** Ye é gwood mot di etuud kɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ. Nyɛ nakeke nɛ bot e mbyak'ɛ é náá: “Koobalka mɛze e Ghɛɲ! Tuuka nyɛ mɛze mɛ na looba-looba!”» **4** Tin, Zaɲ Nduuel-bot eezɛzyɛ pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, nyɛy etuud náá: «Liigka elyem, da bi é kɛduwa Zɛɛb. Tin, Zɛɛb é waapel mesyem men.» **5** Tin, bot e kyee dik Yude djas nɛ bot e ghaada Yeluzalem lɔɔg wat, bɛ eezɛtɔ pɛ daa lɛ, kɛvaa mesyem mɔɔ é mis mɛ bot, nɛ ɛduwa Zɛɛb tɔ dii Yulɔn. **6** Kaad Zaɲ nadi ebɔt e nasael é, nɛ mya mɛ boo yaaga kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ. Nyɛ nabe é nɛ bhɛɛ ket é kuu. Nyɛ nadedɛ é ɛtsemaaka nɛ ego. **7** Nyɛ nadi elyo mɛdhuu mɛ bot binɔk é náá: «Mot di ezyɛ bhii mam ɔ, nyɛ eedhaa mɛ nɛ mɛbwala. Mam aanàkwaakobela-belak duu ɛmalal éɛp ɛkotii-tiiak ekel e ekoko bɛ. **8** Mam duu bin Zɛɛb é pɛ tɔ dii. Ye kabe nyɛy ɔ, nyɛ aaduu bin Zɛɛb é tɔ Sisim na Dɛɛ.» **9** Tin, tɔ mɛlu menek, Yezu naazɛdus pɛ Nazalet, pɛ kyee dik Ghalile, nyɛ eezɛtɔ pɛ dii Yulɔn, éɛp nyɛ neekɛduwa Zɛɛb pɛ daa Zaɲ. **10** É ghɛɲ nyɛ nadi ewyis tɔ dii é, wɔ gwaa, gwoo zɛbɛɲɛl. Sisim na Dɛɛ eezɛsul kɔ lɛ tyɛ ɛghum. **11** Gwood wat zɛgék tɔ gwoo eke náá: «Wɔ é mɔn'am mɛ dyeebakwyɛl ɔ. Bum lyem'am é nɛ mɛmyaala ɛbuɛpɛ kɔ ɛsu e lɔ.» **12** É di tak wat, Sisim Zɛɛb eezɛtɔ nɛ nɛ pɛ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ. **13** Yezu naazɛsa tin pɛ kyee

bɔs besye di ààbe ne medii ε, melu mekam-mená. Satan naawa nye tɔ mebhowal. Nye nadi é tɔ betit ε dik. Efofop nadi ezeekwee nye. **14** Ba melu bhii tak, Zañ naazemetaa é mbok. Tin, ye nabe é, Yezu naazetó pe Ghalile egoola Mbεε Bhaadal Zεεb. Nyey náá: **15** «Ɛwala Zεεb nakεk ε, ye eezekum! Ɛyɔɲ ε Zεεb moo é ekunaaεpe. Liigka elyem, myaalka Mbεε Bhaadal Zεεb.» **16** Yezu nadi eke mbakambaka ne boo soob na djato-djato e Ghalile. Wɔ gwaa, nye zεbee belael ε mεwyet bebá, Simɔɲ be ne dhyyeb Andele ela mεwyet tɔ dii. **17** Yezu eezεke ne nɔɔ náá: «Duka mε, mε waasa náá, bi di belael ε mεwyet éteɖ emet ε bot.» **18** É di'enek wat, be eezedhuugal mεwyet mɔɔ, éteɖ edu Yezu. **19** Bhii Yezu nake ba «zii» é, nye eezεboma ne Zak be ne dhyyeb Zañ, bɔn Zεbedε. Be nadi é, mendiindil tɔ elεed bɔɔ sela é εbɔɲ, bɔɔ ekoobal mεwyet mɔɔ. **20** Batsa deenek, Yezu eezεdjoo be, wɔ gwaa, be zedhuugal sεεg'ɔɔ Zεbedε ne bot ε mesa mε tɔ elεed, du nye. **21** Yezu be ne bedjekel be eezeni kɔ dεl Kapelnaum dwoɔ saba. Wɔ gwaa be zeni tɔ ndjaa mendjaala mε eYuda. Nye eezεben gwood elyo mekpa ε Zεεb. **22** Bot ε nadi egwak nye ɔ nadi edjoka kɔkɔ mbi yenek lyoa mekpa ε Zεεb. Eteε náá, nye nalelyo é, ne eghεɲ, ààkabe dáa beghaɲ ε mekana mε etsi ε Moiiɓ di ezezye ne elelyaal be sok ε. **23** É di tak wat, tɔ bot ε nadi tɔ ndjaa mendjaala mε eYuda ɔ, ye nabe é ne dhiiti mot mbee sisim nadi dhedhek nye ɔ. Wɔ gwaa, nye zεkyeeb náá: **24** «Haa! Mena é ne yaa teɖ, Yezu, mot Nazalet? “Iyeee!” Wɔ zye é zetwak bis é? Mε ne gu náá, wɔy é Mot na Dεε Zεεb nadhis ɔ.» **25** Wɔ gwaa, Yezu zεbhem nye elyεlepe. Nyey náá: «Dia gwyem, wyisa

to nyel mot'ak!» **26** Mbee sisim zokazedheeg mot'enok elyelepe. Bhii tak, nye eezewyis to le ne boo tsim. **27** Bot djas naadjoka elyelepe, bhii tak be moo djinel pak'oo: «Nwyak é nwyaa kwaambi kòkò lyoel di elyo ne eghen djas'aak? Nye é ne eghen ne ghwyil ebatake ne embee esisim náá, be wyis, baa batagwak nye, da é wyis!» **28** É di tak wat, dék din e le zokake kò kyee dik Ghalile djas. **29** Wyisa Yezu nawyis to ndjaa mendjaala me eYuda e, be eezetó pe ndjan e Simon ne Andele, be nabe é, be ne Zak zenoo Zan. **30** Be kabela tin é, tsi e Simon yii moma «kpop» ne mekosa ndjaasi. Kuma nye nakum e, be eezelée nye. **31** Yezu zetiila pe daa le, bhii tak, nye eezemalal kò le. Nye eezemet nye é mbo, wyl nye. É di tak wat, mekosa eezesi to le. Tin, tsi e Simon eezewyel, nye moo zebe be. **32** Bikoko, dwoo eezesila, wo gwaa, bot e del zokazyé ne bot e mebé membi ne membi, dwo ne bot e embee esisim nadi edhedhek o. **33** Bot e mel djas zokazemaala é ebe e ndjaa nye nadi é. **34** Tin, Yezu naazetsik bete ne membel membi ne membi nazye o, nye naabaaso embee esisim to bedhiiti. Tin, nye nabe é ààbet náá, embee esisim gheelii, etee náá, be nadi egwyák nye. **35** To ghooghom melem me yak elu, Yezu eezekuud tó pe kyee bos besye di ààbe ne medii e, éter ekedjaala Zeeb. **36** Simon ne bot e nadi be ne be noo o eezetó kesaa nye. **37** Bhii be nakabela nye e, be eezeke ne ne náá: «Bot djas epesaa wo.» **38** Nye eezebooza ne noo náá: «Djhokaka pe yii mel etee náá, ye goka é me kegoola mekpa e Zeeb penek etee náá, me nazye é éter tak.» **39** Bhii tak, Yezu zokake kò kyee dik Ghalile djas, egoola mekpa e Zeeb to mendjaa me mendjaala me eYuda

ne esɔ embee esisim tɔ bot. **40** Dhiiti mot nadi ne ebé ε zezam ɔ, zokazetiila pɛ daa lɛ, kwyit mɛboŋ si, zɛdjaala ne ne náá: «Mɛ ne gu náá, wɔ é ne ghwyil etsik mɛ, lyem'ɔ é kwyɛl ɔɔ, éteɓ mɛ neebula nyel dɛɛ.» **41** Wɔ gwaa, ghon zɛmɛt Yezu ɛlyɛlɛpɛ. Nyɛ eezɛsɛɛb mbɔ, mɛt nyɛ, nyɛ eezɛkɛ ne ne náá: «Mɛ eekwyɛl! Tsaka.» **42** É di tak wat, ebé ε zezam zokasi é nyel mot'enɔk, nyɛ moo dɛɛ. **43** Bhii tak, Yezu é boozɛswaal mot'enɔk é di tak wat. Tin, nyɛ é boozɛdul nyɛ mɛlɔ ɛlyɛlɛpɛ. **44** Nyɛ eezɛkɛ ne ne náá: «Gwaka mɛ ɛnyɔɛpɛ! Sa wɔ ààlɛɛ mot sa dhaa wak ε. Tó kɛlyaal nyel'ɔ pɛ daa bɛghaa-Zɛɛb, da wɔ é kɛdje ebuwa e bɛtit dáa Moiiɛ nake ε, éteɓ ɛlyaal ne bot náá, wɔ eetsak.» **45** Mot'enɔk eezɛtɔ́, nyɛ ààpakadi gwyem. Nyɛ moo lɛɛ ne bot egba ne egba sa dhaŋ ε. Kɔ esu ε tak, ye nabe é, ye naalyɛl ne Yezu nyɛ tuula kɔ dɛl. Nyɛ nazokadi é pɛ tɔ kyɛɛ bɔs bɛsyɛ di ààbɛ ne mɛdii ε. Bot nadi edus pɛ ekyɛɛ sis, zyɛ pɛ daa lɛ.

2 Ba mɛlu bhii tak, Yezu eezɛbula pɛ Kapɛlnaum. Dáa bot nagwak náá, nyɛ é pɛ ndjaŋ ε, **2** wɔ gwaa zukamwaa ne mot zɛsɛɛga kɔ ɛbɛsɛɛ. Mɛbu mɛ bot saa-saŋjak di ɛsɛɛ mɛtɛl. Bot kum-kumak pɛ ɛbɛ ε ndjaa. Tin, Yezu nabe é, ɛlyɔ bot mɛkpa ε Zɛɛb. **3** Bɛdhiiti bot zokazyɛ ne mot ngɔt, nyɛ nabe é, nyɛ eezɛsɔɔb ne ebé. Bot ɛná é nabyaal nyɛ kɔ mwaala. **4** Dáa ɛdhuu ε bot nadi ɛbueɛpɛ, ààbɛ ne ze ɛkpaa éteɓ bɛ neekɛnɛɛg nyɛ si mɛkɔ ε Yezu ε. Wɔ gwaa, bot binɔk zokazɛtuu ɛlɛn kɔ mii ndjaa, bɛ eezɛsil mwaala mot ebé ε tak. **5** Dáa Yezu nabɛɛ ɛdum ε korj ε bot ε nazyɛ ne mbɛl tak ɔ, nyɛ é boozɛkɛ ne mot nazɛsɔɔb ɔ náá: «Mɔn'am, mesyem mɔ eɛpɛlɛl.» **6** Bɛdhiiti bɛghaŋ

ε μέκανα με ετσί ε Μοιιζ νάδι μένδιίνδιλ τίν τ, νάβε έ, βε
 μού νε βετέ νε εσιζα τώ ελγέμ βώ. Βώ νάά: **7** «Μοτ'άκ λιλ
 δένεκ έτέπ γέ? Νγέ επεβγασάλ Ζεεβ, ετέε νάά, μού τók νε
 γήγγιλ επελ μέσυεμ με σό μού, βήιλ Ζεεβ νγέ έμετ.» **8** Έ
 δι τák wat, Υεζυ νάαγυ εσιζα βώ. Νγέ έ βούκε νάά: «Έτέπ
 γέ βι δι νε μβι γένεκ εγέκα? **9** Έγυ δι ελγέλ νε νέν, έκε έ
 νε μβελ νάά: “Μέσυεμ μώ επελελ”, “óóó” νέγυ έκε έ
 νάά: “Υγέλα, γήεα μωάλα γó, dá wó έ κέ”? **10** Υε γókά έ
 βι γυ νάά, Σεγγέλε Μόν Μού έ νε γήγγιλ επελ μέσυεμ με
 βóτ ε βós.» Βήιλ τák, νγέ επέζεκε νε μού νάδι σάββα τ νάά:
11 «Μέ κε έ νάά: Υγέλα, νόγá μωάλα γó, dá wó έ síκ πé
 νδγáγ'ó!» **12** Έ δι'ένεκ wat, βóτ δγás «dhuuu» νε μís έ
 νγελ'ε, μβελ επέγγυελ, γήεε μωάλα γέ, ζένóó νγελ τó.
 Βóτ δγás νάγγεεβádγóká. Βήιλ τák, βε μού dúwál Ζεεβ
 έ έκεκε νάά: «Μéna dínaa ààπαάβέε kókó γák sók!» **13**
 Υεζυ επάάζεσίκ μβáká-μβáká νε βóó sóób ná δγátó-δγátó
 Γήáλilé. Βóτ μέδhuu-μέδhuu νάδι éγγυέ πé dáá lé. Τίν,
 νγέγ έλέλγó βε μέκπά ε Ζεεβ. **14** Δάá νγέ νάδι édγáγ ε,
 νγέ έ βóóζεβέε Lévi, μόν Álfé, νδιίνδιλ έ δι μέσα με.
 Νγέ νάδι έ, νόγγελ επάτα e láπό. Υεζυ επέζεκε νε νε νάά:
 «Dua mé!» Τίν, «ngbat», Lévi επέγγυελ, νγέ επέζédu νγέ.
15 Βήιλ τák, Υεζυ επέζέτό, κέδε édee πé νδγáγ ε Lévi. Έ δι
 τák, γé νάβε έ νε βετέ νε βένόγγελ ε επάτα e láπό, νε βóτ ε
 μέσυεμ, ετέε νάά, kwáambi βóτ βίνók νάδι édúdu νγέ
 έβυεπé. Δóó νε βédjékel ε Υεζυ πé νάδι έ τίν. **16** Βέγγáγ ε
 μέκανα με ετσί γil éFálizyé, νάδι éβέé dáá νγέ νάδι dé
 édee έ δι wat, βε νε βóτ ε μέσυεμ νε βένόγγελ ε επάτα e
 láπό ε. Βέ έ βóóζédjil βédjékel βé νάά: «Έ τέπ γέ νγέ δι dé
 édee έ δι wat βé νε βένόγγελ ε επάτα e láπό νε βóτ ε δι

ne mbee mefulu o?» **17** Yezu naagwak daa be nadi elii e, nye e boozeke ne noo naa: «Bot e di menyel enyoepe o, tok ne gwyes ngwomel bot etep nye neegwom be. Ye e membél e di ne gwyes me gwoma me. Me nabe e aazye zesaa bot e epiki. Me nazyé e zesaa bot e di egu naa, be e bot e mesyem o.» **18** Dhiiti dwoo, bedjekel e Zan, be ne eFalizye nadi etsi edee etep mendjaala. Tin, bot naazedji Yezu naa: «Étép yé bedjekel e Zan ne yii eFalizye di etsi edee, bo kadi e, aatsi?» **19** Wo gwaa, Yezu zokabooza ne noo naa: «Bi nakobee sok paa naa, bes e mwaaz tsi edee e dwoo ebá, dhi be di loog wat ne mwaaz, mot paazyé, zeba moma o? Mam aabee. **20** Ewala e tak e waakum, e sok ye aadi naa, mwaaz mot zye zesa ebá o aadisaa to loo o. E di tak e be aatsi edee. **21** «Ye tok ne mot aanyaa pes bes kaad etep ekoobal bet kaad ne ye. Wo sa deenek o, e sok wo aagwyii kaad tak e, bes kaad e waanyaa bet kaad, da e bek elen e tak. **22** Ye tok ne mot aawa bes menyok to bheeb na mwa, etee naa, ye wyl o, menyok e ne ghwyil e ebo bheeb, da mot e su menyok, su doo ne bheeb. Aabe! Ye aagoka deenek etee naa, menyok me na bes goka e to ebes e bheeb.» **23** Dhiiti dwoo saba, Yezu be ne bedjekel be nadi edhaa to pyeeb koko mbi bhek bhusa di edjooa ble e. Boo kuku kyeed, bedjekel be nadi ebok mezem me tak enyunal. **24** eFalizye zeke ne ne naa: «Bee etep ee be di esa dwoo saba e, ye apadjeaa be ze naa, be sa deenek.» **25** Yezu eezabooza ne noo naa: «Bi dinaa apaalaa daa Dhavid nasa e sok be ne bot be nadi to mezuk, aabe ne sa dek e? **26** Be naani to ndjaa Zeeb, to, kede emapa ee nakanjaa Zeeb ye e. E ghej tak, ye e Abiyataad e nadi boo ghaa-Zeeb. Ye

nakoozodi náá, etsi lɛɛ é náá, mot di egoka nɛ ɛdɛ emapa binek ɔ, ye é ghaa-Zɛɛb. Tin, mɛkoozi Dhavid naade ye, bhii tak, nyɛ naanɔɔ yak kyee, djɛ bot ɛ nadi egyee nɛ nɛ ɔ.» **27** Yezu zokabaazɛke nɛ nɔɔ náá: «Zɛɛb nasa dwoo saba é, éteɖ bot, ààkabe náá, nyɛ nasa mot é éteɖ saba. **28** Éteɖ tak é Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot é di kukuma dwoo saba.»

3 Bhii tak, Yezu eebaazɛsik tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Tɔ tak, ye nadi é, nɛ dhiiti mot ngɔt nɛ mbɔ sɔɔbela. **2** Bot moo tinaak «dhuuu» nɛ mis é nyel ɛ Yezu egwyak nɛghu nyɛ waatsik nyɛ é dwoo saba, éteɖ bɛ neepit nyɛ. **3** Yezu eezɛke nɛ mot na mbɔ sɔɔbela yenɔk náá: «Wyɛla, dha! Tyanja tetel kuku ɛbwak.» **4** Nyɛ eezɛdji ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ: «Tɔ etsi, ɛyɛ di egoka nɛ esael dwoo saba, enɛm esa “ooho” embee esesɛɛ?» Tin, bot djas moo tinaak «mɔɔɔ», ààbɔɔza nyɛ. **5** Yezu eezɛbulal mis, gwyák bɛ nɛ ɛbuk tɔ lyem, nyel tyak nyɛ «wɔyɔŋ» nɛ mbi yenek mɛlyel mɛ elyem mɛ bot ɛ tak. Nyɛ eezɛke nɛ mot tak náá: «Sɛɛba mbɔ'ɔ.» Nyɛ eezɛsɛɛb mbɔ'ɛ, wɔ gwaa, mbɔ'ɛ tak zɛsekel bula ɛnyɔɛpe. **6** EFalizyɛ eezɛwyis tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Tin, bɛ eezɛsɛɛga nɛ bot ɛ zɛɛga mɛkoozi Eloud. Bɛ nɛ bɛ nɔɔ é boozɛni é boob, éteɖ ɛdjek dɔ́a bɛ aasa éteɖ bɛ neegó nyɛ ɛ. **7** Yezu nɛ bɛdjekɛl bɛ eezɛtɔ́ mbaka-mbaka nɛ boo soob na djato-djato Ghalile. Wɔ gwaa, zukamwaa nɛ mot zɛdu nyɛ. Bot ɛ tak nadudus é pɛ kyee dik Yude nɛ pɛ Ghalile, **8** dɛl ɛ Yeluzalɛm, pɛ kyee dik Idhume, pɛ kyee dik yii kyiid dii Yuldɛn, zɛnɔɔ pɛ kyee dik Tiid nɛ Sidɔn. Bɛ nadi ezyɛ mɛdhuu-mɛdhuu etɛɛ náá, bɛ nabe é egwak menduk mɛ sa nyɛ nasa ɛ. **9** Dɔ́a nyɛ naadi etsik membɛl ɛbuɛpe ɛ, bɛdhiiti nasuu é, bɛ ghaaga nyɛ é nyel, éteɖ bɔɔ

beemet neemɛt nyɛ nɛ mɛmbɔ mɔɔ, bɛ neetsak. Tin, Yezu
 ɛ booleɛ nɛ bedjekel bɛ nɔ́á, bɛ nɔɔ nyɛ dhiiti elɛɛd ɛtɛp
 nyɛ neeni tɔ tak, ɛ kaab nɔ́á, bot ezɛkɛbila nyɛ ɛ nyel.
11 Ɛ sok bot ɛ embee esisim nadi edhedhek ɔ, nadi ebee
 nyɛ ɛ, bɛ nadi ekwyit mɛboŋ si, si mɛko mɛ, ɛ etsim nɔ́á:
 «Wɔ ɛ Mɔn Zɛɛb!» **12** Yezu ɛ bozɛlyak bɛ ɛlyɛɛpɛ nɔ́á, bɛ
 nɔ́sa nɔ́á, bot gu mbi mot nyɛ nadi ɛ. **13** Bhii tak, Yezu
 eezɛbyet kɔ etsok. Nyɛ eedjɔo bot ɛ nyɛ nasɛɛ ɔ, wɔ gwaa
 bot ɛ tak zokazyɛ pɛ nyɛ nadi ɛ. **14** Bhii tak, nyɛ eezɛtɔ tɔ
 sama yɔɔ bot ɛ lwoma kam nɛ bebá yii nyɛ aadi egyee
 nɛ nɔɔ ɛ, ɛtɛp nyɛ neekyeed bɛ, bɛ kɛlyo bot mɛkpa ɛ
 Zɛɛb, **15** dɔɔ nɛ edjɛ bɛ eghɛŋ ɛsɔ embee esisim. **16** Beeka
 min mɛ bedjekel kam nɛ bebá tak ɛ: Simɔŋ, mot Yezu
 naget Pyɛɛd ɔ, **17** Zak nɛ mɔn nyɛɛg Zaŋ, bɔɔ djas bɔn
 Zɛbɛɛ. Yezu naget bɛ din ɛ «Bhoanɛlghɛs» yɛ kwyɛl ɛlɛɛ
 ɛ: bot ɛ di dɔ́a ndum bhi ɔ. **18** Andele, Filip, Bhaatelemi,
 Matye, Toma, Zak mɔn Alfe, Tade, Simɔŋ mot di tɔ ɛdhuu
 ɛ ɛZɛlɔt ɔ, **19** zɛnɔɔ Yudas Iskaliot, mot naka Yezu gha ɔ.
20 Bhii tak, Yezu eezɛsik pɛ ndjaa. Wɔ gwaa zukamwaa nɛ
 mot zɛlwood kɔ ɛbɛsɛɛ, ààbɛ nɛ dɔ́a bɛ nɛ bedjekel bɛ dɛ
 edee. **21** Dɔ́a bot ɛ mɛbyɛl mɛ nagwak deenɛk ɛ, wɔ gwaa,
 bɛ ghɛɛ, tɔ, kɛsaa nyɛ, bɛ neebula nɛ nɛ ɛtɛɛ nɔ́á, tɔ elo
 bɔɔ, bɛ nadi egek ɛ nɔ́á: «Yezu ɛpɛbɛ myan.» **22** Bɛghaŋ ɛ
 mɛkana mɛ etsi nadus pɛ Yeluzalɛm ɔ, moo tin eke pak'ɔɔ
 nɔ́á: «Nwyak ɛ leega nɛ Bɛlzebul, kukuma embee esisim
 djas.» Bɔɔ nɔ́á: «Ye ɛ kukuma embee esisim ɛ di edjɛ kɔkɔ
 yak mbi mɛbwala mɛ nyɛ di ɛsɔ embee esisim nɛ yɛ ɛ.» **23**
 Ɛ di'enɛk, Yezu eezɛdjɔo bɛ. Nyɛ eezɛlii nɛ nɔɔ tɔ kana.
 Nyɛy nɔ́á: «Satan ɛ nɛ ghwyil ɛsɔ nyɛl'ɛ nyɛ ɛmet ɛ? **24**

Ye be náá, mesa me bot e eyon e wat é ewaya pak'oo oo,
 eyon e tak aanàkwaadi. **25** Baabela náá, bon bil wat e di
 egena pak'oo oo, bil tak aanàkwaadi. **26** Ye kwyl el ee náá,
 Satan é twak nyel'e nye emet oo, mebeke'enek to eyon e
 le, tin, nye aanàkwaabaabe ne ghwyil, esi e le'enek. **27** «Ye
 tok ne mot di ne ghwyil eni to ndjaa mot menyan, da é
 noo esa be, ye be náá, nye dinaa àapaamet nye sok, da é
 kol nye membo ne meko oo. Tin e, nye aadjala ne enoo esa
 e ndjar'e djas, da nye é wyis, to. **28** Tseetse ne tseetse, me
 lee bin é náá: Mesyem me bot djas é ne ghwyil epelaa,
 ye nakoozodi ebyas djas be byasal Zeeb e ne mesyem
 moo djas. **29** Ye kabe náá, mot eebyasal Sisim na Dee
 oo, nye aanàkwaapelaa, etee náá, yenek é syem na kom-
 kom.» (aiōn g165, aiōnios g166) **30** Yezu nalii ne noo deenek é,
 etee náá, be nadi eke náá: «Ye é mbee sisim e di to le.»
31 Nyee e Yezu ne bon nyee eezekum, be eezetyaa pe
 kel, àani to ndjaa. Bhii tak, be eezelwom mot, nye kedjoo
 Yezu. **32** Etee náá, zukamwaa ne mot nadi é mendiindil
 nyey kuku ebwak. Wo gwaa, be zee ne ne náá: «Nyoog
 ne bedhyeeb bo, zenoo bekel bo é pe kel. Be epesaa wo.»
33 Tin, Yezu ezeboowa ne noo náá: «Nyaag'am é ze? Da
 bon nyaag'am é kabe beze?» **34** Wo gwaa nye bulal mis,
 gwyák edhuu e bot binok djas. Nye é booke náá: «Beeka
 nyaag'am ne bon nyee bam di wak e. **35** Etee náá, mot di
 esa ekwosak e Zeeb o, nye é di mon nyaag'am, kel'am ne
 nyaag'am.»

4 Bhii tak, wo gwaa Yezu baazeni elyo bot mbaka-mbaka
 ne boo soob na djato-djato Ghalile. Wo gwaa zukamwaa
 ne mot zeseega tin, nye é boozeni to dhiiti el eed. Nye

eezenɔɔ nyel, disi. Elɛɛd nadi ɛ tɔ dii, bot kadi ɛ pɛ kyiid ɛ ngwoob dii. **2** Nye naalyo bɛ betɛ nɛ mɛlyo tɔ ekana. Tɔ dhiiti kana, nye naake nɛ nɔɔ nɔ́á: **3** «Gwakeka! Dhiiti dwoo mot ngɔt naatɔ́ pɛ pyeeb'ɛ, kɛsɔs bhek. **4** Dáa nye nadi esɔs bhek ɛ, kyee bhek wat nakwyit ɛ, ɛ gba, wɔ gwaa, enen zokazyɛ, zɛdɛ yɛ. **5** Yak kyee bhek kakwyit ɛ, kɔ bat ɛkok. Aàkobɔya deenek, mɛbhek eezɛkwyl etɛ nɔ́á, di tak nadi ɛ, nɛ ba bim ebɔs. **6** Bhii tak, gwyɛs na “ghɛ-ghɛ” zɛkɛɛza kɔ mɛbhek menek, wɔ gwaa djas zɛsyee etɛ nɔ́á, ekanal e tak nabɛ ɛ ààni tɔ bɔs ɛdimɛpɛ. **7** Dhiiti kyee bhek nakwyit ɛ tɔ engwyinini. Engwyinini binek wyee, kala kɔ mbɛɛ mɛbhek, ààbɛ nɛ dáa mɛbhek wyee enyɔɛpɛ. Mɛbhek kadi ɛ, ààwum. **8** Tin, dhiiti kyee bhek nakwyit kɔ mbɛɛ bɔs ɔ, naakwyil enyɔɛpɛ, wɔ gwaa, yɛ kwyl mɛzɛm. ɛ kwos wat, bhum mɛkam-mɛlɛl, ɛ yak kwos bhum mɛkam-mɛtɛn nɛ wat, ɛ dhiiti kwos bhum dhet.» **9** Bhii tak, Yezu zɛkɛ nɛ nɔɔ nɔ́á: «Yɛ bɛ nɔ́á, bi ɛ nɛ mɛlɔ mɛ ɛgwak ɔ, gwakeka enyɔɛpɛ!» **10** ɛ sok bɛ nadi bɛ nɛ Yezu bɔɔ bɛ ɛmet ɛ, bot ɛ nadi egyee nɛ Yezu ɔ, zɛnɔɔ bɛdjekɛl bɛ kam nɛ bɛbá, naazɛdji nye ɛsuk ɛ ekana binek. **11** Wɔ gwaa, nye zɛbɔɔza nɛ nɔɔ nɔ́á: «Biyo, bi eezɛdjɛaa etsoŋ ɛgu ɛ ɛsuk ɛ ɛyoŋ ɛ Zɛɛb. Yɛ kabɛ bɛsɔ bin ɔ, bɛ gwak yɛ ɛ tɔ ekana. **12** Deenek, “Bɛ ɛ nɛ ghwyil ɛgwyák nɛ mis, ààbɛɛ. Bɛ ɛ nɛ ghwyil ɛgwak nɛ mɛlɔ, ààmet sa yɛ di ɛkwyl ɛlɛɛ ɛ, ɛ kaab nɔ́á, bɛ ɛ zɛkɛbula dum koŋ nɛ Zɛɛb, da bɛ ɛ belɛ ɛpelak ɛ Zɛɛb!”» **13** Bhii tak, nye eebaazɛkɛ nɛ nɔɔ nɔ́á: «Bi ààtiibal ɛsuk ɛ kana yak enyɔɛpɛ? “Aah” bi aagwak ɛsuk ɛ bak bɛdhiiti ekana dáa? Gwakeka ɛsuk ɛ tak: **14** Sɔsɛl mɛbhek kɛsɔs ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb. **15** Bɛdhiiti bot

é dǎa mǎbhek mǎ di é ngwoob egba é di mǎkpa ε Zεεb
 kwyit ɔ. Nε egwak ε bε zogwak ε, Satan eelezye, zenɔ bε
 mǎkpa mǎ tak tɔ ebhum elyem bɔɔ. **16** Tin, ye é nε kyee
 bot ε di dǎa mǎbhek kwyit kɔ bat ekok ɔ. Dǎa bε gwak
 mǎkpa ε Zεεb ε, wɔ gwaa, bε myaal nε mǎmyaala djas. **17**
 Tin, bε àǎbet náá, mǎkpa mǎ tak gheeni bε enyɔpe tɔ
 ebhum elyem, bε ààwa zii ebuepe. Tin, mezuk nε metiiga
 é tuula bε kɔ esu ε mǎkpa ε Zεεb ɔɔ, eliig ε lɔɔ Zεεb kɔɔ
 ààbɔya. **18** Bǎdhiiti tɔ lɔɔ gwak mǎkpa ε Zεεb é dǎa kyee
 bhek nakwyit tɔ engwyinini ε. Ye é bot ε di egwak mǎkpa
 ε Zεεb ɔ, **19** tin, esiiza esa e bɔs'ak, ewyeeb ε mǎvu, nε
 egwyes e esonok mǎes é di enyal mǎkpa ε Zεεb tɔ elyem
 bɔɔ. Tin, ye kadi é, ààdjε bhum. (aiɔn g165) **20** Bǎdhiiti bot
 kadi é dǎa mǎbhek mǎ kwyit kɔ mǎεε bɔs ɔ. Ye é bot ε di
 egwak mǎkpa ε Zεεb, myaal ye nε lyem wat, da bε é kε
 dǎa Zεεb di ekwyel ε. Tin, bε waadjε bhum ebuepe, yak
 mǎkam-mǎel, yak tak mǎkam-mǎeten nε wat, yak dhet.»
21 Wɔ gwaa, Yezu baazeke nε nɔɔ náá: «Mot é nε ghwyil
 zye nε lama, da nye é butal si bhwa, nεghu enɔ ye, da é
 wa pε si gɔɔ e? Ye nεegaa é pε kɔ tεeg, etsal é? **22** Ye tok
 nε sa esɔ aadi àànyen é mwos dwoɔ. Esa e mǎesɔ djas aadi
 é, nyen é gwyε. **23** Bεeka mǎl min, ye bε náá, bi é nε mǎl
 mǎ egwak ɔɔ, gwakeka enyɔpe!» **24** Bhis yenek, Yezu
 baazeke nε nɔɔ náá: «Dika nε etson dum nε étεp djas mǎ
 di elεε bin ε! Dǎa bi di edum kɔɔ nε Zεεb ε, é di tak wat,
 nye waabil bin egu. Nye aalwoodal bhwan'en ε dǎa bi
 di elwoodal bhwa bεsɔ bin ε. Tin, nye waalwoodal bin
 ye ebuepe. **25** Etεε náá, ye é mot aadi nε ba bim sonok
 ɔ, bε aabil nye dhiiti. Ye kabe mot di ààbε nε sonok ɔ,

nye aanàkwaabela sonok. Ba bim nye aadi ne ye ε, ye waadekaa djas.» **26** Wɔ gwaa, Yezu baazeke náá: «Beeka sa di enɔŋel ne Ʋyɔŋ ε Zεεb ε: dhiiti mot zokakεmwam mebhεk é bɔs. **27** Bhii tak, nye eezεsik. Nye nakoozodja gɔ é pum, neghu nye kadi é dwooz, mebhεk epekwyil ne ɛwyee tɔ pyeeb. Nyeɣ ààgu dáa di esεε penek ε. **28** Kabela tin ε, mbεε bɔs ε di esa náá, mebhεk menek kwyil ne ɛwyee ɛnyɔɛpe. Kan ɛtuu ε bɔs, zyε, kum le, bhii tak zεdje mεzem mε na bes, batadje bhum mebhisa. **29** Tin, é di ye aakabe náá, bhisa eezεsɔk ε, nye kazye é ne elando, zekan mesa mε edis bhisa tak.» **30** Wɔ gwaa, Yezu baazeke náá: «Ʋyɔŋ ε Zεεb aakɔa ne yaa mbi sa? Tɔ yaa kana mena aadjala ne etel Ʋyɔŋ ε Zεεb? **31** Ʋyɔŋ ε Zεεb é dáa bhek le di edje bhum di edjóoaa mutaad ε. É sok be di ebe ye tɔ bɔs ε, nye eedhaa mebhεk djas kɔ bɔs ne metɔɔl. **32** Tin, ye be náá, nye eebεaa ɔɔ, nye waakwyil, mεwyee mε é dhaa ele ee di tɔ mɔɔ bok ε djas. Nye waakwyil boo elεε djala náá, enen lóo mek mɔɔ kɔ ebhuuz e tak.» **33** Deenek, ye é tɔ kɔkɔ mbi ekana binek ε Yezu nadi lelyo bot. Nye naleleε be, yii baadjala ne ɛmet ɛsuk ε tak ε. **34** Nye nabe é ààlii ne bot, ààbe ne kana tɔ sa nye di ekwyel elεε ε. Ye kabe é sok nye nadi be ne bedjekel be, bɔɔ be ɛmet ε, nye nadi elεε be mεsuk mε ekana binek djas. **35** Bikoko dwoo tak wat, Yezu eezεke ne bedjekel be náá: «Djhoosεeka pε yii kyiid boo soob na djato-djato.» **36** Be eezεlik εdhuu ε bot binɔk, bedjekel eezεtɔ sama wat ne Yezu tɔ boo elεεd. Tin, bedhiiti mεleεd nadi é, é ngwoob'ɔɔ. **37** Ààbɔya deenek, kasεka é boo ghuu elyelepe eezεkan, ghulal tak eeghεε ebhyeeb ε mεdii kεεza é elεεd, elεεd moo tin eni

mɛdii, kɛsa yɛ aalwood-lwooda. **38** Yezu, pɛ ɛsik ɛ elɛɛd, nyɛ nadi ɛ́, ɛ́ gɔ, lo kɔ boola. Bɛdjɛkel bɛ zokazɛdjɛm nyɛ nɛ ɛtsim. Bɔɔ náá: «Lyɔel, mena ɛ́ di ɛsikaa. Yɛ ààgwyák wɔy ɛ́?» **39** Tin, Yezu ɛɛzɛdjɛm. Bhii tak, nyɛ ɛɛzɛlyak ghuu. Nyɛy nɛ dii náá: «Sila ghulal'ɔ. Dia gwyem!» ɛ́ di'enek, ghuu ɛɛzɛsila, bhwak moo tin «kup». **40** Bhii tak, Yezu ɛɛzɛke nɛ bɛdjɛkel bɛ náá: «Étɛp yé bi di nɛ kɛɲ? Bi ààdum kɔɲ nɛ Zɛɛb ɛ́?» **41** Ye nabe ɛ́, bwoo naasa bɛ ɛlyɛlɛpɛ, bɛ moo djinel pak'ɔɔ náá: «Nwyak ɛ́ nwyaa kwaambi mot di náá, dɔɔ nɛ ghuu nɛ boo soob na djato-djato ɛpɛgwak nyɛ'aak?»

5 Yezu bɛ nɛ bɛdjɛkel bɛ ɛɛzɛsɛɛ pɛ yii kyiid boo soob na djato-djato Ghalile tɔ pɛ kyee dik Ghadasa. **2** Dáa nyɛ nadi ɛsul tɔ elɛɛd ɛ, kasɛka ɛ́ dhiiti mot ɛdus tɔ mɛvit, ɛzyɛ ɛsaa tyɛɛ nyɛ aaboma nɛ nɛ. Embee ɛsisim nadi ɛdhek mot tak. **3** Mot tak nadidi ɛ́ tɔ mɛvit. Nyɛ nabe ɛ́ ààbɛ nɛ mot aakwak ɛmɛt nyɛ, ɛ́tɛp bɛ neekɔl nyɛ nɛ ekel ɛ ghwooz. **4** ɛtɛɛ náá, sok, ye nabe ɛ́, nyɛ ɛɛwaaa mɛko ɛ́ mbwak nɛ ɛkɔlaa nyɛ mɛmbɔ nɛ eghwooz, nyɛy zokabwak mbwak, dɔɔ nɛ bwak eghwooz. Ye tok nɛ mot aakwak ɛmɛt nyɛ. **5** Mɛlu djas, mwos nɛ pum nyɛ nadidi ɛ́ tɔ mɛvit nɛ kɔ mɛtsok, ɛ́ tsitsim nɛ ɛbaal ɛ nyel'ɛ nyɛ ɛmɛt nɛ mɛkok. **6** ɛtsetaɛpɛ nyɛ nadi ɛ́, nyɛ ɛɛzɛbee Yezu, wɔ gwaa, nyɛ sum kaab, zɛghaaga si, si mɛko mɛ mɛboɲ si. **7** Nyɛ ɛɛzɛtsim ɛlyɛlɛpɛ náá: «Mɛ sa wɔ yé, Yezu, Mɔn Zɛɛb Mɛkaake? Mɛ ɛpɛdjaala nɛ nɔ nɛ din ɛ Zɛɛb, nàtwaka mɛ!» **8** Nyɛ nadi eke deenek ɛ́, ɛtɛɛ náá, ye nabe ɛ́, Yezu naake náá: «Mbee sisim, wyisa tɔ mot'ak!» **9** Wɔ gwaa, Yezu zokazɛdji nyɛ: «Din ɛ lo ɛ yé?» Nyɛ ɛɛzɛbɔɔza nɛ

ne náá: «Din ε lam é “Mekom-mekom” etee náá, bis ne bu.» **10** Tin, nye eezedjaala ne Yezu elyelpε ne náá: «Nàso bis etsetape ne kyee dik'ak!» **11** É di tak, ye nabe é ne boo esan ε beghwyee nadi egoo koo metsok menek ε. **12** Embee esisim eezedjaala ne Yezu, boo ne ne náá: «Kyeeda bis to beghwyee bak. Lεεa náá, bis ni to menyel moo!» **13** Yezu zokazemyaal be ye ε. Tin, woo gwaa, be zewyis to mot'enok, ni to esan ε beghwyee binok. Be nadi é, εbuepe tyee beghwyee bemil ebá. Boo djas zesul etsok pe be nadi é, ne ekaab. Woo gwaa, be zeges, keghaaga to dii. Boo djas si na «bheεε». **14** Bot ε nadi ebee edjema binek djas o, zokasik ne ekaab, kelee bot koo del ne to epyeeb. Tin, woo gwaa, betε ne bot zokazyε, zεbee sa nasael ε. **15** Be eezekum pe kyee Yezu nadi ε. Tin, boo zokazεbee mot embee esisim mekom-mekom nadi edhedhek o, ndiindil ne ekaad é nyel. Nye nabe é nyel enyεpe. Woo gwaa, bwoo zemet boo djas. **16** Bot ε nabee edjema binek djas o, moo tin ebara bot dāa mot na embee esisim mekom-mekom natsak ε, ne dāa beghwyee nakeghaaga to dii ε. **17** Éter tak, be é boozedjaala ne Yezu, boo ne ne náá: «Dusa koo kyee dik'es. Tōa pe kyee sis.» **18** É gheη Yezu nadi eni to boo elεed ε, woo gwaa mot embee esisim nadi edhedhek o zeke ne ne náá: «Me kwyel ε, me di sama wat ne no.» **19** Tin, ye kabε Yezu oo, nye nabe àakwyel. Nye é booke ne ne náá: «Sika pe ndjar'o, pe daa bot bo, da woo é lee be enem ne embεε Gheη sa dum ne tsik'o ε, ne dāa nye gek woo ghon ε.» **20** Mot'enok eezetō, nye moo tin ekelee koo eghaada kam nadi pe kyee dik'enek ε, dāa Yezu natsik nye ε. Bot djas nadi egwak nye o naadyeebadjoka. **21** Yezu

eezebula pe yii kyiid dii to eleeɗ, wɔ gwaa, zukamwaa ne mot baazeseega é ngwoob'ɛ. Tin, nye nadi é, é ngwoob boo soob na djato-djato. **22** É di'enek, ye nabe é ne dhiiti kukuma ndjaa mendjaala me eYuda, din ɛ le nabe é Yayilus. Dáa nye nabee Yezu ɛ, nye eezekwyit meɓɔŋ si, si meko me **23** é djaala ne ne, é basal náá: «Mɔn esyes ɛ lam epebé elyelpɛ. Mendjaala mam é náá, wɔ zye zekel membo ko le étɛp nye neetsak, da nye é baadi ne tsik ko ɓɔs!» **24** Yezu eezetó be ne ne, zukamwaa ne mot é du nye, bak é tuma nye é nyel ne etiidal nye. **25** To edhuu ɛ bot binɔk, ye nabe é ne dhiiti moma ghiya nadi ekekek nye é nyel boa, ààbe ne etsek ɔ, ebe ɛ tak naasa ne ne tyee membu kam ne ebá. **26** Ye nabela é, nye naazekɛ ne ebe ɛ tak to mendjaa me megwoma eɓuepe, epata si nye «pum», nyey ààtsak. Yenek djas nakegheghɛɛ nye ebe ɛ gheɛa. **27** Dáa moma yenɔk zegwak menduk ɛ Yezu ɛ, nye eezɛni to edhuu ɛ bot binɔk, nye moo du Yezu bhii koŋ, nye eezɛmet kyee eghɔ ɛ kaad ɛ Yezu wat **28** etɛɛ náá, nye nabe é, nye naake to lyem'ɛ náá: «Me zomet kaad'ɛ ɔɔ, me epetsak!» **29** Tin, meta nye zomet ɛ, é di tak wat, nye eezɛbee náá, nye eetsak. Ghiya eezekat ekwyil nye. Nye moo é ne nyel enyɔpe. **30** É di'enek wat, Yezu zegu náá, dhiiti meɓwala eewyis to le. Nye eezeliigel to edhuu ɛ bot binɔk, wɔ gwaa, nye dji be náá: «Eze met me é kaad?» **31** Bedjekel be zokabɔɔza ne ne náá: «Wɔ eebee yak kwaambi zukamwaa ne mot di etiidal wɔ'aak, bedhiiti é tuma wɔ é nyel'aak, da wɔ é baadji náá: “Eze met me é kaad?”» **32** Tin, Yezu eezeliig mis, nye moo gwyák é ngwoob'ɛ, étɛp nye neebɛe mot sa deenek ɔ. **33** Moma tak «gbegbagba»

ne bwoo, étɛp nyɛ nadi egu sa nyɛ nasa ɛ. Nyɛ eezɛkwyit meboŋ si, si mɛko ɛ Yezu, nyɛ eezɛmyaal. Bhii tak, nyɛ eelɛɛ dɔ́a ye nasael ɛ, djas. **34** Wɔ gwaa, Yezu zɛbɔɔza ne ne náá: «ɛsyɛs ɛ lam, ɛdum ɛ koŋ ɛ lo ne Zɛɛb eetsik wɔ. Tɔ́a enyɔɛpe, wɔ eezetsak.» **35** Tinaak, Yezu dinaa elii, bot eezɛdus pɛ ndjaŋ ɛ kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda, zelɛɛ Yayilus náá: «ɛsyɛs ɛ lo eezɛpɛka, nàkabaadhek lyoel.» **36** Yezu nabe ààbis sa bɛ nadi elii ɛ. Nyɛ é boozeke ne kukuma ndjaa mendjaala náá: «Nàbem ba. Duma koŋ ne Zɛɛb!» **37** Tin, nyɛ eezɛlu bot djas náá, bɛ nàdu nyɛ. Nyɛ nató é, bɛ ne Pyɛɛd, ne Zak bɛ ne mɔn nyɛɛg Zarj. **38** Bɛ eezɛkum pɛ daa kukuma ndjaa mendjaala mɛ eYuda, bela tin bhwak metetel ne mɛgwɛɛ, ne etarjal ne etsim. **39** Nyɛ eezɛni tɔ́ ndjaa. Bhii tak, nyɛ eezɛke ne nɔɔ náá: «Yak é yaa kwaambi etap ne mɛgwɛɛ? Mɔn ààpagwɛɛ. Nyɛ é, é gɔ.» **40** Wɔ gwaa, bot gɔ nyɛ. Nyɛ eezɛwyisal bot djas pɛ kel. Nyɛ nakalik tɔ́ ndjaŋ é, bɛ ne sɛɛg, ne nyɛɛg mɔn, zɛnɔɔ bɛdjekɛl bɛ. Bɛ eezɛni tɔ́ dɛɛŋ mɔn tak nadi ɛ. **41** Nyɛ eezɛmɛt nyɛ é mbɔ, nyɛ é booke ne ne náá: «Talita kumi!» Ye kwyɛl elɛɛ é náá: «Mɔn moma! Mɛ lɛɛ wɔ é, wyɛla!» **42** É di tak wat, mɔn moma yɛnɔk eezɛwyɛl, nyɛ moo kɛ. Nyɛ nabe é ne membu tyee kam ne ebá. Tin, ye nabe é, bot naadyeebadjoka elyɛɛpe. **43** Yezu eezɛlyak bɛ náá, bɛ nàlɛɛ bot. Bhii tak nyɛ é boolwom bɛ náá, bɛ djɛ mɔn tak edee e dek.

6 Yezu eezɛdus pɛ nyɛ nadi ɛ, nyɛ eezɛtɔ́ sama wat bɛ ne bɛdjekɛl bɛ pɛ Nazalet ghaada nyɛ nawyee kɔ tak ɛ. **2** Dwoo saba, nyɛ nadi elyo bot tɔ́ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Zukamwaa ne mot nadi tin ɔ́ naadyeebadjoka

εβυερε. Βῶο ekeke náá: «Yak é yaa kwaambi elyo ε bot? Εζε dje nye mbi yak etsoη ne endem e mebwala me nye di ne ye'aak? **3** Ye tok nyey di salpande, mon Maali, mon nyeeε ε Zak be ne Yozes, ne Yude, zenῶ Simῶη é? Bekel tok wak mena ne be nῶ?» Yenek djas naasa náá, nye di tyee boo ebek dum ne nῶ. **4** Wῶ gwaa, Yezu zebῶza ne nῶ náá: «Ngool-el-mekpa ε Zeeb dyeebaduwalaá é, pe kyee sis, ààbe pe kῶ del ε nye nabyel kῶ tak ε, neghu tῶ ndjar'ε ne tῶ bil'ε.» **5** Tin, nye nabe é ààsa dhiiti ndem mebwala, bhii nye nazokel bedhiiti membél membῶ da be é tsak ε. **6** Nye nadi edjoka dáa bot ε del ε le nadi ààdum koη ne ne ε. Bhii tak, Yezu naazeke elyo bot mekpa ε Zeeb kῶ mel me nadi é ngwoob del ε le ε. **7** Nye eezedjῶo bedjekel be kam ne bebá, nye eezekyeed be bebá-bebá. Wῶ gwaa, nye zedje be egher kῶ embee esisim. **8** Nye eezedje be tsi náá: «Sa mot àànῶ sonok wat, nye neetῶ ne ye medjoη. Bi zotῶ é, ne sek. Sa mot àànῶ mapa, àànῶ ekoo, àànῶ-nῶjak meea tῶ mengwye men. **9** Botka bemepapa. Sa mot àànῶ dhiiti kuwa étεp ekeswoola penek.» **10** Nye eebaazeke ne nῶ náá: «Bi é kum dhiiti di ῶῶ, dika tῶ ndjaa bi aasulal ε. Dika é di'enek kekum dwoῶ bi aadus tin ε. **11** Bot ε del επεε náá, bi nàsulal pe daa lῶ ῶ, neghu be kapεε egwak bin ῶ, kpaaka yeῶ, da bi é kut be piib di é meko min ε. Ye aadi é, tyee mwana étεp embee esesεε bῶῶ.» **12** Bedjekel eezetῶ, kegoola ne bot djas náá, be liig elyem. **13** Bῶῶ zokasῶ bεte ne embee esisim. Bεte ne membél naatsak, bhii be nadi elῶῶb be mul ε. **14** Ghuna ye nabe é, Mekoozi Elood naagwak menduk ε Yezu etεε náá, dék'ε nabe é, ye eezedjala mel djas. Bedhiiti bot nadi ekeke é

náá: «Zaŋ Nduuel-bot naagwye, gom. Éter tak é nye di
 esa betɛ nɛ yenek endem e mɛbwala.» **15** Bak náá: «Ye
 é ngooel-mɛkpa ɛ Zɛɛb, Eli!» Yak kyee bot náá: «Ye é
 ngooel-mɛkpa ɛ Zɛɛb, d́́a dhiiti ngooel-mɛkpa ɛ Zɛɛb
 na mwal!» **16** D́́a Elood nagwak sa bot nadi elii-lii kɔ esu
 ɛ Yezu ɛ, nye é boozɛke náá: «Ye bɛ Zaŋ ɔɔ, ye nabe é,
 mɛ naazelwom náá, nye tsakaa, nyey é baagom!» **17** Nɛ
 tsɛɛtsɛ ye nabe é, Elood naalwom náá, bɛ mɛt Zaŋ kɔl nye
 é membok kɔ esu ɛ Helodhiaad, mwaa tel, Filip, nye nadek
 ɔ. **18** Etɛɛ náá, Zaŋ naake nɛ Elood náá: «Ye ààgoka náá,
 wɔ dɛk mwaa mɔn nyoog!» **19** Helodhiaad nadi ebhina
 Zaŋ elyɛɛpɛ. Nye nadi esaa d́́a nye aasa éter nye neego
 nye. Tin, nye nabe é, ààbela ghwyil esa. **20** Elood nadi
 ekaab Zaŋ, etɛɛ náá, nye nadi egu náá, Zaŋ nadi é mot
 edɛɛ nɛ epiki. Nye nabe ààkwyɛl náá, nye góaa. Nye nadi
 ekwe-kwyɛl ɛgwak mɛlyo mɛ ɛbuepɛ, ye nakoozodi náá,
 mɛlyo mɛ tak naadyeebadhedheeg nye mɛsɛl ɛbuepɛ. **21**
 Tinaak, dwoɔ ɛbyon ɛ Elood di eduwal dwoɔ ɛbyɛl ɛ lɛ ɛ,
 ye nabe nɛ Helodhiaad é mbɛɛ ɛwala éter nye neesa sa
 lyem'e nadi ekwos esa ɛ. Ye nabe é, Elood naadjóo betɛ nɛ
 ekukuma di esa mɛsa bɛ nɛ nɔɔ ɔ, nɛ ekukuma e esodja
 bɛ, nɛ boo betson ɛ bot ɛ kyee dik Ghalile, bɛ zɛdɛ pɛ daa
 lɛ. **22** Tin, ɛsyɛs ɛ Helodhiaad eezɛtuula kuku ɛbwak, tɔ
 koo ndjaa é di bot nadi edɛ ɔ. Bhii tak, nye moo bɔl é mis
 ɛ Elood. Ye nabe é, Elood nɛ bɛdjon bɛ naadyeebamyaala
 nɛ ko zɛŋ tak ɛbuepɛ. Tinaak, Mɛkoozi Elood é boozɛke
 nɛ ɛsyɛs ɛ moma tak náá: «Waaba sa lyem'ɔ kwyɛl ɛ,
 mɛ waadjɛ wɔ.» **23** Nye nake nɛ nɛ deenek ɛ, nɛ tsɛɛtsɛ
 nɛ lyem wat: «Mɛ eetuwal myon nɛ mɛson mam! Sa wɔ

waawaab ε, με waadjε wɔ, ye nakoozodi pes εyɔŋ ε lam.»

24 Esyes elenɔk eezɛwɪs, kɛdʒi nyɛɛg: «Mε waab yé?» Wɔ gwaa, nyɛɛg zɛbɔɔza náá: «Waaba lo ε Zarɔ Nduuel-bot.»

25 Esyes eezɛsik kaab pɛ daa Mɛkoozi Ellood. Nyε eezɛke nε nε náá: «Mε kwyɛl é, wɔ djε mε nenak yak lo ε Zarɔ Nduuel-bot kɛla kɔ pɛt kongo na pyaaz!»

26 Wɔ gwaa, ye sa Mɛkoozi Ellood nyel «wɔyɔŋ» nε ghɔŋ. Tin nyε nabe é ààbε nε dáa nyε pɛɛ, etɛɛ náá, nyε naazetuwal myɔŋ nε mɛsɔŋ mε é mis mε bɛdʒɔŋ.

27 Tin, nyε eezɛlwom sodja di ebaal nyε ɔ, nyε tsaal lo ε Zarɔ Nduuel-bot, da nyε é zye nε yɛ. É di'enek, sodja é boozɛtɔ pɛ ndjaa membok, kɛtsaal lo ε Zarɔ Nduuel-bot.

28 Wɔ gwaa, nyε zye nε lo tak kɔ pɛt kongo, nyε eezɛdjε esyes ε moma yɛnɔk, esyes ε tak é boonɔɔ yɛ, kɛdjε nε nyɛɛg.

29 Dáa bɛdjɛkel ε Zarɔ nagwak deenɛk ε, bε é boozɛnɔɔ muu'ε, kɛdɛl.

30 Bhis εbula ε lɔɔ, bot ε lwoma eezɛboma pɛ daa Yezu, bε moo baŋa nyε esɛɛɛ ee bε nasa ε, nε mɛlyo mε bε nadi elyo ε djas.

31 Tinaak, bot ε nadi ezyɛ, nε bot ε nadi esik ɔ naadyebabu, ààbε nε ɛwala di náá, bε nε bɛdjɛkel bε dɛ edee. Yezu é boozɛke nε bɛdjɛkel bε náá: «Djhooka, mena tɔka pɛ kasak di etseta nε bot ε, étɛp mena neekɛwalaka batsa.»

32 Bε eezɛtɔ tɔ elɛɛd, bɔɔ bε ɛmɛt, pɛ bot di ààbε ε.

33 Ghuna bot εbuepe naabee ze bε nadi etɔ ε. Tin, pɛ bε nadi etɔ ε nadi eguaa, bhwak djas zɛsum kaab é etɔ pɛ kyee Yezu nε bɛdjɛkel bε nadi etɔ ε, bɔɔ batakekum é di tak ɛsok nε Yezu bε nε bɛdjɛkel bε.

34 Dáa Yezu nasul tɔ elɛɛd ε, nyε naabee ɛdhuu ε bot binɔk, wɔ gwaa, ghɔŋ zɛmɛt nyε elyɛlɛpɛ, etɛɛ náá, bε nadi é, dáa mɛsaa mε ebhata di ààbε nε mbaalel ε. Tin, nyε moo zɛlyo bε kɔ

esu ε betε ne esonok. **35** Dáa be nabee náá, dwooo moo é bikoko ε, bedjekel be é boozetiila pe daa le. Bóo ne ne náá: «Dwooo eezeleega, to kakon'ak, ye tok ne del. **36** Swaala bot bak pe bóo mel ne pe to epet ee di é engwoob'aak, be neekebom edee e dek!» **37** Tin, wó gwaa Yezu zebóoza ne nóo náá: «Djeka be edee biyo be emet!» Bhii tak be eezedji nye náá: «Bis tok ne betε ne epata ee bis aabom emapa aadjala ne dek bot bak djas ε» **38** Nye é boobaazebóoza ne nóo náá: «Bi é ne emapa edhen? Pookokegwyákeka.» Bhii be kakegwyák ε, be é boozelεε nye náá: «Emapa eten ne besu ebá.» **39** Tin, Yezu é boozelεε bedjekel be náá, be dil bot djas mendiindil, mebwak ne mebwak kó ebes eka. **40** Wó gwaa, bot zedisi zεega lóog bot dhet, bak mekam-meten. **41** Bhii tak, Yezu eezεnóo emapa ne besu binek, nye eezeben mis pe eko, zεghaapeε Zεeb. Nye eezεpyak mapá, nóo, dje bedjekel be etεε náá, be needje bot ε be nanεεg mendiindil o, dóo ne besu ebá be nadi ne ye ε. **42** Mot ne mot naade, djil. **43** Bedjekel bula ne mebhewhak me emapa ne besu é nalik ε, sa ye aalwoodal mebhwaakam ne ebá. **44** To bot ε nade emapa ee nabilel'enek o, botom nadi é, bemil eten. **45** Ààkoboya bhii tak'enek, Yezu eezεbesal bedjekel be, be ni to elεed, da be é tsaal, to pe yii kyiid boo soob, pe kyee ghaada Bhetsaida. É di tak wat, nyey nye emet eezεswaal zukamwaa ne bot binok, be sik pe yóbo. **46** Bhii nye nasilal εswaal be ε, nye eezεbyet kó etsok, kedjaala Zεeb. **47** Dáa εgwyitok nabe, ye moo gwyiidela ε, elεed nabe é ye moo kuku dii. Tin, Yezu nalik ε nye emet pe kyiid. **48** Dáa nye nabee náá, bedjekel be nadi ezuk é eduk, etεε náá, pup nadi bulal be pe bhis

elyelepe ε. Tin, é pum dum ne melem, nye é boozedu
 be é ke kɔ dii ne meko, ye nabe é, nye naawaadhaa be.
49 Dáa be nabee nye é ke kɔ dii ε, bedjekel nagu é náá,
 ye é dim. Be moo tin é tsim. **50** Etee náá, dáa bɔɔ djas
 nabee nye é, bebebwol naamet be. Batsa deenek, nye
 moo lii ne nɔɔ. Nyey náá: «Dika ne meghaaz. Ye é mam!
 Nàdika ne bwoo.» **51** Bhii tak, nye eezeni tɔ elɛɛd. Tin,
 pup eezetyaala. Bɔ djas naadyeebadjoka elyelepe. **52** Ye
 nabe é, bɔɔ àànyɔ emet esuk ε mevyekɛɛ me nasael dum
 ne ebil ε emapa ε. Etee náá, be nadi é, ne elyem e meso. **53**
 Bhii be naseɛ dii ε, be eezɛɛɛl é eboɲ ε Ghenezalet. **54** Dáa
 be nawyis tɔ elɛɛd ε, ààkobɔya deenek, bot eezɛgwyak
 Yezu. **55** Tin, bot eezɛtɔ kɔ mɛl djas, ne é di djas kenɔɔ
 membɛl. Be nadidi ebe-bɛp be é, kɔ emwaala, tɔ é di djas
 bot nagwak lɛɲ ekwyil ε lɛ ɔ. **56** É di djas be nadi etɔ é, kɔ
 mɛl, kɔ eghaada ne epɛt, be nadi ezye ne membɛl é di bot
 djas di esɛɛga ɔ. Be nadi edjedjaala ne ne náá, nye bet be,
 bɔɔ be emet zokee-keeak elɔ ε ndjookuwa ye pɛ si. Tin,
 bot djas namet nye ɔ, naatsak.

7 Dhiiti dwoo eFalizye ne begharj ε mekana me etsi
 naadus pɛ Yeluzalem, bɔɔ zokazɛsɛɛga be ne Yezu, **2** ye
 nabe é, be naabee bedhiiti bedjekel ε Yezu nadi edɛ edee,
 ààgwyii membo dáa etsi di elyaal ε. **3** Etee náá, eFalizye
 ne bot ε mbyak eYuda djas nadi ebaal etsi e bebhaab bɔɔ
 nalik ε ebuɛpe: be ààɛ edee, ààgwyii membo enyɔɛpe. **4**
 Zenɔɔ náá, be dus pɛ ndjando ɔɔ, be aanàkwaade edee,
 ààgwyia. Be nadi eduwal betɛ ne bedhiiti etsi e mbyak'ɔɔ,
 dáa varj mbi egwyii ebɛɛɛ, ne ba bɔɔ meɓhe me dyak,
 zenɔɔ esaan. **5** Wɔ gwaa, eFalizye ne begharj ε mekana me

etsi zedji Yezu náá: «Étép yé bedjekel bɔ di ààsa dāa etsi e beebhaab binaka nalik ε, di elεε ε? Bε de ààgwyii mεmbɔ mɔɔ!» **6** Yezu eezεbɔɔza nε nɔɔ náá: «Bi é bot ε medjhaaz pε εko, bhimis pε si! Sa ngoolel-mεkpα ε Zεeb Ezayi nalεε dum nε nen ε, nabε é tσεεtσε. Gwakeka sa di kwyala ε: “Zεeb ke é náá, bot ε mbyak'ak duwal mε é duwela mεkɔŋ, elyem bɔɔ é pε kyee sis. **7** Zεεga mendjaala mɔɔ, ye é yii toto é mis mam, etεε náá, melyo mε bε di elyo é melyo mε epuud.”» **8** Bhii tak, Yezu baazeke náá: «Bi byen é etsi e Zεeb, da bi é kaduwal é, yii bot nalik bin ye ε. **9** «Bi eezedhuugal etsi e Zεeb elyελεpe, étép εduwal etsi e mbyak'en! **10** Bela náá, ye nabε é Moiiiz eeke náá: “Dila soog nε nyoog” nye nabaake pe é náá: “Mot di ekal sεεg nε nyεεg ɔ, goka é nε góaa”. **11** Ye kabε biyɔ ɔ, bi lεε bot ε náá, mot é nε ghwyil eke nε sεεg nε nyεεg náá: “Beeα esa ee mε aadjε wɔ ε. Mε eekwom ye, mε needje Zεeb ebuwa. Yenεk lεε é Kɔbɔɔn.” **12** Deenεk, bi ààbet náá, nye kwyee sεεg nε nyεεg. **13** Ye é deenεk ε bi di ehoola mεkpα ε Zεeb étép εgoola etsi e mbyak'en. Zεnɔɔ bεtε nε mbi kɔkɔ esonok ee di esael ε.» **14** Wɔ gwaa Yezu baazεdjóo εdhuu ε bot binɔk djas. Nyey nε nɔɔ náá: «Biyɔ djas, gwakeka mε. Metka sa mε di elii'aak: **15** Ye tok nε sa di ni tɔ nuub mot di nε ghwyil ε pul edεε e mot. Ye é sa di ewyis tɔ lε ε di esa náá, mot nàdi dεε. **16** [Gwakeka εnyɔεpe, bi é di nε melɔ mε εgwak etεp ɔɔ!]]» **17** Dāa Yezu nadus tin ε, bε eezeni tɔ ndjaa etsetaεpe nε εdhuu ε bot, bedjekel bε zokazεdji nye sa εsuk ε kana yenεk nadi ekwyel elεε ε. **18** Nyε eezεbɔɔza nε nɔɔ náá: «Dɔɔ nε biyɔ, bi tok nε etsonj etiibal é? Bi ààgu náá, sa mot di ewa tɔ nuube é, ye

aanàkwaapul edee e mot e? **19** Esesee binek ààni tɔ lyem; ye ni é tɔ mɔ'ɛ. Bhii tak, nye kakesaaz ye ɛ tɔ ɛbyeed.» Tɔ mɛlyo menek Yezu nadi ekwyɛl ɛlee é náá, edee djas goka é ne edeel. **20** Bhii tak, nye eebaazeke náá: «Ye é sa di wyis tɔ mot ɛ di pul edee e mot tak. **21** Etee náá, mbee egeka dus é tɔ lyem mot. Ye é esiiza ɛ di lwom bot náá, be sa ɛpam, djii ne ego ɛ bot, **22** esa ɛ ɛzɔ, dɔɔb epata, mbee lyem, mɛkɔŋ, mɛba mɛs, ɛwyeeb ɛ esa e baa, ebyas, ebet, mɛlyet. **23** Esesee binek djas, egeka tak dus é tɔ elyem e bot. Ye é di esa náá, edee e mot pulɛl é mis ɛ Zɛɛb.» **24** Yezu zedus tin, tɔ pɛ kyee dik eghaada Tiid. Nye eezɛni tɔ dhiiti ndjaa, nye nabe é ààkwyɛl náá, bot gu náá, nye é tin. Ye nabe é ààdjala náá, mot dɔ́a nyey di sɔ. **25** Tin, ye nabe é ne dhiiti moma, mbee sisim nadi edhek mɔn esyes ɛ le ɔ. Dɔ́a nye nagwak menduk ɛ Yezu ɛ, nye eezɛzye kaab pɛ daa le, nye zokazɛkwyit mɛbɔŋ si, sok bhwoob'ɛ. **26** Moma tak nabe ààbe moma mbyak eYuda. Nye nabyel é pɛ dɛl ɛ Fenisi pɛ kyee dik Siili. Nye eezɛdjaala ne Yezu náá, nye sɔ mbee sisim nadi tɔ nyel mɔn'ɛ ɔ. **27** Tin, Yezu eezɛbɔɔza ne ne náá: «Beta, bɔn pookode, djil. Etee náá, mapa bɔn goka é ne ede ɛ, ye àànyɔ, ye mwasaa, djɛaa bɔn bebhye.» **28** Wɔ gwaa moma yenɔk baazɛpesal náá: «Gheŋ, wɔ é ne gham. Ye goka é wɔ gu náá, bɔɔ bebhye di si mesa ɔ, be de é bɔɔ eghutu-ghutu emapa ee bɔn di kwyital é gheŋ be di ede kɔ mesa ɛ.» **29** Tin, Yezu eezɛke ne moma yenɔk náá: «Wɔy, moma, dum ne yala yɔ, sika pɛ ndjaŋ'ɔ. Mbee sisim tak eezewyis tɔ nyel esyes ɛ lɔ.» **30** Wɔ gwaa, nye zɛsik pɛ ndjaŋ'ɛ. Tin, nye eekɛbela mɔn'ɛ ndjaasi kɔ goŋ, mbee sisim eezewyis tɔ le. **31** Bhii tak,

Yezu eezedus pe kyee dik Tiid, zedhaa tó pe boo ghaada Sidon, zetsaal yii kyee bós medhik me eghaada kam, éter nye neetó pe kyee boo soob na djato-djato Ghalile. **32** Wó gwaa, be zzye nye ne mot na endiila e melo, àànyo egu elii enyoepe. Be eezedjaala ne ne náá, nye kel nye membo, nye neetsak. **33** Tin, wó gwaa, Yezu zenoo mot tak, tiila ne ne ba etsetape ne edhuu e bot. Bhii tak, nye eezewa mot tak bhin to melo. Nye eezese metel, zemet nye djem ne ye. **34** Bhii tak, nye eezeben mis pe eko, nye eezeso bhiyo. Nyey ne mot'enok náá: «Effata!» Ye kwyel ele náá: «Benela!» **35** É di'enek wat, melo me mot tak ezebejel; djem pe eezetijel. Nye moo elii enyoepe. **36** Yezu zele ne bot binok djas náá, sa mot ààlee mot ngot sa sael wak e, yenek nadhedheeg bot e dheega. Lyaka nye nadi é lelyak bot e, nabebesal bot é beselak. **37** Bot naadyeebadjoka dhaa nyel. Bó náá: «Esa ee nye di sa djas é enyoepe! Nyey batabee melo me be na endiila e melo, ebubu batalii!»

8 Tó melu menek, boo edhuu e bot naabaazeseega é ngwoob e Yezu. Dáa be nadi ààde e, nye é boozedjoo bedjekel be, nyey ne noo náá: **2** «“Ha” kpaa-ghon ne bot bak! Be moo mena ne be noo mos é melu melel, be tokape ne edee e dek. **3** Me swaal be pe mendjaa maa to emó toto oo, be waazuk é ze. Etee náá, mel me bedhiiti ne tseta.» **4** Bedjekel be ezeboowa ne ne náá: «Mena belaka edee ee bot bak djas aade djil e paa, menabel é dika kuku kakon'aak?» **5** Yezu eezedji be náá: «Bi é ne emapa edhen?» Tin, be ebaazebowa ne Yezu náá: «Eten ne ebá.» **6** Tin, nye é bozelee ne edhuu e bot djas, be disi é bós. Bhii tak, nye eezenoo emapa eten ne ebá binek, zeghaape

Zeeb. Bhii tak, nye eezepyak ye ebil-ebil, zekanoo, dje bedjekel be, be neekaa bot djas. Boo sa deenek. **7** Ye nabaadi é, ne ba boo besu. Yezu eezeno ye, ghaapee Zeeb, bhii tak nye eedje bedjekel be, be kaa. **8** Mot ne mot nabe é nye naade, djil, bedjekel bula ne mehubhwak bebhwan eten ne eba. **9** É di tak, bot nadi é, tyee bot bemil ena. Bhii tak, Yezu zeswaal be, be sik pe mel moo. **10** É di'enek wat, nye eezeni to eled be ne bedjekel be, zetó pe kyee dik Dalmanuta. **11** Tin, eFalizye eezekum pe Yezu nadi é, be moo be meso, be ne be noo. Be nadikwyel eloo e nye pe eko, da é bwood nye pe kiyé. Boo ne ne náá, nye sa bedhiiti ndem mebwala me di edus to gwoo e. **12** Tin, Yezu eezesye nyel «wɔɔɔɔ». Nye é boozeke náá: «É tep yé bot e melu mak di esaa endem e mebwala? Tsetse ne tsetse, me lee bin e náá: bi aanàkwaabee!» **13** Yezu zedus é di'enek, ni to eled, see dii, to pe yii kyiid. **14** Ye nabe é, bedjekel eedjisa enoo emapa. Tin, to eled be nazodi é, ne mapa wat e djin. **15** Yezu eezedul be melo. Nyey ne noo náá: «Biyo bak! Bi é kobaka ne leviid eFalizye ne leviid Elood.» **16** Bedjekel moo tin elii pak'oo náá: «Nye ke deenek é, etee náá, mena ààpazyeka ne emapa!» **17** Daa Yezu gwak deenek e, nye eezedji be náá: «Bi gwe yé? Etee náá, bi tok ne emapa? Bi dinaa ààpaasiiza enyope? Bi tok ne etson é? **18** Bi é ne mis, bi ààbee? Bi é ne melo, bi ààgwak é? Bi ààtaala? **19** É sok me napyak emapa eten dwoo tak, da é dje bot bemil eten, boo de, djil e, bebhwan edhen nabwak ne betee ne ebil emapa to tak?» Wo gwaa be boza ne ne náá: «Kam ne eba.» **20** Yezu eebaadji náá: «É dwoo me nabaapyak emapa eten ne eba, dje bot bemil

ená ε, bebhwanj edhen nabwak ne betee ne ebil emapa to
 tak?» Bɔɔ náá: «Ye nabwak é bebhwanj eten ne ebá.» **21**
 Bhii tak, Yezu eezeke ne nɔɔ náá: «Bhis yenek bi ààgu sa
 ye di kwyel elee ε?» **22** Be eezekum pe Bhetsaida. Tin,
 be eezeyε Yezu ne mot edhim, bɔɔ náá, nye met nye
 éter nye neetsik nye. **23** Yezu eezemet mot edhim binok
 é mbɔ, tó ne ne ba etsetape ne del. Nye eezeseε metel,
 loob nye ye é mis. Bhii tak, nye eekel nye membo, nye
 eezedji nye náá: «Wɔ epebee sonok é?» **24** Mot edhim
 binok eezeben mis pe εko. Nye náá: «Me epebee bot! Me
 bee be é, dáa ele, be epekel» **25** Yezu eebaazekel membo
 kɔ mis me mot tak. Bhii tak, nye moo zεbee enyɔεpe, nye
 eezetsak. Tin, nye moo bee «popoopwon». **26** Bhii tak,
 Yezu eezeke ne ne, nye sik pe ndjaa, nye eezeke ne ne
 náá: «Sa wɔ ààtuula kɔ del.» **27** Bhis'enek, Yezu be ne
 bedjekel be eezetó pe kyee mel me di é ngwoob kyee del
 Sezaade ε Filip ε. Ze ε ze dáa be nadi ke é, nye eezedji be
 náá: «Bot ke náá, mam é ze?» **28** Bɔɔ náá: «Bedhiiti ke é
 náá, wɔ é Zarj Nduuel-bot. Bak náá: Wɔ é Eli. Ye kabe yak
 pak bot ɔ, bɔɔ ke é náá, wɔ é ngɔt to bengooel ε mekpa ε
 Zεeb.» **29** Yezu eezeke ne nɔɔ náá: «Ye kabe biyɔ ɔ, bi ke
 náá, mam é ze?» Pyed eezεbɔɔza: «Wɔ é Mesia ε Zεeb
 nadhis ɔ.» **30** Deenek Yezu eezedul be melɔ elyelepe náá,
 sa be ààlee bot. **31** Bhis'enek nye moo lyo bedjekel be
 náá: «Ye goka é Sεηεε Mɔn Mot zukaa εbuepe. Bepaa
 ε eYuda, ne eboo beghaa-Zεeb, zenɔ beghanj ε mekana
 me etsi é waabhina nye. Nye waagóaa. Melu melɔl bhis
 esyee ε le, nye waagom.» **32** Nye nalelee be etep binek
 djas é «mepyeme», ààsyel sonok wat. Dáa Pyed nagwak

deenek ε, nye eezedul nye é ngwoob. Nyey ne ne náá: «Nàke deenek.» **33** Bhii tak, Yezu zokazebulal mis, gwyák bedjikel be. Tin, nye eezebiyo, zeke ne Pyeed náá: «Satan, dusa é mis mam etee náá, egeka bɔ tok egeka e Zeeb. Ye é yii bot ε epuud!» **34** Bhii tak, wɔ gwaa, Yezu zedjoo edhuu ε bot, dɔɔ ne bedjikel be. Nyey ne nɔɔ náá: «Ye be náá, mot epekwyel edu me ɔɔ, nye kat ekwyeg ε nyel'ε, nye bep melaaba me, da nye é du me. **35** Etee náá, mot é di esaa etsik ε nyel'ε ɔɔ, nye waasu ye. Ye kabe mot aamyaal esu é tsik'ε kɔ esu ε lam, ne kɔ esu ε Mbée Bhaadal ɔɔ, nye waabela tsik. **36** Ye é tete ye, wɔ bela menu me bɔs'ak djas, da wɔ é su tsik na kɔm-kɔm? **37** Tete yaa mbi sa metarj etuud mot aadje éter wɔ neebɔm tsik? **38** Mot é gwak sen ne nam, neghu ne mekpa mam, é mis me bot ε mesyem ne bot ε di ààkaab Zeeb é melu me mena dika mos'aak ɔɔ, tin, Seejele Mɔn Mot é waadi ne sen ne ne é ghej nye aazyε zεega ne efofop be tɔ duma Seege ε.»

9 Wɔ gwaa Yezu baazeke náá: «Tsεεtse ne tseεtse, me lee bin é náá: Bedhiiti bot tɔ sama bi di'aak aanàkwaagwyε, bɔɔ ààbee dáa Eyon ε Zeeb aazyε ne eghεj ε.» **2** Bhii ye nadhaa tyee melu meten ne wat ε, Yezu eezenɔɔ Pyeed, ne Zak zenɔɔ Zan, nye zokazebyet ne nɔɔ kɔ boo etsok pe be nadi bɔɔ be emet ε. Nye zokazeswoola bhwoob é mis mɔɔ. **3** Ekaad be moo puu ekasepe, mbi mekas me wat di ààbe ne mbi sonok gekaa ne ye pe kɔ bɔs ε. **4** Batsa deenek, bedjikel kaseka é Eli be ne Moiz moo lee elεj ne Yezu. **5** Wɔ gwaa, Pyeed zeke ne Yezu náá: «Lyoel, enyo náá, mena dika wak. Djhoosumka epet elεl: wat yɔ, yak ye Moiz, dhiiti wat ye Eli.» **6** Nye nadi é, ààgu sa nye

nadi elii é, etee náá, bebebwol naadyeebamet be ne bon nyeeɛ elyelepe. 7 Eguud zokazesul, wɔ gwaa, ye zekala kɔ lɔɔ, butal be. Tɔ eguud binek, wɔ gwaa dhiiti gwood zegék, é ke náá: «Nwyak é mɔn'am me dyeebakwyel ɔ. Bi é gwak nye!» 8 É di'enek wat, bedjikel moo tin é gwyák é mengwoob mɔɔ, be kadi é, ààkabaabee mot. Ye nazokalik é Yezu nye emet. 9 Dáa be nadi ewyeed etsok ε, Yezu eezeke ne bedjikel be náá: «Sa mot ààlee mot sa bi bee ε, kana dwoo elak mos, keyaka ne dwoo Sɛɛɛle Mɔn Mot aagom ε.» 10 Be naamet mekpa menek djas, be moo tin esɔs pak'ɔɔ náá: «Nye kwyel elee yé dum ne “egom bhis esyee”?» 11 Bhii tak, be eezɛdji Yezu náá: «Étɛp yé beɣhaɲ ε mekana me etsi di elee náá: ye goka é Eli pookonyel ezye esok?» 12 Nye eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Tsɛtɛ, ye goka é náá, Eli pookozye esok étɛp nye neezekoobal esesɛɛ djas. “Haa”, étɛp yé ekwyala ε Zɛɛb di baalee náá, ye goka, Sɛɛɛle Mɔn Mot zukaa elyelepe, náá nye waabhinaa? 13 Ye be mam ɔɔ, betka me lee bin náá: Eli eezɛzye, kabela é, bot eesa nye dáa be nakwos ε, dáa mekpa ε Zɛɛb di ekwyala, dum ne ne ε.» 14 Dáa be nakakum é di bedhiiti bedjikel nalik ɔ be kabela é, zukamwaa ne mot, ne beɣhaɲ ε mekana me etsi kuku ebwak é suu meso. 15 Beea bot nabee Yezu ε, ye nabe é, be naadyeebadjoka, be eezɛsum ekaab, be neeke swos nye. 16 Yezu eezɛdji bedjikel be náá: «Ye é meso me yé bi di esuu, bi ne be nɔɔ?» 17 Wɔ gwaa mot ngɔt tɔ edhuu ε bot binɔk zeke ne ne náá: «Lyoel, me ezye ne mɔn'am etee náá, mbee sisim epedhek nye, nye ààlii. 18 Mbee sisim tak zogheɛ nye é edi djas, gheɛɛɛ nye é bɔs, mewyil

é nuub, mən kwaal metsok, mən nyel kaada dāa muu.
 Me é booke ne bedjikel bə náá, be sɔ mbee sisim tak. Be
 ààpakwak ye.» **19** Tin, wɔ gwaa Yezu zeke ne nɔɔ náá: «Bi
 é bot ɛ di ààdum koŋ ne Zεεb ɔ! Mena kalikeka é di wat
 melu mɛdhen? Ye kabaalik melu mɛdhen mɛ di egoka ne
 ɛmaad ɛ bin? Dhaaka mɛ ne mən'enək wak.» **20** Bhii tak,
 be eezɛzye nye ne mən tak. Beea mbee sisim nabee Yezu
 ɛ, wɔ gwaa, nye zedheeg mən'enək elyɛɛpe «buku-buku».
 Nye eezɛghaaga si, nye moo boola si, mɛdheed ewyis é
 nuub. **21** Tin, Yezu eezɛdji sɛɛg mən'enək náá: «Mən'ak
 moo ne ɛbil ɛbé elak mos melu mɛdhen?» Sɛɛg mən ne ne
 náá: «Kana edhɔma be, keyaka ne dwoɔ pan mos'ak. **22** É
 dhiiti tye, mbee sisim epezyeegal nye tɔ du, yak tye tɔ dii
 éteɛ nye neegwyɛ. “Yaayee!” Geka bis ghon, tsika bis, wɔ
 di ne ghwyil esa ɔ!» **23** Wɔ gwaa Yezu zεbɔɔza ne ne náá:
 «Éteɛ yé wɔ ke náá: “Wɔ di ne ghwyil esa ɔ.” Ghuna ye é
 náá, mot ɛ dum koŋ ne Zεεb ɔɔ, esa djas nye aawaab ɛ,
 nye waabela.» **24** É di'enek wat, sɛɛg mən'enək eezɛtsim
 elyɛɛpe. Nyeɛ náá: «Me eedum koŋ. Kwyee mɛ etɛɛ náá,
 mɛ neewa lyem tɔ ɛmyaal ɛnyɔɛpe!» **25** Dāa Yezu nabee
 ɛdhuu ɛ bot ezye ekaab pɛ kyee be nadi é, nye eezεbhem
 mbee sisim. Nyeɛ ne ne náá: «Wɔy sisim di ediyal bot
 mɛlɔ ne enuub ɔ, ye é mam ɛ di eke ne nɔ náá: Wyisa tɔ
 nyel mən'ak. Sa wɔ ààbaabula tɔ lɛ!» **26** Wɔ gwaa, mbee
 sisim zebo boo tsim, zedheeg mən'enək elyɛɛpe. É di tak,
 mbee sisim tak eezɛwyis, mən tak moo tin dāa muu, sa
 náá, bot ɛ nadi tin ɔ, ke náá: «Nye eegwyɛ!» **27** Tin, Yezu
 eezɛmet nye é mbɔ, zɛwyɛl nye, mən tak eezɛtyaa tetel.
28 É sok Yezu nazeni tɔ ndjaa be ne bedjikel be bɔɔ be

emet ε, bedjikel eezedji nye náá: «Étép yé bis di ààkwak esò mbee sisim tak?» **29** Yezu eezebóza ne nò náá: «Mbi esisim binek wyis é, ye é be náá, wò ne djaala Zeeb ebuepe ò.» **30** Be eezedus tin, wò gwaa, be zetsaal kyee dik Ghalile djas. Yezu nabe ààkwyel náá, bot gu pe nye nadi ε. **31** Etée náá, nye nadi elyo bedjikel be. Nyey ne nò náá: «Seeyele Mòn Mot é waakaaa é membo me bot ε mesyem. Bhii tak, be waagó nye. Melu melél bhii tak, nye waagom.» **32** Tin, bedjikel nabe é, ààmet lo etép ee nye nadi elée be ε. Be nadi é, ne bwoo edji nye etép binek djas. **33** Be eezekum pe Kapelnaum. Dáa be nadi tò ndjar ε, Yezu eezedji bedjikel be náá: «Meso me yé bi di esuu ze ε ze?» **34** Bò djas «kup», ààlii, bela tin náá, ze ε ze be nadi esuu meso dum ne etooba. **35** Tin, Yezu eezedisí, bhii tak, nye eezedjoo bedjikel be kam ne bebá. Nyey ne nò náá: «Mot ε kwyel etooba ò, ye goka é nye di mot ebhis tò besò djas. Nye di mot-mesa me besò djas.» **36** Bhii tak nye eezennò dhiiti mào dhyyeb, neeg nye kuku ebwak ε lò. Nye eezbeedal nye. Bhii tak, nye eezeke ne nò náá: **37** «Mot aamyaaal mào dhyyeb dáak kò esu ε kwyel nye di ne ye ne nam ò, ye é mam me emet ε nye myaal. Mot aamyaaal me ò, nye ààpamyaaal mam me emet. Nye myaal é dò ne mot nadhis me ò.» **38** Zar eezeke ne Yezu náá: «Lyoel, bis eebee dhiiti mot esò embee esisim ne din ε lò. Bis eekoolyak nye, etée náá, nye ààke lòg wat mena ne be nò.» **39** Tin, Yezu zebóza ne nò náá: «Sa mot ààlyak nye, etée náá, ye tok ne mot aasa endem e mebwala ne din ε lam é di'enek wat, da nye é byak me. **40** Etée náá, mot é di ààbhina mena ò, nye é mot'ena. **41** Tséetse ne tséetse, me lee bin é náá: Ne

mot aazodje bin djeak neghu beele medii me wat etee náá, bi é bot ε Mesia ɔ, nye waabela boo etuud.» 42 «Mot é di tyee boo ebek étep ekɔa tɔ mesyem ngot tɔ bɔn di dum koŋ ne nam ɔ, ye goka é náá, be tsel nye boo ekok é tsuŋ, da be é lóo nye tɔ dii mesɔn. 43 Ye be náá, mbo'o di esa náá, wɔ kwyit melu djas tɔ mesyem ɔɔ, tsaala ye. Eɲɔ náá, mot ni tɔ tsik na kɔm-kɔm ne mbo tsaala. Ebiyo kabe é náá, wɔ di ne membo membá, da wɔ é su tsik, da wɔ é tó, kedyak tɔ du na kɔm-kɔm. [(Geenna g1067) 44 Pe tɔ di di náá, elum ààgwyε ε, é di di náá, ngel du ààdim ε.] 45 Ye be náá, ko'o di esa náá, wɔ gheekwyε-kwyε melu djas tɔ mesyem ɔɔ, ye goka é, wɔ tsaal ye. Eɲɔ náá, mot ni tɔ tsik na kɔm-kɔm ne ko tsaala. Ebiyo kabe é náá, wɔ di ne meko membá, da wɔ é su tsik, da wɔ é tó, kedyak tɔ du na kɔm-kɔm. [(Geenna g1067) 47 Ye be náá, dis ε lɔ é di esa náá, wɔ gheekwyε-kwyε melu djas tɔ mesyem ɔɔ, ye goka é, wɔ dis ye. Eɲɔ náá, mot ni tɔ Eyoŋ ε Zεeb ne dis wat. Ebiyo kabe é náá, wɔ di ne mis membá, da wɔ é su Eyoŋ ε Zεeb, da wɔ é tó, kedyak tɔ du na kɔm-kɔm. (Geenna g1067) 48 Pe tɔ di di náá, “elum ààgwyε é, é di di náá, ngel du ààdim ε.” 49 Tin, ye aadi é, bot djas moo egwom zam du. 50 «Mesɔn é mbεε sonok. Ye be náá, mesɔn moo é, ààkagwom ɔɔ, “haa” ye saaa dáa, étep ye neebaagwom? Dika ne mesɔn tɔ len, da bi é gwakel ne bot djas.»

10 Yezu eezetó pe kyee dik Yude, pe yii kyiid dii Yulɔn. Wɔ gwaa, zukamwaa ne mot baazεεεga tin, nye moo baazelyo be dáa nye nazezyε ne esesa sok ε. 2 Bedhiiti eFalizyε eezetila pe daa lε, étep be neelóo nye pe eko, bwood nye pe kyε. Be eezɛdji nye náá: «Etsi bina epemyaal

náá, mot pɛɛ myɛl é?» **3** Yezu kabɔɔza nɛ nɔɔ tɔ kiya náá:
 «Moiiz nakodjɛ bin yaa tsi?» **4** Bɛ eɛzɛbɔɔza nɛ nɛ náá:
 «Moiiz nake é náá, motom kɔɔyɛl mɛkana mɛ di lyaal náá,
 nyɛ eɛpɛɛ myɛl ɛ. Bhii tak, nyɛ é nɛ ghɔɔyil ɛpɛɛ myɛl.» **5**
 Deenek Yezu eɛzɛkɛ nɛ nɔɔ náá: «Moiiz nakɔɔyɛl deenek
 é, ɛtɛp'en ɛtɛɛ náá, bi nɛ dyɛɛbalyɛl ɛlyɛm. **6** Mena bee é
 ghɛɲ Zɛɛb nakus bɔs ɔ, “Nyɛ nasaa é motom nɛ moma”,
 ɛkɔɔyɛla lɛɛ é deenek. **7** “Étɛp tak é di náá, motom é waalik
 sɛɛg nɛ nyɛɛg, kɛsɛɛga nɛ myɛl. **8** Bhii tak, bɔɔ beɓá kadi
 é, bɛ moo mot ngɔt.” Tin, bɛ tokapɛ bot ɛbá; bɛ moo é
 mot ngɔt. **9** Tin, sa mot ngɔt ààbɔ sa Zɛɛb sɛɛg ɛ.» **10** É
 sok bɛ nazɛni tɔ ndjaɲ ɛ, wɔ gwaa bɛdjɛkel baazɛdji Yezu
 mɛdjin dum nɛ tɛp tak. **11** Nyɛ é boozeɓɔɔza nɛ nɔɔ náá:
 «Mot é pɛɛ myɛl, da nyɛ é kɛba moma sis ɔɔ, nyɛ é mot
 mɛzɔ ɛtɛɛ náá, bɛ nɛ moma mɛgɔɔyɛk dinaa mot ngɔt. **12**
 Tyɛɛ wat nɛ moma. Nyɛ byɛn ngom, da nyɛ é myaal ɛtɔ,
 kɛba motom sis ɔɔ, nyɛ sa é ɛzɔ.» **13** Bot zokazɛ Yezu
 nɛ bɔɔ dhɛɛb ɛtɛp nyɛ neekɛl bɛ mɛmbɔ. Tin, bɛdjɛkel
 eɛzɛbhɛm bɛ. **14** Dáa Yezu nabɛɛ deenek ɛ, lyɛm naakpaa
 nyɛ. Bhii tak nyɛ eɛzɛkɛ nɛ bɛdjɛkel bɛ náá: «Betka bɔɔ
 dhɛɛb zɛɛ pɛ daa lam! Nàluka bɛ ɛtɛɛ náá, ɛyɔɲ ɛ Zɛɛb é,
 ɛtɛp bot ɛ di tyɛɛ bɔɔ ɔ. **15** Tsɛɛtɛ nɛ tsɛɛtɛ, mɛ lɛɛ bin
 ɛ náá: Mot ɛ di ààmyaal ɛyɔɲ ɛ Zɛɛb dáa mɔɔ dhɛɛb
 ɔɔ, nyɛ aanàkwaani tɔ tak.» **16** Bhii tak, nyɛ eɛzɛghɛɛ
 mɔn ngɔt, nyɛ moo tin ɛkɛl mɛmbɔ kɔ bɔn binɔk, ɛsɛɛ bɛ
 mɛtɛl. **17** Yezu gba ɛ gba, nyɛy kuku kɛɛɛ, dhiiti mot
 zokazɛ nɛ kaab, zɛkɔɔyit mɛbɔɲ si, si mɛko mɛ. Nyɛy nɛ
 nɛ náá: «Mbɛɛ lyoel, mɛ goka nɛ ɛsa dáa ɛtɛp mɛ neebɛla
 tsik na kɔm-kɔm?» (aiōnios g166) **18** Yezu eɛzɛbɔɔza nɛ nɛ

náá: «Éteṗ yé wɔ di edjóo mɛ mbɛɛ lyoel? Ye tok nɛ mbɛɛ
 mot kɔ bɔs'ak bhii Zɛɛb nyey nyɛ emet. **19** Wɔ nɛ gu etsi
 djas: “Sa wɔ ààgó mot, sa wɔ ààsa mɛzɔ, sa wɔ ààdjii sa
 mot, sa wɔ ààlɛɛ elɛɲ e etsal dum nɛ mot, sa wɔ ààsa
 sa ɛbiyo nɛ mot, duwala soog nɛ nyoog.”» **20** Mot'enɔk
 eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Lyoel, etsi binek djas mɛ nɛ duwal
 yɛ, kana edhɔma bam, kekum dwoo pan mos'ak.» **21** Yezu
 eezɛgwyák nyɛ nɛ lyem mɛkwyɛla. Nyɛ eezɛke nɛ nɛ náá:
 «Ye zokalik wɔ é, wɔ sa sa wat: Tɔ́a, kɛbɔmsa esa bɔ djas,
 da wɔ é nɔɔ epata e tak, dje bɛdjel ɛ bot, tin, wɔ waabela
 mɛvu tɔ gwoo, bhii tak da wɔ é zɛdu mɛ.» **22** Dáa mot
 ekum'enɔk nagwak deenek ɛ, ye nabe é, mɛkpa menek
 naatek nyɛ nyɛl «wɔyɔɲ». Nyɛ eezɛsik nɛ ɛbuk etɛɛ náá,
 nyɛ nadi é, nɛ ekum ɛbuepe. **23** Bhii tak, Yezu eezɛliig mis
 tɔ ɛbwak, gwyák bɛdjekɛl bɛ. Nyey nɛ nɔɔ náá: «Ɛkɔɔla nɛ
 bɛkum ɛ bot, bɛ ni tɔ Ɛyɔɲ ɛ Zɛɛb!» **24** Ye nabe é mɛkpa
 menek naadyeebadhek bɛdjekɛl bɛ ebhum elyem, bhii tak
 Yezu eebaazɛke náá: «Bɔn bam, ɛni é tɔ Ɛyɔɲ ɛ Zɛɛb, tok
 ɛbɛɛ! **25** Ɛlyɛl náá, boo yaaga bal, nyɛ ni tɔ ba mɔɔ elen ɛ
 dhɔɔ, baalyɛl dhaa-dhaɲak nɛ mot ekum, nyɛ ni tɔ Ɛyɔɲ ɛ
 Zɛɛb.» **26** Bɛdjekɛl nadjodjoka yenek djas é djoka. Tin,
 bɛ moo djinel pak'ɔɔ náá: «Yɛ bɛ deenek ɔɔ, ɛzɛ aabela
 tsik na kɔm-kɔm?» **27** Yezu zɛbulal mis, gwyák bɛ. Nyey
 nɛ nɔɔ náá: «Yɛ bɛ bot ɔ, bɛ aanàkwaakwak. Ye é Zɛɛb
 nyey nyɛ emet é aapaakwak, etɛɛ náá, ye tok nɛ sa Zɛɛb
 aadi ààkwak.» **28** Wɔ gwaa, Pyɛɛd ke náá: «Gwyáka! Bis
 eezɛbet esa bis djas éteṗ ɛdu ɛ wɔ.» **29** Yezu baazɛbɔɔza
 náá: «Tɛɛtɛ nɛ tɛɛtɛ, mɛ lɛɛ bin é náá: Mot é bet sɛɛg
 nɛ nyɛɛg, nɛ mɔn nyɛɛg, zɛnɔɔ bɔn bɛ, nɛ bɛkɛl, zɛnɔɔ

mendjaa me, ne epyeeb be éter'am, ne éter Mbée Bhaadal
 ε Zeeb ɔɔ, **30** kana mos, nye waabela mendjaa, bedhyeeb,
 bekel, benyeeɛg, bɔn ne epyeeb bedhet ne bedhet kɔ bɔs. É
 di tak wat, nye waade goo kɔ esu ε lam. Tɔ tsik aazyee
 bhis yak ε, nye waabela tsik na kɔm-kɔm. (aiōn g165, aiōnios
 g166) **31** Bela náá, betε ne bot ε di mos é lɔɔg esok ɔ, be
 aakaswaala bot ε ebhis, bot ε di mos pe lɔɔg ebhis ɔ, be
 aakaswaala é bot ε lɔɔg esok.» **32** Be nadi é é ze, bɔɔ etó
 pe Yeluzalem. Yezu pe sok, bedjekel be pe bhis ne bedhiiti
 bot ε nadi edu nye ɔ. Keɲ nabe é ye moo sa be. Wɔ gwaa
 Yezu baazeɛɛg bedjekel be kam ne bebá, nye moo tin
 elɛε be sa aasael dum ne ne ε. **33** Nye eezelɛε be náá:
 «Gwakeka! Mena epetóka pe Yeluzalem pe Seɛɲele Mɔn
 Mot aakaaa é mɛmbɔ me eboo beghaa-Zeeb ne beghaɲ ε
 mekana me etsi ε. Be waapit nye, bhii tak, be waadje nye
 epée e esyee. Nye waadjeaa é mɛmbɔ me bot ε di ààbe bot
 ε mbyak eYuda ɔ. **34** Bot binɔk é waaduk nye, sɛε nye
 metel é mis, nyuu nye ne eghwyɛs, gó nye. Melu melɛl
 bhis esyee ε le, nye waagom.» **35** Wɔ gwaa Zak be ne mɔn
 nyeeɛg Zaɲ, bɔn ε Zebede, zokazetiila pe daa Yezu, bɔɔ
 ne ne náá: «Lyoel, bis kwyel é náá, wɔ sa sa bis aadji wɔ
 nenak'aak.» **36** Nye eezedji be: «Bi kwyel náá, me sa bin
 yé?» **37** Be ezeɛbɔɔza ne ne náá: «Bis kwyel é náá, é sok
 wɔ aadi tɔ duma yɔ ε, wɔ dje bis duma ε dje bis ghwyil
 edisi, ngɔt pe mbɔ eghɛɲ bɔ, nwyak ngɔt pe mbɔ emyel ε
 lɔ ε.» **38** Tin, Yezu zokazeɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Bi ààgu sa bi
 di ewaab ε. Bi é ne ghwyil ekwak ede medii me mbi beɛle
 mam aade ε neghu bi é ne ghwyil eduwa Zeeb kɔkɔ mbi
 mam aaduwa ε?» **39** Bɔɔ ne Yezu náá: «Bis é waakwak esa

ye.» Bhii tak, Yezu zεbaabooza ne nɔɔ náá: «Ye é tseetse náá, bi é ne ghwyil ede tɔ beele mezuk me me aade ε. Bi é ne ghwyil eduwaa mezuk dáa mam aaduwaa ε. 40 Ye kabe dum ne tep edisi pe mbo eghen bam neghu pe mbo emyel ε lam ɔ, ye tok mam di ne ghwyil edje bin edi e tak, etee náá, edi binek aadjεaa é, ne bot ε ye nazekoobela étεp'ɔ ɔ.» 41 Dáa bedjekel kam nalik ε, nagwak deenek ε, ye nabe é, ye naakpaa be elyem dum ne tep Zak be ne Zan nalii ε. 42 Tin, Yezu zokazedjoo be. Bhii tak, nye eezεlee be náá: «Bi ne gu dáa bɔs'ak di ε: Ye é bot ε di ebeεaa dáa ekukuma e membyak é di ezuk bot bɔɔ. Eboo bot ε bɔs epenyal be ne meko mɔɔ. 43 Ye ààgoka ne esael deenek pak'en. Ye goka é náá, mot di ekwyel edi kɔ elo besɔ pak'en ɔ, mot tak paakodi mot-mesa me besɔ. 44 Mot aakwyel edi pe sok besɔ ɔ, di kwom besɔ djas. 45 Étεp tak é di náá, Seεgele Mɔn Mot nyey nye emet nabe ààzye, etee náá, bot neezedi bot ε mesa me. Nye nazyε é, zεsa bot mesa, ne ezedje tsik'e tyee etuud étεp bot εbuepe.» 46 Be eezεkum pe dεl ε Yeliko. Dáa Yezu nadi, nye moo wys be ne bedjekel be tin é, zukamwaa ne mot nadi edu be. Ye nabe é ne dhiiti mot na edhim ne engwyeebel, din ε le nabe Balatime. Nye nabe é mɔn ε Time. Nye nadidi é ndiindil é ngwoob gba. 47 Dáa nye nagwak náá, ye nabe é Yezu, mot Nazalet ε, wɔ gwaa, nye zetsim náá: «Yezu, Mɔn ε Dhavid, geka me ghon!» 48 Betε ne bot ε nadi tin ɔ moo tin ebiyo ne ne, ebhem nye, étεp nye needi gwyem. Tin, nye eebaazeloogal gwood elyεlepe: «Mɔn ε Dhavid, geka me ghon!» 49 É sok'enek, Yezu eezetyaa. Nyey ne bedjekel be náá: «Djóoka me nwyak.» Tin, be eezεdjoo

mot edhim binok. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Wyɛla, sa mɛghaaz. Nye é ɛpedjóo wɔ!» **50** Tin, «ngbat», Balatime eezɛwɛl, mwas boo ndjookuwa yɛ, tó pɛ Yezu nadi é. **51** Deenek Yezu eezɛdji nye náá: «Wɔ kwyɛl náá, mɛ sa wɔ yé?» Mot edhim binok eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Lyɔel, mɛ kwyɛl é náá, mis mam bɛɲɛl!» **52** Yezu eezɛkɛ nɛ nɛ náá: «Tóa, ɛmyaal ɛ lo eetsik wɔ.» É di'enek wat, mis mɛ eezɛbɛɲɛl. Bhii tak, nye moo du Yezu é gba.

11 Dáa bɛ nadi, bɛ moo kunaa nɛ Yeluzalɛm ɛ, yɛ nabe é, bɛ moo é ngwoob Bhetfaze nɛ Bhetani, mbaka-mbaka nɛ ɛtsok ɛ pyeeb oliv. Tin, Yezu eezɛlwom bɛdjekɛl bɛ bɛbá. **2** Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Tóka kɔ dɛl di pɛ sok'enek. Tuula bi aatuula kɔ dɛl ɛ, bi é waabee mɔɔ swooz an tiɲɛla di náá, mot dinaa ààpaago kɔ lɛ ɔ. Tiika nye, da bi é zye mɛ nɛ nɛ wak. **3** Mot é dji bin náá: “Bi tó nɛ nɛ wo ɔɔ?” Lɛɛka nye náá: “Yɛ é Ghɛɲ é di nɛ gwyɛs nɛ nɛ. Nye waabulal bin nwyak nenak.”» **4** Bhii tak, bɛ eezɛtɔ, bɛ kabela é, mɔɔ swooz an tiɲɛla é ɛbɛ ɛ ndjaa dhiiti mot. Wɔ gwaa, bɛ zɛtii nye, zɛsik nɛ nɛ pɛ Yezu nadi é. **5** Bɛdhiiti bot ɛ nadi tin ɔ eezɛdji bɛ ɛtɛp yé bɛ di etii mɔɔ swooz an. **6** Wɔ gwaa, bɛ zɛbɔɔza nɛ nɔɔ dáa Yezu nalɛɛ nɛ nɔɔ ɛ. Tin, bɛ eezɛbet bɛ, bɛ eetii mɔɔ swooz an tak. **7** Bhii tak, bɛ eezɛtɔ nɛ mɔɔ swooz an tak pɛ Yezu nadi é, wɔ gwaa bɛ zɛkɛl nye endjookuwa bɔɔ kɔ kɔɲ'ɛ, bhii tak Yezu eezɛkalal kɔ lɛ, disi. **8** Wɔ gwaa bot ɛbuepɛ zɛtɔ nɛ ɛdja endjookuwa bɔɔ gba ɛ gba, bɛdhiiti kadja yɔbɔ é, ebhuuz e ele ee bɛ nadi ɛtsaal tɔ pyeeb ɛ. **9** Ngoɲ bot ɛ nadi pɛ sok ɔ, nɛ bot ɛ nadi pɛ bhis ɔ, moo tin edjeeb: «Hozana! Zɛɛb sɛɛ mot zye nɛ din ɛ Ghɛɲ ɔ mɛtɛl! **10** Zɛɛb goka é nɛ ɛsɛɛ mɛtɛl mɛ kɔ

Eyoŋ ε di ezye yenek, eyoŋ ε Dhavid sɛɛg'enaka! Hozanna
 nɛ Zɛɛb tɔ gwoo.» **11** Yezu eezɛni tɔ Yeluzalɛm, nyɛ eezɛtɔ
 pɛ kok Ndjaa-ebuwa. Bhii nyɛ nakazɛgwyák é ngwoob'ɛ ε,
 nyɛ eezɛbee esɛsɛ ee nadi esɛ tɔ tak ε djas, nyɛ eezɛnɔ
 nyɛl, bɛ nɛ bɛdjekɛl bɛ kam nɛ bɛbá dhaa yɔbɔ, tɔ pɛ
 Bhetani, etɛɛ náá, yɛ nabɛ é dwoo eezɛsila. **12** Yak mɛlɛm,
 é ghɛŋ bɛ nadi edus pɛ Bhetani ε, wɔ gwaa za zɛmɛt Yezu.
13 Bɛ dinaa ɛtsetɛpɛ, wɔ gwaa, nyɛ zɛbee lɛ fiigh nɛ bɛtɛ
 nɛ eka. Tin, Yezu eezɛtiila si lɛ tak nɛghu nyɛ waabela
 bhum, ɛtɛp nyɛ neebók, dɛ. Dáa nyɛ nakakum si lɛ ε, nyɛ
 ààpakabɛla sonok. Nyɛ kabɛla é, eka nɛ eka, etɛɛ náá, yɛ
 mbu nyɛ di ɛdjɛ bhum ε, nabɛ é, ààdjala. **14** Tin, Yezu
 eezɛkɛ nɛ lɛ tak náá: «Kan dwoo pan mos'ak, yɛ tok nɛ
 mot aabaadɛ bhum'ɔ!» Bɛdjekɛl bɛ nabɛ é egwak ɛtɛp
 bɛnɛk djas. **(aiōn g165)** **15** Bɛ eezɛkum pɛ Yeluzalɛm. Wɔ
 gwaa bɛ zɛni tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nyɛ eezɛni é sɔ bot ε
 nadi ɛbɔmsa esa bɔɔ ɔ, nɛ bot ε nadi ɛbɔm-bɔmak ɔ nadi
 tin ɔ. Nyɛ eezɛwaaz ɛmɛsa bɛ nadi ɛswoola ɛpata kɔ tak ε,
 nɛ mɛbhóó mɛ bot ε nadi ɛbɔmsa mɛghum ɔ. **16** Yezu
 nabɛ é ààbɛt náá, mot ngɔt dhaa nɛ sa wat tɔ kok Ndjaa-
 ebuwa. **17** Bhii tak, nyɛ moo lyo bɛ náá: «Tɔ mɛkpa mɛ
 Zɛɛb, yɛ tok kwyala náá: “Ndjaŋ'am aadjóoaa é, ndjaa
 mɛndjaala mɛ eYuda, ɛtɛp bot ε mɛmbyak djas é”? Yɛ
 kabɛ biyɔ ɔ, bi eezɛsa náá, yɛ di zɛɛga bot ε djii.» **18** Tin,
 wɔ gwaa ɛtɛp bɛnɛk djas kum tɔ mɛlɔ mɛ ɛboo bɛghaa-
 Zɛɛb nɛ bɛghaŋ ε mɛkana mɛ ɛtsi. Bɛ moo tin esaa dáa bɛ
 aasa ɛtɛp bɛ neegó nyɛ. Etɛɛ náá, bɛ nadi é, nɛ bwoo dáa
 bɛ nadi ɛbee dáa ɛdhuu ε bot nadi ɛduwal mɛlyo mɛ ε.
19 Dáa dwoo nakabɛ yɛ ɛsila ε, wɔ gwaa bɛ nɛ bɛdjekɛl

143

náá: “Ye é mot é nalwom nye ɔ?”» Be nake deenek é, etee náá, be nadi ekaab edhuu e bot, bela náá, bɔɔ djas nadi eke é náá, Zarj nabe é tete ngoolel-mekpa e Zeeb. **33** Be é boozeɔɔza ne Yezu náá: «Bis ààgu.» Tin, Yezu é boozeɔɔza ne nɔɔ náá: «Dɔɔ ne mam pe, me aanàkwaalee bin kɔ eghɛɲ e ze me di esa esesee bak.»

12 Bhii tak, Yezu zɛlii ne nɔɔ tɔ kana náá: «Mot ngɔt naabe pyeeb vin. Nye zokapeeb pyeeb tak, tin, wɔ gwaa nye kpak tyee mɔɔ bwak tɔ ekok, edi be aadi esesyaal mɛdii me bhum vin tak ɔ. Bhii tak, nye eebaazesum ndjaa pe eko, éteɖ bot aadi ebaal pyeeb ɔ. Bhii tak nye eezɛdjoo bot e di egu mesa me vin ɔ, da é dje be mesa me tak. Nye eezɛnɔɔ nyel, tɔ mɛdjoɲ. **2** Mbu epyeeb e tak di ewum e, ye eezɛdjala. Wɔ gwaa, nakuma pyeeb zokazelwom mot ngɔt di esa mesa pe daa le ɔ, pe dáa bot e nye nalik ne pyeeb ɔ, éteɖ be needje nye ye pak bhum vin be nabela e. **3** Wɔ gwaa, bot e nalik ne pyeeb ɔ, zemɛt mot tak, duma nye é nyel ne mɛbin. Bhii tak swaal nye mɛmbɔ toto. **4** Bhii mot sok, nakuma pyeeb eebaazelwom dhiiti mot di esa mesa pe daa le ɔ náá, nye tɔ pe daa lɔɔ tɔ pyeeb, be eezɛnyuu nye é lo, nyek nye ebuepe. **5** Yak kɔkɔ tyee esok elɛl. Nye eebaazelwom nwyak mot, bɔɔ duma nye é nyel ne mɛbin, gó nye. Be nabaazosa ne bot e nazye ebhis ɔ deenek, be dhiiti biao, bak góaa. **6** Nye nabe é ne ɛtsak e mɔn'e nye nadi ekwyɛl dhaa tyɛ ɔ nalik ɔ. Nye eezɛlwom nye pe daa lɔɔ ne egeka náá: “Be waadil nye, etee náá, ye é mɔn'e met.” **7** Dáa bot é di esa mesa tɔ pyeeb'e nabee mɔn'enɔk e, bɔɔ náá: “Yawee! Beeka mot aalik ne mɛvu mak djas ɔ! Djhookegóká nye. Tin, mɛvu

mak aadi é, yenabelka.” **8** Wɔ gwaa be zemet nye, gó nye, mwas muu'e bhii pyeeb vin.» **9** Yezu eezedji be kiya náá: «É di'enek, nakuma pyeeb goka ne esa ye? Nye waazyɛ, da nye é gó bot ɛ nadi esa mɛsa tɔ pyeeb ɔ. Bhii tak, da nye é nɔɔ pyeeb, dje ne bot esis. **10** Bi nabe ààlaa mɛkpa mak tɔ ekwɔyala? “Ékok ɛ besumel mwas ɛ, moo é ékok di epyet ndjan ɛ. **11** Ye é ne ghwyil ɛ Gheɲ ɛ nye moo deenek. Ye tok tin mbyok é mis menaka?”» **12** Tinaak, beghan ɛ mɛkana mɛ etsi, ne bepaa ɛ eYuda, zenɔɔ eboo beghaa-Zɛɛb, nadi esaa mɛpek éteɖ be neemet nye. Tin, be nadi ekaab é ɛdhuu ɛ bot, etɛɛ náá, be nabe é, egu náá, Yezu nalɛɛ kana tak é, kɔ esu ɛ lɔɔ. É di tak wat, be eezɛbet Yezu, tɔ yɔbɔ. **13** Beghaa-Zɛɛb zɛkyeed bedhiiti eFalizye ne bedhiiti bot ɛ zɛɛga mɛkoozi Elɔod pɛ daa Yezu tyee mɛbhowal, éteɖ nye neebela ndje kɔ mɛkpa mɛ emet. **14** Be é boozɛke ne ne náá: «Lyɔel, bis ne gu náá, etɛɛ ee wɔ di elɛɛ ɛ, ye é tɛɛtɛɛ. Wɔ ààbem ba ne mot, etɛɛ náá, wɔy ààdyeebagwyák sa bot di esa ɛ. Wɔ lyɔ é sa Zɛɛb kwyɛl ɛ, ne lyem epiki. Tɔ yɔ beea, ye goka é náá, bot tuud epata e lapo ne mɛkoozi Sezaad é? Bis tuud “ohoo”, bis nàtuud?» **15** Dáa Yezu nadi egu mbee mɛfulu mɛ mɛdjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si ɛ, nye é boozɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Éteɖ yé bi di ekwyɛl ewa mɛ tɔ mɛbhowal? Dhaka mɛ ne pata wat, éteɖ mɛ neebɛe.» **16** Be eezɛzye nye ne pata wat. Yezu eezedji be náá: «Kɔ syaa yak, ye é wak ebhwoob ɛ zɛ? Ye é ekwɔyala e din ɛ zɛ ɛ di kɔ tak?» Bot binɔk eezɛbɔɔza ne ne náá: «Ye é ye mɛkoozi Sezaad.» **17** Bhii tak, nye eebaazɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Djɛka Sezaad sa di ye Sezaad ɛ, da bi é dje Zɛɛb sa di ye Zɛɛb ɛ.» Gwaka be nagwak

deenek ε, be eezɛdjoka nye ɛlyɛɛpe. **18** ESaduseɛ, bot ε nadi eke náá, bhis ɛsyee, bot aanàkwaabaagom ɔ, be eezɛzye yɔbɔ pe, pe daa Yezu, zɛdji nye náá: **19** «Lyoel, mɛkana mɛ Moiiiz lɛɛ é náá: “Ye be náá, mɔn nyɛɛg dhiiti mot eegwye, ààlik mɔn ɔɔ, ye goka é náá, mɔn nyɛɛg lik ɔ, ba kus myel, éteɸ nye neekwyiida mɔn nyɛɛg gwyɛ ààlik bɔn ɔ”. **20** Beea: Tin, ye be náá, be nadi é bɔn mɔ ngɔt betɛn nɛ be bá ɔɔ. Mɔn mɛgwyak eezɛba, da gwyɛ, ààlik mɔn. **21** Mot nabɔɔba mɔn mɛgwyak ɔ, kanɔɔ moma bhii koŋ'ɛ. Tin, nye eebaakpaa nɛ mɛsyee, gwyɛ, ààlik bɔn. Ye zokabaasael é tyɛ wat nɛ mot nabaazyɛ bhis yenɔk ɔ. **22** Tin, bɔɔ djas betɛn nɛ be bá kadi é ààbya nɛ moma yenɔk. Bhii bɔɔ djas, moma eebaazɛgwye ye pe. **23** É sok bot aagom bhis ɛsyee ε, moma yenɔk aakadi mwaa zɛ, tɔ bɔɔ betɛn nɛ be bá? Etɛɛ náá, bɔɔ djas nabe é botom be.» **24** Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bi ààbee tin náá, bi eewo? Etɛɛ náá, bi ààsiiza ɛnyɔɛpe sa di kwyala ε, baanɔɔ náá, bi ààgu ghwyil ε Zɛɛb. **25** Etɛɛ náá, é gheŋ bot aagom bhis ɛsyee ε, botom aanàkwaakabaaba boa, boa pe ààkwaani mɛba, etɛɛ náá, bot djas aadi é, dɔ́a efofop tɔ gwoo. **26** Dum nɛ tɛɸ egom bhis ɛsyee, bi naalaa tɔ mɛkana mɛ Moiiiz sa Zɛɛb nalɛɛ nye dum nɛ tɛɸ tak tɔ le nagel, ààdyak ε: “Ye é mam, Zɛɛb ε Abalaam, Zɛɛb ε Izak, nɛ Zɛɛb ε Zakɔɔb.” **27** Zɛɛb tok Zɛɛb bɛmyoŋ. Nye é Zɛɛb bot ε di nɛ tsik ɔ. Bi ɛpedjak ɛbuɛpe.» **28** Wɔ gwaa dhiiti ghaa mɛkana mɛ etsi ε Zɛɛb nadi egwak dɔ́a Yezu nadi elii nɛ bot binɔk ε, zokazetiila pe daa Yezu, etɛɛ náá, nye naabee náá, Yezu nabe é nɛ gham. Nye é boozɛdji Yezu náá: «Tɔ etsi e Zɛɛb djas, yaa di dil dhaa bɛsɔ?» **29**

Yezu é boozeboowa ne ne náá: «Yii di dil to besó é: “Gwaka, Yisalaél, Gheŋ Zeeb'enaka, ye tok ne dhiiti Zeeb bhis Gheŋ. 30 Da wo é kwyel Gheŋ Zeeb'ó, ne lyem'ó djas, ne sisim'ó djas, ne esiiza bo djas, ne ghwyil'ó djas.” 31 Beeka yii di du ye é: “Kwyela so'ó mot dáa wo di ekwyel nyel'ó met é.” Ye tok ne dhiiti etsi di edhaa binok beba ne medil.» 32 Ghaa-mekana me etsi é Zeeb'enok eezéke ne ne náá: «Tseetse, lyoel! Wo é lee tseetse náá, Zeeb é ngot. Dhiiti Zeeb tok bhii koŋ'é. 33 Etee náá, ekwyel é nye ne lyem'ó djas, ne sisim'ó djas, ne etselal é lo djas, ne ghwyil'ó djas, ne ebaakwyel é so'ó mot, dáa wo kwyel nyel'ó met é, ye eedhaa ebuwa e betit, ne esa ee di kaŋaa Zeeb é.» 34 Dáa Yezu nabee dáa mot'enok nabowa ne etsoŋ djas é, nye é boozelee ne ne náá: «Eyoŋ é Zeeb àatseta ne no.» Bhii tak bot nadi é, be moo kyee edji é nye ekiya. 35 Tin, Yezu epelyo bot to kok Ndjaa-ebuwa, nye eezedji bot náá: «É tep yé beghaŋ é mekana me etsi di eke náá, Mesia é dha é Dhavid? 36 Ye nabe é, Dhavid nye emet ne ghwyil é Sisim na Dee naake náá: “Gheŋ Zeeb nake ne Gheŋ'am é náá: Dha disi pe mbo egheŋ bam, kekum dwoó me aalwom bot é mebhuka mo, Be zedhaa si meko mo é.” 37 Dhavid nye emet naadjoo nye “Gheŋ”. É yaa tye nye aakabaadi dha'è?» Zukamwaa ne mot nadi tin o, nadi egwak Yezu ne memyaala to elyem. 38 To melyo me, nye nakeke é náá: «Kyeeka beghaŋ é mekana me etsi, bot é di ekwyel éke to bot ne eboo elobo na djaa-djaa é elyaalaa menyel, étep be needuwalaa ne eswosaa é edi ee bot di eséega ebuepe o. 39 Be é bot é di saa mebhoo pe sok to mendjaa me mendjaala me eYuda ne mebhoo me bedhil é bot to edi e mebyoŋ o.

40 Bot ε di edek bekus ε boa esa tɔ mendjaa nε mekɔŋ, ekwyel ε be edul ε mendjaala “kpɔkɔlɔm”. Epée bɔɔ aadi é elyεlεpe.» 41 Wɔ gwaa Yezu zedisɪ, εbɔɔl sok bhwoob'ε étεp nyε neebεε dǎa εdhuu ε bot ε di zεduwal Zεεb nε esa bɔɔ ε. Bεtε nε bot ε ekum nadi ewa epata εbuεpe. 42 Wɔ gwaa dhiiti djel kus moma zokazyε yε sok, zεlɔo yε tɔ εbɔɔl, nyε eεzεwa yε ba bɔɔ efalanga ebǎ. 43 Dǎa Yezu nabεε deenεk ε, nyε é boozεdjoo bεdjekel bε. Nyεy nε nɔɔ nǎǎ: «Tsεetse nε tsεetse, mε lεε bin é nǎǎ: Djel kus moma yak eeloo tɔ εbɔɔl, dhaa yii bot djas lɔo tɔ εbɔɔl εlak ε. 44 Etεε nǎǎ, bot ε lɔo wak djas'aak, lɔo é eghutu-ghutu. Yε kabε djel kus moma yak ɔ, nyε djε ekwom ε lε djas.»

13 Dǎa Yezu nadi ewyis tɔ kok Ndjaa-ebuwa ε, dhiiti djekel'ε ngɔt eεzεke nε nε nǎǎ: «Lyoel, gwyǎka kɔkɔ yak mbi zumal nε mbi yak mekok el!» 2 Yezu zεbɔɔza nε nε nǎǎ: «Wɔ eebee mbi eboo zumal mendjaa mak é? Tin, yε aanǎkwaaboolik εkok ε wat kεla kɔ sɔ, etεε nǎǎ, djas aadi é, bik, waazel, see é bɔs.» 3 Yezu eεzedisɪ kɔ etsok ε pyεeb oliv, pyεeb tak nadi egwyakel é, nε kok Ndjaa-ebuwa. Pyεed nε Zak, bε nε Zan, zεnɔɔ Andele zokazεdji nyε é ngwoob nǎǎ: 4 «Lεεa bis, esεsεε binek aasael den? Lyaala bis endem e mεbwala mε bis aagwyak nǎǎ, esεsεε binek moo kɔ nε εsée ε.» 5 Yezu eεzεke nε nɔɔ nǎǎ: «Dika nε etsoŋ, sa mot àǎkɔɔ bin. 6 Bεtε nε bot é waazyε nε din ε lam. Bε aake é nǎǎ: “Ye é mam é di Mεsial!” Bot ε tak é waakwyital εdum ε koŋ nε Zεεb yii bot εbuεpe. 7 É sok bi aadi, bi moo gwak mεεb nε menduk mε mεεb ε, sa mot àǎbem ba, etεε nǎǎ, yε nyɔ é nǎǎ, esεsεε binek sael. Yenεk djas àǎlεε nǎǎ, yε é esi ε bɔs. 8 Yak mbyak é waakeghεε,

zelumela dɛɛb nɛ sɔ, yak ɛyɔŋ nɛ yak sɔ ɛyɔŋ. Ye bɛdhiiti
 edi kɔ bɔs ɛ waadheegel, za waani kɔ mɛl. Yenɛk djas ɛ
 ɛkɛn ɛ ɛsuula ɛbya. **9** Yɛ kabɛ biyɔ bɛ ɛmɛt ɔ, dika nɛ
 ɛtsɔŋ nɛ mɛnyɛl min. Bi ɛ waakɛpitaa pɛ daa bɛtɛtɛp. Bi ɛ
 waabiaa nɛ ɛghwyɛs tɔ mɛndjaa mɛ mɛndjaala mɛ ɛYuda.
 Bi ɛ waakɛpitaa pɛ daa ɛkukuma nɛ pɛ daa bɛmɛkoozi kɔ
 ɛsu ɛ din ɛ lam, ɛtɛp bɛ neebela gham kɔ len. **10** Tin, ye
 goka ɛ nɛ́á, Mbɛɛ Bhaadal pookogoolɛl sok kɔ bɔs djas nɛ
 tɔ mɛmbyak djas. **11** Ɛ sok bɛ aadi ɛtɔ nɛ nɛn, bɛ neekɛka
 bin ɛ, sa mot ààbɛm ba nɛ dɛ́a bi aakɛtaŋal ɛ. Liika dɛ́a
 Sisim aadjɛɛd bin ɛ di'ɛnɛk wat ɛ. Ɛtɛɛ nɛ́á, ye tok biyɔ
 aakabaalii tin. Ye ɛ Sisim na Dɛɛ paalii ɛ di'en. **12** Bɔn mɔ
 ngɔt ɛ waagónɛl, bɛsɛɛg gó bɔn bɔɔ. Bɔn ɛ waapit bɛbyael
 bɔɔ ɛ ɛsaa nɛ́á, bɛ djɛ bɛ mɛndjɛ ɛtɛp bɛ neegóaa. **13** Bot
 djas ɛ waabhina bin ɛtɛp din ɛ lam. Ye ɛ mot aamaad
 lyɛm kɛkum mɛsik ɔ, nyɛy ɛ aapaabɛla tsik.» **14** «Bi ɛ
 waabɛɛ mot di ɛdjóaa “ɛtɛp ɛ ɛpɛs nɛ bwoo” ɔ. Bi ɛ
 waabɛɛ nyɛ, nyɛ ɛɛzɛtyaa ɛ di nabɛ nɛ́á, nyɛ aanàkwaadi
 sok ɔ. Bot ɛ di ɛgu ɛlaa mɛkana ɔ, goka ɛ nɛ ɛgwak nɛ́á,
 bot aadi pɛ kyɛɛ dik Yude ɔ, kaab, tɔ pɛ kɔ mɛtsok. **15**
 Mot ɛ di kɔ mii ndjaŋ'ɛ ɛ ɛwala ɛlɛnɛk ɔ, sa nyɛ ààsul,
 ɛtɛp ɛkɛnɔ dhiiti sonok tɔ ndjaa. **16** Mot aadi pɛ pyɛɛb ɛ
 ɛwala ɛlɛnɛk ɔ, sa nyɛ ààsik, kɛnɔ ndjookuwa pɛ ndjaŋ'ɛ.
17 Ha kpaa-ghon nɛ boa aadi nɛ mɛbum ɔ, ha kpaa-ghon
 nɛ boa aadi nɛ bɔn ɛ mbɛl dwoo tak ɔ! **18** Djaalaka Zɛɛb,
 ɛtɛɛ nɛ́á, ɛsonok binɛk nàkum ɛ mbu kwol. **19** Ɛtɛɛ nɛ́á,
 mɛlu mɛnɛk aadi ɛ, mɛlu mɛ mezuk, mezuk mɛ wat di
 nɛ́á, ye dinaa ààpaakosɛɛ sok, kana dɛ́a Zɛɛb nalookus
 bɔs'ak ɛ, kɛyaka nɛ dwoo pan mos'ak. Yɛ aanàkwaadi pɛ

ne dhiiti tak deenek. **20** Gheṇ epedi ààsa náá, melu me tak nàdyeebabɔya ɔ, pe ye tok ne mot aatsak. Ye é kɔ esu e bot e nye nazesée ɔ, melu me tak di ba bim deenek.

21 Tin, mot é lee bin náá: “Mesia é wak” neghu nye ke é náá: “Beeka nye di poon'enek” ɔ, sa mot ààmyaal nye, **22** etee náá, bemesia me etsal ne bengoollel e mekpa e Zeeb yii mekoṇ é waatuula ebupe. Be waasa bemevyeekele ne dhiiti endem mebwala, éteṇ ekɔ bot e Zeeb nazesée ɔ. **23** Dika ne etsoṇ etee náá, me eezedul bin melɔ.» **24** «Tin tɔ melu menek, bhii melu me mezuk menek, gwyes é waagwyiid, dɔ ne ngɔn pe moo ààkakas, **25** ekwyikwyen é waadus tɔ gwoo, bil, esa e menyan djas di tɔ gwoo e, ye waapulel. **26** «É di'enek, bot é waabee Seṇṇele Mɔn Mot etuula tɔ eguud ne ghwyil ne duma djas. **27** Tin é, nye aakalwom efofop, be neekeseg bot e Zeeb nazesée ɔ, pe tɔ etuma ená yii bɔs, kana pe yak edum e bɔs, keyaka ne pe yak edum.» **28** «Nɔka etsoṇ ne kana yak, dum ne le fiigh. Ye be náá, elee be moo zebula ebes ɔɔ, eka moo baakwyil e tak ɔɔ, guka náá, mbu gwyes moo kunaa. **29** Ye é tye wat ne biyɔ pe, é sok bi aabee endem binek moo nyen e, guka náá, ebula e Seṇṇele Mɔn Mot moo zekunaa. Nye moo é é ngwoob ebe e ndjaa. **30** Tseetsɛ ne tseetsɛ, me lee bin é náá: Bot e kɔkɔ membu mak aanàkwaasi, esonok ee di eleeaa djas'aak, ààsaël. **31** Gwoo ne bɔs é waadhaa, ye kabe mekpa e Zeeb ɔ, ye aanàkwaadhaa.» **32** «Dum ne dwoo, ne ewala e esesee binek aasaël e, ye tok ne mot ngɔt di gu, efofop tɔ gwoo ààgu, dɔ ne Mɔn ààgu dwoo tak. Ye é Seeg nye emet e di egu. **33** Dika ne etsoṇ, nyanka mis. Djaalaka Zeeb etee náá, bi ààgu elu ne ewala esonok binek

aasael ε. **34** Ye aadi έ, dάa mot di etό medjon, lik ndjan'ε. Da nye έ lik bot ε mesa με ebaal ndjaa. Tin, nye eezekaa mot ne mot ye mesa με nye aasa bhii kon'ε ε. Bhii tak, nye kaleε sangili di έ εbe ε ndjan'ε ο nάά, nye lik ebaal. **35** Nyanka mis, etεε nάά, bi ààgu dwoo nakuma ndjan aabula έ, neghu nye aabula έ, bikoko, neghu ye aadi έ, kuku pum, neghu ye aadi έ έ bekuu ε sok, neghu ye aadi έ to melem. **36** Kyeeka, nye έ zεkebela bin zaka, biyo egό. **37** Etep ee με di eleε bin'aak, με lee ye ε, ne bot djas: “Beεka mis.”»

14 Melu membά esok ne ebyon ε Pak ne yii be nadi edede emapa ààbe ne leviid ε kan, eboo beghaa-Zεeb ne beghan ε mekana με etsi nadi esaa mepek έtep be neemεt Yezu tyee syaab, έtep be neegό nye. **2** Be nadi eke έ nάά: «Ye ààgoka ne esέε έ dwoo ε ebyon, ekaab nάά, ye έ zεkekus εghuub to zukamwaa ne mot dwoo ebyon.» **3** Dάa nye nadi pe Bhetani to ndjan ε Simon na εbέ ε zezam ε, tin boο ko mesa ede edee, wο gwaa, dhiiti moma zenι to ndjaa tak ne beeb nasael ne εkok ε albat ε, «toοο» ne menanas na boo metan. Menanas με tak nasael έ, ne medii με dhiiti le na mbεε menuub di djόoaa naad ε. Ye nabe έ, ààpuuzaaa ne dhiiti sonok. Wο gwaa, moma tak zεko elas ε tak, so ko lo ε Yezu. **4** Bedhiiti bot ε nadi be ne be noο ο, naadyeebabyen sa tak. Bhii tak, be moo nyiingela pak'οο: «Yak έ yaa puluk menanas? **5** Ye waagoka έ nάά, be boμsa menanas με tak ne epata mekam-meten ne wat, da έ noο epata e tak, dje bedjel ε bot!» Tin, be moo byak moma yenok ebiyoεpe. **6** Wο gwaa, Yezu zεke nάά: «Betka moma yak gwyem. Etep ye bi di ezem nye? Sa nye sa ko esu ε lam ε, ye έ enyoεpe. **7** Eteε nάά, bi ne bedjel ε bot έ waadi melu

djas é di wat. É sok djas bi aakwyel elyaal be ghwyikwyee ε, bi é ne ghwyil esa. Ye kabe mam ο, bi aanàkwaakabaadi ne nam melu djas é di wat. **8** Moma yak eesa tserja nye sa ε: nye eelɔɔb me mul é nyel, mam dinaa ààgwyε, ekoobal ndela yam. **9** Tsɛɛtse ne tsɛɛtse, me lɛɛ bin é náá: Kɔ edi djas Mbɛɛ Bhaadal aadi egoolaa kɔ bɔs ε, tɛp moma yak é waakaadaaa mɛdhik ne mɛdhik. Tin, bot é waataala menyɔ me mesa mɛ.» **10** Yudas Iskaliot, ngɔt tɔ bedjikel kam ne bebá ε Yezu, naazetó pɛ daa eboo beghaa-Zɛɛb éɛɛp nye neekɛka Yezu. **11** Tin, ye nabe é eboo beghaa-Zɛɛb naadyeebamyaala é ghɛɲ be nagwak lɛɲ tak ε. Wɔ gwaa, be zɛkɛk Yudas epata. É di'enek, Yudas kadi tin é, nye moo saa mɛpek éɛɛp nye neeka be Yezu. **12** É dwoo mɛkɛn me εbyɔɲ ε emapa ààbe ne leviid, dwoo tak é bɔn ε ebhata e Pak di etsakaa, bedjikel ε Yezu zeke ne ne náá: «Wɔ kwyel náá, bis kɛkoobal wɔ di mena aadɛka edee e εbyɔɲ ε Pak wo é?» **13** Tin, Yezu é boozɛkyeed dhiiti bedjikel be bebá pɛ sok. Nye ne nɔɔ náá: «Tóka pɛ dɛl. Bi é waaboma ne dhiiti mot ebɛp bhe mɛdii. Duka nye. **14** É di nye aadjɛl ο, lɛɛka nakuma ndjaa náá: “Lyoel ke é, bis dji náá, di bi ekoobal nye yε ε éɛɛp nye neezɛdɛ εbyɔɲ ε Pak, be ne bedjikel be tɔ tak é wo é?” **15** Tin, nye waalyaal bin pɛ εko ε ndjaa, boo koo koobela ne esa djas tɔ tak. Tin ε, bi aasa esesɛɛ e εbyɔɲ ε Pak.» **16** Bedjikel eezetó pɛ dɛl ε tak. Be kabela djas ε dáa Yezu nales be ε. Bhii tak, be eezɛkan ekoobal ε εbyɔɲ ε Pak. **17** Bikoko Yezu eezɛzye, nye katuula lɔɔg wat ne bedjikel be kam ne bebá. **18** Dáa be nadi kɔ mesa edɛ ε, Yezu é boozɛke náá: «Tsɛɛtse ne tsɛɛtse, me lɛɛ bin é náá, ngɔt pak'en é waaka mɛ. Ye é

mot bis ne ne di duu mbo to saan wat o.» **19** Bedjekel djas moo tin ne ghorj to elyem, bhii tak, be é boozedji nye ngot-ngot náá: «Ye é mam é?» **20** Yezu eezebóza ne nò náá: «Ye é mot ngot pak'en, to biyo kam ne bebá. Ye é mot di eduu mbo to saan wat ne nam o. **21** Ye é tsetse náá, Senele Mon Mot e waagwe, dáa ekwala di ele kó esu e le e. Tinaak, ha kpaa-ghorj ne mot aakeka nye é membo me bembée e bot o. Ye nabe ààgoka náá, mbi mot deenek byel-byelak!» **22** É ghej be nadi ede e, wó gwaa Yezu zenó mapa, zeghaape Zeb to mendjaala. Bhii tak, nye eezepyak mapa, dje bedjekel be. Nyey ne nò náá: «Nóka ye. Bi é de etee náá, ye é nyel'am.» **23** Bhii tak, nye eezenó beele nadi ne vin to tak e, baaghaape Zeb. Nye eezedje bedjekel be, be de. Tin, bó djas eezede. **24** Nyey ne nò náá: «Yak é ghiya yam, ghiya ebhej aasee étep bot ebuepe e. **25** Tsetse ne tsetse, me lee bin é náá: Me aanàkwaabaade medii me bhum vin, kana mos, keyaka ne dwo me aabaade dea sis to Eyon e Zeb e.» **26** Bhii tak, bó zokazeduwal Zeb ne medjeeb. Wó gwaa, be zetó pe Etsok e pyeeb oliv. **27** Yezu ezeke ne bedjekel be náá: «Biyo djas é waakaab me mos, etee náá, to mekana me Zeb, ye kwyalaa e náá: “Me waamyak mbaalel etaa, esaa djas é waaweeza na gwyiij.”» **28** Tin, Yezu baabil náá: «Bhii me aagom e, me waató kebwood bin pe sok, pe Ghalile.» **29** Pyeed zokake ne ne náá: «Ye be náá, bot djas é waakaab wó o, mam aanàkwaakaab wó.» **30** Wó gwaa Yezu zebóza ne ne náá: «Tsetse ne tsetse, me lee bin é náá: E pum'ak mos, esok ne bekuu ne kók esok ebá, ye aabela é, wó eezeswonal me esok elé.» **31** Pyeed ezeben

gwood, lee ne Yezu náá: «Me tok ne ghwyil eke ne bot náá, me ààgu wɔ. Ye be esyee ɔɔ, me epemyaal náá, menabel beba gwe.» Tin, bedjikel djas nabe é ekpa e wat. **32** Bhii tak, be eezekum pe dhiiti mɔɔ sum di, din e di tak nabe é Ghetesemani. Dáa be nakum e, Yezu é booke ne bedjikel be náá: «Dika si wak. Me pookotiila poon, kedjaala Zeb.» **33** Tin, nye kanɔɔ é Pyeed, ne Zak, zenɔɔ Zaɔ, tó ne nɔɔ. Ye nabe é, keɔ ne bwoo moo sa nye. **34** Nye eezekum ne nɔɔ náá: «Sisim'am é tɔ ghon, kana nenak, keyaka ne ewala esyee. Likeka wak, ndjaka go, djaalaka Zeb.» **35** Bhii tak, nye eezetiila ba etsetape pe sok, zeduma meɔɔ si, nye moo djaala ne Zeb náá, Zeb dis mezuk menek sok bhwoob'e, nye kweyɔ ɔɔ. **36** Nye nadi eke é náá: «Bhaaba saag'am, me ne gu náá, wɔ é ne ghwyil esa esonok djas. Disa pe sok bhwoob'am baka mezuk mak. Tin, ye goka é náá, ekwosak e lo sael, àakabe ekwosak e lam.» **37** Bhii tak, nye eezɔɔ nyel, sik pe nye nalik bedjikel be e. Nye kazeɔbela é, bɔɔ é ego. Nye é boozekum ne Pyeed náá: «Simɔɔ, wɔ eedja go! Wɔ ààpakodi mis membek ewala e wat é? **38** Djemka, dika dwooz, djaalaka Zeb, ete náá, bi é zekewye tɔ mebhawal. Sisim é ne ghwyil elooba, kabela é náá, epuud ne sa elete.» **39** Nye eebaasik pe kyee nye nadi sok e. Nye eebaazɔɔ djaala dáa nye nadjaala Zeb sok e. **40** Yezu eebaazɔɔ bula pe nye nalik bedjikel be e. Nye kabaazɔɔbela be é é ego, ete náá, mis mɔɔ nadi é, edilepe. É di'enek, be moo «yooo», àakabaabɔɔza ne Yezu. **41** Yezu baazɔɔbula yak kɔkɔ tyee esok elɔl, bɔɔ é go. Nye eezekum ne nɔɔ náá: «Bi dinaa edja go? Bi dinaa ewala? Ye eedjala! Ewala e Seɔɔɔ Mɔn Mot moo zeseɔbaa é membo me bot

ε mesyem ε, ye eezedjala. **42** Wyeelka, gheeka menyel. Mena tóka, etee náá, mot aaka me o moo zekunaa ne nena.» **43** Ye nabela é, Yezu dinaa elii, é di tak wat, Yudas, ngot to bedjekel be kam ne bebá eezetuula ne edhuu ε bot ne epel ne ebhil e ele é membo. Ye nabe é, eboo beghaa-Zeeb, ne beghar ε mekana me etsi, zenoo bepaa ε eYuda nalwom be o. **44** Kabela tin é náá, Yudas, mot naka be Yezu o, nabe é, nye naalyaal be geka be nawaagwyak Yezu ne ye ε. Nye nabe é, nye eezelee ne noo náá: «Bi zobee é, mot me aakebeedal o, ye é nyey. Metka nye “gbak”, da bi é tó ne ne.» **45** Dáa Yudas ne bot be natuula é, nye eezetiila pe daa Yezu. Nye eezeke ne ne náá: «Lyoell!» Bhii tak, nye eezebeedal nye. **46** Bhii tak, bot ε nazyε be ne Yudas o, be eezemet nye. **47** Tin, mot ngot to bot ε nadi é di tak o, naazewaal pel to pep, tsaal elo ε mot nadi esesa mesa pe daa boo ghaa-Zeeb o. **48** Wo gwaa, Yezu zelii ne noo náá: «Me kabe é mot ezem étep bi neezye, zemet me ne epel ne ebhil e ele é? **49** Me tok wak melu djas to len elyo to kok Ndjaa-ebuwa, bi nadi àamet me étep yé? Sa bi sa'aak, ye é etee náá, etep ee nakwyalaa to mekana me Zeeb, dum ne nam ε neebela esuk.» **50** Tin, bedjekel djas eezeghuma ne ekaab «gbes», lik Yezu é membo me bot binok. **51** Dhiiti ngbaaz ngot nadi edu be pe bhis, zuka ne kaad nye nabe ne ye é nyel ε, ye nabe é kaad esoa ko goy. Wo gwaa bot ε tak zesuu emet moo ngbaaz tak, **52** nye eezekaab, lik be kaad tak é membo, noo nyel'ε, tó ben toto «syeee». **53** Be eezetó ne Yezu pe ko ebesee ndjaa boo ghaa-Zeeb, pe di bhoma bot ε nadi ko elo e beghaa-Zeeb o, ne bepaa ε eYuda, zenoo beghar ε mekana me etsi. **54**

Pyeed nadi edu-du nye etsetaɛpe, batakeni tɔ ɛbesɛɛ ɛ boo ghaa-Zɛɛb. Nye eezɛdisi egɔɔl du, bɛ nɛ bot ɛ nadi ebaal ndjaa tak ɔ. **55** Eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛdhiiti bot ɛ boo kwan eYuda nadi esaa embee etɛp di náá, ye é nɛ ghwyil ɛdje Yezu ndje ɛ, étɛp bɛ neegó nye, bɛ kadi é, ààbela sonok. **56** Etɛɛ náá, bot ɛbuɛpe nadi ezezyɛ, zɛsu etɛp e mɛkɔŋ kɔ ɛsu ɛ lɛ. Saabɛgɔs kabɛ é náá, bɔɔ djas kadi é, ààbɛ lɛŋ wat. **57** Bɛdhiiti wyl, zokazyɛ, zɛsu nye tɛp. Bɔɔ náá: **58** «Bis naagwak nyey eke náá: “Mɛ waabo kok Ndjaa-ebuwa bot nasum'aak. Bhii tak, mɛ kasum é, dhiiti ndjaa sis. Zumal tak aabɔya melu melɛl. Yiizaag aanàkabaadi zumal mɛmbɔ mɛ bot.”» **59** Ye kabela tin é, bɛtɛ nɛ bot é napookozyɛ sok, zɛpit nye ɔ, nabe é ààbɛ nɛ tanjal wat. **60** Tin, boo ghaa-Zɛɛb eezɛwyl kuku ɛdhuu ɛ bot binɔk, zɛdji Yezu náá: «Tɔ mɛpita mɛ bot bak zɛpit wɔ ɛ, wɔ ààkatanjal yɔ é!» **61** Yezu zokadi é gwyem, ààlii. Boo ghaa-Zɛɛb baazɛdji nye náá: «Yɛ wɔy é di Mɛsia, Mɔn Zɛɛb sɛɛ mɛtɛl é?» **62** Tin, Yezu eezɛbɔɔza náá: «Hɛɛɛ, ye é mam. Bi é waabee Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot ndiindil pɛ mbɔ egheŋ mɛbwala ɛ Zɛɛb, ezyɛ tɔ eguud tɔ gwoo.» **63** Tin, wɔ gwaa, boo ghaa-Zɛɛb zɛnyaa ekaad bɛ. Nye eezɛke náá: «Dum nɛ yak, menaka é nɛ gwyɛs náá, bot zɛlɛɛ mena sa nye di esa ɛ? **64** Bi eegwak dɔ́a nye di ebyasal Zɛɛb é! Bi bee dɔ́a?» Bɔɔ djas eezɛbɔɔza náá, nye é nɛ ndje, nye goka é nɛ esyee. **65** Bɛdhiiti bot moo tin esɛɛ Yezu mɛtɛl é nyɛl. Bɛ moo tin é zɛbutal nye bhwoob, nɛ tu nye nɛ ekuta. Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Nanjal ɛzɛ sa wɔ deenek!» Tin, bɛbaalel ɛ Ndjaa-ebuwa, moo tin epak nye mɛbhɛɛz. **66** É ɛwala ɛ Pyeed nadi pɛ si kɔ ɛbesɛɛ ɛ, dhiiti moma

nadi esa mesa tɔ ndjan ɛ boo ghaa-Zɛɛb ɔ zɛzyɛ tin. **67** Dáa nyɛ nabɛɛ Pyɛɛd egɔɔl du é di tak ɛ, nyɛ eezɛgwyak Pyɛɛd. Bhii tak, nyɛ eezɛkɛ nɛ nɛ náá: «Dɔɔ nɛ wɔy pɛ, wɔ nagyegyɛɛ é, bi nɛ Yezu, mot Nazalet é?» **68** Wɔ gwaa Pyɛɛd zɛkɛla. Nyɛy náá: «Mɛ ààgu sa wɔ di elii'enek. Mɛ àànyɔ ɛgwak yɛ.» Bhii tak, Pyɛɛd eezɛswoola di, tɔ pɛ peeb ɛbɛsɛɛ, tɔ, kɛtyaa pɛ eniel. [Tin, wɔ gwaa kuu zɛkɔk.] **69** É di'enek, moma tak eebaazɛbɛɛ nyɛ, nyɛ moo tin elɛɛ bot ɛ nadi tin ɔ, náá: «Mot tak é ngɔt tɔ bɛdjekɛl bɛ.» **70** Pyɛɛd eebaazɛkɛla nyɛ, kɛla sis. Bhii tak, dɔɔ nɛ bot ɛ nadi bɛ nɛ bɛ nɔɔ tin ɔ, baazɛkɛ nɛ Pyɛɛd náá: «Ye é tsɛɛtsɛ! Wɔ é mot'ɔɔ etɛɛ náá, wɔ é mot kyɛɛ dik Ghalile.» **71** É di'enek, Pyɛɛd tɔ ɛkɛla tɛp. Wɔ gwaa, nyɛ moo tin ɛtsaal tsuŋ é mis ɛ Zɛɛb: «Zɛɛb pɛ ɛko! Mɛ ààgu mot bi di eke nɛ nam'enɔk.» **72** Batsa deenek, kuu eebaakɔk tyɛɛ kɔka esok ebá. Tin, wɔ gwaa Pyɛɛd zɛtaala sa Yezu nalɛɛ nyɛ ɛ. «Esok nɛ bɛkuu nɛ kɔk esok ebá, yɛ aakabelá é, wɔ eezɛkɛla mɛ esok elɛl.» Bhii tak, Pyɛɛd eezɛkɛk nɛ ɛgwyɛ yɛnɛk.

15 Tɔ mɛlem kɛɛŋ, eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛpaa eYuda, zɛnɔɔ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, naazɛboma étɛp ɛdjɛk tɛp tak. Ye nabɛ é boo kwan eYuda. Bhii bɛ namɛt Yezu ɛ, bɛ é boo zɛkɔl nyɛ mɛmbɔ. Bhii tak, bɛ eezɛtɔ nɛ nɛ pɛ daa Kukuma Pilat. **2** Kuma bɛ nakum nɛ Yezu ɛ, wɔ gwaa, Kukuma Pilat zɛdji nyɛ náá: «Ye é wɔy é di mɛkoozi mɛ eYuda?» Yezu zɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Hɛɛɛ yɛ é dáa wɔy wɔ ɛmɛt kɛ'enek.» **3** Wɔ gwaa, eboo bɛghaa-Zɛɛb zɛsu nyɛ zukamwaa nɛ etɛp. **4** Tin, kukuma Pilat eebaazɛkɛ nɛ nɛ náá: «Wɔ ààkatarŋal é? Gwaka etɛp djas ɛɛ di ekeaa náá,

ye é woy é di ekus ε.» 5 Yezu ààkobooza nye yenek. Wɔ gwaa, Pilat djoka nye. 6 É gheɲ mebyon me ePak djas, Pilat nabebe é ne mefulu me epel mot membok ngot, da nye é wyiselaa é membok. Edhuu ε bot é naadi esée, mot Pilat aawiyisal é membok ɔ. 7 É gheɲ tak, é membok, ye nabe é ne dhiiti mot ndiila. Din ε le nabe é Bhaalabas. Nye nametaa é loog wat, be ne bot ε nabe boo dho nagó mot ε. 8 Tin, edhuu ε bot ε nadi tin ɔ, zokazebyet, tó pe daa mekoozi étep ekedji nye náá, nye sa, dáa nye bela ne esesa sok ε, nye bet mot membok ngot. 9 Dáa Kukuma Pilat nabee deenek ε, nye eezebooza ne nɔo náá: «Bi kwyel é náá, me wyisal mekoozi me eYuda é?» 10 Etee náá, Pilat nadi egu náá, Yezu nawaaa é membok ε étep mbee lyem eboo beghaa-Zeeb. 11 É di'enek, eboo beghaa-Zeeb nabe é, be moo basal edhuu ε bot be lee ne Pilat náá, ye goka é, nye wyisal be Bhaalabas. 12 Pilat eebaazeke ne nɔo náá: «Bi kwyel náá, me sa mot bi di edjóo mekoozi me eYuda ɔ, dáa?» 13 Edhuu ε bot ebaazetsim: «Bemka nye é melaaba!» 14 Pilat eezedji be náá: «Yaa esesee ebiyo nye sa?» Wɔ gwaa, be baazetsim elyelepe: «Bemka nye é melaaba!» 15 Dáa ye nabe náá, Pilat nadi ekwyel edje be sa elyem bɔo nadi ekwyel ε, nye é boowyisal be Bhaalabas. Tin, bhii nye nalwom náá, Yezu nyunaa ne eghwyes ε, nye é boodje be nya, étep be nekeebem nye é melaaba. 16 Esodja zokazetó ne Yezu kɔ ebesee ε bil ε kukuma Pilat. Bhii tak, be eezedjóo edhuu ε esodja djas, zeseg be. 17 Be eezebet Yezu ndjookuwa na toobelaa. Be eezepyeed nye kel megok, som nye ye ε é lo dáa koto mekoozi. 18 Be moo tin eswos nye meswosel me meduka: «Me eswos

wɔ, mɛkoozi mɛ eYuda!» **19** Bhii tak, bɛ moo nyuu nyɛ é lo nɛ lɛ ghwaazok, esɛɛ nyɛ mɛtɛl é mis, ekwyit mɛboŋ nɛ ɛmalal sok bhwoob'ɛ. **20** Bhii bɛ nazɛduk nyɛ deɛnek ɛ, bɔɔ zokazɛdis nyɛ ndjookuwa na tɔɔbelaa bɛ nabet nyɛ ɛ, bɛ eɛzɛbulal nyɛ ndjookuwa nyɛ nadi nɛ yɛ sok ɛ. Bhii tak, bɛ eɛzɛwɪs nɛ nɛ, éɛɛp bɛ neekɛbɛm nyɛ é mɛlaaba. **21** Wɔ gwaa, bɛ zɛɔɔ dhiiti mot nadi edus yɛ pɛ pyɛɛb ɔ, nyɛ kwyɛɛ Yɛzu é ɛbɛp ɛ mɛlaaba nyɛ aakɛbɛmaa é tak ɛ, nɛ bhɛl. Din ɛ mot tak nabɛ é Simɔŋ, mot dɛl ɛ di djóoaa Silɛn ɛ. Nyɛ nabɛ é sɛɛg ɛ Alɛkzandɛɛ nɛ Lufus. **22** Tin, bɛ eɛzɛtɔ nɛ Yɛzu pɛ dhiiti di bɛ nadi edjóo Ghologhota ɛ. Din ɛ tak kwyɛl ɛlɛɛ «Di Bhoobo Lo». **23** Tin, bɛ eɛzɛkwyɛl ɛɔɔɔ Yɛzu mɛnyok puuza nɛ dhiiti ngwyɛl bɛ di djóo miid ɛ, Yɛzu eɛzɛpɛɛ ɛɔɔ. **24** Bhii tak, bɛ eɛzɛbɛm nyɛ é mɛlaaba. Bot ɛ nadi tin ɔ, zokazɛkaa ekaad bɛ, bhii bɛ nazɛsa ɛgwɛyɛg éɛɛp bɛ neesɛɛ mot aanɔɔ kaad tak ɔ. **25** Bɛ nabɛm nyɛ é mɛlaaba é, é ɛwala ɛtɛn nɛ ɛnɔ yii mɛlɛm. **26** Ekwyala ɛɛ nadi ɛlɛɛ ɛsuk ɛ bɛ nabɛm nyɛ é mɛlaaba ɛ, nakwyɛl ɛlɛɛ náá: «Nyɛ é mɛkoozi mɛ eyuda.» **27** Bɛ nabɛm nyɛ é mɛlaaba é, nɛ bot ɛ djii bɛbá: ngɔt pɛ mbɔ ɛ ghɛŋ; nwyak ngɔt pɛ mbɔ ɛmyɛl. [**28** Deɛnek é esɛsɛɛ djas nadi kwyala ɛ, nabelaa ɛsuk: «Bɛ nabɛɛ nyɛ é tyɛ ngɔt nɛ bɛmbɛɛ ɛ bot».] **29** Bot ɛ nadi edhaa tin ɔ, nadi ɛgɔ nyɛ, bɔɔ esɛsyaal ɛlo, ɛɔɔɔ náá: «Hee! Wɔy mot di náá, wɔ é nɛ ghwyil ɛwaaz kok Ndjaɛ-ebuwa, da wɔ é baasum tɔ mɛlu mɛlɛl ɔ, **30** tsika nyɛl'ɔ wɔy wɔ ɛmɛt. Sula kɔ mɛlaaba mɛ wɔ di bɛma kɔ tak'ɛnek!» **31** Tyɛ wat nɛ ɛboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ ɛtsi moo tin ekwyii nyɛ náá: «Nyɛ ɛpɛtsik bot, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛtsik nyɛl'ɛ nyɛ

emet! **32** Mesia, mekoozi me bot e mbyak Yisalael, kasul ko melaaba be bem wo e tak e, etep bis neebbe, bhii tak, da bis e dum kon ne no!» Doo ne bot e nabemaa be ne be noo o, nabaadi e, elee nye. **33** Daa ye nadhaa mewala melal bhii kuku mwos e, wo gwaa, egwyitok zegwyiidela ko eko e bos djas, egwyitok elenek naaboya, kekum ewala elal yii bikoko. **34** Tin, e ewala e tak wat, wo gwaa Yezu zebo tsim: Eloyi, Eloyi, lama sabatani? Ye kwyel elae e naa: «Zeeb saag'am, Zeeb Saag'am! Etep ye wo bet me mam me emet deenek?» **35** Dhiiti mot to bot e nadi tin o, zokagwak daa Yezu nalii e. Nyey ne beso naa: «Gwakeka! Nye epedjoo Eli!» **36** Mot ngot pak'oo eezewyis kaab, kenoo pes kaad, kol e le ghwaazok, duu ye to menyok me na bwaaz-bwaaz. Bhii tak, nye eezeseeb Yezu ye e, nye neede. Wo gwaa nye baake ne noo naa: «Betka, djhooka beeka neghu Eli e waazyee, zedis nye e melaaba!» **37** Tin, bhii Yezu bo boo tsim e, nye naazesil eswos. **38** E di'enek wat, wo gwaa boo lembe na pip-pip nadi to Di na Dee, di ebek dhej ne koo to Ndjaa-ebuwa o, zokanyee kuku tak, kan pe eko, kekum pe si. **39** Daa mot di ko lo esodja nadi pe sok bhwoob e Yezu, nabee daa Yezu nasil eswos deenek e, nye eezeke naa: «Ne tseetse, mot'ak nabe e Mon e Zeeb.» **40** Ye nabaabe pe e, ne boa nadi ebee etep binek etsetape o. Boa e tak nabe e: Maali, moma del e Makdala, ne Maali, nyee e Zak yii mao dhyeeb be ne Yoses, zenoo Salome. **41** Ye nabe e, boa nadi egyee e loog e Yezu o, ye e boo e nadi edjedjaabal Yezu e ghej be nadi pe kyee dik Ghalile o, zenoo bedhiiti bete ne boa natoo pe Yeluzalem be ne be noo loog wat etep be neekwyi-kwyee nye ne mesa o. **42** Daa ye nabe naa,

dwoo moo é bikoko ε, ye nagoka é náá, mot ne mot ke
ekoobal ye esesee etee náá, melem me nadi du dwoo tak
ε, nabe é melem me dwoo saba. **43** Tin, wɔ gwaa dhiiti
mot, din ε le nabe é Zozef, nye nadi é mot del Alimate.
Nye nadi é, ngɔt tɔ bedhil ε bot ε boo kwan eYuda. Ye
mefulu nabe é àadjala ne yii besɔ. Nye nabe é ne ebwaalel
ε ebee ε Eyon ε Zeeb. Wɔ gwaa nye zetó, kewaab muu ε
Yezu pe daa Kukuma Pilat. **44** Tin, Pilat eezedjoka dáa
Yezu naleegwye kaab deenek ε. Bhii tak, nye eezedjoo
mot nadi kɔ elo e esodja be ɔ, nye é boozedji nye náá:
«Yezu eeloogwye mos é?» **45** Bhii nye nagwak boza mot
nadi kɔ elo e esodja náá, be nalee nye tseetse náá, ye nabe
é Yezu naazegwye é, nye é boozedje Zozef mot Alimate
muu ε Yezu. **46** Bhis Zozef nakabɔm bheeza na puu ε, nye
é boozesil muu ε Yezu é melaaba. Bhii tak, nye eezepil
muu'e tɔ bheeza tak. Tin, nye eezɛnɔɔ ye, kewa tɔ evit ε
be nabwak tɔ ekok ε. Bhii tak, be é boozediyal ebe ε evit ε
tak ne boo ekok ε be nakpak étep tak ε. **47** Ghuna Maali,
moma del ε Makdala, ne Maali, nyeeɛ ε Yoses, nadi ebee
di be nawa muu ε Yezu ε.

16 Dáa dwoo saba nadhar ε, wɔ gwaa Maali, moma del ε
Makdala, ne Maali, nyeeɛ ε Zak, zenɔɔ Salome zetó, kebɔm
bemul ε na mbee menuub étep be neekelɔɔb ye é muu ε
Yezu. **2** Tɔ ghooghom melem dwoo meken me yenga, be
eezeghee menyel, zetó pe mevit. **3** Be moo tin elii pak'ɔɔ:
«Be ze aakobiɲal mena ekok ε be diyal evit ne ye ε nenak
é?» **4** Dáa be kaben mis, gwyák pe sok ε, be kabee é, boo
ekok ε be nadiyal evit ne ye ε, ye ezebiɲelaa, ye moo
é ngwoob evit. **5** Wɔ gwaa be zeni tɔ evit, be kabee é,

dhiiti mɔɔ ngbaaz ndiindil pɛ mbɔ eghɛɲ nɛ kaad na puu
 é nyel. É di tak wat, bwoo eezɛmɛt bɛ. **6** Mɔɔ ngbaaz tak é
 boozeke nɛ nɔɔ náá: «Sa mot ààbem ba! Bi saɲ é Yezu, mot
 Nazalet, nabemaa é mɛlaaba ɔ. Nyɛ eezegom! Nyɛ tokapɛ
 wak. Beeka di bɛ nakɛl nyɛ ɔ. **7** Tóka, kɛlɛɛ nɛ bɛdjekɛl bɛ
 nɛ Pyɛɛd náá: “Nyɛ eetó, kɛbwood bin pɛ Ghalile. Ye é
 penek ɛ bi aakeboma nɛ nɛ dáa nyɛ nalɛɛ bin ɛ.”» **8** Bhii
 tak, bɛ eezɛwɪs tɔ ɛvit, zɛsum kaab é gbakeba etɛɛ náá,
 bebebwol naasa bɛ. Wyisa bɛ nawɪs tin ɛ, kaab wat, ààlɛɛ
 bot étɛp bwoo bɛ nadi nɛ yɛ ɛ. **9** (note: The most reliable and
 earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.) [Yezu eezegom tɔ
 mɛlem mɛ elu ɛkɛn e yenga, nyɛ nakan ɛlyaal nyel'ɛ é nɛ
 Maali, moma dɛl ɛ Makdala, moma nyɛ nasɔ embee esisim
 etɛn nɛ ebá tɔ lɛ ɔ. **10** Wɔ gwaa Maali tak kɛlɛɛ etɛp e tak
 nɛ bot ɛ nadi bɛ nɛ Yezu ɔ. Bɛ nadi é, tɔ ghorɲ nɛ mɛgwɪɛ.
11 Tin, dáa bɛ nadi egwak dáa Maali nadi eke náá: «Yezu é
 nɛ tsik! Mɛ eebee nyɛ!» Bɔɔ djas nabe é ààmyaal nyɛ. **12**
 Bhis yenek, bot ɛbá nadi esik, tó pɛ dɛl ɛ lɔɔ. Wɔ gwaa,
 Yezu zɛboma nɛ nɔɔ é ze, nyɛ zokazetɛl nyel mbi tela
 sis. **13** Bɛdjekɛl binɔk bebá zokabula, zɛlɛɛ bɛsɔ bɔɔ. Bɔɔ
 ààmyaal bɛ yenek. **14** Bhii tak, wɔ gwaa nyɛ zɛtɛl nyel nɛ
 bɛdjekɛl kam nɛ ngɔt nalik ɛ, é sok bɛ nadi kɔ mesa edɛ
 edee ɛ. Tin, nyɛ eezɛdul bɛ mɛlɔ náá: Bɛ ààdum kɔɲ nɛ
 Zɛɛb. Dɔɔ nɛ ɛlyɛl ɛ lo bɛ di nɛ yɛ ɛ, ààmyaal sa bot ɛ
 nabee nyɛ, nyɛ eezegom ɔ nalɛɛ ɛ. **15** Bhii tak nyɛ eezɛlɛɛ
 nɛ nɔɔ náá: «Tóka kɔ bɔs djas, kɛgoolaka bot ɛ membyak
 djas Mbɛɛ Bhaadal. **16** Mot é dum kɔɲ nɛ Zɛɛb, da nyɛ é
 duwa Zɛɛb ɔɔ, mot tak é waabela tsik. Mot é pɛɛ ɛmyaal
 ɔɔ, nyɛ waabela ndjɛ tɔ epɛɛ. **17** Beeka endem e mɛbwala

aalyaal náá, bak é bot ε di edum korj ne nam ɔ: Ne din ε lam, be waaso embee esisim. Be waalii elii na bes. **18** Be waamet benyo ne membɔ. Neghu be de medii me dho ɔɔ, ye aanàkwaasa be sonok. Be waakel membɔ mɔɔ kɔ bot ε mebɛ́, bot ε mebɛ́ tsak.» **19** Bhii Gheɲ Yezu nazelii ne nɔɔ deenek ε, wɔ gwaa nye zebyet tɔ gwoo. Penek, nye é ndiindil pe mbɔ eghen ε Zeeb. **20** Bhii tak, bedjekel naazetɔ medhik djas, kegoola Mbɛɛ Bhaadal. Gheɲ nadi é ne nɔɔ sama wat, ekwyi-kwyee be tɔ mesa. Endem e mebwala menek é nadi elyaal bot ne tseetse náá, Zeeb é nadhis be.]

Luk

1 Boo-mot Teofil, dǎa ye nabe náá, bot ɛbuepe naakwyel ɛkaada tǒ mekana etep ee nadhaa pak'ena ɛ, **2** ne dǎa bot ɛ nabee ne mis mǎǎ met tyee etep bak djas nadi esael nakaadaa bis é meken ɛ. Bot ɛ tak nabe é, be moo bot ɛ mesa ɛ Zeeb. **3** Bhii me nazedu etep tak kekum pe mesuk me tak ɛ, me é booke náá, ye goka é náá, mam pe, me kaada wǎ etep bak djas tǒ ekwyla, wǎy kukuma Teofil. **4** Me sa deenek é, étép wǎ neegu etsɛtse e mɛlyo me wǎ nabela ɛ. **5** É gheɲ Elood nadi mekoozi kǎ Yude ɛ, ye nabe é ne dhiiti ghaa-Zeeb, din ɛ le nabe é Zakali. Nye nadi é ngot tǒ sama ɛdhuu ɛ beghaa-Zeeb nadi tǒ lǎǎg ɛ Abiya ǎ. Myel nabe é dha ɛ boo ghaa-Zeeb Alǎn. Din ɛ le nabe é Elizabet. **6** Bǎǎ djas bebǎ nadi é bot ɛ epiki é mis ɛ Zeeb. Be nadi eduwal ne eke tyee etsi ne metiɲ ɛ Gheɲ di ele ɛ enyǎepe. **7** Saabegǎs kabe é náá, be nabe é ààbe ne mǎn. Elizabet nabe é kwyiid moma, nye nabe é ààbe ne ghwyil ɛbya etee náá, bǎǎ djas nabe é, be moo betǎa-bot. **8** Dhiiti dwoo, Zakali nadi esa mesa me yii ghaa-Zeeb tǒ Ndjaa-ebuwa, etee náá, ye nabe é yǎbǎ lǎǎg ɛ nadi tǒ mesa é dwoo tak. **9** Be eezesa dhiiti egwyeeɲ tǒ ezel ɛ lǎǎ, dǎa eboo beghaa-Zeeb nadi ezezye ne esa sok ɛ étép be neesée mot aani, tǒ kedik bemul na mbee menuub tǒ Di na Dee ɛ Gheɲ ɛ. Zakali é naséeaa dwoo tak étép ekedik menanas. **10** ɛdhuu ɛ bot djas naleelik ɛ pe kel edjaala é ewala ɛ menanas na mbee menuub nadi edikaa tǒ Di na Dee ɛ. **11** Tin, dhiiti fofop ngot ɛ Gheɲ zokazetuula Zakali «zaka». Fofop tak eezetyaa tetel pe mbǎ eghɛɲ mesa ebuwa di edikaa bemenanas ɛ. **12** Dǎa Zakali nabee nye é, ye nabe é

bwoo ne bebebwol naamet nye elyelepe. **13** É di'enek, fofop eezেকে ne ne náá: «Nàdi ne bwoo Zakali, etee náá, Zeeb eegwak mendjaala mɔ! Elizabet mwalo é waabela ebum. Nye waabya wɔ mɔn mɔɔ motom. Wɔ aaget mɔn tak ε Zanɔ. **14** Wɔ aadi é tɔ boo memyaala. Tin, bot ebuepe é waamyala dum ne ebyel ε le. **15** Etee náá, nye aadi é boo-mot é mis ε Gheɔ. Nye aanàde menyok me vin, ààde dɔɔ ne kwaambi bedhiiti menyok me di edje elangi ε. Sisim na Dee é waalwood tɔ le nye dinaa tɔ mɔ nyeeɔ. **16** Nye waasa náá, bɔn Yisalael ebuepe bula zedum koɔ ne Gheɔ Zeeb'ɔɔ. **17** Tin, nye waake sok bhwoob ε Gheɔ ne sisim ne eghen ε ngoolel-mekpa ε Zeeb Eli, éteɔ nye neebulal egwakel pak beseeɔ ne bɔn bɔɔ. Ne ebaasa náá, bot ε di elyel elo ɔ swoola mefulu éteɔ be needi bot ε etsɔɔ ne epiki.» **18** Tin, Zakali eezেকে ne fofop náá: «Mam aagu náá, eteɔ ee wɔ di elɛ ε, ye é tseetse dáa? Etee náá, me moo é tɔa-mot. Mwalam pe moo é ye sil-moma.» **19** É di'enek, fofop é boozeboɔza ne ne náá: «Din ε lam é Ghabhiliel. Ye é mam é dyebadi sok bhwoob ε Zeeb éteɔ elwomel be. Nye lwom me ε, me zeli ne nɔ, me zelee wɔ mbee bhaadal'enek. **20** Deenek, wɔ ààpamyaal eteɔ ee me lee wɔ ε, sonok be náá, eteɔ tak ε waasée é ewala ε Zeeb zekoobal ε. Éteɔ tak é di náá, wɔ aadi é bubu. Wɔ aanàkwaabaalii, kana dwoo mos kekum dwoo esesée binek djas aasael ε.» **21** É di'enek, bot ε nazye mendjaala ɔ nadi ebwood Zakali, bɔɔ edjoka dáa nye nadi ebɔya tɔ sum Di na Dee ε Zeeb. **22** Tin, dáa nye nakawis ε, nye nabe é, nye moo ààkabe ne tyee nye kalii ne nɔ. Tin, bot eezegék náá, nye eebee dhiiti djema mebwala penek tɔ

sum Di na Dεε ε Ζεεβ. Έ di'enek, nye nakalii-lii ne nɔɔ ε ne egeka dάa bubu, έτεp nye nabe έ, nye moo bubu. **23** Tin, dάa Zakali nasilal bim melu me nye nagoka ne esa mesa me tɔ Ndjaa-ebuwa ε Ζεεβ ε, nye eezesik pe del ε le. **24** Ba melu bhii tak, Elizabet myel eezebela ebum. Wɔ gwaa, nye zokazesɔwa ne ebum ε tak tyee bengɔn eten. Nye nadi ekeke έ nάά: **25** «Bee sa Gheɲ sa dum ne nam ε, nye eemyaal edis ε me tɔ esa ee nadi edje me sen έ mis me bot ε.» **26** Bhii bengɔn eten ne wat yii ebum ε Elisabet, Ζεεβ eebaazedhis fofop Ghabhiliel pe del ε Nazalet, pe kyee dik Ghalile. **27** Nye nadhis fofop tak έ pe daa mɔɔ moma ngɔt di ààgu botom ɔ, din ε le nabe έ Maali. Nye nadi έ, ghɔɔd motom ngɔt ne din ε Zozef. Zozef nabe έ dha ε Mekoozi Dhavid. **28** Fofop eezetuula nye, swos nye, nyeɲ nάά: «Dia tɔ memyaala, wɔ eeboma ne mbee bhwoob ε Ζεεβ. Gheɲ έ ne nɔ lɔɔg.» **29** Maali moo tinaak «yooo», edjoka ne mbi yenek mekpa. Nye έ boozedji esuk ε yenek meswosel. **30** Fofop έ bookake ne ne nάά: «Maali, nàbem ba, etee nάά, wɔ eeboma ne mbee bhwoob ε Ζεεβ. **31** Wɔ waabela ebum. Wɔ waabya mɔn mɔɔ motom. Din ε wɔ aaget nye ε, ye aadi έ Yezu. **32** Nye aaboodi έ boo-mot, be aadjoo nye Mɔn Ζεεβ-Mekaake. Gheɲ Ζεεβ έ waanεεg nye mekoozi dάa Dhavid bhaab'ε nadi έ. **33** Deenek, nye aadi έ mekoozi kɔ mbyak Yisalael kɔm-kɔm. Eɲoɲ ε le aadi έ ààbe ne εsik.» (aiōn g165) **34** Maali eezεke ne fofop nάά: «Yiizaag aasaal dάa? Mam έ di ààgu botom'aak?» **35** Fofop eezεbɔɔza ne ne nάά: «Sisim na Dεε έ waazyε kɔ lɔ. Ghwyil ε Ζεεβ-Mekaake έ waabutal wɔ. Έτεp tak ε mɔn na dεε wɔ waabya ɔ, nye aadjooaa έ Mɔn Ζεεβ. **36** Dɔɔ

ne Elizabet mɔn nyoog é waabya ngbe mɔn motom, ye nakoozobe náá, nye é sil-moma. Nyey mot be nadi ekeke náá, nye é kwyiid ɔ, ebum e le moo mos é ne bengon eten ne wat. **37** Etee náá, ye tok ne sa Zeeb aadi ààkwak.»

38 Tin, Maali zebɔɔza ne ne náá: «Mam é mot-mesa e Gheɲ. Ye sael ne nam dáa mekpa mɔ di eke náá, ye sael e.» Bhii tak, fofop eezetó ye. **39** Ààbɔya tɔ melu menek deenek, Maali eezegheɛ, tó kaab pe del e metsok nadi pe kyee dik Yude e. **40** Nye eezeni tɔ ndjaɲ e Zakali, bhii tak nye eezeswos Elizabet. **41** Dáa Elizabet nazogwak-gwakak meswosel e Maali e, é di tak wat wɔ gwaa, mɔn zekuu nye tɔ mɔ. Tin, wɔ gwaa Sisim na Dee zelwood tɔ le. **42** Nye eezetsim elyelpɛ náá: «Zeeb eesee wɔ metel dhaa boa djas kɔ bɔs'ak! Deenek, eseeɛa metel menek é dɔɔ ne kɔ mɔn wɔ aabya ɔ. **43** Mam é yam nwyaa dhiiti vanj moma, etee náá, nyeeɛg e Gheɲ'am zye pe daa lam? **44** Etee náá, ye be é, wɔ eebee náá, é sok me gwak meswosel mɔ e, ye be é, mɔn eekuu me tɔ mɔ ne memyaala. **45** Menyɔ ne nɔ, etee náá, wɔ eemyaal náá, Gheɲ é waasa sa nye lee wɔ e!»

46 É di'enek, Maali eezɛke náá: «Me epeduwal Gheɲ ne lyem'am djas. **47** Sisim'am é pe tɔ boo memyaala kɔ esu e Zeeb metsik-bot mam. **48** Etee náá, nye eeliig mis me, gwyák mot-mesa me, mam ààkobe yam mot etela e nyel. Ne tseɛtse, kana dwoo elak mos, membu ne mesee, bot aakadjoo me é “moma Zeeb nazesee metel ɔ”. **49** Etee náá, Zeeb Mekaake eesa eboo esonok tɔ lam. Nye é Zeeb na Dee. **50** Nye ne bu enem esa, melu ne mewala djas dum ne bot e di eduwal metiɲ me ɔ. **51** Nye eesa mesa me mebwala ne eghɛɲ be. Nye eetwak bot e di ne mebet tɔ

ne embæe be **55** ne Abalaam be ne bedha be, kəm-kəm si
ne kəm, dāa nye nakek bebhaab binaka ε.» (aīōn g165) **56**

ε, βε moo tin esiiza tō bhum elyem bōō, edji náá: «Mōn tak aadi zē?» Ye nabe é tsēetse náá, ghwyil ε Gheη nadi é tō le. **67** Zakali, sēeg mōn nabe é, nye eelwood nε Sisim na Dεε. Wō gwaa, nye zokani egoola mēkpa mε Zεeb tō Sisim. Nye nadi ekeke é náá: **68** «Mena goka é nε εsεε Gheη Zεeb bot ε Yisalaēl mētel. Etεε náá, nye eezēkwyee bot ε mbyak'ε, nye eepεk βε. **69** Nye eewyisal mena gheη mot, mētsik-bot, pε tō bēdha ε mēkoozi Dhavid mot-mesa mε. **70** Ye é etεp ee nye naloozεεε tō enuub e bεngoolεl ε mēkpa mε na edεε ε. (aiōn g165) **71** Nye naakεk mena tsik di epεk mena é mēmbo mε bot ε mēbhuka mena ε, dōō nε si mēko mε bot ε di esa mena εbiyo o. **72** Nye naagék gheη nε bεbhaab benaka. Nye nabe é ààdjisa εbheη ε le na dεε nye nalik ε. **73** Nε tsēetse ye nabe é, Zεeb eetuwal myoη nε mesoη mε é mis mε bhaab'ena Abalaam náá, **74** nye waazεpεk mena é mēmbo mε bot ε mēbhuka mena. Étεp mena neesaka mesa mε, ààβε nε bwoo tō ebhum elyem bena. **75** Etεε náá, mena needika dεε nε piki é mis mε, é melu mε tsik'ena djas. **76** Deenek, wōy mōn'am, wō aadi é, ngoolel-mēkpa ε Zεeb-Mēkaake. Etεε náá, wōy é kwaake sok bhwoob ε Gheη étεp wō neekoobal mεze mε. **77** Etεp wō neeεε bot βε náá, nye epezye zεtsik βε, da pel mesyem mōō. **78** Tsēetse, Zεeb'enabelka nε bu enem esa, nε kwyel. Dusa tō gwoo, nye eewyisal kō lena gwyε tyee wat nε mēkas mε gwyε di edjem tō mēlem ε. **79** Etεε náá, nye neewyisal bot ε di tō ghooghōm, nε tō piyo εsyee o, tō gwyε. Nye needjεed mēko mε kyeed mena pε ze egwyem.» **80** Dāa mōn nadi ewyee ε, sisim ye nabaadi

ewyee εβυερε. Nye nadidi έ, tó kyee dik besye di ààbe ne mēdii ε, kēkum dwoō nye nazelyaal bot ε Yisalael nyel ε.

2 Έ gheḡ tak, wó gwaa, Sezaad Oghust zokazelwom bot, be kwyal min me metaḡ me bot ε bós djas. **2** Έken ε eleega ne ekwyal ε min me bot nasael έ έ gheḡ Kilinus nadi kukuma dik Siili ε. **3** Bot djas nadi etó kekwyekwyalaa min ε mot ne mot pe del ε le. **4** Zozef zokadus pe kyee dik Ghalile, pe ghaada Nazalet, nye neezetó pe kyee dik Yude, pe del ε Bheteleem, etee náá, nye nabe έ dha ε Dhavid. **5** Nye έ bootó pe eleega ne ekwyala e min be ne ghóod'e Maali. Maali nadi έ ne εbum. **6** Dáa be nakadi tin ε, wó gwaa, ewala ε nabe náá, Maali έ waasyas ε zokazekum. **7** Nye έ boozebya mōn megwyak me. Tin, nye έ boozebet nye eghóod, pil nye tó bhelangiti, bhii tak nye eezekel nye kó mōō teeḡ be nadi ekekel edee e ebhata ε, etee náá, be nabe έ ààbela di tó ndjaa bedjon. **8** Έ kyee dik tak wat, ye nabe έ ne bebaalel ε ebhata, be nadi έ tó bal ebaal esan ε ebhata bōō έ pum. **9** Wó gwaa, fofop ε Gheḡ zetuula be. Mekas ε Gheḡ naazekaal be «bwyeee». Wó gwaa, bwoō zesa be εbυερε. **10** Tinaak, fofop eezeleε be náá: «Nàbemka ba, etee náá, me zye έ, zegoola bin mbeε bhaadal, yii bot djas aamyala ne ye ε. **11** Έ pum'ak mos, kó del ε Dhavid, metsik-bot eezebyel έτερ'en. Ye έ Mesia, Gheḡ. **12** Beeka geka bi aagwyak nye ne ye ε: bi έ waabela mōn tólō wola tó bhelangiti, ndjaasi kó mōō teeḡ be di ekel edee e ebhata ε.» **13** Έ di'enek wat, wó gwaa, betε ne efofop zokadus tó gwoō, zesεega ne fofop nadi tinaak sok ɔ, be moo tin eduwal Zeεb, bōō náá: **14** «Duu ne Zeεb pe εko tó gwoō, tin, egwyem kó bós

dum ne bot e nye di ekwyel o!» 15 Dáa efofop nalik be, sik pe to gwoo e, bebaalel e mesaa me ebhata zokazeke pak'oo náá: «Djhootóka pe Bheteleem. Ye goka é náá, mena beeka sa tuula penek e, sa Gheh lyaal menaka e.» 16 Be eezeghe menyel tó, tin, be eezebela Maali be ne Zozef, doo ne mon toloo ndjaasi ko moo teg be nadi ekekel edee e ebhata e. 17 Dáa be nakabee nye é, wo gwaa, be zele etep ee fofop'enok nalee be dum ne mon tak e. 18 É gheh bot djas nadi egwak mbi etep ee bebaalel e mesaa me ebhata binek nadi ele e, bot djas naadyeebadjoka. 19 Ye kabe Maali o, nye nazobaal etep binek djas é to bum lyem'e. Tin, nye moo esiiza ebuepe. 20 Bhii tak, bebaalel e mesaa me ebhata é boozesik. Be nadi eduwal Zeeb, etep endem ee be nazebee e, ne yii be nazegwak e, ne etep ee efofop nalee, nabatasael e. 21 Bhii melu meten ne el el mon nabyel e, wo gwaa, be zetó, keniigal nye beka, tin, be eezegget nye din e Yezu, din e fofop nalee be, esok ne nyeeg ne bela ebum e. 22 Tin, ewala e nabe náá, Zozef be ne Maali kesa mezel me etsi e Moiiiz nadi ele etep ebyel e mon e, ye eezedjala. Wo gwaa, be zetó ne mon pe kok Ndjaa-ebuwa Yeluzalem etep ekelyaal Gheh mon. 23 Etee náá, to etsi e Gheh, ye nabe é, ye eekwyalaa náá: «Mon motom, yii megwyak aabyel o, nye aadi é ngbe Gheh.» 24 Be nabaadi é, edje doo ne dhiiti buwa yii etsi e tak wat di edji e. Ye nabe é: «Mepapak membá, neghu boo megum membá.» 25 Pe Yeluzalem, ye nadi é, ne dhiiti mot, din e le nabe é Simeyon. Nye nadi é, mot epiki, eduwal Zeeb. Nye nadi ebwood mot aazetsik Yisalael o. Sisim na Dee nadi é ne ne loog. 26 Sisim na Dee naaloolle nye náá, esok

ne nye ne gwe, nye waabee Mesia Gheŋ aadhis o. **27** Wɔ
 gwaa, Sisim na Deɛ zedul Simeyɔŋ, nye tɔ pe kok Ndjaa-
 ebuwa. Bebyael e Yezu naazyɛ ne mɔn'ɔ ɛtɛp ezɛsa nye
 dɔa mɛkpa mɛ etsi di elɛɛ ɛ. **28** Simeyɔŋ ɛ boobɛp mɔn tɔ
 membo mɛ. Bhii tak, nye eezɛghaapɛɛ Zɛɛb. Nyeɛ nɔɔ: **29**
 «Nenak, Gheŋ, beta kwom'o nye gwe tɔ egwym, tyee
 wɔ nalɛɛ nye ɛ. **30** Etɛɛ nɔɔ, mis mam eezebee tsik wɔ
 nadhis bis ye ɛ, **31** tsik wɔ nazekoobal ɛtɛp membyak
 djas ɛ. **32** Ye ɛ ngel aasa nɔɔ, membyak mesis gu wɔ ɛ.
 Ye ɛ duu bot ɛ mbyak'o, Yisalaɛl.» **33** Sɛɛg ne nyeɛg e
 Yezu nabe ɛ, edjoka dɔa Simeyɔŋ nadi elii dum ne mɔn'ɔ
 ɛ. **34** Simeyɔŋ ɛ boozɛɛɛ be metel, nye ne Maali nyeɛg
 nɔɔ: «Zɛɛb dhis mɔn'ak ɛ, ɛtɛp ekwyesal bot ɛbuɛpe ne
 ɛwyɛl bot ɛbuɛpe pe ko Yisalaɛl. Nye aadi ɛ, ndem ngɔt ɛ
 Zɛɛb. Bot ɛbuɛpe ɛ waasyaala bhyeed ko lo'ɛ. **35** Tin, nye
 waalyaal popoopwon egeka ee di esyela tɔ ebhum elyem
 e bot ɛbuɛpe ɛ. Ye kabe wɔy Maali o, mezuɛ ɛ waatuu wɔ
 lyem dɔa pel, ketuula pe yii kyee.» **36** Ye nabaabe ɛ ne
 dhiiti ngoolɛl-mɛkpa e Zɛɛb. Din ɛ le nabe ɛ An. Nye nabe
 ɛ esyes e Fanuɛl, mot mbyak e Asɛɛd. Nye nabe ɛ, nye
 eezedyeebageeb. Nye nabe ɛ, nye naadi membu metɛn
 ne ebɔ, be ne ngom naba nye, nye dinaa ɔɔgu botom o.
37 Bhis esyee e ngom, nye nabe ɛ ɔɔkabaatɔ eba, kekum
 membu mɛkam-metɛn ne elɛl ne membu menɔ. Nye nabe
 ɛ ɔɔdus tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nye nadidi ɛ, esa mesa mɛ
 Zɛɛb mwos ne pum, ne etsi ɛ edee tɔ mendjaala. **38** Wɔ
 gwaa, nye zetuula dwoɔ tak wat, nye moo tin eduwal
 Zɛɛb, bhii tak nye moo elii ne bot ɛ nadi ebwood nɔɔ,
 Yeluzalɛm zɛpɛkel ɛ ban o, dum ne mɔn tɔlɔɔ. **39** Dɔa sɛɛg

ne nyeeɛ ɛ Yezu nasilal esa esesee djas etsi ɛ Gheɲ nadi
 elɛ ɛ, be eezesik ne ne pe kyee dik Ghalile pe del ɛ loo
 Nazalet. **40** Tin, ye nabe é mɔn eewyee ne ebɛ ɛ mis, Zeeb
 naawa to le etsoɲ ne enɛm ne embɛɛ be. **41** Membu djas
 bebyael ɛ Yezu nabe é, etetó pe Yeluzalem éteɖ ekeboɓ
 ebyoɲ ɛ Pak. **42** Dáa Yezu nabe nye moo ne membu kam
 ne ebá ɛ, be é boozetó ne ne, dáa ye nadi ezezye ne esesee
 to mefulu moo ɛ. **43** Dáa ebyoɲ nasi ɛ, be eezesik. Ghuna
 mɔn'oo Yezu naalik pe Yeluzalem, tinaak, bebyael ɛ Yezu
 ààgu. **44** Boo nadi egek ɛ náá, nye é be ne bedhiiti bot to
 zukamwaa ne bot ɛ nadi eke loog wat be ne be noo o. Tin,
 boo zokake muu dwoo. Wo gwaa, be zekan esaɲ ɛ nye pak
 boɲ nyeeɛ boo, ne besɔ boo bot ɛ nadi é ebyoɲ be ne be noo
 o. **45** Boo ààbela nye ɛ yenek. Be é boozesik pe Yeluzalem
 esaa nye. **46** Tin, kuma ye nakum melu melɛl boo esaa nye
 ɛ, wo gwaa, be zebela nye to kok Ndjaa-ebuwa. Nye nadi é,
 ndiindil, belyoel eewa nye kuku ebwak, nyey egwak be, ne
 ebaadji be ekiya. **47** Bot djas nadi egwak nye o, be nadi
 edjoka ebuɛpe ne kwaambi etsoɲ nye nadi ne ye ɛ, ne dáa
 nye nadi ebɔɔza ekiya boo ɛ. **48** Dáa seeg ne nyeeɛ nabee
 nye ɛ, wo gwaa be zedjoka ebuɛpe. Nyeeɛ é boozɛke ne ne
 náá: «Mɔn'am, éteɖ yé wo sa bis deenek? Bhum elyem e
 bis ne soog di é pe eko. Bis eesaa wo, saa saa.» **49** Nye é
 boozɛboɔza ne noo náá: «Bi saa me éteɖ yé? Bi ààgu náá,
 me é to ndjaa saag'am, éteɖ esa mɛsa me?» **50** Kabelá náá,
 be nabe é ààmet esuk ɛ sa nye nadi elii ɛ. **51** Bhii tak, be
 eezesik ne ne pe Nazalet. Nye nadi elooba ne nyeeɛ ne
 seeg. Tin, nyeeɛ zokabaal etɛɖ binek djas to lyem'ɛ. **52**

Yezu moo tin ewyee ne tye, ne etsoŋ, ne enem ne embɛɛ é mis me Zɛɛb ne é mis me bot.

3 Ye nabe é, é sok Sezaad Tibɛɛd nadi, nye moo ne membu kam ne eten kɔ bóó ekukuma dik'ɛ ɛ, Pɔɔs Pilat nadi é kukuma Yude, Ellood kadi é ekɔk kɔ Ghalile. Ye kabe mɔn nyɛɛg Filip ɔ, nye nadi é kukuma kyee dik Ituud, ne Talakonitid. Lizanyas nakabe ye ɛ kukuma kyee dik Abilen. **2** É gheŋ Anas ne Kayif nadi eboo beghaa-Zɛɛb ɛ, ye nabe é Zɛɛb naalii ne Zarŋ mɔn Zakali pe tɔ bal. **3** Zarŋ zokazyɛ kɔ mɛl me nadi pe kyee dik wat ne dii Yulɛn ɛ. Nye natutuud é náá: «Liigka elyem, da bi é kɛduwa Zɛɛb. Tin, Zɛɛb é waapel mesyem men.» **4** É di'enek, etɛp ee nadi kwyala tɔ Mɛkana me ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Ezayi ɛ, ye naabela ɛsuk. Ye nabe é náá: «Mot ngɔt ɛpetuud tɔ bal: “Koobalka ze ɛ Gheŋ, da bi é tuu nye meze me na looba-looba! **5** Edi e na sebetɛɛ di pak mɛtsok djas ɛ, ye waabimelaa. Mɛtsok ne eghooda djas é waasilaa. Memboŋ djas di é ze ɛ, ye waasekaa. Meze me di, ye eezepulel ɛ, ye waakoobelaa. **6** Tin, bot djas é waabee tsik Zɛɛb aadjɛ ɛ.”» **7** Mɛdhuu me bot nadi ezye pe daa Zarŋ etɛɛ náá, Zarŋ neezɛduu be Zɛɛb. Zarŋ zokake ne nɔɔ náá: «Biyo mɛgel mak, eze lyo bin náá, bi kaab ɛbuk ɛ Zɛɛb di ekunaa yenek? **8** Lyaalka ne esesɛɛ bin náá, ye é tɛɛtɛɛ náá, bi eezeswoola etsik bin, da bi é bet eke biyo ne biyo náá: “Dhiiti sonok aanàkwaasa mena, etɛɛ náá, Abalaam é bhaab'enaka.” Betka me lee bin náá, Zɛɛb é ne ghwyil ɛsa náá, mɛkok mak liiza, ye di bɛdha ɛ Abalaam. **9** Ye goka é bi é gu náá, zoŋ moo é neɛga é ɛbok ɛ le, étɛp ye neetsaal ekaŋal e tak. Ele djas aadi ààdjɛ bhum ɛ, goka é

ne etsaalaa. Bhii tak, ye waakedikaa to du.» **10** Wo gwaa bot moo tin edji nye náá: «Bis goka ne esa dáa?» **11** Nye é boozeboza ne noo náá: «Mot di ne ekuwa ebá o, goka é ne egwyena wat, dje mot di ààbe ne ye o. Bela náá, mot di ne edee e dek o, nye kaa ne bot é di ààbe ne ye o.» **12** Benɔɔɔɔɔɔ e epata e lapo zokabaazyɔ yobo zeduwa Zeeb. Wo gwaa be dji Zaɔ Nduuel-bot náá: «Lyoel, bis goka ne esa dáa?» **13** Nye eezeeboza ne noo náá: «Nàwaabka bot epata e lapo dhaa yii kukuma di elee náá, bi goka ne ewaab e.» **14** Esodja zokabaadji yobo náá: «Ye kabe bis o, bis goka ne esa dáa?» Nye eezeeboza ne noo náá: «Sa mot ààbaanoo sa mot ne bhel, sa mot àasu mot tɛp. Bi goka é ne ede e efute e mesa min.» **15** Bot djas nadi ebwood ne ebwaalel djas. Bot djas nagek é náá, Zaɔ nabe é Mesia. **16** Nye eezeeke ne boo djas náá: «Mam duu bin Zeeb é to medii. Ye kabe mot di ezye bhis'am o, nye eedhaa me ne mebwala ne ghwyil. Mam aanàkwaakobela-belak duu emalal étep ekotii-tiiak ekel e ekoko be. Nye aaduu bin Zeeb é to ghwyil Sisim na Dee ne to du. **17** To membo me, nye eemet zyaagal étep nye neewa mbek pak mbee bhum ne mbee bhum. Tin, da nye é wa mbee bhum ko taa. Ye kabe embee bhum o, nye kakemwas ye e to du na kom-kom.» **18** Zaɔ naalelee bot Mbée Bhaadal ne bete ne dhiiti bemelyo. Nye nadi elyo be ne edje be ghwyil. **19** Wo gwaa, Zaɔ zokazedul mekoozi Elood melo ko esu e Helodhiaad mwaa mon nyeeg nye nadek o, doo ne étep embee esesee nye nadi esa e djas. **20** Tin, Elood naabaazesa dhiiti mbee tɛp: nye naawa Zaɔ é mbok. **21** Bhii bot djas nazeduwa Zeeb e, Yezu pe naazeduwa Zeeb. Nye nadi edjaala, wo gwaa

gwoo zεbeηel. **22** Bhii tak, Sisim na Dεε eezezul kɔ le tyee εghum. Wɔ gwaa, dhiiti gwood zokazεgék tɔ gwoo náá: «Wɔ é mɔn'am mε dyeebakwyeɭ ɔ. Mε eedyeebamyaala ne nɔ εbuεpe.» **23** Yezu nabe é, nye moo ne membu tyee mekam-meɭel é sok nye nakan mesa mε ε, ne dáa bot nadi eke náá, nye é mɔn Zozef ε. Zozef nadi é mɔn Eli. **24** Eli é mɔn Mattat, Mattat nakadi é mɔn Levi. Levi nabe é mɔn Melki, Melki nakadi é mɔn Zanayi, Zanayi nabe é mɔn Zozef. **25** Zozef nakadi é mɔn Mattatya, Mattatya nabe é mɔn Amɔs. Amɔs é mɔn Nawum. Sεεg ε Nahum nabe é Esli, Esli é mɔn Naghayi. **26** Naghayi nabe é mɔn Maat. Mot nabya Maat ɔ nabe é Matatyas. Matatyas nabe é mɔn Semeyi. Mot nabya Semeyi ɔ, nabe é Yosεk. Yosεk nabe é mɔn Yoda. **27** Yoda nakadi é mɔn Yoanan. Sεεg ε Yoanan nabe é Lesa. Lesa nadi é mɔn Zolobabel, Zolobabel nakadi é mɔn Salatyel, Salatyel nabe é mɔn Neeli. **28** Neeli nakadi é mɔn Melki, Melki nadi é mɔn Adhi, Adhi nakadi é mɔn Kosam, Kosam nadi é mɔn Elmadham. Elmadham nakadi é mɔn Eed. **29** Mot nabya Eed ɔ, nabe é Zosue, Zosue nabe é mɔn Eliezeεd, Eliezeεd kadi é mɔn Yolim, Yolim nabe é mɔn Matat. Matat kadi é mɔn Levi. **30** Levi nabe é mɔn Simeyɔη, Simeyɔη kadi é mɔn Yuda. Yuda nabe é mɔn Zozef, Zozef kadi é mɔn Yonam, Yonam nabe é mɔn Eliakim. **31** Eliakim nakadi é mɔn Melea, Melea nabe é mɔn Mena, Mena nakadi é mɔn Matata. Sεεg ε Matata nabe é Natan, Natan kadi é mɔn Dhavid. **32** Dhavid nabe é mɔn Yese, Yese kadi é mɔn Obεεd. Obεεd nabe é mɔn Bhooz, Bhooz kadi é mɔn Sala. Sala nabe é mɔn Naason. **33** Naason kadi é mɔn Aminadaab, Aminadaab nabe é mɔn

Almin, Almin kadi é mɔn Aalni. Aalni nabe é mɔn Eslɔn, Eslɔn kadi é mɔn Peleez, Peleez nabe é mɔn Yuda. **34** Yuda nabe é mɔn Zakɔɔb, Zakɔɔb nakadi é mɔn Izak. Izak nabe é mɔn Abalaam. Sɛɛ ɛ Abalaam nabe é Teela, Teela nabe é mɔn Nakɔɔd. **35** Nakɔɔd nabe é mɔn Seluug, Seluug nabe é mɔn Lewu, Lewu kadi é mɔn Peleeɛg. Peleeɛg nabe é mɔn Ebɛɛd, Ebɛɛb nabe é mɔn Sala. **36** Sala nabe é mɔn Kenan, Kenan nabe é mɔn Alpaksaad, Alpaksaad é mɔn Sɛm, Sɛm é mɔn Noe, Noe é mɔn Lemɛk. **37** Lemɛk nabe é mɔn Matusalem, Matusalem nabe é mɔn Enɔk. Enɔk é mɔn Yelɛɛd, Yelɛɛd nabe é mɔn Malaleɛl. Malaleɛl nabe é mɔn Kenan. **38** Tin, Kenan nabe é mɔn Enɔs, Enɔs nakadi é mɔn Set. Set kadi é mɔn Adam, Adam é mɔn Zɛɛb.

4 Dáa Yezu nabula pɛ dii Yuldɛn ɛ, ye nabe é Sisim na Dɛɛ moo tɔ lɛ na «tɔɔɔ», Sisim zɛdul nyɛ tɔ bal, **2** é di Dim mot mɛkɔɲ nakɛwa nyɛ tɔ mɛbhowal ɔ. Ye nabe é, nyɛ naasa mɛlu mɛkam-mɛná ààdɛ edee. Bhii tak za zokazesa nyɛ. **3** Dim mot mɛkɔɲ eezɛke nɛ nɛ náá: «Nɛghu wɔ é Mɔn Zɛɛb ɔɔ, kea nɛ ɛkok ɛlak náá, ye liigel, da ye é di mapa.» **4** Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ekwyala ɛ Zɛɛb lɛɛ náá: “Tsik mot tok nɛ mapa toto.”» **5** Bhii tak, dim mot mɛkɔɲ eezɛbyet nɛ nɛ kɔ dwol, wɔ gwaa nyɛ lyaal nyɛ tɔ ɛwala ɛwat mɛyɔɲ mɛ di kɔ bɔs ɛ, djas. **6** Satan nɛ nɛ náá: «Gwyáka, mɛ waadjɛ wɔ egheɲ nɛ mɛkas mɛ di tɔ mɛyɔɲ mak ɛ djas. Etɛɛ náá, ye naazedjɛaa mɛ. Mɛ é nɛ ghwyil ɛdjɛ nɛ mot mɛ aakwos ɛdjɛ ɔ. **7** Ye bɛ náá, wɔ eemyaal ɛkwyit mɛboɲ mɔ si mɛko mam ɔ, mɛ waadjɛ wɔ djas.» **8** Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ekwyala lɛɛ é náá: “Ye é Ghɛɲ, Zɛɛb'ɔ é wɔ di egoka nɛ ɛduwal. Wɔ zosa ɛ

mesa me nyey nye emet.”» **9** Bhii tak, Dim mot mekɔŋ eebaazetɔ ne ne pe Yeluzalem, zegel nye kɔ eko e kok Ndjaa-ebuwa. Nyey ne Yezu nɔ́á: «Ye be nɔ́á, wɔ́ é Sɛɛŋele Mɔn Zɛɛb ɔ, tsela, da wɔ́ é kɛduma pe si. **10** Deenek, etɛɛ nɔ́á, ekwyala lɛɛ e nɔ́á: “Zɛɛb é waalɛɛ ne efofop be nɔ́á, be baal wɔ́.” **11** Tin, baabela nɔ́á: “Be waabɛp wɔ́ kɔ membo mɔɔ, é kaab nɔ́á, ko'ɔ ezekebema ebek.”» **12** Tin, Yezu eezɛboɔza ne ne nɔ́á: «Ekwyala baalɛɛ é nɔ́á: “Sa wɔ́ ààwa Ghɛŋ, Zɛɛb'ɔ tɔ mebhawal.”» **13** Bhii nye nazewa Yezu tɔ mebhawal dɔ́a nye nakwyɛl e, Dim mot mekɔŋ eezɛbet nye, nye tɔ etsetɛpe, kekum é dhiiti ewala aanyɔ ne ne e. **14** Yezu eezɛsik pe Ghalile, ghwyil Sisim na Dɛɛ tɔ lɛ «tɔɔɔ». Duma ye zokakɛ kɔ mel me nadi mbaka-mbaka ne tin e djas. **15** Tin, Yezu moo tin elyo bot mekpa e Zɛɛb tɔ mendjaa me mendjaala me eYuda. Bot e nadi egwak nye ɔ, naadyeebaduduwal nye. **16** Dhiiti dwoo Yezu zetɔ pe Nazalet, é di nye nawyelaa ɔ. É dwoo saba, nye eezɛni tɔ ndjaa mendjaala me eYuda dɔ́a nye natawa ne esesa e. Nye é boowyɛl é mis me bot éteɛ elan e ekwyala e Zɛɛb. **17** Bhii tak nɔ́á, be eezɛdje nye mbwoob mekana me ngoolel-mekpa Ezayi, nye eezɛwyiiz mekana me tak. Nye kabela é di nakwyalaa nɔ́á: **18** «Sisim e Ghɛŋ é ne nam etɛɛ nɔ́á, nye naadjɛ me ebotan, éteɛ me neezetuud bedjel e bot mbɛɛ bhaadal. Nye naadhis me, me zɛlɛɛ bot e membok nɔ́á, be moo é tiia. Me zɛlɛɛ be na edhim nɔ́á, be moo zenya sok. Me zɛlɛɛ bot é di nyalaa ɔ, be neepeka. **19** Me zetuud nɔ́á, mena moo é, é mewala me Ghɛŋ di zetsik bot be e.» **20** Bhii tak, Yezu eezɛwol mekana, zɛdje ne mot nakwokwom mbwoob mekana me tak ɔ, nye eezɛnɔɔ nyel,

disi. Bot djas nadi to ndjaa mendjaala me eYuda o, moo tin «dhuuu», ne mis e nyel'e. **21** E di'enek, nye boozelée be náá: «Mos ekwyala ee bi zegwak e, eedjala.» **22** Boo djas nadi etajal étep'e, be nadi edjoka mbée etep ee nye nadi elée be e. Be zokazedji náá: «Ye tok mon Zozef'aak é?» **23** Tin, Yezu eezéke ne noo náá: «Tséetse náá, bi e waadjé kana yak: “Ngwomel bot, tsika nyel'o woy wo e émet.” Bi e waabaake ne nam náá: “Bis eegwak menduk me mesa me wo nasa pe del e Kapelnaum e. Baasa esa e tak wak ko ghaada yo met!”» **24** Bhii tak nye eezébaabil náá: «Ne tséetse, me lee bin e náá, ye tok ne dhiiti ngoolel-mekpa e Zéeb ààmyaalaa ko del e le met. **25** Tséetse, me lee bin e náá: E gheɲ e ngoolel-mekpa e Zéeb Eli, ye nabe e ne bete ne bekus e boa to Yisalael, e sok ye nasa membu melél ne pes, bhi àànee e, e sok boo pwom nasa ko del djas e. **26** Zébela náá, Zéeb nabe e ààkyeed Eli pe daa kus moma dik'ena. Nye nazokyeed nye e pe daa dhiiti kus moma, nadidi pe del e Salepta o, pe kyee dik Sidon. **27** Ye nabaabe pe e, ne bot e nadi ne ebé e zezam o, ebuɛpe to Yisalael e gheɲ e ngoolel-mekpa e Zéeb Eliize. Zébela náá, ye nabe ààbe ne mot ngot to sama yoo natsak, bhis Naaman, mot kyee dik Siili nye émet.» **28** Tin, wo gwaa ebuk zemet boo djas to ndjaa mendjaala me eYuda, bhii be nazegwak deenek e. **29** Wo gwaa be zewyel, bhii tak be eezewyis to ne Yezu edi sis ààbe ko del, pe ko nges boo etsok e Nazalet nasumaa ko tak e, étep be neeke zyeegal nye, nye neeges to toɲ. **30** Tin, Yezu zokazesyela to loo, noo nyel'e, to ye. **31** Dhiiti dwoo, Yezu naató pe Kapelnaum, del e Ghalile. Nyey e lelyo bot mekpa e Zéeb, dwoo saba. **32**

Bot naadyeebadjodjoka dáa nye nadi elelyo ε, etεε náá, nye nalelyo é ne eghεη. **33** Tó ndjaa mendjaala me eYuda nadi é ne dhiiti mot nadi ne mbee sisim nadi edhedhek ɔ. Mot'enok moo zetsim elyεlepe. **34** Nyεy náá: «Haa! Mena é ne yaa tεp, Yezu, mot Nazalet? Wɔ zyε, zetwak bis é? Me ne gu náá: Wɔy é mot na dεε Zεεb nadhis ɔ.» **35** Yezu eεzebhem nye elyεlepe. Nyεy náá: «Dia gwyem, wyisa tó nyel mot'ak!» Mbee sisim zεghεεg mot'enok si é mis me bot. Bhii tak, nye eεzewyis tó le, ààzuk nye é dhiiti di. **36** Bot djas naadjoka elyεlepe, be moo tin elelii pak'ɔ náá: «Yak é yaa kɔkɔ lii ne nwyak mot? Nye é ne eghεη ne ghwyil εbatake ne embee esisim náá, be wyis, bɔɔ é batawyis.» **37** Wɔ gwaa, dék din ε le zεdjala kɔ kyee dik'enek djas. **38** Yezu eεzewyis tó ndjaa mendjaala me eYuda, tó pe daa Simɔη. Ghuna tsi ε Simɔη yii moma nadi é ne mekosa εkpaηεpe. Be eεεke ne Yezu náá, nye sa sonok étεp'ε. **39** Nye eεεmalal é ngwoob'ε, tinaak nye zεbhem mekosa, nye wyis. Wɔ gwaa, mekosa zεwyis tó le. E di tak wat, moma yenok eεzewyel, nye moo ebe be. **40** Kaseka é, é εbil ε dwoɔ ε, bot ε nadi ne membεl membi-membi ɔ, naazyε ne nɔɔ pe daa Yezu, nye é bookel membo kɔ lɔɔ. Bhii tak náá, be eεzetsak. **41** Embee esisim nadi ewyis tó betε ne membεl, bɔɔ é tsitsim náá: «Wɔ é Mɔn ε Zεεb!» Yezu é boozelyak be náá, be diyal enuub etεε náá, be nadi egu náá, nyεy é di Mesia. **42** Dáa melem nalem ε, Yezu eεzedus tó ghaada tó pe kyee di ààbe ne bot ε. Tin, zukamwaa ne mot moo zesaa nye, wɔ gwaa, be zokazεbela nye. Ekwosak ε lɔɔ nabe é, be ne be nɔɔ di é di wat, nye nàkabaalik be. **43** Nye eεεke ne nɔɔ náá: «Ye

goka é náá, me tó, kegoola mbée bhaadal dum ne Eyon
ε Zεεβ pe bedhiiti eghaada esis, etεε náá, me nadhisaa
έ, έτεp tak.» 44 Tin, nye nadi egoola mekpa ε Zεεβ to
mendjaa me mendjaala me eYuda kyee dik Yude.

5 Dhiiti dwoo Yezu nadi έ, έ ngwoob boo soob na djato-
djato Ghenεεzalet. Tin, bot εbuepe eεεsaala nye έ nyel
pe kyee nye nadi έ, έτεp be neεεgwak mekpa ε Zεεβ. 2
Nye eεεbee έ εbon ε dii, meλεεd memba ye zεεε, belael ε
mewyet naaseε έτεp εgwyii mewyet mω. 3 Nye eεεni to
eleεd wat. Yiizaag nabe έ ye έ Simon. Nye έ booke ne nω
náá, be waatiila batsa ne εbon. Bhii tak nye eεεnω nyel,
disi. Tin, nye moo zelyo bot mekpa ε Zεεβ. 4 Dáa Yezu
nasilal elii ε, nye έ booke ne Simon náá: «Tiila kuku dii,
bhii tak, da bi έ la mewyet men.» 5 Simon έ boozeboza
ne ne náá: «Ghen, bis eεgωl tu pum'ak djas mos, ààbela
sonok. Tin, dum ne mekpa mω, me epela mewyet.» 6 Dáa
be kala mewyet ε, wω gwaa be zemet besu εbuepe, mewyet
mω moo saa ye neekεk. 7 Be έ boozεdjoo besω bω nadi to
dhiiti eleεd ω, be zεkwyee be. Be έ boozye. Bω bela besu,
bhii tak, wω gwaa be zokazelwoodal meλεεd memba mω,
meλεεd ekee saa diida. 8 Dáa Simon Pyεed nabee deenek
ε, wω gwaa nye zεkwyit mebon si meko ε Yezu. Nyey ne
ne náá: «Ghen, tóa yω etsetape ne nam, etεε náá, me έ
mot mesyem.» 9 Etεε náá, ekeeεd naadyeebasa nye ne bot
ε nadi tin be ne be nω ω sama, dum ne yenek mbi betε ne
besu ε be nagó ε. 10 Ekeeεd ε tak baazemet dω ne Zak ne
Zan bω Zεbede bot ε be ne be nω nadi ω. Έ di'enek Yezu έ
booke ne Simon náá: «Nàbem ba, etεε náá, kana dwoo
pan mos'ak, woy aakadi έ lael mewyet έτεp emet bot.»

11 Bhii be nasei meleeɗ é eboŋ ε, be eezedhuugal eseseɗ boɔ djas, be eezedu Yezu. **12** Yezu nadi é, kɔ dhiiti dɛl, wɔ gwaa dhiiti mot nadi ne ebé ε zezam ɔ, zetiila pe daa le, kwyit meboŋ, bhwoob si, zedjaala ne ne náá: «Gheŋ, lyem'ɔ é kwyel ɔɔ, wɔ é ne ghwyil etsik me, da nyel'am é bula dɛɛ.» **13** Yezu eezeseɗ mbɔ, met nye. Nye ezeke ne ne náá: «Me eekwyel! Tsaka.» É di tak wat, zezam zokasi é nyel mot'enɔk. **14** Tin, nye é boozedul nye melɔ elyelepe náá: «Sa wɔ ààlee mot sa dhaa wak ε. Tóa kelyaal nyel pe daa ghaa-Zeeb, da wɔ é kedje ebuwa e betit dáa Moiiiz nake é. Eteɗ náá, be neetanɗal é di yen dum ne tsik wɔ zetsak ε.» **15** Tin, dék'ε, nabaazekala dhaa tye kɔ mel djas, bot ebuɛpe nadi ezye, zegwak melyo me Zeeb ne zesaa tsik pe daa le. **16** Yezu nabe é é etetɔ tɔ bal é edi di ààbe ne bot ɔ, éteɗ nye neekedjaala. **17** Dhiiti dwoo Yezu nadi elyo bot mekpa ε Zeeb, eFalizye ne beghaŋ ε mekana me etsi natus mel ne mel pe kyee dik Ghalile, ne Yude, zenɔɔ ghaada Yeluzalem ɔ nadi é tin mendiindil é gwoob Yezu. Tin, ghwyil ε Gheŋ Zeeb nadi é tɔ Yezu éteɗ nye neetsik bot ε mebé. **18** Wɔ gwaa, bedhiiti bot zokazyε ne mot zesɔɔb ne ebé ɔ, byaala kɔ mwaala. Be nadi esaa dáa be aaniigal nye tɔ ndjaa éteɗ ekenεeg nye si meko ε Yezu. **19** Dáa be nadi ààbe ne dáa be sa ε, wɔ gwaa, bot binɔk zokazebyet kɔ mii ndjaa, tuu elen tɔ ebo, be ezeɗsil mbel'enɔk kɔ mwaala ye, kuku ebwak, zeza ne di Yezu nadi ɔ. **20** Dáa Yezu nabee edum ε koŋ ε bot ε nazye ne mbel tak ɔ, nye é boozeke ne mbel náá: «Mɔɔ sɔ'am, mesyem mɔ epelel.» **21** Beghaŋ ε mekana me etsi ne eFalizye moo tin ne betε ne esiiza tɔ elyem. Bɔɔ náá: «Yenɔk eze di ebyasal Zeeb

deenek? Nwyak mot di ne ghwyil epel mesyem me so mot, bhis Zeeb nye emet?» **22** Dáa Yezu naagu esiiza bɔɔ ɛ, nye é booke náá: «Étɛp ye bi di ne mbi yenek egeka? **23** Eyé di ààdyeebalyel ne nen, eke é náá: “Mesyem mɔ eepelel” oohe, neghu eke é náá: “Wyela, da wɔ é ke”? **24** Ye goka é, bi gu náá: Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot é ne ghwyil epel mesyem me bot kɔ bɔs.» Bhii tak, nye eezɛke ne sɔɔbela mot'enɔk náá: «Me ke é náá, wyela, nɔɲa mwaala yɔ, da wɔ é sik pɛ ndjaɲ'ɔ!» **25** É di'enek wat, bot djas «dhuuu», ne mis é nyel mbel, wɔ gwaa, nye zɛwyɛl, ghɛɛ mwaala nye nagheghɛɛaa ne ye ɛ, zɛnɔɔ nyel, tɔ pɛ ndjaɲ'ɛ, nyey é duwal Zeeb. **26** Bot djas naadyeebadjoka, bhii tak be moo duwal Zeeb é ekeke náá: «Bis dinaa ààpaabee kɔkɔ yak sok!» **27** Bhii tak Yezu zokazɛwyis, wɔ gwaa, nye bee dhiiti nɔɲɛl epata e lapo, din ɛ lɛ nabe é Levi, ndiindil é di mɛsa mɛ. Yezu eezɛke ne ne ɛ náá: «Dua mɛ!» **28** Ngbat, Levi eezɛwyɛl, nye eezɛlik esesɛɛ be djas, du nye. **29** Bhii tak, Levi eezɛsa ɛbyoɲ tɔ ndjaɲ'ɛ. Bɛtɛ ne bɛnɔɲɛl ɛ epata e lapo, ne bɛdhiiti bot ɛbuɛpɛ nadi é, lɔɔg wat be ne be nɔɔ kɔ mɛsa. **30** EFalizye ne bɛghaɲ ɛ mɛkana mɛ etsi nadi be ne be nɔɔ ɛ nadi elii ɛbiyoɛpɛ ne sa tak ɛlyɛlɛpɛ. Be é boozeke ne bɛdjekɛl be náá: «Étɛp ye bi di edɛ é di wat bi ne bɛnɔɲɛl ɛ epata e lapo ne bot ɛ di ne mbee dék ɔ?» **31** Yezu é boozebɔɔza ne nɔɔ náá: «Bot ɛ di mɛnyɛl ɛnyɔɛpɛ ɔ, tok ne gwyɛs ngwomɛl mot étɛp nye neegwom be. Ye é membɛl ɛ di ne gwyɛs mɛgwoma mɛ. **32** Mɛ nabe é ààzyɛ, zɛsaa bot ɛ epiki. Mɛ nazye é, zɛsaa bot ɛ di gu náá, be é bot ɛ mesyem ɔ, étɛp be neeswoola mɛfulu mɔɔ.» **33** EFalizye zokazɛdji Yezu náá: «Bɛdjekɛl ɛ Zaɲ Nduuel-bot

ne bedjekel bis ne tsi edee étép mendjaala esok ne esok. Étép yé bɔ bedjekel di ààtsi edee étép mendjaala?» **34** Wɔ gwaa, Yezu zokabɔɔza ne nɔɔ náá: «Bi nakobee sok paa náá, besɔ ε mwaaz tsi edee dwoɔ εba, dhi be di lɔɔg wat ne mwaaz, mot paazyε zεba moma ɔ? Mε ààbee deenek. **35** Tin, ewala ε tak é waakum, sɔ'ɔɔ mot zye zεsa εba ɔ, nye waadisaa tɔ lɔɔ. É di tak é be aatsi edee.» **36** Yezu eebaazεbɔɔza be tɔ kana náá: «Ye tok ne mot aanyaa kaad na bes étép εkoobal bet kaad ne ye. Ye sael deenek ɔɔ, pes bes kaad é waanyaa bet kaad, tin, pes bes kaad tok ne ghwyil elataa é bet kaad. **37** Ye tok ne mot aawa bes menyok tɔ ebhεeb na mwa etεε náá, ye wyil ɔ, menyok é ne ghwyil εbo ebhεeb. Menyok waasee é bɔs tin, bhεeb waapulel. **38** Enyɔ náá, menyok mε bes waaa tɔ ebhεeb na bes! **39** Ye tok ne mot aakwyel εdε menyok mε bes, bhis nye eezede menyok mε na mwa ɔ. Ye dyeebakeaa ε náá: “Menyok mε na mwa ne nyɔ.”»

6 Dhiiti dwoɔ saba Yezu nadi edhaa tɔ pyeeb mεbhεk mε di edjɔɔaa ble ε. Bedjekel be nadi ebók mεbhεk ne εdjas ye tɔ mεmbɔ mɔɔ, bhii tak, be eezede bhum tak. **2** Bedhiiti eFalizye é boozeke ne Yezu náá: «Étép yé bi di esa sa etsi di elyak dwoɔ saba ε?» **3** Yezu eezεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Bi dinaa ààpaalaa dáa Dhavid nasa é sok za nasa be ne bot be ε? **4** Be naani tɔ Ndjaa Zεeb, nyey zokanɔɔ emapa ee nakanjaa Zεeb ε, dε, nɔɔ yak pak, dje bot ε nadi egyee be ne ne ɔ. Dhi bɔɔ eezogu enyɔεpe náá, etsi lεε náá, bot di egoka ne εdε emapa binek é, ye é bɔɔ bemet beghaa-Zεeb.» **5** Yezu zokabaazeke ne nɔɔ náá: «Sεεɲεle Mɔn Mot é di kukuma dwoɔ saba.» **6** Dhiiti dwoɔ saba,

Yezu eezeni tɔ ndjaa mendjaala me eYuda, nye moo tin
 elyo bot mekpa e Zeeb. Tɔ tak nadi é ne dhiiti mot ngɔt
 ne mbo eghen soobela. **7** EFalizye ne begħar e mekana me
 etsi moo tinaak «dhuuu» ne mis é nyel e Yezu é gwyák
 neghu nye waatsik nye dwoo saba, éter ebela lo meso
 me be aapit nye. **8** Tin, Yezu nadi egu egeka e ebhum
 e elyem bo. Nye eezeke ne mot na soobela mbo náá:
 «Wyela! Tyaŋa tetel tin kuku ebwak.» Wɔ gwaa, mot'enok
 eezewyel, nye eezetyaa tetel. **9** Nye eezedji edhuu e bot
 é nadi tin o náá: «Tɔ etsi, eyé di egoka ne esael dwoo
 saba, enem esa “ohoo” embee esese? Etsik e mot “ohoo”,
 neghu ebet náá, nye gwyé?» **10** Yezu eebulal mis gwyák
 be, bhii tak nye eezeke ne mot tak náá: «Seeba mbo'ɔ.»
 Nye eezeseb mbo'e, ye eezesekel, bula enyɔpe. **11** Wɔ
 gwaa begħar e mekana me etsi ne eFalizye zokazekpaa
 lyem elyelepe, be moo tinaak esɔs pak'ɔ, edjek tyee be
 aasa kɔ esu e Yezu e. **12** É ghen tak, Yezu naazebyet kɔ
 etsok éter ekedjaala Zeeb. Nye naadjaala Zeeb tu pum tak
 djas. **13** Dáa melem nakalem e, nye eezedjoo bedjekel be.
 Bhii tak, nye eezese tɔ sama yɔɔ bot kam ne bebá, nye
 nadjoo be «bot e lwoma». **14** Min mɔɔ nabe é: Simɔŋ Yezu
 naget Pyeed ɔ, zenɔ mɔn nyeg Andele, Zak ne Zan, Filip,
 Bhaatelemi, **15** Matye, Toma, Zak mɔɔ Alfe, zenɔ Simɔŋ,
 mot di tɔ edhuu e bot e nadi djooaa eZelɔt ɔ, **16** zenɔ,
 Yuda mɔɔ Zak, be ne Yudas Iskaliot, mot aaka nye ɔ. **17**
 Yezu eezewyeed etsok be ne be nɔ. Nye eezetyaa é di na
 sebetee, é di bedhiiti bedjekel ebupe nadi ɔ. É di tak, ye
 nabaabe é ne zukamwaa ne mot. Bot e tak naadudus é pe
 kyee dik Yude ne Yeluzalem, kɔ egħaada di é ngwoob

boo dii mesɔn ε, pε Tiid nε Sidɔn. **18** Bε nazyεzegwak embεε mεlyo mε Zεεb, dɔɔ nε zesaa tsik. Bot ε embεe esisim nadi edhedhek ɔ, nabe ε, bε naabela yɔbɔ tsik.

19 Bot nadi esuu ε, bε mεt nyε bɔɔ bε emet, etεε nάά, dhiiti kwaambi mεbwala nadi ewyis tɔ lε, ε tse-tsik bɔɔ djas. **20** Yezu eεzegwyάk bedjekel bε, nyεy nε nɔɔ nάά: «Mεnyɔ nε biyɔ, bedjel ε bot etεε nάά, Eyɔɲ ε Zεεb ε yibɔ.

21 Mεnyɔ nε biyɔ, bot ε di nε za nenak ɔ, etεε nάά, bi ε waade, djil. Mεnyɔ nε biyɔ, bot ε di edje nenak ɔ, etεε nάά, bi ε waagɔ.» **22** «Mεnyɔ nε biyɔ, bot ε di ebhina bin ɔ, bε sɔ bin ɔ, bε lee bin, nε esaab ε dεk ε len, kɔ esu ε Sεεɲεlε Mɔn Mot ɔ. **23** É dwoo tak, myaalka, da bi ε bɔl zεɲ, etεε nάά, boo etuud bin ε nεεga pε tɔ gwoo. Bεbhaab bɔɔ nasesa ε deenek nε bengoolεl ε mεkpa ε Zεεb.» **24** «Haa kpaa-ghɔɲ nε biyɔ, bekuma ε bot etεε nάά, bi nazebela yeɔɔ enεm nε embεε. **25** Kpaa-ghɔɲ nε biyɔ, bot ε zede, djil nenak ɔ, etεε nάά, bi aadi ε nε za. Haa kpaa-ghɔɲ nε biyɔ, bot ε di egɔ nenak ɔ, etεε nάά, bi aadi ε dje.» **26** «Haa kpaa-ghɔɲ nε biyɔ, yε bε nάά, bot djas εpeduwal bin ɔ. Ye ε deenek ε, bεbhaab bɔɔ nadi eduwal bengoolεl ε mεkpa ε Zεεb yii mεkɔɲ.» **27** Yε bε biyɔ, bot ε di egwak mε ɔ, mε lεε bin ε nάά: Kwyelka bot ε mεbhuka men. Saka enεm esa nε bot ε di ebhina bin ɔ. **28** Sεεka bot ε di ekal bin ɔ, metel. Da bi ε baadjaala Zεεb étep bot ε di esa bin εbiyɔ ɔ. **29** Yε bε, mot ε nyuu wɔ bεεz ε εmuk ɔɔ, baadjε yak kyee εmuk. Mot ε nɔɔ wɔ ndjookuwa ɔɔ, beta nyε baanɔɔ kuwa yɔ. **30** Gwyena nε mot nε mot di ewaab wɔ sonok ɔ. Yε bε mot eenɔɔ seeyɔ ɔɔ, sa wɔ ààkabaadu.

31 Saka nε bot tyee bi di ekwyel nάά, bε sa nε nen ε. **32**

Ye be náá, biyo zokwyel é bot ε di ekwyel bin ɔɔ, éteɾ
 yé bi di ebun náá, bi djeaa bhɔɔ? Dɔɔ ne bot ε mesyem
 zobaakwyel é, bot ε di ekwyel be ɔ. **33** Ye be náá, biyo
 zosa enem esa ε, ne bot ε di esa bin enem esa ɔɔ, éteɾ
 yé bi di ebun náá, bi djeaa bhɔɔ? Dɔɔ ne bot ε mesyem
 baasaa deenek. **34** Ye be náá, bi ekola bot esonok ε é
 bwaal náá, be neebaadje bin yɔbo ɔɔ, éteɾ yé bi di ebun
 náá, bi djeaa bhɔɔ? Dɔɔ ne bot ε mesyem baadjeel pak'ɔɔ
 ε fulu ekola, etee náá, be neebulela ye. **35** Ye be biyo ɔ, ye
 goka é, bi kwyel bot ε mebhuka men. Saka be enem esa.
 Gwyenaka ne bot esa bin, ààbwaal náá, be waabaabulal
 bin ye. Deenek Zeeb é waadje bin boo etuud. Bhii tak,
 bi é waadjóoaa bɔn Zeeb-Mekaake, etee náá, nye é Zeeb
 menyɔ ne bot ε lwalɛɲ, zeeɣ ne bembee ε bot. **36** Gekeka
 bot ghon, dǎa Sɛɛg'en di egek bin ghon ε. **37** «Sa bi ààdidi
 é péé bot, deenek Zeeb aanàkwaapée bin. Sa bi ààdidi é
 kwyosal bot ndje sɔs, deenek Zeeb aanàkwaakwyosal bin
 ndje sɔs. Pelka bot ebiyo ε be di esa bin ε, deenek Zeeb é
 waapel bin. **38** Gwyenaka ne bot. Deenek Zeeb é waadje
 bin ebuepe, lwoodal. Zeeb é waaso tɔ boo bhwan'en betɛ
 ne bhum, nyɔmelaa, dital-dital, “tɔɔɔ” see. Hɛɛɛ! Zeeb
 bee é dǎa bi di elwoodal bhwaabesɔ bin ε. Ye é deenek
 ε nye aalwoodal yebo bhwaabesɔ.» **39** Tin, Yezu eebaazelii
 ne nɔɔ pe tɔ kana náá: «Mot edhim tok ne ghwyil edul
 sɔ mot edhim éteɾ elyaal é nye ze, deenek tɛ? Be é sa
 deenek ɔɔ, bɔɔ djas bebá é waakedjoola tɔ guk. **40** Ye tok
 ne djekel di ne ghwyil edhaa sɛɛg mot di elyaal nye mesa
 ɔ. Tin, ye be náá, djekel di edjek mesa ɔɔ, nye eezedjek
 enyɔɔpe ɔ, nye aakaswaala é, nye moo dǎa sɛɛg mesa mɛ.

41 Étép yé wə gwyák kwyεεzyon di tɔ dis ε sɔ mot, wə kadi é, ààbee pek le di tɔ dis ε lɔ ε? 42 Wə naakwaake nε sɔ mot náá: “Mɔɔ sɔ'am, beta, mε dis mɔɔ kwyεεzyon tɔ dis ε lɔ,” dhi wəy di ààbee pek le di tɔ yɔ dis ε! Wəy mot mɛdjhaaz pε εko, bhimis pε si, pookodis sok pek le tɔ dis ε lɔ! Bhii tak é wə aanyaa sok, étép wə needis kwyεεzyon di tɔ dis ε mɔɔ sɔ ε. 43 «Mbεε le ààbya mbee bhum. Tyee wat nε mbee le, ye aanàkwaabya mbεε bhum. 44 Le djas gwyakaa é, nε ebhum nye di edjε ε. Bhum efiigh ààbókaa kɔ le mεgɔk. Baadi náá, bhum di saaa mɛnyok mε vin nε ye é, ye ààbókaa tɔ engwyinini. 45 Mbεε mot dyeebawyisal é embεε etép di edus tɔ di εkwom ε di tɔ lyemε ε, kadi é náá, mbee mot dyeebawyisal é embee etép mɛbiyo mε di tɔ mbee lyemε ε. Etεε náá, mɛkpa mε mot dyeebawyisal tɔ nuubε ε, ye é mɛkpa mε zelwood tɔ lyemε ε.» 46 «Étép yé bi di edjóo mε “Ghεη, Ghεη”, da bi kadi é, ààsa dǎa mε ke ε? 47 Mε paalyaal bin mbi mot zye pε daa lam é gwak mɛkpa mam, da nye é ke tyee tak ɔ, di egoka nε edi ε: 48 Nye é dǎa mot nadi eesum ndjaa, nye é zεben epap e tak, zεpu bɔs εdimεpe, tuula kɔ bat εkok ɔ. Nye nakawyel epap é kɔ tak, tyee bhyon nakatuula ε, εbhyeeb ε mɛdii mε tak naanyuɲa é ndjaɲ'enek, ààbik, etεε náá, ndjaa naasumel ε enyɔpe. 49 Deenek, mot maa-elɔ di gwak mɛkpa mam, nye kadi é, ààke tyee tak ɔ, nye é dǎa mot nasum ndjaɲ'ε kɔ bɔs, ààpu εdimεpe, ààbe ghus epap. Tyee bhyon nakatuula ε, ndjaɲ'enek eezebik é di tak wat é “syεεε”.»

7 Bhii Yezu nasilal elii nε mɛdhuu mε bot ε nazemaala tin ɔ, nye eezetɔ pε Kapelnaum. 2 Tin, dhiiti boo kukuma

to loog esodja eLom nadi é, ne dhiiti mot-mesa me ngot nye nadi ekwyel ebupe o. Mot-mesa me tak nadi ebé ekpanjepe, é siila ne esyee. **3** Dáa boo kukuma esodja tak nagwak menduk e Yezu e, nye é boolwom bedhiiti bepaa e eYuda, be zedjoo Yezu étep nye neezetsik nye. **4** Be eezekum pe dáa Yezu. Be moo tin edjaala ne ne elyelepe. Boo náá: «Mot tak goka é náá, wo kwyee nye. **5** Nye ne kwyel bot e mbyak'enaka. Ye nyey é nasum ndjaa mendjaala me eYuda yenaka.» **6** Tin, Yezu eezeghe nyel, to be ne be noo. Be dinaa àapaakotseta ne ndjaa deenek e, kukuma esodja eezelwom beso be, be lee nye náá: «Gheh, nàdhek nyel'o gwyes. Mam tok mbee mot étep wo neeni to ndjar'am. **7** Étep tak é mam nakuma nyel, di ààzye zeli ne no. Deenek, “iyeee!” Lóoa ekpa wat etee náá, mot-mesa mam neetsak. **8** Di me di'aak, me é ne ekukuma bam me di gwak esesee me aasa é ne no o. Pe si meko mam, me é ne esodja. Me ke ne ngot náá: “Tóak” o, nye epetó. Me ke ne nwyak náá: “Bulak” o, nye epebula. Tin, me ke ne mot-mesa mam: “Sa dáak” o, nye epesa.» **9** Dáa Yezu nagwak ebóza kukuma yenok e, ye nabe é, nye naadyeebakwyel nye. Nye é boo liig mis, nyey ne edhuu e bot e nadi egyee ne ne noo náá: «Me lee náá, me dinaa àapaabee kwaambi yak ebwaalel ne Zeeb sok, ye nakoozobe ko del e Yisalael.» **10** Bot e nalwomaa o, eezesik yobo pe dáa kukuma esodja, be kakebela mot-mesa nadi bé o, nye eezetsak. **11** Bhii tak, Yezu eezetó pe del e di djóoa Nayin e, bedjekel be ne medhuu me bot e nadi egyee ne ne o. **12** Dáa nye nadi, nye moo é ngwoob eniel e del e tak e, bot e del nadi ezye ne muu mot pe mevit étep ekedel nye. Ye nabe é etsak e

mən dhiiti kus moma. Bot ε δελ ε tak εbuεpe nadi έ, έ ngwoob'ε. **13** Dáa Gheη nabee kus moma yenək ε, ghoη naasa nye εbuεpe έτεp'ε. Nye έ booke náá: «Nàdje!» **14** Nye eezetiila, wə gwaa nye met kes, bot ε nadi ebep kes ɔ, eezetyaa. Yezu zeke náá: «Məɔ ngbaaz, me lee náá: Wyela!» **15** Mot nagwyε ɔ eezegom, di ndiindil, nye moo tinaak elii. Yezu eezebulaal nye έ membo me nyεεg. **16** Bot ε nadi tin ɔ, naadjoka εbuεpe. Be έ boozeduwal Zεeb έ ke náá: «Boo ngool-el-mεkpa ε Zεeb eetuula pak'enaka. Deenek, Zεeb eezεkwyee bot ε mbyak'el!» **17** Bot ε kyee dik Yude ne mel me mengwoob ne mengwoob nabe έ, be naagwak menduk me sa Yezu nasa ε. **18** Bεdjekel ε Zaη eezekaada Zaη etep binek djas. Zaη eezedjoo bεdjekel ebá pak'ɔɔ. **19** Nye eezelwom be pe dáa Yezu, έτεp εdji Gheη náá: «Ye έ woy ε di Mesia nabe náá, nye epezye ɔ, “ohoo” neghu ye baabwoodaa dhiiti baadi ezye ɔ?» **20** Dáa be nakum pe Yezu nadi ε, be ezeke ne ne náá: «Zaη Nduuel-bot lwom bis έ, bis zedji wə náá: “Ye έ woy ε di Mesia nabe náá, nye epezye έ, ‘ohoo’ neghu ye baabwoodaa dhiiti baadi ezye ɔ?”» **21** Έ ewala ε tak wat, Yezu zokazetsik betε ne membεl, bot ε nadi ne edjam ɔ, ne bot ε embee esisim nadi edhedhek ɔ, dɔɔ ne ebέ ε mis me bot ε edhim. **22** Bhii tak Yezu eezebɔɔza ne engoola-ngoola ε Zaη náá: «Kεbaanjaka ne Zaη esesεε bi bee ε, ne yii bi gwak ε. Bot ε edhim moo nyaasok, bot ε di ne edjam ɔ moo ke enyɔεpe, bot ε nadi ne ebέ ε zεzam ɔ, be eezetsak. Be na endiila e melɔ, moo gwak. Bot ε zegwyε ɔ, be eezegom. Mbεε Bhaadal epegool-el, kekum pe daa bεdjel ε bot. **23** Menyɔ ne mot aadi àadis εbwaael ε le kɔ lam ɔ!» **24** Bhis engoola-

ngoola ε Zañ nasik ε, Yezu moo tin elii ne zukamwaa ne mot nadi tin o kò esu ε Zañ. Nye nalex ne nòo náá: «Bi nakebee yé pè tò bal? Mòò le ghwaazok é dheegel ne pup é? Ààbè! 25 Haa eyé bi naakebee tò bal? Mot ngòt ne vanj mbi bhet é? Bi ne gu náá, bot ε dyeebabot evanj e ekaad o, ne bot ε di edi tò ekum o, dyeebadi é tò eboo mendjaa me bemekoozi. 26 Ha bi nakebee yé? Bi nakebee é ngoolel-mekpa ε Zeeb é? Ne tseetse me lee bin náá, yii bi nakebee ε, nyey eedhaa-dhajaak ngoolel-mekpa ε Zeeb. 27 Etée náá, Zañ é mot ekwyala nalex náá: “Esok ne wò ne tó, me waalwom ngoola-ngoola yam, éter nye neekekoobal wò meze.”» 28 Yezu eebaabil náá: «Me lee bin ε tseetse náá: Pè tò bot ε di kò bós'ak o djas, ye tok ne mot dhaa Zañ Nduuel-bot. Tin, ye guaa náá, tò bot djas di tò Eyonj ε Zeeb o, mot di mòò dhyyeb o di boo-mot ne ne. 29 «Bot ε mbyak Yisalael djas ne benonjel ε epata e lapo naagwak nye, bòò myaal náá, Zeeb é mot epiki. Bhii tak, bòò batazeduwa Zeeb pè daa Zañ. 30 Tin, eFalizye ne belyoel ε etsi ε Zeeb naabyen ekwosak ε Zeeb éter'òò, be naapèe náá, Zañ duu be Zeeb.» 31 Yezu eebaazeke náá: «Me gek bot ε melu mak ne beze? Be baakòà ne ze é? 32 Be é dāa zeege bòò dhyyeb mendiindil kò ebesèe ε bot djas di edi ε. Tin, ngòt katsim é, lee ne bòò besò be náá: “Bis eebwom bin ngombi, bi ààpabòl. Bis eedjeeb bin medjeeb me esyee, bi ààpadjel!” 33 Etée náá, Zañ Nduuel-bot eezye. Nye nabe ààde mapa, ààde menyok, bi kake ε náá: “Ye é elyyeb ε di esa nye deenek!” 34 Seeyele Mòn Mot eezye. Nye epede ye edee ne menyok, bi kake ε náá: “Beeka nwyak é, mesa me é, ye é ede edee ne menyok. Nye é mòò

so benɔŋel e epata e lapo, ne bot e di ne mbee tsik ɔ!” **35** Tin, bot djas di myaal etsoŋ e Zeeb ɔ, be epegu náá, ye é epiki.» **36** Dhiiti mot Falizye zokazedjóo Yezu, nye zede edee be ne. Wɔ gwaa, Yezu zetó pe daa le, nye eezenɔ di kɔ mesa. **37** Pe kɔ del e tak ye nabe é ne dhiiti moma nadi ne mbee dék ɔ. Dáa nye nagwak náá, Yezu nadi é, kɔ mesa pe daa mot Falizye e, nye eezeye ne beeb nasael ne ekok e albat e «tɔɔ» ne menanas. **38** Nye eezetyaa bhii koŋ e Yezu, é dje si meko me. Nye moo tin ebel meko e Yezu ne miŋal me. Tin, nye moo suŋal ye ne bhoo lo'e, dɔɔ ne eboma nuub'e é meko e Yezu. Bhii tak nye eezeso menanas kɔ meko me tak. **39** É gheŋ mot Falizye nadjóo Yezu náá, nye zede pe daa le e, nabee deenek e, nye moo tin elii tɔ lyem'e náá: «Mot tak epedi é ngoolel-mekpa e Zeeb ɔ, pe nye eegu mbi moma met nye'aak. Pe nye eegu náá, nye é moma na mbee dék!» **40** Yezu eezeke ne mot Falizye yenɔk náá: «Simɔŋ, me é ne sa wat me di kwyel elɛɛ wɔ.» Simɔŋ eezeke ne ne náá: «Bela, liia lyoel.» **41** Yezu eezeke ne ne náá: «Mot ngɔt naakola bot ebá epata. Ngɔt nakola é, epata bemil eten, dhiiti tak epata bemil mekam-meten. **42** Dáa bɔɔ djas nadi ààbe ne ghwyil ebulal epata tak e, nakuma epata é boopel kola bɔɔ djas beebá. Pe tɔ bot ebá binɔk eze aakwyel mot'enɔk dhaa tyé?» **43** Simɔŋ eezebɔɔza náá: «Ye be mam ɔ, me gek é náá, ye aadi é, mot nakola epata ebuɛpe ɔ.» Yezu eezebɔɔza ne ne náá: «Simɔŋ, wɔ é ne gham.» **44** Bhii tak nye eezeliig mis, gwyák moma tak. Nyey ne Simɔŋ náá: «Wɔ eebee moma yak é? Me eeni tɔ ndjaŋ'ɔ, wɔ ààpadje me medii me egwyii e meko. Gwyáka! Nye eegwyii me meko ne miŋal me, bhii

tak nye eesujal ye ne bhoo'ε. **45** Wɔ ààpaboma nuub'ɔ é memuk mam. Ye kabe nyey ɔ, dáa me looni wak mos ε, nye ààpakat eboma nuub'ε é meko mam. **46** Wɔ ààpalɔɔb me mul kɔ lo. Ye kabe nyey ɔ, nye eelɔɔb me menanas é meko! **47** Éteɔ tak é me di lee wɔ náá: Beɛ ne mesyem me epelel! Éteɔ tak é nye lyaal boo kwyel deenek. Mot pelaa ba bim ɔ, zobaalyaal é ba bim kwyel.» **48** Yezu é boozeke ne moma tak náá: «Mesyem mɔ, epelel.» **49** Bot ε be ne be nɔɔ nadi kɔ mesa ɔ moo tin elii pak'ɔɔ náá: «Nwyak é nwyaa kwaambi mot di ne ghwyil epel mesyem me bot'aak?» **50** Tin, Yezu eezεke ne moma yenɔk náá: «Emyaal ε lo eetsik wɔ. Tóa tɔ egwyem.»

8 Bhii tak, Yezu eezetɔ kegoola bot Mbεε Bhaadal Eyon ε Zeεb pε tɔ eghaada ne kɔ bɔɔ mel, be ne bedjekel be kam ne bebá, **2** zenɔɔ bedhiiti boa nye nawyisal embee esisim tɔ lɔɔ ɔ, ne bot nye natsik be ɔ. Ye nabe é Maali di djóaaa Maali mot del ε Makdala ɔ, mot esisim eten ne ebá nasɔaa tɔ le ɔ, **3** Zan, mwaa Kuuza, ngɔt tɔ lɔɔg ekukuma di sa mesa tɔ ndjaa mekoozi Elood ɔ, Suuzan, ne beɛ ne bedhiiti boa nadi ekwyee Yezu ne bedjekel be ne esa e bɔɔ met. **4** Zukamwaa ne mot nadus mel ne mel ɔ, naazesaa é bhaaz ε Yezu. Wɔ gwaa Yezu zεkan kana yak: **5** «Dhiiti mot ngɔt zokazetɔ, kemwam mebhεk tɔ pyeeb'ε. Tyee nye nadi emwam ε, dhiiti kyee bhek eezεkwyit é ze. Haa kpaa-ghon ne bhek'enek, bhii tak, enen ε zεde ye. **6** Dhiiti kyee bhek kakwyit é, kɔ bɔs di ne bat mekok ε. Tyee bhek'enek nakwyit ε, ye é boozεsyee, etεε náá, é di tak, bɔs nadi é ghas. **7** Dhiiti yak kyee bhek kazεkwyit é tɔ engwyinini. Bhek tak eezεkwyil lɔɔg wat ne engwyinini.

Dikel engwyinini e tak eeboozegó ye. **8** Ghuna dhiiti kyee bhek naazekwyit é mbée bós. Tyee ye nawyee ε, bhek ne bhek naadje bhum bedhet εbuepe.» Bhii Yezu nasilal kana yenek ε, nye eezεke náá: «Gwakeka enyεpe, bi é di ne melo étep egwak ɔ.» **9** Bedjekel ε Yezu zokazedji nye esuk ε kana tak. **10** Wɔ gwaa nye zεbɔza ne nɔ náá: «Biyo, bi eezedjeaa etson ε egu esuk ε Eyon ε Zεeb. Ye be besɔ bin ɔ, be gwak ye ε tɔ ekana. Deenek, “Be é ne ghwyil egwyák ne mis, ààbee. Be é ne ghwyil egwak ne melo, ààpiibal sa di kwyel elεε ε.”» **11** «Gwakeka esuk ε kana tak: Bhek é mekpa ε Zεeb. **12** Mεbhek me nakwyit é ngwoob gba ε, ye é dáa bot ε di egwak mekpa ε Zεeb, da Dim Mot Mεkɔn é zedis be ye tɔ ebhum e elyem ɔ, étep εkaab náá, be é zekedum kɔn ne Zεeb, da be é tsak. **13** Mεbhek nakwyit kɔ bós di ne bat ekok é dáa bot ε di egwak mekpa ε Zεeb ɔ, be dja ye ε ne memyaala. Ghuna be ààbet náá, ye tyaa “zik”. Be dyeebamyaa ye ε, é ba mɔ ewala batsa, kaseka é, é di mebhowal aakatuula ɔ, be eekat edum kɔn ne Zεeb. **14** Bhek nakwyit tɔ engwyinini ε, ye é dáa mbi bot ε di egwak mekpa ε Zεeb ɔ, bhii tak, be kawak é tete ze kɔ esu ε embee esiiza, ne ekum e bós'ak, ne menyo me tsik bós'ak. Be tok ne ghwyil edje tete ebhum. **15** Bhek kwyit kɔ mbée bós kwyel elyaal ε, bot ε di egwak mekpa ε Zεeb, da be é wa lyem é ebaal ε ye, da be é ke mbée kyeed, be aadje mbée ebhum ε.» **16** «Mot é ne ghwyil etuub lama, da nye é butal ye ne mɔ bhe, neghu enɔ ye, da wa pe si gon é? Ye neεgaa é, pe kɔ tεεg etεε náá, bot ε di ni tɔ ndjan ɔ, needi tɔ gwyε. **17** Esa ee di tɔ sɔ ε djas aadi é, wyis é gwyε mwos dwoo. Esa e mesɔ djas aadi é, nyen

é gwyε. **18** Dika ne etson dum ne etep djas bi di egwak
 e! Etεε náá, mot aadi ne ba bim sonok ɔ, be waabil nye
 dhiiti. Tin, mot kwaadi ààbe ne sonok ɔ, be aadis nye ba
 bim djas nye di ne ye ε.» **19** Nyεεg ε Yezu ne bɔn nyεεg
 zokazyε, zεbela Yezu. Be eεzetyaa pε kel etεε náá, ze
 εdhaa étεp be neekεboma ne Yezu nadi é, εkɔɔlεpe étεp
 mεbu mε bot. **20** Deenek, be eεzεεε Yezu náá: «Nyoog ne
 bɔn nyoog é metetel pε kel, be epekwyεl εboma ne nɔ.»
21 Wɔ gwaa Yezu zεbɔɔza ne bot djas náá: «Nyaag'am ne
 mɔn nyaag'am é bot ε di egwak mεkpa ε Zεεb, da looba
 ne ye ɔ.» **22** Dhiiti dwoo, Yezu eεzeni tɔ boo elεed be ne
 bεdjekel be. Bhii tak nye eεzεke ne nɔɔ náá: «Djhoosεεka,
 tɔ pε yii kyiid boo soob na djato-djato.» Bhii tak be eεzetɔ.
23 Dáa be nadi eke tɔ elεed ε, gɔ eεzεbe Yezu. Kaseka é,
 boo ghuu εlyεlεpe eεzεkan εpupal kɔ dii. Mεpupal mε
 ghuu tak eεghεε εbhyeεb ε mεdii kεεza é elεed, elεed
 moo tin eni mεdii. Mεdii mε tak ekeε sa ye aalwoodal-
 lwoodelak elεed, be moo tin pak tsik ne εsyee. **24** Bεdjekel
 ε Yezu eεzetiila pε daa lε, be eεzedjem nye ne etsim:
 «Gheη, Gheη, mena é di esik'aak!» Tin, Yezu eεzedjem.
 Bhii tak, nye eεzebhem ghuu ne εbhyeεb. É di'enek, ghuu
 eεzesila, bhwak moo tin «kup». **25** Bhii tak, Yezu eεzεke
 ne bεdjekel be náá: «Emyaal ε len é wo?» Ye nabe é boo
 bwoo naamet be, be naadyeebadjoka dhaa nyel. Be moo
 tin edjinel pak'ɔɔ náá: «Nwyak é nwyaa kwaa mbi mot di
 náá, dɔɔ ne ghuu ne mεdii epegwak nye?» **26** Yezu ne
 bεdjekel be eεzekum pε kyee dik Ghadasa di di egwyákel
 ne kyee dik Ghalile ε. **27** Dáa Yezu nadi esul tɔ elεed ε,
 dhiiti mot del tak zokazyε, zεboma ne ne. Mot tak nabe é

ne embee esisim nadi dhedhek nye ε. Nye nabe é ààbe ne ekaad é nyel, ààkadidi tɔ ndjaa. Nye nakadidi é tɔ mevit.

28 Dáa nye nabee Yezu ε, wɔ gwaa nye zebo tsim. Nye eezekwyit meboŋ si meko me. Nye eezebo tsim, nyey ne ne, náá: «Mena é ne yaa tep, Yezu, Mɔn Zeeb-Mekaake? Me epedjaala ne nɔ, nàtwak mel!» **29** Yezu eezeke ne mbee sisim náá, nye wyis tɔ le, etee náá, ye nabe é, mbee sisim tak eezeloobe di tɔ le. Nye nadi é kɔla membo ne meko ne eghwooz étep nye neemetaa é di wat. Mot tak nabebwak ye ε bwakak. Da mbee sisim tak é kazyeegal nye, kyeed nye tɔ bal. **30** Yezu zokazedji nye náá: «Din ε lɔ é eyé?» Nye eezebɔza ne ne náá: «Yam din é “Mekɔm-mekɔm”», etee náá, betɛ ne embee sisim naani tɔ le. **31** Tin, embee esisim nadi edjaala ne Yezu náá, nye nàkyeed be tɔ guk di ààbe ne esik ε. **(Abyssos g12)** **32** É di tak, ye nabe é ne boo esan ε beghwyee nadi é egɔ kɔ metsok menek ɔ. Embee esisim eezedjaala ne Yezu, náá, nye kyeed be tɔ menyel me beghwyee binɔk. Yezu zokamyaal be. **33** Tin, wɔ gwaa embee esisim zewyis tɔ mot'enɔk, ni tɔ esan ε beghwyee binɔk. Bɔɔ djas eezesul ne ekaab pe be nadi kɔ ekalel etsok ε. Wɔ gwaa be zeges, keghaaga tɔ dii, diida. Bɔɔ djas si na «bheee». **34** Dáa bot ε nadi ebaal mesaa me beghwyee binɔk nabee edjema binek djas ε, be é boozetsema ne ekaab, sik, kelee bot kɔ eghaada ne kɔ bɔɔ mel. **35** Bot zokawyis tɔ kebee sa nasée ε. Be eezekum pe kyee Yezu nadi é. Tin, be ezebee mot na embee esisim mekɔm-mekɔm nawyis tɔ le ɔ, ndiindil é ngwoob ε Yezu, nyey ne ekaad é nyel. Nyey nyel enyɔɔpe. Wɔ gwaa, bwoɔ zemet bɔɔ djas. **36** Bot ε nabee edjema binek djas ɔ, moo tin

ebaŋa dǎa mot na embee esisim mekɔm-mekɔm natsak ε.
 37 Tin, bot ε kyee dik'enek djas zokazɛdjaala nε Yezu nǎǎ,
 nye dus kɔ kyee dik'ɔɔ, etεε nǎǎ, ye naadyeebakpaa bε
 boo ekεɛd. Bhii tak, Yezu eezeni tɔ elɛɛd, nɔɔ nyel'ε, sik.
 38 Mot na embee esisim nawyis tɔ lε ɔ booke nε nε nǎǎ:
 «Mε kwyel' ε, mena gyeeka lɔɔg wat.» Yezu ε boozeswaal
 nye. Nye ε booke nε nε nǎǎ: 39 «Sika pε ndjaŋ'ɔ, da wɔ ε
 kelεε enεm nε embεε Zεeb sa wɔ ε.» Mot'enɔk eezetɔ, nye
 moo tin eketuud kɔ ghaada djas dǎa Yezu natsik nye ε. 40
 Dǎa Yezu nabula pε yak kyiid dii ε, wɔ gwaa zukamwaa nε
 mot baazeɓoma nε nε, etεε nǎǎ, bε nadi ebwood nye. 41
 Dhiiti mot, din ε lε nabe ε Zayilus. Nye nadi ε, kukuma
 ndjaa mendjaala mε eYuda. Nye eezekwyit mεboŋ si meko
 ε Yezu, ε djaala nε nε, nye zye pε ndjaŋ'ε, 42 etεε nǎǎ,
 nye nabe ε nε sim esyes ε lε ngɔt, mɔn membu kam nε
 ebǎ nadi ebε ekpaŋepe pak tsik nε esyee. Dǎa Yezu nadi
 etɔ ε, zukamwaa nε mot nadi edu nye, bak eghuŋa nye ε
 nyel, bak tak etiidal nye. 43 Ghuna tɔ εdhuu ε bot binɔk,
 ye nabe ε nε dhiiti moma, ghiya nadi ekekek nye ε nyel
 boa, ààbε nε etsek ɔ. Ebε ε tak naasa nε nε tyee membu
 kam nε ebǎ. Nye naasilal epata bε djas tɔ mendjaa mε
 megwoma εbuepe, ebε ààsi. Ye nabe ààbε nε mot nakwak
 εgwom ebε ε tak. 44 Nye eezɛdu Yezu bhii koŋ, zye, zemεt
 kyee eghɔ ε kaad'ε wat. Meta nye nazomεt ε, ε di tak
 wat, ghiya eezetsek. 45 Yezu eezɛdji nǎǎ: «Ezε mεt mε?»
 Wɔ gwaa bot djas kεla, Pyεɛd eezeke nǎǎ: «Gheŋ, beea
 kwaambi zukamwaa nε mot di etiidal wɔ ekyee djas'aak.»
 46 Deenek, Yezu eezeke nǎǎ: «Tseεtse mot eekwyεt mε,
 etεε nǎǎ, mε eegwyak nǎǎ, dhiiti pes meɓwala eewyis

tɔ lam.» 47 Dáa moma tak nagu náá, nye eepanaa ε, moma tak eezetiila, nye moo pwak ne bwoo. Bhii tak, nye eezekwyit meboŋ si, si meko ε Yezu. Nye eezemyam é mis me bot djas, tin, nye moo elee ne bot djas éteɣ yé nye namet kaad ε Yezu ε, ne dáa nye nakatsak é di tak wat ε. 48 Wɔ gwaa Yezu eezεke ne ne náá: «Esyes ε lam, εdum ε koŋ ε lɔ ne Zεeb eetsik wɔ. Tóa tɔ egwyem.» 49 Tinaak, Yezu dinaa elii, ngoola-ngoola ngɔt eezεdus pe ndjaŋ ε kukuma ndjaa mendjaala me eYuda, zelee nye náá: «Esyes ε lɔ eezεpeka. Nàkabaadhek lyoel.» 50 Yezu nabe ààbis sa be nadi elii ε. Nye é boozeke ne Zayilus náá: «Nàbem ba. Duma koŋ ne Zεeb, nye waatsak!» 51 Dáa nye nakum pe ndjaŋ ε, nye eezεlu bot djas náá, be nàni tɔ ndjaa. Nye nazomyaal é, bedjekel be, Pyεed, Zaŋ ne Zak, zenɔ sεeg ne nyeeg mɔn. 52 Bot djas, metetel ne meɣwyε, ne etajal ne etsim. É di'enek Yezu é booke ne nɔ náá: «Nàdjeka. Mɔn ààpagwyε. Nye é é gó.» 53 Wɔ gwaa bot gɔ nye etεε náá, be nadi egu náá, mɔn naazegwyε. 54 Nye eezεmet mɔn é mbo, nye eezεben gwood. Nyey ne ne náá: «Mɔn'am, wyela!» 55 É di tak wat, mɔn'enɔk eezεgom, nye eezεwyel. Bhii tak, nye é boolwom be náá, be djε mɔn tak edee e dek. 56 Tin, ye nabe é, sεeg ne nyeeg naadyeebadjoka elyεlepe. Yezu eezelyak be náá, be nàlee bot sa nasael ε.

9 Yezu eezεsεeg bedjekel be kam ne beba, nye eezεdje be ghwyil ne eghεŋ εsɔ embee esisim ne etsik ε bot ε mebé. **2** Bhii tak nye eezεlwom be, be kegoola Mbεε Bhaadal Eyoŋ ε Zεeb, ne etsik ε membεl. **3** Nye eezεdje be etsi náá: «Sa mot àànɔ sonok wat, nye neetó ne ye medjoŋ.

Sa mot àànwɔ sek, àànwɔ ekoo, àànwɔ mapa, keyaka ne epata tɔ mengwye men. Sa mot ààdi ne ekuwa ebá. 4 Tɔ edi djas bot aamyaa náá, bi sulal ε, dika tɔ ndjaa tak, kekum dwoo bi aadus tin ε. 5 Mɛl djas bot aapɛε náá, bi nàsulal pɛ daa lɔɔ ɔ, kpaaka yibɔ, da bi é kut bɛ piib meko men. Ye aadi é, tyee mwana étɛp embee esesεε bɔɔ.» 6 Bɛdjekel eezetɔ pɛ mɛl djas, kekeε bot Mbεε Bhaadal, ne ɛtsik ε bεtε ne membɛl é edi djas. 7 Tin, Elood mot nadi mekoozi kɔ kyee dik Ghalile ɔ, naagwak menduk mɛ etɛp binek djas. Nye nabe é ààkagu sa nye gek ε, etεε náá, bɛdhiiti bot nadyeebake náá: «Zaŋ Nduuel-bot nagwye ɔ, naazegom.» 8 Bak náá: «Ye é ngoolɛl-mɛkpa ε Zεεb, Eli, eebaatuula!» Yak kyee bot náá: «Ye é ngoolɛl-mɛkpa ε Zεεb na mwa, eezegom!» 9 Elood é boozεke náá: «Ye nabe é mam ɛmet naazelwom náá, bɛ tsak Zaŋ Nduuel-bot. Ha yenɔk é nwyaa mot? Mot mɛ di egwak bot é lii etɛp bak ko esu ε lɛ'aak é zε?» Nye nadi esaa nye neebɛe Yezu. 10 Bot ε lwoma zokazɛbula pɛ daa Yezu, bɛ moo tin é baŋa nye esesεε ee bɛ nasa ε. Yezu é boozɛdul bɛdjekel bɛ, tɔ ne nɔɔ é ngwoob dhiiti ghaada di edjóoaa Bhetsaida ε. 11 Ghuna bot ɛbuepe naagu ze bɛ nadi tɔ ε, bɛ ε boozɛdu bɛ. Yezu zokazɛboma ne nɔɔ. Bhii tak, nye moo tin é lyo bɛ dum ne Ɛyɔŋ ε Zεεb, ne ɛtsik ε bot ε nadi kwos mɛtsika ɔ. 12 Dáa dwoo nabe ye moo sila ε, bɛdjekel bɛ kam ne bebá é boozetiila pɛ daa lɛ. Bɔɔ ne ne náá: «Swaala bot bak, bɛ tɔ pɛ kɔ mɛl ne pɛ tɔ epɛt eedi pak ne wak ε, etεε náá, penek bɛ waake bela di ndjɔk ne edee e dek, etεε náá, menaka wak é tɔ bal.» 13 É di'enek, Yezu eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Djɛka bɛ edee biyɔ bɛ ɛmet!» Bɛ eezɛbaake

ne Yezu náá: «Bis zokalik é, ne emapa eten, zenoo besu ebá. Wɔ kwyel bilak é náá, bis keebom edee ee bot bak djas ee?» **14** É di'enek, metan me bot naakum tyee botom bemil eten. Tin, Yezu é boozee bedjikel be náá: «Dhilka bot djas mendiindil, zega bot mekam-mete-ten e di wat.» **15** Bedjikel é boozesa dáa Yezu nake e. Be eezedil be si. **16** Bhii tak, Yezu zenoo emapa eten ne besu ebá binek, nye eezeben mis pe eko, zeghaape Zeb étep edee binek. Nye eezepyak mapá, noo, dje bedjikel be, be kaa bot djas. **17** Mot ne mot naade, djil. Bedjikel zokabula ne mebhwa kam ne ebá yii mebhuhwak. **18** Dhiiti dwoo, dáa Yezu nadi é djaala ne Zeb e dhiiti sum di e, bedjikel nadi é, be ne ne. Nye eezedji be náá: «Medhuu me bot ke náá, mam é ze?» **19** Be eezebɔza ne ne náá: «Bak ke é náá, wɔ é Zan Nduuel-bot. Bedhiiti náá, wɔ é ngoolel-mekpa e Zeb Eli. Bedhiiti pe ka baake e náá: Wɔ é ngɔt tɔ bengoolel-mekpa e Zeb ee na mwa zegom o.» **20** Yezu eezedji be náá: «Ye kabe biyɔ o, bi ke náá, mam é ze?» Pyeed eezebɔza ne ne náá: «Wɔ é Mesia Zeb nadhis o.» **21** Yezu eezedul be melo elyelpɛ, nye ezeke ne noo náá, sa be ààlee bot. **22** Bhii tak nye eebaazebil náá: «Ye goka é Seɛɛle Mɔn Mot zukaa ebuepe. Bepaa, ne eboo beghaa-Zeb, zenoo beghan e mekana me etsi é waabhina nye. Nye waagóaa. Melu melɛl bhis esyee e le, nye waagom.» **23** Bhii tak, Yezu eezelii ne bɔɔ djas náá: «Ye be náá, mot ngɔt epekwyel edu e me o, nye bet ekwyeg e nyel'e, da nye é bep melaaba me melu djas, da nye é du me. **24** Etee náá, mot di ekwyel etsik nyel'e o, nye aanàkwaabela tsik, mot é myaal esu e tsik nyel'e étep'am o, nye waabela

tsik. **25** Mot ebela mevu me bɔs djas, da nye ɛ gel nyel'e emet ɔɔ, neɣhu epul ɛ nyel ɔɔ, ye ɛ tɛtɛ yɛ nye sa? **26** Mot aagwak sen ɛtɛp'am ne ɛtɛp mekpa mam ɔ, tin, mam Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot ɛ waagwak sen ɛtɛp'e dwoɔ me aazyɛ tɔ duma yam ɛ, ne tɔ duma Saag'am ne efofop na dɛɛ ɛ.

27 Me lɛɛ bin ne tɛɛtɛɛ nɔ́á: Tɔ sama bot ɛ di wak'aak, bɛdhiiti aanàkwaagwyɛ, bɔɔ ààbee ɛyɔɲ ɛ Zɛɛb.» **28** Ye naasa tyee yenga wat bhii nye naalii deenek ɛ, Yezu zɛnɔɔ Pyɛɛd, ne Zañ, zɛnɔɔ Zak, nye eezɛbyet kɔ dhiiti ɛtsok ɛtɛp ɛdjaala ne Zɛɛb. **29** Esok Yezu nadi ɛdjaala ɛ, bhwoob'e zokaaaswoola; ekaad be moo puu, ɛkasepe dɔ́a ngwyɛs bhi. **30** Kaseka tin ɛ́, bot ɛbá ɛ bhaaz'e, bɔɔ elɛɛ elɛɲ ne Yezu. Ye nabe ɛ Moiz be ne Eli. **31** Be eezɛtuula kuku mekas ɛ Zɛɛb. Be ne Yezu nadi elii dum ne tyee nye aasilal lwomel'e ɛ, ne dɔ́a nye aakeɣwyɛ pɛ Yeluzalem ɛ.

32 Tinaak, Pyɛɛd ne bot ɛ lɔɔg'e eezɛduma tɔ gɔ́, «syaaz». Dɔ́a be nakadjem ɛ, be eezɛbee mekas ɛ Yezu ne bot ɛbá be ne be nɔɔ nadi ɔ. **33** ɛ́ di nabe nɔ́á, bot binɔk moo ɛ́ lik Yezu ɔ, Pyɛɛd eezɛke ne ne nɔ́á: «Ghɛɲ, ye goka ɛ́ nɔ́á, mena di wak. Djhoosumka epɛt elɛl: Wat yɔ, dhiiti yii Moiz, dhiiti kadi ɛ́ yii Eli.» Tinaak, nye nadi ɛ́, ààgu sa nye nadi eke ɛ. **34** ɛ́ di nye nadi elii deenek ɔ, eguud eezɛsul, zɛbutal be. Bɛdjekɛl ɛ́ boozeɣwak bwoɔ ɛ́ ebee dɔ́a eguud di ebutal be ɛ. **35** Tɔ eguud binek, gwood zokagék nɔ́á: «Nwyak ɛ́ Mɔn'am me nazetɔ ɔ. Gwakeka nye.» **36** Bhii gwood nazegék ɛ, ye nakalik ɛ́, Yezu nye emet. Bɛdjekɛl ɛ́ boozeɣyel tɛp tak, ɛ́ ghɛɲ tak, be nabe ɛ́ ààbaɲa bot ɛtɛp ee be nabee ɛ. **37** ɛ́ yak elu Yezu be ne bɛdjekɛl elɛl binɔk moo ɛ́ sul ɛtsok elenek, wɔ gwaa zukamwaa ne mot

zeboma ne ne. **38** To edhuu e bot binok, mot ngot moo tin etsim: «Lyoe, me epedjaala ne no, kela mis ko mon'am. Ye e sim mon'am! **39** Etee naa, mbee sisim e met nye o, e di tak wat nye epekyeeb, bhii tak, ye e kadheeg nye elyeepe, e di'enek mewyil moo tin ewyis e nuub mon. Mbee sisim tak epezuk nye elyeepe, edus e le tin ne lyel. **40** Ye be e, me eedjala ne bedjikel bo naa, be so mbee sisim tak. Be aapakwak ye.» **41** Yezu eezake ne no naa: «Embee bot, bot di adum ko ne Zeeb o! Melu medhen kalik ne nam e di to len? Baabela naa, melu medhen me di egoka ne emaad bin? Dha me ne mon'o wak.» **42** Daa mo tak nazokunaa ne Yezu e, wo gwaa mbee sisim zegheeg nye si. Bhii tak ye moo zedheeg mon'enok elyeepe na «buku-kuku». Tin, Yezu eezebhem mbee sisim tak, mon eezetsak. Bhii tak Yezu eezebulal nye e memb me seeg. **43** Ye nabe e bot naadyeebadjoka mebwala me Zeeb tin. Daa ye be naa, mot ne mot nabe e, nye dinaa edjoka ne esos etep djas Yezu nadi esa e, Yezu e boolee ne bedjikel be naa: **44** «Beeke melo men enyoepe etep bi neebaal sa me aalee bin e: Ye kalik e batsa Sehele Mon Mot neekaaa e memb me bot.» **45** E di'enek, bedjikel nabe e, amet lo tep nye nalee be e, etee naa, esuk e tak nadi be e syela etep be needi amet ye. Be nadi e ne bwo edji e Yezu tep'enek. **46** Bedjikel moo tin ebe meso pak'oo etep be neegu to sama yo, eze di boo-mot. **47** Yezu eezegu sa nadi edhaa pak'oo e, wo gwaa nye zenoo mo dhyyeb, neeg nye e ngwoob'e. **48** Nyey ne no naa: «Mot e myaal mon'ak ko esu e kwyel nye di ne ye ne nam o, nye myaal e mam. Tin bela naa, mot e myaal me o, nye myaal e, mot nadhis me

ɔ. Etɛɛ náá, mot di mɔɔ dhyeeb pak biyɔ djas ɔ, ye é nyey
 ε di boo mot.» **49** Zarj eezɛke nɛ Yezu náá: «Ghɛɲ, bis
 eebee dhiiti mot esɔ embee esisim nɛ din ε lɔ. Bis eelyak
 nyɛ, etɛɛ náá, nyɛ ààkɛ lɔɔg wat mena nɛ bɛ nɔɔ.» **50** Tin,
 Yezu eezebɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Sa mot ààlyak nyɛ, etɛɛ náá,
 mot di ààbhina bin ɔ, yenɔk é mot'en.» **51** Dáa elu ε nabe
 náá, nyɛ neebyet tɔ gwoo ε, nadi ye eezekunaa ε, Yezu
 é boozɛke nɛ lyemɛ wat náá: Nyɛ ɛpetó pɛ Yeluzalem.
52 Nyɛ é bookyeed engoola-ngoola mɛbhaadal pɛ sok.
 Engoola-ngoola eezɛtɔ́, bɛ eezɛni tɔ dhiiti dɛl pɛ kyee
 dik Samali ɛtɛp bɛ neekoobal nyɛ di, nɛ esesɛɛ djas. **53**
 Tin, bot ε dɛl zokabyen náá, nyɛ nàsulal kɔ dɛl ε tak,
 etɛɛ náá, nyɛ nadi ɛtɔ́ pɛ kyee dik Yeluzalem. **54** Dáa Zak
 nɛ Zarj bedjekel bɛ nagwak deenek ε, bɛ é boozɛke náá:
 «Ghɛɲ, wɔ ɛpekwyɛl náá, bis djóo du, dus tɔ gwoo ɛtɛp ye
 neezɛdik bɛ?» **55** Yezu eezɛliig mis, bhem bɛ. Bhii tak, nyɛ
 moo edul bɛ mɛlɔ. **56** Bɛ eezɛtɔ́ pɛ dhiiti dɛl. **57** Yezu bɛ
 nɛ bot ε nadi egyee nɛ nɛ ɔ gba-gba kuku kyeed, wɔ gwaa
 dhiiti mot zokake nɛ nɛ náá: «Mɛ ɛpekwyɛl ɛdu ε wɔ é di
 djas wɔ aatɔ́ ε.» **58** Yezu zokazɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Bebhek
 é nɛ eku, enen é nɛ mɛk. Kabela náá, Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot tok
 nɛ di nyɛ di edjaasi nɛ ɛwala ε.» **59** Nyɛ eezɛke nɛ nwyak
 dhiiti mot náá: «Dua mɛ.» Mot'enɔk eezebɔɔza nɛ nɛ náá:
 «Ghɛɲ, pookobet mɛ, mɛ pookokɛdɛl sok saag'am.» **60**
 Yezu eezebɔɔza nɛ nɛ náá: «Beta bot ε zegwyɛ ɔ bɛ dɛl
 myoɲ mɔɔ. Ye bɛ wɔy ɔ, tɔa, kɛlyaal bot ɛyoɲ ε Zɛɛb.» **61**
 Nwyak dhiiti mot eebaake ye náá: «Ghɛɲ, mɛ waadu wɔ.
 Pookobet náá, mɛ kɛ ɛmwana nɛ bot ε mɛbyel mam.»
62 Yezu eezebɔɔza nɛ nɛ náá: «Mot zɛmɛt awata, da nyɛ

baake náá, nye bulal mis, gwyák pe bhis ɔ, yenɔk tak ààpakɔa ne Ɛyon ɛ Zeeb.»

10 Bhii tak Gheɲ eebaazesée bedjekel mekam-meten ne mekam-membá ne ebá. Nye eezelwom be bebá-bebá pe to eghaada ne kɔ mel me Yezu nabe náá, nye aadharɲ ɛ. **2** Nye eezeke ne nɔɔ náá: «Pyeeb ne bok. Bot ɛ mesa ààbu. Ye goka é bi djaala náá, nakuma pyeeb nye dhis bedhiiti bot ɛ mesa éteɖ be needis edee to pyeeb. **3** Tóka! Me kyeed bin tin é, dáa bɔɔ ebhata to eben. **4** Sa mot àànɔɔ ngwey epata, àànɔɔ ekoo, àànɔɔ-nɔɲak dɔɔ ne meɖapa. Sa mot ààbe tye éteɖ meswosel e ze. **5** Pe to mendjaa me bi aani ɛ, keka sok náá: “Betka náá, egwyem di to ndjaɲ'ak!” **6** É di'enek, mot di ne egwyem ɔ di tin ɔ, egwyem bin é waakala kɔ le. Ye kabe náá, mot egwyem tok tin ɔ, egwyem bin é waabula pe daa len. **7** Sulalka to ndjaa mot egwyem é tak. Bi é djeaa medii ne edee ɔɔ, da bi é de ye, etee náá, mot-mesa goka é ne ebela etuud e mesa me. Sa mot ààke mendjaa ne mendjaa. **8** Bi é ni kɔ del, da be é myaal bin ɔ, deka edee be aadje bin ɛ. **9** Tsikeka bot ɛ mebé di kɔ del ɛ tak ɔ, da bi é lee bot ɛ del náá: “Ɛyon ɛ Zeeb eezekunaa ne nen.” **10** Pe kɔ bedhiiti mel me bi aani, da bot é mel me tak epee náá, bi nàsulal pe daa lɔɔ ɛ, tóka kɔ ebesee ɛ del, da bi é lee ne nɔɔ náá: **11** “Bis epekut piib meko mes. Ye é piib del ɛ len zenaata bis é meko ɛ. Ye goka é náá, bi gu náá, Ɛyon ɛ Zeeb moo é ekunaaepe ne nen.” **12** Me lee bin ɛ tseɛtse náá: Dwoo Zeeb aazepée bot ɛ, bot ɛ del elak é waapéɛaa é elyelepe dhaa bot ɛ del ɛ Sodòm.» **13** «Haa kpaa-ghon ne nɔ, ghaada Koodazin! Haa kpaa-ghon ne nɔ, ghaada

Bhetsaida! Etɛɛ náá, endem e mɛbwala mɛ nasael pɛ yebo
 ɛpedi náá, ye nasael é pɛ ghaada Tiid nɛ pɛ Sidon ɔ, pɛ bot
 ɛ mɛl menək eeloobot kaad ɛpum, pɛ bɛ naazelɔɔba mɛsii,
 pɛ bɛ naaloozeliig elyem bɔɔ. **14** Étɛp tak é mɛ di elɛɛ bin
 náá, dwoɔ bot aadi pɛɛaa é, yebo mɛpɛɛa waadhaa yii Tiid
 nɛ Sidon nɛ mɛlyel. **15** Kapɛlnaum! Yɛ kabɛ wɔy ɔ, egekɛ
 bɔ é náá, wɔ é nɛ ghwyil ɛbyet, tɔ pɛ ɛko? Wɔ waasila
 pɛ si, batakekum dɛl ɛ myonj mɛ bot.» (Hadɛs g86) **16** Nyɛ
 eeaaɛɛke nɛ bɛdjekɛl bɛ náá: «Mot aagwak bin ɔ, nyɛ
 eegwak mɛ. Mot ɛ byen bin ɔ, nyɛ byen é mam. Tin, mot ɛ
 byen mɛ ɔ, nyɛ eebyen mot nadhis mɛ ɔ.» **17** Bɛdjekɛl
 mɛkam-mɛtɛn nɛ mɛkam-mɛmbá nɛ ebá nalwomaa ɔ, bɛ
 eezebula nɛ mɛmyaala djas. Bɔɔ nɛ Yezu náá: «Ghɛɛ, dɔɔ
 nɛ embee esisim ɛpegwak bis esok bis di elii nɛ nɔɔ é
 ghwyil din ɛ lɔ ɛ!» **18** Yezu eezebɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛ di
 é, ebee Satan eedus pɛ ɛko sila pɛ kɔ bɔs tyee ngwyɛs bhi.
19 Gwakeka: Mɛ eedjɛ bin ɛghɛɛ ɛkɛ kɔ bɛnyɔ, ebaalwɔl,
 dɔɔ nɛ ɛkɛ kɔ ghwyil mot mɛbhuka men. Ye tok nɛ sa
 ye aasa bin. **20** Tin, nàmyaalaka, etɛɛ náá: Embee esisim
 ɛpegwak bin. Bi goka nɛ ɛmyaala é, ye bɛ náá, min men
 é kwyalaa tɔ gwoo ɔ.» **21** É ghɛɛ tak, Yezu naazɛbela
 boo mɛmyaala Sisim na Dɛɛ nadjɛ nyɛ é. Nyɛ eezɛtsim:
 «Hee Saag'am, Ghɛɛ gwoo nɛ bɔs. Mɛ eeghaapɛɛ wɔ, étɛp
 náá, wɔ eelyaal bɔɔ dhyyeb esesɛɛ ee di esyela é mis mɛ
 betsonj ɛ bot nɛ bot ɛ metselal ɛ. Nɛ tsɛɛtsɛ, Saag'am,
 wɔ nɛ kwyɛl náá, eesael deenek. **22** «Saag'am naadjɛ mɛ
 esonok djas. Ye tok nɛ mot di egu Mɔn, ye di ààbɛ Sɛɛg ɔ.
 Tin, mot aanàkwaagu náá, Sɛɛg ɛzɛ, ye di ààbɛ Mɔn ɔ, nɛ
 bot ɛ Mɔn aakwyɛl ɛlyaal bɛ nwyak ɔ.» **23** Bhii tak Yezu

eezeliig mis, gwyák bedjekel, nyey ne nɔɔ, bɔɔ bemet náá: «Menyɔ ne biyɔ, etɛɛ náá, bi epebee sa bi di ebee'enek! 24 Etɛɛ náá, me lɛɛ bin é tɛɛtɛ náá, betɛ ne bengoolɛ ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ne bɛmɛkoozi ɛbuɛpe nadi é, ne gwyɛs ɛbee esa ee bi di ebee'aak. Saabɛgɔs ne nɔɔ é náá, bɛ nabe é ààbee. Bɛ nadi é ne gwyɛs ɛgwak sa bi di ɛgwak mos'ak, saabɛgɔs ne nɔɔ é náá, bɛ nabe ààgwak.» 25 Dhiiti lyoel etsi e Zɛɛb naazɛwyl, lii, éɛɛp ɛbhowal ɛ Yezu. Nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Lyoel, me sa dɔ́a éɛɛp me neebela tsik na kɔm-kɔm?» (aiōnios g166) 26 Yezu kabɔɔza ne ne náá: «Haa, yé nakwyalet tɔ mɛkana me etsi bina? Wɔ gwak dɔ́a tɔ tak?» 27 Mot'enɔk zɛbɔɔza náá: «“Wɔ goka é wɔ kwyl Ghɛɲ, Zɛɛb'ɔ ne lyem'ɔ djas, ne sisim'ɔ djas, ne ghwyil'ɔ djas, ne etselal ɛ lɔ djas.” Zɛnɔɔ náá: “Wɔ goka é wɔ kwyl sɔɔ mot dɔ́a wɔ di ekwyl nyel'ɔ met ɛ.”» 28 Yezu é bookake ne ne náá: «Wɔ é bɔɔza enyɔɛpe. Sa deenek, wɔ neebela tsik na kɔm-kɔm.» 29 Ghuna ghaa mɛkana me etsi ɛ Zɛɛb nakwyl é, nyɛ neebela gham. Nyɛ é boodji Yezu náá: «Sɔ'am mot eze?» 30 Yezu kadjɛ nyɛ kana é náá: «Dhiiti motom nadi edus pɛ Yeluzalɛm, eesul pɛ Yeliko. Wɔ gwaa bot ɛ djii zɛmet nyɛ, duma nyɛ é nyel ne mɛbin, bɔɔ zɛɛk nyɛ esa bɛ djas. Bɛ eezɛkaab, lik nyɛ ekɔɔ ne ɛsyee. 31 Dhiiti ghaa-Zɛɛb nadi edhaa é ze'enek tyee zɛm-dhyee. É ghɛɲ nyɛ nabee mot'enɔk ɛ, nyɛ eezɛgwoob, tɔ yɛ. 32 Tyee wat ne dhiiti Levit eezɛkwyl é di'enek, bee mot mɛpyɔɲ, gwoob nyɛ, tɔ yɛ. 33 Tin, dhiiti mot dɛl ɛ Samali nadi etɔ yɛ mɛdjɔɲ ɔ nazɛkum é ngwoob mot mɛpyɔɲ menɔk. Dɔ́a nyɛ nakabee nyɛ é, wɔ gwaa ghɔɲ zɛmet nyɛ elyɛɛpe. 34 Nyɛ eeaaazetiila é bhaaz'ɛ,

zeso nye menyok ne mul to mepyon, zedjel nye ye é. Bhii tak, nye ezekele nye ko yaaga ye, to ne ne pe ndjaa bedjon. Tin, nye eezegwom nye enyope. **35** Yii myen, mot del e Samali yenok eezewyisal ghwooz epata medil ebá, zokadje nakuma ndjaa bedjon. Nyey ne ne náá: “Gwoma motom'ak. Epata djas ee wo aadi ebaawyisal étep'e e, me waaboobulal wo ye é, dwoo me aabula e.” **36** Yezu eebaazedji náá: «To bo belele, eze koa ne edi é mo so mot bot e djii namet o?» **37** Ghaa etsi zokabooza náá: «Ye é mot nagek nye ghon o.» Yezu é booke ne ne náá: «Tóá, da wo é sa deenek.» **38** Dáa Yezu nadi é ze, be ne bedjikel be e, wo gwaa be zokazeni to dhiiti del. To del e tak ye nabe é ne dhiiti moma din e le nabe é Maat. Nye eezesulal pe daa le. **39** Nye nabe é ne dhyeeb, din e le nabe é Maali. Maali tak nadi é si meko e Gheh Yezu é gwak melyo me. **40** Ye kabela é náá, Maat nadi eghuula étep edjaab e edee e bedjon. Maat é boozye zeke ne Yezu náá: «Gheh, wo ààbee dáa dhyeeb'am dhuugal me ne bete ne yak mesa mam me emet'aak é? Léea nye náá, nye kwyee me.» **41** Gheh eezebooza ne ne náá: «Maat, Maat, wo epebem ba é etep e gwyee, lyem'o epees etep ebuepe yii toto. **42** Ye é ne sonok wat di ne boo metan. Maali sée sa di ne boo metan e. Yiizaag é di náá, mot tok ne ghwyil e dek nye ye é.»

11 Dhiiti dwoo, Yezu nadi edjaala é dhiiti di. Dáa nye nasilal e, djekele ngot ezeke nye náá: «Gheh, lyala bis edjaala Zeeb, dáa Zan nalyaal bedjikel be e.» **2** Yezu ezeke ne no náá: «Bi é di edjaala o, keka náá: “Zeeb Seeg'es, din e lo di Dee ye guaa. Eyon e lo zye. **3** Dje bis elu ne elu edee di egoka ne nes e. **4** Pela bis mesyem

mes etee náá, biso epepel bot ε nasa bis mebiyo ɔ. Sa wɔ ààbet bis tɔ mebhowal.”» **5** Yezu eezebaake ne nɔɔ náá: «Djhoopookogek tyee náá: mot ngot pak'en é ne sɔ, nye eezetɔ pɛ daa le kuku pum. Nye eezeke ne ne náá: “Sɔ'am, djema! Kola me emapa elɛl, **6** etee náá, dhiiti sɔ'am ngot nadi é mɛndjoŋ ɔ, aloo ne tuula nenak pɛ daa lam. Me tok ne edee me dje nye.” **7** Djhoopookogekeka náá: Sɔ'ε eezebɔɔza ne ne tɔ ndjaŋ'ε náá: “Beta me gwyem! Ebe ε ndjaa moo é kɔɔla ne engoŋ. Bis ne bɔn moo é ‘kpop’ mɛndjaa me si. Me aanàkwaawyeɛ, zedje wɔ emapa é tak!” **8** Me lee bin ε tseetse náá, ye be náá, nye di ààwyeɛ zedje nye é, kɔ esu ε esɔ ε be ne ne ɔ, nye waabatawyeɛ, zedje nye sa nye saŋ é, etee náá, sɔ epɛnaada ɛwaab, ààbe ne sen. **9** Ye be mam ɔ, me kalɛ bin ε náá: Waabka, bi ε waadjɛaa. Saaka, bi ε waabela. Diigka é ebe ε ndjaa, be waadii bin ye é. **10** Ye é deenek, mot aawaab ɔ, nye waadjɛaa. Mot aasaŋ ɔ, nye waabela. Be dii ndjaŋ é, ne mot diig ɔ. **11** «Ye be náá, dhiiti mot pak'en é seeg mɔn ɔ, mɔn é waab su ɔɔ, nye ne ghwyil edje mɔn nyɔ é di tak é? **12** Ye kabɛ náá, mɔn waab é eke ɔɔ, nye é ne ghwyil edje nye baalɔɔl é di tak é? Ye aanàkwaasael. **13** Kwyii biyɔ, bɛmbɛε ε bot bi di ε, bi ne gu edje embɛε esonok ne bɔn bin, gwyasa ne Seeg'en di tɔ gwoo ɔ, nye waadje Sisim na Dɛε ne mot aawaab ɔ.» **14** Dhiiti dwoo, Yezu nadi esɔ mbee sisim nanɛeg dhiiti mot bubu ε. Wɔ gwaa mbee sisim zokawyis tɔ mot'enɔk, bubu mot'enɔk moo tin é lii. Tin, ɛdhuu ε bot ε nadi tin ɔ moo tin é djoka. **15** É di'enek, bot ε nadi tin ɔ moo tin é ke pak'ɔɔ náá: «Ye é Belzebul, kukuma embee esisim, ε di edje kɔkɔ yak mbi

mebwala me nye di esɔ embee esisim ne ye é!» **16** Bedhiiti nadi ekwyel elóo ε nye pe eko, da é bwood nye pe kye. Be é booleε ne ne náá: «Sa bis dhiiti etseɲa mebwala di elyaal náá, Zeeb é nadhis wɔ é!» **17** Tin, Yezu nabe é, eegu egeka e elyem bɔɔ. Nye é booke ne nɔɔ náá: «Eyoɲ ε di náá, mesa me bot ε tak ewaya pak'ɔɔ ε, eyoɲ ε tak aanàkwaadi. Bɔn bil wat tak ε waagonel pak'ɔɔ. **18** Ye be náá, Satan é di etwak nyel'ε nye met ɔɔ, eyoɲ ε le aapyet dáa? Etεε náá, bi ke é náá, me twak embee esisim ε ne ghwyil ε Belzebul dje me ε. **19** Ye be náá, me sɔ embee esisim é ne ghwyil ε Belzebul ɔɔ, haa yebo bot aasɔ embee esisim ne yaa ghwyil? Éteɖ tak é di náá, bot bin bɔɔ bemet aadi é beteteɖ bin. **20** Ne tseεtse me lee bin ε náá: Ye é ne ghwyil ε Zeeb ε me di esɔ embee esisim. Ye kwyel elyaal é náá: Eyoɲ ε Zeeb eezekum tɔ len. **21** «Ye be náá, mot ghwyil di ne mekoo me deeb ε di ebaal ndjaɲ'ε ɔɔ, esa be é waabaalaa enyɔɔpe. **22** Ye kabe náá, dhiiti mot di dhaa nye ne ghwyil eezye ɔɔ, nye kwak ebhaad nye si ɔ, bhii tak, nye kadek nye mekoo me deeb me nye nadi ebe-bwaal ε. Tin, nye kanɔɔ esa be djas é kaa. **23** «Mot ε di ààdi bis ne ne ɔ, nye é mot mebhuka mam. Zenɔɔ náá, mot di ààkwyee me ne esεeg ɔ, waaz ε waaz'aak.» **24** «É sok mbee sisim di ewyis tɔ nyel mot ε, ye dyeebawyis é tó, tɔ di di ààbe ne medii ɔ, é kesaa di ye aakewala ɔ. Ye di ààbela di ɔɔ, ye kake é náá: “Me pookosik pe ndjaɲ'am, ndjaa me nawyis tɔ tak ε.” **25** Tin, sika ye aakasik ε, ye kabela ndjaa tak é, toto, waabela, koobela. **26** É di'enek, ye kató, kenɔɔ bedhiiti embee esisim eten ne ebá di edhaa ye ne embee mesa ɔ. Tin, bɔɔ djas kazeni é tɔ ndjaa be

210

tsoŋ mot éteɓ ebaal eselele di tɔ lɔ ε, é kaab náá, eselele bin ezekeliiza ghooghom. **36** Ye be náá, nyel'ɔ djas é tɔ selele, ààbe ne kyee nyel wat di tɔ ghooghom ɔɔ, nyel'ɔ djas aadi é, tɔ gwe, dāa lambi di edje wɔ gwe ne mekas me ε.» **37** Dāa Yezu nasilal elii ε, dhiiti Falizye zokadjoo nye, nye zede pe ndjaɓ'ε. Yezu zokani tɔ ndjaa mot tak, nɔɔ nyel, disi kɔ mesa. **38** Falizye yenok zokadjoka dāa nye nabee náá, Yezu nabe ààgwyii membo esok ne nye ne de edee ε. **39** Tin, Gheɓ é booke ne Falizye yenok náá: «Beeka dāa biyɔ eFalizye di ε: Bi dyeebagwyii é ekoɓ e ebeεε ne ekoɓ e esaan. Ye kabe tɔ tak ɔ, bi ne bu ekwosak ε djii ne embee elyem dhaa nyel. **40** Bi ààtselal, ye tok Zeeb mot nasa pe kel ɔ naba ààsa tɔ tak é? **41** Djeka bedjel ε bot esa eedi tɔ ebeεε ε, ne yii di tɔ esaan bin ε. Deenek é esonok djas aadi, deε éteɓ'en. **42** «Haa kpaa-ghoɓ ne biyɔ, eFalizye etee náá, bi epetuud Zeeb ne endiyal kam e nadjeebe ne aghomkoto, zenɔɔ mewyee me di ebeaa tɔ bok ε. Da bi é kapeeba é epiki ne kweyε ε Zeeb. Ghuna, sa be di egoka ne ewa lyem é tak é, ye é yenek, ààpeeba bedhiiti kalik ε. **43** «Haa kpaa-ghoɓ ne biyɔ, eFalizye etee náá, bi kweyε é, mebhóó me pe sok éteɓ etela menyel tɔ mendjaa me mendjaala me eYuda, bi ne kweyε bi swosaa ne duu kɔ mebeεε. **44** Haa kpaa-ghoɓ ne biyɔ, etee náá, bi é dāa mevit me di ye moo ààkanyen ε. Mevit me bot di ke kɔ tak ààgu ε!» **45** Mot ngot tɔ belyoel ε etsi e Zeeb zokazedji nye náá: «Lyoe, dāa wɔ di elii deenek'enek, wɔ lee tin é dɔɔ ne biso!» **46** Yezu ezeɓɔɔza ne nɔɔ náá: «Kpaa-ghoɓ dɔɔ ne biyɔ, belyoel ε etsi e Zeeb! Bi epekel kɔ ekoɓ e bot mekom me na dil-dil, da bi kadi é, ààkosεε-

seebak djin wat étép ekwyee be é ebep dil-dil mekòm me tak. **47** Haa kpaa-ghon ne nen, etee náá, bi epesum mevit me bengooel e mekpa e Zeeb, bengooel e mekpa e Zeeb bebhaab bin nagó e! **48** Deenek, bi kwyel elyaal e náá, bi eemyaal embee esesee bebhaab bin, etee náá, be naagó bengooel e mekpa e Zeeb, ye é biyo e kadi esum mevit mɔɔ! **49** Kɔ esu e tak e Zeeb tɔ etson be, nake náá: “Me waakyeed be bengooel e mekpa e Zeeb ne bot e lwoma, be waagó bedhiiti, da be é wa bedhiiti tɔ tsik mezuk.” **50** Kana ekus e bɔs, bete ne bengooel e mekpa e Zeeb naadyebagóaa, étép tak é di náá, esesee binek djas kwyee kɔ elo e kɔkɔ bot e di kɔ bɔs dwoɔ mos'ak. **51** Kana dwoɔ esyee e Abhel, keyaka ne ye Zakali, mot nagóaa pak mesa ebuwa, be di eka ebuwa ɔ, ne Di na Dee e Gheɲ, ne tseetse me lee bin é náá, esesee binek djas kwyee kɔ elo e kɔkɔ bot e di kɔ bɔs dwoɔ mos'ak. **52** «Haa kpaa-ghon ne nen, biyo, belyoel e etsi e Zeeb, etee náá, bi eezediyal ze di etó ne bot pe daa Zeeb e. Biyo bemet bi ààpake é ze tak. Tin, bi epela bot e di ekwyel edhaa é ze tak ɔ, ze.» **53** Dáa Yezu nawyis tɔ ndjan'enek e, eFalizye ne begħan e mekana me etsi moo tin ne mebhuk tɔ elyem. Bhii tak be moo tin edji nye bete ne ekiya dum ne bete ne etep. **54** É di'enek, be nadi elóo nye pe eko, da bwood nye pe kye étép be neebela mekpa me be aapit nye ne ye e.

12 É gheɲ tak, bot eezeseeɲa é di tak. Mebu me bot sa náá, bedhiiti nyalel pak'ɔɔ. Tin, Yezu eezeeke ne bedjekel be náá: «Esok ne esonok djas, ye goka é náá, bi kyee leviid eFalizye. Ye kwyel elyaal é, mefulu mɔɔ yii medjhaaz pe eko bhimis pe si. **2** Esesee djas di esyela e, ye waawyis

é gwyε, etεp ee nadi tɔ sɔ ε, yε waaguaa nε bot djas. **3**
 Étεp tak é di náá, etεp djas bi aadi elii tɔ ghooghom ε, yε
 aadi egék é gwyε mwos dwoo. Sa bi nanyiinjelaa tɔ elo
 pε tɔ dhej ε, yε aadi é moo tuuda kɔ emii e mendjaa.»
4 «Biɔ besɔ bam, mε lεε bin é náá, nàkaabka bot ε di
 egó tsik epuud ɔ, bhii tak, bε kadi é ààsa dhiiti sonok. **5**
 Mε paakolyaal bin sa bot di egoka nε εkaab dhaa nyel ε.
 Bi goka nε kaab é Zεεb, mot di náá, bhis esyee, nye é nε
 ghwyil ekemwas bin tɔ du na kɔm-kɔm ɔ. Nε tsεεtεε, mε
 lεε bin ε náá, yε é nyey ε bi di egoka nε εkaab! **(Geenna**
g1067) **6** Bot djas nε gu náá, bɔɔ enen eten dyeebabɔmsaa é
 nε epata ebá. Kabela náá, yε tok nε sa Zεεb aadjisa é mis
 mε. **7** Deenek, bhoo elo bin é elaja, sa mot ààdi nε bwoo,
 etεε náá, é mis ε Zεεb, bi é nε boo metaj, dhaa enen!» **8**
 «Mε lεε bin é náá, mot aamyam popoopwon é mis mε
 bot djas náá, nye é djekel'am ɔ, Sεεjεε Mɔn Mot pe é
 waamyam nye é mis mε efofop ε Zεεb. **9** Tin, Mot ε kela
 popoopwon é mis mε bot djas náá, nye tok djekel'am ɔɔ,
 mam pe, mε waakela nye é mis mε efofop ε Zεεb. **10** Yε
 bε náá, dhiiti mot eelóo mbee ekpa nε Sεεjεε Mɔn Mot
 ɔɔ, mot tak é nε ghwyil ebela epelak. Yε kabe náá, mot
 eebyasal Sisim na Dεε ɔɔ, yenɔk aanàkwaabela epelak. **11**
 «É sok bε aatɔ nε nen sok bhwoob betetεp, tɔ mendjaa mε
 mendjaala mε eYuda nε pε daa ekukuma nε bεmekoozi ε,
 sa mot ààbem ba dum nε dáa bi aatajal nε mekpa mε bi
 aalóo ε. **12** Etεε náá, é di'enek wat Sisim na Dεε waalyo
 bin dáa bi di egoka nε etajal ε.» **13** Mot ngɔt tɔ εdhuu ε
 bot ε nadi tin ɔ zokazeke nε Yezu náá: «Lyoe! Lεεa nε
 mɔn nyaag'am náá, bis kaa esa ee sεεg'es nalik ε.» **14**

Yezu eezeboowa ne ne náá: «Moo so'am, eze neeg me tetep dum ne etep bin, dɔɔ ne étep ekaa esa ee seeg'en nalik bin ne ye e?» **15** Bhii tak nye eezeke ne noo náá: «Bi é kobaka ne dɔɔ mevu, etee náá, tsik mot tok etep mevu. Ye nakoozobe náá, nye é kum mot.» **16** Tin, nye é boozee be kana yak: «Dhiiti kum mot nadi é ne medhik me nadi sa náá, nye gó bhek ebupe e. **17** Nye moo tin é siiza. Nyey náá: “Me sa dɔɔ etee náá, me tok ne bete ne e di etep me neekwom edee me gó to pyeeb'am e?” **18** Bhii tak nye eezeke náá: “Bee dɔɔ me aasa e: me waawaaz etaa bam, da me é lóo be na bok-bok. Tin, da me é wa edee bam ne mevu mam djas.” **19** Bhii tak me ka ke ne nyel'am e náá: “Moo soam, e di deenek, wo moo é ne mevu ebupe, yii aadjala etep membu ebupe e. Wo é ne ghwyil eka wala. Dea edee ne medii. Dia to me myaala.” **20** Tin, Zeeb zokazeke ne ne: “Woy mot di ààbe ne lyem'aak! E pum'ak mos me epeno tsiko. Deenek, esese ee wo kwom e, eze aabe ye?” **21** Yezu eebaazeke náá: «Ye aadi é, deenek dum ne bot e di saa mevu me menyel moo emet. Da é mis me Zeeb be é kadi e, ààbe bekuma e bot.» **22** Yezu zeke bhii tak ne bedjikel náá: «Étep tak é me di ke náá: Nàbemka ba etep edee bi di ne gwyes tak etep tsiken e, ne etep eduuba ekaad ee bi di egoka ne ebɔt e. **23** Etee náá, tsik eedhaa edee ne menyok. Nyel eedhaa ekaad ne boo metan. **24** Beeka enen ee di djóoaa kolbo enek: Be ààbe epyeeb, ààbók edee ee di wum to epyeeb e. Be tok ne edi ekwom edee to bhwa ne ko etaa. Dhi tin, Zeeb é dee be! Biyo, bi dhaa enen ne boo metan. **25** Eze pak'en di ne ghwyil e bil ba melu ko melu me tsik'e ne esiiza be? **26** «Ye

be náá, bi tok ne ghwyil ekwak esa ba sa dem ɔ, éteɾ yé bi
 di bem ba kɔ esu ɛ yii ka likenek? **27** Pookogwyákeka d́́́́
 meɾem di wyee tɔ meɾhik ɛ: Be ààsa mesa. Be ààlat ekaad.
 Tin, ye goka é, me lee bin náá, ye nakoobe Salomɔŋ ne
 betɛ ne duu, nye nabe é ààbe ne mbeɛ kaad nanyɔ dhaa
 wat tɔ kɔkɔ meɾem menek. **28** Kwyii Zeeb di e bet eka e
 meɾhik, da djemen ye é nɔŋaa, dikaa tɔ du, gwyasa ne
 biyɔ! Zeeb tok ne ghwyil esa deenek dum ne nen e? D́́́́
 bi di náá, bi tok ne boo emyaal ne ne ɛ! **29** Nà dhekeka
 menyel min éteɾ esesaa edee ne meɾii me bi aade ɛ. **30** Ye
 é bot ɛ bɔs'ak ɛ di peɛ Zeeb ɔ, di ne egwyes e esaala binek.
 Guka náá, Seeg'en ne gu egwyes bin. **31** Pookosaaka esok
 Eyɔŋ ɛ Zeeb. Bhii tak, nye waadje bin yii ka lik ɛ.» **32** «Mɔɔ
 esaa é Zeeb, nábem ba, etee náá, Seeg'en kwyel é, nye
 needje bin Eyɔŋ ɛ le. **33** Bɔmsaka ekum bin. Sa bi aabela ɛ,
 bi kaa-kaŋ é ne bedjel ɛ bot. Saka mengwye me epata ee
 di ye ààgwye é. Kwomka ekum bin pe d́́́́ Zeeb. Penek,
 bot ɛ djii aanàkwaani, kedjii ye. Beses aanàkwaagɔ ye.
34 Bi sa deenek etee náá, e di mot di kwom esa be ɛ,
 lyeme di é tak.» **35** «Dika ne ekaad e mesa min, ne elambi
 etuuba. **36** Dika d́́́́ bot ɛ mesa di bwood kukuma yɔbɔ
 ɔ, etee náá, esok nye aabula kebeeb moma ɛ, nye diig
 ebe ɛ ndjaŋ ɔ, be neeleedii. **37** Menyɔ ne bot ɛ mesa aadi
 é nyan ɛ mis ɔ, é gheŋ kukuma yɔbɔ aatuula ɛ. Tseetse
 ne tseetse, me lee bin ɛ náá: kukuma nye emet é waabɔt
 ekaad e mesa me, da bhii tak nye é dil be kɔ mesa, da nye
 é dje be edee. **38** Nye é bula kuku egha ɛ pum ɔ, neghu
 kabe pum eezeliig ɔ, da nye é bela be e mis membek ɔ,
 menyɔ ne nɔɔ ebuɛpe! **39** «Gwakeka sa me di lee ɛ: Ye be

náá, nakuma ndjarj epedi é di é gu ewala e pum mot djii
 aazyé, zedjii tó ndjarj'e ó, pe nye aanàkwaabet nye, nye
 zeni tó ndjarj'e. **40** Biyo pe nyanka mis, etee náá, Seɛɛle
 Mɔn Mot aatuula e ewala bi aadi ààbwood nye é.» **41** Tin,
 Pyeed eezedji nye náá: «Gheɛ, wɔ lee kana yak é, éteɛ biso
 be emet “ohoo” éteɛ bot djas?» **42** Wɔ gwaa Gheɛ zebɔɔza
 ne ne náá: «Nwyak mot-mesa di sosoob ne etsoɛ ee?
 Beea kukuma ngɔt zokazele mot-mesa me náá, nye baal
 ndjarj'e. Bhii tak, da nye é dje bedhiiti bot e mesa yɔbɔ
 edee e tete ewala. **43** Menyɔ ne mot-mesa menɔk, kukuma
 ye é bula zebela nye, nyey é sa mesa me tak ó. **44** Tseetse
 ne tseetse, me lee bin e, náá: Kukuma e waadje mot-mesa
 menɔk esa be djas, nye baal. **45** Mot-mesa menɔk e ka ke
 náá: “Kukuma aanàkwaaleebula.” Bhii tak nye moo duma
 botom ne boa e di sa mesa tin ó ne mebin e menyel. Di nye
 di de edee ne kuka ye menyok. **46** Tin, kukuma ye aabula
 é, e dwoo ne ewala mot-mesa menɔk aadi pel náá, nye
 aanàkwaazyé dwoo tak e. Nye waaso mot-mesa menɔk, da
 nye é lyaal nye kyet dáa bot e di ààdum koɛ ne Zeeb ó.
47 «Mot-mesa me di gu sa lyem kukuma ye di kwyel ó,
 da nye é kadi é, ààsa ó, nye waabiaa ne ghwyes ebuepe.
48 Ye kabe náá, mot di ààgu ekwosak e kukuma ye di sa
 esonok binek ó, ye mebin aadi é, ba bim eghwyes. Mot e
 djeaa beté ne esa ó, pe dáa mot tak ye aabaawaabaa é
 ebuepe; pe dáa mot be aakwom daa le ebuepe ó, pe daa le,
 be aabaazowaab e ebuepe kedhaa dhaɛaa bim be nakwom
 e.» **49** «Me nazyé, zetuub du kɔ bɔs. Me kwyel é náá, pe du
 tak kaa di moo tuuba! **50** Ye goka é náá, me duwa kɔkɔ
 mbi eduwa Zeeb sis. Me epebwood eduwa Zeeb tak ne

lyem pe eko, lyem'am é pe eko kekum dwoó eduwa Zeeb elenek aazyé é. **51** «Bi gek é náá, me nazyé kó bós é, étep egwyem ne egwakel tó bot e? Ààbè! Me lee bin é náá; me nazyé, zebék ne wa eghuub pak bot. **52** Kana dwoó pan mos'ak, bot eten di tó mebyel me wat ó, waabeka. Bot elél waapek bot ebá. Bot ebá waawaya ne bak belél. **53** Seeg é waabhina mən'e; mən bhina seeg. Nyeeeg bhina mən'e mōō moma; mən mōō moma bhina nyeeeg. Bheebel moma bhina nakola; nakola bhina bheebel moma.» **54** Yezu nadi baake ne medhuu me bot náá: «Esok bi di baabee eguud é keghée pe ebil é dwoó é, e di tak wat, bi dyeebake é náá: “Bhi é waanee.” Ye é waabataswaala é nee. **55** Ye ka be, esok bi bee pup epeke ghée pe kye bós é, bi dyeebake é náá: “Gwyes é waakas mos ebuepe.” Ye aabataswaala deenek. **56** Bot é medjhaaz pe eko, bhimis pe si, bi é ne ghwyil esiiza enyōepe endem di kó bós é, ne ekyee e bós ne gwoo. Ha, étep yé bi di ààgu sa ewala mena dik'ak, di ekwyel elée é?» **57** «Étep yé biyó be emet di ààgu epée náá: “Yak é mbee sonok”? **58** Ye be náá, wó epeke tanjal bi ne mot ó, bi ne mot tak é di edjaad ze wat ó, étep etó pe baake pée bin ó, sa meghaaz bi gwakel e di bi dinaa e ze'enek esok. Deenek wó waalu náá, mot bi ne ne di ne tep ó nàdul wó sok bhwoob betetep. Bhii tak betetep eezedje wó e membo me esodja, da wó é metaa e mbok. **59** Me lee wó náá, wó aanàkwaawysis tin, ààtuud sa mot wó nabe é, dōō ne bēna-tseetsa.»

13 Eghen tak, bedhiiti bot zokazyé, zeleé Yezu dáa mekoozi Pilat nagó bot é Ghalile esok be nadi dje Zeeb ebuwa e betit é. **2** Yezu é boobōōza ne nōō náá: «Bi gek

bilak é náá, bot ε Ghalile binøk góaa deenek é, etεε náá, be nadi é bot ε mesyem, dhaa bot ε Ghalile djas e? Aàbe!

3 Betka, me lee bin náá: Bi ε di ààliig elyem ɔ, biyɔ djas pe ε waagwye dáa bot binøk. **4** Tin, bot kam ne eten ne belel vyεεgvyεεg ndjaa Silowe nagó, esok ye nabik ε, bi ke bilak ε náá: Be nadi egu esuk ε tεp dhaa bot ε Yeluzalem e? Aàbe!

5 Betka, me lee bin náá: Bi ε di ààliig elyem ɔ, biyɔ djas pe ε waagwye dáa bot binøk.» **6** Bhii tak Yezu eezelii ne nɔɔ tɔ kana náá: «Mot ngɔt nadi é, ne le fiigh tɔ pyeeb vin ye, nye zokazesaa ebók ε bhum, nye kadi é, ààbela sonok. **7** Nye eezeke ne mot di baal pyeeb vin tak ɔ: “Bee, e moo mos é, membu melel me di zye, zesaa ebók ε bhum le fiigh'ak. Me ààbela. Tsaala ye, etεε náá, ye ààgoka ne enɔɔ yenek boo di tin gwyes.” **8** Tin, mot di baal pyeeb vin tak e zεbɔɔza ne ne náá: “Gheɲ, pookobaabet nye mbu yak. Me waapu guk e mengwoob. Bhii tak da me é wa eka ne ezeza, ye needje nye ghwyil εsam. **9** Deenek ye é ne ghwyil ewum e mbu di zye yenek. Nye di, ààka wum ɔ, da wɔ é ka tsaal ye.”» **10** Dhiiti dwoo saba, Yezu nadi lyo bot mekpa ε Zεeb tɔ ndjaa mendjaala me eYuda. **11** Dhiiti mbel moma nadi é, tɔ ndjaa tak. Kana membu kam ne eten ne elɛl ye nabe é dhiiti mbee sisim naazenyak nye koɲ. Nye nabe é ààbe ne ghwyil esek ε koɲε. **12** Dáa Yezu nabee moma tak ε, nye eezεdjóo nye. Bhii tak nye eezeke ne ne náá: «Wɔ é pekel tɔ ebé ε lɔ.» **13** Nye eezekel membɔ kɔ le, e di tak wat koɲ eezεsekel nye. Moma tak moo tin é duwal Zεeb. **14** Tin, ye nabe é kukuma ndjaa mendjaala me eYuda naadyeebakpaa lyem dum ne dáa Yezu natsik mot dwoo saba ε. Kukuma tak

é booke ne edhuu e bot náá: «Bot é ne melu meten ne
 wat bot di sa mesa e. Dhaaka zetsikaa é, e melu menek,
 ààkabe dwoo saba.» **15** Gheṇ zokazeboza ne ne náá: «Bi é
 bot e medjhaaz pe eko, bhimis pe si. Dwoo saba mot ne
 mot aadi etii ngombe neghu an ye étep ekedje be edee ne
 medii, etsal é? **16** Moma yak é ngot to bedha e Abalaam.
 Tin, kabela náá, Satan naazlookol nye. Nye moo mos
 é ne membu kam ne eten ne elél. Ye ààgoka náá, nye
 tsikaa e dwoo saba?» **17** Boza Yezu nabooza deenek e, ye
 nasa mot e nadi bhina nye o, boo sen. Ye kabe medhuu
 me bot djas nadi tinaak o, boo be naadyebamyaala ne
 esese e duu djas nase tin e. **18** Yezu eebaazeke náá:
 «Eyoṇ e Zeeb ko kaa ne yak mbi sa? Me goka ne egek ye
 ne yaa sonok? **19** Eyoṇ e Zeeb é dāa bhek na sike-sike di
 ee djóaaa mutaad e. É sok mot di nō ye kebe ye to bok e,
 tin, bhek epekwyil, wyee zye boo le, enen lóo mek mō ko
 elee e tak.» **20** Yezu zokabaazeke ne nō náá: «Me koogek
 bin Eyoṇ e Zeeb ne yak sonok? **21** Eyoṇ e Zeeb nōṇel é ne
 met moma di wa to boo edham e tsim nye di pul étep nye
 neesa mapa ne ye. Ba ewala bhii tak, tsim'enek djas aadi
 é, eezeghamta.» **22** Yezu nadi é dhaa eghaada ne ko mel é
 lyo bot mekpa e Zeeb, nye eetó pe Yeluzalem. **23** Dhiiti
 mot eezedji nye náá: «Gheṇ, Zeeb aazo tsik é ba bim bot
 ee?» Yezu zebooza náá: **24** «Lyelka ghwyil étep bi neeni to
 ebe e ndjaa na maad-maad, etee náá, me lee bin é tseetse
 náá, bot ebupe e waagek eni penek, be aanàkwaakwak
 eni. **25** Esok kukuma ndjaa aawye e, nye waakol ebe e
 ndjaa ne engonṇ. Tin, biyo, bi e waalik pe kel. Bhii tak,
 bi e waazuk e diig ebe e ndjaa, é ke náá: “Gheṇ! Diia bis

ndjaa!” Nye ka bɔɔza ne nen e náá: “Me ààgu, pe bi dus e!” **26** Deenek bi aaka bɔɔza ne ne náá: “Mena naadeka edee ne medii e di wat. Wɔ nadi lyo mekpa e Zeeb e egba e ghaada yis.” **27** Nye aabaazoke ne nɔɔ náá: “Me ààgu pe bi dus e. Duska e mis mam, biyɔ djas, bot e di sa embee esa ɔ.” **28** Ye é deenek e bi aadje megwye, ne ekwaal e metsok, etee náá, bi e waabee Abalaam, Izak, Zakɔɔb, zenɔɔ bengooel e mekpa e Zeeb penek tɔ Eyɔɔ e Zeeb. Ye kabe biyɔ ɔ, bi aadi é mwasaa pe kel. **29** Bot e waadus pe edjem e dwoo ne pe e bil e dwoo, bedhiiti dus pe kye bɔs ne eko e bɔs. Be waazedisi kɔ mesa wat tɔ Eyɔɔ e Zeeb. **30** Tin, guka náá, bete ne bot e di mos pe lɔɔg ebhis ɔ, be aaswaala bot e lɔɔg esok, bot e di mos e lɔɔg esok ɔ be aakaswaala bot ebhis.» **31** Edi tak wat, bedhiiti eFalizye eezeye, zelee nye náá: «Dusa kɔ del e les. Tɔa pe kyee sis, etee náá, mekoozi Elood epesaa nye neezuk wɔ.» **32** Yezu ezebɔɔza ne nɔɔ náá: «Tɔka, kelee bebhek binɔk náá: “Me epeso melyeeb, me epetsik membel dwoo mos ne djemen. Beegel é me aasilal mesa mam.” **33** Ye goka é náá, me kemos, djemen ne beegel, etee náá, ye àànyɔ náá, ngoolel-mekpa e Zeeb gwe etsetape ne ghaada Yeluzalem. **34** «Yeluzalem! Yeluzalem! Wɔy mot di gó bengooel e mekpa e Zeeb ɔ, wɔy mot di gó bot e Zeeb di dhis wɔ bak, ne mekok ɔ. E sok edhen me di kweyɛl eseg bot e di kɔ del e lo dɔa nabwa-kuu di seg bɔɔ be si mebhap me e, biyɔ ààkweyɛl! **35** Deenek, gua náá, ndjan'en e waalik wum! Ne tsetse, me lee bin e náá: Bi aanakabaabee me, kana dwoo pan mos'ak, keyaka ne dwoo bi aake e náá: “Zeeb see metel me kɔ mot aazyɛ ne din e Gheɔ ɔ!”»

221

nɔɔ di di e di wat ɔ, e kaab náá, be ezekedjoo wɔ dhiiti
 dwoo. Tin, e kaab be ezekbhulal yii wɔy nanyel edjoo
 be sok ε. **13** E nyɔ́ é, wɔ djoo ebyon ɔ, wɔ goka ne edjoo
 é, bedjel ε bot, bɛna-etiyon, eboka, ne be na edhim. **14**
 Menyɔ́ ne nɔ e di'enek, etee náá, be tok ne ghwyil ebulal
 wɔ ye ε. Zeeb é waabulal wɔ ye é gheɲ bot ε epiki aagom
 to esyee ε.» **15** Bhis be nazegwak etep binek djas ε, mot
 ngot pak bot ε nadi é de be ne Yezu kɔ mesa ɔ zokake náá:
 «Menyɔ́ ne mot aade edee to Eyon ε Zeeb ɔ!» **16** Yezu
 eezelɛɛ nye kana yak: «Dhiiti mot naazedjoo ebyon. Nye
 eezedjoo bot εbuɛpe. **17** Esok ewala ede edee nadjala ε,
 nye eezelwom mot-mesa mɛ, nye ke edjoo bot, mot-mesa
 eezeke ne nɔ náá: “Dha deka, etee náá, edee eezebee.” **18**
 «Tin, é ewala nakoobela étep dek ε, bot ε nadjooaa ɔ, moo
 tin, mot ne mot é dje ye gham epeeɓa. Mot esok eezeke ne
 mot-mesa náá: “Mɛ eebɔm pyeeɓ na bes. E goka, mɛ tó,
 ke ebee ye. Pela mɛ, mɔn nyeeɓ.” **19** Nwyak mot náá: “Ye
 nabe é, mɛ eebɔm engɔmbɛ kam: Edjas e ten, ne eswooz e
 ten. Mɛ pookokegwyaala mɛghwyil mɔɔ. Pela mɛ, mɔn
 nyeeɓ.” **20** Nwyak tak zɛzye ye. Nyey náá: “Mɛ aloo ne
 beeb ghɔɔdam. Étep tak é di náá, mɛ tok ne ghwyil etó.”
21 Mot mesa menɔk eezɛsik pɛ dáa kukuma ye, kelɛɛ nye
 dáa bot binɔk djas lee ε. Nakuma ndjaɲ eezekpaa lyem
 elyɛɛpe. Nye é booke ne mot-mesa mɛ náá: “Lela, Tóa
 kɔ meɓɛɛɛ mɛ del ne kɔ egba. Tóa, kedjoo bedjel ε bot,
 eboka e bot, be na edjam, ne be na edhim. Dha mɛ ne
 nɔɔ wak.” **22** Bhii tak, mot-mesa eezelɛɛ ne kukuma ye
 náá: “Gheɲ, sa wɔ lwom náá, mɛ sa ε, eezesael. Ka bela ε
 náá, e di dinaa tak to ndjaa.” **23** Tin, kukuma eezeke ne

mot-mesa me náá: “Tóa egba ne egba, ne kò bọ̀ mel pe ze epyeeb. Mot ne mot wọ aaboma ne ne ọ, besela nye, nye zye. Etee náá, me kwyel é, ndjar'am lwood.” **24** Ne tseetse me lee bin e náá: “Tọ bot djas me nadjóo sok ọ, e tok ne mot aade edee e ebyon e lam!”» **25** Zukamwaa ne mot nadi eke lóog wat be ne Yezu. Yezu zokazeliig mis. Bhii tak, nye ezeke ne nọ náá: **26** «Mot e kwyel edu me ọ, ye goka é nye byen seeg ne nyeg, myel ne bọn, bọn nyeg ne bekel. Nye goka é ne ebyen-byenaa tsik'e emet. Ye di ààdi deenek ọ, nye aanàkwaakwak edi djekelam. **27** Mot e di ààbep melaaba me, da bhii tak nye é du me ọ, yenok tok ne ghwyil edi djekelam. **28** Mot ngot pak'en e kwyel esum boo ndjaa na vyegvyeg ọ, ye goka é nye pookodisi, étepe eval neghu metan me nye goka ne ewyisal étepe esum ndjaa tak e, waadjala. **29** E kaab náá, nye é zekakan mesa, da nye é sik e ze. Tin, ekpaa-gon e bee deenek ọ, be ezekego nye. **30** Bot neekeke náá: “Mot tak eekan esum ndjaa enyope. Nye ààpakakwak esilal zumal.” **31** «Ye é tyee wat ne dhiiti mekoozi di kwyel eke lumela deeb, be ne nwyak dhiiti mekoozi ọ. Ye goka é nye pookodisi sok étepe edjek neghu, ne esodja bemil kam, nye é ne ghwyil ekwak elumela deeb ne sọ mot zek ghẹ ne esodja bemil mekam-membá ọ. **32** Ye be náá, nye aanàkwaakwak ọ, nye waakyeed engoola-ngoola ne mebhaadal pe daa sọ mekoozi, nye dinaa etsetape étepe edji nye sa nye di kwyel e, etee náá, egwyem needi pak'ọ e.» **33** Deenek bhii tak Yezu ebaazebil ekpa náá: «E tok ne mot ngot pak'en aakwak edi djekelam, nye di ààbet esa be djas ọ.» **34** «Meson é mbee sonok. Ye be náá, meson moo é,

ààkagwom ɔ, ye saa dǎa éteɸ ye neebaabula egwomeɸe?

35 Ye aanàka baako val sonok, ye nàkwyii be éteɸ ekoobal
ε bɔs neghu éteɸ emwas kɔ ekwyiid. Yenek kagoka é ne
emwasaa-mwasak pɛ kel. Gwakeka neghu bi é ne melɔ me
egwak ɔ.»

15 Benɔɲel ε epata e lapo, be ne bot ε mbee dék
naazesesεεga e bhaaz ε Yezu éteɸ εze gwak nyε. **2** EFalizyε
be ne beghaɲ ε mekana me etsi ε Zεεb nadi é so-sɔs
pak'ɔɔ. Bɔɔ náá: «Ezaaba ε mot'ak é dɔɔ ne embee bot.
Nyε epede be ne be nɔɔ e di wat.» **3** Deenek, Yezu é booleε
be kana yak náá: **4** «Dhiiti motom pak'en ε di ne ebhata
dhet ɔ, ngɔt ε wo ɔ, nyey kum ebhata ka bet dhiiti ebhata
mekam-meten ne ená ne ebhata eten ne ená lik ɔ, tɔ
bal, kesaa yii wo ɔ saɲa, kebatabela nyε. **5** Ye be, nyε
eebela nyε ɔ, nyε waamyaala, da nyε é ka kel nyε é, kɔ
mebyak me, **6** bula pɛ del, djóo besɔ ne bɔn nyεεg, zelee
be náá: “Me eebatabela bhata yam nawo ɔ. Dhaaka mena
myaalaka.” **7** Ye é tyε wat ne biyɔ pe. Me lee bin náá:
Ye waadi ne boo memyaala tɔ gwoo éteɸ mot mesyem
ngɔt naliig elyem ɔ, dhaa bot mekam-meten ne ená ne
bot eten ne ená epiki, di ààbe ne gwyε eliig elyem bɔɔ.»
8 «Neghu, ye be náá, dhiiti moma naadi ne epata kam
yii ghwooz na boo metɲ, ye be náá, wat eediib ɔ, nyε
waatɔ, ketuub lambi, da nyε é kewaabal ndjaɲ'ε, bhii tak
da nyε é saa tityok-tityok ne lyem wat, batake bela ye. **9**
Ye be nyε eebela ye ɔ, nyε waadjóo besɔ boa ne bot ε be
ne be nɔɔ di di elɛt mendjaa wat ɔ náá: “Me eebatabela
pata yam nadiib ε, dhaaka zemyaala ne nam sama.” **10**
Ye é tyε wat ne biyɔ pe. Me lee bin náá: Efofop ε Zεεb ε

waadi tɔ mɛmyaala ɛtɛp mot mesyem ngɔt aaliig lyem
 ɔ.» **11** Ye Yezu ka baazeke náá: «Dhiiti motom nadi é nɛ
 bɔɔ botom ɛbá. **12** Ye é dhyeeb tak kazyɛ, ke nɛ sɛɛg náá:
 “Saag'am, djɛ mɛ yam ɛkɛɛ lyak di náá, mɛ waaboobela
 é, nɛ djheed.” E di tak é, sɛɛg'ɔɔ nazekaa ekum bɛ, pak
 bɔɔ bɛbá. **13** Ye zɛkpaa ba mɛlu bhii tak, ye é dhyeeb ka
 zɛnɔɔ ye kyee náá, bɔmsa ye, nɔɔ epata e tak, tɔ nɛ ye
 pɛ dhiiti dik ɛtsetaɛpɛ. Penek, wɔ gwaa nyɛ kɛbɔya tɔ
 mɛdjemel, zɛsaab elyak bɛ. **14** Bhis nyɛ nakazesaab esa bɛ
 djas ɛ, boo pwom naazetuula pɛ dik tak. Nyɛ nakadi é, nyɛ
 moo tɔ edjel. **15** Nyɛ é boozetɔ, kɛni mɛsa pɛ dáa dhiiti
 mot dik tak. Mot'enɔk é bookyeed nyɛ kɛbaal engulu tɔ
 pyeeb ɛ. **16** Nyɛ nadi é, nɛ gwyɛs ɛdɛ bhum le kalubye
 engulu nadi é dedɛ ɛ, ye naka saa é, nɛ nyɛ ààbɛ nɛ mot
 djɛ nyɛ ye ɛ. **17** É di'enek, nyɛ moo tin “ziibilii” é siiza
 ɛtɛp nyel'ɛ. Nyɛy náá: “Bot ɛ di sa mɛsa pɛ daa saag'am ɔ,
 djas ɛ lɔɔ ɛpedɛ edee kat, dhi mam eegwyɛ nɛ za wak.
18 Mɛ paakosik pɛ daa saag'am, kɛlɛɛ nyɛ náá: Saag'am
 eel! Mɛ naasa mesyem sok bhwoob ɛ Zɛɛb, baasa nɛ nɔ.
19 Mɛ ààpakabaagoka náá, mɛ djóoaa mɔn'ɔ. Nɔɔŋa mɛ
 tyee wat dáa bot ɛ mɛsa mɔ.” **20** Nyɛ eezɛsik pɛ daa sɛɛg.
 «Dáa nyɛ nadi, nyɛ dinaa ba ɛtsetaɛpɛ nɛ ndjaŋ ɛ, sɛɛg
 eezɛbee mɔn, nyɛ é boo gek nyɛ ghɔŋ. Sɛɛg eezetɔ kaab,
 kɛbhoma nɛ nɛ, nyɛ eezɛbeedal nyɛ. **21** Mɔn eezɛke nɛ
 sɛɛg náá: “Saag'am, mɛ nasa mesyem sok bhwoob ɛ Zɛɛb,
 baasa nɛ nɔ. Mɛ ààbaagoka náá, mɛ djóoaa mɔn'ɔ.” **22** Wɔ
 gwaa sɛɛg zeke nɛ bot ɛ mɛsa mɛ náá: “Lelka ezyɛ mɛ nɛ
 kaad na nyenyɔ-nyɔ. Betka nyɛ ye ɛ. Sɔmka nyɛ ghwooz e
 djin. Betka nyɛ mɛpapa. **23** Kɛ mɛtka mɔɔ ngɔmbɛ mena

nawyel ɔ, da bi é gó nye, mena neesaka ebyon, **24** etee náá, mɔn'am nadi é, nye eezegwye; nye eegom. Nye nadi é, nye eewo; nye eebatabelaa.” Mbɛe ebyon é boozekan. **25** «Esok tak, mɔn megwyak me nadi é, pe epyeeb. Dáa nye ka bula ε, nye moo kunaa ne ndjan ε, nye ka gwak é dhok ε tap, kul ne ghom, ne mebɔl. **26** Nye eezedjoo dhiiti kwom, zedji nye náá: “Yenek é yaa?” **27** Ye é kwomenɔk ka boɔza ne ne náá: “Boo-mot, dhyyeebɔ eebula. E di tak ε, soog é boogó mɔɔ ngɔmbɛ mena nawyelka ɔ, etee náá, mɔn eebula nyel enyɔɛpe.” **28** Mɔn megwyak é boobela ebuk, nye eezɛbyen eni-niaa tɔ ndjaa. Ye é sɛeg kawyis kedjaala ne ne éteɓ nye neeni tɔ ndjaa. **29** Wɔ gwaa mɔn zɛboɔza ne sɛeg náá: “Gwaka, me moo é ne zukamwaa ne membu me di sa wɔ mesa tyee kwom ε. Me ààbyen dhiiti lwomelo wat. Wɔ bee ɔ, wɔ dinaa ààpaakodje me djeak ba mɔɔ ngɔmbɛ éteɓ me neesa ebyon, bis ne beɔ bam. **30** Beea, e di mɔn'ɔ nwyak ka bula ɔ, nyey mot naasaab elyak bɔ djas ne boa mezo ɔ, éteɓ'ε, wɔ eebatalwom náá, be gó nye mɔɔ ngɔmbɛ mena nawyel ɔ.” **31** Ye é sɛeg ka læe nye náá: “Mɔn'am ee! Menabel é di melu djas. Me bee é náá, esa ee me di ne ye djas ε, ye é yɔ. **32** Mena goka é ne esa tete ebyon, da mena é myaala, etee náá, dhyyeebɔ nwyak nadi é, nye eezegwye; nye eegom. Nye nadi é, nye eewo ze; mos nye eebelaa.”»

16 Yezu eezɛke ne beɔjekel be náá: «Dhiiti kum mot nadi é, ne ndɔmbɛ. Bot eezelɛe kum mot'enɔk náá, ndɔmbɛ ye eɓesaab nye esa. **2** Kukuma ye eezedjoo nye, bhii tak nye eezɛke ne ne náá: “Me eɓedyeebagwak embee menduk dum ne din ε lo. Pokobaɗa me dáa wɔ di baal

esa bam ε, etεε náá, wɔ aanàkabaadi ndɔmbε yam.” **3**

Ndɔmbε eezeke tɔ lyemε met náá: “Mε sa dǎa, dǎa di náá, kukuma yam moo zεεdek εbaalel ε esa be e mεmbɔ mam'aak. Mam ε di ààbe ne ghwyil mεsa mε epyeeb bak. Ebeeak ne sa mam sen. **4** Mε ne gu dǎa mε aasa étεp bot neemyaal mε tɔ mendjaa mɔɔ bhis kukuma yam aadis mε e mεsa ε.” **5** Tin, nyey zokazεdjóo mot ne mot nadi kola kukuma ye sonok ɔ. Nyε eezeke ne mot εsok náá: “Wɔ ɔ ne kola kukuma yam edhen?” **6** Nyε eezεbɔɔza náá: “Etondo bemul mε bhum oliv dhet.” Ndɔmbε zeke ne mot'enɔk náá: “Lela εdisi, ba mεkana mɔ, kwyala tɔ tak mεkam-mεten.” **7** Bhis yenɔk nyε eebaake ne nyaa tak náá: “Ha wɔy, wɔ ε ne kola kukuma yam edhen?” Mot tak eezεbɔɔza náá: “Eghuude mεbhisa dhet”. Ndɔmbε zeke ne mot'enɔk náá: “Lela εdisi, ba mεkana mɔ. Kwyala mεkam-mεten ne mεkam-mεlεl.” **8** Tin, kukuma zokazεduwal mbee ndɔmbε yenɔk dum ne mεsa mε etsoŋ nyε sa ne bot étεp nyε needi ààbyenaa bhis nyε aasɔaa ε mεsa ε. Etεε náá, bot ε bɔs'ak ne gu ekwyeeel pak'ɔɔ dhaa dhanjaa bot ε di ke tɔ gwyε ɔ.» (aiōn g165) **9** Yezu eebaazεbil náá: «Deenek mam lεε bin ε náá: Beyaka εsɔ ne mεvu mε di kɔɔ bot kɔ bɔs'ak ε. Etεε náá, e di mεvu menek aadi náá, ye tokapε ɔ, Zεεb ε waamyaa náá, bi di tɔ ndjar'ε di na kɔm-kɔm. (aiōnios g166) **10** Mot di sosoob tɔ esa ee dem ɔ, mot tak ε waadi pe sosoob tɔ eboo esa. Mot aadi ààdi sosoob tɔ esa ee dem ɔ, nyε aanàkwaadi sosoob tɔ eboo esonok. **11** Yε be náá, bi nabe ààgu εdi sosoob ɔ ne dǎa bi nadi ε be mεvu mε mεkɔŋ di kɔ bɔs'ak ɔ, εzε aadi ne εbwaalel ne nen, da be ε dje bin tεtε mεvu? **12** Yε be náá,

bi nabe ààgu edi sosoob dum ne esa e bɔɔ besɔ bin ɔ, eze aadjɛ bin embɛɛ esa ee nazekoobela bin ye é? **13** «E tok ne mot-mesa ngɔt aasa mesa mɛ ekukuma ebá. Deenek nye waabhina ngɔt da nye é kwyɛl nwyak; nɛghu nye waake kwyɛl esa mesa mɛ ngɔt, da nye é byen yii nwyak mot. Bi tok ne ghwyil esa e di wat mesa mɛ Zɛɛb ne mesa mɛ epata.» **14** EFalizye naagwak etɛp ee Yezu nadi lii ɛ djas. Bɛ é boozeni ego nye etɛɛ náá, elyem bɔɔ naadyeebakwyɛl epata dhaa nyel. **15** Yezu eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Bi é bot ɛ di tela mɛnyel e mis mɛ bot náá, bi é bot ɛ epiki. Guka náá, Zɛɛb ne gu ebhum elyem bin. Etɛɛ náá, esa ee bot di bee náá, ye é eboo esonok ɛ, Zɛɛb bee ɛ náá, ye é etɛp e gwyɛs e mis mɛ. **16** «Ɛwala ɛ etsi ɛ Moiiɛ ne ekwyala e bengoolɛl ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nabɔya, kesik é ghɛɲ ɛ Zan nduuel-bot. Kana membu mɛ tak, Mbɛɛ Bhaadal Ɛyɔɲ ɛ Zɛɛb ɛpeleɛɛl, mot ne mot goka é nye sa ye mɛghaaz éteɛp ɛbela di tɔ tak. **17** Ye nakoozobe náá, gwoo ne bɔs é ne ghwyil esi yɔbɔ, ààbe ne tɛp. Ye kabe mɛkpa mɛ etsi ɔ, ye aanàkwaakodisaa-disak ba mɔɔ ɛkyɛ wat tɔ tak. **18** «Motom djas aabyen myɛl, da nye é keba dhiiti moma sis ɔ, motom tak sa é ɛzɔ. Tin, motom aaba moma nazɛpɛɛaa e ebá ɔ, sa pe é, ɛzɔ.» **19** «Ye nabe é ne dhiiti mot ekum. Mot ekum tak nabe-bot é mbɛɛ ekaad bɛna-eboo-mɛtaɲ. Nye nadidi ɛ tɔ mbɛɛ wolo ndjaa ne tɔ mɛvu. Nye de-de é mbɛɛ edee bekuma ɛ bot ne boo mɛtaɲ dáa bot ɛ di tɔ mɛbyɔɲ ɛ mɛlu djas. **20** Sok eniel ɛ ndjaɲ'ɛ, ye nabe é ne dhiiti djel mot nadi é dje-dja si tin ɔ. Din ɛ mot tak nabe é Lazaad. Nye nabe é ne mɛpyɔɲ “kpeeɛɲ” e nyel djas. **21** Djel mot'enàk nabe é ne gwyɛs ɛ dedɛ bɔɔ eghutu-ghutu

edee nadi é kwyit e mesa mot ekum enok. Tin, bela náá, bebbhye nadi ezye, zewyiiz mepyon me. **22** Tin, djel mot eezekpaa ne mesyee, gwyε. Efofop zokazenoo nye, kenεeg nye é bhaaz ε Abalaam. Mot ekum zokabaazεgwyε ye, nye zokadelaa. **23** Nye nadi ezuk εbuepe ko del ε bot ε nazεgwyε o. Nye é boo zeben mis, nye kabee ne etseta é, Abalaam zenoo Lazaad e bhaaz'ε. (Hadēs g86) **24** Bhii tak nye eezebootsim: “Tata Abalaam! Geka me ghoη. Lwoma Lazaad nye duu djiin to medii, bhii tak da nye é zetolal me etó ε tak ko djem. Etεε náá, me epezuk εbuepe ne megoo me du'ak.” **25** Tin, Abalaam eezεboza ne ne náá: “Mon'am, taala náá, wo naabela beεε ne ekum esok wo nabe, wo dinaa ne tsik ε. Ye kabe Lazaad o, nye nabe é mot mezuk. E di nye di wak'ak, nye epebela ye menyoo. Ye kabe woy o, wo moo é to mezuk. **26** Baabela náá, ye é ne boo guk na diidim pak'enaka. Deenek bot aakwyel etsel, étεp ezye penek o, nye aanakwak etsaal dwoob. Baabela náá, bot aadi ee kwyel edhaa, to pe yii kyee o, aanakwaakwak pe.” **27** Mot ekum zokazeke náá: “Tata, me waab ne no náá, wo kyeed Lazaad to ndjaa saag'am, **28** penek, me é ne bedhyeeb eten. Nye ke edul be melo e kaab náá, be ezekezye pe yak di mezuk.” **29** Abalaam eezεboza ne ne náá: “Boo penek, be é ne etsi ε Moiiiz ne bengoollel ε mekpa ε Zεεb étεp edul ε be melo. Be gwak mεlyo moo.” **30** Mot ekum zeke náá: “Tata Abalaam, yenek djas aanakwaadjala! E nyo é náá, mot dus to bot ε nazεgwyε o, da nye é kelii ne no oo, tin é be aaswoola mefulu moo ne tseεtε.” **31** Deenek Abalaam eebaazeke ne ne náá: “Be é di àakwyel εgwak Moiiiz ne bengoollel ε

mekpa ε Ζεεβ ο, be aanàkwaakomyaal mot ye nàkoo zo di mot dus tò bot ε nazegwye ο.”»

17 Yezu eezeke ne bedjekel be náá: «Ye é tseetse náá, ye waadi ne mebek me di náá, mot aanàkwaagwoob ε, mebek me tak ε waasa náá, bot sa mesyem. Tin, saabegos é náá, ha kpaa-ghon ne mot aaka mebek menek ο. **2** Ne mbi mot deenek ye goka é náá, be tsel nye boo ekok e tsun, da be é lóo nye tò boo dii meson. Ye àànyo náá, nye kwyosal ngot tò bɔɔ di dum kor ne nam ο tò mesyem. **3** Nyanka mis. «Mɔn nyoog ε syem ne nɔ ɔɔ, djóoa nye, da wɔ é dul nye melɔ ne lyem wat. Tin, nye liig lyem ɔɔ, pela nye. **4** Nye sa wɔ é embee esa dwoɔ wat esok eten ne ebá, nye bubula esok djas, éter ezake ne nɔ náá: “Pela me! Me eegu ebiyo ε lam” ɔɔ, da wɔ é pel nye.» **5** Bot ε lwoma eezeke ne Gheη náá: «Bila bis edum ε kor ne Ζεεβ.» **6** Deenek, Gheη eezebɔɔza ne nɔɔ náá: «Bi é pe di é di, é dum ε kor ne nam ebupe dáa mɔɔ ndu le mutaad ο, pe bi ε waake ne etsok elak náá: “Disa ekanal bɔ wak. Tɔa, kebe nyel'ɔ tò dii meson”, nye waasa sa ekwosak ε lɔ kwyel ε.» **7** «Djhooka, pookogek dáa: Wɔ di ne mot-mesa me di be wɔ epyeeb neghu ebaal ε wɔ esaa ε etar ο, esok wɔ di é bee mot tak é bula pe ndjaa bhis mesa ε, wɔ ne ke ne ne náá: “Lela ezye zedi kɔ mesa wɔ neede ee”? Ààbe! **8** Me bee é náá, nye waake ne ne náá: “Djaaba me edee, bhii tak da wɔ é kegwyia, da wɔ é swoola ekaad. Bhii tak da wɔ é zelaa me edee, me neede. Bhis mam aasilal ede edee ne medii ε, wɔy é ne ghwyil eka de yɔ.” **9** Nye tok ne ter eghaapee mot-mesa me etee náá, nye eesa mesa me kukuma ye lwom nye é. Ye tok deenek ee? **10** Ye é tyee

wat ne biyɔ pe. Esok bi aadi náá, bi eezesa mesa me bi lwomaa náá, bi sa ε, keka náá: “Bis tok var bot ε mesa. Bis zo sa é, yii lwoma náá, bis sa ε.”» **11** Dáa Yezu nadi etó pe Yeluzalem ε, nye nadhar ε mbaka-mbaka é kpal pak kyee del ε Samali ne Ghalile. **12** Dáa nye natuula kɔ ebeseε ε del ε, wɔ gwaa bot ε ebé ε zezam kam zokazeboma ne ne. Be eezetyaa tetel ba etsetape ne ne. **13** Be moo tin é tsim náá: «Hyee Yezu, Gheɲ! Geka bis ghor!» **14** Dáa Yezu nabee be ε, nye é booke ne nɔɔ náá: «Tóka kelyaal menyel men pe daa beghaa-Zeb.» Dáa be nadi be dinaa etó-tóak ε, be naazetsak. **15** Mot ngɔt pak'ɔ zokabula pe bhis, é eduwal ε Zeb ne etsim. **16** Nye eezeduma sok bhwoob ε Yezu mebor si, nye eezeghaape Yezu. Ye kabela é náá, mot tak nabe é mot del Samali. **17** Yezu eezeke náá: «Bɔɔ bot kam djas eetsak, etsal é? Haa bak bot beten ne bená moo wo? **18** Ye tok ne mot ngɔt pak'ɔ taala ebula étep ezeghaape Zeb, ye di ààbe ndjon'ak nye emet ɔ?» **19** Bhii tak Yezu eezeke ne ne náá: «Wyela, da wɔ é nɔɔ nyel'ɔ tó. Emyaal ε lɔ eetsik wɔ!» **20** EFalizye zokazedji Yezu náá: «Eyon ε Zeb aazyε den?» Yezu eezebɔɔza ne nɔɔ náá: «Eyon ε Zeb aanàkwaazyε, mis me bot djas é bee. **21** Bot ε waake ne nen náá: “Beeka, ye é wak,” neghu “Beeka ye di poon'enek!” E nyo é, bi gu náá, Eyon ε Zeb é e di bi di'enek.» **22** Bhii tak nye eezeke ne bedjekel náá: «Ewala epezyε, ewala bi aadi ne gwyε ebee Seɲɲε Mɔn Mot, ye nàkoo zo be beea ba dwoɔ wat ε. E ewala tak bi aanàkwaabee nye. **23** Be waaleε bin náá: “Nye é wak,” neghu náá, “Nye é poon.” Deenek, sa mot ààtó. Sa mot ààdu ne kaab. **24** Dáa ngwyε bhi di kas tɔ gwoo ε, djε

gwyε τὸ gwoo djas ε, ye aadi é deenek e dwoo Σεηελε Μὸν Mot. **25** Εσok nε etεp binek nε σεε, ye goka é náá, Σεηελε Μὸν Mot pookozuk εbuepe, da bot é di kὸ bὸs'ak mos'aak ε pookoswonal nye. **26** Dáa ye nasael é ghεη ε Noe ε, ye aabaazosael deenek e dwoo Σεηελε Μὸν Mot. **27** Eghεη tak bot nadi ede edee nε dε mεnyok. Bε nadi eba mεba nε ekedje bὸ bὸ é mεba, keyaka nε dwoo Noe nani τὸ boo elεδ ε. Bhii tak, boo bhyoη nazyε, wὸ gwaa ye zedesal bὸ djas, bὸ djas gwyε. **28** Ye aadi é, tyee é ghεη ε Lot. Eghεη tak, bot nadi ede edee nε dε mεnyok. Bε nadi ebὸmsa esa bὸ nε bὸm yii besὸ bὸ. Bε nadi ebe epyeeb nε esum ε mendjaa. **29** Tin, dwoo Lot nadus kὸ dεl ε Sodὸm ε, ye nabe é Zεeb naakwyital bhi ma du, nε pup na gόo-gόo kὸ dεl, bot djas zokagwyε. **30** Ye aabaazosael ε deenek é dwoo Σεηελε Μὸν Mot aalyaal nyel e mis mε bot ε. **31** «E dwoo tak, mot aadi e di di pε ko τὸ ndjaη'ε, da nye é ka lik esa bε pε si τὸ ndjaη ο, nye tok nε ghwyil εbaasul étεp εzenὸ esa ee nye lik pε si ε. Tyee wat nε mot aadi τὸ pyeeb ο: Nye aanàkwaabaabela ghwyil esik pε ndjaη'ε. **32** Taalaka sa nasεε nε mwaa Lot ε! **33** Mot aasuu ekwyεεg ε tsik'ε ο, nye waasu tsik'ε. Mot aakwyel esu tsik'ε ο, waabaal tsik'ε. **34** Mε lεε bin é tseetse náá, e pum tak, bot εbá waadjaasi goη wat. Ngot ε waanὸηaa; nwyak ngot likaa. **35** Boa εbá aadi é, é dum τὸ bwak wat. Ngot ε waanὸηaa; nwyak ngot likaa. [**36** Bot εbá ε waadi τὸ pyeeb. Ngot ε waanὸηaa; nwyak ngot likaa.]» **37** Bedjekel bε zokazedji nye náá: «Ghεη, etεp binek djas aasael pε yaa sum di?» Wὸ gwaa nye zεbὸza nε nὸ náá: «Esok bi aadi é bee mεbek é kii τὸ gwoo ε, keka náá, muu tit é tin.»

18 Bhii tak Yezu eebaazelii ne nɔɔ tɔ kana yak étɛp nyɛ neelyo bɛ náá, bɛ goka é náá, bɛ gheedjaala melu djas, ààbula bhis. **2** Nyɛ eezɛke náá: «Pɛ kɔ dhiiti ghaada wat, ye nabe é ne dhiiti tetɛp ngɔt nadi náá, etɛp e Zɛɛb, ààgwyak nyɛy ɔ. Nyɛ nabe é ààkobem ba ne mot. **3** Kɔ del ɛ tak, ye nabe é ne dhiiti kus moma nadi é pyap ezye pɛ dáa tetɛp tak é zɛkeke ne ne náá: “Péɛa mɛ tɛp bis di ne ye bis ne bot bak'aak,” etɛɛ náá, nyɛ nadi é gu náá, nyɛ é ne gham. **4** E mɛkɛn, tetɛp nadi byen. Deenek nyɛ eezɛke tɔ lyemɛ náá: “Yɛ ko bɛ náá, mɛ ààkaab Zɛɛb ɔ, baadi náá, mam ààbis bot ɔ, **5** dáa ye di náá, kus moma yak epemyel mɛ ɛ, ye goka é mɛ pɛɛ tɛp'ɛ étɛp nyɛ neekat epyap wak.”» **6** Bhii tak Ghɛɲ eezɛbaabil náá: «Gwakeka dáa mbee tetɛp tak nalii é. **7** Tin, Zɛɛb tok ne ghwyil ɛkwyee bot ɛ nyɛ nazeséɛ ɔ, bot ɛ tak ɛ di ewaab esonok pɛ daa lɛ mwos ne pum ɔ. Nyɛ aanàkwaakwyee bɛ? **8** Mɛ lɛɛ bin ɛ tsɛɛtɛ náá: Nyɛ waalel ɛkwyee bin kaab dum ne ghamen. Tin, esok Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot aazyɛ é, nyɛ waazɛbela bot ɛ di dum koɲ ne Zɛɛb ɔ kɔ bɔs'ak ee?» **9** Yezu eebaazɛlɛɛ kana kɔ esu ɛ bot ɛ di bun náá, bɛ é bot ɛ epiki, da bɛ é kadyamal é bɔn nyɛɛg bɔɔ ɔ. Nyɛ eezɛke ne nɔɔ náá: **10** «Bot ɛbá naazɛbyet pɛ kok Ndjaa-ebuwa kɛdjaala; ngɔt nadi é Falizye, dhiiti kadi é nɔɲɛl epata e lapo. **11** Falizye eezɛtyaa e ye di, nyɛ moo djaala náá: “Hee, Zɛɛb! Mɛ eeduwal wɔ, etɛɛ náá, mɛ tok dáa bɛdhiiti bot: bɛ é bot ɛ djii, embee bot, bot ɛ mɛzɔ. Mɛ epeduwal wɔ, etɛɛ náá, mɛ tok dáa nɔɲɛl epata e lapo di'ak. **12** Mam tsi edee é, esok ɛbá tɔ yenga wat. Mɛ ne djɛ wɔ endiyal kam bam.” **13** Nɔɲɛl epata e lapo natyaa ye é ba ɛtsetaɛpɛ. Nyɛy ààben

mis pe eko. Nye eekel membo ko lo. Nyey náá: “Iyeee, Zeeb, wɔy ààkogek me ghoŋ e? Mam mot mesyem.”» **14** Yezu é boozeke náá: «Nɔŋel epata e lapo naka sik é, Zeeb eezepel mesyem me, ààbe Falizye. Étɛp tak é di náá, mot e gheɛ nyel ɔ, Zeeb e waasiil nye. Mot e siila ɔ, Zeeb é bin nye.» **15** Bot naazyɛ ne bɔɔ tɔlɔɔ bɔɔ pe dɔ́a Yezu étɛp nye neekel membo ko lo. Tyee bedjikel nakabee deenek e, be naazeɓhem be. **16** Tin, Yezu eezeke náá, bɔɔ tɔlɔɔ tiila pe nye nadi é: «Betka bɔɔ dhyeeb be zye pe daa lam. Sa bi ààlu be, etɛɛ náá, Eyon e Zeeb é yii bot e di dɔ́a bɔɔ dhyeeb ɔ. **17** Tɛɛtɛ ne tɛɛtɛ, me lee bin e náá: Mot e di ààmyaal Eyon e Zeeb dɔ́a mɔɔ dhyeeb ɔ, nye aanàkwaani tɔ tak.» **18** Dhiiti kukuma eYuda ngɔt zokazɛdji Yezu náá: «Mbɛɛ lyoel, me goka ne esa dɔ́a étɛp me neebela tsik na kɔm-kɔm?» (aiōnios g166) **19** Yezu eezɛbɔɔza ne ne náá: «Étɛp yé wɔ di djoo me mbɛɛ lyoel? Ye tok ne mbɛɛ mot ko bɔs'ak bhis Zeeb nyey nye emet. **20** Wɔ ne gu etsi djas: “Sa wɔ ààsa mezo. Sa wɔ ààgó mot. Sa wɔ ààdjii sa mot. Sa wɔ ààlee elɛŋ e etsal dum ne sɔ mot. Duwala soog ne nyoog.”» **21** Mot'enɔk eezɛbɔɔza ne ne náá: «Etsi binek djas me ne duwal ye, kana edhɔma bam, kekum dwoɔ pan mos'ak.» **22** Bhis Yezu nagwak nye é, nye eezeke ne ne náá: «E zokalik é wɔ sa sa wat: kebɔmsa esa bɔ djas, da wɔ é nɔɔ epata e tak, dje bedjel e bot. Tin, wɔ waabela mevu tɔ gwoo, bhii tak da wɔ é zɛdu me.» **23** Dɔ́a mot mevu menɔk nagwak deenek e, ye nabe é mekpa menek naatek nye nyel na wɔyɔŋ, etɛɛ náá, nye nadi é, ne mevu ebuɛpe. **24** Dɔ́a Yezu nabee náá, lyem mot mevu menɔk nabe é, ye naakpan e, nye é boozeke náá: «E kɔɔla ne bot e di ne

ekum ɔ, be ni to Eyon e Zeeb! 25 Elyel náá, boo yaaga kyee
 bɔs besye di ààbe ne medii e dhaa to ba mɔɔ elen e dhɔɔ,
 baadhaa-dhaɲa mɛlyel ne mot mevu étep nye neeni to
 Eyon e Zeeb.» 26 Bot e nadi gwak nye moo tin é ke pak'ɔɔ
 náá: «Ye be deenek ɔ, eze aabela tsik?» 27 Yezu eezɛbɔɔza
 ne nɔɔ náá: «Sa di náá, bot aanàkwak e, Zeeb aanàkwaakat
 ye.» 28 Wɔ gwaa Pyɛɛd ke náá: «Gwyáka, bis eezebet djas
 étep edu e wɔ.» 29 Yezu é booleɛ be náá: «Tsetse ne
 tsetse, me lee bin e náá: Mot e bet ndjaɲ'e, neghu myel,
 neghu bɔn nyɛɛg, neghu sɛɛg, ne nyɛɛg, nye baabet bɔɔ
 be étep e Eyon e Zeeb ɔ, 30 nye waabela betɛ ne bot binɔk
 é mewala mak. Dɔɔ ne to tsik aazye bhis'aak, nye waabela
 tsik na kɔm-kɔm.» (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Dhiiti dwoɔ,
 Yezu zokanɔɔ bedjekel kam ne bebá, e bhaaz'e. Nyey ne
 nɔɔ náá: «Gwakeka! Mena moo tó pɛ Yeluzalem. Penek
 e ye aadjala djas bengoolɛl e mɛkpa e Zeeb nazekwyal
 dum ne Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot e. 32 Nye waaseebaa é membo
 me bot e di ààbe bot é mbyak eYuda ɔ. Bot binɔk aadek
 nye, lee nye, ne esɛɛ é nye metel. 33 Be waanyuu nye ne
 eghwyɛs. Bhii tak, be waagó nye. Melu melɛl bhii tak,
 nye waagom.» 34 Ghuna bedjekel kadi é, ààgu sa wat to
 etep ee nye nadi é ke e. Ye nadi ne nɔɔ syela. Be nadi
 é, ààgu sa Yezu nalii e. 35 Dáa Yezu nabe náá, be moo
 kunaa ne Yeliko e, ghuna dhiiti mot na edhim nadi é,
 ndiindil e ngwoob gba. Nye nadi é, mot engwyeebel. 36
 Nye eezɛgwak etap e zukamwaa ne mot eezye pɛ kyee nye
 nadi é, wɔ gwaa nye zɛdji sa nadi dhaɲ e. 37 Be zɛlɛɛ nye
 náá: «Ye é Yezu, mot Nazalet, e di dhaa tin.» 38 Wɔ gwaa
 nye zetsim náá: «Yezu, Mɔɔ Dhavid, geka me ghon!» 39

Betɛɛ nɛ bot ɛ nadi kɛpɛ sok ɔ moo tin ɛ bɛɛm nyɛ, nɛ ɛ lyak nyɛ, ɛtɛp nyɛ needi gwyem. Tin, nyɛ eeɓaazeloogal gwood ɛlyɛlɛpɛ: «Mɔɔ Dhavid, geka mɛ ghon!» **40** Yezu eezɛtyaa. Bhii tak, nyɛ eezɛlwom nǎǎ, bɛ zɛ nɛ nɛ daa lɛ. Dǎa mot edhim binɔk natiila pɛ Yezu nadi ɛ, Yezu eezɛdji nyɛ nǎǎ: **41** «Wɔ kwyɛl nǎǎ, mɛ sa wɔ yɛ?» Mot edhim binɔk eezɛbɔɔza nɛ nɛ nǎǎ: «Ghɛɲ, mɛ kwyɛl ɛ nǎǎ, mis mam baabɛɲɛl!» **42** Yezu zɛke nɛ nɛ nǎǎ: «Beeɛ, ɛmyaal ɛ lo eetsik wɔ.» **43** Ɛ di'enek wat, mis mɛ eezɛbɛɲɛl. Bhii tak, nyɛ moo du Yezu ɛ duwal Zɛɛb. Dǎa ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tinaak ɔ djas nabɛɛ deenɛk ɛ, bɔɔ djas naduwal Zɛɛb.

19 Bhis nyɛ natuula kɔ dɛl ɛ Yeliko, Yezu eezɛkpaa tɔ pɛ yii kyɛɛ dɛl. **2** Kɔ dɛl ɛ tak, yɛ nabɛ ɛ nɛ dhiiti mot, din ɛ lɛ nabɛ ɛ Zasye. Nyɛ nadi ɛ, kukuma bɛnɔɲɛl ɛ epata ee elapo, nyɛ nadi ɛ, mot ekum. **3** Nyɛ nadi esuu ɛbee Yezu, saabɛɔs kabɛ ɛ nǎǎ, nyɛ nadi ɛ ɛwulalɛpɛ. Nyɛ nabɛ ɛ ààbɛ nɛ tyɛɛ nyɛ bee Yezu, etɛɛ nǎǎ, bot nadi ɛ ɛbuɛpɛ. **4** Tin, nyɛ ɛ booɛɛwɛyis kaab tɔ pɛ sok kɛgo kɔ mɔɔ le sikomood, etɛɛ nǎǎ, Yezu ɛ dhaa tin ɔɔ, nyɛ neɛbee nyɛ. **5** Dǎa Yezu nakum ɛ di'enek ɛ, nyɛ zɛben mis pɛ ɛko, nyɛ ɛ booleɛ nɛ Zasye nǎǎ: «Lela ɛsul Zasye, etɛɛ nǎǎ, yɛ goka ɛ nǎǎ, mos, mɛ sulal tɔ ndjaɲ'ɔ.» **6** Tin, wɔ gwaa Zasye zɛsul kɔ le kaab ɛ kaab. Bhii tak, nyɛ eekɛdisi bɛ nɛ Yezu tɔ ndjaɲ'ɛ nɛ mɛmyaala ɛbuɛpɛ tɔ lyem. **7** Dǎa bot nabɛɛ deenɛk ɛ, bot naadyeebalii ɛbiyɔɛpɛ kɔ esu ɛ Yezu ɛtɛp tak. Bɛ nadi ekeke ɛ nǎǎ: «Mot tak eetɔ, kɛdi tɔ ndjaa mot na mbee dɛk!» **8** Zasye eezɛwɛyɛl sok bhwoob ɛ Yezu, nyɛ eezɛke, nɛ nɛ nǎǎ: «Ghɛɲ, gwaka. Mɛ waakaa mɛvu mam ekyɛɛ ebǎ. Kyɛɛ wat mɛ waadjɛ bɛdjɛl ɛ bot, yɛ bɛ nǎǎ,

me naanɔ epata e mot, dhaa yii me nawaagoka ne enɔ
 ε, me waabulal nye metan me menɔ ε esok ená.» **9** Tin,
 Yezu eezake ne ne náá: «Dwoo pan mos'ak, tsik eeni to
 ndjan'ak, etee náá, wɔy pe ε dha ε Abalaam. **10** Etee náá,
 Seɛɛle Mɔn Mot nazye ε, zesaa ne tsik bot djas nazewo
 ze ɔ.» **11** Yezu eebaazele dhiiti kana dum ne bot ε nadi ε
 gwak nye ɔ. Nye nadi ε, nye eezekunaa ne Yeluzalem.
 Bot nadi ε gek ε náá, ɛyɔy ε Zeeb eezeko ne etuula. **12**
 Tin, Yezu eezake ne nɔ náá: «Mot ngot nabyel du wat ne
 bekuma ε bot ɔ zokazetɔ medjɔy pe dhiiti del etsetape
 ne del ε le éteɛ nye neeke djeaa boo mekoozi. Bhii tak nye
 zebula pe del ε le. **13** Esok ne nye ne tɔ, nye eezedjoo bot ε
 mesa me kam, lik be mot ne mot edheeb ε loɔd wat nadi
 ne boo metan ε. Bhii tak nye eezake ne nɔ náá: “Likeka ε
 liig membo ne epata bak, kekum dwoo me aaboo bul ε.”
14 Tin, kaa bela náá, bot ε del ε le nadi bhina nye. Wɔ
 gwaa be zelwom bot nyeɛ ààgu, éteɛ bot ε tak neeke lee
 náá: “Bis ààpakwyel náá, mot'enok di mekoozi mis.” **15**
 Saabegɔs ne nɔ, ye naka swaala náá, be naabatadje nye
 boo mekoozi. Bhii tak nye eezesik pe del ε le. Dáa nye
 nakakum ε, wɔ gwaa nye zedjoo bot ε mesa me nye nadjε
 be epata ɔ, éteɛ nye needji be bim epata ee nakala kɔ
 yii nye nalik be ne ye éteɛ eliig ε membo ε. **16** Mot esok
 eezeye, nye ne ne náá: “Kukuma, me eebela medheeb
 me loɔd kam kɔ yii wɔ nalik me ne ye ε.” **17** Mekoozi
 eezebɔza ne ne náá: “Enyɔɛpe! Wɔ ε mbee mot-mesa.
 Dáa ye di náá, wɔ ke to etsɔy dum ne bɔ esonok ε, me
 eedil wɔ kɔ bóo mekoozi me let eghaada kam.” **18** Mot
 nadi du bhis kɔy mot esok ɔ eezeye ye. Nye eezake ne

kukuma ye náá: “Kukuma, me eebela medheeb me lood meten ko yii wo nalik me ne ye e.” **19** Mekoozi eezebooza ne ne náá: “Enyope wo, me eedil wo ko boo mekoozi me let eghaada eten.” **20** Nwyak dhiiti mot-mesa eezeye. Nye eezeke ne kukuma ye náá: “Kukuma, beea edheeb e lood wo nalik me ne ye e. Me aapabe. Me kwom ye e syela to pes kaad. **21** Ete náá, me di e, ne bwoo ne no. Wo e mot ngot di náá, wo e ne biyo dhaa ty. Wo ne dyeebanoo doo ne sa di náá, wo aapakwom e. Wo ne to epyeeb e baa, kenoo edee boo, aabe náá, wo e nabe ye.” **22** E di'enek, kukuma ye boobooza ne ne náá: “Mbee mot-mesa, beta náá, me pe wo ne mekpa mo emet. Wo nadi egu náá, mam dyeebabok esa ee dek e to epyeeb me di aabe e. **23** Ha wo di aanoo epata bam, kewa to eboo mendjaa me di ebaal epata ee bot e, etep ye? Pe bula me bula e, me eezebelaa, me zebela bedhiiti epata eezekala ko yii me nalik e.” **24** Bhii tak nye eezeke ne bot e nadi tin o náá: “Dekeka nye edheeb e lood ee nye di ne ye enek, da bi e dje mot bela kam ko yii me nadi nye e.” **25** Bot e tak eezebooza ne kukuma tak náá: “Kukuma, nyey moo e ne medheeb me lood kam!” **26** Kukuma eebaazebooza náá: “Me lee bin e náá, ye e pe daa bot djas aadi ne batsa o be aabil etep ye neebu. Tin, mot aakadi toto aabe ne sonok o, be waadek nye doo ne eghutu-ghutu nye lik ne ye e. **27** Ye kabe bot e di bhina me o, bot e nadi aakwyel náá, me di mekoozi o, dhaaka ne no wak, da bi e tsak be e mis mam.”» **28** Bhis be nalii deenek e, Yezu eezeyet to pe Yeluzalem. Nyey pe sok loog medhuu me bot. **29** Daa be nadi, be moo e kunaa ne mel me Bhetfaze ne Bhetani e, e

ngwoob Etsok ε pyeeb oliv. Tin, Yezu eezelwom bedjikel be bebá. **30** Nyey ne nɔɔ náá: «Tóka kɔ dɛl ε di pɛ sok enek. Tuula bi aatuula kɔ dɛl ε, bi é waabee mɔɔ swooz an tiɲela, nyɛ nabe é, nyɛ di náá, mot dinaa ààpaago kɔ lɛ ɔ. Tiika nyɛ, da bi é zye mɛ ne ne wak. **31** Mot é dji bin náá: “Bi tii nyɛ éteɖ yé ɔ?” Lɛɛka nyɛ náá: “Ye é Gheɲ é di ne gwyɛs tak.”» **32** Bhii tak, bot ε nalwomaa ɔ eezetó, be kakebela esonok djas é dáa Yezu nazolɛɛ be ε. **33** Dáa be nakadi etii mɔɔ swooz an tak ε, be nakuma tak eezɛdji be náá: «Bi tii mɔɔ swooz an éteɖ yé?» **34** Wɔ gwaa be zɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Ye é gheɲ é di ne gwyɛs tak.» **35** Be eezetii mɔɔ swooz an tak. Tin, be eezetó ne ne pɛ daa Yezu. Bhii tak be eezɛdja endjookuwa bɔɔ kɔ kɔɲ mɔɔ swooz an tak. Tin, be eezɛgel Yezu kɔ lɛ. **36** Dáa be nadi bɔɔ eke, be moo tin edja endjookuwa bɔɔ gba ε gba. **37** Dáa be nadi, be moo kunaa ne Yeluzalem ε, be nadhaɲ é pɛ ze di esul Etsok ε pyeeb oliv ε, mɛdhuu mɛ bedjikel moo tin eduwal Zɛɛb ɛlyelɛpe dum ne endem e mɛbwala mɛ be nadi ebee ε. **38** Be nakeke é náá: «Zɛɛb sɛɛ Mɛkoozi mɛ di ezye ne din ε Gheɲ ɔ mɛtel. Egwyem tɔ gwoo dɔɔ ne duma ne Zɛɛb!» **39** Bedhiiti eFalizye nadi tɔ mɛdhuu mɛ bot binɔk ɔ zokake ne Yezu náá: «Lyoel, lyaka bedjikel bɔ náá, be di gwyem.» **40** Yezu eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Beeka, mɛ lɛɛ bin náá, bɔɔ be diyal enuub bɔɔ di gwyem ɔ, mekok ε waatsim e diɔɔ.» **41** Dáa Yezu nakum e bhaaz ghaada ε, beea nyɛ nabee Yeluzalem ε, Yezu zokadje kɔ esu ε dɛl ε tak. **42** Nyey náá: «Ye pɛ be é di náá, dɔɔ ne wɔy pɛ epegu dwoo ɛlak mos dáa ye di egoka ne esaa éteɖ ɛbela egwyem ɔ. Saabegɔs ne ye kasa éteɖ náá, nenak e moo é

syela e mis mɔɔ. **43** Eɛɛ náá, mɛlu mɛ bot ɛ di bhina wɔ ɔ, aasum boo peeb éɛp ɛzɛlumela nɛ nɔ ɛpezyɛ. Bɛ waakaal wɔ kuku ɛbwak. Bhii tak, bɛ é kɛmaado tɔ dhiiti tuma. **44** Bɛ waasii wɔ, bi nɛ bot bɔ. Bɛ aanàkwaalik wɔ ɛkok ɛwat kɛla kɔ sɔ, ɛɛɛ náá, wɔ nabe é ààsiiza ɛwala Zɛɛb nazɛkwyee wɔ ɛ.» **45** Wɔ gwaa Yezu zɛni tɔ kok Ndjaa-ebuwa, nyɛ eezɛni é sɔ bot ɛ nadi bɔmsa esa bɔɔ tɔ tak ɔ. **46** Nyɛy nɛ bot ɛ tak náá: «Pɛ tɔ ɛkwyala Zɛɛb lɛɛ ɛ náá: “Ndjaŋ'am aadjóoaa é ndjaa mendjaala mɛ eYuda.” Yɛ kabe biyɔ ɔ, bi zeliig yɛ, ye di zɛɛga bot ɛ djii.» **47** Mɛlu djas Yezu nadi lelyo bot tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Tin, eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, zɛnɔɔ bɛdhil ɛ bot ɛ dɛl nadi esaa dáa bɛ sa éɛp bɛ neegó Yezu. **48** Deenek bɛ nabe é ààgu dáa bɛ nawaa di ye goka nɛ esa ɛ. Eɛɛ náá, bot djas nadi kwyɛl ɛgwak mɛlyo mɛ ɛbuepe.

20 Dhiiti dwoo, Yezu nadi djɛ bot mɛlyo tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nyɛ nadi lɛɛ bɛ Mbɛɛ Bhaadal ɛ Zɛɛb. Eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ bɛghaŋ ɛ mɛkana mɛ etsi, zɛnɔɔ bɛpaa ɛ eYuda, zokazɛtuula é di'enek. **2** Bɛ eezɛdji Yezu náá: «Kɔ ɛghɛŋ zɛ wɔ di esa ɛɛp binek? Ɛzɛ djɛ wɔ ghwyil esa deenek?» **3** Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Mɛ pookodji bin kiya wat. Bi ɛ bɔɔza mɛ ɔ, ye é mɛ ka lɛɛ bin éɛp yé mɛ di nɛ ghwyil esa esɛɛɛ bak. **4** Ɛzɛ nadhis Zaŋ, nyɛ zɛduu bot Zɛɛb? Ye nabe é Zɛɛb ohoo ye nabe é mot?» **5** É di'enek, bɛ moo tin é, é sɔs pak'ɔɔ. Bɔɔ náá: «Mena ɛ ke nenak náá: “Ye é Zɛɛb” ɔ, nyɛ é waadji mena náá: “Éɛp yé bi nadi ààmyaal Zaŋ?” **6** Mena ɛ ka keka náá: “Ye é bot ɛ nadhis nyɔ” ɔ, mɛdhuu mɛ bot bak djas é waasaa ɛgó mena nɛ mekok. Eɛɛ náá, bɔɔ djas nɛ myaal náá, Zaŋ

nabe é ngoolel-mekpa ε Zεεb.» 7 Be é boozeboowa ne Yezu náá: «Biso ààgu mot nalwom nye náá, nye zeduu bot Zεεb o.» 8 Tin, Yezu é boozeboowa ne nɔɔ náá: «Dɔɔ ne mam pe mam aanàkwaaleε bin kɔ egher e ze me di esa esesεε bak o.» 9 Bhii tak, Yezu zεlii ne εdhuu ε bot binok tɔ kana náá: «Dhiiti mot ngɔt naabe pyeeb ekel e di dje bhum vin ε. Bhii tak, nye eezekola ye ne bot ε di gu mesa me vin o éter be neesa mesa tɔ tak. Nye eezεnɔɔ nyel, tɔ medjɔɔ, kebɔya pe dhiiti del. 10 Tin, ye wum o, da nye é lwom dhiiti mot-mesa me éter be dje nye ye bim tɔ yii be aabela ε. Mbu epyeeb e tak di wum ε, eezekum. Wɔ gwaa nakuma pyeeb zokazelwom mot ngɔt di sa mesa daa le o pe dāa bot ε nye nalik ne pyeebe o, éter be needje nye ye pak vin be bela ε. É di'enek, wɔ gwaa bot ε nalik ne pyeeb o met mot tak, duma nye e nyel ne mebin, bhii tak swaal nye membo toto. 11 Bhis mot sok, nakuma pyeeb baazelwom dhiiti mot di esa mesa pe daa le o, nye eezetɔ pe daa lɔɔ tɔ pyeeb, be eezenyuu nye, zenyek nye εbiyospe. 12 Yak kɔkɔ tyee esok elɛl, nakuma pyeeb eebaazelwom nwyak mot, bɔɔ duma nye e nyel ne mebin, wus nye pe kel. 13 Nakuma pyeeb eezεdji náá: “Me sa dāa? Me aaka kyeed é, sim mɔn'am ngɔt me dyeebakwyel o. Tin, me bee ε náá, be waakaab nye.” 14 Dāa bot ε di sa mesa tɔ pyeebe nabee mɔn'enok ε, bɔɔ náá: “Yawee! Beeka mot aalik ne mevu mak djas o! Dhaaka, mena góka nye. Tin, mevu mak aadi é, yenabelka.” 15 Wɔ gwaa be zemet nye, mwas nye bhis pyeeb vin, gó nye.» Tin, Yezu eezεdji be náá: «É di'enek, nakuma pyeeb goka ne esa yé? Nye eebil náá: 16 Nye waazye, da nye é gó bot ε nadi

sa mesa tɔ pyeebe ɔ. Bhii tak da nye é nɔɔ pyeeb, dje ne bot esis.» Bhis bot nagwak deenek ε, be é boozeke náá: «Aàbe! Yenek aanàkwaasael.» **17** Bhii tak Yezu eezeliig mis, gwyák be. Nyey ne nɔɔ náá: «Mekpa me di kwyala tɔ mekana'aak kwyel elɛ yé “Ekok ee bezumel mwas ε, moo é ekok di epyet ndjan ε”? **18** Mot aaduma kɔ ekok ε tak ɔ, nye waabik ekyes ekyes. Ye kabe náá, ekok ε ka kwyit kɔ mot ɔ, yenɔk mot aatwaalel é twaalela.» **19** Tin, beghan ε mekana me etsi, ne eboo beghaa-Zeeb nadi esaa mepek étep be neemɛt Yezu e di tak wat. Etɛ náá, be nabe é, é gu náá, Yezu nalɛ kana tak é, kɔ esu ε lɔɔ. Tin, be nadi kaab é edhuu ε bot ε nadi tin ɔ. **20** Be moo tin ebɔjal Yezu. É di'enek, wɔ gwaa, be zedhis bedhiiti bot ε nadi sa mepek náá, be é bedhil ε bot ɔ. Bot ε tak nazye é étep eze lóo Yezu pe eko, da é bwood nye pe kye ne dhiiti van kiya, étep be neebela lo mesɔ me di kwyesal nye ndje sɔs e mis me kukuma del ɔ. **21** Be é boozeke ne ne náá: «Lyoel, bis ne gu náá, etep ee wɔ di lɛ ε, ye é tsɛtɛ. Wɔy ààpɛɛ tep mot djhak. Wɔy lyo ε, sa Zeeb kwyel ε, ne lyem epiki. **22** Tinaak, lɛa bis, etsi lɛ é náá, epata e lapo tuudaa é ne Sezaad ee?» **23** Tin, Yezu eezegu mepek mɔɔ. Bhii tak nye é booke ne nɔɔ náá: **24** «Dhaaka me ne falanga wat, étep me neebɛ. Be eezɛye nye ne falanga wat. Yezu eezɛdji be náá: bhwoob di sɔna kɔ falanga yak ε wak bhwoob zɛ? Ye é ekwyala din ε eze di kɔ tak?» Bot binɔk eezɛbɔɔza ne ne náá: «Ye é bhwoob ne din ε Sezaad.» **25** Bhii tak, Yezu eebaazɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Djɛka Sezaad sa di ye Sezaad ε; da bi é dje Zeeb sa di ye Zeeb ε.» **26** Kɔkɔ eyala ε Yezu nayala ε, nabe é, ye naalyel ne nɔɔ náá, be bela mesɔ

me nye aabela ndje e tak ε. Eteε náá, gwaka be nagwak deenek ε, ye nabe é be nadiaa djoka nye elyelepe, tin, be eezedi gwyem. **27** Bedhiiti bot to loog eSaduseε zokazyε pe dāa Yezu zedji nye dhiiti kiya. ESaduseε, bot ε nadi eke náá, bhis esyee, mot aanàkwaabaagom o, **28** bōo ne Yezu náá: «Lyael, mekana me Moiz lee náá: “Ye be náá, mōn nyεεg dhiiti mot ε gwyε, àalik mōn o, ye goka é náá, mōn nyεεg lik o, ba kus myel éteε nye neekwyiida mōn nyεεg gwyε àalik bōn o.” **29** Ghuna to mō bot binok, be nabe é beten ne bebá. Mōn megwyak zeba, nye eezekpaa ne mesyee, gwyε, nye àapakalik mōn. **30** Mot nabōoba mōn megwyak o, nye eebe kus. **31** Tin, nye eebeakpaa ne mesyee, gwyε, àalik bōn. Bhii tak, nwyak tak eebeazenō moma tak, ye zokabaasael é tyee wat ne bot ε naba moma tak sok o, zenō zwaabel loog. É di'enek, bōo djas beten ne bebá kadi é, àabya ne moma yenok. **32** Bhis bōo djas, moma eezebaagwyε ye pe. **33** Esok bot aagom bhis esyee ε, moma yenok aakadi mwaa ze to bōo beten ne bebá? Eteε náá, bōo djas nabe é botom be.» **34** Yezu eezebōza ne nō náá: «Mebe é, éteε botom ne boa di kō bōs'ak mos'aak. (aiōn g165) **35** Tin, guka náá: Botom ne boa aabela mbyok egom bhis esyee, da be é kedi pe kyee dik na bes o, be aakadi é, botom ne boa di àabel o. (aiōn g165) **36** Be aanàkwaakabaagwyε, be aakadi é dāa efofop. Be é bōo Zeb, etεε náá, be eezedhaa esyee, kebela tsik. **37** Moiz naaleε popoopwon náá: Bot ε nazegwyε o waagom. Nye naleε deenek é to ekwyla ee di kaada teε ekpak nadi é gel àadyak ε. Nye nadjóo Gheη é: “Zeb ε Abalaam, ye Izak, ne ye Zakōb.”» **38** Yezu naabil náá: «Zeb tok Zeb

bot ε zegwyε ɔ. Nye é Zεεb bot ε di ne tsik ɔ, etεε náá, ye é, étεp'ε ε, bot djas di ne tsik.» **39** Wɔ gwaa bedhiiti beghaa mekana me etsi nadi tin ɔ zokake ne Yezu náá: «Lyael, wɔ eedyeebalii enyɔεpe.» **40** Deenek, be nabe é ààbe ne ghwyil edji nye bedhiiti mekiya. **41** Tin, Yezu eεεke ne nɔ náá: «Dum ne yé bot di ke náá, Mesia é dha ε Dhavid? **42** Etεε náá, ye é Dhavid nye emet ε naleε tɔ Mekana me Medjeeb náá: “Gheη Zεεb nake ne Gheη'am ε náá: Dha disi pe mbɔ eghεη bam. **43** Me waanεεg bot ε mebhuka mɔ be di esa ee meɔ mɔ aanyal ε.” **44** Ye be náá, Dhavid nye emet naadjoo nye “Gheη” ɔ, ha e yaa tye Mesia aakabaadi dha ε Dhavid?» **45** Dáa zukamwaa ne mot nadi tin ε nadi é gwak nye é, Yezu eεεke ne bedjekel be náá: **46** «Kyeeka beghaη ε mekana me etsi, bot ε di kwyl ε ke tɔ bot ne ewolo ekaad naboo metaη é elyaala menyel étεp be needuwalaa ne swosaa é edi ee bot di sεεga εbuεpe ɔ. Be dyeebakwyl edi é kɔ mebhóo me di pe εsok ε tɔ mendjaa me mendjaala me eYuda ne tɔ e di e mebyon. **47** Bɔ dyeebadi é dek bekus ε boa esa tɔ mendjaa mɔ. Tɔ mekon mɔ, be ne kwyl edul ε mendjaala na kpɔkolɔm. Epée bɔ aadi é, elyeεpe.»

21 Yezu zokazeben lo, nye moo tin é bee dáa bekum ε bot nadi ezεduwal Zεεb ne epata tɔ εbɔl ε, nanεεga kɔ εbesεε ε kok Ndjaa-ebuwa étεp tak ε. **2** Nye eεεbee dhiiti djel kus moma eεzye, zeloo ye tɔ εbɔl. Tin, nye eεεwa ye bɔ efalanga ebá, ààkokoka-koka ne pata mot bɔm sonok wat ε. **3** Dáa Yezu nabee deenek ε, nye é booke náá: «Tsetse ne tsetse, me lee bin ε náá: Djel kus moma yak eeloo tɔ εbɔl dhaa yii bot djas lóo tɔ εbɔl elak ε.

4 Etɛɛ náá, bot ɛ dʒɛ wak dʒas'aak, dʒɛ é eghutu-ghutu.
 Yɛ kabɛ dʒɛl kus moma ɔɔ, nyɛ dʒɛ ɛkwom ɛ lɛ dʒas.» **5**
 Bɛdhiiti bot nadi esɔs dum nɛ zumal kok Ndja-ebuwa,
 dáa yɛ nasumel nɛ mbɛɛ mɛkok ɛ, zɛnɔɔ esa e bot nakadʒɛ
 Zɛɛb ɛ. Tin, Yɛzu eezeke náá: **6** «Dwoo ɛpezyɛ, dwoo yɛ
 aabɛ náá, yɛ ààka baalik é di'ak ɛkok ɛwat kɛla kɔ sɔ
 ɛkok tɔ ndja bi di bee'enek; etɛɛ náá, dʒas aadi é, bik,
 waazel, see e bɔs.» **7** Bɛdʒɛkel bɛ eezɛdʒi Yɛzu náá: «Lyoell!
 Lɛɛa bis, esesɛɛ binek ɛ aasael den. Lyaala bis endem e
 bis aagwyak náá, esesɛɛ binek moo kɔ nɛ ɛsɛɛ ɛ.» **8** Nyɛ
 eezɛbɔɔza náá: «Tselalka, nàbetka náá, bɛ kɔɔ bin etɛɛ
 náá, bot ɛbuepe waazezyɛ nɛ din ɛ lam. Mot nɛ mot ɛ
 waalɛɛ náá: “Yɛ é mam ɛ di Mɛsia.” Bɛ aake náá: “ɛlu ɛ
 tak eezɛdʒala.” Sa bi ààdu bɛ. **9** Esok bi aadi bi moo gwak
 lɛɲ mɛɛb, nɛ ebyen nɛ lek ekukuma ɛ napwakeka, yɛ goka
 é yenek kɔ sɛɛ ɛsok, guka náá, yenek aanàkwaaleedi esi ɛ
 bɔs.» **10** Yɛzu baazeke náá: «Mbyak ngɔt ɛ waalumela
 dɛɛb nɛ dhiiti dhaad mbyak. ɛyɔɲ ɛwat ɛ waalumela dɛɛb
 nɛ dhiiti ɛyɔɲ. **11** Bɔs ɛ waaboo dheegel ɛlyɛlɛpe. Edi-nɛ-
 edi, pwom nɛ gum, bot dʒas ɛ waagwak bwoo e di baabee
 edjema nɛ epɛla tɔ gwoo ɔ. **12** «ɛsok nɛ esesɛɛ binek nɛ
 sael, bi ɛ waakɛ mɛtaa, bi ɛ waakɛ waaa tɔ tsik mezuk,
 bi ɛ waakɛkaaa éteɖ bɛ neekɛ pɛɛ bin tɔ mɛndja mɛ
 mɛndjaala mɛ eYuda, bi ɛ waakɛ mɛtaa e membok, bi ɛ
 waakɛ pɛɛaa dáa bɛmɛkoozi nɛ ekukuma kɔ ɛsu ɛ lam. **13**
 Yenek dʒas aasael éteɖ bi neebela ze ɛkɛlɛɛ bot sa bi di gu
 dum nɛ nam ɛ. **14** Tin, guka náá, bi di nɛ lyem wat, sa mot
 aabem ba nɛ dáa bi aakɛtaɲal ɛ. **15** Mam mɛ ɛmet, mɛ
 waadʒɛ bin mɛkpa nɛ etsoɲ. Tin, bot ɛ bi aadi nɛ teɖ nɛ

nɔɔ aanàkwaakwak ekwyesal ε bin, nε dupal mekpa min.

16 Bot aaka bin ɔ ye aadi é, besεεg bin, nε benyeεg bin, zenɔɔ bɔn nyεεg bin, nε besɔ bin dɔɔ nε bot ε mebyel min. Betεε nε bot pak'en ε waadiyalaa e membok mε na kɔm-kɔm. **17** «Bot djas ε waabhina bin kɔ εsu ε lam. **18** Tin, ye aanàkwaadi nε ko bhoo wat e elo bin aako diib. **19** Go pyetka pε yebɔ kyee elyεlεpe, etεε náá, deenek é bi aatsik mɛnyel min.» **20** «Esok bi aabee náá, mɛdhuu mε esodja eezekaal Yeluzalem. Tin, bi é nε ghwyil εka gu náá: Ye ka lik é batsa Yeluzalem neewaazel! **21** É di'enek, bot aadi pε kyee dik Yude ɔ, goka é, nε kaab tɔ tɔ metsok. Bot aadi kɔ ghaada Yeluzalem ɔ, goka é nε εdus tin, tɔ etsetaεpe. Bot aadi pε tɔ epet e ewala elenek ɔ, ààgoka nε sik, tɔ pε tɔ ghaada. **22** Etεε náá, ye aadi é, dwoo Zεεb aazεpée bot ε, ye é dwoo ekwyla djas aabela mεsuk mε tak. **23** Ha kpaa-ghon dwoo tak nε boa aadi nε mεbum ɔ, nε bot aadi nε bɔn e mεbel ɔ. Etεε náá, boo mezuk ε waadi dwoo tak kɔ bɔs. Bot εbuepe waagu εbuk ε Zεεb kɔ ghaada tak. **24** Bot ε tak ε waagóaa nε epel. Bεdhiiti ε naametaa, tɔaa nε nɔɔ tyee ekwom kɔ mεl djas. Tin, Yeluzalem ε waazɛnyalaa nε bot ε di ààbε bot ε mbyak eYuda ɔ. Bε waasa deenek, kekum dwoo Zεεb nadjε bε é aaboo si ε.» **25** «Bot ε waabee edjema nε epela tɔ gwyes, tɔ ngon, tɔ ekwyikwyen. Pε si, membyak djas ε waadi nε boo ba nε keɲ, di bε aagwak ghoo nε ebee boo mεbhyyeb tɔ boo dii mεsɔn ɔ. **26** Dwoo nε ngon nε ekwyikwyen ε waadheegel nε ghwyil ε Zεεb. Bhii tak, bεtε nε bot ε waagwye nε bwoo esiiza e etεp aaboo tuula kɔ bɔs djas ε. **27** É di'enek, bε waabee Sεεɲεlε Mɔn Mot é zye tɔ eguud.

Nye waazyε ne ghwyil ne mekas me djas. **28** Dwoo etεp binek ε aakan ε, tyaaka, pyetka pe yebo kyee, etεε náá, Zεeb moo zεpek bin e ekwom.» **29** Bhii tak Yezu eezεεε be kana yak: «Pokobeeka mbek le fiigh ne bedhiiti ele djas. **30** É sok bi di bee náá, eka e bes moo kan ekwyil e tak ε, guka náá, mbu ele di wum ε moo eezekunaa. **31** Tyε wat ne biyɔ pe, esok bi aabee endem binek moo nyen ε, guka náá, Eyon ε Zεeb moo é ye zekunaa. **32** Tseetse ne tseetse, me lee bin ε náá: Bot ε kɔkɔ membu mak aanàkwaasi, esonok ee me di elεε djas ε, ààsael.» **33** Yezu naake náá: «Gwoo ne bɔs ε waasi, ghuna yam mekpa aanàkwaasi.» **34** «Bi é gheedi ne etson, sa bi ààpul ebhum e elyem bin gwyes, ne dek menyok e mebyon, dɔɔ ne étεp ewyiib esa e bɔs'ak. Deenek, dwoo Zεeb aazyε zεpée bot ε, ye aatuula bin é zaka. **35** Ye aazyε dáa ewyet. Ye deenek é ye aatuula bot ε bɔs djas zaka. **36** Nyanka mis. Gheedjaalaka Zεeb melu djas. Deenek é bi aabela ghwyil emaad ε lyem dum ne etεp ee di zye yenek. Da bi é tyaa tetel sok bhwoob Sεεηεε Mɔn Mot.» **37** É mwos Yezu nadi elelyo bot pe tɔ kok Ndjaa-ebuwa, é pum nye katetó, kedja si ε kɔ etsok ε pyeeb oliv. **38** Tin, tɔ bemεlem djas bot ε del ka zye tɔ kok Ndjaa-ebuwa, zegwak nye é lelyo melyo me Zεeb.

22 Ebyon ε emapa di ààbe ne leviid, di djóoaa Pak ε, nabe é eezekunaa. **2** Eboo beghaa-Zεeb ne beghan ε mekana me etsi nadi esaa mepek étεp be neemεt Yezu etεε náá, be neegó nye. Tin, be nadi ekaab zukamwaa ne mot nadi tin ɔ. **3** Tin, Satan eezεni tɔ bum lyem ε Yudas Iskaliot nadi ngɔt tɔ bedjekel ε Yezu ɔ. **4** Yudas nazetó pe dáa eboo beghaa-Zεeb ne bot ε di kɔ elo e bebaalel ε kok

Ndjaa-ebuwa o, éter nyé neekéka bé Yezu. **5** Tin, bot é di kó elo e béghaa-Zéeb o naadyeebamyaala. Wó gwaa bé zékék Yudas epata. **6** Yudas eezemyaal, nyé moo tin é saa mépek mé nyé kabe Yezu gha tó syaab e kaab náá, médhuu mé bot ézegu. **7** E dwoo ébyon é emapa di ààbé né leviid é, dwoo bóó ebhata e Pak di tsakaa é, eezékum. **8** Yezu eezékyeed Pyéed bé né Zan pé sok. Nyey né nòó náá: «Tóka, kékoobalka mena edee e ébyon é Pak.» **9** Tin, bé eezédji Yezu náá: «Wó kwyel náá, bis kékoobal wó di mena aadéka edee e ébyon é Pak wó?» **10** Yezu eezébóóza né nòó náá: «Gwakeka, esok bi aakum kó dél é, bi é waaboma né dhiiti mot né bhe médii kó lo. Duka nyé. **11** E di nyé aadjel o, léeka nakuma ndjaa náá: “Lyóel ké é, bis dji wó náá, ndjaa nyé aadé ébyon é Pak tó tak bé né bedjekel bé é, wó ee?” **12** Tin, nyé waalyaal bin pé éko é ndjaa boo dher koobela né esa djas tó tak. Tin é bi aasa eseséé e ébyon é Pak.» **13** Bedjekel eezetó pé dél é tak. Bé ka bela djas é dáa Yezu naléé bé é. Bhii tak, bé eezéni é ékoobal ébyon é Pak. **14** Dáa éwala tak nakadjala é, Yezu eezédi kó mesa bé né bot é lwoma. **15** Nyé eezéke né nòó náá: «Mé bé é mé eedyeebakwyel náá, mena déka ébyon é Pak'ak é di wat, esok né náá, mé zuk! **16** Etéé náá, ye goka é mé léé bin náá, mé aanàkabaadé ébyon élak, kana mos, keyaka né dwoo ébuk é tak aabela lo tó éyon é Zéeb é. Tin, mé waabaadé.» **17** Nyé eezénóó béélé nadi né vin tó tak é. Bhii tak, nyé eezéghaaréé Zéeb, nyé eezéke né nòó náá: «Nóoka béélé vin'ak. Kaaka ye pak'en, da bi é dé, **18** etéé náá, egoka é, mé léé bin, náá, kana mos, keyaka né dwoo éyon é Zéeb aazyé é, mé aanàkabaadé ményok mé vin.» **19** Bhii tak nyé

eezenɔɔ mapɔ, baazɛghaapɛɛ Zɛɛb tɔ mendjaala, bhii tak, nye eezeɣyak yɛ, nɔɔ yɛ, djɛ bedjekel bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Yak é nyel'am zekaaa kɔ esu ɛ len ɛ, gheesesaka deenek éteɣ bi neetetaala mɛ.» **20** Nyɛ eebaazɛdjɛ bɛ bɛɛɛ tak wat bhis dek. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Bɛɛɛ yak ɛ bɛɛɛ ebheɣ ɛ na bes nɛ Zɛɛb, ebheɣ ɛ kwyalel nɛ ghiya yam see kɔ esu ɛ len ɛ. **21** Tin, guka náá, mot aaka mɛ ɛ wak, bis nɛ nɛ é kɔ mesa yak! **22** Ye é tsɛɛtɛ náá, Sɛɛɣɛɛ Mɔn Mot ɛ waagwɛ, dɔ́a Zɛɛb nazekoobale ɛ. Tinaak, ha kpaa-ghon nɛ mot aakeka nye ɔ!» **23** Tin, bedjekel moo tin é djinel pak'ɔɔ náá, nwyak mot pak'ɔɔ aakeka Yezu. **24** Bedjekel ɛ Yezu moo tin é be meso pak'ɔɔ, etɛɛ náá, bɛ nadi kwyɛl ɛgu náá, ɛze di dhil mot pak'ɔɔ. **25** Yezu eezebɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Bɛmɛkoozi mɛ bɔs'ak di ààkwyɛl Zɛɛb ɔ djas ɛpeke tyee wakoko kɔ lɔɔ. Bot ɛ di nyal bɛ ɔ djóoaa é, bot ɛ enɛm esa. **26** Tin, yebɔ yɛ ààgoka nɛ edi é deenek. Etɛɛ náá, pɛ yibɔ, mot di boo-mot ɔ, goka nɛ di tɔ besɔ é, dɔ́a mɔɔ dhɛɛb. Deenek, mot ɛ kwyɛl edi dhil mot ɔ, goka é nɛ di mot-mesa mɛ bɔɔ besɔ. **27** Etɛɛ náá, ɛze di boo-mot? Ye é mot di kɔ mesa ɔ, ohoo mot di be besɔ ɔ? Ye é mot di kɔ mesa ɔ, etsal e? Beeka mam é tɔ len tyee mot di sa bin mesa ɔ! **28** Bi é bot ɛ nadi mɛlu djas e ngwoobam tɔ mbee mɛbhowal ɔ. **29** Tyɛ wat nɛ dɔ́a Saag'am nadjɛ mɛ ɛyon ɛ lɛ ɛ, tyɛ tak wat mɛ ɛpedjɛ bin ɛyon ɛ tak. **30** Bi ɛ waade edee nɛ mɛdii kɔ mesa yam, tɔ ɛyon ɛ lam. Bi ɛ waadi kɔ mɛbhóó mɛ mɛkoozi mam éteɣ bi neepɛɛ membyak kam nɛ ebá Yisalaɛl.» **31** Yezu eezeke náá: «Simɔɣ, Simɔɣ, gwaka! Satan bɛ é, nye eebela ze éteɣ ɛsyaal ɛ wɔ dɔ́a bhum di syaalaa tɔ zyaagal éteɣ edis ezeɛza ɛ. **32** Tin, ye

be é, me eedjaala étép'ɔ, e kaab náá, edum ε wɔ di dum
 korɔ ne Zeeb ezekewyii. Tin, bula wɔ aabula daa lam ε,
 djɛaa bɔn nyoog ghwyil.» **33** Pyɛɛd ezeke ne Yezu náá:
 «Gheɲ, e di me di'ak, me eezemyaal etó membok, neghu
 esyee menabel.» **34** Wɔ gwaa Yezu zebɔɔza ne ne náá:
 «Beta me lee wɔ, Pyɛɛd, sa di tseetse ε: E pum'ak mos,
 esok ne bekuu ne kɔk esok ebá, ye aabela wóó zeswonal
 me esok elɛl.» **35** Bhii tak Yezu ezeke ne nɔɔ náá: «Esok
 me nalwom bin bi ke esa mesa, toto ààbe ne ekpa, àànɔɔ
 ngwye epata, àànɔɔ ekoko, ye nabe é sa wat nasu bin e?»
 Bɔɔ náá: «Ààbe. Bis nabe é ààsu sa wat.» **36** Deenek nye
 ezeke ne nɔɔ náá: «Nenak e tokape deenek, ye moo é
 náá, ye goka é náá, mot di ne ngwye epata be ɔ, nɔɔ ye.
 Tyɛ wat ne mot di ne kpa ɔ, nɔɔ kpaɛ, dɔɔ ne mot di ààbe
 ne pɛl ɔ, goka é ne ebɔmsa ndjookuwa ye étép ekebɔm pɛl.
37 Etɛɛ náá, ne tseetse betka me lee bin náá, ye goka é náá,
 etép ee ekwyala naleɛ kɔ esu ε lam náá: “Nye nalanɔaa tɔ
 lɔɔg bot ε na mbee mesa.” Ne tseetse etép ee naliɛl kɔ esu
 ε lam ε, goka é ye sɛɛ.» **38** Bhii tak bedjikel ezeke ne ne
 náá: «Gheɲ, beea! Bis é ne epɛl ebá.» Yezu ezeke ne nɔɔ
 náá: «Yenek, eedjala.» **39** Yezu ezeewyis. Nye eezetó pɛ kɔ
 etsok ε pyeeb oliv, dáa nye nabela ne esesa sok ε. Bedjikel
 be zokadu nye. **40** Bhis be nakum e di tak ε, Yezu ε boo
 ke ne bedjikel be náá: «Djaalaka Zeeb étép bi ezekekwyɛ
 e mebhawal.» **41** Bhii tak nye eezetiila ba zii tyee wusa
 pwak, nye ezeekwyit meboɲ si, nye moo djaala. **42** Nye
 nadi é keke tɔ mendjaala me náá: «Saag'am, wɔ kwyl ɔ,
 wɔ é ne ghwyil edis beɛle mezuk mak sok bhwoob'am.
 Ye nàkoo zo di, ye goka é náá, ekwosak ε lo sael, ààkabe

yam.» [43 Tin, wə gwaa fofop ngot zokadus tɔ gwoo,
 zedje nye meghaaz me ɛmaad. 44 Yezu tɔ bebebwol ne
 bwoo, nye eebaazɛnenal nyel tɔ mendjaala. Ediidyok moo
 tin ɛ pak nye e nyel, ɛ see e bɔs dɔ́a mɛtɔ me ghiya.] 45
 Bhis nye nazedjaala ɛ, nye eezɛwɛl, sik pɛ kyee bedjekel
 be nadi ɛ. Nye ka kebela be bɔɔ djas mendjaa me si ɛ
 egɔ ne kwyɛsa ghoŋ nazekwyɛsa be tɔ elyem ɛ. 46 Nye
 eezɛke ne nɔɔ náá: «Étɛp yé bi di edja gó? Wyɛlka, da bi ɛ
 djala étɛp ekaab náá, bi ezɛkɛkwɛe e mɛbhowal.» 47 Ye
 nabelaa ɛ Yezu dinaa elii, tin, Yudas, ngot tɔ bedjekel be,
 eezɛtuula ne ɛdhuu ɛ bot. Bhii tak, Yudas eezɛtiila pɛ dɔ́a
 Yezu étɛp nye neebeedal nye. 48 Tinaak Yezu zokaaake
 ne ne náá: «Yudas, ye ɛ ne mɛbeedela menek ɛ wɔ dika
 Sɛɛŋɛlɛ Mɔn Mot e?» 49 Dɔ́a bot ɛ nadi gyee ne Yezu ɔ
 nabee sa nadi kwɛl ɛsael ɛ di'enek ɛ, be ɛ boozedji nye
 náá: «Ghɛŋ, wɔ ɛpekwyɛl náá, bis lum be ne ɛpɛl e?»
 50 Ngot pak'ɔɔ zokakwɛl mot-mesa me boo ghaa-Zɛɛb,
 zetsaal nye ɛlɔ pɛ kyee mbɔ e ghɛŋ. 51 Tin, Yezu ɛ booke
 ne nɔɔ náá: «Betka, eedjala.» Bhii tak Yezu eezɛmɛt ɛlɔ
 mot tak, pyoŋ tak eezɛgel. 52 Bhii tak, Yezu eezɛke ne
 eboo beghaa-Zɛɛb, ne bebaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa zɛnɔɔ
 bɛpaa ɛ eYuda zɛɛ, zɛmɛt nye ɔ. Nye náá: «Bi zɛɛ ne ɛpɛl
 ne eghwɛs ɛ, e ke ɛ náá, bi zɛmɛt ɛ mot djii? 53 Bi ɛ bee
 ɔ, mɛlu djas, me nadi ɛ, ne nen tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Bi
 nabe ɛ ààsaa náá, bi mɛt me. Ghuna yak ɛwala ɛ yibɔ, yii
 ghwyil ɛ ɛgwyitok.» 54 Dɔ́a be namɛt Yezu ɛ, be eezɛtɔ
 ne ne pɛ ndjaŋ ɛ boo ghaa-Zɛɛb. Kaa bela tin, Pyɛɛd ɛ
 du be pɛ bhis koŋ, ba ɛtsetaɛpe ne nɔɔ. 55 Ye nabe ɛ be
 naapaada du kuku ɛbɛɛɛ peeb. Tin, Pyɛɛd zokazɛdisi ɛ

gɔɔl du be ne bot e nadi tin ɔ. **56** Dhiiti moma nadi é sa mesa tɔ ndjaa boo ghaa-Zeeb ɔ zokazebee nye ndiindil egɔɔl du. Moma tak zegwyák nye «kpɛɛɛ», nyey ne ne náá: «Mot tak pe nadi é, be ne Yezu!» **57** Wɔ gwaa; Pyeed zeswonal, nye náá: «Mam ààgu nye.» **58** Ba mɔɔ ewala bhii tak, dhiiti mot-mesa eebaazegwyak nye. Mot tak ne Pyeed náá: «Dɔɔ ne wɔy pe, wɔ é mot'ɔɔ.» Tin, Pyeed eezɛbɔɔza ne mot tak náá: «Aàbe. Ye tok mam.» **59** Tyee ba ewala wat bhii tak, dhiiti baazeke ne ghwyil djas náá: «Ye é tseetsɛ náá, mot tak nadi é, be ne ne, etɛɛ náá, nye é mot kyee dik Ghalile.» **60** Tin, Pyeed eezɛbaabɔɔza náá: «Mɛ ààgu sa wɔ di kwyɛl elii enek.» É di'enek, Pyeed dinaa é lii deenek, kuu eezɛkɔk. **61** Gheɲ zokaliig mis, gwyák Pyeed bhii tak mis mɔɔ eezɛboma. É di'enek, Pyeed eezɛtaala sa Gheɲ nalɛɛ nye é: «Esok ne kuu ne kɔk mos, ye aabela e wɔ eezeswonal mɛ esok elɛl.» **62** Tin, Pyeed eezɛwɔyis, tɔ, nye moo tin é djii ebuepe. **63** Bot e nadi baal Yezu ɔ moo tin é duk nye. Bhii tak be eezɛnyuu nye ne eghwɔyɛs. **64** Be eezɛbutalɛ kaad kɔ mis. Bhii tak, be moo dji nye náá: «Naɲa! Eze nyuu wɔ?» **65** Tin, be naaleɛ nye ebuepe. **66** Tɔ melem keɛɲ, bepaa e eYuda, be ne eboo beghaa-Zeeb, zenɔɔ beghaɲ e mɛkana mɛ etsi eezɛsɛɛga. Be eezɛtel Yezu kuku boo kwan ekukuma eYuda, e di etɛp dii péɛaa wɔ. **67** Tin, be eezɛdji nye náá: «Ye be náá, wɔ é Mesia ɔ, lɛɛa bis!» Yezu eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Mɛ lɛɛ bin náá, mɛ é Mesia ɔ, bi aanàkwaamyaal mɛ. **68** Mɛ ko dji bin kiya ɔ, bi aanàkwaabɔɔza mɛ. Bi nakoodi ààmyaal, mɛ epelɛɛ bin náá, **69** kan e dwoo elak mos, Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot aadi é ndiindil, tɔ di dék e Zeeb na ghaa Ghwyil.» **70** E tyɛ enek,

bɔɔ djas zɛdji Yezu náá: «Wɔ́ é Mɔ́n Zɛɛb e?» Yezu zɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Ye é d́áa bi zo ke enek. Ye é mam.» 71 Bɛ kaa tsim ɛ náá: «Mena tokapɛ nɛ gwyɛs nɛ mot aapit nyɛ ɔ́. Nɛ tsɛtɛsɛ menabɛl bɛ ɛmet eegwak mɛkpa mɛ nuubɛ.»

23 Bot ɛ sɛɛga djas eezɛwyl, bhii tak beezɛtɔ́ nɛ nɛ pɛ d́áa kukuma Pilat. 2 Tin, bɛ moo tinaak é su nyɛ etɛp. Bɔɔ náá: «Bis bela mot tak é, é besal bot ɛ mbyak es bɛ kus ɛghuub. Nyɛ ɛpelu bot náá, bɛ nàdɛ epata e lapo nɛ Sezaad. Nyɛ ke é náá, ye é nyɛy ɛ di Mɛsia, e kwyɛl ɛlɛɛ é: “mɛkoozi”.» 3 Kukuma Pilat eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ́y é di mɛkoozi mɛ eYuda?» Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Ye é d́áa wɔ́y wɔ́ ɛmet ke enek.» 4 Bhii tak Mɛkoozi Pilat eeke nɛ eboo bɛghaa-Zɛɛb, nɛ ɛdhuu ɛ bot nadi tin ɔ́ náá: «Mam ààpabee tɛp mɛ di egoka nɛ ɛkwyɛsal mot tak ndɛ sɔs nɛ ye é.» 5 Tin, bɛ eebaazɛben gwood, tsim ɛlyɛlɛpɛ náá: «Nyɛ ɛpebesal bot, bɛ kus ɛghuub nɛ kɔkɔ mbi mɛlyo mɛ. Nyɛ nakan nɛ ye é, pɛ kyee dik Ghalile. Nyɛ eezɛtuula nɛ ye kɔ Yude. Ye é nyɛ moo nɛ ye mos wak'ak.» 6 D́áa mɛkoozi Pilat nagwak mɛkpa menek ɛ, nyɛ é boodji náá: «Mot tak é mot Ghalile?» 7 Tin, bɛ eezɛlɛ nyɛ náá, Yezu nadus é pɛ kyee dik Ellood, nadi kɔk kɔ tak ɛ. Deenek nyɛ eezɛkyeed nyɛ pɛ d́áa Ellood. Zɛ bela náá, ye nabɛ é mɛkoozi Ellood naazyɛ, zɛkwyɛɛg ba mɛlu tin tɔ́ Yeluzalɛm. 8 Mɛkoozi Ellood naadyeebamyaala ɛbuɛpɛ d́áa nyɛ nabɛɛ Yezu ɛ. Etɛɛ náá, ye nabɛ é, nyɛ naadyeebagwak menduk ɛ Yezu. Nyɛ nadi esaa ɛboma nɛ nɛ. Nyɛ nadi suu é náá, Yezu sa dhiiti ndem mɛbwala e mis mɛ, nyɛ neebɛɛ. 9 Tin, nyɛ eezɛdji Yezu bɛtɛ nɛ mɛdjɛn, Yezu kadi é, «gwyem» ààbɔɔza. 10 Eboo bɛghaa-

Zeeb ne beghar e mekana me etsi nadi é, tin, be nadi é su
 etep e mepita ebupe ko lo e Yezu. **11** Mekoozi Elood be ne
 esodja be zokaduk nye, go nye. Be nabee nye é tyee ba
 var put mot deenek. Bhii tak be eezebet nye mbee wolo
 kaad, bhii tak be eezeswaal nye pe daa kukuma Pilat. **12**
 Mekoozi Elood be ne kukuma Pilat nabe sok é, ààgwakel.
 Dwoo e tak é be nakan egwakel pak'oo. **13** Kukuma Pilat
 eezeboma e boob be ne eboo beghaa-Zeeb, ne ekukuma
 eYuda, zenoo bedhiiti bot e del, **14** nye ezeke ne noo náá:
 «Bi zye me ne mot tak é, etee náá, nye epebesal bot be
 kus eghuub. Deenek ye be é me eedji ye tanjal e mis min
 wak, ka bela náá, mam ààpabee embee etep ee bi zepit
 nye etep tak e. **15** Mekoozi Elood nabe é ààbela nye ne
 ndje sos etep tak é nye naswaal nye wak. Deenek mot tak
 ààpasa dhiiti tep mena di egoka ne ego e nye ko esu e tak
 e. **16** Étep tak é di náá, me waalwom náá, be nyuu nye
 ne meka. Bhii tak da me é bet nye.» [**17** Egher mebyor
 me ePak djas, mekoozi Pilat nabe é ne ezel e wyisal mot
 membok ngot.] **18** Wo gwaa boo djas zokazetsim náá:
 «Góá nye, da wo é bet bis Bhaalabas.» **19** Ze bela náá,
 Bhaalabas naametaa é, etep nye nagó mot esok bot e
 mbyak'e nabe boo dho ne eLom e. **20** Daa Pilat nakwyel
 ebet e Yezu e, nye eebaazedji edhuu e bot. **21** Deenek bot
 djas zetsim elyelepe náá: «Bema nye e melaaba! Bema nye
 e melaaba!» **22** Pilat zokazebaadji be tyee djia esok elél,
 nye náá: «Mot tak sa yaa ebiyo ee? Me ààpabee ghamen
 bi di é ke náá, nye góaa e. Étep tak é me ke náá, be nyuu
 nye ne eghwyes, da be é bet nye.» **23** Ghuna bot nadi
 ebesal ne etsim elyelepe náá, nye bema e melaaba. Etsim

bɔɔ naadhaa Pilat. **24** Deenek Pilat zokazetsaal tɛp dhen náá, ye kaa sael dáa ɛdhuu ɛ bot kwyɛl ɛ. **25** Tin, kukuma Pilat eezɛwɪsal mot bɔɔ nadi kwyɛl náá, nyɛ wyisal ɔ. Mot tak namɛtaa é, etɛɛ náá, nyɛ naabe boo dho, mot zokagwɛ e dho tak. **26** Dáa bɛ nadi tó nɛ Yezu ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛboma nɛ Simɔŋ mot dɛl ɛ Silɛn. Nyɛ nadi é dus ye ɛ pɛ pyeeb. Esodja zokamɛt nyɛ, zɛdjɛ nyɛ mɛlaaba nyɛ kwyee Yezu e ɛbɛp ɛ yɛ pɛ bhis koŋ ɛ Yezu. **27** Zukamwaa nɛ mot mɛdhuu-mɛdhuu nadi edu bɛ, zɛnɔɔ boa é dje mɛgwɛ nɛ etɔŋal kɔ esu ɛ lɛ. **28** Tin, Yezu zokazɛliig mis, gwyák bɛ. Nyɛy nɛ nɔɔ náá: «Boa ɛ Yeluzalɛm, nàdjeka kɔ esu ɛ lam! Bi goka nɛ ɛdje ɛ éɛp'en nɛ éɛp bɔɔ bin! **29** Dáa di náá, ɛwala mot aake náá: “Mɛnyɔ nɛ boa di náá, bɛ aanàkwaabya ɔ, nɛ bɛkwyiid ɛ boa, zɛnɔɔ boa di ààgu dáa mɔn di djɛaa ɛbel ɛ!” moo é, yɛ eezekunaa, nɛ tɛɛtɛ. **30** É di'enek, bot ɛ waake nɛ mɛtsok náá: “Dha dumaka kɔ les!” Nɛ eghooda náá: “Dha syelka bis!” **31** Etɛɛ náá, kwyii le bes saaa deenek, gwyaaaza nɛ syeela le? Bɛ aakasa dáa nɛ yɛ?» **32** Esodja baazetó nɛ botom ɛbá, bɛmbɛɛ ɛ bot, bɛ neegó bɛ, bɛ nɛ Yezu lɔɔg wat. **33** Eghɛŋ bɛ nakum e di bɛ di djóo «Bhobho Lo» ɛ, esodja zokazɛbɛm Yezu e mɛlaaba, nɛ bɛmbɛɛ ɛ bot ɛbá, nwyak pɛ mbɔ e ghɛŋ, dhiiti pɛ mbɔ ɛmyɛl. **34** Yezu é boozeke náá: «Pela bɛ, Saag'am, etɛɛ náá, bɛ ààgu sa bɛ di sa ɛ.» Bɛ eezekaa ekaad bɛ, bhis bɛ nazesa ɛgwyeeɛ ɛ. **35** Mɛdhuu mɛ bot nadi é, tin é bee. Ekukuma e eYuda moo é gɔ nɛ duk é nyɛ. Bɔɔ náá: «Nyɛ naatsik bot ɛsis. Nyɛ kaa tsik nyel'e ɛmet, yɛ bɛ náá, nyɛ é Mɛsia Zɛɛb nato ɔ!» **36** Dɔɔ nɛ esodja pɛ nadi egɔ nɛ ɛduk ɛ nyɛ. Bɛ zokazetiila, wɔ gwaa bɛ djɛ nyɛ mɛnyok mɛ na bwaaz-

bwaaz. **37** Bɔɔ nɛ nɛ náá: «Yɛ bɛ náá, wɔ é mɛkoozi mɛ eYuda ɔ, tsika nyel'ɔ wɔy wɔ emet!» **38** Pɛ eko ɛ mɛlaaba ɛ Yezu, ye nabe é, bɛ naabek mɔɔ pes le kwyala kɔ tak náá: «Mɛkoozi mɛ eYuda é nwyak.» **39** Tɔ bɛmbɛɛ ɛ bot ɛbá nabemaa ɛ mɛlaaba ɔ, ngɔt naabyasal Yezu. Nyɛy nɛ nɛ ɛ náá: «Wɔ paalɛɛ náá, wɔ é Mɛsia. Deenek, tsika nyel'ɔ tɔ esyee, da wɔ é baatsik bisɔ.» **40** Tinaak dhiiti mbee mot naadjɛ sɔ mɛbɛ. Nyɛy náá: «Wɔ ààkaab Zɛɛb ɛ, é di wɔ di ezuk dɔ́a nyɛy'aak? **41** Yenabɛl mezuk ɛ goka, etɛɛ náá, mena gwyɛ é, étɛp embɛɛ esesɛɛ bena. Ghuna mot tak nabe é ààsa ɛbiyo.» **42** Bhii tak, nyɛ eebaazeke náá: «Yezu, sa wɔ ààdjisa mɛ, dwoɔ wɔ aaboozyɛ dɔ́a mɛkoozi tɔ ɛyɔŋ ɛ lɔ ɛ.» **43** Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ bin ɛ náá: Mos wɔ aadi é nɛ nam tɔ dɛl ɛ mɛmyaala.» **44** Dɔ́a dwoɔ nadi ɛ moo kuku mwos ɛ, wɔ gwaa ɛgwɛyitok zɛgwɛyiidɛla kɔ dik djas, kɛkum dwoɔ ɛ leega. **45** Ka sɛka é, boo kaad na pip-pip di é bɛk Dheŋ na Dɛɛ nɛ boo koo, tɔ kok Ndjaa-ebuwa ɔ eezɛnyɛɛ kuku tak. **46** Yezu zokazɛtsim ɛlyɛlɛpɛ, nyɛ náá: «Saag'am, mɛ eenɔ sisimam, wa tɔ mɛmbɔ mɔ.» Bhis nyɛ nalii mɛkpa menɛk ɛ, nyɛ eezɛsil eswos. **47** Dɔ́a kukuma lɔɔg esodja nabee etɛp binek ɛ, nyɛ naaduwal Zɛɛb. Nyɛy náá: «Mɛ bee é náá, mot tak nabe é ààgu tɛp.» **48** Mɛdhuu mɛ bot ɛ nazye, zɛbee etɛp ee nadi sɛɛ ɛ di tak ɔ, naabee esesɛɛ binek djas. Bhii tak bɛ eezɛsik, mɛmbɔ kɔ elo, nɛ ghon tɔ elyem bɔɔ. **49** Bɛsɔ ɛ Yezu djas nɛ boa nadus bɛ nɛ bɛ nɔɔ pɛ kyee dik Ghalile ɔ, nadi é, ba etsetaɛpɛ é bee esa ee nadi sɛɛ ɛ djas. **50** Ye nabe é nɛ dhiiti mot, din ɛ lɛ Zozɛf. Nyɛ nadi é, mot dɛl ɛ Alimate dhiiti ghaada

eYuda. Nye nabe é tete mot, epiki. Nye nadi ebwood náá, Eyon e Zeeb zye, ye nàkwyii zo di náá, nye nabe é mot ngot to bot boob ekukuma e eYuda. Nye nabe é ààmyaal egeka bɔɔ, ne esesel bɔɔ. **52** Nye é boozetó pe d́́a Pilat kewaab muu e Yezu. **53** Bhii tak, Zozef zokasil muu e Yezu e melaaba, zɛwol nye to bheez na puu, zenɛeg nye to evit e bes, yii nakpakaa to gho ekok e. **54** Ye nabe é dwoɔ ekoobal esonok ́́etɛp dwoɔ saba. Tin, nabe é saba moo aakan. **55** Boa nadus be ne Yezu pe kyee dik Ghalile o eezetó lɔɔg wat be ne Zozef. Bɔɔ zokabee evit e Yezu ne d́́a be nanɛeg muue to tak e. **56** Bhii tak be eezesik pe ghaada kekoobal bemul, ne bemenanas ́́etɛp eke lɔɔb muu e Yezu. Dwoɔ saba be eezɛwala d́́a etsi di é lɛɛ.

24 Kɛɛɛ to melem me yenga boa zetó pe evit. Be nató e ne bemul ne bemenanas be nasa e. **2** Be ka bee tin é, ekok e nadiila evit ne ye e moo é mbiɲela etsetaɛpe ne evit. **3** D́́a be ka ni to evit e, be nabe é ààkabela muu e Gheɲ Yezu. **4** Esiiza bɔɔ nadi é ye moo mbes. É di'enek, bɔtom beb́́a eezetuula be, ne ekaad e na kas-kas. **5** Boa é boosil mis pe si ne bwoo. Bɔtom binɔk eezɛke ne nɔɔ náá: «Étɛp yé bi di saa to myon mot di náá, nye é ne tsik o? **6** Nye tokape wak; nye eezegom. Siizaka sa nye nalɛɛ bin esok bi ne nɔɔ nadi pe Ghalile e: **7** “Ye goka é náá, bot e mesyem met Sɛɲɛle Mɔn Mot, bem nye e melaaba. Bhis melu melɛl, ye goka é náá, nye gom.”» **8** Tin, be eetaala sa Yezu nalii ne nɔɔ e. **9** Bhii tak be eezɛdus pe mevit, sik pe dɛl, kebaɲa bedjekel kam ne ngot nalik o zenɔɔ bak bedhiiti bedjekel. **10** Bot e tak nabe é Maali moma dɛl e Makdala, Zan zenɔɔ Maali, nyɛeg e Zak. Bedhiiti boa nadi

be ne be nɔɔ ɔ, nabaazo zɛɛɛ bot ɛ lwoma etɛp binek
 ɛ tyɛ wat ne bot ɛ nazɛɛ sok ɔ. **11** Deenek, be nabe ɛ
 ààdyeebamyaal tɛp tak, bɔɔ nadi gek ɛ náá, etɛp ee boa
 binɔk nadi lɛɛ be ɛ, nabe ɛ etsal. **12** Tin, Pyɛɛd zokazɛwyl
 «piya», sum kaab, tɔ pɛ ɛvit. Kuma nyɛ nakum e di tak ɛ,
 nyɛ eezɛmalal, gwyák tɔ ɛvit, ààbee muu. Nyɛ nazobee ɛ
 ekaad e na puu be napil nyɛ tɔ tak ɛ. Bhii tak nyɛ eezɛnɔɔ
 nyɛl, sik pɛ ndjaa ɛ djoka kɔkɔ mbi sa nyɛ bee ɛ. **13** E
 dwoo tak wat, bɛdjekɛl nadi etɔ pɛ dɛɛ ɛ Emayus, dɛɛ ɛ tak
 na tseta ne Yeluzalɛm tyee ba mɛwala mɛmbá goɲ mɛko.
14 Bot ɛ tak nadi sɔs etɛp djas ee nadharɲ ɛ. **15** Dáa be
 nadi kuku kyeed ɛ etarɲal ne ɛsɔs ɛ, wɔ gwaa, Yezu nyɛ
 ɛmet zokazɛtiila pɛ yɔɔ, nyɛ eezɛni e lɔɔg'ɔɔ. Be moo tin ɛ
 kɛsama wat. **16** Be nadi bee nyɛ. Tin, ye nabe ɛ ne sa wat
 nadipal be mis ɛtɛp be needi ààgwyak nyɛ ɛ. **17** ɛ di'enek,
 Yezu eezɛdji be náá: «Ɛyé bi di sɔs biyɔ, ɛ kɛgba-a-gba?» ɛ
 di'enek, be eezɛtyaa, mɛnyɛl e teka ne eghoɲ tɔ elyem.
18 Ngɔt pak'ɔɔ, mot nadi djóoaa Keleopat ɔ zokazɛke ne
 ne náá: «Pɛ kɔ dɛɛ ɛ Yeluzalɛm djas, mot di ààgu etɛp
 ee sɛɛ penek tɔ tsil mɛlu mak ɛ wɔy wɔ ɛmet!» **19** Yezu
 eezɛdji be náá: «Ha yé sɛɛ penek?» Be eezɛbɔɔza ne ne
 náá: «Sa nasɛɛ dum ne Yezu mot dɛɛ ɛ Nazalet ɛ! Nyɛ nabe
 ɛ ngooɛɛɛ-mɛkpa ɛ Zɛɛb ngɔt ne mɛbwala ɛbuɛpe. Nyɛ
 naalyaal ye tɔ kɔkɔ mɛsa mɛ, ne etɛp ee nyɛ nadi lelii ɛ
 mis ɛ Zɛɛb ne e mis mɛ bot djas ɛ. **20** Bot ɛ di kɔ elo eboo
 bɛghaa-Zɛɛb bina ɔ, ne ekukuma bina naaka nyɛ ɛtɛp be
 neepɛɛ Yezu epɛɛ e esyee, da bhii tak, nyɛ ɛ kɛ ɛbɛmaa ɛ,
 ɛ mɛlaaba. **21** Bis nadi ɛ, ne ɛbwaaleɛ náá, nyɛ nabe ɛ mot
 nawaazɛpɛk Yisalaɛɛ e bhɛɛ ɔ. Saabɛgɔs ɛ náá, ye moo

mos é melu melél etep binek djas nazeseé. **22** Bedhiiti boa to edhuu elis eediaadjoka bis. Ye é tseetse náá, ye be é be eetó pe evit to ghooghom melem. **23** Deenek, be be ààbee muue. Bhii tak be eezelée bis náá, ye be é, Zeeb eebée be mis me bee efofop. Efofop e tak lee be náá, Yezu é ne tsik! **24** Bedhiiti pak'es zokató pe evit, be ka bela esonok é dáa boa binok nazolée. Tin, Yezu ne Yezu nye emet é di náá, be nabe é ààbela nye.» **25** Bhis yenek Yezu eebóza ne nò náá: «Bi tok ne etson, etee náá, elyel e bin ne emyaal etep djas ee bengoolél e mekpa e Zeeb nakwyal e! **26** Ye nabe é ààgoka náá, Mesia zuk. Bhii tak é nye aaka ni to duma ye?» **27** Bhii tak nye moo tin é lee be etep ee naleel dum ne ne to ekwyla e djas. Nye nakan é, to etsi e Moiz, zenó yii ekwyla me bedhiiti bengoolél e mekpa e Zeeb. **28** Dáa be nabe, be moo kunaa ne del e be nadi é tó e, Yezu eezesa tyee náá, nye nadi dhaa ye. **29** Tin, be eezabee nye. Bó ne ne náá: «Pokosulal menabelka wak, etee náá, dwoo eezesila. Egwyitok moo aagwyiidela.» Tin, nye eezemyaal esulal e di wat be ne be nò. **30** Deenek, be eezedisi e mesa be ne be nò, bhii tak nye eezenó tsim mapa, nye eezeghaapee Zeeb, nye eezepyak, nò ye dje be. **31** É di'enek, mis mào eezebengel, bhii tak be eezegwyak nye. Tin, wò gwaa nye zediib be e mis. **32** Be moo tin é sòs pak'ò náá: «Elyem be mena ààdi dak esok nye di é lii ne nena gba-gba e, esok nye di kaada mena sa ekwyla nadi é lee e?» **33** É di'enek wat, wò gwaa be zewyel «ngbat». Be eezesik pe Yeluzalem, be eezebela bedjekel kam ne ngot e di wat be ne bedhiiti bot e lóog'ò. **34** Bó é keke náá: «Ye é tseetse náá: Ghej eegom to esyee! Simon be é, nye eebée

nye!» **35** Tin, bɔɔ be ɛmet eezɛni ɛ baŋa be dɔ́a ye nadhaa ne nɔɔ pɛ be nadus ɛ, ne dɔ́a be nakagwɔ́ák Yezu esok nye napyak mapa ɛ. **36** Dwoo tak wat, bikoko, dɔ́a bedjekel nadi be dinaa ɛ sɔs pak'ɔɔ ɛ, Yezu nye ɛmet eezɛtuula tɔ lɔɔ. Nyɛy ne nɔɔ náá: «Zɛɛb dje bin egwyem!» **37** Bedjekel djas moo pwak, be moo ɛ ne bwoo. Ne tɛɛtɛ, be nagu ɛ náá, be eebee dim, ghuna ye ɛ Yezu. **38** Yezu ka ke ne nɔɔ ɛ náá: «Étɛp yé bi di pwak? Étɛp yé bi di ne meso? **39** Gwɔ́akeka meez mam, ne mɛko mam. Ne tɛɛtɛ ye ɛ mam. Bwooka mɛ, da bi ɛ gwɔ́ák mɛ. Dim tok ne epuud ne egwyɛs dɔ́a mam, dɔ́a bi di bee'aak.» **40** Nyɛ eezɛke ne nɔɔ deenek. Bhii tak, nye eezɛlyaal be mɛmbɔ ne mɛko mɛ. **41** Dɔ́a be nadi be dinaa àànyɔ ɛmyaal náá, Yezu eegom ɛ, tin, Yezu eezɛdji be náá: «Bi ɛ ne edee e dek wak ee?» **42** Tin, be eezɛdje nye pes su ndika. **43** Wɔ gwaa Yezu zɛnɔɔ ye náá, dɛ e mis mɔɔ. **44** Bhii tak nye eezɛke ne nɔɔ náá: «É sok mɛ nadi menabelka dinaa ɛ di wat ɛ, mɛ nabe ɛ, mɛ naalɛɛ bin náá: “Étɛp ee di kwyala kɔ esu ɛ lam tɔ etsi ɛ Moiiɔ, ne tɔ Mekana mɛ bɛngooelɛ ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ne tɔ bɛmekana mɛ Mɛdjeeb ɛ waasael djas.”» **45** Yezu ɛ boozɛdje be etsoŋ étɛp be neegwak sa nakwyalaa ɛ. **46** Nyɛy ne nɔɔ náá: «Beeka sa ze kwyalel ɛ: Ye goka ɛ Mesia zuk, da nye ɛ gom bhis melu mɛlɛl. **47** Ye goka ɛ náá, bi tuud bot ne din ɛ lɛ pɛ dɔ́a bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ djas, kan pɛ Yeluzalɛm náá, bot liig elyem. Tin, Zɛɛb ɛ waapel mesyem mɔɔ. **48** Biyɔ ɛ kwaa di betyaases esee ee bi zebee ɛ djas. **49** Bhii tak, mam ɛmet ɛ waadhis sa Saag'am nakek ɛ. Ye kabe biyɔ be ɛmet ɔ, dika tɔ ghaada, étɛp ebwood náá, Zɛɛb dje bin ghwyil aadus tɔ

gwoo ε.» **50** Bhii tak, Yezu ε zεwyis, bε nε bedjekel bε, kɔ ghaada, nye eezetɔ e ngwoob dɛl ε Bhetani. É di'enek, nye é boo bin mɛmbɔ pɛ εko, zεsεε bε mɛtɛl. **51** Esok nye nadi é sεε bε mɛtɛl ε, nye eezεbɛka nε nɔɔ, byet tɔ gwoo. **52** É di'enek, bedjekel é booduwal nye, bula, zye pɛ Yeluzalem tɔ boo mɛmyaala. **53** Bε naaka didi é tɔ kok Ndjaa-ebuwa mɛlu djas, étɛp εduwal ε Zεεb.

Zaη

1 «Tɔɔɔ» e meken me esonok djas, Mekpa nabe e e moo tak. Ye nabe e be ne Zeeb, Ye nabe e Zeeb. **2** Ye é tseetse náá, e meken «tɔɔɔ», Mekpa nadi é, é di wat be ne Zeeb. **3** Esonok djas di kɔ bɔs e, nakusel e ne Mekpa. Ye tok ne sa wat kɔ bɔs'ak Mekpa nadi ààkus. **4** Tsik nadus e pe tɔ le. Deenek, tsik tak naasa náá, bot djas nyen popoopwon tɔ gwyɛ. **5** Gwyɛs epekas, dje boo gwyɛ e di meghomla nadi é. Tin, meghomla kadi é ààkwak esaab ye. **6** Ye nabe e ne dhiiti mot Zeeb nadhis ɔ. Din e mot tak nabe e Zaη. **7** Nye nazyɛ é tyee tyaases etep ezelyo bot dum ne gwyɛ. Etɛɛ náá, bot djas needum koη ne Zeeb kɔ esu e le. **8** Zaη nyey nye emet nabe ààbe gwyɛ tak. Deenek, nye nazyɛ é tyee tyaases etep ezelyo bot dum ne gwyɛ tak. **9** Mekpa me tak nabe e sim gwyɛ na tseetse. Ye nabe e tete gwyɛ di dje bot djas eselele e. Ye nazyɛ kɔ bɔs e, ye neezɛdje bot gwyɛ. **10** Deenek, Mekpa naazyɛ pe kɔ bɔs, ye é nyey e nakus bɔs. Tin, bot e bɔs'ak ààpakamyaal nye. **11** Mekpa naazyɛ tɔ bot e mbyak'e. Ye ka bela náá, bot e mbyak'e naabyen emyaal e nye. **12** É di'enek, bot djas aamyaal nye ɔ, bot aadum koη ne ne ɔ, Mekpa aadje be ghwyil edi e bɔɔ Zeeb. **13** Deenek, bot e tak waabyel. Be aanàkwaabyel byela ghiya. Ààbe byela di dus tɔ gwyɛs epuud e. Ààkobaabe bea byela ne ekwosak e mot. Ye é ebyel e byelaa ne ekwosak e Zeeb e. **14** Mekpa nadi e moo mot. Mot tak naazebe di tɔ lena. Mena naabeeka mekas me, ye é mekas me seηjele sim Mɔn di bela ne Seeg e. Lwoodela ne enɛm ne embɛe e Zeeb ne etseetse. **15** Zaη naakan edi é tyee tyaases etep elyo bot dum ne ne. Nye nadi e tuud náá: «Ye é kɔ esu

ε λε ε με nadi keke náá: “Mot di zye bhis mam ο, nye eedhaa με. Etee náá, esok ne mam ne byel, nye nadi é tak.”» **16** Ne tseetse náá, mena naabelaka bete ne ekum be. Nye naakel ko lena enem ne embee be yak ko yii. **17** Ye é tseetse náá, Zeeb naadjε mena etsi ne Moiiz. Deenek, Zeeb ka baadhis mena enem ne embee ne etseetse ne Yezu Klisto. **18** Ye tok ne mot ngot nabee Zeeb sok. Seeηεε sim mon'e emet, nyey mot di Zeeb ο, nye die e di wat be ne Seeγ. Ye é Mon ε di lyaal bot Seeγ. **19** EYuda e ghaada Yeluzalem naalwom bedhiiti beghaa-Zeeb ne bedhiiti bot ε di sa mesa to kok Ndjaa-ebuwa. Bot ε tak ε nake ε dji Zarj Nduuel-bot náá: «Woy ε yo ze ee?» **20** Nye naazelεε be ne etseetse náá: «Ààbe, mam tok Mesia.» **21** Bhii tak, be eezedji nye náá: «Bha woy é ze? Wo é ngoolel-mekpa ε Zeeb Eli?» Nye eezεbεεza ne nε náá: «Ààbe! Me ε tok Eli.» Be eebaazedji nye náá: «Ye é woy ε di ngoolel-mekpa ε Zeeb di bwoodaa ε?» Nye eebaazeεbεεza ne nε náá: «Ààbe.» **22** É di'enek, be eezedji nye náá: «Ah woy é ze? Etee náá, bis ε siko ο, bis neekεεε bot ε dhis bis ο. Woy nakuma nyel ke náá, wo é ze?» **23** Nye eezεbεεza náá: «Me é gwood mot di tuud pe kyee bεs besye di ààbe ne medii ε náá: “Koobalka meze ε Gheη, ye di looba-looba!”» Dáa ye di kwyala to mekana me ngoolel-mekpa ε Zeeb Ezayi ε. **24** Tin, bot ε nalwomaa pe daa Zarj ο, nabe ε bot ε edhuu ε eFalizye. **25** Deenek, be eebaazedji nye náá: «Eteγ yé wo di duu bot Zeeb, ye be náá, woy tok Mesia, ààbe Eli, ààbaabe dhiiti ngoolel-mekpa ε Zeeb ο?» **26** Zarj eezεbεεza ne nε náá: «Mam duu bin Zeeb ε, pe to medii. Tin, to edhuu ε len, ye é ne mot ngot bi di ààgu ο. **27** Mot di zye bhis'am ο,

nye eedhaa me ne mebwala. Mam aanàkwaakobela-belak duu emalal étép ekotii-tiiak ekel e ekoko be.» **28** Etép bak djas sée tin ε, pe ghaada Bhetani, pe yii kiid dii Yulden. Ye é pe kyee Zaŋ Nduuel-bot nadi duu bot Zεeb ε. **29** Tɔ yak melem, Zaŋ ka bee ε Yezu é zye pe daa le. Tin, Zaŋ eezεke náá: «Beeka mɔɔ bhata Zεeb e. Ye é nyey ε di dis mesyem me bot ε bɔs djas. **30** Ye é dum ne ne me naleε náá: “Mot di zye bhis koŋamɔ ɔ, nye eedhaa me. Etεε náá, εsok ne mam ne zye, nye nadi é tak.” **31** Mam nabe ààdi é gu náá, nye Mesia. Tin, mam nazyε, zεduu bot Zεeb tɔ medii é. Etép me neelyaal bot ε Yisalaεl nya.» **32** Zaŋ boo zεkaada sa nye nabee ε. Nyey náá: «Me eebee Sisim Zεeb é dus tɔ gwoo sul pe si dáa εghum, bhii tak Sisim tak eezetyaa kɔ le. **33** Kεkum dwoo εlak mos, mam nabe ààdi gu náá, nye é Mesia. É di'enek, ye é mot ε nadhis me náá, me zεduu bot Zεeb tɔ medii ɔ nalii ne nam. Nye nake ne nam ε náá: “wɔ waabee Sisim é dus tɔ gwoo sul zεdi kɔ mot. Bhii tak Sisim tak ε zetyaa kɔ le. Ye é nyey é aapaduu bot Zεeb ne Sisim na Dεε.” **34** Mam eebee ye ne mis mam met. Etép tak ε me di baŋa bin ye é. Ye é mot tak, nye é Mɔn Zεeb.» **35** Yak εlu bhii tak, Zaŋ dinaa é di'enek wat, be ne bedjikel be bebá. **36** Dáa nye nabee Yezu é dhaŋ ε, nye eezεke ne bedjikel be náá: «Beeka mot di mɔɔ bhata ε Zεeb ɔ!» **37** Bedjikel be bebá eezεgwak deenek, wɔ gwaa be zεdu Yezu. **38** Wɔ gwaa Yezu zεliig mis, gwyák pe bhis, dáa nye nabee náá bedjikel binɔk nadi du nye é, nye é booke ne nɔɔ náá: «Bi saa yé?» Be eezεbɔɔza ne ne náá: «Labhi! Wɔ dyeebadi paa?» Labhi kwyel ελεε ε: Lyoel. **39** Yezu eezεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Dhaaka etép bi neezεbee.» Bhii

tak be eezedu nye, be eezetó, kebee sum di Yezu nadidi ɔ. Tin, bot binok zokaadi be ne Yezu e di wat dwoo tak. Ye nabe é dwoo eezeleega moo tyee ewala ená. **40** Andele, dhyeeb e Simɔŋ Pyeed, nabe e mot ngot pak bedjekel ebá binok nagwak lii e Zan, da bhii tak be é du Yezu e. **41** Andele nakeleeboma é ne tel Simɔŋ. Nye é boolee nye náá: «Bis eebela Mesia!» Nye nadi eke deenek e etee náá, din e Mesia kwyel elee: Klisto. **42** Bhii tak nye eezedul nye pe dáa Yezu. Dáa Yezu nabee nye, nye é booke ne ne náá: «Wɔ e Simɔŋ, mɔɔ Zan. Wɔ aakadjóoaa e Kefas.» E kwyel elee é: Pyeed. **43** E yak dhiiti dwoo, Yezu nadi kwyel etó pe kyee dik Ghalile. Tin, nye eeezeboma ne dhiiti mot di djóoaa Filip e. Nyey ne ne náá: «Dua mel» **44** Filip nadi é, mot Bhetsaida, ghaada e Andele be ne Pyeed. **45** Filip eezekaada etep binek ne mɔɔ sɔ Natanael. Nyey ne ne náá: «Bis eebela mot Moiiz nakwyal dum ne ne tɔ mekana me etsi ɔ. Ye é mot bengooel e mekpa e Zeeb nabaalii kɔ esu e le ɔ. Yezu mot del e Nazalet, mɔɔ Zozef.» **46** Natanael eezeke ne ne náá: «Tete sonok e ne ghwyil e tuula pe Nazalet e?» Filip é boobɔɔza ne ne náá: «Dha, wɔ neezebee.» **47** Dáa Yezu nakabee Natanael é zye pe daa le e, nye é booke ne ne náá: «Ne tseetse beeka mot del Yisalael di ààgu mekɔŋ ɔ.» **48** Natanael eezedji náá: «Wɔ gu me dáa?» Tin, Yezu ezebɔɔza ne ne náá: «Esok ne náá, Filip djoo wɔ, e be é, me zeebe wɔ. Wɔ di é, pe si le di dje bhum fiigh e.» **49** Natanael ezebɔɔza, nyey ne ne náá: «Labhi! Wɔ é Mɔn Zeeb! Wɔ é mekoozi me Yisalael!» **50** Yezu eebaazeɔɔza ne ne náá: «Wɔ dum koŋ ne nam é, etee náá, me eelee wɔ náá: “Me be é, me eebée wɔ é

ghen wɔ di si le fiigh ε.” Wɔ waabee esonok dhaa yii wɔ di ebee'aak.» 51 Yezu eebaazelee nye náá: «Tsɛetse nɛ tsɛetse mɛ lɛɛ bin etɛp e tsɛetse náá: bi ε waabee gwoo diia, efofop e Zɛɛb é byet nɛ sul kɔ Sɛɛɣɛlɛ Mɔn Mot.»

2 Mɛlu mɛlɛl bhii tak, ye nabe ε nɛ ɛbá pɛ dɛl ε Kanan, pɛ kyee dik Ghalile. Nyɛɛɣ ε Yezu nadi é tin. **2** Ye nabe ε Yezu bɛ nɛ bɛdjekɛl bɛ naadjóoaa pɛ ɛbá ε tak. **3** Dáa mɛnyok nabe náá, ye naawyii ε, nyɛɛɣ ε Yezu é booke nɛ Yezu náá: «Bɛ tokapɛ nɛ mɛnyok.» **4** Tin, Yezu é boozɛbɔɔza nɛ nyɛɛɣ náá: «Wɛɛ moma, yɛnabel mɛsɔ ε ye e tɛp'ak? Ɛwala ε lam dinaa ààpaakum.» **5** Deenek nyɛɛɣ eezɛke nɛ bot ε mɛsa náá: «Saka sa djas nye aalɛɛ bin náá, bi sa ε.» **6** Ghuna e di'enek, ye nabe ε nɛ mɛbhe mɛ mɛkok etɛn nɛ wat. Mɛbhe mɛ tak nadi tin ε etɛɛ náá, eYuda neesa mɛzɛl mɛ ɛdis edhuuda nɛ yɛ dáa etsi ε Moiiɛɛ nalɛɛ bɛ ε. Mɛbhe mɛ tak ε nɛ ghwyil ɛnɔ bɛɛb mɛdii mɛkam-mɛtɛn nɛ elɛl nɛghu dhet nɛ mɛkam-mɛmbá etɛɛ náá, ye neelwood. **7** Tin, Yezu eezɛke nɛ nɔ náá: «Lwoodalka mɛbhe menek nɛ mɛdii.» Wɔ gwaa bɛ zelwoodal, kum pɛ ka. **8** Bhii tak Yezu eezɛke nɛ nɔ náá: «Daaka yɛ batsa, da bi ɛkɛdjɛ mot di lii etɛp e ɛbyon ɔ, éɛp nye neebowal.» Bɛ eezɛtɔ nɛ yɛ daa mot tak. **9** Dáa mot tak nabowal mɛdii mɛ zeliigɛl moo mɛnyok ε, nye nadi é ààgu pɛ mɛnyok mɛ tak nadus ε. Etɛɛ náá, ye nazobɛ ε bot ε mɛsa mɛ nalwoodal mɛbhe ɔ bɔ bɛ ɛmɛt ε nadi gu pɛ kyee ye nadus ε. Mot'enɔk é boodjóo motom nadi é ba ɔ. **10** Nye é booke nɛ nɛ náá: «E mɛbyon, bot djas dyeebadjɛ sok ε, tɛtɛ mɛnyok na nyeenyɔnyɔ. Da bhii tak, yii di ààdyeebanyɔ ε, ka djɛaa ε bhis bot ε di, bɛ moo tɔ

elangi ɔ. Ghuna wɔ be ε wɔ eekwom mbεε mɛnyok ɛtɛp ye needɛaa nenak εbhis.» **11** Yenek nabe ε ndem mɛbwala yii εsok Yezu nasa pɛ dɛl ε Kanan pɛ kyee dik Ghalile. Deenek ε Yezu nalyaal duma nye nadi nɛ ye ɛ. Ɛ di'enek, ye nabe ε, bɛdjekel bɛ nadum kɔŋɔ ɔ nɛ nɛ. **12** Bhis yenek, nye eezɛtɔ pɛ ghaada Kapɛlnaum bɛ nɛ nyɛɛg, nɛ mɔn nyɛɛg zɛnɔɔ bɛdjekel bɛ. Bɛ naadhaa ba bim mɛlu penek. **13** Ɛbyɔŋ ε Pak eYuda nabe ɛ ye moo kunaa, Yezu eezɛtɔ pɛ Yeluzalɛm. **14** Nye kazeɓela tɔ kok Ndjaa-ebuwa ε, bot ε nadi bɔmsa engɔmbɛ, etaa, nɛ mɛghum, dɔɔ nɛ bot ε nadi swoola epata ɔ mendiindil kɔ emesa bɔɔ. **15** Tin, Yezu eezɛlɔo ghwyɛs nɛ ekel, nye ɛ boo zɛsɔ bɔɔ djas tɔ kok Ndjaa-ebuwa, dɔɔ nɛ etaa nɛ engɔmbɛ bɔɔ. Nye eezɛmwas epata nɛ ɛwaaz emesa e bot ε nadi swoola epata ɔ. **16** Nye eezɛke nɛ bot ε nadi bɔmsa mɛghum ɔ nɔ́á: «Diska esa bak wak! Nà liigka ndjaa Saag'am nɔ́á, ye didi zɛɛga bot ε di bɔmsa esa ɔ.» **17** Tin, bɛdjekel bɛ eetaala nɔ́á, ekwyala lɛɛ nɔ́á: «Mɛkwyɛla mɛ mɛ di nɛ ye dum nɛ ndjaŋ'ɔ ε, ɛpegoo mɛ tɔ lyem dɔ́a du.» **18** E kukuma eYuda eezɛke nɛ nɛ nɔ́á: «Yaa kɔkɔ ndem mɛbwala wɔ aatel bis, ɛtɛp bis neemyaal nɔ́á, wɔ ε nɛ ghwyil esa dɔ́a wɔ di esa'aak?» **19** Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɔ́á: «Bwakeka Ndjaa-ebuwa yak, bhii tak, tɔ mɛlu mɛlɛl, mɛ waabaawyl ye.» **20** Tin, eYuda eezɛswonal, bɔɔ nɛ nɛ nɔ́á: «Daawee? Sonok ɛtɛp ɛsum ε Ndjaa-ebuwa yak, ye nabe ɛ, ye naabɔya membu mɛkam-mɛnɔ́a nɛ ɛtɛn nɛ wat. Wɔy lɛɛ nɔ́á, wɔ ε nɛ ghwyil ɛsum ye tɔ mɛlu mɛlɛl!» **21** Ghuna Ndjaa-ebuwa Yezu nadi lii ε, nabe ɛ nyel'ɛ met. **22** Bhis ɛgom Yezu, bɛdjekel bɛ naazetaala sa nye nake ε. Ɛ di'enek, bɛ naazemyaal e ɛtɛp

ee nadi kwyala tɔ mekana me Zeeb ε, ne etep ee Yezu nadi lee be ε. **23** E sok Yezu nadi, nye dinaa pe Yeluzalem ε, e ebyon ε Pak, bot ebupe naadyeebadum kon ne din ε le. Etee náá, be nadi bebee endem e mebwala me nye nadi sesa ε. **24** Tin, Yezu nabe ààbe ne ebwaalel ne nɔɔ. Etee náá, nye nadi gu bɔɔ djas. **25** Bela náá, nye nabe ààbe ne gwyes náá, mot zele nye sa bot binok di ε, etee náá, nye nadi gu sa nadi tɔ lyem mot ne mot ε.

3 Tɔ sama eFalizye, ye nabe é ne dhiiti mot, din ε le nabe é Nikodhem. Nye nadi é, ngot pe tɔ ekukuma eYuda. **2** Wɔ gwaa nye zokazezye pe daa Yezu e pum. Nye eezeke ne ne náá: «Labhi, bis ne gu náá, Zeeb ε nadhis wɔ pe daa les etep wɔ neezelyo bis. Etee náá, mot tok ne ghwyil esa endem e mebwala me wɔ di sa yenek, ye di ààbe náá, Zeeb ε ne ne sama ɔ.» **3** Yezu eezebɔɔza ne ne náá: «Tsɛetse ne tsɛetse, me lee wɔ ε náá: Mot ε di ààbyel byela na bes ɔ aanàkwaabee Eyon ε Zeeb.» **4** Nikodhem eezeke ne ne náá: «Mot waabaabyel-byelak na bes dáa, mot moo ye paa-mot? Nye é ne ghwyil é baani tɔ mɔ nyeg, da nye é baabyel byela sis e?» **5** Yezu eezebɔɔza náá: «Tsɛetse ne tsɛetse, me lee wɔ ε náá: mot ε di ààbyel ne medii ne Sisim na Dee byela sis ɔ, nye aanàkwaabee Eyon ε Zeeb. **6** Mot ε byel, byela tɔ epuud ɔ, nye é mot epuud. Mot ε byel, byela tɔ Sisim na Dee ɔ, nye é mot sisim. **7** Nà djoka, etee náá, me eke ne nɔ náá, “Bi goka ne ebyel ε, byela na bes.” **8** Pup kee ze nye di kwyel ε. Tin, wɔy epegwak ghuula tak. Deenek, kabela ε náá, wɔ ààgu pe ye dus ε, ne pe ye di tɔ ε. Ye dyeebadi ε, tyee wat ne bot ε zebyel tɔ Sisim ε Zeeb.» **9** Nikodhem eezeke ne ne náá: «Yenek

aasael dǎa?» **10** Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Wɔy é boo lyoel kɔ Yisalaɛl. Wɔ ààgu etɛp binek e? **11** Tsɛɛtsɛ nɛ tsɛɛtsɛ, mɛ lɛɛ wɔ ɛ náá, bis dyeebaleɛ ɛ etɛp ee bis di gu ɛ. Bis baɲa bot ɛ etɛp ee bis nabee nɛ mis mis ɛ. Tin, biyɔ, bi ààmyaal etɛp ee bis di lɛɛ bin ɛ. **12** Bi ɛ di ààmyaal mɛ, esok mɛ di lyo bin etɛp e bɔs ɛ. Ha bi aamyaal dǎa, yɛ bɛ náá, mɛ moo lɛɛ bin etɛp ee di tɔ gwoo ɛ? **13** Ye tok nɛ mot aabyet ni tɔ gwoo yɛ di ààbɛ mot nadus tɔ gwoo ɔ. Mot tak ɛ, Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot. **14** Deenek ɛ di náá, dǎa Moiiiz nadi nyɛ dinaa tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ, nyɛ naatsɛl nyɔ e le. Tin, nyɛ eezɛben yɛ pɛ ɛko. Tyɛ wat, yɛ goka é náá, Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot tsɛlaa e le. **15** Etɛɛ náá, deenek ɛ, mot kwaadum koɲ nɛ nɛ ɔ, nyɛ aabela tsik na kɔm-kɔm. (aiōnios g166) **16** «Zɛɛb naadyeebakwyɛl bot kɔ bɔs. Ye é nyɛ nadhis sɛɲɛlɛ mɔn'ɛ met. Etɛɛ náá, mot kwaadum koɲ nɛ nɛ ɔ needi ààgwyɛ. Nyɛ goka nyɛ bela tsik na kɔm-kɔm. (aiōnios g166) **17** Etɛɛ náá, Zɛɛb nabe ààdhis Mɔn'ɛ kɔ bɔs étɛp ɛpɛɛ ɛ bot. Nyɛ nadhis Mɔn'ɛ étɛp bot ɛ bɔs neebela tsik kɔ esu ɛ lɛ. **18** Mot aadum koɲ nɛ nɛ ɔ, yenɔk mot aanàkwaakwyesɛlaa ndjɛ sɔs. Tin, mot aadi ààdum koɲ nɛ nɛ ɔ, yenɔk eezelookwyesɛlaa ndjɛ sɔs. Nyɛ aapɛɛaa, etɛɛ náá, nyɛ nabe é, nyɛ eepɛɛ ɛdum ɛ koɲ nɛ Mɔn Zɛɛb. **19** «Beeka dǎa Zɛɛb aapɛɛ bot ɛ. Mɛkas naazyɛ kɔ bɔs. Tin, bot ɛ bɔs kakwyɛl yɔbɔ ɛbuepɛ ɛ ghooghom dhaa mɛkas. Etɛɛ náá, bɛ nadi é bot ɛ embee mɛsa. **20** Bot djas di sa embee mɛsa ɔ, bɛ ààkwyɛl mɛkas. Deenek, mot tak ààkwyɛl ɛtɔ pɛ gwyɛ di ɛ. Etɛɛ náá nyɛ ɛpɛkaab náá, embee etɛp bɛ ɛzɛkenyen na “ngbɛlɛlɛ” emis mɛ bot. **21** Tin, mot di eke dǎa ɛtsɛɛtsɛ di lɛɛ ɛ, nyɛ

epetiila tɔ ngel gwyɛ. Etɛɛ náá, mɛsa mɛ nyɛ di sa sama
 nɛ Zɛɛb ɛ neenyen popoopwon emis mɛ bot djas.» **22** Bhii
 tak, Yezu eezɛtɔ pɛ kyee dik Yude bɛ nɛ bɛdjekɛl bɛ. Bɛ
 eezɛbe di penek. Tin, nyɛ nadi eduu bot Zɛɛb. **23** É ghɛɲ
 tak, pɛ dɛl ɛ Enɔn e ngwoob dɛl Salim, Zaɲ nabaadi pɛ ɛ,
 eduu bot Zɛɛb penek etɛɛ náá, pɛ kyee dik tak nabe é nɛ
 mɛdhii ɛbuɛpɛ. Tin, bot ɛbuɛpɛ nadi ezyɛ, zɛduwa Zɛɛb.
24 Etɛp binek djas nasɛɛ, Zaɲ dinaa ààkɔɔla e mbok. **25**
 Tin, bɛdhiiti bɛdjekɛl ɛ Zaɲ nadi é be mɛso bɛ nɛ dhiiti
 mot dhaad mbyak eYuda. Mot tak nadi lii ɛ dum nɛ dáa
 mot di egoka nɛ esa étɛp nyɛ needis edhuud da bula dɛɛ e
 mis ɛ Zɛɛb. **26** Wɔ gwaa bɛ zokazyɛ pɛ daa Zaɲ, bɛ eezɛke
 nɛ nɛ náá: «Labhi, é sok mena nadika pɛ yii kyiid dii
 yuldɛn ɛ, ye nabe é, wɔ naalii nɛ nɛ nes kɔ ɛsu ɛ mot
 ngɔt. Beea! Mot tak ɛpeduu bot Zɛɛb, deenek bot djas
 ka tɔ ɛ penek pɛ daa lɛ.» **27** Zaɲ eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá:
 «Dhiiti mot tok nɛ ghwyil ɛbela duu sis, bhis yii Zɛɛb
 zedjɛ nyɛ é. **28** Biyɔ bɛ ɛmet nadi é tak, esok mɛ nalɛɛ
 náá: “Mɛ tok Mɛsia ɛ. Mam ɛ mot Zɛɛb nanyɛl ɛdhis ɛsok
 nɛ nɛ ɔ.” **29** Mot di nakuma moma ba ɔ, yɛ ngom. Tin,
 mɔɔ sɔ motom ba moma ɔ di é di'enek é gwak gwoodɛ ɔ.
 Nyɛ é tɔ mɛmyaala ɛbuɛpɛ dáa nyɛ gwak gwood motom
 ba ɔ. Tyɛ wat mɛmyaala menek ɛ mɛ mɛmyaala mam.
 Mɛmyaala mɛ tak eebela ɛsuk. **30** Ye goka é náá, duma ɛ
 Yezu byet ɛbyet nɛ ɛbyet, da yam ɛ sila. **31** «Mot dus pɛ
 ɛko ɔ, nyɛ eedhaa bot djas. Mot di kɔ bɔs ɛ mot bɔs, nyɛ
 lii ɛ, etɛp e bɔs. Deenek ɛ, di náá, mot dus pɛ ɛko ɔ, nyɛ
 eedha bot djas. **32** Nyɛ nɛ dyeebalɛɛ bot esesɛɛ ee nyɛ di
 bee ɛ, yii nyɛ di gwak ɛ. Tin, bot ààkwyl ɛmyaal etɛp ee

nye di lii ne nɔɔ ɛ. **33** Mot di myaal etɛp ee nye di lɛɛ ɛ, baamyaal ɛ náá, ye ne tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb lɛɛ ɛ etsɛɛtsɛ. **34** Etɛɛ náá, mot Zɛɛb lwom ɔ, dyeebalii ɛ etɛp e Zɛɛb. Etɛɛ náá, Zɛɛb naadjɛ nye ghwyil Sisim na Dɛɛ djas. **35** «Sɛɛg ne kwyɛl Mɔn. Étɛp tak ɛ nye nadjɛ nye eghɛɲ ne ghwyil kɔ esonok djas. **36** Mot ɛ dum kɔɲ ne Mɔn ɔ, yenɔk ɛ waabela tsik na kɔm-kɔm. Tin, mot di ààdum kɔɲ Mɔn ɔ, yenɔk aanàkwaabela tsik na kɔm-kɔm. Deenek, ɛbuk ɛ Zɛɛb ɛ pɛ kɔ lɛ.» (aiōnios g166)

4 Bot ɛbuepe nadi esaa náá, Yezu duu bɛ Zɛɛb. Tin, Yezu nye ɛmet nabe ààdi duu bot ɛ tak Zɛɛb. Ye nabe é bedjekel bɛ é nadi duu bot Zɛɛb. Eghɛɲ sama bot ɛ eFalizye nagwak náá, Yezu nadi duu bot ɛbuepe dhaa Zan ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛsa mbee lyem. **3** Eghɛɲ Yezu nagwak bot é lii deenek ɛ, nye naazɛdus pɛ kyee dik Yude, nye é zokazɛsik pɛ kyee dik Ghalile. **4** É di'enek, ye nazogoka ɛ nye dhaa pɛ ze kyee dik Samali. **5** Nye eezɛkum e ngwoob dhiiti ghaada nadi djóoaa Siikaad pɛ kyee dik tak ɛ. Ghaada tak nabe é e ngwoob pyeeb ɛ Zakɔɔb nadjɛ mɔn Zozɛf ɛ. **6** E di tak, ye nabe é ne guk mɛdii ɛ Zakɔɔb. Dáa nabela náá, Yezu nabe é nye eezewak ne kyeed ɛ. É di'enek, nye eezɛnɔɔ nyel disi e ngwoob guk mɛdii. Ye nabe é dwoo moo tyee kuku gwoo. **7** Bedjekel eezɛtɔ pɛ dɛl kɛsaa edee. Bhii tak, dhiiti moma Samali eezɛzye zɛdaa mɛdii. Wɔ gwaa Yezu zokazɛwaab mɛdii ne ne. Nyey náá: «Djɛ mɛ mɛdii mɛ dek.» **9** Moma tak eezɛbɔɔza ne ne náá, «Wɔy ɛ mot dhaad mbyak eYuda. Ekan dáa, étɛp wɔ neewaab mɛdii ne mam moma dhaad mbyak Samali?» Tinaak, nye nake deenek ɛ etɛɛ náá, bot ɛ mbyak eYuda ààgwakel ne bot ɛ mbyak

Samali. **10** É di'enek, Yezu é boozeboowa ne ne náá: «Wɔ ɛpedi é di gu sa Zeeb aadje wɔ ɛ. Wɔ ɛ pe baadi gu mot di ke ne nɔ náá: “Dje me medii, me dek” ɔ. Pe wɔy ɛ waab medii ne ne. É di'enek, nye waadje wɔ medii me di dje tsik ɛ.» **11** Moma yenɔk eezɛke: «Gheɲ! Wɔ tok ne sanɔɲ ee wɔ aadaa medii ne ye. Guk ne dim. Ha wɔ aabela medii me di dje tsik wo? **12** «Wɔ kwyɛl ɛɛɛ náá, wɔ é boo-mot, dhaa bhaabes Zakɔɔb mot nadje bis guk medii me tak ɔ? Tin, ye nabe é, nye eede medii me tak nyey nye ɛmet, zenɔɔ boɔ be, ne mesaa me betit ɛ nye nadi wyl ɛ?» **13** Tin, Yezu eezeboowa ne ne náá: «Bot djas aade medii mak ɔ, be waabaabela gwyɛs ede medii. **14** Tin, mot aade medii me me aadje nye ɔ, mot tak aanàkwaabaagwak gwyɛs medii. Etɛɛ náá, medii me mam aadje nye é waaliigel tɔ le soɔgo medii na kɔm-kɔm ee di ààgel ɛ.» (aiōn g165, aiōnios g166) **15** Moma yenɔk eezɛke ne ne náá: «Gheɲ, dje me medii me tak. Dje me éteɲ me needi ààbaagwak gwyɛs medii, me needi ààbaazeyɛ zɛdaa medii wak.» **16** Yezu eeke ne moma tak náá: «Tɔa, kedjoo ngom'ɔ, da bi ɛ bula wak.» **17** Tin, moma yenɔk eezeboowa náá: «Me tok ne ngom.» É di'enek, Yezu é bookazɛke ne ne náá: «Wɔ ɛ ne gham ne eke ɛ náá, wɔ tok ne ngom. **18** Etɛɛ náá, wɔ naaba botom etɛn. Motom wɔ di ne ne yenɔk tok ngomɔ. É di'enek, wɔ beɛ wɔ eelɛɛ sa di náá, ye é tɛɛtɛɛ ɛ.» **19** Moma yenɔk eezɛke ne Yezu náá: «Gheɲ, me bee eke ɛ náá, wɔ ɛ ngoolɛl-mɛkpa ɛ Zeeb. **20** Bɛbhaab bis, bot ɛ Samali naduwal Zeeb ɛ kɔ etsok ɛ elak. Ye kabe biyɔ eYuda ɔ, bi ke ɛ náá: “Di di egoka ne edjaalaa Zeeb ɛ pe Yeluzalɛm.”» **21** Yezu eezeboowa ne ne náá: «Wɛɛ moma,

myaala sa me di elee'aak. Ewala epezye, ewala di náá, bot aanàbaakeduwal Zeeb Seeg pe kò etsok e elak neghu pe Yeluzalem. **22** Biyo bot e Samali, bi dyeebaduwal e Zeeb bi di ààgu e. Ye kabe biso eYuda o, bis duwal e Zeeb bis di gu e. Etee náá, tsik e étep biso eYuda. **23** Tin, guka náá, ewala epezye, ewala e tak eezekum, ewala betete beduwalel aaduwal Seeg pe to sisim ne to etssetse e. Etee náá, binok e betete beduwalel e Zeeb di kwyel o. **24** Etee náá, Zeeb e sisim. Étep tak e di enyo náá, bot e di duwal nye o, duwal nye pe to sisim ne to etssetse.» **25** Moma eebaazeke ne Yezu náá: «Me ne gu náá, Mesia di djóoaa “Klisto” o waazyé. E sok nye aazyé é, nye waazelee bis esa binek djas». **26** Tin, Yezu eezeke ne ne náá: «Mam, mot di elii ne nò'aak, ye é mam e di Mesia.» **27** É di'enek, bedjikel be eezetuula. Be moo tin é djoka etee náá, be naazebela Yezu é lii ne moma tak. Tin, mot ngot pak'òo nabe ààdji náá: «Wò saa ye?» Neghu: «Kò esu e ye wò di é lii bi ne moma yak?» **28** Bhii tak, moma tak zelik bhe edaa medii me, nye eezenòo nyel'e sik pe ghaada. Nye moo tin é ke ne bot náá: **29** «Dha beeka dhiiti mot eelee me etep ee me nadi esa djas e. Me bee e náá, mot tak e di Mesia!» **30** Bot e ghaada tak eezegheé, tó kebee Yezu pe nye nadi é. **31** É di'enek, bedjikel be eezebesal nye náá, nye de edee. Bòò náá: «Labhi, dea edee!» **32** Tin, nye eezeke ne nòò náá: «Me epede mbi edee ee di náá, bi ààgu e.» **33** Tin, bedjikel moo tin é djinel pak'òo náá: «Dhiiti mot be é nye ezye nye ne edee bhis kor'ena?» **34** É di'enek, Yezu eezebòòza ne nòò náá: «Edee bam e esa e mesa me Zeeb. Nye é nadhis me náá, me sa mesa me kekum esik e tak. **35** Biyo be emet

bi ne dyeebakan kana yak: “Ye ka lik ε bengon ená, éterp
εke dis edee ee ze kwak tɔ epyeeb ε.” Mam ka lεε bin
ε náá: benka mis min, da bi ε gwyák mebhék min, ye
eezesók, etεε náá, ye neekedisaa tɔ epyeeb. **36** Mot di sa
mesa me εdis edee tɔ pyeeb ɔ, ne bela ye etuud djala ne
mesa me nye sa ε. Nye εpesεεg mebhék. Mebhék me tak ε,
bot djas aabela tsik na kɔm-kɔm ɔ. Deenek etεε náá, mot
di be bhék ɔ ne mot di dis edee tɔ pyeeb ɔ neemyaala bɔɔ
djas. (aiōnios g166) **37** É di'enek, kana di ke náá: “Dhiiti mot
εpebe bhék; nwyak tak εze bók bhum tak ε.” Ye é tseetse.
38 Etεε náá, me eelwom bin, bi tó ke εdis mebhék, tɔ e
di di náá, bi nabe ààbe mebhék me tak ε. Bedhiiti bot ε
nazesá mesa. Biyɔ ka be é bot ε zye zede edee mesa me
mezuk mɔɔ ε.» **39** Betεε ne bot ε Samali yii dεl elenek
naadyeebadum kɔɲ ne Yezu εbuepe. Be namyaaal nye é kɔ
εsu etεp moma yenɔk naleε be ε. Eghεɲ nye nadi eke náá:
«Dha beeka dhiiti motom eeleε me etεp ee me di sa djas
ε.» **40** Bhii tak, dáa bot ε Samali nazεbela Yezu tin ε, be
eezeke ne ne náá: «Nàkabaadhaa. Zoka di wak.» Tin, Nye
eezedja mεlu mεmbá be ne be nɔɔ. **41** Tin, betε ne bot
naazedum kɔɲ ne Zεεb εbuepe, kɔ εsu ε mekpá me. **42**
Tin, be é boozeke ne moma yenɔk náá: «E di mena kadi
wak nenak'aak, bis ààpadum kɔɲ ne ne etεε náá, wɔ naleε
bis. Bis ka myaal ε, etεε náá, bis eegwak bisɔ be εmet. Bis
eegu náá, ye é tseetse náá, nye é metsik-bot, kɔ bɔs.» **43**
Bhis mεlu mεmbá menek, Yezu eezedus kɔ dεl ε tak, nye
eezesik pε kyee dik Ghalile. **44** Nye nadi esa deenek é, etεε
náá, nye nye εmet naaleε náá: «Ngoollel-mεkpá ε Zεεb
ààduwalaa kɔ dεl ε nye nabyel ε.» **45** Dáa nye nakum pε

Ghalile, bot ε kyee dik tak naabe nye enyɔɔpe. Be naabee sa nye nasa tɔ ebyɔɔ pɛ Yeluzalem ε. Eteɔ tak ε, be nadi myaala ne Yezu ebuɛpe. **46** Bhii tak Nye eezɛsik pɛ ghaada Kana pɛ kyee dik Ghalile. Kana ε ghaada nye naliig medii moo menyok ε. Pɛ ghaada Kapelnaum, ye nabe ε ne dhiiti boo kukuma esodja ε mekoozi. Mɔn'e nadi bɛ. **47** Nye nagwak nɔ́á, ye nabe ε Yezu eezɛdus pɛ kyee dik Yude tɔ pɛ Ghalile. Nye eezɛtɔ́ pɛ daa le. Nye eezɛdjaala ne ne nɔ́á: «Geka me ghɔɔ! Dha! Mɔn'am eɔebɛ ekpaɔɔpe. Nye moo ε pak esyee ne tsik. Dha tsik nye.» **48** Yezu eezɛboɔza ne ne nɔ́á: «Bi ε di ààbee endem e mebwala ne menyekɛɛ ɔ, bi aanàkwaadum koɔ ne nam.» **49** Kukuma tak eezɛke ne Yezu nɔ́á: «Gheɔ, lela ezye pɛ daa lam éteɔ mɔn'am ezekegwyɛ.» **50** Yezu eezɛke ne ne nɔ́á: «Sika pɛ ndjaɔ'ɔ. Mɔn'ɔ eetsak.» Tin, mot'enɔk eezɛmyaal sa Yezu naleɛ nye ε. Nye eezɛtɔ́. **51** Dɔ́a nye nadi, nye dinaa e ze ε, wɔ gwaa bot ε mesa me zɛboma ne ne, be eezɛleɛ nye nɔ́á: «Mɔn'ɔ ε nyel enyɔɔpe ne tsik.» **52** Tin, nye eezɛdji bot ε mesa me nɔ́á: «Nye tsak e yaa ewala?» Be eezɛboɔza nɔ́á: «Koko e ewala esok bhis ewala ε dwoɔ di tyaa tɔ gwoo ε, mekosa nasi nye.» **53** Tin, kukuma tak eezɛgwyak nɔ́á, ye nabe ε e ewala Yezu nake ne ne nɔ́á: «Mɔn'ɔ ε ne tsik» ε. Tin, nye eezɛdum koɔ ne Zɛɛb, be ne bot ε mebyel me djas. **54** Yenek nabe ε ndem mebwala yii esok ebá Yezu nasa bhis nye nadus pɛ Yude tɔ pɛ kyee dik Ghalile ε.

5 Bhii tak, ye nabe ε ne dhiiti ebyɔɔ ε eYuda. Tin, Yezu ε boobyet tɔ pɛ Yeluzalem. **2** Pɛ Yeluzalem, e ngwoob ebeɛ nadi djóoaa «eniel bhata» ε, ye nabe ε ne dhiiti boo tok egwyia nadi djóoaa tɔ lii ebhele, Betesdha ε. E di

tak, ye nabe é ne bɔɔ mɛbhaaz meten. **3** Tɔ mɛbhaaz mɛ tak, ye nabe é ne bɛtɛ ne membɛl mɛndjaamesi. Bot ɛ mɛbɛ mɛ tak nabe é, bot ɛ edhim, bɛ na edjam, bot ɛ mɛnyɛl nazesɔɔb bɛ ɔ. **5** É di'enek, ye nabe é ne dhiiti mot nazeɔɔya ne ɛbɛ ɛ nyɛl nazesɔab ɔ membu mɛkam-mɛlɛl ne membu meten ne ɛlɛl. **6** Dáa Yezu nabee nyɛ ndjaasi ɛ, ne dáa nyɛ nugu náá, nyɛ eelozeɔɔya ne ɛbɛ ɛ tak ɛ. Nyɛ é boozɛdji nyɛ náá: «Wɔ ɛpekwyɛl ɛtsak e?» **7** Tin, mot ɛbɛ ɛlɛnɔk eezɛɔɔza ne ne náá: «Ghɛɲ, mɛ tok ne mot ghɛɛg mɛ tɔ boo tok ɛgwyia bhis mɛdii aadheegel ɛ. E sok djas mɛ di saa náá, mɛ tɔ kɛghaaga ɛ, ye dyeebabela ɛ mot sis eezɛghaaga ɛsok ne nam.» **8** É di'enek, Yezu eezɛke ne ne náá: «Wyɛla, nɔɲa mwaala yɔ, da wɔ ɛ kɛ.» **9** É di'enek, mot yɛnɔk eezɛtsak. Nyɛ eezɛghɛɛ mwaala yɛ, nyɛ moo kɛ. Tin, ɛtɛp binek nasɛɛ ɛ dwoo saba. **10** Bhii tak, ekukuma eYuda eezɛke ne mot natsikaa ɔ náá: «Wɔ aagoka ne ɛghɛɛ mwaala yɔ mos. Etɛɛ náá, mos ɛ dwoo saba.» **11** Nyɛ eezɛɔɔza ne nɔɔ náá: «Mot tsik mɛ ɔ lɛɛ ne nam ɛ náá: “Ghɛɛa mwaala yɔ, da wɔ ɛ kɛ!”» **12** Bɛ eezɛdji nyɛ náá: «Yɛnɔk ɛ nyɔaa mot lɛɛ wɔ náá: “Ghɛɛa mwaala yɔ, da wɔ ɛ kɛ”?» **13** Tin, mot natsikaa ɔ nabe ààgwyak mot natsik nyɛ é. Etɛɛ náá, ye nabe é, Yezu naazesyɛla tɔ ɛdhuu nadi é di'enek ɔ. **14** Ba mɛwala bhii tak, Yezu eezɛboma ne ne tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nyɛ eezɛke ne ne náá: «Bɛɛ! Wɔ eezɛtsak. Sa wɔ ààbaasa mesyem e kaab náá, dhiiti mbee sonok ɛzɛkɛbaabela wɔ.» **15** Tin, mot yɛnɔk eezɛtɔ, wɔ gwaa nyɛ kɛlɛɛ ne eYuda náá, ye é Yezu ɛ natsik nyɛ. **16** Etɛp tak ɛ, eYuda nadi esaa dáa bɛ sa ɛtɛp bɛ neetiig Yezu. Bɛ nakwyɛl esa deenek ɛ etɛɛ náá,

Yezu natsik mot yenək ε dwoo saba. **17** Deenek, Yezu eezebɔɔza ne nɔɔ náá: «Melu djas, Saag'am epesa mesa, dɔɔ ne mam pe, me epesa mesa.» **18** Kɔ esu ε etep binek, ekukuma eYuda nadi esaa dɔ́a sa étɛp be neegó nye. Be nadi sa deenek ε etɛɛ náá, Yezu nabe é ààdi ne duu ne dwoo saba. Nye baadi ke ε náá, Zɛɛb ε Sɛɛgɛ met. Nye nabaakeke ε náá, nye tye wat ne Zɛɛb. **19** Yezu eezelii ne nɔɔ náá: «Tɛɛtɛ ne tɛɛtɛ me lɛɛ bin ε etɛp e tɛɛtɛ náá: Mɔn tok ne ghwyil esa dhiiti sonok ne ekwosak ε lɛ. Nye dyeebabee ε mesa me Sɛɛg di zye ne sa sok ε. Tin, nye zokasaa deenek. Sa Sɛɛg di sa ε, Mɔn pe ne sa ye. **20** Bela náá, Sɛɛg ne kwyɛl Mɔn. Tin, nye é boo di eelyaal nye esesɛɛ djas nye di sa ε. Tin, nye waalyaal nye eboo esonok dhaa yii bi di bee'aak, etɛɛ náá, bi needjoka ɛbuepe. **21** Etɛɛ náá, Sɛɛg ne gomal bot tɔ esyee, da djɛ be tsik na kɔm-kɔm. Deenek ε di náá, Mɔn'e pe ne djɛ tsik ne mot nye aakwyɛl ɔ. **22** Sɛɛg ààpɛɛ bot, etɛp nye naadjɛ Mɔn eghɛɲ e ɛpɛɛ ε bot. **23** Ye nagoka ε deenek, bot djas needuwal Mɔn, dɔ́a Mɔn di duwal Sɛɛg ε. Etɛɛ náá, Saag'am ε nadhis mam mɔn'ɛ. Mot di ààduwal mɔn'ɛ ɔ, nye ààduwal Sɛɛg. **24** «Tɛɛtɛ ne tɛɛtɛ me lɛɛ bin etɛp e tɛɛtɛ náá: Mot di gwak mɛlyo mam, da nye é dum koɲ ne mot nadhis me ɔ, nye waabela tsik na kɔm-kɔm. Tin, yenək aanàkwaapɛ́ɛaa, deenek, nye eezedus tɔ esyee, ni pe tɔ tsik. (aiōnios g166) **25** Tɛɛtɛ ne tɛɛtɛ, me lɛɛ bin ε náá, ɛwala epezyɛ, ɛwala ε tak eezekum: ɛwala bot ε nazegwyɛ ɔ aagwak gwood ε Mɔn Zɛɛb. Tin, bot djas aagwak gwood tak ɔ be waabela tsik. **26** Ye waasɛɛ etɛɛ náá, tye wat ne dɔ́a Sɛɛg di ne tsik ε, deenek, Zɛɛb eedjɛ

mam mən pe ghwyil ε dje tsik. **27** Deenek, Zeeb naadje nye eghej epée ε bot, etee náá, nye é Seeghe Mən Mot. **28** Sa mot ààdjoka. Etee náá, ewala bot ε nazegwye ɔ epezye, ewala di náá, be aagwak gwood ε. **29** Bhii tak be waawysis to mevit mɔɔ. Bot ε nasa enem esa ɔ, be waagom to esyee etep edi to tsik. Tin, bot ne sa embee mesa ɔ waagom etep be neezekwyeselaa ndje sɔs. **30** «Mam tok ne ghwyil esa esonok dáa lyem'am di kwos ε. Me péε ε, dáa Saag'am di lée náá, me péε ε. É di'enek, epée ε me aapée bot ε, ye waadie, to epiki, etee náá, mam ààsaa ekwosak ε lam. Me saa ε ekwosak ε mot nalwom me ɔ. **31** «Me lée bin sa me di gu kɔ esu ε lam ɔ, bot aanàkwaamyaal sa me aaleε ε. **32** Ye é dhiiti mot ε di lée bot etep ee me di sa ε. Tin, me ne gu náá, etep ee nye di lée bot kɔ esu ε lam ε tseetse. **33** Ye nabe é, bi naalwom bengoollel ε mekpa men pe daa Zaŋ. Tin nye naaleε bin etep ee etsæetse dum ne nam. **34** Ye be mam ɔ, me tok ne gwyes náá, mot lée bot sa me di é, ne esa ee me di sa ε. Tin, me lii etep bak ε, étép bi neetsak. **35** Zaŋ nabe é dáa lambi di tuubel, da ye é wa bot djas to eselele gwyε ε. Deenek bi nabe é bi eemyaala ba ewala wat to eselele gwyε ye. **36** «Guka náá, mam ε ne boo leŋ e ekaada dhaa Zaŋ. Etee náá, mesa me Saag'am dje me náá me sa ε, ye é mesa me tak ε di lyaal bot, mot me di ε. Ye é di lyaal bot náá, Saag'am ε nadhis me. **37** Deenek, Saag'am, mot nalwom me ɔ, nyey nye emet di kem ne elyaal ε bot kɔkɔ mbi mot me di ε. Bi dinaa ààpaakogwak-gwakak gwood'ε. Bi dinaa ààpaakobee-beeak bhwoob'ε. **38** Bi ààgwak mekpa me, étép tak ε bi di ààdum koŋ ne mot nye nadhis ɔ. **39** «Bi

επεωα lyem tɔ ɛdjek ε mekana me Zεeb. Bi bwaal ε nάά, tɔ
εwa ε zii e medjek me bi di djek ε, bi ε waabela tsik na
kɔm-kɔm. Tin, guka nάά, ekwyala binek ε di lii ne elee ne
bot, mot me di ε, ne mesa mam. (aiōnios g166) **40** Sonok nάά,
etep binek djas nabe ε tsetse. Bi kadi ε, àakwyel ezye
pe daa lam, etep bi neebela tsik! **41** «Mam aanàsaa nάά,
bot dje me duu. **42** Tin, me ne gu nάά, kwyel Zεeb tok tɔ
elyem bin. **43** Saag'am ε nalwom me, etep me zesa mesa
me ne eghεη be. Bi kadi ε, ààmyaal me. Tin, dhiiti mot ε
zye ne ghwyil ε met ɔ, bi ε waamyaal nye. **44** Biyɔ di nάά,
mot ne mot saη ε ye duu nye emet yenek. Bi ààsaa duu di
dus pe daa Zεeb nye ye emet ε. Bi aakwak edum koη ne
nam dάa? **45** «Sa mot ààgek nάά, mam ε waakepit bin
pe dάa Saag'am. Mot aakepit bin ɔ, ye aadi ε Moiiz, mot
bi nawa ebwaalel elen kɔ le ɔ. **46** É di'enek, guka nάά, bi
εpedi ε, di myaal Moiiz ɔ, pe bi myaal me etεε nάά, Moiiz
nakwyal ε kɔ esu ε lam. **47** Tin, bi ε di ààmyaal sa Moiiz
nakwyal ɔ, ha bi aamyaal melyo mam dάa?»

6 Bhii tak, Yezu eezetɔ pe yii kyeed boo soob na djato-
djato kyee dik Ghalile. Boo soob tak baadjóoa ε Tibeliaad.
2 Wɔ gwaa zukamwaa ne mot zεdu nye, etεε nάά, be
nadi ebee endem e mebwala me nye nadi ε sa ne etsik ε
membel ε. **3** Tin, Yezu eezεbyet kɔ etsok. Bhii tak nye
eezenɔ nyel disi be ne bedjekel be. **4** Eghεη tak, ye nabe
ε dwoo Pak, εbyoη ε eYuda. **5** Dάa Yezu nabem mis bee
nάά, bot medhuu medhuu nadi zye pe pak nye nadi ε. Nye
ε boozeke ne Filip nάά: «Mena keɔm emapa etep bot
bak needε ε paa?» **6** Nye nake ne Filip deenek ε, etep
nye neebεe dάa nye aasa ε. Etεε nάά, nye ye emet nadi

gu dāa nye aasa éteɓ be neede ε. **7** Filip eezεbɔɔza náá: «Nε edeniye bedhet ebá bis tok ne ghwyil εbɔm emapa aadjala ne dek bot bak djas ε.» **8** Mot ngɔt tɔ bedjekel be, ye din ε nabεε Andele. Nye nadi é dhyyeb ε Simɔŋ Pyεed, nyey zokazeke ne Yezu náá: **9** «Tɔ sama bot ε di wak'ak, ye é ne mɔɔ ngbaaz ngɔt di ne emapa eten, zenɔɔ bɔɔ besu ε ebá. Yenek aakosa yé ne zukamwaa ne mot ε di wak'ak?» **10** Tin, Yezu eezεke náá: «Dhilka be si mendiindil.» E di tak, ye nabεε, ne meso-megwyii, εbuepe ee bot aadi kɔ tak ε. Tin, be eezεnɔɔ menyel, disi. Bot ε nadi tin ɔ nabεε tyee botom bεmil eten. **11** Bhii tak, wɔ gwaa Yezu zenɔɔ mapa, ghaapεε Zεeb. Nye eezεnɔɔ djε be, be kaa bot binɔk ye é. Bhii tak nye eebaazenɔɔ besu, nye eebaadjε be, be kaa bot binɔk ye é. Bot djas naade dāa elyem bɔɔ kwyel ε. **12** Dāa bot nade djil ε, nye é booke ne bedjekel be náá: «Bulaka ne epes ee lik ε, e kaab náá, ye é zεkepulel.» **13** Tin, bedjekel eezeni é tek ebhil e tak. Wɔ gwaa be zokazelwoodal mεbhwa kam ne ebá ne mεbhubhwak mε emapa eten ne besu ebá bot nakat εde ε. **14** Dāa bot nabeε endem e mεbwala mε Yezu nasa ε. Wɔ gwaa be zεke náá: «Nε tseεtse, nwyak ε ngoolel-mεkpa ε Zεeb nakekaa náá, nye waazyε kɔ bɔs'ak ɔ.» **15** Tin, Yezu naazεgu náá, be nadi suu ezεmet nye ne ghwyil, éteɓ edil ε nye kɔ boo mεkoozi ne bhel ε. Nye é boo zεkaab byet kɔ etsok, nyey nye εmet. **16** Dāa dwoɔ nabe é moo sila ε, bedjekel be eezεwyeed tɔ pε εboŋ ε boo soob na djato-djato. **17** Bhii tak be eezeni tɔ boo eleed. Tin, be moo tsaal dii tɔ pε yii kyiid pε kyee Kapelnaum. Ye nabεε, εgwyitok eezεgwyiidela. Yezu nadi é, nye dinaa ààzεbela be. **18**

Tin, boo ghuu moo tin é pupal, bhuungee moo tin é ghee medii elyelepe. **19** Bhis be naduk tyee eney eten ε, be ka bee ε Yezu é kekó dii. Nyey é zye pe kyee be nadi to eléed ε. Ye nabee bwoo ne bebebwol naamet boo djas. **20** Tin, Yezu é boozeke ne noo náá: «Ye é mam, nàbemka ba!» **21** Be nadi kwyel eniigal nye to boo eléed tak. Edi tak wat, eléed eezekum e eboη ε be nadi kwyel esee ε. **22** Edhuu ε bot ε nalik pe yii kyiid boo soob na djato-djato ο. Yak dwoo bhii tak, be eezabee náá, ye nazokalik e eboη ε eléed wat. Be nadi gu náá, Yezu nabee ààtó to eléed wat be ne bedjekel be. Be nató ε boo be emet. **23** Bedhiiti eléed nadi dus pe ghaada Tibeliaad. Ye eezekum pe pak be nadi de emapa bhis mendjaala me Ghey nagharpε Zεeb ε. **24** Eghεη medhuu me bot binok nabee náá, Yezu ne bedjekel be nabee ààbe tin ε. Be é boozeni to meléed kesaa Yezu boo be emet pe kyee dik Kapelnaum. **25** Be naazeboma ne Yezu pe nye nadi pe yii kyiid boo soob na djato-djato ε. Be eezedji nye náá: «Labhi, wó ka lezye kak é yaa ewala?» **26** Tin, Yezu eezεboza náá: «Tsetse ne tsetse me lee bin etep e tsetse náá: Bi ààsaa me etεε náá, bi naabee endem e mebwa mam. Bi saa me ε, etεε náá, ye nabee bi naade emapa, bi naadjil enyεpe. **27** Nà saka mesa étεp esay ε edee ee di náá, ye waapulel ε. Saka mesa étεp ebela edee di boya ε. Edee di dje tsik na kóm-kóm ε, edee ee Sεηεle Møn Mot aadje bin ε. Etεε náá, Zεeb Sεεg nyey nye emet naadje nye ze esa mesa me nye di sa yenek.» (aiōnios g166) **28** Be ezeke ne Yezu náá: «Bis goka ne esa dáa étεp bis neesa etεp Zεeb di kwyel ε?» **29** Tin, Yezu eezεboza náá: «Sa Zεeb di kwyel ε, ye é náá, bi dum koη ne mot nye

nadhis ɔ.» **30** Bot binɔk eezɛke nɛ Yezu náá: «Lyaala bis dhiiti ndem mɛbwala. Tin, bis ɛ waadum koŋ nɛ nɔ. Yaa embɛɛ mɛsa mɛ yé wɔ di sa? **31** Bɛbhaab binaka naade emapa ee nadus tɔ gwoo ɛ. Bɔɔ tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ dáa nakwyaɛlɛ náá: “Zɛɛb naadjɛ bɛ emapa ee nadus tɔ gwoo ɛ.”» **32** Yezu eezɛbɔɔza náá: «Tɛɛtɛ nɛ tɛɛtɛ mɛ lɛɛ bin ɛtɛp e tɛɛtɛ náá: Ye tok Moiiz nadjɛ bin mapa nadus pɛ tɔ gwoo ɛ. Ye é Saag'am ɛ di djɛ bin tɛtɛ mapa di dus pɛ tɔ gwoo ɛ. **33** Etɛɛ náá, mapa Zɛɛb di djɛ bot ɛ, ye é mapa di dus pɛ ɛko ɛ. Ye é di djɛ tsik nɛ bot ɛ bɔs djas.» **34** Tin, bɛ é boozɛke nɛ nɛ náá: «Ghɛŋ, gheedjedjɛ bis mapa tak mɛlu djas!» **35** Yezu eezɛbaake nɛ nɔɔ náá: «Ye é mam ɛ di mapa di djɛ tsik ɛ. Mot aazyɛ pɛ daa lam ɔ, nyɛ aanàkwaabaagwak za. Deenek, mot aadum koŋ nɛ nam ɔ, nyɛ aanàkwaabaagwak gwyɛs mɛdii. **36** Tin, mɛ lɛɛ bin ɛ náá, bi eebee mɛ, saabɛgɔs kabɛ é náá, bi ààdum koŋ nɛ nam. **37** Bot djas ee Saag'am di djɛ mɛ ɔ, bɛ waazyɛ pɛ daa lam. Deenek, mam, mɛ àànakwaasɔ mot aazyɛ pɛ daa lam ɔ. **38** Nɛ tɛɛtɛ, mɛ nabɛɛ ààdus pɛ tɔ gwoo, sul kɔ bɔs ɛtɛp ɛsa ɛkwosak ɛ lam. Tɛɛtɛ, mɛ nadus pɛ ɛko sul kɔ bɔs ɛ, ɛtɛp ɛsa ɛkwosak ɛ Saag'am mot nadhis mɛ ɔ. **39** Tinaak, ɛkwosak ɛ mot nadhis mɛ ɔ náá: sa mɛ ààdiibal mot ngɔt, pak bot ɛ nyɛ nadjɛ mɛ ɔ. ɛkwosak ɛ lɛ ɛ náá, mɛ gomɛ bot bhis ɛsyɛe e dwoo mɛsik. **40** Etɛɛ náá, ɛkwosak ɛ Saag'am ɛ náá, mot nɛ mot aabee Mɔn ɔ, da bhii tak nyɛ é dum koŋ nɛ nɛ ɔ. Mot tak ɛ waabela tsik na kɔm-kɔm. Tin, mɛ waagomɛ nyɛ bhis ɛsyɛe ɛ lɛ e dwoo mɛsik.» (aiōnios g166) **41** Tin, eYuda moo enyiŋla pak'ɔɔ dum nɛ nɛ. Etɛɛ náá, nyɛ naake náá:

«Mapa nadus pe eko, sul kɔ bɔs ε, ye é mam.» 42 Tin, be eebaazɛbil náá: «Mot'ak tok Yezu mɔn Zozɛf mot mena di eguka sɛɛg nɛ nyɛɛg ɔ? Kɔ esu ε ye nyɛ di ke nenak náá: mɛ nadus ε pe eko, sul kɔ bɔs?» 43 Yezu eezebɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Nà nyiinlaka pak'en! 44 Etɛɛ náá, mot tok nɛ ghwyil ezye pe daa lam. Mot zye pe daa lam ε, ye be náá, mot nalwom mɛ ɔ, eedhis nyɛ pe daa lam ɔ. Mɛ waagomal nyɛ bis esyee ε lɛ e dwoɔ mɛsik. 45 Tɔ mɛkana mɛ bengoolɛ ε mɛkpa ε Zɛɛb, ekwyala lɛɛ náá: “Zɛɛb ε waalyo bot ε bɔs djas.” Tinaak bot aagwak Sɛɛg, da be é myaal mɛlyo mɛ ɔ, be é waazyɛ pe daa lam. 46 Ye kwyɛl ɛlɛɛ náá, ye tok nɛ dhiiti mot zɛbee Sɛɛg. Mot zɛbee Sɛɛg ɔ, ye é mot nadus pe daa Zɛɛb ɔ. Ye é, nyɛ é zɛbee Sɛɛg. 47 «Mɛ lɛɛ bin ɛtɛp e tsɛɛtsɛ náá: mot ε dum kɔɲ nɛ nam ɔ, nyɛ waabela tsik na kɔm-kɔm. (aiōnios g166) 48 Ye é mam ε di mapa tsik. 49 Be sɛɛg bin naade mapa nadus tɔ gwoo ε bɔɔ tɔ bal. Saabɛgɔs é náá, be naagwyɛ. 50 Tin, mot aade mapa dus pe tɔ gwoo sul kɔ bɔs ɔ, mot tak aanàkwaagwyɛ. 51 Ye é mam ε di mapa di dje tsik nɛ bot ε. Mapa tak nadus pe tɔ gwoo, sul kɔ bɔs. Mot ε dɛ mapa tak ɔ, nyɛ ɛpebela tsik na kɔm-kɔm. Tinaak, mapa mɛ aadjɛ ε, ye é epuud e nyel'am. Mɛ waadjɛ epuud e nyel'am éɛɛp ɛtsik ε bot ε bɔs.» (aiōn g165) 52 Dáa be nagwak deenek ε, eYuda eezebɛ mɛso pak'ɔɔ ɛlyelɛpe. Be nadi keke ε náá: «Mot tak aasa dáa, éɛɛp nyɛ needjɛ mena nyel'ɛ, mena needɛka?» 53 Yezu eezebɔɔza náá: «Gwakeka ɛnyɔɛpe sa mɛ di lɛɛ bin'aak. Bi ε di ààɛ epuud e nyel nɛ ghiya ε Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot ɔ, bi tok nɛ tsik tɔ len. 54 Mot aade epuud e nyel nɛ ghiya yam ɔ, mot tak ε waabela tsik na kɔm-kɔm. Tin, mɛ waagomal nyɛ bhis

esyee ε λε e dwoo mesik. (aiōnios g166) 55 Etee náá, me lee bin ε náá, ye é tseetse náá, epuud e nyel ε mbee edee, da ghiya yam kadi ε, mbee menyok. 56 Mot ε de epuud e nyel'am, ne ghiya yam ɔ, bis ne yenok aakadi é, mot ngot. Nyey to lam, mam to le. 57 Me ε ne tsik ε ko esu ε Saag'am mot nadhis me ɔ. Nye é di ne tsik. Tye wat, mot aade me ɔ, aadi ne tsik ko esu ε lam. 58 Beeka mapa dus pe eko, sul ko bos ε. Nye tok daa mapa nakwyit to gwoo beseeεg bin nade ε. Etee náá, bhis be nade ye é, be naagwyε. Ye kabe yak mapa yam ɔ, mot ε de ye ɔ, nye epebela tsik na kom-kom.» (aiōn g165) 59 Etep binek djas naliel ε, to melyo me Yezu nalyo bot to ndjaa mendjaala me eYuda pe Kapelnaum ε. 60 Bhis bete ne bedjekel nazegwak etep ee Yezu nadi lii ε, wo gwaa be zeke náá: «Melyo me ne lyel. Nyɔaa mot aakwaagwak ye?» 61 Daa Yezu nye emet nagu náá, bedjekel be nadi lii ebiyoεpe dum ne melyo me nye nalyo ε. Nye é boodji be náá: «Ha etep ye, melyo mam di kpaa bin to lyem? 62 Bha bi ε bee Seεηε Mɔn Mot é byet to gwoo pe kyee nye nadi sok ε, bi aasa daa? 63 Ye é Sisim Zeεb ε di dje tsik. Epuud e mot àaval dhiiti sonok. Etep ee me di lee bin ε, ye é etep e Sisim. Ye é etep di dje bot tsik ε. 64 Tin, pak'en, ye é ne bedhiiti bot ε di àadum koη ne nam ɔ.» Yezu nake deenεk ε etee náá, nye nadi gu bot aaboodi àadum koη ne ne ɔ. Nye nabaadigu mot aakeka nye gha ɔ. 65 Nye eebaazεbil ekpa náá: «Etep tak ε me di lee bin náá: “Mot tok ne ghwyil ezye pe daa lam, Saag'am àamyaa náá, nye zyε.”» 66 Kana dwoo tak, bete ne bedjekel zokazεdus yɔ bo. Be eezεkat εgyee ne Yezu loog. 67 Tin, Yezu é booke ne bedjekel be kam ne bebá

náá: «Biyo, bi ààkwyel ekaab ε με?» **68** É di'enek, Simon Pyeed eezebɔɔza náá: «Gheɲ, bis aatɔ paa? Wɔy ε di ne mekpa me di dje tsik na kɔm-kɔm ε. (aiōnios g166) **69** Bisɔ, bis eedum koɲ ne nɔ. Tin, bis ne gu náá, wɔy ε di Mot na Dεε Zεεb nadhis ɔ.» **70** É di'enek, wɔ gwaa Yezu zebɔɔza ne nɔɔ náá: «Ye é mam ε nasée bin, biyo bot ε lɔɔg kam ne beba. Deenek, mot ngɔt tɔ sama yen ε ne elyeeb.» **71** Nye nalii deenek ε ne Yudas, mɔɔ Simon Iskaliot. Etεε náá, nyey ε kwaakeka nye gha. Ye nakozodi náá, nye nadi é ngɔt tɔ sama bedjikel kam ne beba.

7 Bhii tak, Yezu eezedjaad tɔ kyee dik Ghalile. Nye nabεε ààkwyel egyee pε kyee dik Yude. Etεε náá, bot ε eYuda nadi kwyl egó ε nye. **2** Ghuna melu me ebyon ε eYuda nadi djóɔaa ebyon ε epet ε, nabεε ye eezekunaa. **3** Tin, bɔn nyεεg ε Yezu eezeke ne ne náá: «Dusa wak, da wɔ ε tɔ pε kyee dik Yude etεε náá, bedjikel bɔ neebεε mesa me wɔ di sa ε. **4** Mot ε kwyl egunel ɔ, nye aanàkwaasa mesa me ɔɔ. Dáa di náá, wɔ epesa eboo éteɖ ε, wɔ goka é wɔ lyaal nyel e mis me bot ε bɔs.» **5** Bε nadi lii deenek ε etεε náá, dɔɔ ne bɔn nyεεg nabεε ààdi dum koɲ ne ne. **6** Yezu eebɔɔza ne nɔɔ náá: «Yam ewala dinaa ààpaadjala, yebo ε dinaa, melu djas ε, mbεε mɛwala etεɖ'en. **7** Biyo, bot ε bɔs'ak tok ne ghwyil ebhina bin. Ye kabe mam ɔ, bot εpebhinaa me. Etεε náá, me epeleε bot náá, mesa me be di sa ε, ye àànyɔ. **8** Biyo, bi ε ne ghwyil etɔ kebɔl ebyon. Ye kabe mam ɔ, e ewala elak, mam aanàkwaatɔ. Etεε náá, tεte ewala me di egoka ne etɔ ε dinaa ààpaakum.» **9** Bhis nye nazelii ne nɔɔ deenek ε, nye eezelik ye pε Ghalile. **10** Tin, dáa nabela náá, bɔn nyεεg nabεε, be eezetɔ pε ebyon

ε. Wɔ gwaa Yezu zetó ye pe pe ebyon ε tak tyee syaab, bot ààgu. **11** Tin, tɔ ebyon, eYuda moo tin é saa nye. Bɔɔ náá: «Nye é wo?» **12** Tɔ mɛdhuu mɛ bot ε nadi tin ɔ, ye nabɛɛ nɛ bot ε nadi lii kɔ esu ε lɛ ɔ. Bak bot náá: «Nye é mbɛɛ mot.» Bɛdhiiti náá: «Nye é ɛpɛful bot elo nɛ mɛlyo mɛ.» **13** Ye tok nɛ mot nadi lii kɔ esu ε lɛ emis mɛ bot. Etɛɛ náá, bɛ nadi kaab ekukuma eYuda. **14** Dáa ebyon nabɛ e moo kuku tak ε, Yezu eezetó tɔ kok Ndjaa-ebuwa. É di'enek, nye moo tin é lyo bot. **15** Tin, eYuda moo é djoka. Bɔɔ náá: «Nye gu ekwyala e Zɛɛb dáa, nyey ààbɛ náá, nye nake djek mɛdjek?» **16** Tin, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «E tok mam nakus mɛlyo mɛ mɛ di elyo'aak. Ye é mot nadhis mɛ ɔ di nakuma tak. **17** Mot di nɛ lyem ɛsa mɛsa mɛ Zɛɛb ε waagu nɛghu náá, mɛlyo mam ε yii Zɛɛb ɔ. Nye waabaagu nɛghu mɛlyo mɛ tak dus ε pɛ daa lam. **18** Mot di elii dum nɛ nyel'ɛ ɛmet ɔɔ, nye saɲ é duu étɛp nyel'ɛ ɛmet. Tin, mot di esaa duu mot nadhis nye ɔ, yenɔk lɛɛ etɛp e tsɛɛtsɛ. Yenɔk mot tok nɛ etsal tɔ lɛ. **19** Moiiz nabɛɛ ààdje bin etsi? Tin, e tok nɛ mot ngɔt pak'en di kɛdaa etsi e tak di lɛɛ ε. Étɛp ye bi di kwyɛl ɛgó ε mɛ?» **20** Mɛdhuu mɛ bot ε nadi tin ɔ zokazɛbɔɔza náá: «Wɔ ε nɛ ɛlyɛɛb tɔ lɔ! ɛzɛ di saɲ ɛgó ε wo?» **21** É di'enek, Yezu eezɛkɛ nɛ nɔɔ náá: «Mɛ eesa ndem mɛbwala mɛ ngɔt wak, bi nabɛɛ biyɔ djas naadjoka. **22** Moiiz naadjɛ bin ze eniigal bɔɔ bin beka. Nɛ tsɛɛtsɛ, ye tok náá, Moiiz ε nakus beka tak. Ye nadus ε pɛ daa bɛbhaab bin. Dɔɔ nɛ dwoo saba bi ɛpɛmyaal eniigal bɔɔ bin beka. **23** Bi sa deenek ε, etɛɛ náá, etsi e Moiiz ɛzɛkɛkataa ɛduwalaa. Dwoo saba bi ɛpeniigal bɔɔ bin beka. Ha etɛp ye bi di biyɔ nɛ nam etɛɛ náá, mɛ

eetsik mot e dwoo saba? **24** Nà mwaa péeka etep dāa biyo di bee ne mis ε. Péeka dāa di egoka tō epiki ε.» **25** Bedhiiti bot pak bot ε ghaada ε Yeluzalem moo tin é ke náá: «Mot tak tok mot ekukuma bis di saŋ egó ε nye ɔ? **26** Beeka nye epelii e mis me bot djas, ààbe ne mot lyak nye. E kwyel elee ε náá, ekukuma bina eemyaal náá, ye é tseetse náá, nye é Mesia? **27** Zo bela náá, nwyak mot tak bis ne gu pe nye dus ε. Ye kabe Mesia ɔ, mot aanàkwaagu pe pak nye waadus ε.» **28** É di'enek, dāa Yezu nadi é lyo bot tō kok Ndjaa-ebuwa ε, nye naazeben gwood, ke náá: «Ne tseetse bi ne gu me, bi ne baagu pe kyee me nadus ε. Deenek guka náá, me nabe ààzye ne ekwosak ε lam met. Tin, mot nadhis me ɔ, ye goka é náá bi myaal nye. Etee náá, nye é mot etseetse. Saabegɔs kabe é, bi ààgu nye. **29** Me ne gu nye, etee náá, me nadus ε pe daa le. Nye é nadhis me.» **30** Tin, bot moo saa mepek me emet ε Yezu. E sok yenek, e tok ne mot nàwaamet nye. Etee náá, ewala ε nakoobelaa étep emet ε nye nabee, e dinaa ààkum. **31** Bot ebupe tō medhuu me bot ε nadi tin ɔ, naadyeebadum koŋ ne ne. Bɔɔ náá: «E gheŋ Mesia aazyé é, nye waasa eboo endem mebwa dhaa mot tak e?» **32** Wɔ gwaa eFalizye zokagwak dāa bot nadi é lii deenek pak'ɔɔ, dum ne Yezu ε. Tin, eboo beghaa-Zeeb ne eFalizye eezekyeed esodja di baal kok Ndjaa-ebuwa ε, be zemet nye. **33** Tin, Yezu eezeke ne nɔɔ náá: «Me dinaa wak menabelka ba bim bɔɔ melu, bhii tak, da me ε sik pe daa mot nadhis me ɔ. **34** Bi ε waasaa me, ka bela náá, bi aanàkwaabela me. Etee náá, bi tok ne ghwyil ezye pe pak me aadi é.» **35** É di'enek, eYuda moo tin é djinel pak'ɔɔ náá: «Nye aatɔ paa? Pe di di náá, mena

aanàkwaabela nye é? Nye aató ε pe daa eYuda ee di, e di wat ne bot ε mbyak eGhelek e? Étep ε baakelyo bot ε yiizaag dhaad mbyak e? **36** Esuk ε mekpa nye di ke náá: “Bi ε waasaa me, ka bela náá, bi aanàkwaabela me.” Nye naabaake náá: “Bi tok ne ghwyil étó pe kyee me di tó ε.” Ye kwyel elée ye?» **37** Dwoo mesik me ebyon, dwoo nabe ne boo metan ε, Yezu tetel, wó gwaa nye zokabaaze ben gwood, e ke náá: «Mot ε di ne gwyes medii ó, nye zye pe daa lam, nye neezede medii. **38** Mot ε dum kon ne nam ó, “etok medii me di dje tsik ε waawo tó le”, dáa ekwyala di lee ε.» **39** Yezu nadi eke deenek ε, étep Sisim ε Zeeb. Bot ε di dum kon ne Yezu ó waabela Sisim tak. Tin, ye nabe Sisim na Dee dinaa ààzye. Etee náá, Yezu nabe, nye dinaa àapaasik tó gwoo étep ebela duu ε Zeeb Seeg. **40** Dáa medhuu me bot nadi gwak etep binek ε, be é boozeke náá: «Ye é tseetse náá, mot tak ε ngoolel-mekpa ε Zeeb!» **41** Bak bot náá: «Ye é Mesia.» Bedhiiti kake ε tyee sis náá: «Mesia tok ne ghwyil edus pe kyee dik Ghalile! **42** Tinaak, mena dyeebalaaka tó ekwyala e mekana me Zeeb náá: “Mesia dus ε tó bóo bedha ε mekoozi Dhavid. Mesia aadus ε pe Bheteleem, del ε Dhavid.”» **43** Tin, kó esu ε le, ye nabe zyaala naani tó bot ebupe. **44** Bedhiiti bot, pak bot ε nadhisaa ε, nadi kwyel ε náá, be met nye. Tin, ye tok ne mot namet nye. **45** É di'enek, bot ε di baal kok Ndjaa-ebuwa ó eezenóo menyel sik pe daa eboo beghaa-Zeeb ne eFalizye nadi é. Dáa be nakakum ε, ekukuma eezedji bebaalel náá: «Bi di ààzye ne ne étep ye?» **46** Bebaalel binók eezébóza náá: «Bis dinaa àapaabee mot di elii dáa mot yenók!» **47** EFalizye eezébóza ne bot binók

náá: «Bis bee ε náá, biyɔ pe, bi eezemyaal mekɔŋ me!
48 Ye é ne dhiiti kukuma, neghu dhiiti Falizye, di dum
 korɔ ne ne? **49** Etɛɛ náá, mɛdhuu mɛ bot ε di ààduwal
 etsi ε Moiiɔ ɔ, ye é bot ε zelekaa ɛbiyɔɛpe ɔ!» **50** Tin, din
 ε ngɔt tɔ lɔɔg'ɔ nabɛɛ Nikodhem. Ye é Nikodhem tak ε
 nazye sok wat tɔ ghooghom zɛmɔ ne Yezu. Nye nadi é
 ngɔt tɔ sama eFalizye. Nye eezɛke ne bɛsɔ náá: **51** «Etsi
 bina lɛɛ náá, mot ε ne ghwyil ɛmetaa, bot dinaa ààgwak
 tanjalɛ, bi dinaa ààgu mbee mɛsa mɛ mot tak sa ε?» **52**
 Tin, bot ε sama ye eezɛke ne ne náá: «Wɔy pe, wɔ ε mot
 Ghalile? Lanja ekwyala ɛnyɔɛpe. Wɔ aabee náá, ekwyala
 lɛɛ náá: Ngoolɛl-mɛkpa ε Zɛɛb tok ne ghwyil ɛtuula dus
 pɛ Ghalile.» [**53** Bhii tak, mot ne mot eezɛsik pɛ ndjan'ɛ.

8 Yezu eezɛtɔ pɛ ɛtsok pyeeb oliv. **2** Kɛɛŋ tɔ mɛlem, nye
 eeaaɛɛsik pɛ kok Ndjaa-ebuwa. Tin, bot ɛbuɛpe eezɛɛye
 pɛ daa lɛ. Nye eezɛnɔɔ nyel disi, nye moo tin é lyo bot. **3**
 É di'enek, bɛghaŋ ε mɛkana mɛ etsi, ne eFalizye eezɛɛye
 nye ne dhiiti moma ngɔt nabelaa é sa ɛzɔ ɔ. Bɛ eezɛnɛɛg
 nye kuku ɛbwak, **4** bɛ eezɛke ne Yezu náá: «Lyoel, bis mɛt
 moma yak ε, nyey é sa ɛzɔ. **5** Tɔ etsi ε Moiiɔ ye lɛɛ náá, ye
 goka é náá, moma yak góaa ne mɛkok. Ye kabɛ wɔy ɔ, wɔ
 ke náá, bɛ sa moma yak dáa?» **6** Bɛ nadi eke deenek ε,
 ɛtɛp ɛlɔo ε nye pɛ ɛko, da bwood nye pɛ kyɛ. Etɛɛ náá,
 bhii tak bɛ neekɛpit nye. É di'enek, Yezu eezɛsil mis si,
 nye moo é kwyal e bɔs ne djin. **7** Dáa bɛghaŋ ε mɛkana
 mɛ etsi, ne eFalizye nadi belal nye ne mɛdjɛn ε, nye é boo
 bin lo, gwyák bɛ. Bhii tak, nye eezɛke ne nɔɔ náá: «Pak
 biyɔ djas di tin yenek, mot di náá, nye dinaa ààpaasa
 mesyem ɔ, kan ε wus moma yak ɛkok ɛsok!» **8** Bhii tak

nye eebaazemalal, tin nye eebaakan ekwyal e bɔs. **9** Dáa be nagwak deenek ε, tin, «kili», mot ne mot naazelii mis sik: kan ne bepaa, zenɔɔ mengbaaz ne bɔɔ dhyeeb. Bhii tak, Yezu nazokalik ε bɔɔ bebá, be ne moma nadi tetel sok bhwoob'ε ɔ. **10** Dáa Yezu nakaben lo bhii tak, nye eezεke ne moma tak náá: «Wεε moma, bot ε zεpit wɔ moo wo e? Ye tok ne mot baadi e dje wɔ ndje?» **11** Moma tak eezεbɔɔza náá: «Ààbe, Gheɲ! Mot ààpakwyesal me ndje sɔs.» Deenek Yezu é boozeke ne ne náá: «Dɔɔ ne mam pe, me ààpatil wɔ ebhete. Tóa yɔ, sa wɔ ààbaasa mesyem.»]

12 Bhii tak, Yezu eebaazelii ne medhuu me bot ε nadi tin ɔ náá: «Ye é mam ε di gwyε ngel di kas kɔ bot ε bɔs djas. Mot aadu me ɔ, nye aanàkwaabaake tɔ ghooghom. Nye waabela gwyε ngel di dje tsik ε.» **13** EFalizyε eezεdji nye náá: «Wɔ lee etεp e nyel'ɔ wɔy wɔ emet ɔ, ye kwyel elεε ε náá, etεp wɔ di lee ε, tok ne ghwyil emyaalaa.» **14** Tin, Yezu eezεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Ye kobe náá, me epelee etεp e nyel'am mam emet ɔ, etεp me di lee ε, ye é tseetse. Etεε náá, me ne gu pe pak me dus ε, ne pe pak me di tó ε. Deenek, biyɔ, bi ààgu pe pak me nadus ε, ne pe pak me di tó ε. **15** Bi pée me ε ne etsoɲ ee bi di pée bot ε bɔs ε. Mam ààpée bot. **16** Guka náá, mam ε pée bot ɔ, epée bam aadi é, tεte mεpéea. Etεε náá, tɔ epée bam, me tok mam me emet. Me pée bot ε, bis ne Saag'am, mot nadhis me ɔ. **17** Tɔ etsi bin, ye é kwyala náá, bot ebá ε di kaada tεp tyee wat ɔ, tεp tak ε tseetse. **18** Ye é mam nakuma nyel ε di lee bin etεp bam. Dɔɔ ne Saag'am, mot nadhis me ɔ, epebaalyaal etεp bam.» **19** Tin, wɔ gwaa eFalizyε zεdji nye náá: «Soog ε wo?» Yezu eezεbɔɔza náá: «Bi ààgu me. Bi ààbaagu pe

Saag'am. Bi epedi é di, é gu me ɔ, pe bi ne gu pe Saag'am.»

20 Yezu nadi é dje bot melyo deenek ε, nyey tɔ kok Ndjaa-ebuwa. Nye nadi é e ngwoob ebɔɔl ε bot nawewa epata ee be nadii zye, zεpek Zεeb ne ye é. Tin, Yezu nabe ààmɛtaa etεε náá, ewala nabe náá, nye naamɛtaa ε, nabεε ye dinaa ààkum. **21** Yezu eebaazeke ne nɔɔ náá: «Mε waatɔ, bi ε waasaa mε. Tin, bi ε waagwye tɔ esyem bin. Bi aanàkum pe pak mε aatɔ ε.» **22** Tin, eYuda eezɛdjinel pak'ɔɔ náá: «Nye aatɔ bilak ε, keyeeda, etεε náá, nye ke ε náá: “Bi tok ne ghwyil etɔ pe pak mam aatɔ ε”.» **23** É di'enek, Yezu eezεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Biyo, bi ε bot ε si; mam ε mot pe εko. Bi ε bot ε bɔs'ak, mam tok mot bɔs'ak. **24** Eteɖ tak ε mε ke ne nen náá, bi aagwye tɔ mesyem min. Tsɛɛtsɛ bi aagwye tɔ mesyem min, bi ε di ààmyaal náá: “Ye é mam ε di mot mε di lεε náá, ye é mam ɔ.”» **25** EFalizye zokabaazɛdji Yezu náá: «Wɔy é yɔ zε?» Yezu eezεbɔɔza náá: «Mε ε mot mε nanyel elεε bin e mɛken mε melyo mam ε. **26** Mε be é mε eekoolii bεte ne etεɖ kɔ esu ε lin, ne yii epée bin. Deenek, mot nalwom mε ɔ lεε etεɖ ee tsɛɛtsɛ, etεɖ ee mε nadjek dǎa lε ε, mε epegoola ye ne bot kɔ bɔs.» **27** Eghɛɣ nye nadi lii deenek ε, bot nabεε ààsiiza náá, nye nadi lii ε, dum ne Sεεg. **28** É di'enek, Yezu eezεke ne nɔɔ náá: «Esok bi aakan eben Sεɛɣɛɛ Mɔn Mot ε, é di'enek bi ε waagwyak náá, etεɖ mε nalεε é ye é tsɛɛtsɛ. Bi ε waagu náá, mam ε di mot mε di lεε náá, “ye é mam” ɔ. Bi ε waagu náá, mam ààsa esonok ne ekwosak ε lyem'am. Mε lεε ε etεɖ ee Saag'am nalyo mε ε. **29** Mot nalwom mε ɔ, nye é lɔɔg wat bis ne ne. Nye ààpabet mε mam emet, etεε náá, mε dyeebasa é, esa ee lyem'ε di ekwyel ε.» **30**

Dáa Yezu nadi lii deenek ε, bot εbuepe naadum koŋ ne ne.

31 Tin, Yezu eezeke ne eYuda nadum koŋ ne ne ɔ náá: «Bi ε ke to esosoob dáa mekpa mam di kwyel ɔ, bi ε bedjekel bam ne tseetse. **32** Etep tak ε di náá, bi ε waagu etseetse, bhii tak, etseetse waapek bin to ekwom.» **33** Be eezebɔɔza náá: «Bis ε ɔɔ bedha ε Abalaam, bis dinaa àapaakodi ekwom e mot dhiiti dwoo. Etep ye wɔ di ke náá: “Bi ε waapekaa to ekwom”?» **34** Tin, Yezu eezebɔɔza ne nɔɔ náá, «Ne tseetse me lee bin ε náá: bot djas di sa mesyem ɔ, be é ekwom e mesyem. **35** Deenek, ye é tseetse náá, mɔn ε di mot mebyel na kɔm-kɔm, ààkabe kwom. Mot di kwom ɔ, tok ne ghwyil ε liiza mot mebyel na tseetse. (aiōn g165)

36 É di'enek, ye be náá, mɔn eepɛk wɔ to ekwom ɔ, wɔ moo é peka ne tseetse. **37** Me ne gu náá, bi ε ɔɔ bedha ε Abalaam. Ha etep ye bi di saŋ egó ε me? Ye é etee náá, bi ààmyaal etep ee me di lee bin ε. **38** Mam lee bin ε etep ee me nabee pe daa Saag'am ε. Ye kabe biyɔ ɔ, bi sa ε etep seeg'en nalyaal bin ε.» **39** Wɔ gwaa be baazebɔɔza ne Yezu: «Yiso seeg ε Abalaam.» Deenek, Yezu eezeke ne nɔɔ náá: «Bi epedi é ɔɔ ε Abalaam e tseetse ɔ, pe bi sa étep ε dáa nyey. **40** Me eelee bin etseetse ee Zeeb nalyaal me ε. Tin, bi kakwyel ε egó ε me. Abalaam nabee ààsa deenek. **41** Biyɔ, bi sa ε mesa me wat bi ne seeg'en.» Be eezebaayala ne Yezu náá: «Bis tok ɔɔ mbel, bis ε ɔɔ du etee náá, Seeg'es ε Zeeb nye emet.» **42** Yezu eebaazebɔɔza ne nɔɔ náá: «Zeeb epedi Seeg'en ɔ, pe bi epekwyel me. Etee náá, Zeeb ε nadhis me. Me di wak ε e di ε Zeeb. Me nabee ààzye kɔ ekwosak ε lam. Ye é Zeeb ε nadhis me. **43** Etep ye bi di ààgwak etep ee me di lee bin ε? Ye é, etee

náá, bi tok ne ghwyil egwak etep bam. **44** Deenek seeg'en
 ε Dim mot mekɔŋ. Tin, bi dyeebasa ε, mesa me seeg'en di
 kwyel ε. Nye nadi é, mot egó ε bot, kana bɔs nanyelaa ε.
 Nye dinaa àapaakoke tɔ etsɛtse etɛ náá, etsɛtse tok tɔ
 lɛ. E sok nye di, nye moo lɛɛ elɛɛ ɛtsal ε, nye lɛɛ ye é ne
 lyem wat. Etɛ náá, nye é mot ɛtsal, nye é seeg mekɔŋ. **45**
 Tin, ye kabɛ mam ɔ, me dyeebaleɛ etep ee di tɛɛtse ε.
 Étɛp tak ε bi di ààmyaal me. **46** Tɔ lɔɔg'en, eze aaben djin
 náá, me eesa mesyem? Ha ye kabɛ náá, me eelɛɛ etep
 ee di náá, ye é etsɛtse ɔ, étɛp ye bi di ààmyaal me? **47**
 Mot di mot Zɛɛb ɔ ne gwak mekpa ε Zɛɛb. Tin, dáa bi di
 ààgwak mekpa mam ε, ye lyaal ε náá, bi tok bot ε nadus
 pɛ dáa Zɛɛb ɔ.» **48** Tinaak eYuda zokazeke ne Yezu náá:
 «Bis ε ne gham ne eke ε náá, wɔ ε mot Samali, wɔ ε ne
 elyeeb tɔ lɔ.» **49** Yezu eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Ààbɛ! Me
 tok ne elyeeb. Me kwyel ε edjɛ duu ne edil ε Saag'am.
 Ka bela náá, biyɔ, bi ààkwyel edil me ne edjɛ me duu. **50**
 Mam ààsaa duu kɔ esu ε lam met. Etɛ náá, ye é ne mot
 ngɔt di saa duu'am. Nye é di péɛ bot tɔ epiki. **51** Tɛɛtse
 me lɛɛ bin etep e tɛɛtse é náá: mot di eke dáa mekpa
 mam di elɛɛ ɔ, nye aanàkwaagwyɛ.» (aiɔn g165) **52** EYuda
 eebaazeke ne ne náá: «Tin, bis eemyaal tɛɛtse náá, ye é
 mbee sisim é di dhek wɔ! Etɛ náá, Abalaam naazegwyɛ.
 Bɛngoolɛɛ ε mekpa ε Zɛɛb naabaazegwyɛ yɔbɔ pɛ. Bɔɔ djas
 naazegwyɛ, wɔ kabaake é náá: “Mot di eke dáa mekpa
 mam di elɛɛ ɔ, nye aanàkwaagwyɛ.” (aiɔn g165) **53** Abalaam,
 seeg'es, naazegwyɛ. Wɔ kwyel elɛɛ náá, wɔ é boo-mot ne
 ne? Bɛngoolɛɛ ε mekpa ε Zɛɛb naabaazegwyɛ yɔbɔ. Wɔ
 gek náá, wɔ é zɛ?» **54** Tin, Yezu eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Ye

be náá, me duwal nyel'am mam emet o, yenek duu tak ààval sonok wat. Mot di dje me duu o, ye é Saag'am. Bi dyeebake ko esu e le náá: “Nye é Zeebes”. **55** Ghuna bi ààgu nye. Tin, bela náá, mam ne gu nye. Me é pe ke náá: “Me ààgu nye” o, pe me é mot etsal dāa biyo. Tin, ye tok deenek, etee náá, mam ne gu nye, etep tak e me di eke dāa mekpa me di lyo e. **56** Abalaam seeg'en naamyala, etee náá, nye nadi bwood dwooo ezye e lam. Nye naabee, bhii tak, lyeme naadyeebamyala ebupe.» **57** Tin, eYuda eebaazake ne Yezu náá: «Wɔ dinaa ààpaakokum-kumak membu mekam-meten. Wɔ lee e náá, wɔ naabee Abalaam e?» **58** Yezu eezebɔɔza ne nɔɔ náá: «“Iyoo” me lee bin etep e tseetse náá, esok ne Abalaam ne byel, me e tak.» **59** É di'enek, be é boozetek mekok etep ewus e Yezu. Nye eezesɔwa, bhii tak nye eezewyis to kok Ndjaa-ebuwa tyee syaab.

9 Dāa nye nadi tɔ gba-gba e, Yezu eezeebe mot ngot nadi ne ebé e edhim kana dwooo mebyel me o. **2** Wɔ gwaa bedjekel be zokazedji nye náá: «Labhi, ha étep ye mot tak nabyel ne ebé e edhim? Ye é étep mesyem me met ohoo etee náá, seeg ne nyeeeg naasyem?» **3** Yezu eezebɔɔza náá: «E tok tep mesyem me seeg ne nyeeeg, neghu yii bot be. Nye bé edhim e, etee náá, mesa me mebwala me Zeeb neewyis kel ko esu e le. **4** E sok di náá, ye dinaa e mwoos dwooo e, ye goka é mena saka mesa me mot nadhis me o. Pum moo é ekunaaepe, esok ye aadi náá, mot aanàkwaabaakwak esa mesa e. **5** E sok me di, me dinaa ko bɔs'ak e, me e mot di dje gweye ko bɔs o.» **6** Bhis nye nazelii deenek e, Yezu eezesee metel e bɔs. Bhii tak

nye eezepul bɔs nɛ yɛ, nɔɔ bɔtɔ tak, zɛlɔɔb emis mɛ mot edhim yenɔk. 7 Bhii tak, Yezu eezɛke nɛ nɛ nɔ́á: «Tɔ́a kɛgwyii mis pɛ tok mɛdii Silowe.» Ɛkpa ɛ Silowe kwyɛl ɛlɛɛ ɛ «Mot lwoma». Tin, mot edhim yenɔk eezɛnɔɔ nyel, tɔ́, kɛgwyii mis. Dáa nye nasilal ɛ, nye eezɛsik. Dáa nye nabula ɛ, ye nabɛɛ, nye moo tin é bee ɛnyɔɛpɛ. 8 Bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ nadidi é let mendjaa wat sok ɔ, nɛ bot ɛ nadi ebee dáa nye nadi sok é bɔɔ esa nɛ bot ɛ. Bot ɛ tak zɛni é zɛdjinel pak'ɔɔ nɔ́á: «Ye tok mot nadidi ndiindil é ngwoob gba ebɔɔ esa nɛ bot'aak e?» 9 Tin, bak bot nɔ́á: «Hɛɛɛ ye é nyɛy.» Yak kyee bot nɔ́á: «Ààbɛ! Ye tok nyɛy. Bɛ nɔɔɛl é nɔɔɛla.» Tin, mot'enɔk eezɛke nɛ nɔɔ nɔ́á: «Ye é mam.» 10 Tin, bɛ eezɛdji nye nɔ́á: «Ha mis mɔ ka bɛɛɛl dáa?» 11 Mot'enɔk eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ nɔ́á: «Mot di djóoaa Yezu nɔk é sɛɛ mɛtɛl é bɔs. Bhii tak nye eezɛnɔɔ bɔtɔ tak, lɔɔb mɛ yɛ é mis. Bhii tak, nye eezɛke nɛ nam nɔ́á: “Tɔ́a, kɛgwyii mis pɛ tɔ tok mɛdii Silowe.” É di'enek, mɛ eezɛtɔ́ kɛgwyii mis. Tin, mɛ moo bee ɛnyɔɛpɛ!» 12 Bɛ eebaazɛdji nye nɔ́á: «Mot tak moo wo?» Tin, nye eezɛbɔɔza nɔ́á: «Mam ààgu.» 13 Tin, bɛ eezɛzyɛ nɛ mot nadi sok nɛ ɛbɛ ɛ edhim ɔ, pɛ daa ɛFalizyɛ. 14 Yezu nasa bɔtɔ, tsik nye nɛ yɛ é dwoo saba. 15 Etɛp tak é ɛFalizyɛ pɛ yɔbɔ kyee nabaadji nye dum nɛ sa nasɛɛ etɛp mis mɛ neebɛɛɛl ɛ. Deenek, nye é boozebɔɔza nɛ nɔɔ nɔ́á: «Nye eelɔɔb mɛ ebɔtɔ é mis. Bhii tak, mɛ eetɔ́, kɛgwyii mis. Tin, mɛ moo nenak é, é bee ɛnyɔɛpɛ.» 16 Bɛdhiiti bot pak ɛFalizyɛ moo tin é ke pak'ɔɔ nɔ́á: «Mot sa kwaambi etɛp dáak ɔ tok lwomaa ɛ Zɛɛb. Etɛɛ nɔ́á, nye ààduwal etsi Zɛɛb dum nɛ dwoo saba.» Yak kyee bot pak'ɔɔ nɔ́á: «Mot mesyem tok nɛ ghwyil

esa endem e mebwala mak.» Tin, eFalizye moo tin é, be
 eezesyaala pak'ɔɔ dum ne tɛp tak. **17** Wɔ gwaa eFalizye
 tak baazɛdji mot edhim natsak ɔ náá: «Mba wɔy wɔ emet,
 wɔ ke dǎa dum ne mot be é mis mɔ ɔ?» É di'enek, nye
 eezɛbɔɔza náá: «Nye é ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb.» **18** Bela
 tin náá, ekukuma eYuda nabɛɛ ààkwyɛl ɛmyaal náá, nye
 nadi sok é, ne edhim, mos nye moo nyaa-sok. Eɛp tak é
 be nabaadal sɛɛg ne nyɛɛg mot tak náá, be zyɛ. **19** Etɛɛ
 náá, be neezɛdji be. Tin, be eezɛdji be náá: «Ye é tsɛɛtsɛ
 náá, nwyak é mɔn'en e? Ye é tsɛɛtsɛ náá, nye nadi sok é,
 nye byel ɛ ne ɛbɛɛ edhim e? Ye sa dǎa, etɛɛ náá, nenak,
 mis mɛ nyaa-sok?» **20** Sɛɛg ne nyɛɛg eezɛbɔɔza náá: «Bis
 eegwyak náá, ye é mɔn'es. Nye nabyel é ne ɛbé ɛ edhim.
21 Nenak nye moo bee ɛnyɔɛpe. Tin, dǎa nye tsak ɛ, mot
 tsik nye ɔ di náá, bis ààgu yisɔ. Djika nyɛy nye emet. Etɛɛ
 náá, nye moo é ne membu di náá, nye é ne ghwyil ɛlɛ bin
 nye emet dǎa e sael ɛ!» **22** Sɛɛg ne nyɛɛg nalii deenek é,
 etɛɛ náá, be nadi kaab ekukuma eYuda. Etɛɛ náá, be nadi
 egu náá, mot aake náá, Yezu é Mesia ɔ, mot tak ɛ waasɔaa
 tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. **23** Ye é, éɛp tak ɛ sɛɛg
 ne nyɛɛg nake náá: «Nye moo é ne membu di náá, nye é
 ne ghwyil ɛlɛ bin nye emet dǎa e sael. Djika nye, nyɛy
 nye emet!» **24** Wɔ gwaa eFalizye zokabaadjoo mot edhim
 natsak ɔ, djooa sis. Be eebaazɛke ne ne náá: «Lɛɛa bis ne
 tsɛɛtsɛ emis ɛ Zɛɛb, etɛɛ náá, bis ne gu náá, mot yenɔk ɛ
 mot mesyem.» **25** Nye eezɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «Mam ààgu
 yam, nɛghu nye é mot mesyem ɔ. Mam gu ɛ sa wat náá:
 Mɛ nadi é ne edhim. Nenak, mɛ moo bee ɛnyɔɛpe.» **26**
 EFalizye eezɛdji nye náá: «Nye sa wɔ ye? Nye tsik mis

mɔ dɔ́á?» 27 Mot yenɔk eeɓaazeɓɔɔza ne nɔɔ náá: «Me eezeele bin, bi ààkwyel egwak. Eteɓ ye bi di kwyel náá, me baabasal bin ye esok ebá? Me bee e náá, bi epekwyel náá, bi di bedjekel be!» 28 Tin, be eezeele nye, be eezeke ne ne náá: «Ye é wɔy e di djekel mot tak, etee náá, biso e bedjekel e Moiiiz. 29 Bisɔ ne gu náá, Zeeb naalii ne Moiiiz. Ye kabe nyey ɔ, bis ààgu nye, ààbaagu pe pe kyee nye nadus e!» 30 Mot edhim natsikaa ɔ, zokabaake ne nɔɔ náá: «Beeka, sa me di djoka ye é yenek: Bi ààbaagu pe kyee nye nadus e, dhi biyɔ é bee náá, nye é tsik me. Ye é me di bee enyɔɓe'aak. 31 Bela náá, mena ne guka náá, Zeeb ààgwak bot e mesyem. Nye dyeɓbagwak e bot e di duwal nye ne esa ekwosak e le ɔ. 32 Kana ɓɔs nalookusel, mena dinaa ààpaagwak sok náá, dhiiti mot epetsik mis me mot nabyel ne ebé e edhim ɔ. (aiōn g165) 33 Mot'ak epedi é ààdus pe daa Zeeb ɔɔ, pe nye aanàkwaasa eteɓ e meɓwala me nye di esa'aak.» 34 EFalizye eezeke ne mot yenɔk náá: «Kana dwoo meɓyel mɔ, keyaka ne dwoo pan mos'ak, wɔ e “tɔɓ” to mesyem. Da mbi mot dɔ́á wɔy e zelyo bis e?» Bhis nye nake deenek e, wɔ gwaa be zeso nye to ndjaa mendjaala me eYuda. 35 Dɔ́á Yezu nagwak náá, eFalizye naaso mot yenɔk to ndjaa mendjaala me eYuda e, nye é boo zeboma ne ne. Nye eezedji nye náá: «Wɔ ne edum koɲ ne Seɲɲele Mɔn Mot e?» 36 Tin, mot yenɔk eezɓɔɔza ne Yezu náá: «Leɛa me, Gheɲ, ye é eze, éteɓ me needum koɲ ne ne.» 37 Yezu eezɓɔɔza ne ne náá, «Wɔ epebee nye, etee náá, nyey e di sok bhwoob'ɔ, nye é di lii ne nɔ nenak'aak.» 38 Tin, mot yenɔk eezɓɔɔza náá: «Gheɲ, me eedum koɲ ne nɔ!» Bhii tak, nye eezekwyit meɓɔ si sok bhwoob e Yezu,

éteṗ eduwal nye. **39** Yezu eezebil ekpa náá: «Me nazye ko bɔs'ak ε, etee náá, bot neezeṗééaa. Etee náá, mis me bot ε edhim neeberjel. Etee náá, bot ε nadi nyaa sok ɔ, neebela edhim.» **40** Bedhiiti eFalizye nadi e bhaaz'ε ɔ, naagwak dáa nye nalii deenek ε. Wɔ gwaa be zedji nye náá: «Bot ε edhim tak ε dɔɔ ne biso e?» **41** Yezu eezεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Bi eṗedi é bot ε edhim ɔ, pe bi ààpasa mesyem. Dáa bi di ke náá: “Bis epebee” ε, éteṗ tak ε bi di to ndje sɔs dáa bot ε mesyem.»

10 Yezu eezeke náá: «Me lee bin ε eteṗ e tseetse náá: Mot ε di ààni to beeba ebhata pe eniel ɔ, nye tsel peeb tselak e dhiiti di ɔ, yenɔk mot ε mot djii. Nye é mot ebhooba. **2** Deenek, mot di ni pe ebe ε beeba ebhata ɔ, nyey ε di mbaalel ebhata. **3** É di'enek, mot di baal beeba ebhata ε waadi nye ebe ε beeba. Tin, ebhata ε waagwak gwoode, bhii tak nye ka djoo be, ngɔngɔt ne min mɔɔ. Bhii tak nye é wyisal be pe kel. **4** Bhis nye aazewyisal bɔɔ djas pe kel ε, nye kake é pe sok. Ebhata é du nye pe bhis, etee náá, be ne gu gwoode. **5** Tin, ebhata tok ne ghwyil edu ndjon mot. Deenek, ye be náá, be ààgu mot tak ɔ, be waakaab nye, tó etsetape, etee náá, be ààgu gwoode.» **6** E sok Yezu zelee be kana ε, bot ε nadi gwak nye ɔ, nabee àànyɔ emet esuk ε kana tak. **7** Yezu eebaazeke náá: «Me lee bin ε eteṗ e tseetse náá: Ye é mam ε di ebe ε eniel beeba ebhata. **8** Bot djas nazye esok ne nam ɔ, nabee bot ε djii, bot ε ezem. Deenek, ebhata nabee ààgwak be. **9** Ye é mam ε di ebe ε ndjaa. Mot aadhaa pe daa lam eteṗ nye neeni ɔ, nye waabela tsik. Nye é ne ghwyil eni ne ewyis dáa nye kwyel ε. Nye waabela edee e dek. **10** Etee náá, mot

djii zye é éteƀ eze djii, ne zegó, ne saab. Mam nazye etee náá, bot neebela tsik, be neebela esa djas di egoka ne nɔ́ éteƀ be needi tɔ́ mbée tsik ε. **11** «Ye é mam ε di mbée mbaalel ebhata. Mbée mbaalel ka nyel'e gha kɔ́ esu ε ebhata be. **12** Mot nɔ́jaa e mɛsa mɛ ebaal ε ebhata, éteƀ nye neetuudaa ne epata ɔ́. Ye tok nyey di mbaalel ebhata. Etee náá, ebhata tok ye. Nye bee ben é zye ɔ́, nye é ne ghwyil edhuugal esaa ε ebhata da nye kpaa ne ekaab. É di'enek, ben ε waaghaaga esaa ebhata binɔ́k e nyel, nɔ́ be, de be ne etwak ε be. **13** Beeka, ye sɛɛ deenek ε, etee náá, mot tak sa mɛsa ε, eteƀ nye neetuudaa. Nye ààbem ba ne tɛp ebhata. **14** «Ye é mam ε di mbée mbaalel ebhata. Etee náá, mɛ ne gu ebhata bam; ebhata bam pe ne gu ε mɛ. **15** Tyee wat ne d́aa Saag'am di gu mɛ ε; mam pe ne gu Saag'am. Deenek ε mɛ di gwyena tsik'am kɔ́ esu ε ebhata bam. **16** Mɛ ε ne bedhiiti ebhata di náá, be dinaa ààpaani tɔ́ beeba ε. Ye goka é náá, mɛ ke enɔ́ be, eteƀ edjeed ε be. Be é waagwak gwoodam. Bhii tak be waazye bɔ́ be emet zɛɛɛga ne bɔ́ be sɔ́ bɔ́, si mɛko mɛ mbaalel ngot. **17** «Saag'am dyeebakwyel mɛ ε etee náá, mɛ waagel nyel'am, bhii tak da mɛ ε baabulal ye. **18** Mot tok ne ghwyil enɔ́ tsik'am. Ye é mam mɛ emet ε di gwyena ye ne ekwosak ε lyem'am. Mɛ ε ne ghwyil edje ye. Mɛ ε ne ghwyil ε ebaanɔ́. Ye é ne eghɛɣ ε saag'am ε mɛ nasa deenek.» **19** Mɛkpa menek naabaazɛwa mɛbɛka elyɛɛpe pak eYuda. **20** Kyee wat eYuda náá: «Mot tak ε ne elyeeb tɔ́ lɛ! Nye é mot mɛlyet! Éteƀ ye bi di gwak eteƀ be?» **21** Yak kyee náá: «Mot di ne elyeeb tɔ́ lɛ ɔ́, tok ne ghwyil elii d́aa nye di lii'aak. Elyeeb ε ne ghwyil etsik mot edhim nye nyaa sok

e?» **22** Ye nabee, e mbu kwol, pe Yeluzalem be nadi ebol ebyon e be nadi taala dwoo Ndjaa-ebuwa nadiiaa e. **23** Yezu nadi duula si bhaaz me kok Ndjaa-ebuwa nagetaa din e «bhaaz e Salomɔn» e. **24** Tin, wɔ gwaa eYuda zeseega e ngwoobe, be é boozedji nye náá: «Wɔ kwyel e náá, bis di ebhwood kekum yaa ewala? Neghu wɔ e Mesia ɔ, leea bis enyɔɔpe, etep bis neegwak.» **25** Yezu eezebɔɔza ne nɔ náá: «Me nabee, me ezelee bin, bi ààkwyel edum e koɲ ne nam. Sonok esa e mebwala me me di sa ne din e Saag'am e ye epetajal me. **26** Tin, bi di ààdum koɲ ne nam e etee náá, bi tok tɔ esaa e ebhata bam. **27** Esaa e ebhta bam ne gwak gwoodam; me ne gu be. Etep tak e be di du me. **28** Me epedje be tsik na kɔm-kɔm, be aanàkwaadiib dhiiti dwoo. Mot tok ne ghwyil dek me ba. (aiōn g165, aiōnios g166) **29** Sa Saag'am nadije me e, eedhaa esonok djas. Etep tak e di náá, dhiiti mot tok ne ghwyil edek sa tak tɔ mbɔ Saag'am. **30** Mam ne Saag'am, bis e mot ngɔt.» **31** Tin, wɔ gwaa eYuda baazetek mekok étep be neegó nye ne ye. **32** É di'enek, Yezu eezeke ne nɔ náá: «Me eedyebazelyaal bin embée mesa me Saag'am. Tɔ mesa menek djas, kɔ esu e yaa mesa me me sa etep me goka ne egóaa ne mekok?» **33** Tin, eYuda eezebɔɔza ne ne náá: «Bis ààsarɲ egó e wɔ ne mekok etep mbée mesa. Bis aasarɲ ego e wɔ etee náá, wɔ epebyasal Zeeb! Dhi wɔy di mot, wɔ kwyel elyaal bot e náá, wɔ e Zeeb!» **34** É di'enek, Yezu é boozebɔɔza ne nɔ náá: «Tɔ etsi bin, ekwyala ke e náá: “Me ke e náá, bi e bezeeb.” **35** Mena ne guka náá, mena tokeka ne ghwyil edis sa zeekwyalaa e. Deenek, Zeeb djóo bot e di gwak mekpa me ne bot e di myaal ye ɔ, “bezeeb”. **36** Ye kabe

mam ɔ, Saag'am naazetɔ me, bhii tak Nye eezelwom me ko bɔs. Eɛp ye bi di ke náá, me eele Zɛɛb, etɛ náá, me eele náá: “Me ɛ Mɔn Zɛɛb” e? **37** Ye be náá, mesa me me di sa ɛ, tok mesa me Saag'am ɔ. Ye é deenek ɛ bi aadi ààdum koɲ ne nam. **38** Ye kozobe náá, bi ààdum koɲ ne nam ɔ. Dumka koɲ dum ne endem e mebwala me me di sa ɛ. Eɛp bi neegu gua wat náá: Saag'am ɛ to lam; deenek mam ɛ to le.» **39** Tin, be nabaadie, é saa dǎa be met nye. Nye naadus be e membɔ. **40** Bhii tak Yezu eebaazetɔ pe yii kyiid dii Yulɔn, e di Zaɲ Nduuel-bot nadi é duu bot Zɛɛb sok ɔ. Nye eekedi ba melu penek. **41** Tin, wɔ gwaa medhuu me bot zokazyɛ pe nye nadi é. Bot ɛ tak eezɛke ne ne náá: «Zaɲ nabɛ ààsa dhiiti ndem mebwala me wat. Beeka náá, etɛp djas nye di lee dum ne mot tak ɛ djas ɛ tsetse.» **42** É di'enek, bot ebuepe naazɛdum koɲ ne Yezu.

11 Dhiiti mot ngɔt din ɛ le nabɛ Lazaad, zokazɛɛ. Nye nadidi ɛ ko ghaada di djóoaa Bhetani ɛ, dɛl ɛ Maali be ne mɔn nyɛɛg Maat. **2** Maali ɛ moma naso elas menanas ko meko ɛ Gheɲ Yezu ɔ, da bhii tak nye é zɛsuɲal ne bhoɔ ɔ. Ye é dhem, Lazaad ɛ nadi be. **3** Boa binɔk bebá ɛ, zokazelwom mot, nye lee ne Yezu náá: «Gheɲ, sɔɔ wɔ di kwyɛl ɔ epebe.» **4** Dǎa Yezu nagwak bhaadal tak ɛ, nye é booke náá: «Lazaad epebe. Ebe ɛ tak tok etɛp nye neegwyɛ. Deenek ɛ, etɛ náá, dék ɛ Zɛɛb neenyen emis me bot. Deenek ɛ etɛ náá, Mɔn Zɛɛb neebaabela dék é mis me bot, dum ne tɛp tak.» **5** Bela tin náá, Yezu naadyeebakwyɛl Maali, ne Maat zenɔɔ dhemɔɔ Lazaad. **6** Ghuna dǎa nye nagwak bhaadal náá Lazaad epebé ɛ, nye naabaadjaasi melu membá bhii tak ko dɛl ɛ nye nadi

é, nyey ààtó. **7** Bhii tak nye eezake ne bedjikel be náá: «Djhooka sikeka pe kyee dik Yude.» **8** Tin, bedjikel eezake ne ne náá: «Labhi, be aalóo ne saŋ egó ε wɔ ne mekok penek koko-ε-koko. Mos wɔ baakwyel ε, étó penek e?» **9** É di'enek, Yezu eezεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Mwos wat ε mewala kam ne ebá. Mot ε ke tɔ gwyε mwos ɔ, nye aanàkwaabema ebek. Etεε náá, nye epebee gwyε enyɔɔpe. **10** Tin, mot ε keepum ɔ, nye waabema ebek. Etεε náá, nye tok ne sa aasa náá, nye bee ze enyɔɔpe.» **11** Bhis Yezu nake deenek ε, nye é boo baakel náá: «Mɔɔ sɔ yena Lazaad eedhaa gó. Me epetó, kedjem nye.» **12** Bedjikel eezεbɔɔza náá: «Gheŋ, ye be náá, nye eedja gó ɔ, nye waatsak.» **13** Yezu nadi lii deenek ε, étεp esyee ε Lazaad. Bedjikel be nagu ε náá, nye nadi lii ε, dum ne tεtε gɔ. **14** Tin, Yezu é boozelee be mεpyεmε ààsyeeba náá: «Lazaad eegwyε. **15** Me epemyaala etεε náá, me bεε ààdi penek. Ye waasa náá, bi dum koŋ ne nam. Tin, djhokaka pe kyee nye di ε.» **16** Tin, Toma nagetaa din ε «Ewas» ɔ, eezake ne bak bedhiiti bedjikel náá: «Djhootóka, ye be esyee ɔ, be gó menabelka djas.» **17** Dáa Yezu nakum ε, Nye eegwak náá, Lazaad moo ne ediyo mos ε melu mená. **18** Tinaak, neŋ pak dεl Bhetani ne Yeluzalem nabεε tyee ekilometεε elεl. **19** É di'enek, bεtε ne eYuda nabεε, be ezye pe daa Maali ne Maat étεp ezεdje be ghwyil kɔ esyee ε dhem'ɔɔ. **20** Dáa Maat nagwak náá, Yezu eetuula ε, wɔ gwaa nye zetó, keboma ne ne. Tin, Maali eezelik ye ndiidil pe ndjaa. **21** Maat eezake ne Yezu náá: «Gheŋ, wɔ epedi wak ɔ, pe dhem'am ààpagwyε. **22** Deenek, me ne gu náá, dɔɔ ne nenak, esonok djas waawaab ne Zεεb ε, nye waadjε wɔ.»

23 Tin, Yezu zεbɔɔza náá: «Dhemɔ ε waagom tɔ esyee.»

24 Maat eezεbɔɔza náá: «Mε ne gu náá, nye waagom tɔ esyee e dwoɔ mesik, esok bot djas aazεgom tɔ esyee ε.» 25

Yezu zokabaazeɔɔza náá: «Ye é mam ε di egomel ε bot ε nagwye ɔ. Mam ε di tsik. Mot ε dum korj ne nam ɔ, nye waabela tsik, ye nàkozodi náá, nye naazεgwye. 26 Tin, mot di ne tsik, e dum korj ne nam ɔ, nye aanàkwaagwye. Wɔ eemyaal e?» (aiōn g165) 27 Maat eezemyaal náá: «Iyoo Ghej. Mε ne gu náá, wɔ ε Mesia, Mɔn Zεeb. Wɔ ε di mot Zεeb nakεk náá, nye epezye kɔ bɔs ɔ.» 28 Bhis mekpa menek, Maat eezεsik pe ndjaa kedjoo mɔn nyeεg Maali. Tin, nye eezenyεjal nye tɔ εlɔ náá: «Lyoel eetuula, nye ke ε náá, wɔ keboma ne ne.» 29 Dáa Maali nagwak deenek ε, nye eezεwyl «ngbat», nɔɔ nyel, tɔ pe pak Yezu nadi é. 30 Ghuna Yezu nabεε, nye dinaa ààkotuula-tuula kɔ del ε tak. Nye nabεε nye dinaa e di be ne Maat naboma ɔ. 31 EYuda naazεmɔ ne Maali tɔ ndjaa étεp edje nye ghwyil kɔ esyee. Dáa be nabee nye nawyl deenek «ngbat», wyis pe kel ε, be eezεdu nye. Etεε náá, be nagek ε náá, nye nató ε pe evit kedje. 32 Bhii tak, Maali zεkum pe Yezu nadi é. Dáa nye nabee nye é, nye eezεghaaga si meko mε. Nyey ne Yezu náá: «Ghej, wɔ epedi wak ɔ, pe dhemam ààpagwye.» 33 Yezu nabee nye, be ne bot ε nadu nye edje. Tin, ye naazesa nye ghonj dhaa nyel. 34 É di'enek, nye eezεdji be náá: «Bi kenεεg muu ε paa?» Be eezεbɔɔza ne ne náá: «Ghej, dha, wɔ neezεbee.» 35 Tin, Yezu eezεdje. 36 Deenek, eYuda eezεke náá: «Beeka dáa nye nadi kwyl nye ε!» 37 Tin, bedhiiti bot pak eYuda binɔk moo tin é ke náá: «Nyey mot di eβεε bot ε edhim mis ɔ, nye be é

ààkwak elu náá, Lazaad nàgwyε?» **38** Ye eezεbaasa Yezu boo ghoη tɔ lyem, bhii tak nye eezetó pe εvit. Ye nabεε tɔ gho εkok kpaka. εvit ε tak nadidi aalaa ε ne boo εkok na bɔk-bɔk. **39** Tin, Yezu eezεke ne nɔɔ náá: «Diska εkok!» Wɔ gwaa Maat, kel mot nagwyε ɔ, zεpesal náá: «Gheη, nye moo mos ε ne melu mená bhis nye nazedelaa ε. Nye é ne ghwyil εka nuub elyεlepe.» **40** Yezu eezεbɔɔza ne ne náá: «Mε be é ààlee wɔ náá, wɔ dum koη ne nam ɔ, wɔ waabee duma ε Zεeb e?» **41** Bhii tak, be eezedis εkok nadi é εbe ε εvit ε. É di'enek, Yezu eezεben mis pe εko, wɔ gwaa nye ke náá: «Saag'am, ghaapeε etεε náá, wɔ eegwak mε. **42** Mε ne gu náá, wɔ eeloozye ne egwak ε mε, Tinaak, mε lii deenek ε, etεε náá, mεdhuu mε bot ε di wak'ak neemyaal náá, wɔy ε nadhis mε.» **43** Dáa nye nazεke deenek ε, wɔ gwaa Yezu zεbam elyεlepe náá: «Lazaad, wyisa!» **44** Tin, mot nagwyε ɔ eezεwyis tɔ εvit. Nye eezεwyis ne mεmbɔ ne mεko ewola ne epes ekaad nye napilaa tɔ tak ε. Dɔɔ ne bhoob dipela ne epes ekaad e tak. Bhii tak, Yezu eezεke ne nɔɔ náá: «Tiika nye epes ekaad binek e nyel nye neeke enyɔεpe. Da bi ε bet nye, nye tó.» **45** EYuda εbuεpe tɔ sama bot ε nazye, zεmɔ ne Maali tɔ esyee ɔ nabee edjema mεbwala mε Yezu nasa ε. Wɔ gwaa be zokazεdum koη ne ne. **46** Tinaak, bεdhiiti bot tɔ sama eYuda tak eezetó, pe daa eFalizye. Be eekεlee be etεp djas ee nasael ε. **47** Tin, wɔ gwaa eboo beghaa-Zεeb ne eFalizye zokazεsεεga tɔ boo kwan eYuda. Bɔɔ náá: «Mena saka dáa? Mot tak dinaa, esa bεte ne eboo endem e mεbwala yenek! **48** Mena betka nye, nye gheesa endem e mεbwala menek ɔ, bot djas ε waadum koη ne ne. Tin, ekukuma eLɔm waazεwaaz

Ndjaa-ebuwa lena ne dhaad mbyak yena.» **49** Mot ngot pak'ɔɔ, din ε le nabee Kayif. Nye nabee boo ghaa-Zeeb e mbu tak. Nye ezeke ne nɔɔ náá: «Bi ààtiibal enyɔɔpe! **50** Bi ààgu sa di nyɔ ne nena ε? Ye goka é mot ngot gwey étep bot ε mbyak yena. Deenek ε di náá, bot ε mbyak yena djas aanàkwaawyeza.» **51** Ghuna nye nabee àadi é ke deenek ne etselal ε le emet. Ye nabela ε náá, nyey ε nadi boo ghaa-Zeeb e mbu tak. Nye nadi lee etep binek ne ghwyil ε Zeeb náá, Yezu ε waagwey kɔ esu ε bot ε mbyak eYuda. **52** Tin suk esyee ε Yezu tak nabee ààbe étep eYuda bɔɔ be met. Ye nabee dɔɔ ne étep eseg e nyel wat bɔɔ Zeeb djas zewyeza «lapa-lapa» kɔ bɔs ɔ. **53** Kana dwoɔ tak, ekukuma eYuda naamyam egó ε Yezu. **54** Etep tak ε Yezu nakat eduula emis eYuda. Tin, nye eezetó pe dhiiti del e ngwoob bal. Din ε del ε tak nabee Efalayim. Penek ε nye nakekweg ba melu be ne bedjekel be. **55** Ye nabee, ebyon ε eYuda di djóaa «Pak» eezekunaa. Bot ebupe nadi dus pe mel mɔɔ, tɔ pe ghaada Yeluzalem. Be nató ε étep be neekedis edhuud esok ne dwoɔ ebyon kum. Be neezesa edjema etsi nadi lee étep mot needi de ε. **56** É di'enek, be moo tin é saa Yezu, ààbee nye. Be moo tin tɔ kok Ndjaa-ebuwa é djinela pak'ɔɔ náá: «Bi ke ε náá, nye é ne ghwyil ezye e ebyon elak mos e?» **57** Ka bela náá, eboo beghaa-Zeeb ne eFalizye naazedje elee náá, mot ε bee Yezu ɔ, da nye é zele be. Ete náá, be nadi sanj emet ε nye.

12 Melu meten ne wat esok ne dwoɔ ebyon ε Pak kum, Yezu eezetó pe Bhetani, del ε Lazaad mot nagwey da nye é gomal nye ɔ. **2** Tin, be eezedjaab edee ete Yezu. Maat ε nadi sa mesa me ekeka edee. Tɔ bot ε nadi kɔ mesa ne

Yezu ɔ, ye nabɛɛ nɛ Lazaad. **3** Wɔ gwaa Maali zokanɔɔ pes litele menanas na boo metan nadi djóoaa naad ɛ. Nye eezɛkɔ elas ɛ tak, so kɔ meko ɛ Yezu. Bhii tak nye moo sugal ye nɛ bhoo lo'ɛ. Tin, menuub mɛ menanas menek zokadjala ndjaa djas. **4** Mot ngɔt tɔ bedjekel ɛ Yezu, Yudas Iskaliot, mot aakeka Yezu ɔ, eezɛke náá: **5** «Étɛp ye mena di ààbɔmsa menanas mɛ tak ɛ nɛ boo metan? Da nɔɔ epata mekam-mɛtɛn nɛ wat tak, djɛ nɛ bedjel ɛ bot.» **6** Nye nabɛɛ ààke deenek, etɛɛ náá, nye nadi gek bedjel ɛ bot ghoŋ. Nye nadi eke deenek ɛ, etɛɛ náá, nye nadi é mot djii. Nyey ɛ nadi mɛt kola epata. Nye nadi djii epata ee bot nadi wa tɔ tak ɛ. **7** Tin, Yezu é boobɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Betka moma yak gwyem, etɛɛ náá, nye nakwom menanas menek ɛ étɛp dwoo medela mam. **8** Etɛɛ náá, bi nɛ bedjel ɛ bot ɛ waadi e di wat melu djas. Ye kabe mam ɔ, bi aanàkwaabaadi nɛ nam melu djas.» **9** Betɛɛ nɛ medhuu mɛ eYuda zokazɛgwak náá, Yezu nadi é pɛ Bhetani. Bɛ naazɛtɔ, bɛ nabɛɛ ààtɔ étɛp ekeboma nɛ Yezu nyey nye emet. Bɛ nabaatɔ ɛ, étɛp ekebee Lazaad, mot Yezu nagomal ɔ. **10** Tin, eboo beghaa-Zɛɛb zokabaagwakel náá, ye goka é bɛ gó dɔɔ nɛ Lazaad. **11** Etɛɛ náá, ye é kɔ ɛsu ɛ lɛ ɛ eYuda ebuepe nadi dus tɔ edhuu ɛ lɔɔ étɛp ɛdum ɛ koŋ nɛ Yezu. **12** Tɔ yii melem, zukamwaa nɛ mot nazye étɛp ebyoŋ ɛ Pak ɔ zokagwak náá, Yezu nadi zye pɛ Yeluzalem. **13** Wɔ gwaa bɔɔ djas zokawyis nɛ membo mɛ meɓhi e membo. Bɛ eezɛdus kɔ ghaada, étɛp ekeboma nɛ Yezu. Bɛ nadi tsim náá: «Duu nɛ Zɛɛb! Zɛɛb goka é nɛ ɛsɛɛ mot di zye nɛ din ɛ Gheŋ ɔ metel. Zɛɛb sɛɛ mbɛɛ metel pɛ kɔ Mekoozi mɛ Yisalaɛl!» **14** Tin, Yezu eezɛbela mɔɔ

swooz an. Nye eezedisí kɔ lɛ dǎa ekwýala e mekana me Zɛɛb di elɛɛ ɛ: **15** «Nàbem ba, wɔy, ɛsyees ɛ ghaada Siɔŋ! Beea, mekoozi mɔ ɛpezye, ndiindil kɔ mɔɔ swooz an.» **16** É di'enek, bedjekel be nabe é àànyɔ etiibal etɛp binek. É sok Zɛɛb aaniigal Yezu tɔ dék ɛ, tin be waazetaala náá, ekwýala naazelee etɛp binek kɔ ɛsu ɛ lɛ. Tin, be naasa esa ee nagoka ne ɛsaɛl dum ne ne ɛ. **17** Bot ɛ nadi lɔɔg wat be ne Yezu esok nye nadjóo Lazaad wyis tɔ ɛvit, da nye é gomal nye ɔ. Bot ɛ tak moo tin é lee bot esesee djas nadharj ɛ. **18** Etɛp tak ɛ medhuu me bot nazye, zɛboma ne ne. Bot naagwak náá, nye naasa ndem e mebwala menek. **19** Tin, eFalizye moo sɔs pak'ɔɔ náá: «Bot eebee náá, bot tokape ne ghwyil ebaasa dhiiti sonok e. Etɛɛ náá, bot djas moo é bhis konɛ!» **20** Bedhiiti bot ɛ mbyak eGhɛlek, nadi é tɔ sama bot ɛ nazye pe Yeluzalem zɛduwal Zɛɛb tɔ ebyonj ɔ. **21** Tin, be eezetiila pe daa Filip mot dɛl Bhetsaida pe kyee dik Ghalile. Bɔɔ ne ne náá: «Gheŋ, bis ɛpekwyɛl ebee Yezu.» **22** Tin, Filip eekɛlee Andele, bhii tak bɔɔ djas bebá eezetɔ́, kɛlee Yezu. **23** É di'enek, Yezu zɛbɔɔza ne nɔɔ náá: «ɛwala ɛ Zɛɛb aadje Sɛɛŋɛle Mɔn Mot duu ɛ, eezedjala. **24** Me lee bin ɛ etɛp e tɛɛtɛ, ndu bhisa dyeebadi wat ɛ, ye dinaa ààbeaa. Ye be náá ye eewaaa tɔ bɔs tyee mot di delaa ɛ, ye waawýis, da dje bhum ɛbuepe. **25** Mot di kwyɛl tsik'ɛ ɔ, nye waasu ye. Tin, mot ɛ kwyɛl Zɛɛb dhaa dǎa nye di kwyɛl tsik'ɛ kɔ bɔs'ak ɔ, mot yenɔk ɛ waabaa tsik'ɛ. Nye waadi e di wat be ne Zɛɛb kɔm-kɔm. (aiōnios g166) **26** Mot ɛ di kwyɛl esa mesa mam ɔ, ye goka é náá, mot tak du me. Deenek ɛ di náá, mot-mesa mam aadi é, e di me di ɔ. Deenek ɛ Saag'am aadje duu ne mot di sa mesa

mam ɔ.» 27 «É di mena kadi wak nenak'aak, lo'am moo é zɛm-zɛm nɛ bɛtɛ nɛ esiiza ɛbuepɛ. Ye goka é mɛ ke dǎa? Mɛ ke náá: “Saag'am, pɛka mɛ e sa di kwyɛl ɛzyɛ mɛ e nyel e ɛwala ɛlak nenak”? Tin, ye é, étep sa di kwyɛl ɛ sael mɛ e nyel e ɛwala ɛ ɛlak ɛ mɛ nazyɛ. 28 Saag'am, djɛa din ɛ lo duul!» É di'enek, wɔ gwaa gwood wat zɛbam tɔ gwoo náá: «Mɛ naaloozedjɛ yɛ duu. Mɛ ɛpebaadjɛ yɛ duu djɛa sis.» 29 Ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin, nakwak gwood tak ɔ, moo tin é ke náá: «Ye é ndum bhi!» Bak bot náá: «Ye é dhiiti fɔfɔp ngɔt ɛlii nɛ Yezu!» 30 É di'enek, Yezu eezɛke nɛ nɔɔ náá: «Gwood yenek ààpagék étep'am. Gwood tak gék ɛ étep'en. 31 Mena mooka é é ɛwala bot ɛ bɔs'ak aapɛɛaa ɛ. Deenek, mɛkoozi mɛ bot ɛ bɔs'ak moo zɛsɔaa. 32 Tin, esok mam aadus kɔ bɔs, benaa ɛ, mɛ waadul bot ɛ bɔs djas pɛ daa lam.» 33 Tɔ mɛkpa menek, Yezu nadi lɛɛ ɛ kɔkɔ ɛsyɛe nabɛ náá, nyɛ waagwyɛ é. 34 Tin, mɛdhuu mɛ bot binɔk eezɛke nɛ nɛ náá: «Bis djɛk tɔ mɛkana mɛ etsi bis ɛ náá, Mɛsia aadi é nɛ tsik na kɔm-kɔm. Ha étep ye wɔ ke náá, “Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot aadus kɔ bɔs, da nyɛ é benaa pɛ ɛko”? Yenɔk “Sɛɛɲɛlɛ Mɔn Mot” é zɛ?» (aiōn g165) 35 Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɔɔ náá: «Gwyɛ ngel dinaa pak'en, étep ba mɔɔ ɛwala batsa. Kɛka e di bi dinaa tɔ gwyɛ ngel yenek, e kaab náá, ɛgwyitok ɛzɛkɛbela bin zaka. Etɛɛ náá, mot di kɛ tɔ ɛgwyitok ɔ, ààgu ze nyɛ di tɔ ɛ. 36 Dumka kɔɲ nɛ gwyɛ ngel esok bi dinaa bi nɛ bɛ nɔɔ e di wat yenek. Etɛɛ náá, bi needi bɔɔ gwyɛ ngel.» Bhis nyɛ nalii nɛ nɔɔ deenek ɛ, Yezu eezɛnɔɔ nyel, tɔ, kɛsɔwa ɛtsetaɛpɛ nɛ nɔɔ. 37 Bela náá, ye é tsɛɛtɛ náá, nyɛ naasa bɛtɛ nɛ endem e mɛbwala emis mɔɔ, bɛ nabɛɛ ààdum kɔɲ nɛ nɛ.

38 Deenek ε, etεp e ngoolel-mεkpa ε Zεεb Ezayi nalεε ε, neebela εsuk. Nyε nake ε náá: «Gheη, εze myaal bhaadal yena? Gheη lyaal ze ghwyile?» 39 Ngoolel-mεkpa ε Zεεb Ezayi naalεε ε etεp ee bot bak aadi ààdum koη ne Zεεb ε: 40 «Zεεb naadjε be mis me edhim. Nyε naadiyal etsoη bɔɔ, etεε náá, mis mɔɔ needi àànyaa sok. Náá, etsoη bɔɔ aanàkwaadjε ghwyil emet etεp djas me nasa ne nɔɔ ε. Be é ne ghwyil eliig mis gwyák Zεεb bula pe daa lam étεp me neetsik be.» 41 Ngoolel-mεkpa ε Zεεb Ezayi nake deenek ε, etεε náá, nyε nabεε, nyε eebee dék ε Yezu. Étεp tak ε nyε nadi é lii kɔ εsu ε Mesia. 42 Ghuna tɔ sama ekukuma eYuda, betε ne bedhiiti nadi edum koη ne Yezu. Tin, dáa be nadi é kaab náá, eFalizye é zεkεsɔ be tɔ mendjaa me mendjaala me eYuda ε. Be nabεε ààdi lyaal emyaal ε lɔɔ popoopwon. 43 Deenek etεε náá, be naadyeebadje náá, bot duwal be εbuepe, dhaa dhaηa duu Zεεb di djε bot ε. 44 Yezu eezeben gwood, é ke náá: «Mot ε dum koη ne nam ɔ, nyε ààpadum koη ne nam, mam me emet. Nyε baadum koη ε ne mot lwom me ɔ. 45 Mot ε bee me ɔ, nyε eebee mot lwom me ɔ. 46 Mam zye kɔ bɔs ε dáa gwyε ngel. Deenek etεε náá, mot aadum koη ne nam ɔ needi ààdi tɔ ghooghom. 47 «Mot di gwak melyo mam. Da nyε é di, ààke dáa mεkpa me tak di kwos ε, ye tok mam di kwyεsal nyε ndje sɔs. Etεε náá, me nazye, zεtsik bot ε bɔs. Me nabεε ààzye, zεpée bot ε bɔs'ak. 48 Mot ε byen emyaal ε me ɔ, nyε é peε emyaal mεkpa mam ɔ, nyε eebela lo mesɔ me nyε aapéeaa dum ne tak ε. Ye é melyo me me di lyo ε, paakwyεsal nyε ndje sɔs e dwoo Zεεb aapée bot ε bɔs ε. 49 É di'enek, me aanàkwaalii kɔ ekwosak ε lam. Etεε

náá, Saag'am mot nadhis me ɔ, nabee, nye eedje me elee dum ne mekpa me me di egoka ne lee e, ne etep me goka ne elyo e. **50** Deenek e me di ne gu náá, metij me nye di dje bot e, dje e tsik na kom-kom. Etep tak e di náá, etep ee me di lee bin e, me dyeebalee daa Saag'am nalwom me lee e.» (aiōnios g166)

13 Ye nabee e ges ebyon e Pak. Yezu nadi gu náá, ewala e le nabee, eezekum. Ewala nye aadus ko bos, tó pe daa Seeg to gwoo e. Nye naadyeebakwyel boɔ beɔ be di ko bos e. Nye naakwyel be kekum mesik. **2** Yezu be ne bedjekel be nadi de edee bikoko. Ye nabee, Dim mot mekon eezewa to lyem e Yudas Iskariot, moɔ Simon, gwyes eke seeb e Yezu. **3** Tin, Yezu nadi gu náá, Zeeb e nadhis nye. Nye nawaabaazosik e pe daa le. Yezu ne gu deenek enyɔɔpe. Nye ne baagu náá, Seeg naadje nye eghen ko esa e bos djas. **4** Boɔ é de ko mesa, wo gwaa Yezu zewyel «ngbat». Nye eezedis kuwa é nyel. Bhii tak nye eezeno pes kaad pil e kuu daa dhut. **5** Bhii tak nye eezeso medii to kongo (silba). Tin, nye eezeni, e egwyii e bedjekel be meko. Nye eezeno pes kaad nye napil e kuu daa dhut e, nye moo tin é sujal be meko ne ye. **6** Daa nye nakum pe daa Simon di baadjooa Pyeed e, wo gwaa nye zeke ne ne náá: «Ghen, wo kwyel e, wo neegwyii me meko?» **7** Yezu ezeboɔza ne ne náá: «Sa me di sa nenak'aak, wo aanakwaalee nyɔ emet esuk e tak. Wo aaboomet esuk e tak e ebhis.» **8** Tin, Pyeed ezeboɔza náá: «Ààbe, woy tok ne ghwyil egwyii me meko!» É di'enek, Yezu ezeboɔza ne ne náá: «Me di àagwyii wo meko ɔ, wo tok mot'am.» (aiōn g165) **9** Tin, Simon Pyeed ezeke ne ne náá: «Ye be deenek

ɔ, Gheɲ, nàgwyii me meko ne meko. Zo ka gwyii me dɔɔ
 ne membo ne lo!» **10** Yezu eebaazɛboɔza náá: «Mot di náá,
 nye eezegwyia ɔ, nye tokape ne gwyes egwyia, bhis nye
 gwyiiaa meko ε. Biyɔ, menyel min djas moo é dɛɛ. Tin,
 ye é ne mot ngot tɔ len di ààbɛ dɛɛ.» **11** Yezu nadi gu,
 mot waakeka nye ɔ. Étɛp tak ε nye nake náá: «Etok biyɔ
 djas di dɛɛ.» **12** Bhis nye nazesilal ε gwyii ε be meko ε,
 Yezu eezɛnɔ kuwa ye sɔm e nyel. Nye eebula zɛdisi e
 ngwoob mesa. Tin, nye eezɛbaake ne nɔɔ náá: «Bi eemɛt
 ɛsuk ε sa me sa bin ε? **13** Bi dyeebadjoo me “Lyael” ne
 “Gheɲ”. Bi ε ne gham etɛɛ náá, me ε ye. **14** Ye be náá,
 mam Gheɲ, Lyael'en, me eegwyii bin meko ɔ, ye goka é
 náá, bi gwyii meko me bɛsɔ bin pak'en. **15** Me lyaal bin
 tin ε, dáa bi di egoka ne ebe bɔn nyɛɛg bin pak'en ε. **16**
 Me eelɛɛ bin étɛp e tɛɛtɛ náá, etok ne mot-mesa ngot di
 dhaa kukuma ye. Zɛbaanɔ náá, etok ne ngoola-ngoola di
 dhaa mot nalwom nye ɔ. **17** Tin nenak yak, bi eezegu
 deenek, bi aadi tɔ memyaala ε bi ε di sa dáa me lyaal bin
 ε. **18** «Me ààlii deenek ne biyɔ djas. Me lii ε ne bot ε me
 zeséɛ ɔ. Tin, ye goka é náá, mekpa me Zɛɛb di lɛɛ náá:
 “Mot bis ne ne nadi pyaala epes e tsim ɔ, nye eeliig me
 ɛkoɲ ε wak” neebela ɛsuk. **19** ɛsok ne etɛp bak ne sael, me
 eezepoonyel ɛlɛɛ bin. Etɛɛ náá, esok esesɛɛ tak aazɛsael
 ε, bi neemyaal náá: “Me ε mesia.” **20** Me lɛɛ bin étɛp e
 tɛɛtɛ náá, mot aamyaa mot mam dhis ɔ, myaal ε dɔɔ ne
 nam. Tin, mot aamyaa me ɔ, myaal ε mot dhis me ɔ.» **21**
 Bhis Yezu nazelii deenek ε, ye nabɛɛ, ghoɲ naazemɛt nye
 ɛbuepe. Nye é booke náá: «Me lɛɛ bin etɛp e tɛɛtɛ náá,
 mot ngot pak'en ε waakeka me gha.» **22** Bɛdjekel moo

tin «ziibilii» é gwyakel pak'w, ààgu mot nye nadi eke deenek kɔ esu ε le ɔ. **23** Ngɔt tɔ bedjekel, mot Yezu nadi é kwyel ebuɛpe ɔ, nadisi ε, e ngwoob ε Yezu. **24** Simɔŋ Pyɛɛd eezɛtut nye dis, ɛtɛp nye needji Yezu mot nye nadi é lii deenek kɔ esu ε le ɔ. **25** Tin, djekel yenɔk é zɛsil lo, kel kɔ bet ε Yezu. Bhii tak nye eezɛdji nye náá: «Ghɛŋ, mot tak é zɛ?» **26** É di'enek, Yezu eezɛbɔɔza nɛ nɛ náá: «Mɛ ɛpeduu pes mapa tɔ saan. Mot mɛ aadjɛ nye pes mapa tak ɔ, mot tak ε nɔk.» Bhii tak Yezu eezɛnɔɔ pes mapa, duu tɔ saan, nye eezɛnɔɔ yɛ, djɛ Yudas Iskaliɔt, mɔɔ Simɔŋ. **27** Dáa Yudas nanɔɔ pes mapa tak, dɛ ε, e di tak wat, Satan eezɛni tɔ le. Yezu eezɛke nɛ nɛ náá: «Sa wɔ di kwyel esa ε, lela esa yɛ!» **28** Tɔ sama bot nadi kɔ mɛsa ε, mot ngɔt pak'w nabɛɛ ààmet esuk ε ɛtɛp é nye nadi lii deenek ε. **29** Dáa nabela náá, Yudas ε nadi é met kola epata ε. Bɛsɔ nagu ε náá, Yezu naalwom nye, nye kɛɛbɔm dhiiti esa ee bɛ nadi nɛ gwyɛs tak ɛtɛp ebyon ε. Nɛghu bɛ kɛɛdjɛ dhiiti esonon nɛ bedjel ε bot. **30** Tin, Yudas eezɛnɔɔ pes mapa yenek zɛwyɛl «ngbat», nye eezɛwɛyis tɔ. Ye nabɛɛ ɛgwyitok eezɛgwyiidela. **31** Bhis Yudas nakawɛyis ε, Yezu eezɛke náá: «É di mena kadi wak nenak'aak, dék ε Sɛɛŋɛle Mɔn Mot eezɛnyen. Tin, dɔɔ nɛ dék ε Zɛɛb eenyen tɔ le. **32** [Yɛ bɛ náá, Sɛɛŋɛle Mɔn Mot eedual Zɛɛb ɔ,] yɛ ka lik ε batsa, Zɛɛb nye emet ε waalyaal e mis mɛ bot duu Sɛɛŋɛle Mɔn Mot di nɛ yɛ é. **33** Bɔɔ bam, mɛ ka lik nɛ nen mos ε ba bɔɔ mɛlu batsa. Bi ε waasaa mɛ. Dáa mɛ nalɛɛ nɛ eYuda ε, yɛ é mɛ baadi elɛɛ nɛ nen'aak. Bi tok nɛ ghwyil ezyɛ pɛ pak mɛ di tɔ ε. **34** «Yɛ é mɛ di djɛ bin ɛtiŋ ε na bes náá: Kwyɛlaka pak'en. Ye goka bi kwyɛla pak'en dáa mɛ

nakwyl bin ε. **35** Bi ε kwyla pak'en ο. Deenek ε, bot aagu náá, bi ε bedjekel bam.» **36** Simon Pyed zokazedji Yezu náá: «Gheη, wο tο paa?» Yezu eezebɔɔza ne ne náá: «Nenak yak, wο tok ne ghwyil edu me pe pak me di tο ε. Deenek, wο waaboodu me.» **37** Tin, Pyed ezeke ne ne náá: «Gheη, étep yé me di ààgoka ne edu ε wο nenak? É di me di'ak, me eezemyam edje tsik'am é di yò!» **38** Yezu eezedji ne náá: «Wο eezemyam edje tsiko kò esu ε lam e? Tin, beta me lee wο tseetse náá, esok ne bekuu ne kòk, ye aaka bela, wο eezeswonal me tyee esok elél.»

14 Yezu ezeke ne nɔɔ náá: «Sa mot ààbem ba. Dumka koη ne Zeb, da bi ε baadum koη ne nam. **2** Medheη ne bu tɔ ndjaa Saag'am. Ye é pe diε, ààbe tak ο, pe me eeleε bin. Étep tak ε me di tο étep ekekoobal bin di ee bi aakedi ε. **3** Bhis etó ε lam kekoobal bin e di ε, me aakazyε zesaa bin étep bi needi e ngwoobam. Bi needi e di mam aadi ο. **4** Bi ne gu ze di dul bot pe pak me di ε.» **5** Tin, Toma ezeke ne ne náá: «Gheη, bis ààgu pe pak wο di tο ε. Bis aagu ze dáa?» **6** Yezu eezebɔɔza ne ne náá: «Ye é mam ε di ze. Me ε etseetse, ne tsik. Mot tok ne ghwyil etó pe dáa Saag'am, nye di ààdhaa pe daa lam ο. **7** Dáa ye di náá, bi ne gu me ε, bi ne baagu pe Saag'am. Deenek, di mena kadi nenak'aak, bi ne gu nye etεε náá, bi eebee nye.» **8** Tin, Filip ezeke ne ne náá: «Gheη! Lyaala bis Soog. Tin, elyem ε waasila bis.» **9** É di'enek, Yezu eezebɔɔza náá: «Mena ezeboya melu ebupe e di wat, wο dinaa ààpaagu me, Filip? Mot zebee me ο, nye eezebee Saag'am. Étep ye wο di baake náá: “Lyaala bis Soog”? **10** Wο ààmyaal náá, me é pe tɔ Saag'am, dáa Saag'am baadi tɔ lam ε? Etep ee me di eleε

ne biyo djas'aak, ye ààdus pe daa lam. Ye é Saag'am, mot di to lam ɔ, di sa náá, esesee binek djas sael. **11** Myaalka me esok me di ke náá, me é to Saag'am, Saag'am é pe to lam pe. Ye be náá, bi ààmyaal ɔ, zomyaalka, etee náá, bi epebee endem e mebwala mam. **12** «Me lee bin e, ye é tseetse náá, mot e dum koŋe ne nam ɔ, nye waasa endem e mebwala. Nye waasa eboo endem e mebwala etee náá, me epetó pe daa Saag'am. **13** Tin, me waasa esa ee djas bi aawaab ne din e lam e. Étepe náá, Mɔn neelyaal bot duu e Seeŋ. **14** Bi e waab sonok ne din e lam ɔ, me waasa sa tak.» **15** «Ye be náá, bi ne kwyel me ɔ, keka dáa metiŋ mam di lyaal e. **16** Me waawaab ne Saag'am nye dhis bin dhiiti mot étepe nye neezekem bin. Etee náá, nye needi sama wat ne nen kɔm-kɔm. (aiŋ g165) **17** Mot tak e Sisim etssetse. Tinaak, bot e bɔs'ak aanàkwaabela Sisim tak. Etee náá, be tok ne ghwyil ebee nye, be tok ne ghwyil egwyak nye. Ye kabe biyo ɔ, bi é waagwyak nye etee náá, nye é ne nen sama. Nye é to len. **18** «Mam aanàkwaalik bin biyo be emet tyee bɔɔ nyel. Me waabula pe daa len. **19** Ye ka lik e batsa etee náá, bot e bɔs'ak needi ààbaabee me. Ye kabe biyo ɔ, bi e waabebee me. Etee náá, me e ne tsik, dɔɔ ne biyo pe, bi e waadi ne tsik. **20** Dwoo tak bi e waasiiza enyɔpe náá, bis ne Saag'am e mot ngɔt. Dáa biyo baadi mot ngɔt ne nam e, mam e mot ngɔt ne nen. **21** «Mot di emet metiŋ mam, da nye é ke dáa ekwosak e tak di elee e, mot di ekwyel mam e nɔk. Saag'am aakwyel nye. Mam pe, me waakwyel nye. Me waalyaal nye nyel'am.» **22** Yudas, ààkabe Yudas Iskaliɔt, zokazeke ne ne náá: «Gheŋ, étepe ye wɔ aalyaal biso nyel'ɔ, da wɔ e kaadi, ààlyaal bot e bɔs di

ààmyaal wɔ ɛ?» **23** Tin, Yezu eezebɔɔza nɛ nɛ náá: «Mot di kwyɛl mɛ ɔ, nyɛ waakɛ dǎa mɛ di lɛɛ ɛ. Tin, Saag'am ɛ waakwyɛl nyɛ. Bis nɛ Saag'am ɛ waazyɛ pɛ daa lɛ, bis aadi nɛ nɛ ɛ sama. **24** Mot di ààkwyɛl mɛ ɔ, nyɛ ààkɛ dǎa mɛkpa mam di lɛɛ ɛ. Bela náá, etɛp ee mɛ di lii nɛ nen ɛ ààdus pɛ daa lam. Ye dus ɛ pɛ dǎa Saag'am, mot nadhis mɛ ɔ. **25** Mɛ bɛ é, mɛ eelɛɛ bin etɛp binek, esok mena dika e di wat ɛ. **26** Mot-Meghem aazyɛ. Ye é nyɛ é di Sisim na Dɛɛ ee Saag'am aadhis nɛ din ɛ lam ɛ, étɛp nyɛ neelyaal bin esonok djas. Nyɛ waasa náá, bi siiza etɛp djas mɛ nadi lelɛɛ bin ɛ. **27** «Mɛ lik bin ɛ, egwyem. Ye é egwyem bam ɛ mɛ di edjɛ bin. Mam ààpadjɛ bin yɛ dǎa bot ɛ bɔs'ak di djɛ ɛ. Sa mot ààbem ba. Sa mot ààdi nɛ bwoo. **28** Bi eegwak dǎa mɛ ke náá: “Mɛ ɛpetó, mɛ waabula pak'en”. Bi ɛ kwyɛl mɛ ɔ, bi ɛ waadi tɔ mɛmyaala étɛp mɛ ke náá, mɛ ɛpetó pɛ daa Saag'am ɛ. Etɛɛ náá, Saag'am eedhaa mɛ boo dhaɲa. **29** Mɛ eezeleɛ bin yɛ é nenak, esok nɛ eseseɛ bak djas nɛ sael. E sok esonok binek djas aazyɛ, bi ɛ waadum koɲ nɛ nam. **30** Mɛ aanàkwaabaalii ebuɛpe nɛ nen etɛɛ náá, mbee mɛkoozi mɛ bɔs'ak moo aazyɛ. Nyɛ tok nɛ ghwyil esa mɛ dhiiti sonok. **31** Tin, yɛ goka é náá, bot ɛ bɔs'ak gu náá, mɛ nɛ kwyɛl Saag'am. Deenek, mɛ sa mɛsa mam ɛ, dǎa Saag'am nalwom mɛ náá, mɛ sa ɛ. Wyɛlka. Djhooduska wak.»

15 «Ye é mam ɛ di tɛtɛ le vin. Saag'am ɛ nakuma pyeeb tak. **2** Nyɛ waatsaal elɛɛ djas di dus e kuuam di ààdjɛ bhum ɛ. Tinaak, elɛɛ di djɛ bhum ɛ, nyɛ ka koobal yɛ é koobela, etɛɛ náá, yɛ needjɛ betɛ nɛ bhum. **3** Bi moo mos ɛ bot ɛ na dɛɛ dǎa le zekoobela ɛ dum nɛ mɛlyo mɛ mɛ djɛ

bin ε. **4** Dika mot ngot ne nam, dāa me di mot ngot bis ne Saag'am ε. Lεε le tok ne ghwyil εbya bhum, ye é di àànaata e kuu le ɔ. Tyee wat ne nen, bi tok ne ghwyil εbya bhum, bi ε di, ààdi ne nam sama wat ɔ. **5** «Ye é mam ε di le vin, biyɔ ε eλεε. Mot ε di tɔ lam ɔ, mot edi ne nam sama wat ɔ. Nyε waabya betε ne bhum, etεε náá, ye tok ne sa bi aasa, mam ààbe tak. **6** Mot ε di ààdi tɔ lam ɔ, nyε waamwasaa pe kel dāa esɔsela eλεε e le. Dāa ye aade náá, be eezesɔs ε, nyε waatekaa da sεεga ne bedhiiti esɔsela eλεε e le da be kedikaa tɔ du. **7** Bi ε be di tɔ lam ɔ, da mekpa mam ε di tɔ len ɔ. Waabka esesεε djas bi aadi ne gwyes tak ε, deenek bi ε waabela ye. **8** Eghεɲ bi aadje betε ne bhum ε, ye waalyaal ne bot náá, bi ε bedjekel bam. Deenek ε, bi ε waadje Saag'am boo duu. **9** Mε ne kwyel bin dāa Saag'am di kwyel me ε. Dika tɔ kwyelam. **10** Bi ε duwal metiɲ mam ɔ. Bi ε waadi tɔ kwyelam, dāa mam naduwal metiɲ me Saag'am ε, me é boodi tɔ kwyεε ε. **11** «Mε lεε bin etεp binek ε, etεε náá, memyaala mam needi memyaala men. Da memyaala men ε di yii tseɛtse ne lyem wat. **12** Beeka yam εtiɲ e: Gheekwyi-kwyelaka pak'en. Kwyelaka pak'en dāa me é boozyε ne ekwyel bin ε. **13** Mekwyela me na bɔk-bɔk mot di egoka ne εlyaal ε, ye é εdje nyel'ε met étep besɔ. **14** Bi ε di sa etεp ee me di kwyel náá bi sa ε, deenek ε bi ε waadi besɔ bam. **15** Tin, me aanàkwaabaadjóo bin bot ε mesa, etεε náá, mot-mesa ààgu sa kukuma ye di sa ε. Me djóo bin ε besɔ bam, etεε náá, me eezelyo bin esa ee Saag'am nalyo me ε djas. **16** Ye tok biyɔ nató me. Ye é mam ε nató bin. Mε eedje bin lwomel bi tó, bi keεdje bhum. Bi keεdje bhum aadi

betε ne mεlu ε. Deenek ε Saag'am ε waadjε bin esonok
 djas bi aawaab pe daa lε ne din ε lam ε. **17** Mε djε bin
 metij menek ε, etεε nάά, bi gheekwyi-kwyεla pak'en.» **18**
 «Yε be nάά, bot ε bōs'ak εpebhina bin ɔɔ, guka nάά, be
 naaloozebhina mε esok ne biyɔ. **19** Bi εpedi bot ε bōs'ak ɔ,
 pe bot ε bōs'ak εpekwyel bin, dάa bot bɔɔ. Tin, ye nabεε,
 mam eesεε bin, mε eebεk bin ne bot ε bōs'ak. Deenek
 bi tokape bot ε bōs'ak. Etεp tak ε, bot ε bōs'ak di bhina
 bin. **20** Gheetaalaka sa mε naleε bin ε: “Mot-mesa tok
 ne ghwyil εdhaa kukuma ye.” Etεε nάά, ye be nάά, bot
 naatiigal mε ɔɔ, guka nάά, be waatiigal bin pe. Yε be nάά,
 be naawa elyem tɔ melyo mam ɔ, be waabaawa elyem
 tɔ melyo min pe. **21** Tinaak, be aasa bin etεp binek djas
 ε εtεp'am, etεε nάά, be aagu mot nadhis mε ɔ. **22** Mε
 εpedi ààzyε, εtεp εzelii ne nɔɔ etεp bak ɔ, pe be tok kwyε
 ndje sɔs. Tin, dάa be di nάά, be naazegwak mε ε, e tokape
 ne mot aapel mesyem mɔɔ. **23** «Mot di bhina mε ɔ, nye
 eeabaabhina dɔɔ ne Saag'am. **24** Ye ε pe diε nάά, mε nabεε
 ààsa endem e mεbwala di nάά, dhiiti mot dinaa ààpaakosa
 sok ε mis mɔɔ ε, e di'enek, pe be tok ne mesyem. Tin, e
 dwoo pan mos'ak, be eezebee endem e mεbwala mε mε
 nasa ε, bhii tak be ε kadi ebhina bis ne Saag'am. **25** Tin,
 etεp binek sael ε etεε nάά, esa ee di kwyala tɔ mεkana mε
 etsi ε, neebela εsuk ε tak. Ye ε kwyala nάά: “Be eebhina
 mε, ààbe ne lo tεp.” **26** «Mot-mεghem ε εpezyε. Ye ε
 Sisim etseetse Saag'am aadhis ε. Sisim tak aadus ε pe daa
 Saag'am, mε waadis bin ye ε. Nye waalyaal bin etseetse
 dum ne mbi mot mε di ε. **27** Tin, dɔɔ ne biyɔ pe, bi ε

waaleε bot esa ee bi di gu kɔ esu ε lam ε. Etεε náá, mena é boolɔɔd ne egɣee sama wat, kana meken me mesa mam.»

16 «Me lee bin etεp bak djas ε, etεε náá, bi needi ààkat εdum ε kojen ne nam. **2** Bi ε waasɔaa tɔ mendjaa me mendjaala me eYuda. Deenek, ewala waazyε. Ewala di náá bot aadi gó bin ε, be waake náá, ye deenek ε be di sa mesa me Zεεb. **3** Be aasa deenek ε, etεε náá, be nabεε ààgu Saag'am, ààgu dɔɔ ne nam. **4** Tin, me lee bin etεp binek ε, etεε náá, esok ewala ε tak aakum ε, bi neegheesisiiza náá, ye nabεε me eezeloolεε bin.» «Me nadi ààlee lee bin ye esok ε, etεε náá, mena nadika ε mena dinaa e di wat. **5** Nenak, me moo tó pe daa mot nadhis me ɔ. Tin, ye tok ne mot pak'en aabaadji me náá: “Wɔ tó paa”? **6** Deenek, elyem bin eelwood ne ghoj, kɔ esu ε etεp me di lee bin'aak. **7** Ghuna me lee bin ε tsεetse náá, kɔ esu ε len, enɣo ε náá, me tó. Etεε náá, me ε di ààtɔ ɔ, Mot-Mεghemen di egoka ne εzye ɔ, nye aanàkwaabaazyε pe daa len. Tin, me tó ɔ, me εpedhis bin nwyak. **8** Tin, esok nye aazyε é, nye waalyaal bot ε di kɔ bɔs'ak ɔ, εdjak ε lɔɔ kɔ esu ε mesyem mɔɔ. Nye waalyaal bot ε di kɔ bɔs'ak ɔ, εdjak ε lɔɔ kɔ esu ε epiki e Zεεb, zenɔɔ dáa Zεεb aapée be ε. **9** Mesyem me bot ε bɔs ε náá, bot epebyen εdum koj ne nam. **10** Ye be dum ne epiki ε Zεεb ɔ, bot ε tɔ εdjak, etεε náá, me εpetɔ pe daa Saag'am. Tin, bi aanàkabaabee me. **11** Ye kabe dum ne daa Zεεb aapée ɔ, bot ε tɔ εdjak, etεε náá, Zεεb eezεpée mekoozi me bot ε bɔs'ak. **12** «Me dinaa ne betε ne etεp ee me aaleε bin, saabεgɔs é náá, bi tok ne ghwyil etiibal ye nenak. **13** E sok Sisim etεetse aazyε é, nye waadjεed bin tɔ etεetse djas. Nye aanàkwaalii ne nen

kɔ esu ɛ lɛ ɛmet. Nyɛ aalɛɛ bin ɛ etɛp ee nyɛ nagwak ɛ.
 Nyɛ waalɛɛ bin etɛp ee di zyɛ pɛ sok ɛ. **14** Nyɛ waaduwal
 mɛ etɛɛ nɔ́á, nyɛ waabela etɛp ee mɛ di nɛ ye é djas. Bhii
 tak, nyɛ ka zyɛ, zɛbaɲa bin ye é. **15** Etɛp e Saag'am djas ɛ
 etɛp bam. Kɔ esu ɛ tak ɛ, mɛ di ke nɔ́á, Sisim na tsɛɛtsɛ
 waanɔ́ mɛkpa mam da nyɛ é eezɛgoola bin ye é.» **16** «Ye
 ka lik ɛ ba ɛwala, bi aanàbaabee mɛ. Tin, ba ɛwala batsa
 bhii tak, bi ɛ waabaabee mɛ.» **17** Bɛdhiiti bot tɔ sama
 bɛdjekɛl, bɛ zokazɛdjinel pak'ɔ́ nɔ́á: «Nyɛ dyeebakwɛl
 ɛlɛɛ yé, esok nyɛ di ke nɔ́á: “Ye ka lik ɛ ba ɛwala, bi
 aanàbaabee mɛ. Bhis ba ɛwala, bi ɛ waabaabee mɛ”. Dɔ́
 nɛ esok nyɛ di ke nɔ́á: “Mɛ ɛpetɔ́ pɛ daa Saag'am”? **18** “Ba
 ɛwala batsa” nyɛ di lɛɛ wak ɛ, ye kwɛl ɛlyaal yé? Mena
 ààmɛtkɛ ɛsuk ɛ sa nyɛ di lɛɛ mena ɛ.» **19** Tinaak, Yezu
 eezɛgu nɔ́á, bɛ naadi kwɛl ɛdji nyɛ bɛdhiiti etɛp. Wɔ́
 gwak nyɛ zɛke nɛ nɔ́ nɔ́á: «Mɛ eelɛɛ bin nɔ́á: “Ye ka lik ɛ
 ba bim ɛwala, bi aanàbaabee mɛ.” Ye é dum nɛ tak ɛ bi
 di djinel pak'en e? **20** Mɛ lɛɛ bin ɛ etɛp e tsɛɛtsɛ nɔ́á, bi
 ɛ waadje mɛgwɛ, bi waadi tɔ́ mezuk. É di'enek, bot ɛ
 bɔs'ak aadi é, tɔ mɛmyaala ɛbuɛpɛ. Bi aadi é, tɔ ghoɲ. Tin,
 ghoɲen ɛ waaliiza mɛmyaala. **21** «Esok moma di kɛbya ɛ,
 nyɛ bya tɔ mezuk nɛ mɛkpa. Etɛɛ nɔ́á, ɛwala ɛ mezuk mɛ
 dyeebadi é, eezɛdjala. Tin, ye é kabɛ nɔ́á, mɔn eebyel ɔ,
 nyɛ eedjisa mezuk menek. Nyɛ moo tɔ mɛmyaala etɛɛ
 nɔ́á, dhiiti mot na bes eezɛ kɔ bɔs'ak. **22** Tyee wat nɛ
 nen, é di mena mooka nenak'aak, bi é tɔ ghoɲ nɛ mezuk.
 Tin, mɛ waabaaboma nɛ nen. Tin, elyem bin aadi é, tɔ
 mɛmyaala. É di'enek, e tokapɛ nɛ mot aadis mɛmyaala
 menek tɔ elyem bin. **23** «Esok yɛ aadɛ nɔ́á, ɛlu ɛ tak eekum

ε, bi aanàkwaabaadji mam kiya dum ne dhiiti tɛp. Mɛ lɛɛ bin etɛp e tɛɛtɛ náá: Saag'am ε waadjɛ bin esesɛɛ djas bi aawaab ne din ε lam ε. **24** Kɛ yaka ne dwoo pan mos'ak, bi dinaa ààpaawaab sonok ne din ε lam. Tin, waabka, bi ε waadjɛaa. Deenek mɛmyaala min ε waadi tɛtɛ mɛmyaala ne lyem wat.» **25** «Mɛ lɛɛ bin etɛp bak djas ε, tɔ ekana. Ɛwala mɛ aadi ààka baalii ne nen tɔ ekana ɛpezyɛ. Tin e di mɛ aazɛlɛɛ bin etɛp mɛpyɛmɛ dum ne Saag'am. **26** Dwoo tak, bi ε waab esonok ne Saag'am ne din ε lam. Tin, mɛ ààpalɛɛ bin náá, mɛ waadjaa ne Saag'am kɔ ɛsu ε len. **27** Mɛ aanàdjaala ne Saag'am éɛp'en, etɛɛ náá, nyɛ ɛmet ne kwyɛl bin. Nyɛ kwyɛl bin ε, etɛɛ náá, bi ne kwyɛl mɛ. Ye é, etɛɛ náá, bi ne myaal náá, mɛ nadus ε pɛ daa Zɛɛb. **28** Mɛ nadus ε pɛ daa Saag'am, bhii tak mɛ eezezyɛ kɔ bɔs'ak. Nenak, mɛ moo zɛdus kɔ bɔs'ak, éɛp ɛsik pɛ daa Saag'am.» **29** Tin, wɔ gwaa bedjekel bɛ zɛke ne ne náá: «Bee! Nenak wɔ moo lii mɛpyɛmɛ, ààbɛ tɔ ekana. **30** Deenek, ye di mena kadi wak nenak'aak, bis ne gu náá, wɔ ne gu djas. Tin, wɔ tok ne gwyɛs ɛbwood náá, bis dji wɔ dhiiti tɛp. Éɛp tak ε bis di myaal náá, wɔ nadus é pɛ daa Zɛɛb.» **31** Tin, Yezu eezeɓɔɔza ne nɔɔ náá: «É di'enek, bi moo myaal e? **32** Deenek, beeka ɛwala ɛpezyɛ, ɛwala ε tak eezezyɛ. Ɛwala ε biyɔ djas aawyɛɛza na “gwyeɛɲ” ε, mot ne mot ε waasik pɛ daa lɛ. Bi ε waalik mɛ mam mɛ ɛmet ε. “Ààbɛ”, e tok tɛɛtɛ náá, mɛ ààlik ε mam mɛ ɛmet etɛɛ náá, bis ne Saag'am é aapaadi. **33** Mɛ lɛɛ bin etɛp bak djas ε, éɛp bi needi tɔ egwyem. Tin, bi ε di tɔ egwakel ne nam pak'en ɔ, bi ε waazukaa ne ɛtiigaa kɔ bɔs'ak. Tin, saka mɛghaaz, etɛɛ náá, mɛ naazekwak etɛp e bɔs'ak djas.»

17 Bhis nye zeli deenek ε, Yezu ezeben mis pe εko, nye ezeke náá: «Saag'am, ewala ε tak ezedjala. Djea Mòn'ò duu etee náá, Mòn'ò needje wò duu. **2** Wòy naadje nye eghej kò bot ε bòs djas étep nye needje bot ε wò nadjε nye ò, tsik na kòm-kòm. (aiōnios g166) **3** Tsik na kòm-kòm ε náá, bot gu wò, wòy Zeeb etsetse, Zeeb ngòt, dòò ne egu ε Yezu Klisto, mot wò nadhis ò. (aiōnios g166) **4** Mε eelyaal duma yò kò bòs. Mε eesa mesa mε wò nalwom mε náá, mε zesa ε. **5** Nenak, Saag'am, dje mε sok bhwoob'ò duma mε nadi ne ye esok mε nadi e ngwoobò ε, esok ne bòs ne kusel. **6** «Mε eelyaal wò ne bot ε wò naseε tò sama bot bòs, da wò é dje mε bak ò. Be nabεε bot bò, wò naadje mε bak. Tin, ye nabεε bot ε tak eegwak mεkpa mò. **7** Nenak be eezegu náá, esonok djas wò nadjε mε ε nadus ε pe daa lò. **8** Etee náá, mε ezeleε mεkpa mε wò nadjε mε ε. Tin, be naamyaal ye, be eegu náá, tsetse mε nadus ε pe daa lò. Tin, be eemyaal náá, wòy ε nadhis mε. **9** «Mε djaala ne nò ε, kò esu ε lò. Mε ààdjaala ne nò kò esu ε bot ε bòs'ak. Ye é, étep bot ε wò nadjε mε ε, etee náá, be é bò. **10** Tin, bot djas mε di ne nò ò, be é bò. Deenek bot bò djas ε bot bam. Tin, be naadje mε duu. **11** «Mε tokape kò bòs. Tin, ye kabe bòò ò, be é kò bòs. Ye be mam ò, mε epetó pe daa lò. Saag'am na Dee, baala be tò ghwyil din ε lò, ghwyil mεbwala mε wò nadjε mε ε, etee náá, be needi mot ngòt dáa wòy ne mam di mot ngòt ε. **12** E sok bis ne be nò nadi, bis dinaa e di wat ε, mε nadi baal be ne ghwyil mεbwala mε din ε lò. Ghwyil mεbwala mε wò nadjε mε ε. Mε nabebaal be é ne ye. Ye tok ne mot ngòt diib tò lò, bhis mot nabe náá, nye waadiib, etee náá, ekwyla e

mekana me Zeeb, neebela esuk ε. **13** «Deenek, nenak me moo zye pe daa lo. Me lii etep bak ε esok me di, me dinaa ko bos ε. Etee náá, boo be emet needi ne memyaala mam, da be é di ne memyaala yii tseetse ne lyem wat. **14** Me naadje be mekpa mo. Tin, bot ε bos epebhina be. Etee náá, bedjikel bam tok bot ε bos'ak, daa mam di ààdi mot bos'ak ε. **15** Me ààpawaab náá, wo dis be ko bos'ak. Tin, me kwyel ε, wo baal be ne Mbee mot. **16** Be tok bot ε bos'ak, daa mam pe di ààdi mot bos'ak ε. **17** Lyaala be etsseetse, be needi bot bo ne lyem wat. Mekpa mo ε di etsseetse. **18** Me eelwom be pe ko bos, daa woy nalwom me ko bos ε. **19** Me eedje wo tsik'am djas ko esu ε loo. Etee náá, boo pe be needi bot bo na dee ne tseetse. **20** «Mendjaala mam tok etep boo be emet. Me djaala ε doo ne etep bot ε aadi gwak melyo mo o, da be é dum korj ne nam o. **21** Mendjaala mam ε náá, boo djas di mot ngot. Saag'am, be di mot ngot ne nena daa wo di pe to lam, mam to lo ε. Be di mot ngot etee náá, bot ε bos neemyaal náá, ye é woy ε nadhis me. **22** «Me eedje be duu wo nadjε me ε, etee náá, be needi mot ngot daa mena di mot ngot ε. **23** Me eebe di to loo, woy to lam. Deenek ε be aakwak edi enyoepe mot ngot. Ye é deenek ε, bot ε bos'ak aagu náá, woy ε nadhis me. Wo ne kwyel be daa wo di kwyel me ε. **24** «Saag'am, wo naadje me bak. Ekwosak ε lam ε náá, be di bis ne noo e di me aadi é, etep be neebε duu'am. Ye é duu wo nadjε me ε. Etee náá, wo nakwyel me ε esok ne bos ne kusel. **25** Saag'am, wo mot epiki. Bot ε bos'ak nabεε ààgu wo, ye é kabε mam o, mam naagu wo. Deenek, bedjikel bam bak eegu náá, ye é woy ε nadhis me. **26** Me naazelyaal be din ε lo. Tin, me

waabaalyaal be ye, etee náá, be neekwyla pak'oo dāa wō di kwyel me ε. Deenek, da mam ε di tō elyem boo.»

18 Bhis nye nazelii deenek ε, Yezu be ne bedjikel be eezetó pe yii kyiid dii Sedelon. E di tak ye naabee ne dhiiti bok. Wō gwaa nye zeni tō tak, be ne bedjikel be. **2** Tin, Yudas, mot naka nye o, nadi egu di tak etee náá, Yezu be ne bedjikel be nadi ezezye sok zeseega é di tak. **3** Deenek, Yudas zokazetó pe bok tak, be ne edhuu ε esodja. Tō sama esodja tak, ye nabe é ne bebaalel ε kok Ndjaa-ebuwa, ee eboo beghaa-Zeeb nalwom o, zenoo bot edhuu ε eFalizye. Bot binok djas nadi é ne mekoo, ne etwol ne elambi e membo. **4** Tin, dāa Yezu nadi gu sa nadi kwyel esee dum ne ne ε, wō gwaa nye zetiila pe kyee be nadi é. Tin, nye eezedji be náá: «Bi saa ze?» **5** É di'enek, wō gwaa be zebooza ne ne náá: «Yezu mot Nazalet.» Tin, Yezu eezeke ne noo náá: «Ye é mam.» Yudas mot naka be nwyak o nadi é tin, be ne be noo. **6** Dāa Yezu nake ne noo náá: «Ye é mam» ε, wō gwaa be bula pe bhis, zeghaaga si. **7** Wō gwaa Yezu baadji be yak sok náá: «Bi saa ze e?» Be eebaazebooza náá: «Yezu mot Nazalet.» **8** Tin, Yezu eezeke ne noo náá: «Ye be é me ezelee bin náá, ye é mam. Ye be náá, bi saŋ ε mam o, betka bot esis be tō yobo.» **9** Nye nake deenek ε, etee náá, etep ee nye nalee náá: «Saag'am, me ààpadiibal mot ngot tō bot ε wō nadjε me o» neebela mesuk. **10** Simoŋ Pyeed nabee ne pel. Tin, nye eezewaal ye tō pep, nye eezekwyal mot-mesa me boo ghaa-Zeeb. Wō gwaa nye zetsaal nye elō pe kyee mbo e gheŋ. Din ε mot-mesa me tak nabee Malkus. **11** É di'enek, Yezu eezeke ne Pyeed náá: «Bulela pelō tō pep! Wō ke ε náá, me

aanàkwaade beele mezuk me Saag'am zedje me e?» **12** Deenek, edhuu e esodja ne mot nadi ko elo boo o, zenoo bebaalel e e kukuma eYuda, zokazemet Yezu. Be eezekol nye membo ne ekel. **13** Bhii tak be eezetó ne ne sok pe daa Han. Anas nabe e seeg e mwaa Kayif, mot nadi boo ghaa-Zeeb e mbu tak o. **14** Ghuna, Kayif nadjé melyo menek ne ekukuma eYuda, náá: «E nyó náá, mot ngot gwyé ko esu e bot djas.» **15** Simón Pyeed be ne dhiiti djekel nadi du Yezu pe bhis. Tin, dhiiti djekel'enok nadi gunel ne boo ghaa-Zeeb. Deenek, ye naasa náá, nye ni to kok ndjan e boo ghaa-Zeeb loog wat be ne Yezu. **16** Tin, Pyeed zokazelik pe kel, e ngwoob eniel. Tin, wo gwaa dhiiti djekel nadi gunel ne boo ghaa-Zeeb o zewyis, to, kelii ne moma mesa nadi baal eniel o. Bhii tak, be eezeniigal nye. **17** Moma nadi baal eniel tak eezéke ne Pyeed náá: «Doo ne woy pe, wo nadi é ngot to sama bedjekel e mot yenok e?» Wo gwaa Pyeed zeswonal. Nyey náá: «Ààbe! Me ààgunel ne ne.» **18** Dáa egwyiyo nadi pupal ebupe e. Wo gwaa bot e mesa ne bebaalel e kok Ndjaa-ebuwa zokazeapaada du. Be moo tin é gool boo djas. Doo ne Pyeed pe nadi é tin, be ne be noo é gool du. **19** Tin, boo ghaa-Zeeb eezedji Yezu medjin dum ne bedjekel be ne dum ne melyo me nye di lyo e. **20** É di'enek, Yezu eezéboza ne ne náá: «Mam nalelyo e, popoopwon emis me bot djas, ààbe to syaab. Me nalelyo e, to mendjaa me mendjaala me eYuda ne to kok Ndjaa-ebuwa, e di e eYuda djas nadidi é seséega o. Ye tok ne tep me nalii to syaab. **21** Etep yé wo di dji me yenek medjin? Djia bot e nadi gwak me o etep ee me nadi lelé be e. Boo, be ne gu enyoépe sa me nadi é lé be e.» **22** Dáa Yezu

nabɔɔza deenek ε, wɔ gwaa mot ngɔt tɔ bebaalel ε kok Ndjaa-ebuwa nadi tin ɔ zokazenyuu nye beez. Nyey ne Yezu náá: «Be lii ne boo ghaa-Zeeb ε deenek e?» **23** Yezu eezɛɔɔza ne ne náá: «Ye be náá, me eelii ebiyoepe ɔ, lyaala me tɛp ebiyo ε tak. Ye kabe náá, me eelii etsetse ɔ, ha wɔ ka myak me etɛp yé?» **24** Tin, Anas eezɛkyeed Yezu pe dáa Kayif boo ghaa-Zeeb, mɛmbɔ ekɔla. **25** E ewala elenek djas Simɔŋ Pyeed nadi é tin tɔ ebesee ε kok ndjaŋ ε boo ghaa-Zeeb é gɔɔl du. Wɔ gwaa be zɛdji nye náá: «Dɔɔ ne wɔy pe, wɔ tok ngɔt tɔ bedjikel ε mot tak e?» É di'enek, Pyeed zeswonal, nyey náá: «Ààbe! Mam ààgyee bis ne ne.» **26** Tin, mot ngɔt tɔ sama bot ε mesa ε boo ghaa-Zeeb, mot nadi byel ne mot Pyeed natsaal elɔ ε. Nye eezɛke ne Pyeed náá: «Wɔ ke é náá, me be é ààbee wɔ mbembe tɔ bok é?» **27** Tin, Pyeed eebaazeswonal nye swonela sis. Deenek, e di tak wat kuu eezɛkɔk. **28** Tin, be eezɛdus ne Yezu pe daa Kayif, tɔ ne ne pe ndjaŋ ε dhiiti kukuma eLɔm. Ye nabee tɔ melem keeŋ. Tin, ekukuma eYuda nabee ààni yɔbɔ pe daa kukuma eLɔm. Be nasa deenek ε éteɔ be nadi kaab náá, be ezekepul etsi ɔɔ. Éteɔ be neede edee e ebyoŋ ε Pak. **29** Éteɔ tak ε, Pilat nazeɔboma ne nɔɔ pe kel. Tin, nye é boozɛdji be náá: «Lo mesɔ me bi zɛpit mot tak ε yé?» **30** Tin, be eezɛɔɔza ne ne náá: «Nye é pe di ε, ààdi mbee mot ɔ, pe bis ààpazye ne ne pe daa lɔ.» **31** Tin, wɔ gwaa Pilat zɛɔɔza ne nɔɔ náá: «Ye be deenek ɔ, nɔɔka nye, da bi ε kepée nye dáa etsi bin di lɛε ε.» É di'enek, eYuda eezɛɔɔza náá: «Bisɔ eYuda, bis tok ne eghɛŋ edje mot epée e esyee.» **32** Ye nasee deenek ε etee náá, mekpa me Yezu nalee dum ne

koko mbi esyee ε nye aagwye é, neebela esuk. **33** Tin, Pilat eezeni to ndjan ε, bhii tak, nye eezedjoo Yezu. Nye eezedji nye náá: «Wó ε mekoozi me eYuda?» **34** Deenek, Yezu eezebóza ne ne náá: «Ye é esiiza bó met ε di ke náá, wó dji me deenek ohoo? Wó dji deenek ε, etee náá, bot ε sis elée wó deenek kó esu ε lam?» **35** Tin, Pilat eezebóza náá: «Wó bee me mot dhaad mbyak eYuda? Bot ε dhaad mbyak ó ne eboo beghaa-Zeeb ε zepit wó pe daa lam. Wó sa yé?» **36** É di'enek, Yezu eezebóza ne ne náá: «Eyon ε lam tok yii bós'ak. Eyon ε lam epedi é di yii bós'ak ó, pe bot ε di baal me ó eelumla dseb ne nen. E kaab náá, eYuda ezekemet me, keka me e membó me ekukuma bó. Ààbe! Ye tok deenek, eyon ε lam tok eyon ε bós'ak.» **37** Tin, Pilat eebaazedji nye náá: «Deenek, ye kwyel elée náá, wó é mekoozi?» É di'enek, Yezu eebaazebóza náá: «Wóy wó emet eeke náá, me ε mekoozi. Me ezebyel, tin, me nazyε kó bós ε etep me nezebanja bot sa etsεetse di ε. Mot di myaal etsεetse ó, ne gwak etep ee me di lii ε.» **38** É di'enek Pilat eezedji náá: «Etsεetse kwyel elée yé?» Bhis nye nadjí nye deenek ε, Pilat eebaazesik, keboma ne eYuda pe kel. Nye ezeke ne nó náá: «Mam ààbee lo mesó me me di egoka ne epée mot tak epée e esyee dum ne tak ε.» **39** Tin, dáa bi di náá: «Bi ne gu dáa mena di zyeka ne esesa sok. E mebyon me ePak djas ε, me ne dyeebapel bin mot membok ngot. Bi kwyel ε náá, me pel mekoozi me eYuda?» **40** Be eezebóza ne Pilat ne etsim náá: «Oo! Ààbe nyey! Bis kwyel ε náá, wó wyisal Bhaalabas!» Ghuna Bhaalabas nabεε mot ezem ne ebhooba.

19 Deenek, Pilat eezelwom náá, be nɔɔ Yezu. Da be é nyuu nye ne eghwyɛs. **2** Tin, wɔ gwaa esodja zokazesa kɔtɔ ne kel mɛgɔk, sɔm Yezu ye é e lo. Be eezɛbet nye ndjookuwa na tɔɔbelaa. **3** Be moo tin é tiila sok bhwoob'ɛ. Be ka tin ɛ, é swos nye mɛswosel mɛ mɛduka náá: «Mɛ eeswos wɔ, mɛkoozi mɛ eYuda!» Ne epak nye mɛbhɛɛz. **4** Tin, Pilat eebaazɛwɛyis pɛ kel wyisa sis. Nye eezɛke ne edhuu ɛ bot náá: «Gwakeka, mɛ epɛzye ne ne wak éɛp bi neegu náá, mɛ ààpabela lo mɛsɔ mɛ di egoka ne edje mot tak epéɛ e esyee dum ne tak ɛ.» **5** Tin, Yezu eezɛwɛyis, nye eebɔt kɔtɔ mɛgɔk ne ndjookuwa na tɔɔbelaa e nyel. Tin, Pilat eezɛke náá: «Beeka mot tak e!» **6** Tin, eboo bɛghaa-Zɛɛb ne bɛbaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa nabee nye é. Wɔ gwaa be zɛtsim náá: «Bemka nye e mɛlaaba! Bemka nye e mɛlaaba!» É di'enek, Pilat eezɛke ne nɔɔ náá: «Kɛ bemka nye e mɛlaaba, biyɔ be ɛmet. Etɛɛ náá, tɔ yam beea, mam ààbee lo mɛsɔ mɛ di egoka ne edje mot tak epéɛ e esyee dum ne tak ɛ.» **7** É di'enek, eYuda eezɛke ne ne náá: «Bis ɛ ne etsi, dum ne etsi tak, nye goka é ne esyee. Etɛɛ náá, nye ke ɛ náá, nye ɛ Mɔn Zɛɛb.» **8** Dáa Pilat nagwak elii bot binɔk ɛ, bwoo nabaazɛsa nye ɛbuɛpe. **9** Nye eezɛsik tɔ ndjaa, bhii tak, nye eezɛdji Yezu náá: «Wɔ dus paa?» Tin, Yezu nabɛɛ, ààbɔɔza ne ne. **10** Pilat eezɛke ne ne náá: «Wɔ ààkwɛl ɛbɔɔza e mɛdjin mam e? Wɔ ààgu náá, mɛ ɛ ne ghwyil ɛbet wɔ, dɔɔ ne ghwyil ɛlwom náá, be bem wɔ e mɛlaaba?» **11** Yezu eezɛbɔɔza ne ne náá: «Wɔ tok ne dhiiti ghwyil wat kɔ lam, bhis yii Zɛɛb nadjɛ wɔ ɛ. Éɛp tak ɛ di náá, mot zɛseeb mɛ e mɛmbɔ mɔ ɛ, nye é ne boo ndje dhaa dhanja yɔ.» **12** É di'enek, Pilat nabɛɛ, nye

moo saa mepek etee nye bet Yezu. Tin, eYuda eebaazeni é tsim náá: «Wò ébet mot yenòk ɔ, wò tok sɔ ε Sezaad boo mekoozi. Etee náá, mot ε ke wak náá, nye mekoozi ɔ, yenòk ε mot mebhuka me Sezaad!» **13** Dáa Pilat nagwak mekpa menek ε, nye é boozewyisal Yezu pe kel. Bhii tak nye eezedisí kò boo betetep e di be nadi é djóo tó lii ebhele: «Ghabata» ε. Ye ε di ebeseε di náá, mekok ε djaa si é bɔs ɔ. **14** Ye nabee e ges dwoo saba ebyonj ε Pak, ye moo tó tyee ewala kuku mwos. Tin, Pilat eezeke ne eYuda náá: «Beeka mekoozi min e!» **15** É di'enek bɔɔ djas eezetsim elyelpε náá: «Góa nye! Góa nye! Bema nye e melaaba!» Pilat eezedji be náá: «Bi kwyel ε náá, me bem mekoozi min e melaaba?» Eboo beghaa-Zeeb eezebɔɔza náá: «Bis tok ne dhiiti mekoozi bhis mekoozi Sezaad!» **16** Tin, Pilat eezeka be Yezu étep be neekεbem nye e melaaba. Be eezetó ne Yezu. **17** Tin, Yezu nye emet ezebepe melaaba me étep ewyis kò dɛl. Da nye ε tó pe dhiiti di be nadi djóo tó lii ebhele «Ghologhota» ε. Ye kwyel elεε ε: «Di Bhobho Lo». **18** E di tak ε esodja nabem Yezu e melaaba. E ewala ε tak wat, be zokabaabem bedhiiti bot ebá e melaaba, nwyak pe yak kyee, nwyaa ngot pe yii kyee. Yezu nadi é, kuku tak. **19** Tin, Pilat zokawom náá, be nɔɔ mɔɔ pet ebaya, da be é tsel kò melaaba me tak. Kò mɔɔ pet ebaya ε tak be nakwyal ε náá: «Yezu, mot Nazalet, mekoozi me eYuda.» **20** Betee ne eYuda naalaa ekwyala e tak etee náá, di be nabem Yezu e melaaba ɔ, nabee, e ngwoob dɛl. Deenek, ekwyala e tak nabee tó lii ebhele, ne tó lii eLom, dɔɔ ne tó lii eGhelek. **21** Tin, wò gwaa eboo beghaa-Zeeb zokazeke ne Pilat náá: «Ye be ààgoka náá, wò kwyal náá: “Mekoozi

me eYuda.” Tin, wɔ goka ne ekwyal e náá: “Mot tak ke é náá: Me e mekoozi me eYuda.”» **22** Pilat eezebɔɔza ne nɔɔ náá: «Sa me zeekwyal e, ye lik e kwyla.» **23** Dáa esodja nasilal ebem Yezu e melaaba e, be eezenɔɔ ekaad be, wɔ gwaa be zekaa ye ekyee ená, mot ne mot ne ye kyee. Be zokabaazenɔɔ lɔbɔ ye nadi lata ne kel wat kana pe si kekum pe eko e. **24** Tin, esodja moo tin é ke pak'ɔɔ náá: «Sa mena àànyaaka lɔbɔ yak. Deenek djhooka sa ka egwyeeɔ éteɔ mena neeguka mot aanɔɔ ye ɔ.» Ye é deenek e, mekpa me Zeeb di lee náá: «Be naakaa ekaad bam. Be naasa egwyeeɔ éteɔ enɔɔ kaadam» naabela esuk. Beeka dáa esodja nasa enek. **25** Nyeeɔ e Yezu nabee tin titel, e ngwoob melaaba, be é mɔn nyeeɔ, zenɔɔ Maali mwaa Keleopas, dɔɔ ne Maali, moma del e Makdala. **26** Yezu eezabee nyeeɔ, tin, djekel nye nadyeebakwyl ɔ e ngwoobe. Nye é boozeke ne nyeeɔ náá: «Nyaag'am, beea mɔn'ɔ.» **27** Bhii tak nye eezake ne djekel tak náá: «Bee nyoog e». Tin, kana ewala elenek, djekel yenɔk eezenɔɔ nye, tɔ, kedi e di wat be ne ne. **28** Bhis eteɔ binek, dáa Yezu nadi é gu náá, eteɔ djas nabee, ye naazesael e. Nye eezake, etee náá, esesee ee nadi ekwyla e djas neebela mesuk. Ye na be é ye eekwylaa náá: «Me e ne gwyes medii.» **29** E di tak, ye nabee ne bhe ne menyok me na bwaaz-bwaaz tɔ tak «tɔɔɔ». Tin, wɔ gwaa esodja zokaduu pes menyuku tɔ menyok me tak, be eezekɔl e lee mɔɔ le. Bhii tak be eezeseeb ye pe pak nuub e Yezu. **30** Yezu eezede menyok me na bwaaz-bwaaz menek, bhii tak nye zeke náá: «Djas eedjala!» É di'enek, nye eezesil lo si. Bhii tak, nye eezesil eswos. **31** Ye nabee, e ges dwoo saba.

Ekukuma eYuda nabe ààkwyel náá, emuu di kɔ melaaba e dwoo saba. Bela náá, ye nabeε boo saba. Tin, be é boozeke ne Pilat náá, nye lwom bot, be keεbwak meko me bot ε nadi e melaaba ɔ, da be é dis emuu bɔɔ. **32** Tin, esodja naazezye zebwak be meko me bot ebá nabemaa e melaaba loog wat ne Yezu ɔ. **33** Dáa be nakazyε étεp εzebwak ye Yezu ε, be ka bee ε, nye eezegwye. Étεp tak ε be nadi ààbwak nye meko. **34** Tin, wɔ gwaa sodja ngɔt zokazelum nye ne ekɔɔ e bhaaz. Wɔ gwaa, ghiya ne medii zokazewyis e sum di tak. **35** Mot nabee ne mis me dáa étεp bak djas nadi sεε ε di kaada etεp bak. Etεp ee nye di lεε wak ε, ye é etεp etseetse. Nye ne gu náá, nye lεε ε etεp etseetse. Nye lεε bin ε, etεε náá, biyɔ pe, bi neemyaal. **36** Etεp bak djas nasael ε, etεε náá, sa nakwyalaa tɔ mekana me Zεεb náá: «Nye aanàkwaabwakaa gwyε wat ε» neebela esuk. **37** E dhiiti di, mekana me Zεεb baalεε ε náá: «Be waabee mot be lum nye e bhaaz ɔ.» **38** Bhii tak, Zozef mot dεl Alimate eezεwaab ne Pilat náá, nye dje nye ze étεp εnɔɔ muu ε Yezu nye neekedel. Zozef nabeε djekel ε Yezu tɔ syaab, etεε náá, nye nadi kaab ekukuma eYuda. Pilat zokamyaal, bhii tak, nye eezetɔ́, kenɔɔ muu ε Yezu. **39** Nikodhem, mot natɔ́ keboma ne Yezu dhiiti dwoo e pum ɔ, zokazyε. Nye nazye ε ne epuuzα bemenanas ekilo mekam-melel yii nasael ne miid ne aloe ε. **40** Tin, bɔɔ bebá eezεnɔɔ muu ε Yezu. Wɔ gwaa be zεpil ye tɔ epes bheeza, ne εsoso menanas menek e tak. EYuda dyeebazezye ne esesa deenek, esok be di ekedel mot ε. **41** E ngwoob di be nawa Yezu e melaaba ε, ye nabeε ne bok wat tin. Tɔ bok tak, ye nabeε ne εvit ε na bes nadi náá, be dinaa ààpaawa mot

tɔ tak sok ε. 42 Dáa nadi náá, ye nabεε e ges dwoɔ saba eYuda ε, ne dáa ye nabela náá, εvit nadi é ekunaape ε. Etεε tak ε, be zokanεεg muu ε Yezu tɔ tak.

20 Kεεη tɔ ghooghom melem me dwoɔ yenga, Maali moma dɛl Makdala eezetɔ pe εvit. Nye kabee ε, εvit moo mbek, boo ekok ε nadi eyalaa εvit ne ye ɔ, moo mbinjela e ngwoob ε εvit. 2 Nye eezεsum kaab, tɔ, kelee Simɔη Pyεed ne dhiiti djekel ε Yezu nadi kwyel εbuεpe ɔ. Tin, nye eezεlee be náá: «Be eedis muu ε Gheη tɔ εvit ε lε. Bis ààgu pe kyee be kenεεg nye é.» 3 Tin, Pyεed be ne dhiiti djekel eezεnɔɔ mɛnyel tɔ pe εvit ε tak. 4 Bɔɔ djas bebá eezεsum kaab. Dáa be nadi kaab ε, dhiiti djekel yenɔk naadhaa Pyεed ne kaab, nye eezεkum pe εvit εsok. 5 Tin, nye eezεmalal gwyák tɔ εvit, nye kabee ε bɔɔ epes e kaad be nadjel Yezu nyel ne ye é, neεga si. Nye kadi ε, ààni tɔ εvit. 6 Simɔη Pyεed mot nadi du nye pe bhis'ɔ eeεaazεkum ye. Wɔ gwaa nye zeni tɔ εvit, nye kabee ε bɔɔ epes e kaad be nadjel nye nyel ne ye é, neεga si. 7 Dɔɔ ne bheε be nabutal lo ε Yezu ne ye é. Bheε tak nabεε ààdi e di wat ne bɔɔ epes e kaad be nadjel nye nyel ne ye é. Bheε nadi é, pila e dhiiti di. 8 Tin, djekel naleedum εsok ɔ, zokazeni tɔ εvit. Dáa nye nabee deenek ε, nye eezεdum korη ne Yezu. 9 Tin, kekum εwala elenek, bedjekel ε tak nabεε be dinaa ààmεt εsuk ε ekwyala e Zεεb di ke náá, Yezu nawaadie gom tɔ esyee ε. 10 Bhii tak, bedjekel binɔk bebá eezεsik, tɔ pe ndjarη ɔɔ. 11 Maali nadi é tetel pe kel e ngwoob εvit, nyeη é dje. Dáa nye nadi é dje ε, wɔ gwaa nye malal gwyák tɔ εvit. 12 Nye kabee ε, efofop ebá ne ekaad e na puu e mɛnyel, bɔɔ mendiindil e di be nanεεg muu ε Yezu

၁. Ngot pe kyee be naneg lo e Yezu e, nwyak ngot pe kyee meko. **13** É di'enek, efofop eezedji nye náá: «Wɔ dje yé?» Nye eezebɔɔza ne nɔ náá: «Be eedis Gheɲ'am. Me ààgu pe be keneg nye é.» **14** Dáa nye nalii deenek e, nye eezeliig mis, nye eebee Yezu tinaak tetel. Tin, Maali nabee ààgu náá, ye nabee Yezu. **15** Wɔ gwaa Yezu zedji náá: «Wee moma, wɔ dje yé? Wɔ saa ze?» Nye nagu e náá, ye nabee mot-mesa me bok. Éteɲ tak e nye nabɔɔza ne ne náá: «Ye be náá, wɔy e dis nye ɔ, leea me pe wɔ keneg nye é, me neetɔ, kenɔ nye.» **16** Tin, Yezu ezeke ne ne: «Maali!» Nye eezeliigel, gwyák pe Yezu nadi é. Bhii tak, nye eezelii ne ne tɔ dhaad lii ebhele náá: «Rabhuni!» Ye kwyel elee e: «Lyoel». **17** Yezu ezeke ne ne náá: «Nà met me etee náá, me dinaa paa byet pe daa Saag'am. Deenek, Tɔa, kelee ne bɔn nyeg bam náá, me epebyet pe daa Saag'am, baadi pe Seg'en ɔ; pe daa Zebam, baadi pe Zeben ɔ.» **18** É di'enek, Maali moma del Makdala eezesik, tɔ pe bedjekel nadi é. Nye eekelee be náá: «Me eebee Gheɲ!» Bhii tak, nye moo elee be eteɲ ee nye nalee nye é. **19** Ye nazobe e dwoo yenga tak wat bikoko, bedjekel nadi é bɔɔ djas e di wat tɔ dhiiti ndjaa. Ye nabee, be eekɔɔl ebe e ndjaa ghiɲ, etee náá, be di kaab ekukuma eYuda. Yezu zeyye, nye eezetyaa tetel kuku ebwak e lɔɔ. Nyey ne nɔ náá: «Egwyem di ne nen!» **20** Tin, dáa nye nasilal eke ne nɔ deenek e, nye moo tin é lyaal be ebam e membo me ne yii bhaaz'ɛ. É di'enek, elyem bedjekel nalwood ne memyaala dáa beabee Gheɲ e. **21** Yezu eebaazeke ne nɔ náá: «Egwyem di ne nen! Dáa Saag'am nalwom me e, mam pe me eelwom bin.» **22** Bhis mekpa menek,

Yezu eezewuubal kɔ lɔɔ, nyey ne nɔɔ náá: «Nɔɔka Sisim na Dɛɛ! **23** Bot ε bi aapel mesyem mɔɔ ε, mesyem mɔɔ waapelel. Bot ε bi aapɛɛ epel ε mesyem mɔɔ ε, mesyem mɔɔ aanàkwaapelel.» **24** Ghuna ngɔt tɔ bedjikel kam ne bebá, Toma mot nagetaa din ε «Ewas» ɔ, nabe ààdi tak é gheɲ Yezu nazyε é. **25** Tin, bedhiiti bedjikel zokazεεε nyε náá: «Bis eebee Gheɲ!» Wɔ gwaa Toma zεbɔɔza ne nɔɔ náá: «Mε ε di ààbee ebam mεpyoɲ mε epɔndi tɔ mεmbɔ mε ɔ. Mε di ààwa djin tɔ ebam mεpyoɲ mε tak ɔ. Mε di ààwa mbɔ tɔ bam bε natuu nyε ekɔɔ é ebhaaz ɔ. Ye di ààbe deenek ɔɔ, mε tok ne ghwyil εmyaal.» **26** Yenga wat bhii tak, bedjikel nabaadie zεεga e di wat tɔ ndjaa. Toma nadi é tin, bε ne bε nɔɔ. Mεbe mε ndjaa nadi ekɔɔla ghiɲ. Tin, Yezu eezεzyε, nyε eezetyaa tetel kuku εbwak ε lɔɔ. Nyey ne nɔɔ náá: «Egwyem di ne nen!» **27** Bhii tak, nyε eezεke ne Toma náá: «Wa djinɔ wak, da wɔ ε bee mεmbɔ mam. Sεεba mbɔ ɔ, da wɔ ε zεwa tɔ ebhaaz bam. Kata εswonal, da wɔ ε dum koɲ ne Zεeb!» **28** Tin, Toma eezεbɔɔza náá: «Gheɲ'am, Zεεbam.» **29** É di'enek, Yezu eezεke ne ne náá: «Wɔ dum koɲɔ ne nam ε, etεε náá, wɔ eebee mε? Enyo ne bot ε di dum koɲɔ ne nam, bɔɔ ààbee mε!» **30** Yezu naasa dhiiti bεtε ne endem e mεbwala e mis mε bedjikel bε. Endem e mεbwala ngɔt di náá, etok kwyala, tɔ mεkana mak ε. **31** Yak tak nakwyalaa ε, éteɖ bi neemyaal náá, Yezu ε Mεsia Mɔn Zεeb. Tin, bi ε dum koɲ ne ne deenek ɔ, bi ε waabela tsik na kɔm-kɔm ne din ε lε.

21 Bhis ba mεlu, Yezu baazetel nyel tela sis ne bedjikel bε e εboɲ ε dii Tibeliaad. Beeka dáa ye nadhan ε. **2** Simɔɲ Pyεεd, ne Toma nadi djóoaa «Ewas» ɔ, zεnɔɔ Natanael

mot ghaada Kana, pe kyee dik Ghalile. Baazenɔɔ bɔn e Zebede beba, ne bedhiiti bedjikel beba, be nadi e sama wat. **3** Simɔŋ Pyeɗ ezeke ne nɔɔ naa: «Me epetɔ keloo ngwyep.» Be ezeboɔza ne ne naa, «Djhookaka.» Tin, be ezeɣwis, zenɩ tɔ boo elɛɗ. Deenek, e pum yenek djas be nabeɛ aakobela sonok. **4** E melem keɛŋ, Yezu eezetyaa e ngwoob dii tak. Tin, bedjikel naabee nye, aagu naa, ye e Yezu. **5** Nye ezeke ne nɔɔ naa: «Ehe biyɔ mengbaaz, bi tok ne ba besu?» Be ezeboɔza ne ne naa: «Ohoo, bis tok ne ye hoo.» **6** Nye ezeke ne nɔɔ naa: «Laka ewyet pe kyee mbo eghɛŋ e boo elɛɗ bin, bi e waabela.» Tin, be ezelaa e yenek, wɔ gwaa be zebela betɛ ne besu. Mɛbu mɛ tak aadjala ne daa be aakwak eghɛɛ ye. **7** Djikel Yezu nadi e kwyɛl ebuepe ɔ, zokake ne Pyeɗ naa: «Ye e Gheŋ!» Daa Simɔŋ Pyeɗ nagwak mekpa mɛ naa: «Ye e Gheŋ!» Nye ezeɔɔl ndjookuwa ye e kuu, etɛɛ naa, ye nabe e, nye naadis ndjookuwa etɛp eɩa ewyet. Bhii tak nye ezeɣhaaga tɔ dii. **8** Bedhiiti bedjikel ezebula tɔ boo elɛɗ boɔ e dul ewyet «tɔɔɔ» ne besu tɔ tak. Be nabeɛ aadyeebatseta ne eboŋ be nadi e tyee emetɛɛ bedhet eba ne eboŋ. **9** Daa be nazesɛɛ ne elɛɗ e bɔs e, be ka sɛka e du ne su kɔ tak, zenɔɔ mapa. **10** Yezu ezeke ne nɔɔ naa: «Dhaaka ne bedhiiti besu e bi go e.» **11** Tin, Simɔŋ Pyeɗ ezeɣgo tɔ elɛɗ. Nye ezedul ewyet e nazelwood ne besu e, pe kyiid. Deenek, tɔ ewyet, ye nabeɛ ne eboo besu dhet ne mekam-metɛn ne elɛɗ. Tin, ne eboo besu binek, ewyet nabeɛ aanyɛɛ. **12** Bhii tak, Yezu ezeke ne bedjikel naa: «Dha deka!» Tin, tɔ bedjikel, ye nabe aabe ne mot ngɔt nabeɛ nuube, dji naa: «Wɔ e ze?» Etɛɛ naa, boɔ djas nadi

gu náá, ye nabee Gheh. **13** Yezu eezetiila. Wɔ gwaa nye zenɔɔ mapa, kaa be ye é. Bhii tak nye eebaazenɔɔ su, kaa be ye é. **14** Yenek tak nabee tyee esok elɛl ee nye nalyaal bedjekel be nyel, bhis Zeeb nagomal tɔ esyee nye é. **15** Bhis be nasilal ede edee ε, Yezu eezeke ne Simɔh Pyeed náá: «Simɔh mɔɔ Zaɲ, wɔ ne kwyel me dhaa bak bot e?» Simɔh eezɛbɔɔza náá: «Heee, Gheh, wɔy wɔ emet ne gu náá, me ne kwyel wɔ.» Tin, Yezu eezelɛe ne ne náá: «Wyeela bɔɔ ebhata bam.» **16** Nye eebaazɛdji djia sis tyee esok ebá: «Simɔh, mɔɔ Zaɲ, wɔ ne kwyel me?» Tin, Pyeed eezɛbɔɔza ne ne náá: «Heee, Gheh, wɔ ne gu djas. Wɔ ne gu náá, me ne kwyel wɔ!» Yezu eebaazɛbɔɔza ne ne náá: «Baala etaabam.» **17** Nye eebaazɛdji djia sis tyee esok elɛl náá: «Simɔh, mɔɔ Zaɲ, wɔ ne kwyel me?» Tin, lyem nabee, ye kpaa Simɔh ne dáa nye nabaadji medjin me tak djia sis náá: «Simɔh, mɔɔ Zaɲ, wɔ ne kwyel me?» Tin, Pyeed eezɛbɔɔza ne ne náá: «Gheh, wɔ ne gu djas, wɔ ne gu náá, me ne kwyel wɔ!» Yezu eebaazɛbɔɔza ne ne náá: «Wyeela etaabam. **18** Me lee wɔ ye tseetsɛ: Eghɛh wɔ nadi, wɔ dinaa ngbaaz ε, wɔ nakokɔl bhɛtɛ yɔ e kuu ε wɔy wɔ emet. Wɔ natetɔ ε pɛ lyemɔ nadi kwos etɔ ε. Tin, eghɛh ye ààkabe náá, wɔ eezɛgeeb ε, wɔ aazokasesɛeb ε membo, da mot sis ε kɔl wɔ bhɛtɛ. Da nye é tɔ ne nɔ pɛ lyemɔ aadi ààkwos etɔ ε.» **19** Ne mɛkpa menek, Yezu nadi é lyaal ε dáa esyee ε Pyeed aadi é, dáa esyee ε le aadjɛ Zeeb duu ε. Bhii tak, Yezu eezeke ne ne náá: «Dua me!» **20** Pyeed eezeliig mis, nye eezɛbee djekel ε Yezu nadi é kwyel ebuepe ɔ. Djekel tak ε mot namalal pɛ daa Yezu esok be nadi é ede edee ε. Da nye zɛdji Yezu náá:

«Gheη, εζε aakeka wo gha?» **21** Tin, beea Pyeεd nabee nye ε, nye eezeɗji Yezu náá: «Ha nyey, Gheη, eyé aasa nyey?» **22** Yezu eezebɔɔza náá: «Me kwyel náá, nye di ne tsik keyaka ne dwoo me waabula ɔ, ye gwyák wo wo? Wɔy, dua me!» **23** Tin, leη tak eezekε pak bot ε nadi dum koη ne Zeεb ɔ náá, djekel yenɔk aanàkwaagwyε. Ghuna Yezu nabεε ààke ne Pyeεd náá: «Nye aanàkwaagwyε.» Nyey nake ε náá: «Me kwyel náá, nye di ne tsik, keyaka ne dwoo me waabula ε, ye gwyák wo wo?» **24** Ye é djekel tak nye emet ε di kaada etεp ee nye bee ε. Nye é boo wa ye tɔ ekwyala. Deenek, mena ne guka náá, etεp ee nye di lεε ε, ye é tseεtse. **25** Yezu naabaasa beɗhiiti betε ne esonok. Ye é pe be ε, be kwyal djas tɔ bemekana ɔ. Me bee é náá, pe bɔs djas aanàkwaakodjala-djalak étεp eneεg ε bemekana me tak.

Mesa

1 Wɛn sɔ'am Teofil, tɔ mɛkana mam yii esok, mɛ naakaada etɛp ee Yezu nasa ɛ, nɛ mɛlyo mɛ nyɛ nalyo djas e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ, **2** zɛkum dwoo Zɛɛb naben nyɛ tɔ tɔ gwoo ɛ. Esok nɛ nyɛ nabyet tɔ tɔ gwoo, ye nabɛɛ nyɛ eelik bot ɛ lwoma mɛlyo nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ. **3** Etɛɛ nǎǎ, bhis esyee ɛ lɛ, nyɛ nadidi ɛ ɛ lɛyaal bɛ nyɛl, ɛtɛp bɛ neemyaal nǎǎ, nɛ tsɛtɛ nyɛ ɛ nɛ tsik. Mɛlu mɛkam-mɛnǎ, nyɛ nadi ɛ lɛyaal bɛ nyɛl, nyɛ nadi ɛ lii nɛ nɔɔ kɔ esu ɛ ɛyɔɔ ɛ Zɛɛb. **4** Dhiiti dwoo nyɛ nadi ɛ dɛ edee lɔɔg wat bɛ nɛ bɛ nɔɔ, nyɛ eɛzɛke nɛ nɔɔ nǎǎ: «Sa mot ààtseta nɛ ghaada Yeluzalɛm. Bwoodka sa Saag'am nakɛk ɛ, sa mɛ nalɛɛ bin ɛ. **5** Etɛɛ nǎǎ, Zarj Nduuel-bot naduu bot Zɛɛb ɛ tɔ mɛdii, gɔs ɛ nǎǎ, tɔ kil mɛlu mɛ di zye yenek, biyɔ aaduwa Zɛɛb ɛ tɔ Sisim na Dɛɛ.» **6** Deenek, bot ɛ nasɛɛga e di wat bɛ nɛ Yezu ɔ ɛ boozɛdji nyɛ nǎǎ: «Ghɛɔ, ye ɛ ɛ ɛwala ɛlak ɛ wɔ aagomal ɛyɔɔ ɛ Yisalaɛl ee?» **7** Yezu eɛzɛbɔɔza nǎǎ: «Dum nɛ tɛp ɛwala nɛ dwoo ɛlenek ààgwyák biyɔ, etɛɛ nǎǎ, Saag'am ɛ nazekoobal yenek nɛ ghwyil ɛ. **8** Yɛ kabɛ biyɔ, bi ɛ waabela boo ghwyil esok Sisim na Dɛɛ aasul kɔ lin ɛ bi aadi ɛ bɛtyaasɛs bam pɛ Yeluzalɛm, pɛ kyee dik Yude nɛ Samali kɛkum pɛ mɛsik mɛ bɔs.» **9** Bhis Yezu nake deenek ɛ, nyɛ eɛzɛbyet tɔ tɔ gwoo, bɔɔ djas ɛ bee, wɔ gwaa eguud zokazɛdipal nyɛ ɛ mis mɔɔ. **10** Dǎa bɛ nadi gwyák tɔ gwoo esok Yezu nadi ɛ byet ɛ, e di tak bot ɛbǎ nɛ ekaad ee na puu eɛzɛtuula bɛ, **11** bɛ eɛzɛke nɛ nɔɔ nǎǎ: «Bot ɛ Ghalile, ɛtɛp yɛ bi di gwyɛ ɛ gwyák tɔ gwoo? Yezu yenɔk mot Zɛɛb zedis nyɛ pak'en bin nyɛ tɔ tɔ gwoo ɔ, nyɛ aabaazobula ɛ dhatyee bi bee nyɛ ɛ byet enek.» **12**

Bot ε lwoma eezesik pe Yeluzalem, dusa pe etsok ε pyeeb Oliv. Etsok ε tak natseta ne ghaada é tyee pes ewala ewat é kyeed meko. **13** Dáa be nakum pe Yeluzalem ε, be eezeni to dhiiti dhej nadi pe eko é, ye nabee e di be nadi zyezye ne eseeega sok ε. Ye nabee Pyeed, Zañ, Zak, Andele, Filip ne Toma, zenoo Bhaatelemi, ne Matye, Zak mao Alfe, Simon mot di to edhuu ε bot ε nadi djooaa eZelot o, zenoo Yudas, mao Zak. **14** Bao djas, be nabe ε ne mefulu me eseseeega é zeeega mendjaala be ne boa, ne Maali nyeege ε Yezu, zenoo bon nyeege ε Yezu esok ne esok. **15** Dwoo wat wo gwaa bot ε nadi dum kon ne Zeeb o zokazeseeega e di wat, metan me bot ε tak nabe tyee bot dhet ne mekam-membá. Wo gwaa Pyeed zetiaa tetel kuku ebwak ε loo, nye eezeeke náá: **16** «Bon ε nyeege bam, ye be é ye eegoka náá, sa Sisim na Dee naloolεε to ekwyla e Zeeb ε see. Pe to nuub ε Dhavid, nye naaloolii dum ne Yudas náá. Ye é Yudas ε nadul bot ε nazemet Yezu o. **17** Nye nadi é ngot to loog'es bot ε lwoma, nye nabe ε nye eebela ye kyee ekee to lwomel bis nalwomaa ε. **18** Deenek, ne epata ee be nadjε nye éter nye nazeke seeb Yezu ε, nye naabom pyeeb. Nye nabee nye eeduma si ne eghet é bos, mo tii nye, mendja djas pe kel. **19** Bot ε Yeluzalem djas naagwak ter tak, e di tak ε be naget pyeeb tak to lii'oo ε “Akeldama”. Ye kwyel elee é “pyeeb ghiya”.» **20** «Tinaak, beeka sa di kwyla to mekana me medjeeb ε: “Ndjan'ε goka ne elik é wum; sa dhiiti mot àalik to tak.” Ye nabaakwyalel é náá: “Da dhiiti mot ε zedjila nye to mesa me.” **21** «É goka ne enonaa ε, mot ngot to sama bot ε nadi é gyee mena ne be noo esok mena nadi é keka melu djas mena ne Ghej Yezu ε: **22** kekan dwoo

Zaŋ naduu nye Zeeb ε, keyaka ne dwoo Zeeb nadis nye pak'enaka é. Mot tak aakadi é tiaa-ses mena be nɔɔ, éteɸ kebaŋa ne bot náá, Yezu naazegom bhis esyee ε le.» **23** Tin, be eezelyaal be bot ebá: Ye nabee Zozef. Dhiiti din ε le nabee Bhaalsabhas, nye nabaadi é djóoaa é Justus. Ze nɔɔ Mathias. **24** Bhii tak bot ε nadi dum koŋ ne Zeeb ɔ zokazeεεga, be moo tin é djaala náá: «Gheŋ, wɔy mot di é gu ebhum elyem e bot ɔ. Lyaala bis mot wɔ tɔ tɔ sama bot ebá bak ɔ, **25** éteɸ nye needi ngɔt tɔ sama bot ε lwoma, e di mesa ε Yudas mot lik bhis tɔ e di di egoka ne ne ɔ.» **26** Tin, wɔ gwaa be zesa dhiiti egwyeeɸ, egwyeeɸ ε tak ka see é Mathias. Mathias ε boozeni tɔ sama bot ε lwoma kam ne ngɔt.

2 Dáa dwoo Potekɔt nakakum é, bot ε nadi é dum koŋ ne Zeeb ɔ nadi é é zεεga sum wat. **2** Ka seeka tɔ gwoo ε, dhiiti mɛwɔŋal dáa ghuu na lyelyel eezelwoodal ndjaa djas be nadi tɔ tak ε. **3** Tin, be eezebee esonok eezetyaa kɔ elo bɔɔ tyee mengel me du. Bhii tak wɔ gwaa ngel tak zokazebeɸa bɔɔ eɸes-eɸes, kyee waa-wat eeketyaa kɔ lo mot ngɔɔngɔt. **4** Bɔɔ djas naalwood ne Sisim na Deε. Bhii tak be moo tin é lii membyak mesis. Dáa Sisim ε nadi é dje be ghwyil elii ε. **5** Tin, é gheŋ tak, bot ε mbyak eYuda nambee elyem di kɔ mɛl djas di kɔ bɔs ɔ nadi é tin kɔ ghaada Yeluzalem. **6** Dáa be nagwak etap elenek ε, bɔɔ djas zokasum ekaab zεεεga e di wat. Be moo tin é djoka eɸueɸe etee náá, mot ne mot nadi gwak bot ε nadi dum koŋ ne Zeeb ɔ é lii tɔ membyak mɔɔ met. **7** Be naadyeebadjoka eɸueɸe, bɔɔ náá: «Bot ε di lii'aak tok bot ε deɸ ε Ghalile? **8** Ye sa dáa náá, mot ne mot pak'ena gwak

sa be di é lii ε tɔ dhaad mbyak'ε? **9** Pak'ena wak ye é ne bot ε dus pe del ε Paltεs, del ε Medεs, zenɔɔ del ε Elam. Bedhiiti bot dus ε pe Meezopotami pe kyee dik Yude, pe del ε Kapadɔs, ne Pɔŋ pe kyee dik Azia, **10** pe Filji, ne pe Panfili zenɔɔ pe Ezipte ne é ngwoob ghaada Sylεn pe Libi. Ye nabe ε ne bot ε nadus pe del ε Lɔm ɔ. **11** Bedhiiti nabεε bot ε mbyak eYuda, bak bedhiiti nabεε bot ε nazemyaal εdjaala Zεεb eYuda ɔ, bedhiiti tak nabe ε bot ε gholα Klet, ne bot ε dik Alaabi. Bisɔ djas é pe gwak pe tɔ membyak mis dαα be di lee embεε ne eboo esεεε Zεεb di sa ε!» **12** Bɔɔ djas naadiaadjoka dhaa tyε, be moo tin «yoo» ààbe ne dαα be sa, be moo tin é djinel pak'ɔɔ nάά: «Yak tak kwyel εlee yé?» **13** Tin, bedhiiti bot nadi é gɔ be, bɔɔ nάά: «Elangi e menyok ε di sa be!» **14** Tin Pyεed eεzetyaa tetel be ne bak bedjekel kam ne ngɔt, nye moo tin é tuud ne mεdhuu mε bot εlyelepe nάά: «Bɔn ε nyεεg bam eYuda, zenɔɔ biyɔ bot ε di dwoɔ'lak mos kɔ Yeluzalem ɔ, egoka bi met εsuk ε sa di é sεε ε. Gwakeka εnyɔεpe sa mε di kwyel εlee bin ε. **15** Bot bak tok tɔ elangi e menyok dαα bi di gek tɔ elyem bin ε, etεε nάά, mena dinaaka é é ewala eten ne enά yii melem. **16** É di'enek guka nάά sa ngoolel-mεkpa ε Zεεb Joel nalεε ε moo zεsael. Nye nabεε nye eeke nάά: **17** “Zεεb naake nάά: Tɔ melu mε εsik, mε waadje bot djas Sisim yam. Bɔn bin, bɔn botom ne bɔn boa be aadi é é ngoolel-mεkpa ε Zεεb, mengbaaz ε waakan ebee etεp tyee tɔ mεdhyam tin betɔα-bot ε waadjem mεdhyam. **18** Tseetse ne tseetse tɔ melu menek, mε waadje Sisim yam ne bot ε mesa mam yii botom ne yii boa, be waalii dαα bengooel ε mεkpa ε Zεεb. **19** Mε waasa esa e mebwala pe

eko to gwoo, ne endem pe si ko bas: ghiya, du, eguud ne eguluk. **20** Gwyes e waaghomela, ngon e waate zoon daa ghiya, esok ne, dwoo e Gheh zye, boo dwoo duma. **21** Tin mot ne mot aadjaala ne din e Gheh o waatsak.” **22** «Bot e dhaad mbyak Yisalael, gwakeka sa me di elii'aak: Zeeb naalyaal bin eghen dum ne mbi mot Yezu mot Nazalet, etee naa, nye naalyaal ghwyil ne eghen be to eboo endem ne esesee e mebwala membi ne membi, nye nasa e, biyo be emet ne gu ye. **23** Bi nabee bii seeb mot tak e membo me bot e di aggu Zeeb o. Be naago nye mbema e melaaba, etep binek djas nasee daa Zeeb naloozekek ne elee e. **24** Tin Zeeb nagomal nye bhis esyee, nye naapek nye to mezuk me esyee, etee naa, ye nabe adjala naa, esyee di ne eghen ko le. **25** Beeka daa mekoozi Dhavid naake ko esu e le: “Me nadi e bebee Gheh sok bhwoob'am, nye e ngwoobam e kaab naa, me zekewak ne bwoo. **26** E tep tak di naa, lyem'am e to boo duu, mekpa menuubam eelwood ne boo memyaala, nyel'am e to boo ebwaalel. **27** Etee naa, Gheh, wo tok ne ghwyil elik me ko del e bot e zegweye o, wo tok ne ghwyil ebet naa, mam mot edee e Zeeb me syep to evit. (Hadēs 986) **28** Wo eelyaal me ze di dul bot pe tsik e, wo e pe dje me memyaala e mis mo.”» **29** «Bon e nyeeeg bam, betka me lee bin popoopwon dum ne bhaab'ena Dhavid, nye naagweye, bhii tak nye naadela. Evit e le e tak doo ne dwoo pan mos'ak, wak ekunaape. **30** Daa nye nadi naa nye ngoolel-mekpa e Zeeb e, ne daa Zeeb nakek ne tuwal myon ne meson me naa, ngot to bedha be e waadjila ko boo mekoozi me e. **31** Dhavid nabee, nye eegu sa nawaasael e. Tin, ye nabee nye elee bot dum ne egom

ε Μεσία bis εsyee, έτεπ tak έ nye nake náá: “Nye nabe ààdhuugela tò dèl ε bot ε nazegwye ɔ, tin, muue nabeε, ààsyep tò εvit.” (Hadēs 986) **32** Zεεb eegomal Yezu με di lii kò εsu ε le'aak bis εsyee. Bisò djas ε βetyaases έτεπ tak. **33** Nye naadjεa boo duu πε mbò eghεη ε Ghεη, nye naabela Sisim na Dεε Zεεb nakek ε. Bhii tak nye eelwoodal bis nε ye: yenek ε etεπ ee bi di bee nε εgwak, mos enek. **34** Bela náá, Dhavid nye εmet nabe aabyet tò gwoo, tin, ye nabeε nye eeke náá: “Ghεη Zεεb naake nε Ghεη'am náá: Dha disi πε mbò eghεη bam. **35** Mε waalwom bot ε mebhuka mò lwoma bhel náá, be zεε dhaa si meko mò.”» **36** «Έ goka έ náá, bot ε mbyak Yisalaεl djas gu εnyɔεpe náá: Yezu bi nabem nye έ melaaba ɔ, ye έ nyey ε, Zεεb sa nε nε mos Ghεη nε Μεσία!» **37** Bot ε nadi e di tak ɔ naadyeebadjoka mbi yenek kòkò mekpa. Be boozedji Pyεed be nε bedhiiti bot ε lwoma náá: «Mɔn nyeεg, bis goka nε esa dáa?» **38** Pyεed zεbɔɔza nε nɔɔ náá: «Mot nε mot tò len, liigka elyem, da bi ε duwa Zεεb nε din ε Yezu Klisto etεε náá, mesyem min neepelaa. Bhii tak bi ε waabela ekek ε Zεεb, Sisim na Dεε. **39** Tin, Zεεb nakek etεπ bak έ kò εsu ε len, nε bɔɔ bin, zεnɔɔ bot ε dii kò mεl με dii etsetaεpe ε, bot djas Ghεη Zεεb'ena aadjóo ɔ.» **40** Pyεed naalii nε nɔɔ betε nε etεπ, έτεπ be neemyaal nε έτεπ εdje be ghwyil. Nye nadi έ ke nε nɔɔ ε náá: «Myaalka tsik έτεπ bi εmet needi ààkyee έ laab bot ε di mos'aak, be eezewo ze!» **41** Ye nabeε, bot εbuεpe tò sama yɔɔ naamyaal mεlyo ε Pyεed, wɔ gwaa be zokaduwa Zεεb. Dwoo tak, bot εkesa ye aasa bemil εlεl naabaazεbilel kò sama bot ε nazedum koη nε Zεεb sok ɔ. **42** Bɔɔ djas naadiaawazii tò εgwak ε mεlyo με

bot ε lwoma nadi lyo be ε. Be nadi é to boo megwakel pak'ɔɔ, be nadi é de edee é e di wat, ne edjaala Zeeb. **43** Mot ne mot nabe é kaab Zeeb elyelepe. Tin dum ne bot ε lwoma, Zeeb nadi sa betε ne endem e mebwala. **44** Bot ε nadi é dum koŋ ne Zeeb ɔ nadi é lyem wat to megwakel. Be nadi é kekaa pak'ɔɔ esa djas be nadi ne ye é. **45** Be nadi bebɔmsa esa ne ekum bɔɔ. Bhii tak, epata ee be aabela ε, be ka kaa ye é pak'ɔɔ, é ebee ekwosak ε mot ne mot. **46** Melu djas, ne be nadi esεεga to kok Ndjaa-ebuwa e Zeeb ε. Be nadi é dede edee bɔɔ ε e di wat to mendjaa mɔɔ, tin be nadi é de é ne boo memyaala to elyem, ààbe ne lyem ebet. **47** Be nadi é duwal Zeeb to medjeeb, tin, bot nadi kwyel be ebuεpe. Tin melu djas, Gheŋ nadi bil to edhuu ε lɔɔ, bot ε nye nadi é tsiko ɔ.

3 Dhiiti dwoo, Pyeed be ne Zarŋ zokazebyet pe kok Ndjaa-ebuwa étep ekedjaala, ye nabεε é ewala elɛl yii bikoko. **2** É ngwoob eniel ε di djóoaa «ebe ε ndjaa na nyɔɔnyɔ ε», e di tak ye nabεε ne dhiiti mot boka kana edhɔma be. Melu djas bot nadi eghεε nye, zemak nye tin, étep nye neezεwaab epata pe dǎa bot ε nadi é zye pe kok Ndjaa-ebuwa. **3** Dǎa nye nabee Pyeed be ne Zarŋ é kwyel eni to kok Ndjaa-ebuwa ε, nye eezεwaab be epata. **4** É di'enek, Pyeed be ne Zarŋ zegwyák nye «kpεεε», bhii tak Pyeed eezεke ne ne náá: «Gwyáka bis.» **5** Tin mot'enɔk eezεgwyák be «kpεεε», etεε náá, to lyeme, nye nadi é gek ε náá, be waadjε nye sonok. **6** É di'enek, Pyeed ε booke ne ne náá: «Me tok ne epata, ààkobe ne lɔaad, sa me di ne ye é, me pe djε wɔ: ne din ε Yezu Klisto mot Nazalet, wyela da wɔ é ke!» **7** Bhii tak nye eezεmet nye pe mbɔ e gheŋ,

nye eezekyee nye é ewyel. E di tak wat, meko ne metii me meko me mot'enok eezelyel. **8** Vasaka, e di tak wat, nye eezetyaa tetel, nye moo tin é keenek, bhii tak nye eezeni loog wat be ne bot e lwoma pe to kok Ndjaa-ebuwa, nyey é keene meko me, é tsel ne eduwal e Zeeb. **9** Bot djas nadi tin o naabee nye é keene eduwal e Zeeb to medjeeb. **10** Daa be nagwyák náá, ye nabee mot nadyeebadidi ndiindel é «ebe e ndjaa na nyooonyo» yii kok Ndjaa-ebuwa étep ewaab epata o, tin boo djas naabela bebebwol ne edjoka ebupepe dum ne sa nasee ne boka mot'enok e. **11** Daa mot'enok nanaata Pyeed ne Zan e, bot djas to edjoka be nadi é djoka e. Wo gwaa be zokazyee kaab pe pak be nadi e, ye nabee di mebhaz me nadi é djooaa «mebhaz e Salomone» e. **12** Daa Pyeed nabee deenek e, nye é booke ne edu é bot binok náá: «Bon e nyeeeg bam bot e Yisalael, étep ye bi di djoka tsik mot tak tsak e deenek? É tep ye bi di gwyák tyee náá, bis tsik mot tak é ne ghwyiles met neghu etee náá, bis epeza zii étep edu e Zeeb? Ye tok deenek! **13** Ye é Zeeb e Abalaam, Zeeb e Izak ne Zakoo, Zeeb bebhaz binaka eelyaal duu mot-mesa me, Yezu. Biyo be emet bi naseeb nye é membó me ekukuma, ne swonal nye é mis me Pilat, ka bela náá, Pilat naakwyel ebet nye. **14** Biyo bi naabyen mot na dee, na epiki, biyo nakwyel e náá, Pilat bet mot di é gó bot o. **15** Deenek, bi naagó mot di nakuma tsik o. Tin, bhis etep binek djas, Zeeb naagomal nye to esyee, bis é betyaases étep tak. **16** Ye é ko esu e mebwala me din e Yezu, dum ne edum e ko ne ne e bulal ghwyil mot bi di bee ne egu'aak. Ye é edum e ko ne Yezu e sa náá, nye bela tsik nyel djas bi di é bee'enek. **17** «Bela náá,

bɔn nyɛɛg bam, mɛ nɛ gu ɛnyɔɛpɛ nɔ́á, biyɔ nɛ ekukuma bin nasa deenek é, etɛɛ nɔ́á, bi ɛ tɔ boo ɛdjak dum nɛ Yezu. **18** Ye é deenek ɛ Zɛɛb kwyɛl ɛlyaal ɛsuk ɛ etɛp ee nyɛ naloolɛ tɔ enuub e bɛngoolɛl ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb djas ɛ. Nyɛ nabɛɛ nyɛ eelɛɛ nɔ́á, Mɛsia mɛ é waazuk. **19** Swoolaka mɛfulu min, da bi ɛ dum kɔɲ nɛ Zɛɛb etɛɛ nɔ́á, nyɛ needis mesyem min. **20** Deenek bhii tak, Ghɛɲ ɛ waazɛdjɛ bin ɛwala ɛ bi aawala ɛ. Tin, bi ɛ waabee Mɛsia nyɛ naloozɛtɔ kɔ ɛsu ɛ len ɛ: Yezu. **21** Nenak yak, é gokaa nɔ́á, Yezu pookodi pɛ ɛko kɛkum mɛlu mɛ yɛ aadi nɔ́á, ɛsonok djas ɛ waabula bes dɔ́a Zɛɛb naloozɛlɛ tɔ enuub e bɛngoolɛl ɛ mɛkpa mɛ ɛ. (aiōn g165) **22** Ye nabɛɛ Moiiiz naake nɔ́á: “Ghɛɲ Zɛɛben waadhɛs bin ngoolɛl-mɛkpa ɛ Zɛɛb dɔ́a mam. Nyɛ aadi é mot dhaad mbyak ɛn, da bi é gwak etɛp ee nyɛ aalɛɛ bin ɛ djas. **23** Mot djas aadi ààgwak etɛp ee ngoolɛl-mɛkpa ɛ Zɛɛb tak ɔ, nyɛ waasɔ́aa tɔ sama bot ɛ mbyak, bhii tak nyɛ waagóaa.” **24** «Tɔ bɛngoolɛl ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb djas, kana Samyɛl, keyaka nɛ bot ɛ nakazyɛ bhis kɔɲ ɔ, yɛ nabɛɛ bɛ naalii nɛ nen dum nɛ mɛlu mak. **25** Etɛp ee Zɛɛb nakɛk bin tɔ nuub bɛngoolɛl ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ nabɛɛ yibɔ. Bi é nɛ yebɔ di tɔ ɛbhɛɲ ɛ Zɛɛb nakwyala bɛ nɛ bɛbhaab bin. Nyɛ naake nɛ Abalaam nɔ́á: “Mɛ waasɛɛ mɛbyɛl djas kɔ bɔs djas mɛtɛl kɔ lo ɛ bɛdha bɔ.” **26** É tɛp tak ɛ di nɔ́á, Zɛɛb napoo lee ɛdhis mot-mɛsa mɛ sok ɛ kɔ ɛsu ɛ len, nyɛ napoo lee dhis nyɛ étɛp nyɛ neezɛsɛɛ bin mɛtɛl, nɛ ɛsa nɔ́á, mot neeliig kɔɲ nɛ embee mɛfulu mɛ.»

4 Bela tin nɔ́á, Pyɛɛd nɛ Zarɲ nadi é lii nɛ zukamwaa nɛ mot nadi tin ɔ. Wɔ gwaa bɛghaa-Zɛɛb, ekukuma bebaalel ɛ kok Ndjaa-ebuwa, zɛnɔ́ bot ɛ ɛdhuu ɛ ɛSadusɛɛ zokazyɛ

pe kyee be nadi é. **2** Elyem naadyeebakpaa be etee náá,
 be nàbe ààkwyel náá, Pyeed ne Zarj Bot e Lwoma bebá
 gheelelyo bot to melyo maa náá, Yezu Klisto mot nagwye
 o eezegom. Be nadi sa deenek e etee náá, be nadi eke e
 náá, bot e zegwye o ne ghwyil egom bhis esyee. **3** Tin be
 boo zemet Pyeed ne Zarj zewa be embok. Wo gwaa be
 zokazedjek be tin kekum melem etee náá, be namet be
 é bikoko. **4** Bela náá, bete ne bot e nagwak mekpa me
 bot e lwoma o, ye nabee be eedum korj ne ne. Metanj me
 bot e tak nabilel, kum tyee bot bemil eten. **5** Yii myen
 tak, ekukuma eYuda, bepaa, zenoo beghan e mekana me
 etsi, zokazesega pe del e Yeluzalem. **6** Bot e nadi to zega
 tak o nabe e Andele, Anas boo ghaa-Zeeb, Kayif, Zarj,
 Alekzandele zenoo bot e mebyel e boo ghaa-Zeeb djas. **7**
 Be eezetel be metetel sok bhwoob'o, tin, be eezedji be
 náá: «Bi sa esesee bak ne yaa mebwalá, ne din e ze?» **8**
 Tin, Pyeed eezelwood ne Sisim na Dee, nye booke ne noo
 náá: «Ekukuma e dhaad mbyak ne bepaa eYuda: **9** Be dji
 bis medjin mak mos e, etep enem esa ee bis sa ne boka
 mot e. Be dji bis e náá, mot'ak tsak daa? **10** Enyoepe, ye
 goka é bi gu náá, biyo djas, doo ne bot e Yisalael, ye be
 náá, mot'ak eetyaa tetel ne nyel enyoepe é mis men o, ye
 é ne ghwyil din e Yezu Klisto mot Nazalet, mot bi nabem
 é melaaba, da Zeeb e gomá nye bhis esyee o. **11** Yezu mot
 Ekwyala e Zeeb di lee tssetse náá: “Ekok ee bezumel mwas
 e, moo é ekok di epyet ndjan e.” **12** «Tsik belaa é, to
 din e Yezu Klisto nye emet. Dhiiti mot Zeeb nadhis ko
 bos'ak náá, nye neetsik mena o, tok.» **13** Daa be nabee
 eghen e Pyeed ne Zarj e, bot e zega boo kwan eYuda

naadjoka. Be naadjoka etee náá, ye be é be eesiiza náá, be nabe mbi varj bot e nadi ààtó medjek o. Be nadi gu náá, be nadi gyee sama wat ne Yezu. **14** Tin, be nadi é bee mot natsak e tetel é ngwoob o, be nàbe ààkabe ne ekpa e eyala. **15** Be eezeke ne noo náá, be wyis to ndjaa epée. Be moo tin é sɔs pak'oo. **16** Be nadi keke e náá: «Mena aasaka ne bot bak dāa? Etee náá, bot del e Yeluzalem djas ne gu pupwoopwon náá, ndem mebwa mak sael e ne noo, mena tok ne ghwyil eswonal. **17** Tin, ye ààgoka náá, menduk me tep'ak gek to melo me bot bak djas. Mena e waalyak be ne mebhem náá, be nàbaalii ne bot kɔ esu e din e Yezu.» **18** Be eezedjoo be, bhii tak be eezelyak be elyelope náá, be nàbaalii neghu elyo e bot ne din e Yezu. **19** Tin, Pyeed ne Zan eezebɔɔza ne noo náá: «Peeke biyo be emet neghu ye é enyɔpe é mis me Zeeb náá, be looba ne nen neghu be looba ne Zeeb. **20** Yeka be biso o, bis tok ne ghwyil e byen elii dum ne sa bis nabee ne mis ne egwak ne melo e.» **21** Bot e boo kwan eebaazebhem be, bhii tak be ezebet be. Be nàbaabe ne tyɛ be aazuk be, etee náá, edhuu e bot djas nadi duwal Zeeb kɔ esu e etep ee nasael e. **22** Mot natsak ne mebwa e Zeeb o nabe e ne membu mekam-mená kedhaa. **23** Dāa be nabet be é, Pyeed be ne Zan eezetɔ pe pak edhuu e besɔ bɔɔ nadi e. Be moo tin é banja be etep djas eboo beghaa-Zeeb ne bepaa eYuda nalee e. **24** Bhis be nazegwak etep binek djas e, bɔɔ djas eezegwakel, tin, be eezedjaala Zeeb náá: «Zeeb Mekaake, ye é wɔy e nakus gwoo ne bɔs, ne boo dii mesɔn zenɔɔ esonok djas di to tak e. **25** Ye é wɔy e di náá, ne ghwyil Sisim na Dee wo naasa náá, Dhavid bhaabes mot-

mesa mɔ naake náá: “Bhwak ε pe kuu, ye é éteɾ ye? Bot ε membyak epedi bhoob yii toto. **26** Bemeekoozi me bɔs eezekomsa éteɾ eke lumla dɛɛb, eboo ekukuma eezeseɛga. Be sɛɛga ε be neeke lumla dɛɛb ne Gheɲ ne mekoozi me nye nadjɛ ebotan ɔ.” **27** Ye é tseɛtse náá, Ellood ne Pɔɔs Pilat eezeseɛga kɔ dɛl ε elak be ne ekukuma e membyak mesis, zenɔɔ bot ε Yisalaɛl be neegenɛ ne mot-mesa mɔ na Dɛɛ Yezu, mot wɔ nazedjɛ ebotan ɔ. **28** Tin, bee sa esonok djas wɔ naloogek ne ekwosak ε lɔ ε. **29** É di'enek, Gheɲ, beɛa mis kɔ mebhɛma mɔɔ, tin da wɔ é djɛ bot ε mesa mɔ ze egoola mekpa mɔ, ne boo ebwaalel. **30** Sɛɛba mbɔ ɔ, etɛɛ náá, bot neetsak, endem e mebwala neesɛɛ ne din ε mot-mesa mɔ na Dɛɛ Yezu.» **31** Dáa be nasilal ɛdjaala ε, di be nasɛɛga ɔ zokazekuu, wɔ gwaa Sisim na Dɛɛ zokalwood tɔ lɔɔ. Bhii tak be eezɛni é goola mekpa me Zɛɛb ne ebwaalel djas. **32** Edhuu ε bot djas nadi dum koɲ ne Zɛɛb ɔ, nadi é tɔ egwakel enyɔɛpe, tɔ elyem ne esisim. É tok ne mot ngɔt pak'ɔɔ nadi é ke náá, esa be ε yii nyɛy nye ɛmet. Esa ee be nadi ne ye é nabe ε yii bɔɔ djas. **33** Ye é ne boo mebwala ε bot ε lwoma nadi é lɛɛ bot dáa Gheɲ Yezu nagom, tin, Zɛɛb nadjɛ bɔɔ djas betɛ ne enɛm ne embɛɛ be. **34** Ye tok ne mot ngɔt pak'ɔɔ, nasu sa mot di egoka ne ɛdi ne ye éteɾ tsik'ɛ ε. Deenek, bot ε nadi ne epyeeb neɲhu mendjaɲ ɔ nadi bɔmsa ye, **35** bhii tak da be é zye ne epata ee be bela ε, zɛdjɛ bot ε lwoma. Bhii tak, be ka kaa epata e tak ε ne mot ne mot é ebee ekwosak ε mot di ne ye é. **36** Djhoogek nye ne Zozɛf mot di Levit ɔ mot gholɛ Siipele, mot bot ε lwoma naɲet din ε Bhaalnabhas ɔ. Din ε tak kwyɛl elɛɛ ε: «Mot di djɛ ghwyil

ne meghaaz ɔ». 37 Nye naabɔmsa pyeebe, bhii tak nye eezɛnɔɔ epata, zɛdje bot ɛ lwoma.

5 Tin, dhiiti motom din ɛ lɛ nabe ɛ Ananias, din ɛ myel nabeɛ Safiida, naazɛgwakel ɛtɛp ɛbɔmsa bɛɛdok nadi yɔ bɔ ɛ. 2 Nye eezɛnɔɔ kyee pata wat syel, yak kyee nye boo kɛdje bot ɛ lwoma. Myel nadi ɛ gu. 3 Tin, Pyɛɛd eezɛkɛ ne ne nɔ́á: «Ananias ɛtɛp ye Satan zeni wɔ tɔ lyem deenek? Wóó kɔɔ Sisim na Dɛɛ, wóó syel kyee pata wat ee wɔ bɔmsa bɛɛdokɔ ɛtɛp'ɔ met. 4 ɛsok ne wɔ ne bɔmsa ye, ye nadi ɛ yɔ. Bhii wɔ kazeɔmsa ye ɛ, epata be ɛ yɔ, etsal e? Ha ɛtɛp ye wɔ sa mbi yenek esesɛɛ? Wɔ ààpakɔɔ bot, wɔ kɔɔ ɛ Zɛɛb.» 5 Gwaka nye nagwak mɛkpa menek ɛ, Ananias eezɛduma si ɛ bɔs, nye eezɛgwye. Tin bwoo naazɛmet bot djas nagwak menduk mɛ tɛp tak ɔ ɛbuepe. 6 Mengbaaz ɛ boo zɛpil muue tɔ bheeza, bhii tak be eezɛtɔ ne muue kɛdel. 7 Ba mɛwala mɛlɛl nadhaa bhii tak, mwaa Ananias zɛkum, ààgu sa sɛɛ sok ɛ. 8 Pyɛɛd eezɛdji nye nɔ́á: «Lɛɛa mɛ, ye be ɛ bii bɔmsa bɛɛdoken ne metɛɲ mak ɔ?» Nye eezɛbɔɔza: «Hɛɛɛ ye ne metɛɲ menek ɛ bis bɔmsa ye.» 9 ɛ di'enek, Pyɛɛd ɛ boo ke nɔ́á: «Bi sa dɔ́a ɛtɛp bi neegwakel ɛtɛp ɛbowal Sisim ɛ Gheɲ? Gwyáka, bot ɛ kɛdel ngomɔ ɔ moo ɛ ɛ ɛbe ɛ ndjaa, be waabaabɛp muuɔ tɔ ne ye.» 10 E di tak wat, nye zɛghaaga si, si mɛko mɛ bot ɛ lwoma, nye eezɛgwye. Mengbaaz mɛ nadus ndela ɔ eezɛkum, be ka bela nye ɛ muu. Tin, be eezɛghɛɛ nye, be eezɛtɔ kɛdel nye ɛ ngwoob di be nadel ngom ɔ. 11 Bot ɛ zɛɛga mendjaala djas ne bot ɛ nagwak menduk mɛ tak ɔ, naabela boo bwoo. 12 Bɛtɛɛ ne endem e mɛbwala nadi sɛɛ tɔ mɛdhuu mɛ bot dum ne bot ɛ

lwoma. Bot djas nadi dum korj ne Ghej o zokaseega pe to bhaaz e Salomɔj di to ebese Ndjaa-ebuwa e. **13** Bot ebupe nabe àakadjheebal eke é loog'o, ye nakoozodi náá, bot nadi kwyel be ebupe. **14** Botom ne boa aluu naaluu nadi dum korj ne Ghej o naazeni to loog'o ebupe. **15** Tin bot zokakeghe membél zeneneg be é ngwoob egba, kɔ emwaala ne kɔ bhum. Be nasa deenek e ete náá, esok Pyeed aadharj e, sisim ye neegheebutal be. **16** Bedhiiti medhuu me bot naazedus pe mel me nadi é mengwoob me Yeluzalem e. Bɔ zokazy ne membél ne bot e embee esisim nadi dhedhek o. Bɔ djas zokatsak. **17** Dáa be nabee edjema binek e, boo ghaa-Zeeb ne bot e loog'e, bot e tak nabe e bot e zega eSadusee, wɔ gwaa be zokazekpaa elyem ebupe dum ne bot e lwoma binok. Be boozeke náá: «Egoka e, mena lyak ka tep'ak.» **18** Be eezemet bot e lwoma, bhii tak be eezekɔl be é membok. **19** Tin, é pum, wɔ gwaa fofop e Ghej zokazedii ebe e ndjaa membok, bhii tak nye eezewyisal bot e lwoma, nye eezeke ne nɔ náá: **20** «Tóka pe to kok Ndjaa-ebuwa, lɛka bot etep djas di dum ne tsik na bes e.» **21** Bot e lwoma eezegwak fofop tak. To ghooghom melem be eezetó pe kok Ndjaa-ebuwa, tin, be zeni é lyo bot melyo mɔ. Boo ghaa-Zeeb, ne bot e loog'e e boo zeseeg bepaa e dhaad mbyak eYuda étep be neeboma é boo kwan. É di'enek, be zelwom bebaalel be ke enɔ bot e lwoma pe ndjaa membok. **22** Tin dáa bebaalel tak nakakum e, be àapakabela be to dhej tak. É di'enek, be eezesik pe boo kwan, bee kelee be náá: **23** «Bis bela e ndjaa membok ndiila enyɔpe, bebaalel tin, é e di bɔ, é mebe e ndjaa. Tin, kadi e, bis àapabee mot tin to tak.» **24**

Dáa be nagwak deenek ε, kukuma bebaalel ε kok ndjaa-ebuwa ne eboo beghaa-Zeeb ɔ naadhaa be ghwyil, be moo tin é sɔs dum ne sa sɛɛ ne bot ε lwoma ε. **25** É di'enek, dhiiti mot eezetuula, nye eezelɛɛ be náá: «Gwakeka! Bot ε bi nakɔɔl é membok ε pɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa é lyo bot melyo mɔɔ.» **26** Bhii tak, kukuma bebaalel eezetó be ne bot, éteɓ be neekenɔɔ bot ε lwoma bula ne nɔɔ. Tin be nalii ne nɔɔ medjemedje ààbe ne bel é kaab naabot dɛl ezekewus be ne mekok. **27** Bhis be naka bula ne nɔɔ ε, be eezɛɛɛ be sok bhwoob boo kwan eYuda. Tin, boo ghaa-Zeeb moo tin é til be ne ɛdje be teɓ. **28** Nye eezɛke ne nɔɔ náá: «Bis di ε bis eezelu bin elyɛɛpe náá, bi nàbaalyo bot dum ne din ε mot'enɔk. Ghuna bhis batasa náá melyo men kɛdjala kɔ ghaada Yeluzalem djas. Bi kwyɛl ε esaa náá, embee ebaka esyee ε mot tak kwyɛ kɔ elo bis?» **29** Pyɛɛd be ne bedhiiti bot ε lwoma ε zɛbɔɔza náá: «Egokaa ne egwakaa zɛ, bot ohoo Zeeb? **30** Zeeb bebhhaab binaka eegomal Yezu bi nagó nye bema kɔ mɛlaaba ɔ. **31** Zeeb eetel nye tetel pɛ mbɔ eghɛɗ be, nye eedje nye dék éteɓ mekoozi ne Tsika-bot. Nye nasa deenek ε, éteɓ ɛdje bot ε mbyak Yisalaɛl ɛɛɛd éteɓ be neeswoola mɛfulu mɔɔ, be neebela ɛpelak ε mesyem mɔɔ. **32** Bis é betyaases eteɓ binek djas. Bisɔ ne Sisim na Dɛɛ Zeeb nadjɛ bot ε di gwak nye ɔ.» **33** Wɔ gwaa ɛbuk baazɛsa bot ε boo kwan eYuda ɛbuɛpe bhis be nazegwak mekpa menek ε. Tin, gwyɛs egó ε bot ε lwoma nasa be. **34** Bela náá, tɔ ɛdhuu ε lɔɔ ye nabɛɛ ne dhiiti Falizye din ε lɛ nabɛɛ Ghamalyɛl, nye nadi é ghaa mekana mɛ etsi ε Moiiiz, bot nadi duwal nye ɛbuɛpe. Wɔ gwaa nye zɛwyɛl tyaa tetel kuku ɛbwak ε

zεεga bot ε boo kwan, nye eezeke náá be wyisal bot ε lwoma pe kel ba mɔɔ pes ewala. **35** Bhii tak nye eezeke ne bot ε kwan náá: «Bot ε Yisalael, bi é kobaka ne sa bi aasa ne bot bak ε. **36** Ye dinaa ààpaakobɔya, wak koko ε koko ye nabe ε Tedas natuula náá, nyey ε ye kuma mot. Ye nabeε botom tyee metan bedhet ε nànaadu nye. Bela naanye naagóaa, bhii tak, bot ε nadu nye ɔ naawyeεza bɔɔ djas, tin zεεga tak naazεgwyε. **37** Bhis nyey, esok εεεga ε metan me bot, Yudas mot Ghalile naazεεεg zukaa mwaa ne mot naadu nye. Tin, nye naabaagóaa ye pe, é di'enek bot djas nadu nye ɔ naazεwyεεza gwyiij. **38** Nenak me ka lεε bin ε náá, sa mot ààka baabis be. Betka be, be tó, etεε náá, ye be náá, εsuk ε egwyεs bɔɔ neghu mesa mɔɔ dus ε ne bɔɔ be emet ɔ, ye waasi. **39** Neghu Zεeb ε di εsuk ε tak ne tseεtε ɔ, bi tok ne ghwyil ε lyak ye. Nà gheeg ka menyel étεp εbowal ε Zεeb.» Tin, bot boo kwan eezemyaal etεp ee Ghamalyel naleε ε. **40** Tin, be boo zεbaazεdjóo bot ε lwoma, be eezenyuu be ne eghwyεs. Bhii tak be eezelyak be náá be nàbaalyo bot dum ne din ε Yezu, tin be eezεbet be. **41** Bot ε lwoma eezεdus e di kwan é yenek, ne memyaala etεε náá, Zεeb eebee náá, be é bot di egoka ne zukaa kɔ εsu ε din ε Yezu ε. **42** Tin melu djas tɔ kok Ndjaa-ebuwa ne mendjaa ne mendjaa, bot ε lwoma nadi tó ne ε goola Mbεε bhaadal ε Yezu Mesia.

6 Eghεη tak, bela náá, metan me bedjekel nabeε ye eebaazεbilel εbuepe. Eyuda ee di lii, lii eGhelek ɔ nabeε be tanal dum ne bot ε nadi elii ebhele ɔ. Be nadi eke ε náá, yɔ bɔ bekus ε boa nàbe ààdi kwyεεgaa melu djas é ghεη be nadi kekaa edee ε. **2** Bot ε lwoma kam ne bebá

boo zεεεg bedjekel djas, be é boozeke ne nɔɔ náá: «Ye ààgoka náá, bis bet egoola mekpa me Zεeb, étεp eke kaa edee. **3** Deenek, bɔn nyεεg, sεeka pak'en bot eten ne bebá di sosoob ne epiki ε, bot ε di, “tɔɔɔ” ne Sisim na Dεε ne etsoɲ ɔ. Da mena ε dje be mesa me tak. **4** Tinaak, bis ɔ aakadi é é sa mesa me mendjaala ne egoola Mbεε Bhaadal.» **5** Bot ε zεεga djas naamyaa egeka e tak. É di'enek, be é boo zεεε Etien mot nadi ne boo edum koɲ εbuepe ne Zεeb zenɔɔ Sisim na Dεε ɔ. Ye nabe ne Filip, Polokɔɔd ne Nikanɔɔd, Timɔn, Palmenas, ne Nikolas mot del ε Antios, mot namyaal edjaala Zεeb eYuda ɔ. **6** Bhii tak be eezɛlyaal be ne bot ε lwoma, tin be eezɛdjaala Zεeb ne ekel ε be mεbɔ. **7** Tin, mekpa me Zεeb nadi goolel εbuepe. Metan me bedjekel nadi bilel, εbilel ne εbilel pε Yeluzalem. Deenek, betε ne beghaa-Zεeb nadi dum ekoɲ ne Yezu. **8** Etien tɔɔ ne ghwyil enem ne embεε é Zεeb, ne mεbwala, nyε naadi esa betε ne endem e mεbwala εbuepe tɔ bot ε mbyak. **9** Tin bedhiiti bot ε ndjaa mendjaala me eYuda zokazεbyen lek'ε. Bot ε tak nabe é kyee wat bot mɔɔ ndjaa mendjaala nadi djóoaa «ekwom pεka» ye nabeε eYuda e kyee dik Silen ne Alekzandili, yak kyee eYuda kyee dik Silisi ne pε pes dik kyee Azia. Be moo tin é suu meso ne Etien. **10** Tin be nàbaakwak nyε, etεε náá, nyε naleliiε ne etsoɲ ee Sisim na Dεε nadi é dje nyε é. **11** Tin, wɔ gwaa be zεdje bot epata étεp be neeke náá: «Bis eεgwak nyε é lóo mekpa me mεlee dum ne Moiiiz ne Zεeb!» **12** Tin be eezeni é besal mεdhuu me bot, bepaa ne beghaɲ ε mekana me etsi. É di'enek be eezεmet Etien, bhii tak be eezetɔ ne ne pε zεεga boo kwan eYuda. **13** Wɔ

gwaa be zokabaazye ne etiaa-ses e etsal binok. Be eezeke náá: «Mot'ak àakat enyek e kok Ndjaa-ebuwa na dee yena, dɔɔ ne etsi e Moiz! 14 Bis eegwak nye é ke náá, Yezu mot Nazalet tak e waabwak kok Ndjaa-ebuwa, da nye é swoola etsi e Moiz nalik mena ye é.» 15 Bot djas nadi mendiindil tɔ ndjaa e di kwan ɔ moo tin dhuu ne mis é nyel e Etien, tin be eezabee náá, bhwoob'e nabe e moo tyé wat ne yii fofop.

7 Boo ghaa-Zeeb eezedji nye náá: «Etep ee be di lii kɔ esu e lo'aak é tseetse?» 2 Etien eezebɔɔza náá: «Bon e nyeeɓ bam ne beseeɓ bam, gwakeka me! Zeeb duu naatel bhaab'enaka Abalaam nyel esok nye nadi pe kyee dik Meezopotami e, esok ne nye ke é di pe del e Alan. 3 É di'enek, nye naake ne ne náá: “Dusa kyee dik'ɔ, beta bot e mebyel mɔ, da wɔ é tɔ pe kyee dik me aalyaal wɔ e.” 4 Tin Abalaam e boozedus kɔ kyee dik eKaldee, nye eezetɔ kedɩ pe kyee del e Alan. Tinaak, bhis esyee e seeɓ, Zeeb eezedis nye kɔ kyee del e Alan tɔ ne ne pe bi kadi mos'aak. 5 Bela náá, Zeeb nàbe ààdɛ nye pes bɔs, ààkobe mɔɔ pes ebɔ e beedok wat. Tin bela náá, Zeeb naazekék náá, nye waadɛ nye kyee dik, bedha be é waalik ne ye bhis koɓe. Bela náá, é gheɓ tak nabee Abalaam di náá, ààkobe bea ne mɔn. 6 Beeka etep ee Zeeb nalee e: “Bedha bɔ aadi é kɔ medhik me medɓɔ, e di be aadi ekwom ɔ, e di be aatiiga membu bedhet-ená e. 7 Tin, me waapée medhik me be aadi é ekwom é tak e. Bhii tak, be waadus e di'enek, be waake seeɓa é mendjaala é di'ak.” 8 Deenek, Zeeb naagwakel ne Abalaam etep ekwyal ebheɓ, ndem tak e beka. Ye é kɔ lo mesɔ me tak e Abalaam naniigal Izak mɔn'e beka é elu e

eten ne elɛl bhis mebyel me, tye wat ne dāa Izak naniigal
 Zakōob mōn'e beka ε, Zakōob zokaniigal bōo be bot ε di
 besεeg ε bebhaab membyak kam ne ebá Yisalael ɔ beka. **9**
 «Bebhaab ε tak nadi é ne mebhuka ne Zozef. Tin, be é boo
 zebōmsa nye éteɓ nye needi kwom pe Ezipte. Tin pe, Zεeb
 nabεε ne ne lōog. **10** Nye nadi pek nye tō mezuk me djas,
 nye naadje Jozef etsoɲ, nye naasa náá, nye dje djoɲ é mis
 me Falaon, mekoozi me Ezipte. Nye naazεdje Zozef boo
 ekukuma kō kyee dik Ezipte, ne tō ndjaa mekoozi me djas.
11 Wō gwaa pwom zenɪ kō kyee dik Ezipte djas ne Kanan:
 ye nabεε boo mezuk. Tin bebhaab binaka nabaabe ne edee
 e dek. **12** Dāa Zakōob nagwak náá, edee nabe ε pe Ezipte ε,
 nye boolwom bebhaab bina é kōkō esok. **13** Dāa be nabaatō
 Tōa tyee Tōa esok ebá ε, Zozef ε boo tel bōn nyεeg nyel. É
 di'enek ε mekoozi me dik Ezipte nazεgu bot ε mebyel
 Zozef. **14** Tin, Zozef eezelwom bot be ke enōo Zakōob sεeg,
 zenōo bot ε mebyel me djas. Ye na be bot mekam-meten
 ne ebá ne bot eten. **15** Tin, Zakōob ε boozetō pe Ezipte pe
 paa nye nake gwyε é, zenōo bedhiiti bebhaab bena. **16** Be
 naanōo myoɲ me bot bōo, tō ne ye pe del ε Sisεm. Be boo
 kedel be tō evit ε Abalaam nabōm ne epata é membo me
 bōo Amōod pe Sisεm ε. **17** «Dāa ye nabe náá, ewala ε Zεeb
 nadi kwyl esa sa nye nakek Abalaam ε, ye nabe é Zεeb
 eebil metarɲ me bot, bot bina moo ebuepe kō Ezipte. **18**
 Tin, dhiiti mekoozi mεsis nādi ààgu Zozef ɔ eezenōo boo
 mekoozi kō Ezipte. **19** Mekoozi me tak naakōo bot ε mbyak
 ená. Nye naazuk bebhaab bina é elwom be ne bhel náá,
 be bet bōo etōlōo éteɓ be neegwyε. **20** Eghεɲ tak ε Moiiɪz
 nabyel, nye nadi é nem mōo motom Zεeb nakwyl ɔ. Nye

naabaalaa bengon elɛl tɔ ndjaa sɛɛg. **21** E sok nye naalikaa ε, ye nabe ε esyes ε mɛkoozi mɛ dik Ezipte naatek nye, nye ε boo zɛwɛl nye dɔ́a mɔn'ε met. **22** Tin, Moiiɛ nadjek ɛgu nɛ etson e bɔs bot ε Ezipte, ye naasa náá, nye di mot mbyok dum nɛ elii bɛ nɛ esesɛɛ bɛ. **23** Dɔ́a nye nadi nye moo nɛ membu mɛkam-mɛná ε, Moiiɛ ε boozɛke náá, é gokaa ε náá, pookotó kɛbee bɔn nyɛɛg bot dhaad mbyak Yisalaɛl. **24** Tin wɔ gwaa nye zɛbee dhiiti mot kyee dik Ezipte é zuk ngɔt tɔ lɔɔ. Nye é zɛkɛm mot nadi zukaa wɔ, é ghɛm tak, nye eezɛgɔ́ mot dɛl ε Ezipte tak. **25** Nye nadi é gek náá, bɔn nyɛɛg bot ε Yisalaɛl nadi gu náá, ye nabe ε dum nɛ nɛ ε, Zɛɛb naawaaa pɛk bɛ ekwom. Tin, kaa bela ε náá, bɛ nàbaagu. **26** Yii myɛn tak, nye eezebaatɔ́ pɛ dɔ́a lɔɔ, nye ka bela ε bot ε Yisalaɛl bebá é duu pak'ɔɔ, nye é boo zɛsuu ebee bɛ, nye neebulal ɛgwakel pak ɔ. Nyɛy náá: “Bɛwɛn, bi ε bɔn nyɛɛg, étɛp ye bi di genel pak'en?” **27** Tin, mot nadi zuk mɔɔ sɔ eezɛlɔɔ Moiiɛ mbee mɛkpa, nyɛy náá: “Ezɛ dje wɔ boo ekukuma wɔ ne di tetɛp kɔ les?” **28** Wɔ kwyɛl ε wɔ neegɔ́ mɛ dɔ́a wɔ nagɔ́ mot Ezipte koko ε?” **29** Dɔ́a Moiiɛ nagwak mɛkpa menɛk ε, nye boo zɛkaab kɛdi pɛ kyee dik Madian. Penɛk ε nye naabya bɔɔ ba. **30** «Membu mɛkam-mɛná bhii tak, pɛ tɔ kyee bɔs besyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ε é ngwoob etsok ε Sinayi, fofop ngɔt zokatuula Moiiɛ pɛ tɔ ngɛl du tɔ ɛkpak. **31** Nye naadjoka é ɛbee mbi yenɛk mɛvyɛkɛlɛ mɛ nye natelaa ε. Tin, esok nye nadi sa étɛp nye neebɛɛ ɛnyɔɛpɛ é ngwoob ε, wɔ gwaa nye zokazɛgwak gwood ε ghɛɲ é ke náá: **32** “Ye é mam Zɛɛb bɛbhaab bɔ, Zɛɛb ε Abalaam, Zɛɛb ε Izak nɛ Zakɔɔb.” Gbegbaagba nɛ bwoo, nye nàbɛ ààkadjheebal

Mesa

ε bi nadjε ebuwa é betit nε bεdhiiti mbi ebuwa, é membu
 mεkam-mená mena nadika tɔ kyee bɔs bεsyε di ààbε nε
 mεdii ε. **43** Ààbε! Gunaa, bi naabεp pεt ε zεεb Molok, nε
 ekpaka-kpaka kwyikwyen zεεben Lefan! Bεzεεb binɔk, bi
 nakpak bε étep bi needuwal bε. É tep tak ε di náá, Mε
 waakyeed bin dhaa ghaada Bhabhilon.” **44** «Pε tɔ bal,
 bεbhaab binaka nadi é nε pεt na Dεε ε Zεεb bε nawa εbup
 ε mεkana di lii etεp ee ebheη ε. Ye nasael ε dáa Zεεb nε
 lεε Moiiz ε, etεε náá, nyε naake nε Moiiz náá, nyε zoo
 sum ε ezel wat nε yii nyε nabee ε. **45** Deenek ε pεt na Dεε
 ε Zεεb tak nalik nε bεbhaab bina nε bot naka du yɔbɔ
 bhis ɔ. Ye nabe ε Zozuwe dulel lɔɔg'ɔ bε nε bot bε naadek
 mεdhik mε bot ε membyak mε Zεεb nadi é sɔ bekum ε tak
 kɔ esu ε lɔ. Pεt na Dεε ε Zεεb tak nadi kekum esok Dhavid
 nadi mεkoozi ε. **46** Tin, Dhavid naabela mbεε bhwoob
 emis ε Zεεb. Nyε é boo zεwaab náá, Zεεb gek nyε goη étep
 nyε neesum ndjaa Zεεb bεdha ε Zakɔɔb. **47** Tin, Salomɔη
 naka sum nyε ndjaa. **48** Bela náá, Zεεb Mεkaake ààdi tɔ
 mendjaa mε Zumal bot. Dáa ngooel-mεkpa ε Zεεb naleε
 náá: **49** “Eko ε, boo mεkoozi mε, Ghεη lεε ε deenek, bɔs
 ε, di mεbɔ mε di nyal ɔ. Ye é yaa kwaambi ndjaa biyɔ
 aakosum mε ye é? É yaa di mε aakwak ε di? **50** Ye tok
 mam nasa ye nε mεbɔ mam met e?” **51** «Biyɔ bot ε maa-
 elɔ, bot ε di náá, elyem nε mεlɔ men eezεdiyalel dum nε
 ndjɔoel ε Zεεb di djɔo bin ε. Bi ε nε maa-elɔ dum nε Sisim
 na Dεε! Bi ε dáa bεbhaab bin! **52** Baa bεngooel ε mεkpa
 mε Zεεb bεbhaab bin nadi ààtiigal? Bε naagó bot ε nazye
 nε bhaadal náá, Mot Epiki ngɔt epezye ε. Ye é nyey ε bi
 naka nyε, nε εgó ε nyε. **53** Biyɔ bot ε efofop nadjε etsi ε

Zeeb ɔ, bi nàbaaduwal ye!» 54 Dáa bot ε boo kwan eYuda nagwak deenek ε, be naazekpaa lyem, ne ekwaal ε metsok kɔ lo ε Etien. 55 Tin, nyey «tɔɔɔ» ne Sisim na Dεε tɔ lε, nye eezεben mis pε eko, gwyák tɔ gwoo. É di'enek nye eezεbee mεkas ε Zeeb, zenɔɔ Yezu Klisto tetel pε mbɔ eghεη ε Zeeb. 56 Tin, Etien eeke náá: «Mε epebee gwoo mbek, Sεεηεlε Mɔn Mot tetel pε mbɔ eghεη ε Zeeb.» 57 Be eezetsim εlyelepe, bhii tak be eezεdiyal mεlɔ, bɔ djas eewyis kaab, zεduma nye é nyel. 58 Be eezetó ne ne pε bhis dεl, tin, be moo zεbyaal nye ne mεkok étep be neegó nye. Wɔ gwaa βetyaases zokadjε ekaad bɔɔ ne dhiiti mɔɔ ngbaaz din ε lε nabe é Sɔl, nye baal be ye. 59 E sok be nadi é wus nye ne mεkok ε, Etien nadi ye é é djaala náá: «Ghεη Yezu, nɔηa sisim yam!» 60 Bhii tak, nye eezεkwye mεboη si, nye eezetsim εlyelepe náá: «Ghεη, nàkεla syem'ak kɔ lɔɔ!» Bhis nye nake deenek ε, nye eezεsil eswos.

8 Sɔl naamyaa esyee ε Etien. É dwoo tak wat ε mezuk mε bot ε zεεga mendjaala Yeluzalem nakan. Bot djas nadi dum koη ne Zeeb ɔ naazεwyεza tó pε kyee dik Yude, ne pε Samali. Tin bot ε lwoma ε nazokalik. 2 Besosoob é boonɔɔ muu ε Etien kεdel, wɔ gwaa be zεdjε nye εbuεpe. 3 Sɔl nadi sa mεghaaz étep eke waaz ezeεga mendjaala. Bhii tak, nye nadi tó mendjaa ne mendja kemet botom ne boa nadi dum koη ne Zeeb ɔ, é kokɔl be é mbok. 4 Bot ε nawyεza ɔ djas, nadi kemel ε mεl kεgoola Mbεε Bhaadal. 5 Filip eezetó pε boo dεl ε Samali, tin, nye eezeni é lyo bot ε dεl dum ne Mεsia. 6 Bot ε dεl djas nadi gwak etεp ee Filip nalεε be é ne lyem wat, tɔ mεdjek ne ε bee ε endem e mεbwala nye di sa ε. 7 Deenek, embee esisim

nadi wyis tɔ membel é ebo ε boo etsim. Tin, dɔɔ nɛ betɛ nɛ bot ε nazesɔɔb ɔ nɛ bot edjam nadi tsak. **8** Deenek, bot naadyeebamyaala εbuepe kɔ dɛl ε tak. **9** Dhiiti mot din ε lɛ nabɛ Simɔŋ, nyɛ naaloobe di sok kɔ dɛl ε tak. Nyɛ nasa mɛvɛkɛlɛ bot ε del Samali nadi djodjoka ε. Nyɛ nadi kwyɛl ɛlyaal ε naanye é yɛ ngek mot. **10** Tin, mengbaaz djas nɛ eboo bot, nadi duwal nyɛ εbuepe. Bɛ nadi eke ε náá: «Mot'ak ε nɛ mɛbwala ε Zɛɛb, yii di djóoaa “boo mɛbwala ε”.» **11** Bɛ nadi gwak nyɛ εbuepe, etɛɛ náá, nyɛ eeloozyɛ nɛ sa náá, bot gheedjoka mɛsa mɛ mɛvɛkɛlɛ mɛ. **12** Tin, dáa bɛ namyaal Mbɛɛ Bhaadal Filip nadi lɛɛ bɛ dum nɛ ɛyɔŋ ε Zɛɛb nɛ dum nɛ Yezu Klisto ε. Tin, bɛ naazɛduwa Zɛɛb botom nɛ boa. **13** Dɔɔ nɛ Simɔŋ nyɛy ɛmet naadum kɔŋ nɛ Zɛɛb. Nyɛy pɛ zokaduwa Zɛɛb, nyɛ nadi é ngwoob ε Filip, nyɛ nabɛɛ é djodjoka εbuepe esok nyɛ nadi é bee endem e mɛbwala mɛ nadi é sael ε. **14** Dáa bot ε lwoma nakum pɛ Yeluzalɛm ε, bɛ eezɛgwak náá, bot ε Samali naazemyaal mɛkpa mɛ Zɛɛb, é di'enek bɛ é boozekyeed bɛ Pyɛɛd bɛ nɛ Zaŋ. **15** Dáa bɛ nakakum pɛ Samali ε, wɔ gwaa bɛ zɛdjaala bot ε nazedum kɔŋ Zɛɛb ɔ Zɛɛb, étɛp bɛ neebela Sisim na Dɛɛ. **16** Bɛ nadjaala deenek ε etɛɛ náá, Sisim na Dɛɛ nabɛ ε, nyɛ dinaa ko sul-sulak kɔ mot ngɔt. Bɛ zo duwa Zɛɛb ε tɔ mɛdii nɛ din ε Gheŋ Yezu. **17** Tin, Pyɛɛd bɛ Zaŋ eezɛkɛl bɛ mɛmbɔ, bɛ eezɛbela Sisim na Dɛɛ. **18** Dáa Simɔŋ nabɛɛ náá, bot ε di dum kɔŋ nɛ Zɛɛb ɔ naadjɛaa Sisim na Dɛɛ esok bot ε lwoma nakɛl bɛ mɛmbɔ ε, nyɛ eezɛdjɛ Pyɛɛd nɛ Zaŋ epata. **19** Nyɛy náá: «Djɛka dɔɔ nɛ mam pɛ mɛbwala mɛ tak, etɛɛ náá, bot ε mɛ aagheekɛl mɛmbɔ kɔ lɔɔ ɔ neebela Sisim na Dɛɛ.» **20**

Tin, Pyeed eezebɔɔza ne ne náá: «Beta náá, wɔy ne epata bɔ bi pulel, etee náá, wɔ gek e náá, ekee e Zeeb bɔmaa e ne epata! **21** Wɔ tok ne ekee waako bela belaa di tɔ tɛp'ak, etee náá lyemɔ tok piki é mis me Zeeb. **22** Deenek swoola embee esiiza bɔ, da wɔ é djaala Gheɲ, neɣhu nyɛ é ne ghwyil epel wɔ éteɛ mbi esiiza bɔ binek. **23** Etee náá, me eebee náá, lyemɔ e “tɔɔ” ne embee esesee, e di'enek, wɔ moo é kwom mesyem.» **24** Tin, Simɔɲ eezeeke ne Pyeed be Zaɲ náá: «Biɔ be emet djaalaka Gheɲ éteɛ'am, etee náá, sa bi ke e needi ààsaɛl ne nam.» **25** Bhis be nazebaraɲ bot etɛɛ binek dum ne Yezu, é elyo e bot ne mekpa e Gheɲ e, tin bot e lwoma binɔk bebá eezesik pɛ Yeluzalem. Ze e ze be nadi goola Mbɛɛ Bhaadal pɛ kɔ betɛ ne mel me Samali. **26** Dhiiti fofop e Gheɲ eezeeke ne Filip náá: «Wyɛla da wɔ é tɔ pɛ kyɛ bɔs, pɛ ze di dus pɛ Yeluzalem é tɔ pɛ dɛl e Ghaaza e, ze di dhaa tɔ bal.» **27** E di tak wat, Filip eezegheɛ nyɛl tɔ. Tin, é ze, dhiiti mot eezetuula, mot tak nabe mot di ààbe ne ghwyil ebá ɔ, yii dik Etsopi. Nyɛ nabe e boo kukuma, mesa me nabeɛ, ebaal epata ne esa djas e Kandase, moma di mekoozi me Etsopi ɔ. Nyɛ nazye pɛ Yeluzalem e zeduwal Zeeb. **28** Tin, nyɛ nadi sik pɛ dɛl e lɛ. Nyɛ nadi é ndiindel kɔ mbem me yaaga di dul e, nyɛ nadi laa mekana me ngoolel-mekpa e Zeeb Ezayi. **29** Tin, Sisim na Dɛɛ eezeeke ne Filip náá: «Tɔa pɛ paa mbem diak.» **30** Tin, Filip eezetɔ kaab pɛ mot tak nadi e, nyɛ ka gwak e mot'enɔk é laa mekana me ngoolel-mekpa e Zeeb Ezayi. Filip eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ ne gu sa mekpa me wɔ di laɲ'enek di kwyɛl elɛɛ?» **31** Mot'enɔk eezebɔɔza náá: «Me aagu ye dáa, mot e di ààlyaal me ɔ?» Tin, neezɛdjóo

Filip nye zedisi é ngwoobe kò mbem. **32** Pes di Ekwyala e Zeeb nye nadi elan ε na be é yak: «Nye nadi é dāa mōo taa di tōaa ne ne ketsakaa ε, dāa mōo bhata di ààtsim sok bhwoob bot ε di tsik nye mya ɔ. Nyey nuub mediba. **33** Nye naadhuselaa, ààbe ne mot kem nye. Eze aakwak elii ne bedha be? Etεe náá, be naatsaal melu me tsik'ε kò bōs.» **34** Tin, kukuma yenok ε boozeke ne Filip náá: «Me pe djaala ne nɔ, leeε me, kò esu eze ngoolel-mekpa ε Zeeb di lii deenek? Nye lii ε kò esu ε le met hooo kò esu ε mot sis?» **35** É di'enek, Filip eekan elii ne ne dum ne pes mekpa me Ekwyala e Zeeb nye lan ε, nye moo tin é lee nye Mbεε Bhaadal ε Yezu. **36** Be eezegoola tó, ze be nadi é tó yɔbɔ ε, wɔ gwaa bekum é dhiiti di nadi ne dii ε. Kukuma yenok ezeke náá: «Beeε medii, eyé di lu náá, me duwa Zeeb?» [**37** Filip ezeke ne ne náá: «Wɔ myaal ne lyemɔ djas ɔ, wɔ é ne ghwyil ε duwa Zeeb.» Tin, mot'enok eezεbɔza náá: «Mee myaal náá, Yezu ε Mɔn Zeeb.»] **38** Tin, nye ezeke náá, yaaga tyaa, bhii tak, be ne Filip eezεsul tɔ dii, wɔ gwaa nye zeduu nye Zeeb. **39** Dāa be naka sεε tɔ dii é, Sisim ε Gheη eezedis Filip é mis me kukuma tak, nye moo tin, ààkabee Filip. É di'enek nye eezεkpaa tó ye pe paa nye nadi é tó ε, ne boo memyaala. **40** Filip ka ketuula ye é pe del ε di djóaa Azɔt ɔ, nye moo tin é tó kegoola Mbεε Bhaadal, mel ne mel djas. Nye nadi dhan ε kekum pe ghaada Seezale.

9 Egheη tak, mesa ε Sɔl nabe ε etiig ne ewun ε egó ε bedjekel ε Gheη. Wɔ gwaa nye zetó kebee boo ghaa-Zeeb, **2** bhii tak nye eezεwaab mekana me di edje nye ze, nye neekebee mendjaa me mendjaala me eYuda di pe ghaada

Dhamas ε. Nye nasa deenek ε neghu nye waabela boa ne botom ε di du Ze ε Gheη éteη nye neemεt be, da nye é sik ne nɔɔ pe Yeluzalem. **3** Dáa nye nadi nye dinaa é ze é etó ε, nye nadi é nye moo kunaa ne ghaada ε, kaseka ε, dhiiti ngel eezedus tɔ gwoo, yee zekaal nye. **4** Wɔ gwaa nye zeduma si, bhii tak nye eezegwak gwood wat é ke ne ne náá: «Sɔl, Sɔl, éteη ye wɔ di tiig me?» **5** Nye eezedji náá: «Wɔy é ze, Gheη?» Tin gwood yenek eezεbɔɔza náá: «Ye é mam Yezu wɔ di tiig ɔ. **6** Deenek, wyela, da wɔ é ni tɔ ghaada, tin be waaleε wɔ sa wɔ di egoka ne esa ε.» **7** Bot ε nadi kesama wat ne Sɔl ɔ zokazetyaa, ààlloo ekpa ε wat. Be nadi gwak gwood, tin ààbee mot. **8** Tin Sɔl eewyel, nye eezεbeε mis, ka bela ε náá, nye ààkabee. Be eezεmet nye é mbɔ tó ne ne pe Dhamas. **9** Melu melel naadhaa nye, nye ààkabee, tin nye nadi é ààde edee ne medii. **10** Pe kɔ ghaada Dhamas, ye nabe ε ne dhiiti djekel ngɔt din ε le nabeε Ananias. Gheη zokazetuula nye tɔ sisim, nyey ne ne náá: «Ananias!» Nye eezεbɔɔza náá: «Bee me Gheη.» **11** Gheη eezεke ne ne náá: «Tóa nenak yak pe gba di djóoaa “piki ε”. Pe tɔ ndjaη ε Yudas, djia dhiiti mot del ε Talase, din ε le ε Sɔl. E di mena di nenak'aak nye é pe djaala Zeεb. **12** Tin, tɔ dyam'ε nye eebee dhiiti mot ngɔt din ε le ε Ananias é ni tɔ ndjaa éteη ekel nye membo, mis me neebεηel-bεηela sis.» **13** Ananias eezεbɔɔza náá: «Gheη, bot εbuepe eedyeebalii ne nam kɔ esu ε mot'ak, dum ne beε ne embee etεp é nye di sa, ne Bot bɔ na Dεε pe Yeluzalem ε. **14** Deenek, nye zye wak é ne eghεη boo ghaa-Zεεb nadjε nye é éteη εmet bot djas di edjaala ne din ε lɔ ε.» **15** Tin, Gheη ε booke ne ne náá: «Tóa, etεε náá, me

eetó mot tak étep nye neetó kegoola din ε lam pe daa bot
 ε membyak mesis ne bemekoozi mɔɔ, zenɔɔ bot ε mbyak
 Yisalael. **16** Mam me emet me waalyaal nye mezuk djas
 nye aazuk kɔ esu ε din ε lam ε.» **17** Tin, Ananias eezetó.
 Nye eezeni tɔ ndjaa tak, bhii tak nye eezekel Sɔl membo,
 nye eezeke ne ne náá: «Sɔl, mɔɔ nyaag'am, Gheɲ Yezu
 mot tel wɔ nyel é gba pe ze wɔ di zye é, lwom me, étep wɔ
 neebaazebee beea sis da wɔ lwoodel ne Sisim na Dεε.»
18 E di tak wat, dhiiti mbi esonok tyee epapa eezekwyit
 é mis me Sɔl, tin, nye moo tin ε é baazenyaasok. Nye
 eezewyel é yenek, nye eezeduwa Zεeb. **19** Bhii tak nye
 eezede edee, nye eezebela ghwyil. Sɔl zokazekpaa ba melu
 e di wat be ne bedjekel ε nadi pe Dhamas ɔ. **20** Ààkobɔya
 deenek, nye moo tin é goola mekpa ε Zεeb pe tɔ mendjaa
 me mendjaala me eYuda náá, Yezu ε Mɔn Zεeb. **21** Bot ε
 nadi gwak nye ɔ djas nadi djoka, tin, be é boo di é dji náá:
 «Ye tok mot'ak nadi tiig elyelepe bot ε nadi tuwal din ε
 Yezu ɔ pe Yeluzalem e? Wɔ ke ε náá, nye aazyε wak ε
 étep ezemet be nye neesik ne nɔɔ pe dáa boo beghaa-
 Zεeb.» **22** Tin, melu djas, egu ε Sɔl nadi é ghεε ne ghεε tɔ
 mbi mɛlyo me nye nadi lyo ε. Eyuda ee nadidi pe Dhamas
 ɔ, nabe ààkabaabe ne ekpa ε bulal nye esok ne nadi é
 pes mesuk me di lyaal náá, Yezu ε Mesia ε. **23** Ba melu
 bhii tak, wɔ gwaa eYuda djas zokagwakel étep be neegó
 Sɔl. **24** Tin, Sɔl eezegu boob'ɔ. Be nadi ebaal ebe ε eniel
 ε ghaada mwos ne pum, étep be neegó nye. **25** Tin, é
 pum, wɔ gwaa bedjekel be zokanɔɔ nye, tɔ ne ne, étep
 ekwyεg nye pe yii kyee peeb ghaada tɔ djhan. **26** Dáa nye
 na kum pe Yeluzalem ε, wɔ gwaa Sɔl zokazegek εsεega be

ne bedjekel. Bɔɔ djas nadi é ne bwoo, etee náá, be nàbaadi myaal enyɔɔpe náá, nye nadi é djekel ne tseetsɛ. **27** Tin, Bhaalnabhas ɛ boozɛnɔɔ nye, tó ne ne pe dɔ́a bot ɛ lwoma. Nye eezɛbaɲa be dɔ́a Sɔl naboma ne Gheɲ é ze ɛ, ne dɔ́a Gheɲ nalii ne ne ɛ. Nye eebaazɛɛ be mbi meghaaz me Sɔl nadi lyo bot ne din ɛ Yezu pe Dhamas ɛ. **28** Kana ewala elenek, Sɔl ɛ boo zedi be ne be nɔɔ. Nye nadi ekepe tɔ Yeluzalem djas, é goola Mbɛɛ Bhaadal ne ɛbwaalel djas ne din ɛ Gheɲ. **29** Nye nadi é lii ne eYuda e di lii, lii Ghelek ɔ, nye nadi suu meso be ne be nɔɔ, ghuna bɔɔ nadi esaa egó ɛ nye. **30** Dɔ́a bɔn nyeeg nagwak náá, be nadi kwyɛl egó nye é, be eezetó ne Sɔl pe ghaada Seezale, étɛp be neekɛkyeed nye pe ghaada Talase. **31** Zɛɛga bot ɛ mendjaala nadi é tɔ egwyem kɔ kyee dik Yude, Ghalile ne Samali djas. Be nadi é be eezelyel tɔ ɛdum ɛ koɲ ne Zɛɛb, be nadi é tɔ tsik egwak ɛ Gheɲ. Zɛɛga bot ɛ mendjaala nadi é bɔk ɛbɔk ne ɛbɔk, etee náá, Sisim na Dɛɛ nadi kwyee be. **32** Pyɛɛd mot nadi kɔ kyee dik tak djas ɔ zokazetó dhiiti dwoo pe dɔ́a bot ɛ di dum koɲ ne Zɛɛb ɔ, nadidi pe dɛl ɛ Lidha ɛ. **33** Wɔ gwaa nye zɛbela dhiiti motom din é ɛ le nabɛɛ Enee. Nye nabe ɛ nye eesa membu metɛn ne elɛl ndjaasi, etee náá, ye nabe ɛ nye eezesɔɔb. **34** Pyɛɛd eezɛke ne ne náá: «Enee, Yezu Klisto eetsik wɔ! Wyɛla da wɔ é koobal goɲɔ.» Ka seka ɛ, Enee eezɛwyɛl. **35** Bot ɛ ghaada Lidha djas ne bot ɛ kyee bɔs besye di ààbe ne medii ɛ Saalɔn naabee nye, wɔ gwaa be zokaliig elyem du Gheɲ. **36** Pe kɔ dɛl ɛ Jafa ye na be é ne dhiiti moma nadi dum koɲ ne Zɛɛb ɔ, din ɛ le nabɛɛ «Tabita» din ɛ tak kwyɛl elɛɛ ɛ «Dɔlkas», esuk ɛ tak lɛɛ «kwyee». Melu djas mesa me nabɛɛ, esa enem é sa, ne

ekwyee ε bedjel ε bot. **37** Eghen tak wɔ gwaa nye zebe, bhii tak, nye eezegwyε. Bhis be nagwyii muu ε, wɔ gwaa be kenεeg ye tɔ den, pe εko tɔ ndjaa. **38** Bedjekel ε nadi pe Jafa ɔ naagwak náá, Pyεed nadi é pe Lidha, ye nadi é ekunaaεpe ne Jafa. Be eezεkyeed bot εbá ne bhaadal yak: «Bis eedjaala ne nɔ, lela εzyε kaab pe yesɔ.» **39** E di tak wat Pyεed eezεghεε nyel tó be ne be nɔɔ. Dáa be nakum ε, be eezεdul nye tɔ den, pe εko tɔ ndjaa. Be kus ε boa djas eezetiila pe dáa le ne mεgwyε, be moo tin é liial nye ekuwa ne endjookuwa ee Tabita nalat esok nye nadi nye dinaa ne tsik ε. **40** Pyεed eezεwyisal bot djas pe kel, e di'enek, nye eezεkwyit mεboŋ si é djaala. Bhii tak, nye eezeliigel pe muu nadi ε, nye eezεke náá: «Tabita wyela!» Nye eezεbeε mis, tin, dáa nye na bee Pyεed ε nye eezεnɔɔ nyel disi. **41** Pyεed eezεmet nye é mbo éteε kyee nye, nye neewyel. Bhii tak, nye eezεdjoo bot ε di dum koŋ ne Zεεb ɔ ne bekus ε boa, nye eezεtel be nyaa nyεy ne tsik. **42** Wɔ gwaa bot ε ghaada Jafa djas zokagwak menduk mε tak, tin, bot εbuεpe naazεdum koŋ ne Gheŋ. **43** Pyεed zokadi kɔ Jafa bεte ne melu pe dáa dhiiti mot nadi sa mesa mε ekwood é betit ɔ. Din ε mot tak nabe ε Simoŋ.

10 Pe ghaada Seezale, ye nabe ε ne dhiiti mot din ε le nabe ε Kɔɔdneŋ, nye nadi é kukuma tɔ lɔɔg esodja bot ε Lɔm di djooaa: «Mwaka esodja Itali». **2** Mot tak nabe ε sosoob dɔɔ ne bot ε mεbyel mε djas. Nye nadi zezyε zεεga mendjaala bot nadi duwal Zεεb é tak ε. Nye nadi kwyi-kwyee bedjel ε bot yii bot ε mbyak eYuda ne lyem wat, nye naadjedjaala Zεεb é mεwala djas. **3** Bhis kuku dwoo é ewala ε elɛl, wɔ gwaa nye zokazebee tɔ sisim. Nye

naabee popoopwon fofop ε Ζεεβ ngot é zeni pe dáa le, nyey ne ne náá: «Κωδney!» 4 Nye eezegwyák fofop ne lyem bwoo, bhii tak nye eeke ne ne náá: «Eyé Gheη?» Fofop eezεbowa ne ε náá: «Ζεεβ eegwak mendjaala mω, ne ghwyiikwyee wω di kwyee bedjel ε bot ε, nye ààpadjisa wω. 5 Tinaak, kyeeda bot pe Jafa be neeke djóo dhiiti mot ne din ε Simōη, mot nagetaa Pyεδ ω. 6 Nye di ε pe dáa dhiiti mot di sa mesa me ekwood betit ε, din ε le Simōη, ndjar'ε é εborη ε boo dii meson.» 7 Dáa fofop nadi é lii ne ne ε nató ε, Kωdney eezεdjóo bot ε mesa me bebá, ne ngot pak esodja eedii sa mesa pe daa le ω, mot nadi sosoob ω. 8 Nye eezεbara be etεp ee nadharη ε djas, bhii tak nye eezεlwom be pe Jafa. 9 Djemen tak, bow é ze, be moo kunaa ne Jafa. Pyεδ eezεbyet kω εko ε ndjaa, kuku mwos kedjaala Ζεεβ. 10 Tin, za eezesa nye. Dáa be nadi é djaab nye edee ε, nye eezεdjem dyam. 11 Nye eezεbee gwoo é beηel, dhiiti sonok é sul: siaa tak dáa boo poba meta é meghω me tak ená, esul é bos. 12 Tω tak ye nabεε ne betit é di kekω meko mená ω, betit ε di ne epapa ω, ne membi me enen djas. 13 Dhiiti gwood é zeke ne ne náá: «Wyela, Pyεδ, góa da wω é de!» 14 Tin, Pyεδ eezεbowa náá: «Ohoo ààbe! Gheη, etεε náá, me dinaa ààpaakode sok esa e tsi ne esee mendi.» 15 Gwood'enek eeaaazegek, é ke náá: «Nàbeea sa mendi sa Ζεεβ ke náá ye é dεε ε.» 16 Ye sεε deenek tyee esok elεl, bhii tak, siaa tak eezεbyet tω gwoo. 17 Tin, Pyεδ moo zεdji sa dyam tak nadi kwyel ελεε ε. Ghuna, é ewala ε tak ε, bot ε Kωdney nalwom ω nadi dji bot étεp ε gu ndjaa Simōη nadi tω tak ε. Ye ka bela ε be moo é eniel ε peeb. 18 Be eezεdjóo, bhii tak be eezεdji

náá: «Simɔŋ, mot nagetaa Pyɛɛd ɔ diɛ wak ee?» **19** Ye na bela Pyɛɛd dinaa kuku esiiza dum nɛ dyam nyɛ nadjem ɛ. É di'enek Sisim na Dɛɛ eɛzɛke nɛ nɛ náá: «Gwaka, bot ɛlɛl ɛpesaa wɔ. **20** Wyɛla, sula da wɔ é tɔ bi nɛ bɛ nɔɔ sama ààbis sonok, etɛɛ náá, mam ɛ lwom bɛ.» **21** Pyɛɛd eɛzɛsul pɛ bot ɛ tak nadi ɛ, nyɛ eɛzɛke nɛ nɔɔ náá: «Mot bi di san ɔ ye é mam. Bi zye éteɛ ye?» **22** Bɛ eɛzɛbɔɔza náá: «Ye é Kɔɔɔɔney, kukuma tɔ lɔɔg esodja eLɔm ɛ lwom bis. Nyɛ é mot epiki, nyɛ nɛ duwal Zɛɛb zɛbela náá, eYuda djas nɛ kwyɛl nyɛ. Fofop ɛ Zɛɛb ngɔt lwom nyɛ é, nyɛ lɛɛ wɔ náá, “wɔ tɔ pɛ dɔ́a lɛ éteɛ wɔ neekɛ lɛɛ nyɛ lɛɛ wɔ di nɛ ye é.”» **23** Tin, Pyɛɛd eɛzɛniigal bɛ tɔ ndjaa, bhii tak nyɛ eɛzɛɔɔɔ bɛ e di é mendjɛk. Tɔ mɛlem, bɛ eɛzɛtɔ bɛ bɛ nɔɔ, bɛdhiiti bot ɛ Jafa zokakɛkyeed bɛ. **24** Bhis ɛlu ɛ tak, bɛ eɛzɛkum pɛ Seezale. Kɔɔɔɔney nadi bwood nyɛ bɛ nɛ bot ɛ mɛbyɛl mɛ djas, nɛ bɛsɔ bɛ nyɛ nadjóo ɔ. **25** Dɔ́a Pyɛɛd nadi nyɛ moo kwyɛl ɛ ni ɛ, Kɔɔɔɔney eɛzɛboma nɛ nɛ. Tin, nyɛ eɛzɛmalal si, éteɛ nyɛ neeswos nyɛ nɛ duu. **26** Tin, Pyɛɛd eɛzɛwyl nyɛ, bhii tak, nyɛ eɛzɛke nɛ nɛ náá: «Wyɛla, etɛɛ náá, mam pɛ mɛ ɛ mot dɔ́a wɔy.» **27** Tin, bɔɔ kuku ɛlɛɛ bɛ nɛ Kɔɔɔɔney, nyɛ eɛzɛni pɛ tɔ ndjaa, e di zukamwaa nɛ mot nazeɛɛga ɔ. **28** É di'enek, nyɛ eɛzɛke nɛ nɔɔ náá: «Bi nɛ gu náá, mot dhaad mbyak eYuda ààgoka nɛ ebeya ɛsɔ, nɛghu, étɔ tɔ mendjaa mɛ bot ɛ membyak mesis. Deenek, Zɛɛb eelyo mɛ náá, ye ààgoka náá, mɛ bee mot dɔ́a mot mendi, nɛghu dɔ́a mot di ààgoka nɛ Tɔ́a pɛ dɔ́a lɛ ɔ. **29** É teɛ tak ɛ di náá, dɔ́a bi djóo mɛ ɛ, mɛ é boozyɛ ààbyen. Mɛ kwyɛl ɛ mɛ gu teɛ bi djóo mɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ.» **30** Kɔɔɔɔney eɛzɛbɔɔza náá: «E moo mos ɛ nɛ mɛlu mɛlɛl, é ɛwala ɛ

elak wat, é mēwala mēlél bii kuku dwoo, mē nadi é djaala Zeeb pē ndjan'am. Ka seka e di tak wat ε, dhiiti mot nē ekaad é na kas-kas eezetuula sok bhwoob'am. **31** Tin, nyε eezεke nē nam náá: “Kōōdnεy, Zeeb eegwak mendjaala mō, nyε eesiiza ghwyiikwyee yō dum nē bēdjel ε bot. **32** Kyeeda bot pē Jafa, étεp bε neekεdjōo Simōy Pyεed. Nyε di ε pē dāa dhiiti mot din ε lε Simōy, nyε sa ε mēsa mē ekwood bεtit, ndjan'ε é εboŋ ε boo dii mēsōn.” **33** E di tak wat ε mē lwom bot bε kε esaa wō, tin, wóó myaal εzyε. Nenak, bisō djas bis ε wak é mis mē Zeeb, étεp bis neegwak etεp ee Ghεŋ lwom wō, wō zyε zεlεε bis ε.» **34** Pyεed eezεkan εlii nyεy náá: «Nenak mē eezegu nē tsεetse náá, Zeeb kwyεεg bot djas é tyε wat. **35** Deenek, nyε kwyεl ε bot djas, ye nakozo zo bε bot ε membyak mē sis, zuka nē tak ε náá, mot di é duwal nyε, nē εkε tō epiki. **36** Tin, Zeeb naakyeed bhaadal lε pē dāa bot ε mbyak Yisalaεl. Mbεε Bhaadal tak ε egwyem nē Yezu Klisto mot di Ghεŋ bot djas o. **37** Bi nē gu sa napoo dhaa sok pē Ghalile ε, bhii tak pē kō Yude djas, Zarŋ natuud náá, “duwaka Zeeb”. **38** Bi nē gu dāa nyε naasée Yezu mot Nazalet nē ghwyil Sisim na Dεε ε. Bi nē baagu dāa Yezu nadi kεkō bōs é esa enεm esa, nē εtsik ε bot djas ε nadi si bhel ε dim mot mēkōŋ o. Etεε náá, Zeeb nadi gyee nē nē lōōg wat. **39** Tin, bis ε betyaases etεp ee nyε nasa pē kyee dik eYuda nē pē Yeluzalem ε. Bε nagó bema kō mēlaaba. **40** Deenek, Zeeb eebulal nyε tsik é εlu ε elél bhis εsyee. Nyee djε nyε ghwyil εlyaal nyel, **41** ààkabe nē bot djas, nyε nazo lyaal é nē bisō bot ε Zeeb naloozesεε bis, bis di betyaases o. Bis naadε edee nē mēdii e di wat, bhis Zeeb nagomal nyε bhis εsyee ε.

42 Nye lwom bis ε, bis goola Mbεε Bhaadal pe dāa bot ε membyak, ne elyaal náá, ye é nyey ε di mot Zεeb nasεε étεp nye neepée, bot ε di ne tsik ne bot ε nazegwye ο. 43 Bεngooelε ε mεkpa ε Zεeb djas naalii kο esu ε lε, bοο náá, mot aadum koη ne ne ο waabela epelak ε mesyem mε, ne ghwyil din ε lε.» 44 Bela tin Pyεed dinaa é lii, Sisim na Dεε eezezul kο bot ε nadi gwak etεp ee nye nadi lii ε djas. 45 Bot ε di dum koη ne Zεeb ο yii dhaad mbyak eYuda nazyε be ne Pyεed ο, naadiaadjoka εbuepe. Etεε náá, be nabee náá, Sisim na Dεε Zεeb nadjε ε naasul dαο ne kο bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ο. 46 Etεε náá, be nadi gwak be é lii membyak mesis, ne εduwal ε menyo ε Zεeb. Tin, Pyεed ε boozeke náá: 47 «Mena ε ne ghwyil lu bot bak nenak náá, be naduwa Zεeb tο medii, dāa be di náá, bee bela Sisim na Dεε dāa menabelka ε?» 48 Tin, wα gwaa nye zelwom náá, be duu be Zεeb ne din ε Yezu Klisto. Bhii tak be eezeke ne ne náá, nye kwyεεg ba melu be ne be nαο.

11 Bot ε lwoma ne bon nyεεg bοο nadi pe Yude ο naazεgwak náá, bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ο naamyaa pe mεkpa mε Zεeb. 2 Dāa Pyεed nasik pe Yeluzalem ε, eYuda ee nadi dum koη ne Zεeb ο moo tin é byak nye. 3 Bοο náá: «Wα eeni tο ndjaa ezibo, wα eekede edee bi ne be nαο!» 4 Tin, Pyεed ε boo zεbaηa be medjemεdje etεp ee nadhaη ε djas. Nye naleε é náá: 5 «Mε di ε pe tο ghaada Jafa, mε nadi é djaala, e di tak mε eezedjem dhyam. Mε bee ε dhiiti sonok é sul pe kyee mε nadi ε. Ye nabe sonok é nαηel ne boo poba, meta é mεghα mε tak ená, é dus tο gwoo sul é bαs é bhaasam. 6 Mε eeεεgwák tο tak “piii”, mε kabee ε, betit di ke ne

meko mená ɔ, betit ε dik, ne betit ε di ne epapa ɔ, zenoo enen. **7** Wɔ gwaa me zegwak gwood wat é ke ne nam náá: “Wye!a, Pyeed, góa da wɔ é de!” **8** Tin, me eezebɔɔza náá: “Ohoo ààbe! Gheɲ, etee náá, me dinaa ààpaakode sok sa etsi eYuda di lu ε, dɔɔ ne esee mendi dinaa ààpaake tɔ nuub'am.” **9** Tinaak, gwood'enek eebaazegék, é ke tɔ gwoo náá: “Nàbeea sa mendi sa Zeeb ke náá, ye tok ne mendi ε.” **10** Ye see deenek tyee esok elél, bhii tak siaa tak eezetyet tɔ gwoo. **11** Tin, é ewala tak wat, wɔ gwaa bot elél zokazekum pe ndjaa me nadi ε. Be nadus ε pe ghaada Seezale, be nadi esaa pe me nadi e di ε. **12** Sisim na Dee eezake ne nam náá, me tɔ bis ne nɔɔ ààbem ba. Deenek, bɔn nyeg bam beten ne wat me zye ne nɔɔ wak'ak ε kekyeed me pe Seezale. Bisɔ djas bis be é bis eeni tɔ ndjaɲ ε Kɔɔdneɲ. **13** Kɔɔdneɲ eezekaada bis dǎa nye nabee fofop eetyaa tetel tɔ ndjaɲ'e, é lee ne ne náá: “Kyeeda bot pe Jafa, étep be ke edjóo Simɔɲ Pyeed. **14** Mot tak ε waalee wɔ mepka me di náá, wɔɲ ne bot ε mebyel mɔ djas ε waabela tsik ne ye é.” **15** Tin, dǎa me nadi me moo kan elii ε, wɔ gwaa Sisim na Dee zesul kɔ lɔɔ, dǎa ye nasul kɔɔ les é meken ε. **16** Tin, me eezetaala sa Gheɲ nalee é: “Zaɲ naduu bot Zeeb ε tɔ medii, ye kabe biyɔ ɔ, bi aaduwa Zeeb ε tɔ Sisim na Dee.” **17** Deenek ε Zeeb nadjε be mbi ekee ε tak wat nye nadjeka mena, é gheɲ mena nanyaalka Gheɲ Yezu Klisto ε. Mam nadi ze, étep me neebe meso ne Zeeb?» **18** Bhis be nagwak etep binek djas ε, elyem bɔɔ djas eezesila, be moo tin é duwal Zeeb é eke náá: «Ye é tseetse náá, Zeeb eebaadjε pe bot ε dii ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, ghwyil ε swoola mefulu mɔɔ, ne yii

ebela tete tsik.» **19** Tsik mezuk nasee é gheñ Etien nagóaa
 ε naasa náá, bot ε nadi dum koñ ne Zeeb ɔ wyeeza. Be
 naató batakekum pe kyee dik Fenisi, pe ghola Siipele, ne
 pe boo ghaada Antios. Bela náá, be nazo gegoola mekpa
 me Zeeb ε pe dáa bot ε mbyak eYuda. **20** Bela tin náá,
 bedhiiti bot ε nadi é dum koñ ne Zeeb ɔ yii Siipele ne Silen
 ɔ naató pe Antios. Be naalii ne bot ε di ààbe bot ε mbyak
 eYuda ɔ, é goola be Mbée Bhaadal ε Gheñ Yezu. **21** Ghwyil
 ε Gheñ nadi é ne nɔɔ lɔɔg wat, é sa náá, zukamwaa ne
 mot naaswoola mefulu mɔɔ ne edum ne Gheñ. **22** Ye nabe
 ε bot ε zeeɣa mendjaala Yeluzalem naagwak menduk me
 tak. Be é boozelwom Bhaalnabhas pe Antios. **23** Dáa nye
 nakum ε, tin, nye eezabee dáa Zeeb nazesee bot ε di é
 dum koñ ne Zeeb ɔ metel ε, nye eezemyaala. Bhii tak, nye
 eezedje be meghaaz me ewa lyem éter be neewa zii edu ε
 Gheñ tɔ esosoob. **24** Bhalnabas nadi é mbée mot. Sisim na
 Dee ne edum ε koñ ne Zeeb «tɔɔɔ» tɔ le. Tin, wɔ gwaa
 zukamwaa ne mot zokamyaal edu ε Gheñ. **25** Bhii tak
 Bhalnabas eezetɔ pe del ε Talase kesaa Sol. **26** Bhis nye
 nakabela nye é, nye é bootɔ ne ne pe Antios. Tin, bɔɔ bebá
 naazedhaa tu mbu tɔ zeeɣa mendjaala me tak, e di'enek,
 be naalyo bot ebupe dum ne edum ε koñ ne Zeeb. Ye
 é kɔ ghaada Antios ε bot ε lwoma nakan edjóaa sok
 «eKeletye». **27** Eghen tak, ye nabe ε, bengooel ε mekpa ε
 Zeeb naazedus pe Yeluzalem tɔ pe Antios. **28** Dhiiti pak'ɔɔ,
 din ε le nabe ε Aghabis, Sisim na Dee é pem nye, nye
 eezeni é lee náá, boo za moo aatuula kɔ bɔs djas. Bela náá,
 mbi za tak naasee esok Kolood nadi mekoozi me Lɔm ε. **29**
 Tin, bedjekel eezegwakel náá, mot ne mot ε waadje ye ba

bim nye aabela ε, étεp ekyee bɔn nyεεg bɔɔ nadi pε Yude
ɔ. **30** Bε nasaa ε deenek, wɔ gwaa bε zokakyeed esa binek
pε dǎa bεpaa ε eYuda, é mεmbɔ ε Bhaalnabhas bε nε Sɔl.

12 Eghεη tak, mεkoozi Ellood Aghilipa moo tin é tiigal
bedhiiti bot ε zεεga mendjaala. **2** Nyεy zokalwom bε gó
Zak mɔn nyεεg ε Zarη nε pel. **3** Deenek, dǎa nye nabee náá,
eYuda naakwyel ye é, nye eezelwom bε mεt Pyεed é ghεη
εbyonη ε emapa ee di ààwaaa leviid ε. **4** Ellood eezelwom
náá, bε mεt nye, da bε kɔɔl nye é membok. Tin, nye é
boodje mesa mε ebaal ε nye nε mεdhuu mená esodja, é
edhuu ε wat, ye nabe ε nε esodja ená. Nye nadi é gek ε
náá, nye neepée nye emis mε bot bhis εbyonη ε Pak. **5**
Tin, Pyεed nadi é kɔɔla tɔ ndjaa membok, deenek bot ε
zεεga mendjaala nadi wa zii tɔ εdjaala ε Zεεb kɔ esu ε le
elyelepe. **6** Bela náá, dǎa Ellood nadi kwyel εpεε nye é mis
mε bot ε, é pum Pyεed nadi ego pak esodja ebá. Nye nabεε
kola nε ekel e ghwooz ebá. Bebaalel ε ndjaa membok nadi
é tin é sum e di bɔɔ, é εbεε ndjaa membok. **7** Kasεka ε
dhiiti fofop ε Ghεη ngɔt eezetuula tin, tɔ dεη moo tin
«buweee» nε mεkas. Tin, fofop eezekwyet nye é bhaaz,
nye eezedjem nye, nyεy nε nε náá: «Lela ε djem, wyela!»
Tin, wɔ gwaa ekel eghwooz nye nakɔlaa nε ye é mεmbɔ ε
zokakwyit. **8** Tin, fofop eezεke nε nε náá: «Bɔta bhεte yɔ,
da wɔ é kɔl ekel e mεpapa mɔ.» Pyεed eezεgwak nye, bhii
tak fofop eebaazεbil náá: «Bɔta ndjookuwa yɔ da wɔ é du
mε.» **9** Wɔ gwaa Pyεed zεwyis tɔ membok, nye moo tin é
du fofop. Nye nàbε ààgek náá, etεp ee fofop nadi sa ε
nabεε etεp é tsεetse. Nye nagu ε náá, nye tɔ dyam. **10** Bε
eezedhaa sum di bebaalel yii mεken, bhii tak yii bhɔɔba,

be eezekum pe ebee membok nasael ne ghwooz e. Ebe
 e tak tuula e ko ebeese e del. Ebe e tak zokazediil nye
 emet e mis mo. Be eezewyis, tin, be eezetiila e gba, e di
 tak wat kaseka e fofop eezediib nye e mis. **11** Tin, Pyeed
 eezesiiza sa nasee e enyope, nye e boozeke naa: «Wak
 nenak me moo bee naa, ye e tsetse. Ghej eedhis fofope,
 nye eepk me e ghwyil e Ellood, ne mezuk me bot e mbyak
 eYuda di kwyel naa, me bee e.» **12** Daa nye nazegwyak di
 nye nadi e, nye e boozeto pe ndjan e Maali, nyee e Zarj
 mot tak nagetaa e «Malak» o. Tin, bete ne bot naasega
 etep edjaala Zeeb. **13** Pyeed eezediig e ebe e ndjaa, tin,
 moma mesa ngot eezeye, etep nye neezedii ndjaa. Din e
 moma tak nabe e Lood. **14** Nye eezegwyak gwood e Pyeed,
 nye moo tin to memyaala. Ye waagoka naa, nye kaa dii
 ndjaa, nye ka sik e kaab kelee bot to ndjaa naa, Pyeed e
 pe kel. **15** Be eeebeoza ne ne naa: «Wo pe lyet!» Tin,
 nye eeebasal naa, ye e tsetse. E di'enek be ezeke naa:
 «Ye e fofop'e.» **16** Tinaak, Pyeed kuku ediig e yenek, daa
 be nakazedii ndjan e, be eeebee nye, be naadiaadjoka
 ebupe. **17** Nye eezelyak be ne mbo naa, be di gwyem. Bhii
 tak, nye eezeni e lee be daa Ghej nawyisal nye e membok
 e. Nyee baazeke naa: «Lee ka Zak ne bedhiiti bon nyee
 bina sa dhan e.» Bhii tak nye eezewyis to pe kyee sis. **18**
 Daa melem nakalem e, esodja moo tin zeezem pak'oo. Be
 nadi e djinel pe pak Pyeed nato e. **19** Ellood eezelwom
 bot naa, be kenoo nye, tin, be aapakabela nye. Be eezedji
 bebaalel e ndjaa membok, tin, nye boodje be elee naa, be
 go be. Bhii tak, Ellood eezeto pe kyee dik Yude, pe Seezale
 penek nye naasa ba bim melu. **20** Ellood naadyeebakpaa

lyem ne bot Tiid ne Sidon. Tin, bot e tak e boo zegwakel náá, be tó pe dáa le. Ye nabe e bee gwakel ne Balastus. Nye nadi é kukuma di é sa mesa to ndjan mekoozi o. Tin, be eezetó kelee ne Elood náá, egwakel bula be ne bot e eghaada e tak etee náá, edee ee bot binok nadi dede e nadudus e pe mel e Elood. **21** Dáa ye nakum dwoo tak e, Elood eezebot kaad mekoozi me, nye eezedisí kó boo mekoozi me. Tin, nye eezeni é líi ne nò é mis me medhuu me bot. **22** Medhuu me bot binok eezetsim náá, «Ye zeeb e di líi, ààkabe mot!» **23** Tin, e di tak wat, wó gwaa fofop ngot e Ghej zokazedje Elood baka, etee náá, nye naakwyel enò duu di ye é Zeeb e. Elum zokazed nye nyel, nyey batagwye. **24** Ghuna, mekpa e Zeeb nadi é goola, egoolé ne egoolé. **25** Ye kabe Bhaalnabhas be ne Sol o, bhis be nasíal lwomelo pe Yeluzalem e, be eezesik, tin, be ka tó e ne Zan mot nageetaa din e Malak o.

13 Pe to zee ga mendjaala Antios ye nabe é ne bengoolé e mekpa e Zeeb, ne belyoel, ye nabe é: Bhaalnabhas, Simeyón mot nageetaa ne din e na «dhò mot» o, Lusius mot del e Silen, Manaen so e Elood kana edhoma, zenò Sol. Eghen tak, Elood e nadi kók kó Ghalile. **2** Dhiiti dwoo, é ghen be nadi to mendjaala ne to etsi edee étep mendjaala e, Sisim na Dee ezeke ne nò náá: «Séeka me Bhaalnabhas be ne Sol, étep be neekesa mesa me me nadjóo be étep tak e.» **3** É di'enek, bhis be nazedjaala ne etsi edee étep mendjaala e, be ezekele be membó, bhii tak be ezebet be, be tó. **4** Dáa Sisim na Dee nalwom be e, be eezetó pe ebon Seleesi, pe be nazeni to boo eléd étep be neetó pe ghola Siipele. **5** Dáa be na kum pe del e Salamin e, be eezeni é goola

mekpa e Zeeb to mendjaa me mendjaala me eYuda. Be nadi e be ne Zarj Malak etep nye neegheekwyi-kwyee be.

6 Be naazeke ko pes ghola tak djas kekum pe del e Pafos. Penek be eezeboma ne dhiiti mot mesimba me elyeeb, din e le e Baad-Yezu, mot dhaad mbyak eYuda nadi eke naa, nye e ngooel-mekpa e Zeeb o. **7** Nye nadidi e pe daa kukuma del, din e le e Seedgyus Polus, nye nadi e mot etselal. Wo gwaa mot tak zedjoo Bhaalnabhas be ne Sol, etee naa, nye nadi kwyel egwak mekpa e Zeeb. **8** Tin, to dhaad mbyak eghelak, Elimas kwyel e le e: «Mot mesimba me elyeeb». Nye eezeni e suu meso ne noo, nye moo tin e saa naa, kukuma nadum ko ne Zeeb. **9** Tin, Sol mot nabaadi e djooa Pol o, moo tin «too» ne Sisim na Dee, nye eezegwyak nye «kpee». **10** Bhii tak, nye eezake naa: «Mot meko ne embee esa, moo dim mot meko, mot byen embee esee! Wo aanakwaaboo kat elet e meze e Ghej e! **11** Nenak, gwaka: Ghej e waadje wo baka, wo waabe edhim, wo aanakabaabee mekas me gwyee e ba bim melu.» E di tak wat, mis e Elimas eezedipel, nye moo tin to ghooghom: Nyee moo tin bako-bako e liigel e gwyak e mengwoob djas, nye nadi esaa mot, etep nye neemet nye e mbo, etep e lyaal e nye ze. **12** Daa kukuma nabee sa nadhan e, nye eezedum ko ne Zeeb, etee naa, ye nabee melyo naadyeebakwyesa nye to lyem ebupe. **13** Pol be ne bot e sama ye eezeni to boo eled pe Pafos, bhii tak be eezet o pe Panfili ko ghaada Peedje. E di'enek, Zarj Malak e boo zelik be, sik pe Yeluzalem. **14** Be eezedus Peedje, goola to pe Pisidi ko ghaada Antios. Dwoo saba, be naazeni to ndjaa mendjaala me eYuda, be eezenoo menyel disi. **15**

Bhis be laa to mekana me etsi ne yii bengoollel e mekpa e Zeeb e, ekukuma e ndjaa mendjaala me eYuda e boolwom bot be, be lee ne noo naa: «Bon e nyeeeg, bi e di ne etep elii ne bot e zeeega etep ye needje be meghaaz ne zii o, bi e ne ghwyil e lii nenak.» **16** Tin, wo gwaa Pol zewyel, nye eezesa dhiiti tseja ne mbo be di gwyem, nye eezake naa: «Biyo bot e Yisalael, ne biyo bot e zye e mendjaala mena zedjaalaka Zeeb'ak gwakeka me! **17** Zeeb bot e mbyak Yisalael naato bebhaab bena. Nye naasa naa, metan me bot byet esok be nadi e medjon pe Ezipte e. Bhii tak, nye naazewyisal be ko kyee dik tak ne ghwyil mebwala. **18** Nye naadiaamaad ebus boo membu mekam-mena boo to bal. **19** Bhii tak, nye eezesilal bot e membyak meten ne eba pe kyee dik Kana “beee”. Nye eezenoo medhik me tak dje ne bot e mbyak'e be di bekum e tak. **20** Deenek ye naasa tyee membu bedhet-ena ne membu mekam-meten. «Bhii tak nye eezedje bebhaab bina betetep kekum e ghej membu e ngoollel-mekpa e Zeeb Samyel. **21** Bhii tak, be eezewaab naa, Zeeb dje be mekoozi. Tin, nye e boozedje be Sol moo Kis mot dhaad mbyak'e Beezame. Sol tak naadi kukuma yoo membu mekam-mena. **22** Bhis nye naka zeyen Sol e, Zeeb e boozedje be Dhavid, nye di mekoozi moo. Nye nabe nye eeke ko esu e le naa: “Mee bela Dhavid moo Yese, mot tak e mot lyem'am kwyel o. Nye waasa esa ee lyem'am di kwyel e djas.” **23** Ngot to bedha e Dhavid nabe Yezu, mot Zeeb naneeeg nye daa metsik-bot etep dhaad mbyak Yisalael, daa nye nakek e. **24** Esok ne Yezu ne zye, ye nabe Zan naagoola mekpa e Zeeb ne membyak djas yii Yisalael, etee naa, be neeliig

elyem bɔɔ da be duwa Zeeb. **25** Eghen Zan nadi nye moo pe esik e mesa me e, ye nabe e nye naake náá: “Bi gek náá, mam é ze? Mam tok mot bi di bwood ɔ. Tin, gwakeka: Nye epezye bhis korjam, bela tin náá, me tok ne ghwyil e bela duu etii-tiiak ekel é ekoko é meko me.” **26** «Mɔn nyeeɔ, biyɔ bedha e Abalaam, ne biyɔ bot e zye wak éter e zedjaala Zeeb ɔ: Ye é kɔ esu elenaka e bhaadal éter tsik enek nadi esaa. **27** Ne tseetse, bot e del e Yeluzalem ne ekukuma bɔɔ nabaa gu mbi mot Yezu nadi e. Bela náá, be àànyɔ egwak mekpa e Zeeb di laɲaa dwoɔ esaba djas e. Tin, be naadjɛ Yezu epée é esyee, etee náá, mekpa menek neebela mesuk. **28** Baabela náá, be nàbe ààbela mesɔ me nye pɛɛaa epée é esyee ter tak e, be naake ne Pilat náá, nye gó nye. **29** Bhis be nazesa etee djas ekwyala e Zeeb nalee kɔ esu e le e, be eezesil nye kɔ mɛlaaba, bhii tak, bee kenɛɛɔ nye tɔ evit. **30** Wɔ gwaa Zeeb zegomal nye.» **31** Melu ebuɛpe Yezu nadi elyaal bot e nadi egyee ne ne ɔ nyel, dusa pe Ghalile etó pe Yeluzalem. Bot e tak moo mos e betyaases é mis me bot e mbyak Yisalael. **32** Bisɔ be emet, bis epezegoola bin Mbɛɛ Bhaadal. Mbɛɛ Bhaadal tak e sa Zeeb nakek bebhaab binaka e. **33** Nye nasa deenek e kɔ esu e lena bedha bɔɔ, nye naagomal Yezu bhis esyee. Ekwyala lee e tɔ mekana me Medjeeb elanjel ebá e náá: «Ye é wɔy e di mɔn'am, kana dwoɔ pan mos'ak me Soog.» **34** Zeeb nabɛɛ e nye eelɛɛ náá, nye waagomal nye bhis esyee, éter nye needi ààsik keɔɔ. Nye nake e náá: «Me waasɛɛ bin tete metel me edɛɛ, yii etsɛetse me nakek Dhavid e.» **35** «É ter tak e nye di baalee tɔ dhiiti ekwyala náá: “Wɔ aanàkwaabet náá mot'ɔ na Dɛɛ kesyep tɔ evit.” **36**

Egheɲ ε Dhavid, ye nabεε nyε naasa etεp ee Zεεb nadi kwyel ε. Bhis nyε naka gwyε, nyε nake delaa ε ε ngwoob bebhhaab be, ye nabe ε nyε naabɔ. **37** Ghuna, mot Zεεb nagomal ɔ nàbe ààbɔ. **38** Bɔn nyεεg, egoka ε bi gu náá: ye ε kɔ esu ε Yezu ε nalεεaa epelak ε mesyem min. Ye ε kɔ esu ε le di náá, bot djas aadum koɲ nε nε ɔ waapekel tɔ bhel mesyem djas. Mεpekel mε tak tok nε ghwyil ε belel tɔ eduwal etsi ε Moiz. **40** Beεka mis, etεε náá, etεp ee bengoollel ε mεpka ε Zεεb nakwyal ε needi ààsael nε biyɔ be emet. **41** “Beeka biyɔ bot ε ebet! Djokaka, da bi ε dus mε emis, etεε náá, e melu mε tsiken, mε waasa dhiiti dem di náá, mot ε kaada bin ye ɔ, bi aanàkwaamyaal ε!”» **42** Dáa Pyεed be nε Bhalnabas nawyis tɔ ndjaa mendjaala ε, be eεzeke nε nɔɔ náá, be baabula yii saba poon étεp be neebaazelyo be mεkpa mε tak wat. **43** Bhis zεεga tak, betε nε eYuda nε bot ε nazemyaal εdjaala Zεεb eYuda ɔ zokazedu Pɔl be nε Bhaalnabhas. Be nadi lii nε nɔɔ, nε εdje be mεghaaz mε edi besosoob si esεεa metel ε Zεεb. **44** Dáa ye nakum yak dwoo saba ε, wɔ gwaa bot tyee, ye aasa-saa bot ε del djas zεεεga, étεp be neezεgwak mεkpa ε Gheɲ. **45** Dáa eYuda nabee mεdhuu mε bot binɔk ε, ye nakpaa be elyem. Be moo tin ε let etεp ee Pɔl nadi lii ε, tin, be eεzelee nyε. **46** Pɔl be nε Bhaalnabhas eεzelee be nε lyem wat náá: «Ye be ε ye eegoka náá, mεkpa ε Zεεb pookoko goolaa sok pε dáa len. Dáa di náá, bi εpebyen ye ε, nε dáa bi di bee náá, tsik na kɔm-kɔm tok dhiiti varɲ sonok ε mis min ε, hakiba, bis ka tɔ pε dáa bot ε di ààdi bot ε mbyak eYuda ɔ. (aiōnios g166) **47** Beeka dáa Gheɲ nake nε nes ε, “Mee nεεg wɔ dáa ngel étεp membyak

djas, étép wə neetó be ne tsik kekum pe edum e bəs!” » **48**

Dáa bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ nagwak deenek ε,
be naamyala. Bhii tak be moo tin é duwal mekpa ε Gheη.
Tin, bot djas nazesεεaa étép be neebela tsik na kɔm-kɔm
ɔ eezeliig elyem be moo du Zεεb. (aiōnios g166) **49** Mekpa ε

Gheη nadi goola egooel ne egooel kɔ kyee dik'enek djas.
50 Tin, eYuda eezεbesal bedhil ε boa di bekum ɔ nadi
duwal Zεεb ɔ, ne bedhil ε botom ε ghaada, étép be neewa
Pɔl be ne Bhaalnabhas tɔ tsik mezuk. Bhii tak, be eezεsɔ
be kɔ kyee dik'ɔɔ ɔ. **51** Bot εbá binɔk ε boo zεkut epiib é
meko mɔɔ étép edul ε be mεlɔ, bhii tak be eezetó pe dεl ε
Ikoniɔm. **52** Ye kabε bedjekel pe be nadi pe Antios ɔ, be
nadi é tɔ boo memyaala ne Sisim na Dεε tɔ lɔɔ na «tɔɔɔ».

14 Pɔl be ne Bhalnabas naabaazeni tɔ ndjaa mendjaala
mε eYuda, tin, mεlyo mε be nadi lyo bot ε naasa náá, betε
ne bot ε mbyak eYuda ne bot ε nadi ààbe bot ε mbyak
eYuda ɔ, dum korη ne Zεεb. **2** Tin, bot ε mbyak eYuda
nabyen edu ε Zεεb ɔ zokaful bot ε di ààbe bot ε mbyak
eYuda ɔ elo, étép be neebhina bɔn nyεεg bɔɔ. **3** Deenek,
Pɔl be ne Bhalnabas naadi mεlu εbuepe pe dεl ε Ikoniɔm.
Be nadi elii-lii ε ne eghεη djas, zenɔɔ εbwaalel ne Gheη.
Gheη nadi dje be ghwyil esa endem e mεbwala, deenek,
étép elyaal etseεtse etεp ee be nadi lyo be dum ne mbeε
lyem enεm esa e Zεεb ε. **4** Tin, bot ε dεl zokazεbeka:
εdhuu ε wat kyee bot nadi du eYuda ɔ, yak εdhuu kabε ε
bot ε nadi du bot ε lwoma ɔ. **5** Bot ε mbyak eYuda, ne
bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, ne be mekoozi mɔɔ
nadi gwakel étép be neezuk Pɔl be ne Bhalnabas da be é
gó be ne mekok. **6** Dáa bot εbá tak nagwak ε, wɔ gwaa,

be zekaab tó pɛ mɛl mɛ Listɛ nɛ Dɛlɛɛb, eghaada é kyee
 dik Likaoni, nɛ mɛl mɛ di é mengwoob ɛ. **7** Kɔ mɛl mɛ
 tak, be eezɛni é baagoola Mbɛɛ Bhaadal. **8** Pɛ kɔ ghaada
 Listɛ, ye nabe nɛ dhiiti mot nadi ààbe nɛ ghwyil ɛ tyaa
 tetel ɔ, etɛɛ náá, meko mɛ nadi esɔɔbela. Nyɛ nadi é boka
 kana edhɔma be, nyɛ nabɛɛ ààbe nɛ ghwyil ɛkɛ. **9** Nyɛ
 nadi gwak etɛp ee Pɔl nadi lii ɛ. Tin Pɔl eezɛgwyák nyɛ
 «piii», nyɛ eezɛbee náá, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb ɛ waasa
 náá, mot tak bela tsik. **10** Nyɛ eezɛben gwood, zɛke nɛ
 nɛ náá: «Wyela, tyarɔ tetel nɛ meko mɔ met!» Vasaka
 mot'enɔk eezɛtyaa tetel, nɛ meko mɛ, nyɛ moo tin é kɛ.
11 Dáa mɛdhuu mɛ bot nabee sa Pɔl nasa ɛ, be eezɛtsim tɔ
 dhaad mbyak ɔ, din ɛ lii tak ɛ Likoniɛ, bɔɔ náá: «Bɛzɛɛb
 eenɔɔ mɛnyel mɛ bot, tin, bee sul pɛ pak mena dika ɛ!»
12 Wɔ gwaa be zɛget Bhaalnabhas din ɛ «Zees», be ka get
 Pɔl ɛ «Hɛɛdmɛs», etɛɛ náá, Pɔl nadi é ngoola-ngoola. **13**
 Ndjaa zɛɛb ɛ Zees nadi é eniel ɛ dɛl. Wɔ gwaa ghaa-zɛɛb ɛ
 Zees zokazyɛ nɛ engɔmbɛ ee be nazekomsa nɛ epyeeda e
 mɛzɛm mɛ ele be napyeed ɛ, é ɛbɛɛ ndjaa zɛɛb tak. Be
 nasa deenek ɛ étɛp be needjɛ Pɔl be nɛ Bhalnabas ebuwa.
14 Tin, dáa bot ɛ lwoma binɔk be bá nagwak menduk mɛ
 tak ɛ, be eezɛnyaa ekaad bɔɔ. Bhii tak, be eezɛlel eni tɔ
 ɛdhuu ɛ bot é tuud náá: **15** «Bɛwɛn, bi sa deenek étɛp ye?
 Bis ɛ bot, dáa biyɔ. Bis zɛgoola bin ɛ Mbɛɛ Bhaadal, bis ke
 nɛ nen ɛ naabi bet ɛduwal ekpaka-kpaka nɛ elula-lula ye
 tok dhiiti var sonok. Duka Zɛɛb di nɛ tsik ɔ, mot nakus
 gwoo nɛ bɔs, boo dii mɛsɔn nɛ esa ee di tɔ tak ɛ djas.
16 É membu mɛ nadhar'enek, ye nabe nyɛ nabɛt náá,
 membyak nɛ membyak sa esa ee elyem bɔɔ di kwyɛl ɛ. **17**

Bela náá, nye nadi é nye-nyen tɔ bot nɛ enɛm esa nye di sa ε. Nyɛy tɔ gwoo, nye ɛpedis bin bɛbhi, ɛtɛp ye neesa náá, bhek nɛ bhek kwyil é yɛ mbu, nye pɛ djɛ bin edee, nɛ ɛlwoodal elyem bin nɛ mɛmyaala.» **18** Bɛ nagu zo lii deenek, ye nabe ε elyɛɛpɛ nɛ bot ε lwoma bɛ lyak ɛdhuu bot binɔk bɛ nàdjɛ bɛ buwa. **19** Bhii tak, eYuda eezɛzyɛ pɛ Antios é Pisidi nɛ pɛ Ikoniom, tin, elii bɛ nalii nɛ mɛdhuu mɛ bot ε naasa náá, bɛ kwyɛl bɛ. Wɔ gwaa Pɔl zɛwusaa nɛ mekok ɛtɛp nye neegóaa, bhii tak bɛ eezɛwɛyisal nye kɔ dɛl, bɛ nadi gek ε náá, nye eezɛgwɛyɛ. **20** Tin, d́aa bot ε di edum kɔɲ nɛ Zɛɛb ɔ nazɛsɛɛga é ngwoob'ɛ, nye eezɛwɛyl, bhii tak nye eezɛsik tɔ ghaada. Djɛmɛn tak, nye eezɛtɔ́ pɛ dɛl di djóoaa Dɛɛɛb bɛ nɛ Bhaalnabhas. **21** Pɔl bɛ nɛ Bhaalnabhas nadi goola Mbɛɛ Bhaadal pɛ kɔ dɛl ε Dɛɛɛb. Tin, bɛ naabela bɛdjɛkel ɛbuɛpɛ. Bhii tak, bɛ eezɛsik pɛ Listɛ, pɛ Ikoniom pɛ Antios kyɛɛ Pisidi. **22** Bɛ nadi djɛ ghwyil nɛ bot ε namyaal ε du Zɛɛb ɔ, bɛ nadi djɛ bɛ mɛghaaz mɛ ɛwa zii tɔ edum ε kɔɲ nɛ Zɛɛb, bɛ nadi eke ε náá: «Mena goka ka ε nɛ kpaa tɔ boo tsik mezuk ɛtɛp mena neenika tɔ ɛyɔɲ ε Zɛɛb.» **23** Pɛ tɔ mɛndjaa mɛ mɛndjaala djas, bɛ nadi sɛɛ bɛpaa. Deenek bhis mɛndjaala nɛ ɛtsi edee ɛtɛp mɛndjaala, bɛ nadi djɛ bɛ ebotaɲ e Gheɲ bɛ nadum kɔɲ nɛ nɛ ɔ. **24** Bɛ eezɛdhaa Pisidi kɛkum pɛ kyɛɛ dik Panfili. **25** Bɛ naagoola Mɛkpa mɛ Zɛɛb pɛ ghaada Pɛɛdje, bhii tak, bɛ eezɛtɔ́ pɛ ghaada Atali. **26** Dusa tin, bɛ eezɛnɔ́ mɛsuwa tɔ́ pɛ Antios pɛ kyɛɛ Siili, ghaada bɛ nadjɛ bɛ ebotaɲ ε Zɛɛb ɛtɛp lwomɛl bɛ nagoka nɛ sa ε. **27** D́aa bɛ nakakum pɛ Antios ε, bɛ é boo zɛsɛɛg bot ε zɛɛga mɛndjaala mɛ tak djas. É di'enek, bɛ boo zɛbaɲa bɛ esɛsɛɛ

bedjekel ε δελ ε Antioς.

[illegible]

Zeeb mot di gu elyem ee bot ɔ eelyaal náá, nye eemyaal be, nye eedje be Sisim na Dee dáa menabelka. **9** Nye nabe ààwa mbek pak mena ne nɔɔ: dáa di náá, be eezedum kor ne Zeeb ε, nye eezegwyii elyem bɔɔ. **10** Ha éteɾ ye nenak bi di é be meso ne Zeeb? Tin, bi eɾeewaab waaba bhel ne bot ε di dum kor ne Zeeb ɔ náá, be beɾ kɔm na dil-dil di náá, ye nakoozobe bisɔ, neghu bebhaab bin nabe ààbe ne ghwyil ebeɾ-beɾpak! **11** Ye goka é mena myaalka náá, mena belaka tsik ε kɔ esu ε mbeε lyem ε Gheɾ Yezu, tyee wat ne nɔɔ.» **12** Tin, bot ε zeeɾa djas moo tin kup, bhii tak be moo tin é gwak Bhaalnabhas be ne Pɔl nadi baɾa be endem ne eteɾ ee mebwala ε Zeeb nasa ne nɔɔ esok be nadi pe dáa bot ε di ààdi bot ε mbyak eYuda ɔ. **13** Dáa be nasilal ε lii ε, Zak eezewyel, bhii tak nye eezeke náá: «Bon ε nyeεg, gwakeka me! **14** Simeyɔɾ eebaɾa mena dáa Zeeb nalookan ekwyee bot ε di ààdi bot ε mbyak eYuda é meken ε, éteɾ nye neeseε tɔ lɔɔ dhaad mbyak aadi ye é. **15** Deenek, eteɾ ee bengoollel ε mekpa me Zeeb djas epenɔɾel ne yak, eteε náá, Ekwyala lee ε náá: **16** “Gheɾ lee náá, bhis yenek, me waabula, éteɾ ε baazesum ndjaɾ ε Dhavid nzebik ε, me waawyel embikela epap é tak, me waabulal ye piki. **17** Tin, bot ε membyak djas ε waasaa Gheɾ, ne tseεtse, bot ε membyak djas me nadjóo náá, be di bam ɔ, sa Gheɾ naleε é yenek, **18** nyey mot naloozelee bot egeka be ɔ.” » (aiōn g165) **19** Wɔ gwaa Zak baazebil náá, me bee ε náá: «Mena tok ka ne ghwyil ε saa eteɾ ne bot ε di ààdi bot ε mbyak eYuda ɔ, di liig elyem du Zeeb ɔ. **20** Deenek, djhookwyalka bemekana éteɾ eleε be náá, be nàde betit tsakaa éteɾ edje bezeεb ε bot di kpak ne eluel é ebuwa. Be

kyee mezo, be nade betit góaa ne bhiyo, be nade ghiya. **21** Etee náá, kana é gheḡ bebhhaab bot epelyo bot etsi e Moiz pe kó eghaada ne eghaada, ye epelaḡaa tó mendjaa me mendjaala é melu me saba djas.» **22** Tin, bot e lwoma, ne beḡaa, zenoo bot e zeeḡa mendjaala zokagwakel náá, be see bedhiiti bot pak o, be neelwom be pe Antios loog wat ne Pól ne Bhaalnabhas. Tin, wó gwaa be zokazesee, Yude dhiiti din e le nabaadi pe é Balsabas, zenoo Silas. Bot ebá tak nabe tó sama bot e nadi é kó elo ee bot e zeeḡa o. **23** Bee booke ne noo náá, be tó ne mekana di lee náá: «Bot e lwoma, ne beḡaa, bon nyeeḡ bin eeswos bon nyeeḡ boo di àadi bot e mbyak eYuda o di kó ghaada Antios, pe kye dik Siili, doo ne pe Silisi e. **24** Bis eegwak náá, bedhiiti bot e dus pe del e les eezem bin ne epul e bin esiiza ne etep ee be di lee e. Bisó ààpalwom be, be zee lii ne nendum ne etep binek. **25** É tep tak bisó djas gwakel náá, bis see bot e bis aadhis o. Bot e tak neezekyeed Pól be ne Bhaalnabhas besó bena. **26** Bot e nawaagel menyel kó esu e din e Gheḡ'ena Yezu Klisto o. **27** Bis eedhis bin Yude be ne Silas be neezeele bin ne enuub boo emet, etep é bis kwyal wak e. **28** Ye é náá, bisó ne Sisim na Dee nabe e bis eegwakel náá, bis aanàbaabil bin dhiiti kom na dil-dil bhis mesa mak di ne eboo meḡham e: **29** nadeka betit e tsakaa étep edje bezeeb e bot zekpak ne elul e ebuwa, nadeka ghiya, àade epuud é tit góaa ne bhiyo o, sa bi àasa mezo. Bi e sa deenek o, ye aadi é enyoḡepe. Dika enyoḡepe!» **30** Deenek, be eezebet bot e be nalwom o, bot e tak eezetó pe Antios. Tin, be eezeseeg bot e zeeḡa mendjaala. Bhii tak, be eezedje bemekana. **31** Wó gwaa be zelaa ye, mekana

me tak naadjε be ghwyil be moo tin ne memyaala. **32** Daa Yude be ne Silas nadi bengoolε ε mekpa ε Zεeb boo be emet ε, be naazelii ne bon nyεεg bo ebuepe εter edje be ghwyil ne meghaaz to edum ε korj ne Zεeb. **33** Bhis be nadhaa ba bim mewala e di tak ε, bon nyεεg boo eezemwana ne noo be sik to egwyem pe daa bot ε nalwom be o. [**34** Tin, Silas ε booke ye naa, nye lik tinaak.] **35** Bela tin naa, Pol be ne Bhaalnabhas eezelik pe Antios. Be ne bedhiiti bot, be nadi ε lyo bot ne egoola mekpa ε Ghej. **36** Ba mewala bhii tak, Pol eezεke ne Bhaalnabhas naa: «Djhoosik kegwyak bon nyεεg bina pe ko eghaada djas mena nagoola mekpa ε Ghej ε, mena neekebee daa be di penek ε.» **37** Bhaalnabhas nakwyel ε, be to loog wat be ne Zan mot nagetaa din ε Malak o. **38** Tin, Pol nabe aakwyel geka tak, etεε naa, ye nabeε nye naabet be esok be nadi pe kyee dik Panfili ε, nye naka be aato be ne noo pe ze lwomel. **39** E di'enek, ye nabe ε be naabela boo zyaala, batasa naa, be beka. Tin, Bhaalnabhas eezenoo Malak, be eezeni to mesuwa, to be ne ne pe ghola Siipele, **40** Pol eezenoo ye Silas to ne ne, bhis bon nyεεg boo nazewa be ε membo ε Ghej to mendjaala ε. **41** Pol eezεkpaa ko mel me Siili ne Silisi ε edje meghaaz ne ghwyil ε edum ε korj ne Zεeb to ezeεga mendjaala.

16 Pol eezεkum pe del ε Deleeb, ne pe ghaada Liste. Tin ye nabe ε ne dhiiti mot nadi ε dum korj ne Zεeb o, din ε le nabe ε Timote, nye nabe ε moo dhiiti moma eYuda nadi dum korj ne Zεeb o, seεg nabe ε mot dhaad mbyak eGhelek. **2** Bon nyεεg nadi e di pe Liste ne pe Ikonioo o nadi ε ne mbeε tanjal dum ne Timote. **3** Pol eezεseε nye

étɛp nyɛ neegyɛɛ nɛ nɛ. Tin, nyɛ eezɛniigal nyɛ beka, étɛp
 bot ɛ mbyak eYuda ee nadi kɔ kyee mɛdhik menek ɛ. Nyɛ
 nasa deenek ɛ etɛɛ náá, bot djas nadi gu náá, sɛɛg nadi é
 mot dhaad mbyak eGhɛlɛk. **4** Pɛ kɔ eghaada ee bɛ nadi é
 dhaɲ ɛ, bɛ nadi baɲa bot ɛ di du Zɛɛb ɔ etɛp é bɛ nɛ bot ɛ
 lwoma nɛ bɛpaa nake lii pɛ Yeluzalɛm ɛ, da bɛ é baalɛɛ
 bɛ náá, bɛ kɛdeenek. **5** Bot ɛ zɛɛga mendjaala nadi bela
 ghwyil tɔ edum ɛ kɔɲ nɛ Zɛɛb, mɛtaɲ mɛ bot nadi bilel
 ɛbilel nɛ ɛbilel. **6** Sisim na Dɛɛ eezɛlu bɛ náá, bɛ nàkɛgoola
 mɛkpa ɛ Zɛɛb pɛ kyee dik Azia, bɛ eezɛdhaa kyee dik Fliji
 nɛ Ghalati. **7** Dáa bɛ nakum é ngwoob pes dik Misi ɛ, bɛ
 eezɛbela ɛkwosak ɛ etɔ́ pɛ pes dik Bhitini. Tin, Sisim ɛ
 Yezu naazɛlyak bɛ. **8** Bɛ eezɛkpaa pɛ Misi, zɛtɔ́ pɛ ɛboɲ ɛ
 Toloas. **9** É pum, wɔ gwaa Pɔl zɛɛɛɛm dyam. Nyɛ eezɛbee
 dhiiti mot kyee dik Masedwan, tetel é djaala nɛ nɛ náá:
 «Dhaɲa pɛ kyee dik Masedwan, da zɛkyee bis!» **10** Aàbɔya
 bhis dyam enek, bis eezɛsaɲ etɔ́ pɛ kyee dik Masedwan,
 etɛɛ náá, bis nabe ɛ bis eebee tsɛɛtsɛ náá, Zɛɛb nabɛɛ nyɛ
 eedjoo bis náá, bis kɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal pɛ dáa bot ɛ
 kyee dik tak. **11** Bis eezɛɛɛɛ pɛ boo ghaada Toloas tɔ elɛɛd
 tɔ́ pɛ ghola ɛ Somatalas bhii tak, é yak elu pɛ ghaada ɛ
 Neapolis. **12** Bhis tin, bis eezɛtɔ́ pɛ Filip, ghaada mɛkɛn
 pes dik Masedwan, ghaada eLɔm nasum ɛ, bis naadhaa
 mɛlu ɛbuɛpɛ kɔ ghaada tak. **13** É dwoo saba, bis eezɛwyis
 kɔ ghaada tɔ́ pɛ ɛboɲ, pɛ bis nadi gek náá, bis ɛ nɛ ghwyil
 ɛ bela sum di mendjaala eYuda. Bis eezɛnɔɔ mɛnyel disi,
 bhii tak bis moo lii nɛ boa ɛ nasɛɛga tin ɔ. **14** Tɔ́ boa ɛ tak,
 din ɛ ngɔt nadi é Lydi, nyɛ nadus ɛ pɛ ghaada Tyatiid
 nyɛ nadi ebomsa etina ekaad é bɛ na nyɔɔnyɔ, na mɛdii

me na toobelaa, nye nadi kwyel Zeeb ebupe. Nye nadi gwak, Gheh naabee nye melo etep nye neegwak ne emet mekpa me Pol nadi lii e enyope. **15** Wo gwaa nye zeduwa Zeeb be ne bot e mebyel me, bhii tak nye eezedjoo bis pe daa le nyey naa: «Bi e myaal ne tsetse naa, me eemyaal Gheh o, da dika pe daa lam.» Nye eezesa naa, bis myaal. **16** Dhiiti dwoo, daa bis nadi to pe sum di mendjaala me tak e, wo gwaa dhiiti kwom moma mesa zokazy zeboma ne nes. Pe to le, ye nabe e ne sisim bhom nadi sa naa, nye gheena bot eghaa etep e di zye pe sok e. Nye nadi bela bekum be bete ne epata to ena e eghaa be. **17** Tin, nye eezeni e du bisaa boo Pol, nyey e tsim naa: «Bot bak e bot e mesa e Zeeb Mekaake! Be to kelee bot ze di dje tsik e!» **18** Nye naasesa deenek melu ebupe. Bhii tak, ye nabe e Pol naazebyo. Wo gwaa nye zeliig mis, nyey ne mbee sisim naa: «Ne din e Yezu Klisto me lee wo, wyisa to le!» Tin, e di tak wat sisim eezewyis. **19** Daa bekum be nabe naa, ebwaalele e ebela epata boo ko esu e le eedus e, be boozemet Pol be ne Silas to ne noo ko ebeese e bot djas ko boo ghaada, sok bhwoob ekukuma e ghaada tak. **20** Be eezet to ne noo pe daa betetep eLom, boo ne noo naa: «Bot bak e pe kus ezem ko ghaada yena. Be e bot e mbyak eYuda, **21** be epelyo bot mezel me di naa menabel eLom tok ka ne ghwyil edu ne esa e ye e.» **22** Tin, doo ne medhuu me bot zokazebyen be. Betetep e boozeke naa, be so Pol ne Silas ekaad e nyel, be eezelwom naa, be nyuu be ne eghwyes. **23** Bhis be nasilal enyuu be ne eghwyes esok ne esok e, be boo zekool be to membok, be eezelele ne baalel ndjaa membok me tak naa, be baal be enyope **24** Daa

mbaalel tak nagwak dáa betetep nalii ε, bebaalel ε ndjaa membok ε boo kewa be tɔ dhiiti deɲ pe esik tɔ membok bhii tak be eezewa be meko tɔ embwak. **25** Ye moo tiila ne kuku pum, Pɔl be ne Silas nadi é djaala ne eduwal Zεeb dum ne mbeε eseseε be, tin, bedhiiti bot ε membok nadi gwak be. **26** É di'enek wat, wɔ gwaa bɔs zεkuu elyεlepe, epap é ndjaa membok kuu. Mebe me ndjaa membok djas zokabeɲel, e di tak wat, eghwooz e bot ε membok nakɔl be ne ye é zokatiel. **27** Mbaalel ndjaa membok eezedjem é yenek, dáa nye nabee náá, εbe ε ndjaa membok nadi é mbek ε, nye boo waal pele étep nye neegó nyel. Nye nasa deenek ε etεε náá, tɔ egeka be, nye nadi eke ε náá, bot ε membok eezekaab. **28** Tin, Pɔl eezetsim ne ghwyile djas náá: «Nà zuka nyel'ɔ, bisɔ djas ε wak!» **29** Tin, mbaalel ndjaa membok eezewaab náá, be tuub twol. Bhii tak, nye eezewyis kaab ni tɔ dheɲ tak nyey é gbakeba ne bwoo, nye zeduma meboɲ si meko ε Pɔl ne Silas. **30** Tin, nye eezewyisal be. Bhii tak, nye eezedji be náá: «Bot, me goka ne sa dáa étep me neebela tsik?» **31** Be eezεbɔɔza náá: «Duma koɲ ne Gheɲ Yezu, tin, wɔ waabela tsik wɔy ne bot ε mebyel mɔ.» **32** É di'enek, be é boo zegoola nyey ne bot ε ndjaɲ'e Mεkpa ε Gheɲ. **33** É ewala ε tak wat, mbaalel ndjaa membok eezetɔ ne nɔɔ é pum keɲwyii ne gwom be mepyoɲ. E di tak wat nye eezeduwa Zεeb be ne bot ε ndjaɲ'e djas. **34** Nye eezεbyet ne Pɔl be ne Silas pe ndjaɲ'e. Bhii tak, nye eezedje be edee e dek. Mot tak ne bot ε mebyel me djas nadi é tɔ memyaala etεε náá, be naadum koɲ ne Zεeb. **35** Dáa melem nakalem ε, betetep eLɔm eezelwom bot, étep ekeleε ne mbaalel ndjaa membok náá:

«Betka bot binok.» **36** Mbaalel ndjaa membok eezelɛɛ Pɔl náá: «Betetɛp eedhis bhaadal náá, bi wyiselaa. Deenek bi ɛ nɛ ghwyil ɛ ka wyis da bi ɛ tó tɔ egwyem.» **37** Pɔl eezɛbɔɔza nɛ bot ɛ nalwomaa ɛ náá: «Bee lwom náá, bis nyunaa nɛ eghwyɛs é mis mɛ bot djas, di bis di bot ɛ dɛl eLɔm. Bhii tak, bee kɔɔl bis é membok, bisɔ ààpɛɛaa d́aa ye di egoka nɛ ɛsael ɛ. Deenek, sa bɛ di kwyɛl ɛsa nenak ɛ ɛwyisal ɛ bis tyee syaab e! Ha bɛ deenek e! Ye goka é bɛ zɛɛ wyisal bis bɔɔ bɛ ɛmet.» **38** Bot binok eezɛsik kɛɛɛ etɛp binek d́aa bɛtɛtɛp e dhaad mbyak eLɔm. D́aa bɛ nagwak náá, bɛ é bot ɛ dɛl eLɔm ɛ, ye nabɛɛ bwɔɔ naasa bɛ. **39** Tin, bɛ boo zɛwaab ɛpelak pɛ d́aa lɔɔ, bhii tak bɛ eezɛwyisal bɛ é mbok, bɛ eezɛdjaala nɛ nɔɔ náá, bɛ dus kɔ ghaada. **40** D́aa bɛ nawyis é membok ɛ, bɛ eezɛtɔ pɛ d́aa Lydi. Bhis bɛ nazɛboma nɛ bɔn nyɛɛg bɔɔ, nɛ ɛdʒɛ bɛ mɛghaaz nɛ ghwyil tɔ ɛdu ɛ Zɛɛb ɛ, bɛ eezɛnɔɔ mɛnyɛl tɔ.

17 Bɛ eezɛdhaa pɛ eghaada Anfipolis nɛ Apoloni, tin, bɛ eezɛkum pɛ ghaada Tesalonik pɛ eYuda nadi nɛ ndjaa mendjaala ɛ. **2** D́aa nyɛ nabela nɛ sesa sok tɔ mɛfulu mɛ ɛ, Pɔl zɛtɔ é esaba é lɛl tɔ mendjaa mɛ mendjaala mɛ eYuda, bɛ nadi lii dum nɛ Ekwyala e Zɛɛb, bɛ nɛ bot ɛ nadi tin ɔ. **3** Nyɛ nadi lyo nɛ ɛlyaal bɛ ze di lɛɛ náá, ye nabe ɛ náá, Mɛsia ɛ waazukaa, nɛ náá, nyɛ waagom bis ɛsyee. Nyɛ nadi eke nɛ nɔɔ ɛ náá: «Ye é Yezu mɛ di lii nɛ nen kɔ ɛsu ɛ lɛ'aak ɛ di Mɛsia.» **4** Bɛdhiiti bot tɔ sama bot ɛ nadi tin ɛ naamyaaletɛp é tak, bɛ ɛ boozɛdu Pɔl nɛ Silas. Dɔɔ nɛ bɛtɛ nɛ bot ɛ mbyak eGhɛlɛk é nadi duwal Zɛɛb ɔ naazɛsɛɛga nɛ nɔɔ, zɛnɔɔ bɛtɛ nɛ bɛdhiiti bɛdhil ɛ boa. **5** Tin, eYuda naazɛkpaa lyem, wɔ gwaa bɛ

zεsεeg bedhiiti ewo é mengbaaz be nabela é gba ε, be boo
 zekus εghuub tɔ edhuu ε bot ε nadi tin ɔ. Wɔ gwaa be
 zekus ezem kɔ ghaada be eezetɔ pe ndjan ε Zasɔn kesaa be
 éteɓ be neemɛt Pɔl ne Silas be neezye ne nɔɔ é mis me
 medhuu me bot. **6** Dáa be nadi ààbela be ε, be ε boozemɛt
 Zasɔn be ne bedhiiti bɔn nyεeg, tɔ ne nɔɔ pe dáa ekukuma
 é ghaada. Be moo tin é tsim náá: «Bot bak ε pe zem
 dik djas, deenek, nenak bee kezye ne ye wak! **7** Zasɔn
 eemyaal náá, bot ε tak sulal pe dáa le! Bot ε tak djas ààsa
 dáa etsi ε kukuma di leε ε, etεε náá, be ke ε náá, ye é ne
 dhiiti mekoozi mesis, din ε le Yezu.» **8** Eteɓ binek naadje
 ekukuma ne medhuu me bot ε ghaada bwoo. **9** Bot ε tak
 naasa náá, Zasɔn be ne bɔn nyεeg zedje boo etuud dáa
 ekukuma éteɓ be neebetaa. **10** Dáa egwyitok nagwyiidela
 ekeletye é bookyeed Pɔl be ne Silas be tɔ pe del ε Bheede.
 Dáa be nakum ε, be eezetɔ pe ndjaa mendjaala me eYuda.
11 Beezaag nàbe ààbe ne embee elyem dáa bot ε Tesalonik.
 Be naagwak mekpa ε Zεeb ne mbεε lyem. Melu djas be
 nadi sεega éteɓ edjek mekpa ε Zεeb ne efial ε etsεetse é
 etεɓ ee Pɔl nadi lii ε. **12** Ye é kɔ esu ε tak ε betε ne bot pak
 ɔ nabεε be moo dum korɔ ne Zεeb, dɔɔ ne tɔ sama bot ε
 mbyak eGhelek, bedhil ε boa ne botom εbuεpe namyaal ε
 du ε Zεeb. **13** Dáa bedhiiti eYuda é del Tesalonik nagwak
 náá, Pɔl nabaadi goola mekpa ε Zεeb pe Bheede ε, be
 eezεzye zekus εghuub, ne ezem tɔ medhuu me bot. **14** Bɔn
 nyεeg eezεkyeed Pɔl kaab ε kaab pe ze boo dii mesɔn. Tin,
 Silas be ne Timote eezelik pe Bheede. **15** Bot ε nake kyeed
 Pɔl ɔ zokatɔ ne ne kekum pe ghaada Aten. Bhii tak, be
 eezεlee sik yɔbɔ pe Bheede ne bebhaadal ε Pɔl nakyeed

Silas be ne Timote e, nye nake ne nɔɔ e náá, be lel eke baake boma ne nɔɔ. **16** Dáa Pɔl nadi bwood be pe Aten e, wɔ gwaa goɲ zemet nye elyelpɛ dáa nye naabee dɛl «tɔɔɔ» ne bezeɛb e elula-lula e. **17** Nye moo tin é lii tɔ ndjaa mendjaala be ne eYuda ne bot e nadi duwal Zeɛb ɔ, dɔɔ ne kɔ ebeseɛ, e di bot djas di di. Mɛlu djas nye nadi é lii ne bot e nye nadi boma ne ne ɔ. **18** Bɛdhiiti belyoel e nadi djóoaa «bot e Epikiid ɔ» ne bot nadi é djóoaa «bot e Zenɔɲ ɔ» zokazɛlii ne ne. Bɛdhiiti eezɛdji nye náá: «Mot etap elak kwyɛlɛɛ ye?» Bɛdhiiti náá, «Ye di ekeɛ náá, nye epɛlyo bot bezeɛb sis.» Be nake deenek e etɛɛ náá, be nàdi gwak Pɔl é goola mɛkpa mɛ Zeɛb kɔ esu e Yezu ne étɛp ɛgom e lɛ e bis esyee. **19** Be eezɛnɔɔ nye, tɔ ne ne pe sum di zeɛga be di edjóo «Elopaaj» e. Tin, be eezɛke ne ne náá: «Bis e ne ghwyil egu mɛlyo mɛ na bes wɔ di ke e. **20** Wɔ ɔ pe lyaal bis etɛp ee na bes, bis kwyɛl e náá, bis gu mesuk mɛ tak.» **21** Ye goka é wɔ é gu náá, bot e ghaada Aten djas ne bɛdjoɲ e nadidi be ne be nɔɔ ɔ naadhaa mɛwala mɔɔ e é sɔs ne ɛgwak etɛp é na bes é tak. **22** É di'enek, Pɔl tetel kuku ɛbwak e zeɛga pe «Elopaaj», nye eezɛke náá: «Bot e ghaada Aten, mɛ eebee náá, bi ne dyeebaduwal bezeɛb ɛbuɛpe embii djas. **23** Deenek, esok mɛ di kɛkɔ ghaada yen e, mɛ di e é bee mesa e bezeɛb e elula-lula bi di duwal e, mɛ eebee dɔɔ ne mɔɔ di na dɛɛ wat é tak kwyala náá: “Ye é yii mɔɔ zeɛb ngot bot di ààgu e.” É di'enek, ye é yii bi di duwal ààgu e, mɛ zye zɛlyaal bin nwyak. **24** Zeɛb mot nakus bɔs ne eseseɛ e djas e, Gheɲ gwoo ne bɔs. Nyey ààdi tɔ mendjaa mɛ bot dii sum ne mɛmbɔ mɔɔ e. **25** Nye tok pe ne gwyɛs náá, be kyee nye nɛghu be dje nye yak sonok,

etɛɛ náá, nyey ε di dje bot djas tsik, eswos nɛ esonok djas ka lik ε. **26** Kε kan nɛ mot ngɔt, nyɛ naasa membyak djas, bhii tak nyɛ eezɛdɛ mot nɛ mot yɛ di kɔ bɔs. Nyɛ naakoobal kɔ esu ε lɔɔ membu nɛ mɛsik nɛ mɛtsek mɛ mɛdhik mɛ bɛ nagoka nɛ ɛdi kɔ tak ε. **27** Nyɛ nasa deenek ε, ɛtɛp bɛ neesaa nyɛ ye nakozo zo lyel, nɛghu bɛ nɛ ghwyil ε batabela nyɛ. Nɛ tɛɛtɛ, Zɛɛb ààtseta nɛ mot ngɔngɔt pak'ena, **28** etɛɛ náá: “Ye é kɔ esu ε lɛ ε mena dika nɛ tsik, mena di kuuka, mena dika.” Ye é etɛp ee bɛdhiiti bɛsarjɛl ε esesa bin nazolɛɛ ε: “Menaka é bɔn bɛ pe.” **29** Dáa ye di náá, menaka é bɔn bɛ ε, mena tokeka nɛ ghwyil ɛgek náá, Zɛɛb é dáa sonok lulaa nɛ lɔaad, nɛ ghwooz di saaa epata nɛ ye é, nɛghu nɛ ɛkok ε mot di sa nɛ egeka nɛ etsoɲ bɛ ε. **30** Ghuna, Zɛɛb ààka bis etɛp ee nasɛ sok nɛ bot nadi tɔ ɛdjak ɔ, deenek nenak nyɛ ɛpedjɔo bot djas pɛ e di é bɛ di ε, bɛ swoola mɛfulu mɔɔ. **31** Etɛɛ náá, nyɛ naazekoobal ɛlu ε nyɛ aazɛpɛɛ bot ε bɔs djas, ɛpɛɛ é ɛpiki ε, nɛ mot nyɛ nazesɛɛ ε. Nyee dje bot djas ndem, esok nyɛ nagomal nyɛ pak myoɲ ε!» **32** Dáa bɛ nagwak Pɔl é lii dum nɛ ɛgom bhis esyee ε, bɛdhiiti eezɛduk nyɛ, bak tak eezɛke náá: «Bis ε waaka boo gwak wɔ kɔ esu ε tak dhiiti dwoo.» **33** É di'enek ε Pɔl nazɛlik bɛ. **34** Ye ka belaa tin ε náá, bɛdhiiti bot naazeni zɛɛga yɔɔ, bɔɔ dum koɲ nɛ Zɛɛb. Tɔ sama bot ε tak, ye nabe ε, Denis mot zɛɛga boo kwan nadi pɛ ɛlopaaj ɔ, dhiiti moma din ε lɛ é Damalis, nɛ bak bɛdhiiti bot.

18 Bhis yenek, Pɔl eezɛtɔ pɛ ghaada Atɛn bhii tak nyɛ eezɛtɔ pɛ ghaada Koolɛt. **2** Wɔ gwaa, nyɛ zeboma nɛ dhiiti mot dhaad mbyak eYuda, din ε mot tak nabɛɛ Akilas, nyɛ

nabyel ε πe kyee dik Pɔŋ. Nye nabe ε nye dinaa ààbɔya ne dus ε πe kyee dik Itali be ne myel, Pilisil, etee náá, Kolod mekoozi me Lɔm naalee ne bot ε mbyak eYuda djas náá, be dus kɔ ghaada Lɔm. Tin, Pɔl zokatɔ keboma ne nɔɔ. **3** Dáa nye nadi mot-mesa me wat be ne be nɔɔ ε, mesa mɔɔ nadi é esa epet ne eket e betit. Nye eezesulal πe dáa lɔɔ, éteπ nye neesa mesa. **4** É emwoos me esaba djas, Pɔl nadi elii tɔ ndjaa mendjaala me eYuda, nye nadi elyo bot, é sa náá, bot ε mbyak eYuda ne eGhelek myaal. **5** Dáa Silas be ne Timote nadus πe dik Masedwan ε, tin, Pɔl eezedje lyeme djas é lyo bot mekpa me Zeeb. Nye naalyaal eYuda náá, Yezu ε Mesia. **6** Tin, wɔ gwaa eYuda zebe meso ne elee ε nye. É di'enek, nye ezeekut be piib ekaad be bhii tak, nye ezeke ne nɔɔ náá: «Bi ε diib ɔ, mebe me tak ε kɔ elo bin met. Yenek ààkagwyák mam. É ewala ε elak, me aakatɔ ε πe dáa bot ε membyak mesis.» **7** Nye ezedus tin, tɔ πe daa dhiiti mot din ε le nabe é Titus Yustus, mot tak nadi eduwal Zeeb, ndjan'ε nadi é ngwoob ndjaa mendjaala me eYuda. **8** Kilipus kukuma ndjaa mendjaala me eYuda zokamyaal Gheŋ, be ne bot ε mebyel me djas. Wɔ gwaa bete ne bot ε ghaada Kolet nadi é gwak Pɔl ɔ zokazedum koŋ ne Zeeb, bhii tak, bɔɔ kedua Zeeb. **9** É dhiiti pum, Pɔl zokazedjem dhyam, tɔ dhyam tak, Gheŋ naalee nye náá: «Nabem ba, gheelii, sa wɔ ààdiyal nuub, **10** etee náá, me ε ne nɔ sama, mot tok ne ghwyil ezuk wɔ, etee náá, bot ebuepe tɔ ghaada yak ε bot bam.» **11** Pɔl zokazedi kɔ Kolet tyee mbu wat ne pes, nye nadii lyo bot djas mekpa me Zeeb. **12** É membu me Ghalion nadi kukuma dik Akayi ε, eYuda zokazegwakel kɔ esu ε Pɔl

étɛp elu mɛsa ɛ mɛ. Wɔ gwaa bɛ zɛtɔ nɛ nɛ sok bhwoob
 kukuma tak, **13** bɔɔ náá: «Mot tak ɛpɛful bot lo náá, bɛ
 duwal Zɛɛb dhiiti mbi duuɛla sis ààbɛ dǎa ɛtsi bi nadi lyo
 ɔ!» **14** Dǎa Pɔl nawaadi ɛ kwyɛl ɛlii ɛ, Ghalion eɛzɛbɔɔza
 nɛ eYuda náá: «Yɛ bɛ náá, nyɛ gó ɛ mot ɔ, nɛghu nyɛ
 sa eboo embɛɛ étɛp ɔ, yɛ ɛ mɛ ka nɔɔ nyɛl disi étɛp mɛ
 neegwak bin, biyɔ eYuda. **15** Dǎa di náá, yɛ ɛ ɛsuu ɛ mɛso
 dum nɛ mɛkpa nɛ min, zɛnɔɔ ɛtsi bin met ɛ, yɛnek gwyák
 ɛ biyɔ bɛ ɛmet. Mɛɛ pɛɛ ɛdi tɛtɛp mbi ɛtɛp deɛnek!» **16**
 Tin, nyɛ ɛ booɛsɛswaal bɛ sok bhwoob zɛɛga bɛtɛtɛp. **17**
 Tin, wɔ gwaa bɔɔ djas zɛmɛt Sɔstɛn mot nadi kukuma
 ndjaa mɛndjaala mɛ eYuda ɔ zɛduma nyɛ ɛ nyɛl ɛ mis mɛ
 bot ɛ zɛɛga bɛtɛtɛp. ɛ di'ɛnek, Ghalion na bɛ ààkɔbis yɛ.
18 Pɔl eɛbaazɛdhaa ba bim mɛlu ɛbuɛpɛ pɛ dɛl ɛ Kolet.
 Tin, nyɛ zɛlik bɔn nyɛɛg, nyɛ ɛɛni tɔ boo ɛlɛɛd tɔ pɛ dik
 Siili bɛ nɛ Pilisil nɛ Akilas. Yɛ nabɛ ɛ, nyɛ ɛɛzɛwaadal lo
 ɛbɔɲ ɛsok nyɛ nɛ nadi pɛ dɛl ɛ saakele ɛ, ɛtɛɛ náá, yɛ
 nabɛ ɛ nyɛ ɛɛsa ɛkɛk nɛ Zɛɛb. **19** Wɔ gwaa, bɛ zɛkum pɛ
 ghaada ɛfɛɛz. Tin, nyɛ ɛɛzɛlik Pilisil bɛ nɛ Akilas. Bhii tak
 nyɛ ɛɛzɛtɔ pɛ ndjaa mɛndjaala mɛ eYuda, tin nyɛ ɛɛzɛmɔ
 bɛ nɛ eYuda. **20** Bɛ ɛɛzɛkɛ nɛ nɛ náá, nyɛ di bɛ nɛ bɛ nɔɔ
 ba mɛlu, tin, nyɛ na bɛ ààkwyɛl. **21** Nyɛ ɛɛzɛlik, bɛ nyɛy
 nɛ nɔɔ náá: «Zɛɛb ɛ kwyɛl ɔ, mɛ waaboo baazyɛ pɛ daa
 len.» Tin, nyɛ ɛɛzɛdus pɛ ɛfɛɛz tɔ mɛsuwa. **22** Bhii nyɛ
 nadus pɛ ghaada Sɛɛzale ɛ, nyɛ ɛɛzɛtɔ sok pɛ Yeluzalɛm
 étɛp nyɛ nɛɛkɛ swos bot ɛ zɛɛga mɛndjaala. Bhii tak, nyɛ
 ɛɛzɛtɔ pɛ ghaada Antios. **23** Nyɛ ɛɛzɛkwyɛɛg ba mɛlu
 pɛnek, bhii tak nyɛ ɛɛzɛsik. Nyɛ ɛɛzɛdhaa, pɛ mɛdhik mɛ
 Ghalati, bhii tak pɛ Filiji ɛ ɛdje-djɛ bɛdjɛkel djas mɛghaaz

tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. **24** Eghɛŋ tak, dhiiti mot dhaad mbyak eYuda din ɛ lɛ nabɛɛ Apolɔs, nyɛ nabyel ɛ pɛ ghaada Alekzandili, naazɛkum pɛ ghaada Efɛɛz. Nyɛ nadi ɛ tsoŋ mot tɔ lii, nyɛ nadi ɛ gu Ekwyala e Zɛɛb ɛnyɔɔpɛ. **25** Nyɛ naadiaadjek ɛkɛ tɔ mɛkpa mɛ Ghɛŋ, tin, nyɛy ɛ wa zii ɛbuɛpɛ. Nyɛ nadi goola, nɛ ɛlyo ɛ bot nɛ lyem wat ɛtɛp e di dum nɛ Yezu ɛ. Ye ka bela ɛ nɔ́á, nyɛ nazodi ɛ gu ɛ ɛduwa ɛ Zɛɛb ɛ Zaŋ. **26** Nyɛ eezɛni ɛ lii nɛ bot nɛ ɛbwaalel djas tɔ ndjaa mendjaala mɛ eYuda. Bhis bɛ nasilal ɛgwak ɛtɛp ɛɛ nyɛ nadi ɛ lii ɛ, Pilisil bɛ nɛ Akilas eezɛnɔɔ nyɛ, tɔ nɛ nɛ lɔɔg wat, ɛtɛp bɛ neekɛ pɛs ɛgu ɛ lɛ dum nɛ mɛze ɛ Zɛɛb ɛnyɔɔpɛ. **27** Bhii tak, Apolɔs eezɛgwak gwyɛs ɛ ɛtɔ́ pɛ dik Akayi. Bɔn nyɛɛg zokadjɛ nyɛ ghwyil nɛ mɛghaaz, tin, bɛ eezɛkwyal bɛdjekɛ ɛ nadi pɛ kyɛɛ dik tak ɔ mɛkana, ɛtɛp bɛ neemyaal nɔ́á, nyɛ sulal daa lɔ nɛ mbɛɛ lyem. Dáa nyɛ nakakum ɛ, nyɛ nadyeebakwyɛɛ bot ɛ nadum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ, nɛ ɛnɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb. **28** Etɛɛ nɔ́á, ɛ mis mɛ bot djas, nyɛ nadi ɛ lyaal popoopwon nɔ́á, eYuda eezewo ze. Nyɛ nadi lyaal bɛ tɔ Ekwyala e Zɛɛb nɔ́á, Yezu ɛ Mɛsia.

19 Dáa Apolɔs nadi pɛ Kolet ɛ, Pɔl nadi dhaa pɛ mɛl ɛ mɛtsok pɛ kyɛɛ dik Azia, bhii tak, nyɛ eezɛkum pɛ ghaada Efɛɛz. Nyɛ eezɛbela ba bim bɛdjekɛ tin, **2** nyɛ eezɛdji bɛ nɔ́á: «Ye nabɛɛ bi naabela Sisim na Dɛɛ esok bi nadum koŋ nɛ Zɛɛb ɛ?» Bɛ eezɛbɔɔza nɛ nɛ nɔ́á: «Bis dinaa ààpakogwak-gwakak bot ɛ lii-liak dum nɛ Sisim na Dɛɛ.» **3** Tin, Pɔl eezɛdji bɛ nɔ́á: «Bi duwa Zɛɛb yaa kwaambi ɛduwa?» Bɛ eezɛbɔɔza nɔ́á: «ɛduwa Zɛɛb ɛ Zaŋ.» **4** Pɔl eezɛkɛ nɛ nɔɔ nɔ́á: «Zaŋ naduu ɛ bot ɛ namyaal ɛswoola mɛfulu ɔ. Nyɛ nadi eke nɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl nɔ́á, bɛ

dum korj ne mot di zye bhis nyey o, mot tak nabe e Yezu.»

5 Bhis be nazegwak etep binek djas e, be eezeduwa Zeeb ne din e Ghej Yezu. **6** Bhii tak, Pol eezekel be membo tin, be eezebela Sisim na Dee. Be moo tin elii to elii membyak mesis ne egoola bebhadaal e Zeeb dje be e. **7** Bot e tak nadi e bot kam ne bebá. **8** E bengon elel, Pol nadi eto pe ndjaa mendjaala me eYuda, tin, nye naalelii ne ebwaalel djas. Nye nalelii ne noo e dum e Eyorj e Zeeb, nye nadi sa náá, bot e nadi gwak nye o myaal nye. **9** Deenek, bedhiiti bete ne bot nadiaa sa maa-eló, boó byen emyaal, be moo tin e sa abhusu dum ne meze e Ghej e mis me medhuu me bot. Deenek, Pol eezedus tin lik be. Nye eezetó be ne bedjekel be, tin, nye nadi lyo be melu djas to ndjaa melyo e dhiiti mot din e le e Tilanus. **10** Deenek, ye naaboya membu membá, ye nasa náá, bot e mbyak eYuda ne bot e membyak mesis nadi pe kyee dik Azia o djas, gwak mekpa e Ghej. **11** Zeeb nadi sa eboo endem e mebwala ne Pol. **12** Etep tak e bot nadi to pe dáa bot e mebe ne epes e kaad, ne ekaad ee Pol namet e, neghu yii nakee-kea e nyel'e e. Deenek, be nadi bela tsik, embee esisim nadi wyis to loo o. **13** Bedhiiti eYuda ee nadi e kemel e mel kesó embee esisim to bot e mebe o, nagek esa ye ne din e Ghej Yezu. Deenek, be nakeke ne embee esisim náá: «Me lee bin e náá, bi wyis ne din e Yezu Pol di goola mekpa me o.» **14** Ye e deenek e boó ten ne bebá boo ghaa-Zeeb nadi djóoaa Seeva nadi e sa. **15** Tin, dhiiti dwoo, wo gwaa mbee sisim zebóza ne noo náá: «Me ne gu Yezu, me ne baagu pe Pol. Ye kabe biyo, biyo e beze?» **16** E di'enek, wo gwaa mot nadi ne mbee sisim o zeghe be, dáa nye nadi ne ghwyil

dhaa be é, wɔ gwaa nye zeduma be é menyel ne mebin
 ne ebhooa djas. Be nadus tɔ ndjaŋ'e tin ε ne ekaab bin
 toto, ne mepyoŋ é menyel kpeŋ. **17** Bot ε del ε Efɛɛz, bot
 ε mbyak eYuda ne bot ε di ààdi bot ε mbyak eYuda ɔ,
 zokagwak tɛp tak, wɔ gwaa boo bwoo zemet be. Tin, be
 naazebela boo duu dum ne din ε Gheŋ Yezu. **18** Betɛ ne
 bot tɔ sama bot ε namyaal Zɛɛb ɔ nadi ezye zɛvaa é mis
 me bot djas embee esesɛɛ be nadi sa ε. **19** Betɛɛ ne bot
 tɔ sama bot ε nadi sa etɛp ee mevyekɛɛ me mesimba ɔ,
 zokazyɛ ne bemekana me tak, zedik ye emis me bot djas.
 Dáa be nalaa metar me bemekana me tak ε, ye naasa tyee
 bemil mekam-meten metar me eghwooz ee di saaa epata
 ne ye é. **20** Ye é deenek ε ye nadi náá, dum ne ghwyil ε
 Gheŋ, Mbɛɛ Bhaadal nadi goolel, kaab ne mebwala. **21**
 Bhis etɛp binek, Pɔl eezemyaal etsaal kyee dik Masedwan
 ne Gheɛs é etɔ pɛ Yeluzalem, dáa Sisim naleɛ nye é. Nyey
 náá: «Bhii me aakum ε, egoka ε me dhaa kebee del ε
 eLom.» **22** Tin, nye eezekyeed bot ε nadi kwyi-kwyee nye
 ɔ bebá pɛ Masedwan, ye nabɛɛ Timote be ne Edast. Tin,
 nyey zokazelik ba melu pɛ kyee dik Azia. **23** Eghɛŋ tak, ye
 nabe ε boo eghuub naazeni kɔ ghaada Efɛɛz dum ne edu ε
 meze ε Gheŋ. **24** Wɔ gwaa dhiiti mot eswom din ε le nabe
 ε Demetyus, nye nadi é lulel mevunga. Nye nadi é lul
 esonok ne mbi eghwooz djas ee di saaa epata ne ye é, yii
 mɔɔ ndjaa zɛɛb Aletemis, etɛɛ náá, ye nadi dje beswom ε
 bot betɛ ne epata. **25** Nye é boo zɛsɛɛg bot ε tak, ne bot ε
 mesa mɔɔ nadi nɔŋel ne mesa me tak ε, nye ezeke ne nɔɔ
 náá: «Bewɛn, bi ne gu náá, ye é mesa mak ε di djɛka mena
 ekum. **26** Deenek, bi epegwak neghu ebee sa di sɛɛ: Pɔl

tak læ bot ε náá, bezeeb ε bot di kpak ne membo ε, tok betete bezeeb. Nyee batasa náá, ye nasik ne bot ebuepe e di wak kɔ Efɛɛz ɔ ye dɔɔ ne bot ε mɛl mɛ di pɛ kyee dik Azia djas ɔ myaal etɛp bɛ. **27** Etɛp binek ε sa náá, mɛsa mena gwyɛ, deenek, mɛsa mena waabyenaa e di tak, bot ε waabhina ndjaa zeeb moma Aletemis. Tin, bot waadis duu boo zeeb Aletemis nyɛy nyɛ emet. Bela náá, zeeb moma yak epeduwala kɔ kyee dik Azia djas ne kɔ ɛko ε bɔs djas.» **28** Dáa bɔt ε nazye tin ɔ nagwak deenek ε, bɛ boozekpaa elyem ebuepe, bɛ moo tin é tsim náá: «Aletemis yii bot ε Efɛɛz ne bɔk!» **29** Tin, ɛzɛm eeni kɔ ghaada djas. Wɔ gwaa bɛ zɛmɛt Ghayus bɛ ne Aalistaalak bot ba dɛl ε Masedwan ε nadi djee bɛ ne Pɔl é mɛdjoŋ ɔ. Tin, zukamwaa ne mot'enɔk eezetɔ ne nɔɔ kaab pɛ ɛbwak ε boo zɛɛga. **30** É di'enek, Pɔl nadi kwyɛl eni nyɛ neekɛ lyaal nyɛl pɛ zukamwaa ne mot nasɛɛga ε. Tin, bedjekel eezɛlu nyɛ. **31** Bedhiiti ekukuma e kyee dik Azia nadi bɛsɔ bɛ ɔ zokadhis nyɛ menduk mɛ tak wat náá, nyɛ nàtɔ pɛ ɛbwak ε boo zɛɛga tak. **32** É di'enek tɔ mɛdhuu mɛ bot binɔk, ye nabe é ne boo zyaala. Bedhiiti nadi tsim sa sis, bak tak yɔbɔ sa sis, bak bedhiiti bot pak ɔ nabaa di é gu mɛsɔ mɛ tɛp bɛ nasɛɛga kɔ ɛsu ε tak ε. **33** Wɔ gwaa bedhiiti eYuda tɔ mɛdhuu mɛ bot binɔk zokazɛbesal dhiiti mot din ε lɛ nabe ε Alɛkzandɛlɛ pɛ sok. Tin, bɛ eezɛbaŋa nyɛ lo tɛp, é di'enek Alɛkzandɛlɛ eezɛben mbɔ étɛp nyɛ neelii, nyɛ neelɛ lo mɛsɔ. **34** Tin, dáa bot nagwyák náá, nyɛ nadi é mot dhaad mbyak eYuda ε, bɔɔ djas ε boo zɛbo boo tsim wat, ye naabɔya tyee mɛwala mɛmbá bɔɔ é tsim náá: «Bɔk-bɔk ε di Aletemis bot ε dɛl ε Efɛɛz!» **35** Tin,

20 Dáa eghuub nasi ε, Pol eezeseeg bedjekel, nye eezeni
 é edje be meghaaz me εwa zii tó edum korɛ ne Zεeb. Bhii
 tak nye eezemwana ne nɔɔ, deenek, nye eezenɔɔ nyel tó
 pe dik Masedwan. **2** Nye eezekpaa kɔ pes dik tak, tin, nye
 eebaazedje bon nyeeg di penek ɔ ghwyil ε wa zii tó edu ε
 Zεeb. Bhii tak, nye eezetó pe kyee dik Gheles **3** pe nye
 nasa bengon elɛl ε. Nye nawaakwyel etó pe dik Siili tó
 mesuwa, dáa nye naka gwak náá, eYuda ε é boob kɔ esu ε
 le ε. Nye é boozeke náá, egoka nye sik pe ze Masedwan. **4**

Tin, Sopateed, mɔɔ Pyiidus mot del ε Bheede, zokatɔ sama wat ne ne, zenɔɔ Aalistaalak ne Sekundus mot ghaada Tesalonik, Ghayus mot del ε Delɛeb, ne Timote, ne Tsisik zenɔɔ Tolofim mot kyee dik Azia. **5** Bɔɔ djas nalee tɔ esok, wɔ gwaa be kebwood bis pe ghaada Toloas. **6** Yɛka be bis ɔ, bis natus pe ghaada Filip tɔ mesuwa ε bhis ebyon ε emapa ee di ààwaaa leviid. Tin, melu meten bhii tak, bis ε boo keboma ne nɔɔ pe Toloas, é di'enek bis naadi yenga wat. **7** É elu ε eten ne wat é yenga, bis naazeboma étep bis neede edee ε Gheɲ. Tin, Pɔl eezeni elii ne bot ε zɛɛga dɔ́a ye nadi náá, nye nadi kwyel nye aadhaa djemen tak ε, nye é boozedul elii kekum kuku egha ε pum. **8** Pe tɔ dheɲ bis nasɛɛga tɔ tak pe kyes pe eko, ye nabε ε ne elambi ebuepe. **9** Dhiiti mɔɔ ngbaaz ne din ε Etik nadi é ndiindel kɔ ka fenetele. Wɔ gwaa nye zeni é gɔ syaaz esok Pɔl nadi é lii ε, gɔ nye nadjɔ ε naasa náá, nye batadus pe vyɛɛgvyɛɛg di ne nadi kɔ ges ε duma si. Wɔ gwaa be zokazegheε nye, nye nadi é nye eezegwyε. **10** Tin, Pɔl eezesul, nye eezemalal kɔ le, bhii tak nye eezεber nye kɔ membɔ mε, nyey náá: «Na bemka keɲ: nye ne tsik!» **11** Bhii tak nye eezεbaabyet, nye eezεnɔɔ mapa, pyak ye, tin nye eezεnɔɔ dε. Bhis nye naka baalii ebuepe, kekum elyamela ε melem ε, nye boozekpaa ne ze tɔ́. **12** Tin be eezetɔ́ ne mɔɔ ngbaazenɔk nyey nyel enyɔpe nye ne tsik. Ye nabεε ye nadjε bot djas boo mεghaaz mε edu ε Zεeb. **13** Bis eetɔ́ esok étep ekɛni tɔ mesuwa mε natɔ́ pe Asɔs pe kyee bis nawaakenɔɔ Pɔl ε, etεε náá, nyey nakwyel etɔ́ ɔ ne mε mεko. **14** Dɔ́a nye naka boma ne nes pe Asɔs ε, bis eezεnɔɔ nye tɔ mesuwa étep bis neetɔ́ pe del ε Mitilen.

15 Dusa bis nadus tin ε, bis eezesik, tin, djemen tak bis eezekum pe Siyo. Bhis djemen tak bis eekum pe Samos, tin, emyen tak bis eezekum pe Mile. **16** Pol nabe ààkwyel etyaa pe Efesz é kaab nye zekebɔya kɔ kyee dik Azia, nye nadi tɔ kaab ekaab é suu náá, dwoo Potekot nekeebela nye, nyey pe Yeluzalem. **17** Pe Pol nadi pe Mile ε, nye eezekyeed mot ne bhaadal pe Efesz, be ke edjoo bepaa ε zεega mendjaala. **18** Dáa be nakakum pe dáa le ε, nye eezeke ne nɔ náá: «Bi ne gu mefulu me me nadi é gyee ne ye pak'en kana dwoo me nakum pe kyee dik Azia ε. **19** Me naasa mesa ε Gheɲ ààbe ne ebet, tɔ ghorɲ ne mezikum ne bhoob mbee lyem bot ε mbyak eYuda nadi ne ye ne nam ε. **20** Bi ne gu náá, etok ne dhiiti mbee tep me nasyel elεε bin. Me naazegoola ne elyo ε bin dum ne etep djas é mebesεε ne tɔ mendjaa men. **21** Me naadul bot ε mbyak eYuda ne bot ε mbyak eGhelek melɔ náá, be liig elyem du Zεeb da be é dum korɲ ne Gheɲ'ena Yezu. **22** E di mena kadika wak nenak'aak, me moo tɔ pe Yeluzalem, dáa Sisim na Dεε lwom me ne bhel náá, me sa ε, tin, me ààku sa di bwood me pe sok ε. **23** Sa me di gu ε náá, kɔ eghaada djas, Sisim na Dεε nadi leε me náá, membok ne mezik epebwood me. **24** Bela náá, tsik'am met tok ne boo metarɲ é mis mam. Yii di ne boo metarɲ ε, etɔ kekum pe esik ε lwomel, ne esilal ε bim mesa me Gheɲ Yezu nadjε me ε: Egoola ε Mbεε Bhaadal yii enem ne embεε e Zεeb. **25** «Mee dhaa tɔ sama yen é egoola Mbεε Bhaadal Eyorɲ ε Zεeb, tin, me ne gu naaetok ne mot aakabaabee me tɔ sama yin. **26** É tep tak ε me di leε ne nen mos náá, me esosoob: mot ngɔt pak'en ε ka wo ze ɔ, yenek

ààkagwyák mε. **27** Etεε náá, mε eezelyaal bin egeka ε Zεεb djas ààsyel sa wat. **28** Bi é konyan mis kɔ biyɔ bε emet, nε kɔ esaa ε Sisim na Dεε djε bin bi baal ε. Bi ε ko baal zεεga mendjaala Zεεb nabɔm nε ghiya mɔn'ε met ε. **29** Mε nε gu náá, bhis mε aatɔ ε bot ε di nɔŋel nε eben ɔ waazeni pak'en, tin, bε aanàkwaagek esaa ghoŋ. **30** Tin, dɔɔ nε tɔ sama yin, bot ε waani é lεε elεŋ é etsal étεp bedhiiti bot ε di dum koŋ nε Zεεb ɔ ne du bε. **31** Bεεka mis, da bi ε taala náá, tɔ membu melɛl mwos nε pum, mε nabe ààkat edul ε bin melɔ, ye nakoozodi nε miŋal é mis. **32** «Nenak mε epedje bin é membo mε Zεεb, nε bhaadal mbεε bhwoob'ε. Nyε é nε ghwyil ε sa náá, bi wyee tɔ edum ε koŋ nε Zεεb nε εdje bin esesεε djas nyε nakwom étεp bot bε ε. **33** Mε nabe ààsaa epata, ààbε elɔaad, ààbε ekaad e bot. **34** Biyɔ bε emet nε gu náá, mε nadi sa mesa nε mε mbɔ mam met étεp mε neebela esee bis nε bot ε di gyee nε nam aadi nε gwyεs tak ε. **35** Mε nabe ε mε eelyaal bin naaegoka bi sa mesa étεp bi neekwyee bedjel ε bot. Bi baataala etεp ee Gheŋ Yezu nyεy emet nake náá: “Egwyena nε mot eedhaa εdjeaa sonok nε mεnyɔ!” » **36** Bhis yenek, Pɔl eezεkwyit mεboŋ si bε nε bε nɔɔ, bε eezeni é djaala. **37** Bɔɔ djas moo tin é dji, bhii tak, bε eezεbeedal nyε tɔ membo mɔɔ bε neemwana nε nε. **38** Bε nadi é nε boo goŋ tɔ elyem etεε náá, Pɔl naake náá, bε aanàka baaboma. Bhii tak bε eezetɔ kemwana nε nε pε mesuwa.

21 Bhis bis nε bε nɔɔ nabeka ε, bis eezeni tɔ mesuwa tɔ pε ghola Kɔɔs. Djεmεn tak, bis eezεkum pε ghola Lood, dusa bis nadus tin ε bis eezetɔ pε εboŋ Patala. **2** Dáa bis nabela mesuwa é tsaal tɔ pε Fenisi ε, bis eezeni tɔ

mesuwa me tak, bis eezetó. **3** Dáa bis nadi, bis moo pe kyee kye bós é ngwoob ghola Siipele ε, bis eezedhaa pe paa kye ghola tak étep bis neetó pe dik Siili, bis eezetó pe ghaada Tiid pe kyee be nadi kekee esa ee nadi to mesuwa ε. **4** Bis eezeboma ne bot ε di dum koη ne Zeeb o, bis eezedhaa yenga wat tin bis ne be noo. Dáa ye nabe náá, Sisim na Dee naazedul be melo ε, be é boo zelu Pol náá, nye na tó pe Yeluzalem. **5** Tin, dáa yenga tak nadhar ε, bis eezenoo menyel dhaa. Wo gwaa be zemwana ne nes pe esik ε del, boo ne bel boo, zenoo boo boo. Tin, bis eezekwyit meboη si é eboη ε boo dii meson, bis moo tin é djaala Zeeb. **6** Deenek, dáa bis ne be noo nasilal emwana ε, bis eezeni to mesuwa, e di'enek, be eezesik pe mendjaa moo. **7** Bis nasilal goη medjoη mes ε, ko boo dii meson bhis bis nadusa pe Tiid tó pe eboη Potolemays ε. Bhis bis nasilal eswos bon nyeeε bis di ko ghaada tak ε, bis eezekwyeeε elu ε wat bis ne noo. **8** Djemen tak bis eezesik, bis eezetó pe ghaada Seezale. É di'enek, bis eezesulal pe ndjar ε Filip, lyoel mekpa me Zeeb e di bis nadjaa si o. Nye nabe ε ngot to bot ε ten ne bebá be naseε pe Yeluzalem o. **9** Nye nabeε ne esyes e boo boa ená, be nadi gegoola mebhaadal me Zeeb nadi dje be ε. **10** Bis nabe bis moo ne bete ne melu tin, é gheη dhiiti ngoollel-mekpa ε Zeeb ne din ε Aghabis nazedus pe Yude, zye. **11** Nye eeezye pe dáa les, nye eezenoo bhete ε Pol, kol meko me ne membo me, bhii tak, nyey náá: «Beeka sa Sisim na Dee lee ε: Nakuma bhete yak ε waakolaa ne ekel dáak ne eYuda, pe Yeluzalem, bhii tak, nye waakaa é membo me bot ε membyak mesis.» **12** Bhis bis nagwak etep binek ε, wo gwaa biso djas ne bon

nyεεg bis é dɛl ε Seezale zokazɛdjaala nɛ Pɔl náá, nyɛ na tó pɛ Yeluzalɛm. **13** Tin, nyɛ eezɛbɔɔza náá: «É tɛp yɛ bi di edji nɛ esa náá, bi dʒɛ mɛ lyɛm bwoo? Mam eezemyaal nɛ lyɛm'am, yɛ nakoozobɛ ɛkɔlaa nɛ ekel, nɛghu yɛ kabɛ esyɛɛ pɛ Yeluzalɛm kɔ esu ε din ε Ghɛɲ Yezu.» **14** Dáa bis nadi ààkwak ɛlu ε nyɛ ε, bis nabɛ ààbaanenal nyɛl, bis é booke náá: «Ekwosak ε Ghɛɲ sael!» **15** Dáa bis naka dhaa ba mɛlu é di'enek ε, bis eezɛkaɲal esa, bhii tak, bis eezɛtɔ́ pɛ Yeluzalɛm. **16** Bɛɔdjekɛl ε nadi pɛ Seezale ε zokakɛkyeed bis, bɔɔ kɛkyeed bis pɛ ndjaa dhiiti mot bis nawaasulal pɛ dáa lɛ ɔ. Din ε mot tak nabɛɛ Menasɔn, mot Siipɛlɛ, nyɛ nadi é tɔ sama bɛɔdjekɛl ε mɛkɛn. **17** Dáa bis nakum pɛ Yeluzalɛm ε, bɔn nyɛεg bis zokazɛboma nɛ nes nɛ mɛmyaala dʒas. **18** É dʒɛmɛn tak, bis nɛ Pɔl eezɛtɔ́ pɛ dáa Zak, pɛ paa bɛpaa ε zɛɛga mɛndjaala nasɛɛga ε. **19** Tin, Pɔl eezɛswos bɛ, bhii tak, nyɛ eezɛni é baɲa bɛ ɛtɛp é Zɛɛb nasa pɛ dáa bot ε mɛmbyak mɛsis ε waa-wat. **20** Bhis bɛ nazɛgwak nyɛ é, bɛ eezɛduwal Zɛɛb. É di'enek, bɛ eezɛkɛ nɛ Pɔl náá: «Mɔn ε nyɛεg wɔ eɛbɛɛ dáa eYuda bɛmil nɛ bɛmil moo mos é dum kɔɲ nɛ Zɛɛb, ɛlyɛm bɔɔ dʒas nɛ dyɛɛbakwyɛsa tɔ ɛtsi. **21** Ghuna, beeka sa bis nalɛɛ bɛ kɔ esu ε lɔ ε: wɔ pɛ lyɔ bot ε mbyak eYuda dʒas ɛɛ di di e di wat bɛ nɛ bot ε mɛmbyak mɛsis ɔ náá, é nyɔ ε bɛ byɛn ɛtsi ε Moiiɪz. Wɔ nɛ lɛɛ bɛ náá, bɛ kat ɛniigal bɔn bɔɔ beka, dɔɔ nɛ ɛkat ε du ε mɛzɛl mɛ eYuda. **22** Bis sa dáa? Bɛ waagu nɛ tsɛɛtsɛ náá, wɔ eezɛkum. **23** Deenek, sa sa bis lɛɛ wɔ ε. Menaka wak é nɛ botom bɛná zɛsilal ε sa ɛkɛk nɛ Zɛɛb ɔ. **24** Nɔɲa bɛ, da bi ε kɛgwɪa ɛdhuud bɛ nɛ bɛ nɔɔ, bhii tak da wɔ é kɛdʒɛ bɛ ɛfute ɛɛ di ɛgoka ε,

étɛp bɛ neetsik bɛ lo. Deenek, bot djas neegu náá, etɛp ee
 bot nadi lɛɛ dum nɛ nɛ ɛ nabɛɛ etɛp ee mɛkɔŋ, deenek
 dɔɔ nɛ wɔy pɛ wɔ nɛ duwal etsi ɛ Moiiiz. **25** Yɛ kabɛ bot ɛ
 membyak mesis di dum kɔŋ nɛ Zɛɛb ɔ, tɔ mɛkana mɛ bis
 nakwɔyala ɛ, yɛ nabɛ ɛ bis naalɛɛ bɛ egeka bis djas. Yɛ
 nabɛɛ náá: bɛ ààgoka nɛ ɛdɛ bɛtit ɛ kaa bɛzɛɛb ɛ elula-
 lula nɛ ekpaka-kpaka buwa ɛ, nɛ ghiya nɛ epuud e bɛtit ɛ
 góaa nɛ bhiyo ɛ, zɛnɔɔ náá, sa bi ààsa mɛzɔ.» **26** Tin, Pɔl
 eezɛtɔ bɛ nɛ bot ɛna binɔk, tɔ yak dwoo tak, bee tɔ kɛsa
 mɛzel ɛsɛla etsi. Bhii tak bɛ eezɛtɔ pɛ kok Ndjaa-ebuwa
 etɛp ɛkɛlɛɛ dwoo mɛzel ɛsɛla etsi aasi ɛ, yɛ dwoo tak ɛ
 bɛ di egoka nɛ gó ebuwa kɔ ɛsu ɛ ngɔt-ngɔt pak'ɔɔ ɛ. **27**
 Yɛ nabɛ ɛ mɛlu mɛtɛn nɛ ebá moo kɔ nɛ kum, wɔ gwaa
 eYuda e kyee dik Azia zokazyɛ zɛbee Pɔl pɛ tɔ kok Ndjaa-
 ebuwa. Wɔ gwaa bɛ zɛful ɛdhuu ɛ bot ɛ nadi tin ɔ elo. Bhii
 tak, bɛ eezɛmɛt Pɔl, **28** bɔɔ é tsim náá: «Bot ɛ Yisalaɛl,
 dhaaka zɛkwɔyee bis! Beeka mot di lyo bot djas é e di
 djas mbee mɛlyo dum nɛ Yisalaɛl, nɛ etsi ɛ Moiiiz, zɛnɔɔ
 dum nɛ kok Ndjaa-ebuwa ɔ. Deenek, nyɛ eezebataniigal
 bot ɛ di ààdi bot ɛ mbyak eYuda ɔ tɔ Di na Dɛɛ. Tin, nyɛ
 eezɛsaab Di na Dɛɛ tak!» **29** Bɛ nalii deenek ɛ etɛɛ náá,
 yɛ nabɛɛ bɛ naabee Tolofim mot dɛl Efɛɛz bɛ Pɔl pɛ tɔ
 ghaada. Bɛ nagu ɛ náá, Pɔl naaniigal nyɛ tɔ kok Ndjaa-
 ebuwa. **30** Eghuub ɛ tak eezɛdjala kɔ ghaada djas, bhwak
 moo tin mɛtetɛl nɛ ekaab, e di djas é tɔ pɛ Pɔl nadi ɛ. Bɛ
 eezɛmɛt Pɔl, bɛ eezɛwɔyisal nyɛ tɔ kok Ndjaa-ebuwa, bhii
 tak bɛ eezɛdiyal mɛbɛ mɛ kok Ndjaa-ebuwa. **31** Dáa bɛ
 nadi é kwɔyɛl ɛgó Pɔl ɛ, yɛ nabɛ mɛnduk mɛ ɛzɛm ɛ nadi
 sɛɛ pɛ Yeluzalɛm ɛ naagek pɛ dáa komanda mwaka esodja

eLom. **32** E di tak wat, nye eezɛnɔɔ bedhiiti ekukuma loɔg esodja, ne bedhiiti esodja é pɛ si, be eezɛwɛyis kaab tó pɛ kyee ɛdhuu ɛ bot nadi ɛ. Dáa be nabee komanda esodja ne bedhiiti esodja ɛ, be é boo zɛkat ɛ bi ɛ Pɔl. **33** Tin, komanda esodja eezɛtiila pɛ dáa lɛ, nye zɛlwom náá, be mɛt nye, nye eezɛlwom náá, be kɔl nye ne ekel é ghwooz ebá. Bhii tak, nye eezɛdji nye náá: «Wɔy ɛzɛ, wɔ sa ye?» **34** Tin, pɛ tɔ ɛdu ɛ bot, bedhiiti bot nadi tsim ɛ sa sis, bak tak dhiiti tɛp sis. Tin, ye nabe yee lyel náá, komanda mɛt sa wat tɔ ɛzɛm ɛ tak. Nye é booke náá, be tó ne Pɔl pɛ mbwak. **35** Dáa Pɔl nakum kɔ egoel ɛ ndjanj ɛ, esodja ee naghwyil eezɛghɛɛ nye é ɛkaab ɛlyel ɛ kuukuu mɛdhuu mɛ bot, **36** ɛtɛɛ náá, bot djas nadi du nye bɔɔ é tsitsim náá: «Góa nyel!» **37** Eghɛɛ be nadi kwyel ɛniigal Pɔl tɔ mbwak ɛ, nye zɛke ne komanda náá: «Mɛ ɛ ne ghwyil ɛ lii e?» Tin, komanda esodja eezɛdji nye náá: «Wɔ ne gu ɛlii dhaad mbyak eGhɛlɛk e?» **38** Deenek wɔ tok mot dik Ezipte nazekus ɛghuub wak kpaambel da nye zɛtɔ ne bot ɛ di gu ɛlumela dɛɛb ɔ bɛmil ɛna tɔ kyee bɔs bɛsyɛ di ààbɛ ne mɛdii ɛ ɔ?» **39** Tin, Pɔl eezɛbɔɔza náá: «Mam ɛ mot dhaad mbyak eYuda, mɛ nabyel ɛ pɛ ghaada Talase pɛ kyee dik Silisi ndiel kɔ dhiiti boo ghaada di ne boo ngek ɛ. Me mɛt wɔ ɛboɛ, beta náá, mɛ lii ne bot bak.» **40** É di'enek, komanda eezɛdɛɛ nye ze ɛlii. Tin, Pɔl eezɛtyaa tetel kɔ ɛbyetel, nye eezɛpyap ɛdhuu ɛ bot binɔk mbɔ be di gwyem ɛtɛp be neegwak nye. Bɔɔ djas eezɛdi gwyem, tin nye moo lii ne nɔɔ tɔ lii ebhele.

22 «Bɔn ɛ nyɛɛg bam ne bɛɛɛg bam, gwak ka sa mɛ di lɛɛ bin nenak dum ne yam taɲal ɛ.» **2** Dáa be nadi gwak

nye nadi é lii tɔ lii ebhele ε, be eebaazedi gwyem enyɔɔpe, tin, Pɔl eezεke náá: **3** «Mε ε mot dhaad mbyak eYuda, mε nabyel ε pε Talase pε kyee dik Silisi, deenek mε nawyilaa ε wak kɔ Yeluzalem. Deenek, lyoel yam nabe Ghamalyel, nyey ε nalyaal mε náá, mε tiibal enyɔɔpe etsi bebhaab benaka. Mε nabe é mε naakwyel mesa mε Zεeb dhaa nyel dáa biyɔ djas di ekwyel mos'aak. **4** Mε naawa bot ε nadi é du mεze ε Gheɲ ɔ tɔ tsik mezuk batake gó be góa. Mee met boa nε botom wa be é membok. **5** Boo ghaa-zεeb nε bot ε kwan bepaa ε nε ghwyil ε di betyaases náá, etεp ee mε di lεε ε tsetse. Ye nabe ε be naadje mε mekana mε etó pε dáa bɔn nyεeg bam yii del ε Dhamas, deenek mε naató pε ghaada tak. Mε nadi kwyel keemet bot ε tak, étεp mε neetó nε nɔɔ pε Yeluzalem, be neeke waaa é mezuk.» **6** «Mε nadi é gba-gba mε moo kunaa nε del ε Dhamas, ye nabe ε ye moo kunaa nε kuku mwos. Mε ka sεka tin ε, boo ngel é dus tɔ gwoo, mekas mε tak eezεkaal mε. **7** Tin, mε eezeduma si, e di tak mε ka gwak ε dhiiti gwood é ke nε nam náá: “Sɔl, Sɔl, étεp ye wɔ di tiig mε?” **8** Tin, mε eezedji náá: “Wɔy é zε, Gheɲ?” Gwood'enek eezεbɔɔza náá: “Ye é mam Yezu mot Nazalet, wɔ di tiig ε.” **9** Bot ε nadi gyee nε nam ɔ naabee ngel, saabegɔs kabe é náá, be na be ààgwak gwood mot nadi lii nε nam ɔ. **10** Tin, mε eezedji náá: “Mε goka nε sa dáa, Gheɲ?” É di'enek, Gheɲ eezεke nε nam náá: “Wyela, Tóa pε ghaada Dhamas. Ye é penek ε be aalεε wɔ esa ee Zεeb ke náá, wɔ sa ε.” **11** Dáa ye nabe náá, mekas mε ngel tak naadipal mε mis ε, bot ε nadi gyee nε nam ɔ ε boo zemet mε é mbɔ, be é boozetó nε nam pε ghaada Dhamas. **12** «Kɔ del ε tak ye nabe ε nε

dhiiti mot din ε λε nabεε Ananias, mot epiki ne esosooob to etsi bena. Bot ε dhaad mbyak eYuda ε Dhamas djas nadi duwal nye εbuεpe. **13** Nye eezεboma ne nam, nye eezεtyaa ε ngwoobam, nye eezεke ne nam nάά: “Sol, mω nyaag'am, mis mω beηel!” E di tak wat, mis mam eezεbula ε bee enyωεpe, bhii tak me eezεbee nye. **14** Deenek nye eezεbaakel nάά: “Zεεb bebhaab binaka naazesεε wω εtεp wω neegu ekwosak ε λε, wω neebεe sim Mot Epiki da wω ε gwak gwoodε met, **15** etεε nάά, wω needi tyaasεε, εtεp wω neegoola ne bot djas sa wω bee ε ne yii wω gwak ε. **16** Tin, nenak wω ka baabwood ye? Wyεla, kεduwa Zεεb ne εgwyii ε mesyem mω, ε εdjόo ε din ε λε.” **17** «Mee zεsik pe Yeluzalem. Dάa me nadi ε djaala Zεεb pe to kok Ndjaa-ebuwa ε, wω gwaa me zεbee tyee to dhyam. **18** Tin, me eezεbee Ghεη, nyεy ne nam nάά: “Lela εdus kω Yeluzalem, etεε nάά, bot ε del ε tak aanakwaamyaal etεp ee waalεε be kω esu ε lam ε.” **19** Me eezεbωza nάά: “Ghεη, be negu nάά, me nadi tetό to mendjaa me mendjaala me eYuda εtεp ekemet bot, wa be embok ne εbi ε bot ε nadi dum koη ne nω. **20** Tin, ε ghεη be nagό Etien tyaasεsω ε, mam pe me nadi ε e di tak. Me naakem bot ε nagό nyω o, me naabaal ekaad bω.” **21** Tin, Ghεη eezεke ne nam nάά: “Tόa, etεε nάά, me waakyeed wω etsetaεpe, pe daa bot ε membyak mesis!” **22** Edhuu ε bot binok zokagwak Pōl kekum e di'enek. Bhii tak, bω djas eezeni ε tsim nάά: «Nye gόa, mbi mot dάak ààgoka ne di ne tsik kω bōs'ak!» **23** Be nadi tsim, ne enyan ε ekaad bω, ε ghεε piib wus pe εko. **24** Tin, komanda eLom eezelwom nάά, be niigal Pōl to εβεεε ndjaa esodja, da be ε nyuu nye ne eghwyεs εtεp

nye neetanjal ne bhel. Nye nasa deenek e éter be neegu lo meso me medhuu me bot nadi tsim deenek ko esu e le e.

25 Tin, daa be nakol nye éter be neenyuu nye é, Pol eeke ne dhiiti kukuma to loog esodja ee nadi tin o náá: «Bi e ne gham ebi e mot dik eLom di náá, nye dinaa àapaapeaa e, daa metij me eLom di lee e?» **26** Daa kukuma esodja tak nagwak mekpa menek e, nye é bootó kedul komanda melo: «Nyee zeke ne ne náá, wo kwyel esa ye? Mot'ak e moó dik eLom!» **27** Tin, komanda eezeyye pe paa Pol nadi e, nye eezedji nye náá: «Leea me, ye é tsetse náá, wo é moó del e eLom?» Pol eezemyaal náá: «Iyoo». **28** Tin, komanda esodja ezeke náá: «Mam naadje boo metan me epata éter me needi moó del e eLom.» Pol eezebóza ne ne náá: «Yam e yii mbyela mo.» **29** É di tak wat bot e nadi ekwyel ebi nye éter be neebesal nye, nye lii ne bhel eezebula pe bhis etsetape ne ne. Tin, komanda esodja naazegwak bwoo daa nye nagu náá, Pol nabe é mon e del e eLom, bela náá, nye naazelwom náá, nye kolaa ne eghwooz e. **30** Komanda esodja nadi kwyel egu enyope lo meso me eYuda nadi pit Pol e. É ter tak e di náá, é djemen yii elu e tak, nye eezelwom náá, be tii nye ekel eghwooz nye nakolaa ne ye é. Nye eezedjoo eboo beghaa-Zeeb, zenoo bot e boo kwan beteter eYuda. Bhii tak, nye eezeyye ne Pol, tin, nye eezepaea é mis moó.

23 Pol eezegwyák bot e zega boo kwan eYuda «kpee», nye ezeke náá: «Bon e nyeg ye ne lyem'am selele e me sa mesa me Zeeb kekum dwoo pan mos'ak.» **2** Dhiiti boo ghaa-Zeeb Ananias eezelwom bot e nadi e ngwoob e Pol o náá, be nyuu nye e nuub. **3** Tin, Pol ezeke ne ne náá: «Ye

é Zeeb é aapaamyak wɔ, biyɔ epap ee zelɔɔbaa epyaab ɔ,
 bot ε medjhaaz pε εko, bhimis pε si! Wɔ di tin ε étep wɔ
 neepeε mε dum nε etsi ε Mοiiz, bela náá, wɔy ààduwal
 etsi tak, etεε náá, wɔ eelwom náá bε myak mε!» 4 Bot ε
 nadi é ngwoob ε Pɔl ɔ é zeke nε nε náá: «Wɔ lee ε boo
 ghaa-Zeeb ε!» 5 Pɔl eezεbɔɔza náá: «Bɔn ε nyεεg, mε bε
 ààgu náá, ye bε é boo ghaa-zεεb. Etεε náá, Ekwyala lεε ε
 náá: “Sa wɔ aalii ebyɔεεpe nε dhiiti kukuma bot ε mbyak
 en!”» 6 Pɔl nadi é gu náá, tɔ zεεga boo kwan eYuda
 tak, ye nabεε, kyee wat eSaduseε yak kyee eFalizye. Etεp
 tak ε nyε natsim εlyelepe kuku εbwak ε lɔ náá: «Bɔn ε
 nyεεg, mε ε Falizye, mot nabya mε ɔ nyε Falizye. Mε ε nε
 εbwaalel náá, Zeeb ε waagomal bot bhis εsyee, etεp tak bi
 di pεε mε.» 7 Dáa nyε nazosilal ε lii deenek ε, eFalizye bε
 nε eSaduseε «tombooo» nε εwɔ pak'ɔɔ, tin, zεεga eεbεka.
 8 Deenek, bε nadi suu meso ε etεε náá, eSaduseε ke ε náá,
 εgom bis εsyee tok, efofop tok, sisim tok. Ye kabε eFalizye
 ɔ, bɔɔ nε myaal yɔbɔ náá, esonok binek djas tseεtse. 9
 Bot djas moo tin é tsim εlyelepe, tin, bεdhiiti bεghan ε
 mεkana mε etsi, bot ε nadi bot ε sama eFalizye ɔ e zεwyel,
 bε eezεbyen lek tak εlyelepe, bɔɔ náá: «Bis ààpabee dhiiti
 tεp εbiyo tɔ mot'ak. Dhiiti sisim nεghu dhiiti fofop eelii
 bilaa nε nε!» 10 Dáa ye nadi náá, εwɔ nadi bɔk, εbɔk nε
 εbɔk daa tye é, wɔ gwaa komanda zεbela bwoo é kaab náá,
 bε zεεge duma Pɔl ε nyel da gó nyε. Tin, nyε é boolwom
 esodja bε náá, bε sul pε zεεga kwan, bε neekepek Pɔl é
 mεmbɔ mɔɔ, bhii tak da bε é sik nε nε pε εbεsεε esodja.
 11 E yak pum bhii tak, Gheη eezεlyaal Pɔl nyel, nyey nε
 nε náá: «Dia nε mεghaaz! Wɔ eedi tyaases'am wak, kɔ

ghaada Yeluzalem, deenek, egoka wɔ tɔ kɛsa yɛ pɛ ghaada Lɔm.» **12** Dáa melem nakalem ε, dhiiti ba bim eYuda eezɛgwakel e boob, bɛ eezɛtuwal myonɔ nɛ mɛsonɔ mɔɔ náá, bɛ aanàkwaadɛ edee nɛ mɛdii ɛsok nɛ bɛ nɛ pookogó Pɔl. **13** Bot ε nagwakel é boob tak ɔ naadhaa bot mɛkam-mená. **14** Bɛ eezɛtɔ kɛbɛe eboo bɛghaa-Zɛɛb nɛ bɛpaa, tin, bɛ eezɛkɛ nɛ nɔɔ náá: «Bisɔ, bis eegwakel nɛ ɛtuwal myonɔ nɛ mɛsonɔ mis nɛ tsɛɛtsɛ náá, bis aanàkwaadɛ edee bis dinaa ààgó Pɔl. **15** Deenek, biyɔ, sama wat nɛ bot ε zɛɛga boo kwan eYuda, kɛwaab ka nenak nɛ komanda náá, nyɛ zye bin nɛ Pɔl, kɔɔ ka nyɛ náá, bi ɛpekwyɛl ɛdjɛk tɛpɛ ɛnyɔɛpɛ. Yɛka bɛ bisɔ ɔ, bis aadi é, é bwood nyɛ ɛtɛp bis neegó nyɛ, ɛsok nɛ nyɛ nɛ kum wak.» **16** Tin, dhiiti mɔɔ kɛl ε Pɔl, zokagwak dáa bɛ nadi é lii e boob ε. Nyɛ eezɛtɔ pɛ ɛbɛsɛɛ esodja, bɛ eezɛniigal nyɛ, ɛtɛp ɛkɛlɛɛ Pɔl ɛtɛp ɛɛ bot binɔk nadi lii dum nɛ nɛ ε. **17** Tin, Pɔl eezɛdjóo dhiiti kukuma tɔ lɔɔg esodja, nyɛ eezɛkɛ nɛ nɛ náá: «Tɔa nɛ mɔɔ ngbaaz'ak pɛ dáa komanda, ɛtɛɛ náá, nyɛ é nɛ tɛp nyɛ aalɛɛ nyɛ.» **18** Kukuma esodja eezɛnɔɔ nyɛ, nyɛ ɛɛtɔ nɛ nɛ dáa komanda, nyɛy nɛ nɛ náá: «Mot membok Pɔl bɛ é nyɛ ɛedjoo mɛ, nyɛ eezɛkɛ nɛ nam náá, mɛ zye wɔ nɛ mɔɔ ngbaaz'ak. Nyɛ é nɛ tɛp ɛlɛɛ wɔ.» **19** Kukuma esodja eezɛmɛt mɔɔ ngbaaz tak é mbɔ, nyɛ eezɛdul nyɛ e ngwoob bɔɔ bɛbá. Tin, nyɛ eezɛdji nyɛ náá: «Wɔ kwyɛl ɛlɛɛ mɛ ye?» **20** Nyɛ eezɛbɔɔza náá: «eYuda eegwakel náá, bɛ ɛpɛzɛwaab náá, djɛmɛn, Pɔl tɔ sok bhwoob boo kwan eYuda. Bɛ aakɔɔ ε náá, bot ε tak ɛpekwyɛl ɛdjɛk tɛpɛ ɛnyɔɛpɛ. **21** É di'enek, sa wɔ ààmyaal bɛ, ɛtɛɛ náá, bot dhaa bot mɛkam-mená pak'ɔɔ waalaab nyɛ. Bɛ sa

deenek ε etee náá, be eezegwakel ne etuwal myon ne meson mɔɔ náá, be aanàkwaade edee ne medii esok ne be ne gó nye. Be eezekoobal etye be zokabwood ε wɔ myaal.» **22** Bhis komanda natee ne mɔɔ ngbaaz tak náá, sa nye ààlee bot etep ee nye banja nye é, nye eezeswaal nye. **23** Bhii tak komanda eezedjoo bedhiiti ekukuma esodja be bebá, nye eezeke ne nɔɔ náá: «Seegka esodja bedhet ebá dɔɔ ne esodja ee di kekɔ eyaaga ε mekam-meten ne mekam-membá, zenɔɔ bot bedhet ebá ne mekɔɔ mɔɔ, koobalka étep etó pe ghaada Seezale é ewala ε elɛl bhis egwyiidela egwyitok. **24** Dáa bi ε baakoobal dɔɔ ne eyaaga, étep bi neebep Pɔl tó ne ne, nyel enyɔɔpe pe dáa mekoozi dik Felikse.» **25** Bhii tak nye eezekwyal mekana náá: **26** «Mam Kolood Lyzias epeswos, wɔy dhaandijaa Felikse mekoozi me dik. **27** Ye be é eYuda eemet mot me dhis bin nwyak'enok, tin, be di kwyl egó ε nye. Dáa me nagwak náá, nye nadi é mot eLɔm ε, bis ne esodja bam ε boo kɛlyak, bis eezepɛk nye e mebo mɔɔ. **28** Dáa me nadi kwyl egu lo mesɔ me eYuda nadi pit nye dum ne tak ε, me naazetó ne ne sok bhwoob zεega boo kwan eYuda. **29** Me eezegu náá, be nadi pit nye kɔ esu ε etep e di dum ne etsi bɔɔ ε, bela náá, be na be ààbe ne tete tep nye nadi goka ne egóaa neghu ε metaa e mbok kɔ esu ε tak ε. **30** Bhii tak be naazelee me náá, eYuda nadi gwakel etep egó ε nye, deenek me booke e di tak wat náá, me dhis bin nwyak. Tin, me é boolee ne bot ε zεpit nye ɔ náá, be zεpit nye pe dáa ε lo.» **31** Esodja eezesa dáa komanda yɔɔ natee be ε. Be eezenɔɔ Pɔl tó ne ne pum ε pum kekum pe ghaada Antipatilis. **32** E yak melem, esodja ee nató ne meko ɔ

eezebula yobɔ pɛ ɛbɛsɛɛ esodja, tin, bɛ eezɛbet bot ɛ nadi kɔ eyaaga ɔ bɛ goola mɛdjoŋ mɔɔ nɛ Pɔl. **33** Dáa bɛ nakum pɛ Seezale ɛ, esodja ee nazye kɔ eyaaga ɔ boodje kukuma dik mɛkana mɛ komanda nadhis ɛ, bhii tak bɛ eezɛlyaal ɛ Pɔl. **34** Kukuma dik eezɛlaa mɛkana, bhii tak nye eezɛdji Pɔl, mot kyee dik nye nadi ɛ. Bhis nye nagwak náá, nye é mot kyee dik Silisi ɛ, **35** nye eezeke nɛ nɛ náá: «Mɛ aadji wɔ mɛdjin ɛ, esok bot ɛ zɛpit wɔ aakum ɛ.» Nye eezɛlwom náá, bɛ baal Pɔl pɛ tɔ ndjaa mɛkoozi ɛ Ellood.

24 Mɛlu mɛtɛn bhii tak, boo ghaa-Zɛɛb Ananias eezɛkum pɛ ghaada Sezaade bɛ nɛ bɛdhiiti bɛpaa, zɛnɔɔ mot ghem tanjal nɛ din ɛ Tɛɛltulus. Bɛ naazɛzyɛ pɛ daa kukuma dik ɛtɛp bɛ neezɛɛɛ nye mɛsɔ mɛ mɛpita mɛ bɛ napit Pɔl ɛ. **2** Bɛ naazɛdjoo Pɔl, tin, Tɛɛltulus naazɛpit nye, nye náá: «Dhaandijaa Felixɛ, kɔ esu ɛ lo ɛ bis di wak mos tɔ egwyem e ɛtɛp djas. Ye é dum nɛ esosooɔ nɛ dáa wɔ di pɛɛ ɛtɛp ɛ bis di bee ɛswoola tɔ dhaad mbyak is. **3** Bis eeghaapɛɛ wɔ dum nɛ embɛɛ esesɛɛ djas bis di bela e mɛwala djas nɛ e di djas ɛ. **4** Deenek mɛ ààpakwyɛl ɛdulal wɔ tɛp ɛdjaŋɛpɛ, ɛtɛp tak ɛ mɛ kwyɛl náá, wɔ di nɛ mbɛɛ lyem e ɛgwak bis ba mɔɔ pes ɛwala. **5** Bis eebee náá, mot'ak ɛ mbee mot dhaa nyel: dáa di náá, nye é kukuma zɛɛga eNazaleye é, nye ɛpekus ɛghuub tɔ bot ɛ mbyak eYuda djas kɔ bɔs. **6** Nye nabɛɛ nye eekwyɛl ɛtukusa ɛdɛɛ e Ndjaa-ebuwa. Tin, bis ɛ boo mɛt nye. **8** Wɔ dji nye ɔ, wɔ ɛ nɛ ghwyil ɛgu wɔy ɛmet ɛtsɛɛtsɛ e ɛtɛp ee bis zɛpit nye kɔ esu ɛ tak ɛ.» **9** Tin, ekukuma eYuda naazɛkɛm tanjal tak, bɔɔ náá, ɛtɛp ee nye lii ɛ ye é tsɛɛtsɛ. **10** Kukuma Felixɛ naazɛsa dhiiti tseŋa ɛlɛɛ nɛ Pɔl náá, nye lii, é

di'enek Pəl ε booke náá: «Με νε gu náá, wə moo mos
ε νε membu εbuεpe ee wə di sa mesa με epiki kə kyee
bəs'es ε. Etep tak ε με di νε εbwaalel ε etanjəl e mis mə.
11 Wə ε νε ghwyil ε saa egu wəy wə emet, με moo mos ε
νε melu kam νε ebá ee με nató pe ghaada Yeluzalem
etep ekeduwal Zεεb. **12** Ye tok νε mot zebela με pe tə
kok Ndjaa-ebuwa é waya bis νε dhiiti mot, neghu é ful
edhuu ε bot elo, ààbaabe-beak tə ndjaa mendjaala με
eYuda neghu é dhiiti di sis kə ghaada. **13** Bot bak tok
νε ghwyil ε lyaal wə enyεpe etep ee be zεpit με kə esu
ε tak ε nenak. **14** Bela náá, sa με di myam e mis mə ε
náá, με eemyaal edu ε μεze ε Gheη, bə di ke náá, ye é
zεεga bot ε di djaala mbee bezeεb ə. Deenek, mam duwal
ε Zεεb bebhaab benaka. Tin, με νε emyaal νε etep ee di
kwyala tə beməkana με etsi νε bengooel ε məkpa ε Zεεb
ε. **15** Με νε εbwaalel ε tak νε Zεεb, εbwaalel ε tak wat ε
be baazo di νε ye, ye é náá, ye nakozo zo di bot ε mbee
mefulu, neghu bot ε epiki, be waagom bis esyee. **16** É tep
tak με di sa meghaaz με eneεg lyem'am seη melu djas
e mis με Zεεb νε e mis με bot. **17** Bhis με nadi ààbe
kə dɛl membu εbuεpe ε, με eebula pe Yeluzalem étep ε
zekwyee bot ε mbyak'am, νε zεdjε Zεεb ebuwa. **18** Με
nabeε με eezesa ebyoη ε edis edhuud bam, bhii tak ε be
nazebela με tə kok Ndjaa-ebuwa ε. Edhuu ε bot nàbe ààdi
tin, ààkobe-beak νε ezem. **19** Tin, bedhiiti eYuda e kyee
dik Azia nadi é tin. Deenek, tep ε pe dye é di ə, pe ye é bə
waazyε zεpit με pe daa lə. **20** Ye di ààbe deenek ə, bot bak
kaa zye zelee με embee esesεε με sa ε. Neghu náá, esok
με ketanjəl sok bhwoob zεεga boo kwan eYuda ε ye be με

EEKWYE ndje səs é mis mɔɔ. **21** Nəghu ye kɔ esu ɛ mɛ ke sok bhwoob zɛɛga boo kwan eYuda náá, “mɛ eemyaal náá, bot ɛ waagom bis esyee, bɛ zɛpɛɛa mos e mis mɔ!”»

22 Felikɛ mot nadi gu ɛnyɔpɛ etɛp djas e zɛɛga bot ɛ di du mɛze ɛ Ghɛɲ ɔ eezɛswaal tɛp tak, etɛɛ ye neeliiaa dhiiti dwoo, nyey nɛ bot ɛ napit Pɔl ɔ náá: «Mɛ aapɛɛ tɛpɛn ɛ esok komanda esodja Lyzias aazyɛ é.» **23** Nyɛ naazelwom dhiiti kukuma tɔ lɔɔg esodja náá, nyɛ baal Pɔl e di nyɛ nanɛɛgaa ɛ, nyɛ eezɛke náá, bɛ djɛ nyɛ ba ɛpɛɛd etɛp bɛsɔ bɛ neegheezyɛ zɛkwe-kwee nyɛ. **24** Ba mɛlu bhii tak, Felikɛ naazɛzyɛ bɛ nɛ myɛl Dulusil nadi moma dhaad mbyak eYuda ɔ. Nyɛ naazelwom náá, bɛ kɛ ɛnɔɔ Pɔl, bhii tak nyɛ eezɛgwak sa Pɔl nadi lii dum nɛ ɛdum ɛ kɔɲ nɛ Yezu Klisto ɛ. **25** E sok Pɔl nakan ɛlii dum nɛ tɛtɛ lek epiki e tsik ɛ, nɛ ɛgu ɛdil ɛ lyem, zɛnɔɔ ɛpɛɛ e Zɛɛb di zye pɛ sok yenek. Tin, Felikɛ moo tin é «nya-nyaa», nyɛ é boozeke náá: «Ye eedjala, wɔ é nɛ ghwyil ɛkató, esok mɛ aabela ba mɔɔ ɛpɛɛd ɛ ɛwala ɛ, mɛ waadjóo wɔ.» **26** Nyɛ nadi ebwaal ɛ náá, Pɔl é waadjɛ nyɛ epata, étɛp tak ɛ nyɛ nadi ɛdjóo nyɛ ngwyis, bɛ zɛmɔ bɛ nɛ nɛ. **27** Membu membá naazɛdhaa deenek, tin, Pɔlsius Fɛstus naazɛgila Felikɛ kɔ boo ekukuma dik. Dáa yenɔk tak nadi esaa náá, eYuda kwyɛl nyɛ é, nyɛ naazɛbet Pɔl kɔɔla e mbok.

25 Mɛlu mɛlɛl bhis nyɛ nakum pɛ kyee dik tak ɛ, Fɛstus naazɛdus pɛ ghaada Seezale tó pɛ ghaada Yeluzalem. **2** Penek ɛ, eboo bɛghaa ɛ Zɛɛb nɛ bɛdhil ɛ bot eYuda nakɛpit Pɔl pɛ daa lɛ ɛ. Bɛ naazɛdjaala nɛ nɛ náá, **3** nyɛ myaal ɛswaal bɛ Pɔl pɛ Yeluzalem. Bɛ nake deenek ɛ etɛɛ náá, ye nabɛɛ bɛ naazɛdi boob kɔ esu ɛ lɛ, tin, bɛ nadi kwyɛl ɛgó

nye e ze. **4** Tin, Festus naazebɔɔza náá, Pɔl ɛ e membok pɛ Seezale, ye ka lik ɛ batsa nyey ɛmet neesik pɛ ghaada tak.

5 Bhii tak nye naabaazɛke náá: «Egoka ɛ náá, ekukuma bin zye bis nɛ bɛ nɔɔ pɛ Seezale, bɛ zɛpit mot tak, ye bɛ náá, nye eesa etɛp ɛbiyo ɔ.» **6** Festus zokazɛdjaasi, tin bɛ nɛ bɛ nɔɔ tyee mɛlu mɛtɛn nɛ elɛl nɛghu kam, bhii tak nye naazɛsik pɛ Seezale. E dwoɔ nabɔɔba ɛ, nye naazɛdisi pɛ sum di bɛ di pɛɛ bot ɛ, nye naazɛlwom náá, bɛ kɛnɔɔ Pɔl.

7 Dáa nye nakakum ɛ, eYuda nadus pɛ Yeluzalɛm ɔ naazɛwa nye kuku ɛbwak. Wɔ gwaa bɛ zokazɛsu nye betɛ nɛ embee etɛp mɛpita mɛ bɔɔ bɛmet di ààbɛ nɛ ghwyil ɛlyaal mɛsɔ mɛ tak ɛ.

8 Tin, Pɔl naazɛtaɲal ye, nyey náá: «Mɛ ààpasa pɔtɔ dum nɛ etsi eYuda, ààkobɛ dum nɛ Ndjaa-ebuwa, ààkobɛ bɛa dum nɛ Sezaad mɛkoozi mɛ Lɔm.» **9** Festus mot nadi kwyɛl ɛsa náá, eYuda neekwyɛl nye ɔ, ɛ boozɛdji Pɔl náá: «Wɔ ɛpɛkwyɛl ɛtɔ pɛ Yeluzalɛm etɛp wɔ neekɛpɛɛaa e mis mam dum nɛ tɛp'ak e?» **10** Pɔl naazɛbɔɔza náá: «Mɛ ɛ tetel sok bhwoob di ɛpɛɛ e Sezaad, deenek, ye ɛ wak ɛ mɛ di egoka nɛ ɛpɛɛaa. Ye tok nɛ mbee sa mɛ sa eYuda dáa wɔy wɔ ɛmet di gu yenek. **11** Nɛghu mɛ ɛ nɛ ndjɛ ɔ, ye bɛ mɛ eesa sa mɛ di egoka nɛ ɛgɔaa kɔ ɛsu ɛ tak ɔ, mɛ ààpabyen ɛsyee. Deenek, ye kabɛ náá, ɛtɛp e mɛpita mɛ bot bak pit mɛ ye tok tɛɛtɛ ɔ, mot tok nɛ ghwyil ɛ seeb mɛ e mɛmbɔ mɔɔ. Ye ɛ mɛ di lii nɛ Sezaad mɛkoozi mɛ Lɔm mot di egoka nɛ ɛpɛɛ mɛ dum nɛ sa mɛ sa ɛ.» **12** Deenek, dáa Festus nasilal ɛlii bɛ nɛ betsonj ɛ bot bɛ ɛ, nye naazɛbɔɔza náá: «Dáa wɔ tuwal din ɛ boo mɛkoozi ɛ, wɔ aakakɛtaɲal ɛ sok bhwoob ɛ.» **13** Ba mɛlu bhii tak, mɛkoozi Aghilipa bɛ nɛ Bheelenis kɛl

naazekum pe Seezale etep ekeswos Festus. **14** Dáa nye nadi ne bete ne melu tin e, Festus naazelii ne mekoozi etep e Pól náá: «Wak, ye é ne dhiiti mot Felikse nalik e mbok o. **15** Eghen me nató pe Yeluzalem e, ekukuma e beghaa-Zeeb, ne bepaa eYuda naazepit nye. Be naazeke ne nam náá, me dje nye ndje sos. **16** Me e boozeboza ne náo náá, eLom tok ne mefulu me eka mot e membo me bot e zepit nye o, betetep dinaa ààgwak ye taɲal. **17** Be zye wak pe Sezaale e bis ne be náo. Me be é ààka baakwyel boya-boya, me eenáo di é sum di bot di peɛaa o. Tin, djemen tak, me eezelwom náá, be zye ne mot tak. **18** Bot e nadi é pit nye o eezzye, e dieneek, be ààpatuwal dhiiti mbee tep nye sa e. Tin, me naasaa sa me sa. **19** Be ne be náo nazosuu e meso dum ne Zeebo met, dáo ne kó esu e dhiiti mot din e le e Yezu. Mot nazegwyé, da Pól e di é ke náá, nye é ne tsik e. **20** Yeka be mam o, me be ààbee tyee me lii mbi yenek tep e. Etép tak e me dji Pól náá, nye kwyel o, nye tó pe Yeluzalem, etep nye neekeréɛaa dum ne tep tak. **21** Tin, Pól eebyen, nye booke náá, nye di e mbok kekum dwoo boo mekoozi me dik eLom nye emet péɛ tep tak e. Me é boozelwom náá, nye neɛga e mbok, kekum dwoo me aakyeed nye pe dáa Sezaad mekoozi me dik e.» **22** Aghilipa eezeke ne Festus náá: «Me kwyel e me gwak mot'ak mam emet ne melo mam.» Festus eezεboza náá: «Wó waagwak nye djemen.» **23** E yak melem me tak e, Aghilipa be ne Bheelenis naazetuula ne zukamwaa mot ne boo duu djas be ne ekomanda esodja ne bedhil e bot e ghaada. Wó gwaa be zeni to boo wal be nadi zye ne pepéɛ e bot. Festus naazeke náá, be zye ne Pól, tin, be naazye ne

ne. **24** É di'enek, Festus naazeke náá: «Mekoozi Aghilipa ne biyo bot ε di wak'ak, bi epebee mot'ak e. Bot ε dhaad mbyak eYuda djas eezye zepit nye pe daa lam, kana pe Yeluzalem zekum wak, etsim boo ε náá, nye ààkagoka ne tsik. **25** Yeka be mam ɔ, me bee ε náá, nye ààpasa dhiiti tep di egoka náá, nye góaa etep tak ε. Bela náá, nyey nakuma nyel be é nye eeleε náá, be tó ne ne sok bhwoob ε boo mekoozi me dik eLom, me eemyaal ekyeed ε nye nwyak. **26** Tinaak, me tok ne tete meso me me aakwyal mekana kyeed daa boo mekoozi dum ne tere. Etep tak ε me sa náá, nye tanjal e mis men, deenek, e mis mo, woy mekoozi Aghilipa. Etee náá, bhis medjin me bi aadji nye é, me neebela sa me waakwyal to mekana ε. **27** Etee náá, ekyeed ε mot membok pe del ε Lom ààbe ne lo meso me nye metaa etep tak epipip mam e mis.»

26 Mekoozi Aghilipa ezeke ne Pol náá: «Be eedje wo ze wo tanjal.» Tin, Pol naazegheε mbo etep nye neelii. Wo gwaa nye zekan ezetanjal náá: **2** «Mekoozi Aghilipa, me ε ne memyaala to lyem'am mos etee náá, wo eedje me ze etanjale mis mo ko esu ε étep ee eYuda zepit me ε. **3** Ebaanyo etee náá, wo ne gu enyoepe etsi eYuda djas, ne étep ee be dyeebadi ne zyaala dum ne tak ε. Me eemet wo eboŋ, gwaka me enyoepe. **4** «eYuda djas ne gu mbi mot me nadi sok ε, kana ewyel ε engbaaz bam. Be ne gu daa me nadi sok ne bot ε mbyak'am ε ne pe Yeluzalem. **5** Be eelookan egu ε me, tin, be é ne ghwyil ε di etyaases bam be kwyl ɔ! Etee náá, me nadi é to sama eFalizye, bot ε nadi baal etsi e Zeeb'ena ne ghwyil elyelepe dhaa bot djas ɔ. **6** Nenak yak ε, me kadi wak é péεaa, etee náá, me ε

ne ebwaalel dum ne ekek e Zeeb nakek bebhhaab binaka e. 7 Ye é dum ne ebwaalel e ekek elenek e, membyak kam ne bebá bi nadi to eduwal e Zeeb ne ghwyil ne lyem wat mwos ne pum. Deenek, mekoozi mam! Ye é dum ne ebwaalel elenek e eYuda zepit me! 8 Etep ye biyo eYuda di bee náá, ye tok ne ghwyil esee náá, Zeeb bulal bot e zeegwye o to tsik? 9 «Mam me emet nadi gek e náá, egoka me sa meghaaz étep e lu e bot náá, be byen edu e din e Yezu mot Nazalet. 10 Me naasa ye pe Yeluzalem. Ye nabee eboo beghaa-Zeeb naadje me boo ekukuma. Me naawa bete ne bot e di dum korj ne Zeeb o e membok. E sok be nadi dje be epee e esyee, me nadi myaal ye. 11 Esok ne esok, bis nadi to mendjaa ne mendjaa me mendjaala me eYuda, me nadi ewa bot é fey, me nadi elwom bot ne bhel náá, be lee Zeeb etep ebela meso me epit e be. Ebuk e lam e tepo naasa náá, me gheewa be to tsik mezuk to eghaada bot e membyak me sis. 12 «Ye é deenek e me nató pe ghaada Dhamas ne ekukuma ne lwomel eboo beghaa-Zeeb. Etep ekesa sa be nalwom me e. 13 Me nadi é ze e ze, e kuku mwos, mekoozi Aghilipa, wo gwaa me zebbe mekas ee dus to gwoo, mekas me tak dhaa mekas me gwyes, ye nadi kas e ngwoobam ne bot e nadi to medjorj bisaa be no o. 14 É di'enek, biso djas zokaduma si, tin, me eezegwak gwood wat é lii ne nam to dhiiti lii bot e ebhele náá: “Sol, Sol, etep ye wo di tiig me? Wo sa elyel e lo e gwyes, dáa tit di boola ne ghwyes kukuma ye.” 15 Me eezedji náá: “Woy eze Ghej?” Tin, Ghej ezeboza ne nam náá: “Ye é mam Yezu mot wo di tiig o. 16 Deenek, wyela, tyana tetel, me lyaal wo nyel e, etee náá, me eetó wo, wo di mot-

mesa mam. Wɔ aakadi é tyaasesam etep wɔ neekelɛɛ bot dɔ́a wɔ bee mɛ mos ε, nɛ ekɛgoola sa mɛ aabaalyaal wɔ ε. **17** Mɛ waatsik wɔ e membo mɛ bot ε mbyak eYuda nɛ bedhiiti membyak mesis pɛ paa mɛ aalwom wɔ ε. **18** Mɛ aakyeed wɔ ε etɛɛ náá, wɔ neekɛbɛɛ bɛ mis, etep wɔ neekedis bɛ tɔ ghooɣhom zye nɛ nɔɔ tɔ gwyɛ. Mɛ waapek bɛ si eɣɛɣ ε Satan mot mɛkɔɣ, zye nɛ nɔɔ pɛ daa Zɛɛb. Bɛ dum kɔɣ nɛ nam ɔɔ, bɛ waabela epelak ε mesyem mɔɔ nɛ di tɔ sama bot ε di bɛ moo é bot ε Zɛɛb ɔ.”» **19** «Deenek mɛkoozi Aghilipa, mɛ nabe ààbyen elooba nɛ sa mɛ nabee nɛ egwak tɔ djema mɛbwala mɛ nadus tɔ gwoo ε. **20** Tin, mɛ naakan egoola ye nɛ bot ε Dhamas nɛ bot Yeluzalɛm, zenɔɔ bot ε kyee dik Yude djas nɛ bot ε bedhiiti membyak. Mɛ eelɛɛ nɛ nɔɔ náá, bɛ liig elyem bɔɔ, da bɛ é dum kɔɣ nɛ Zɛɛb, nɛ elyaal tɔ mesa mɔɔ náá, ye é tsɛɛtɛ náá, bɛ eezeswoola mɛfulu. **21** Ye é kɔ esu ε tɛp'enek ε eYuda mɛt mɛ esok mɛ di tɔ kok Ndjaa-ebuwa ε, ye bɛ é bɛ eewaagó mɛ. **22** Tin, ye bɛ é Zɛɛb eebaal mɛ kekum dwoo mos, etep tak ε mɛ bɛ aadi mos etep mɛ neetaɣal yam e mis mɛ bot djas, nɛ bɔɔ dhyeeb nɛ eboo bot. Ye tok nɛ dhiiti sonok mɛ bɛ aadi lɛɛ bhis yii Moiiiz nɛ bengooelɛ ε mɛkpa ε Zɛɛb nalɛɛ náá, ye waasɛɛ ε. **23** Ye é náá, Mesia ε waazuk, nye aadi é mot mɛkɛn e egom bhis esyee. Deenek nye waagoola bhaadal gwyɛ tsik nɛ bot ε mbyak ená, dɔɔ nɛ bot ε membyak mesis.» **24** Tin, Pɔl kuku taɣalɛ, Festus eezɛtsim náá: «Wɔ epelyet, Pɔl! Dáa di náá, wɔ naadyeebató mɛdjek ε, wɔ moo lyet!» **25** Pɔl eezɛbɔɔza náá: «Mɛ ààlyet, dhaandɛɣaa. Étɛp ee mɛ di lii ε, ye é tsɛɛtɛ, mɛ ààbɛ myam. **26** Mɛkoozi Aghilipa nɛ gu

étɛp ee mɛ di lii ɛ, deenek mɛ ɛ nɛ ghwyil lii nɛ ɛbwaalel e
 mis mɛ. Mɛ nɛ gu náá, ye tok nɛ sa nyɛ di ààgu, etɛɛ náá,
 ye nasɛɛ ɛ tɔ sɔ, tɔ dhiiti tuma. **27** Mɛkoozi Aghilipa, wɔ
 nɛ myaal sa bɛngoolɛ ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb nalɛɛ ɛ? Mɛ nɛ gu
 náá, wɔ nɛ myaal yɛ! **28** Aghilipa eɛzɛke nɛ Pɔl náá: «Wɔ
 gek ɛ náá, wɔ ɛ nɛ ghwyil ɛ sa náá, mɛ di Keletyɛ e mɔɔ
 ɛwala batsa dɔ́a ke?» **29** Pɔl eɛzɛbɔɔza náá: «Yɛ nakozo zo
 di mɔɔ ɛwala batsa nɛghu bɛtɛ nɛ mɛwala, mɛ ɛpedjaala
 nɛ Zɛɛb náá, wɔy nɛ bot ɛ djas di gwak mɛ mos'aak, bi
 di dɔ́a mɛ di'aak, tin, ààbɛ kɔla nɛ eghwooz bak!» **30**
 Mɛkoozi, kukuma dik nɛ kɛl Bheelenis, zɛnɔɔ bot ɛ bɛ nɛ
 bɛ nɔɔ nadi é zokazɛwyɛl. **31** Bɛ eɛzɛdus tin, bɛ moo tin é
 sɔs pak'ɔɔ náá: «Mot'ak ààpasa dhiiti tɛp nyɛ di egoka nɛ
 ɛgɔ́aa, nɛghu ɛkɔ́la e mbok kɔ esu ɛ tak.» **32** Tin, Aghilipa
 eɛzɛke nɛ Fɛstus náá: «Mot'ak ɛpedi é di ààdjóo Sezaad
 boo mɛkoozi náá, nyɛ zɛpɛɛ tɛpɛ ɔ, pɛ nyɛ eebetaa.»

27 Dɔ́a bɛ nake náá, bis moo tɔ pɛ dik Itali pɛ tɔ mɛsuwa
 ɛ, wɔ gwaa bɛ zɛnɔɔ Pɔl nɛ bedhiiti bot ɛ membok djɛ bɛ e
 membo mɛ dhiiti kukuma esodja. Din ɛ kukuma tak nabe
 ɛ Zilius. Nyɛ nadi é boo kukuma mwaka esodja e bot ɛ
 ghaada eLɔm nadi djó́oaa: «Mwaka ɛ boo mɛkoozi». **2** Bis
 eɛzɛni tɔ mɛsuwa nadus pɛ eboɲ ɛ Adalamit é tɔ pɛ kyee
 mɛboɲ mɛ kyee dik Azia. Tin, bis eɛzɛni tɔ mɛsuwa tɔ.
 Aalistaalak, mot kyee dik Masedwan pɛ ghaada Tesalonik
 nadi é bis nɛ bɛ nɔɔ. **3** E yak mɛlem, bis eɛzɛkum pɛ Sidɔn.
 Zilius nadi é nɛ lyem ghwyiikwee nɛ Pɔl. Nyɛ é boozɛdjɛ
 Pɔl ze nyɛ kɛbee bɛsɔ nɛghu bɛ waakwyee nyɛ nɛ esa ee
 nyɛ aadi nɛ gwyee tak ɛ. **4** Dɔ́a bis nadus tin ɛ, bis eɛzɛtɔ́
 mbaka-mbaka pɛ kyee gholɔ Siipele. Ye nabɛɛ, etɛɛ náá,

pup nadi bulal bis pe bhis. **5** Bis eezetsaal boo dii meson e ngwoob Silisi ne Panfili, tin, bis eezekum pe ghaada Miila pe to dik Lisi. **6** Tin, kukuma tak eezebee dhiiti mesuwa me bot e ghaada Alekzandili e to pe kyee dik Itali. Nye eezeniigal bis to tak. **7** To bete ne melu, bis nadi ke e tetyok-tetyok. Ye e to boo mezuk e bis nadhaa e ngwoob ghaada Siniid. Daa pup nadi sa naa, bis nato enyope pe ze tak e, bis e boo zedhaa sok mbaka-mbaka ne dhiiti di di djooaa ze Salmone. Di tak nadi e pe to ghola Kelet, pe kyee nadi aabe ne pup ebupe e. **8** Mbaka-mbaka penek, eke e mesuwa mis naadyeebalyel. Tin, wo gwaa bis zekum e dhiiti di be nadi djoo, «Mbee Ebon» e, e ngwoob ghaada Lase. **9** E medjon me tak, ye nabe e bis eezedyeebakwyeg bete ne melu. Tin, eke e mesuwa nabe e ye moo ebiyope, etee naa, dwoo eYuda dyebatsi edee e nabee eezedhaa. Etep tak e Pol nadul bot e di e be mesuwa o melo naa: **10** «Bewen bam, me bee e naa, medjon mak e waakoola. Mesuwa ne esa ee di to tak e waapulel, dwo ne menabelka, mena e ne ghwyil e gwyeka.» **11** Tin, kukuma esodja nakadi e egwak mekpa me mbeel ne nakuma mesuwa e, dhaa yii Pol nadi lee e. **12** Ebon e tak nabee aanyo ne esel etep eneg mesuwa tin e mbu kwol. Etep tak e bete ne bot nadi to mesuwa o nazeke naa, be dus tin. Be nadi kwyel esa meghaaz etep be neekum pe del e Fenikse. Ye nabee dhiiti ebon e ghola Kelet. Yiizaag ebon tuula e ko boo dii meson pe esila e dwoo pe kye bos dwo ne pe esila e dwoo pe eko bos. Etee naa, ye nabee mbee di eke kwyeg mbu kwol. **13** Bhii tak, ba mo pup di dus pe kye bos eezekan e pupal. Be eezeghe ghwooz na dil-dil di pyet naa, mesuwa

nàwo ε, be eezetó mbaka-mbaka ne ghola Kelet. **14** Tin, ààkoboya deenek, boo ghoo di djóoaa «pup di pupal é dus pe edjem ε dwoo pe εko ε bəs» nadi sul é dus pe kə metsok me ghola Kelet. **15** Mesuwa nadi wo, ye nabε ààbe ne tyee bis pyet ye, etεε náá, ghoo nadi é elyεlepe. Tin, bis eezεbet náá bis wo dáa pup nadi dul bis ε. **16** Deenek, bis naazεdhaa pe bhis dhiiti mɔɔ ghola di djóoaa Koda ε. Ghola tak naala bis pup ghoo. Tin, tɔ mezuk djas ε, bis nakwak εdul ε mɔɔ elεed di lwol bot ε. **17** Tin, bot ε di sa mesa tɔ mesuwa ɔ eezεben mɔɔ elεed e tak. Bhii tak be eezεkɔl ekel pe εsik ε boo mesuwa, etεp εpyet ε ye. Bela náá, be nadi kaab εke ghaaga kɔ εbyok ε besye di e mengwoob pe kyee dik Libi ε. Tin, be eezεlɔo dhiiti sonok di sa náá, boo mesuwa nàwo elyεlepe tɔ dii ε. Bhii tak be eezεbet náá, pup wo ne nɔɔ. **18** Ghoo nadi tɔ ne εdheeg bis elyεlepe. Ye naasa náá, e εlu ε nazye bhii tak ε, be zεkan εmwas dhiiti esa bɔɔ tɔ boo dii mesɔn. Be nasa deenek ε etεp náá, boo mesuwa neegwyaa. **19** E εlu ε elɛl, be naazεmwas ne mɛmbɔ mɔɔ met dhiiti eghwooz di sa náá, mesuwa ke é pe tɔ dii. **20** Tin, melu naadhaa εbuepe bis ààkabee-beeak gwyε ne ekwyikwyen. Boo ghoo tak nazodi ε elyεlepe. Ye nabεε bisɔ djas naazεdis lyem tɔ εbwaa ε náá, bis ε waatsak. **21** Bot ε nadi tɔ mesuwa ɔ naasa betε ne melu ààde edee. Tin, Pɔl eezεtyaa tetel sok bhwoob'ɔɔ, nyε eezεke ne nɔɔ náá: «Bεwεn, pe ye be é bi naagwak me, pe bi ààpadus pe ghola Kelet. Pe mena eesa náá, yak puluk ne sεεbok esa nàsεε mena. **22** Nenak me lεε bin ε náá, nàbemka ba, etεε náá, mot ngɔt pak'en aanàkwaagwyε. Ye é boo mesuwa ε aapazopulel. **23** Me ke

deenek ε ετεε náá, e pum'ak mos, Zeεbam ne yii me di sa mesa me o be é nye eedhis fofope ngot pe daa lam. **24** Nye lee me náá: “Nàbem ba, Pól! Ye goka é náá, wó ke etajal sok bhwoob ε Seezaad mekoozi me dik eLóm. Tin, Zeεb to mekwyela me nye di ne ye ne nò epetsik wó, dóo ne bot ε wó di to dii bi ne be nòo ε djas.” **25** Waka zii be wen, etεε náá, me dum korj ε ne Zeεb. Ye aasael dáa nye lee me ε. **26** Ye ka lik ε batsa, mesuwa neebel mena e ngwoob dhiiti ghola.» **27** Ye nabe ε e pum, elu ε kam ne ená ee pup nadi wo ne nes kó boo dii meso me Meditelene ε. Ye moo tyee kuku pum, mot di be mesuwa o zebee tyee náá, bis nadi tiila ne bos. **28** Be eezelóo ghwooz be di gek medim me dii ne ye é. Be eezεbee náá, dii dinaa edimepe. Medim me tak nabεε tyee emetele mekam-melel ne eten ne ebá. Tin, be eezebaatiila, bhii tak be eebaazelóo ghwooz tak to dii, be eezεbee náá, medim me tak nabεε ye moo tyee emetele mekam-membá ne eten ne elεl. **29** Bot ε di sa mesa to mesuwa o nadi kaab náá, mesuwa mis ε zege tuma e mekok. Etepe tak be eezεsil eghwooz ená na dil-dil pe bhis mesuwa. Eghwooz tak ε nasa náá, mesuwa nàwo. Bhis be nasa deenek ε, be eezεbwood náá, melem lem. **30** É di'enek, bot ε di be mesuwa o nadi esaa dáa be dus to mesuwa kaab. Be eezεsil móo elεed to boo dii meson. Be nadi esaa eseege ekekól bedhiiti eghwooz pe lo boo mesuwa. **31** Tin, Pól eezεke ne kukuma ne esodja be náá: «Bot ε di be mesuwa o di ààdi to tak o, bi aanàkwaatsak.» **32** É di'enek, esodja eezetsaal ekel e móo elεed. Bhii tak be eezεbet e wo. **33** Esok ne melem lem, Pól eezεdjóo bóo djas etεpe be neezede edee, nyey náá: «Beeka, ye moo mos

ε melu kam ne ená, bi di bwood ne ebwoo tó elyem ε.
 Deenek, bi ààpaboma mbó ne nuub. **34** Mε ke ne nen ε
 bi de edee, etep bi neebela ghwyil etep bi neetsak. Ye
 tok ne mot ngót pak'en aadiibal diibela eku ε bhoo lo'ε
 wat.» **35** Dáa nye nasilal ε lii ε, Pól eezεnóó mapa, ghaapeε
 Zεeb. Bhii tak nye eepyak ye, wó gwaa nye zenóó ye de. **36**
 Tin, ye zεdje bóo djas meghaaz. É di'enek, bóo djas eezede
 pe. **37** Pε tó mesuwa, bis nadi é bot bedhet ebá ne bot
 mekam-meten ne ebá ne bot eten ne wat. **38** Dáa mot
 ne mot nade djil ε, be eezεmwas bhobhwak me mebhisa
 ne edee tó dii etep mesuwa neegwyaa. **39** Dáa melem
 nakalem ε, bot ε di sa mesa tó mesuwa ó naazebee bós, be
 kadi é ààgwyak sum di tak. E di tak, be eezebee dhiiti
 mbεε di nadi ne besye etep mesuwa neebel é tak. Tin,
 be eezεpem mesuwa mbaka-mbaka ne di tak. **40** Tin, be
 eezetii eghwooz, bet ye tó dii. Deenek, be eebaazetii ekel
 e wul di pem mesuwa tó dii ε. Tin, be ezeben boo lembe
 pe lo mesuwa, etεε náá, pup neepem ye kyeed kó besye.
41 É di'enek, mesuwa naazetuma kó ebyok ε besye. Dáa lo
 mesuwa nabel tin tó besye é, ye nabεε ààkabe ne ghwyil
 etiila. Tin, boo ghulal bhunge naazεbwak bin mesuwa.
42 Esodja naawaakwyel egó bot ε membok, etεε náá, be
 needi ààkaab tó ne me gók. **43** Tin, kukuma esodja nadi
 kwyel etsik ε Pól ε, naazεlu esodja náá, be nàsa sa be
 nagek ε. Nye eezεke ne bot ε nadi gu megók ó, be di bot ε
 esok e eghaaga tó dii etep be neekεεε pe kyiid. **44** Bhii
 tak, bedhiiti bot ε nalik ó, naazεdu be, bóo etselela kó
 ebhil e mebaya ne e mesuwa. Deenek, ye naasa náá, bóo
 djas keεεε mot ààgwye.

28 Dáa bis natsak ε, bis eezεgwak náá, din ε ghola tak nabe ε Malte. **2** Bot ε dhaad mbyak di kɔ ghola tak ɔ naabe bis enyɔpe. Dáa bhi nadi é moo neeε, εgwyiyoo nadi sa. Bot ε dɛl ε tak naazetuub boo du bisɔ djas neesulal é ngwoob tak etεε εgwyiyoo neetyaala. **3** Pɔl eetɔ ketek boo mbwoob egeta étεp ε zεwa tɔ du. Tin, wɔ gwaa εgel zεwyis tɔ tak ekaab mεgoo mε du, nyε eezεkwaal Pɔl, naata nyε e mbɔ. **4** Dáa bot ε ghola nabee εgel tsela e mbɔ Pɔl ε, be moo tin é ke pak'ɔɔ náá: «Ye é tseetse, mot'ak nε gó bot. Ye ko be náá, εsyee eekat nyε tɔ boo dii mεsɔn ɔ, enεm nε embεε e Zεεb ààpakwyel náá, mot'ak di nε tsik.» **5** Tin, Pɔl eezεkut mbɔ, nyɔ tak eekwyit tɔ du, nyεy ààgwak sonok. **6** Bot ε tak nadi bwood náá, be bee nyel ε Pɔl é beal, nεghu náá, εsyee bela nyε zaka. Tin, bhis be nabwood εbuepe ε, be eezεbee náá, sonok nabe ààsa nyε. Be eezεswoola esiiza bɔɔ, be moo ke pak'ɔɔ náá, nyε é kɔkɔ mbi dhiiti zεεb. **7** E ngwoob di tak, ye nabεε nε beεdok ε kukuma ghola tak. Din ε lε nabεε Pibilius. Kukuma tak naamyaaal nε lyem wat náá, bis sulal pε daa lε. Tin, nyε naadjek bis tɔ ndjaŋ'ε é di mεlu mεlɛl. **8** Sεεg ε Pibilius nadi é ndjaasi, nyε nadi é nε mekosa nε mɛlaa. Pɔl eezεtɔ kεbee nyε, nyε boo djaala Zεεb kɔ εsu ε lε, bhii tak nyε eezεkel nyε mεmbɔ, wɔ gwaa nyε zetsik nyε. **9** Bhii tak, bedhiiti bot ε mεbe nadi kɔ ghola ɔ zokabaazyε yɔbɔ, Zεεb zokazetsik be. **10** Be naazεdje bis boo duu. Tin, é gheŋ bis nadi bis moo ni tɔ mεsuwa etεp bis neetɔ ε, wɔ gwaa be zεdje bis esesεε djas nagoka náá bis di nε ye etεp mεdjoŋ mε bis nadi tɔ ε. **11** Bhis bengɔn εlɛl, bis eezεtɔ, tɔ dhiiti mεsuwa mε nadus pε

ghaada Alekzandili ε. Pε lo mesuwa mε tak, ye nabεε nε kpaka dhiiti ndem bezεεb di djóóaa «Mεwas» ε. Ye nadi é mesuwa mε nadhaa mbu kwol e εboŋ ε ghola Malt ε. **12** Bis eezεsel e εboŋ ε ghaada Silakuz, bis eezεdhaa melu melel tin. **13** Dusa bis nadus tin ε, bis eezεdhaa mbakambaka nε ghola tak éteŋ eketyaal dii, ketuula pε ghaada Liidjiyo. E yak melem, pup di dus pε kye bós ε eezεkan εpupal. Melu mεmbá bhii tak, bis eezεtuula pε ghaada Puzoles. **14** Pε kó ghaada tak, bis naazεbela bôn nyεεg bis. Bε nadi kwyel náá, bis nε bε nóó dhaa yenga wat tin. Ye é deenek ε bis nakεkum pε Lóm. **15** Bôn nyεεg bis e ghaada Lóm naagwak menduk mis. Wó gwaa bε zokazyε zεboma nε nes. Kεkum pε ndjando Apiyus nε pε di di djóóaa «Mendjaa mε Mεdjoŋ». Dáa Pól nabee bε ε, nye eezεghaapεε Zεεb, tin, nye eezεbela mεghaaz. **16** Bis naazεkum pε ghaada Lóm. Tin bε naazεdje Pól ze ekεdjaasi pε ndjaŋ'ε, bε nε sodja ngót nadi baal nye ó. **17** Melu melel bhii tak, Pól eezεdjóó ekukuma eYuda nadi kó ghaada Lóm ε pε dáa lε. Dáa bε nakasεεga ε, nye boozεke nε nóó náá: «Bôn ε nyεεg, ye nakwyiizobe náá, mε ààpasa éteŋ εbiyo nε bot ε mbyak ená, ààkobe pε dum nε etsi bebhaab benaka. Ye nabe ε mε eemεtaa pε Yeluzalem, djεaa e mεmbó mε eLóm. **18** Bhis ekukuma eLóm naleε náá, mε taŋal ε, bε naagwak mε enyóεpe. Tin, bε naakwyel εbet ε mε, etεε náá, bε nabe ààbee lo mεsó mε bε nawaadjε mε epée εsyee kó εsu ε tak ε. **19** Tin, eYuda naabyen, mε ε boo zεwaab nε bhel náá mε zεtaŋal sok bhwoob ε Sezaad boo mεkoozi mε dik eLóm. Deenek, mε nabe ààbe nε ghwyil ε zyε wak zεεpit dhaad mbyak'am. **20** Eteŋ tak ε,

me kwyl ε bee bin etep me neelii ne nen. Ye tseetse náá,
 me koolaa ne eghwooz bak ε kɔ esu ε mot ee bot ε Yisalael
 di ne ebwaalel ne ne ɔ.» **21** Be eezεbɔɔza ne ne náá: «Bis
 ààpabela mekana me dus pe Yude dum ne tɛpɔ ε. Ye tok
 ne dhiiti mɔn nyεeg'es dus penek etep nye neezεbaɲa bis
 dhiiti tɛp. Nεghu elεε bis embee etep dum ne nɔ. **22** Tin,
 bis εpekwyel náá, wɔ pookolεε bis wɔy wɔ emet yɔ esiiza.
 Etεε náá, bis ne gu náá, pe kɔ e di djas, bot ààkwyl bot ε
 di du sama bot ε wɔ di du yenek.» **23** Be eezεgwakel ne
 Pɔl, etep be neebaaboma e dhiiti dwoɔ. Dáa dwoɔ tak
 nakakum ε, be eezεzye bɔɔ εbuεpe, be eezεbela nye pe
 nye nasulal ε. Pɔl eezeni é lii, kana melem kekum bikoko.
 Nye nadi lyo be é dum ne Eyon ε Zεeb. Nye nadi sa zii tɔ
 elεε be náá, Yezu ε Mesia etep be needum kɔɲ ne Zεeb.
 Nye nanenɔ etep e tak ε, tɔ mekana me etsi ε Moiz ne tɔ
 bεmekana me bεngoolεl ε mekpa me Zεeb. **24** Bεdhiiti bot
 naamyaał etep ee nye nadi lεε be ε. Tin, bεdhiiti naabyen
 εmyaal yɔbɔ. **25** Dáa, be nabεka bɔɔ ààgwakel pak'ɔɔ ε, Pɔl
 ε booke ne nɔ náá: «Sisim na Dεε nadi é ne gham, é gheɲ
 nye nadi lii ne bebhaab bin tɔ nuub ε ngoolεl-mεkpa ε
 Zεeb Ezayi ε! **26** Nye nadi eke ε náá: “Tɔa kelee ne bot ε
 mbyak'ak náá: Bi εpegwak εnyɔεpe, tin, bi ààmet mesuk
 me tak; Bi εpegwyák εnyɔεpe, tin, bi ààbee. **27** Etεε náá,
 bot bak ne ka dyeebalyel elyem dhaa tyε. Be eezediyal
 mεlɔ mɔɔ. Be eezediyal mis mɔɔ. Be sa deenek ε, e kaab
 náá, mis mɔɔ ε zεεge bee, mεlɔ mɔɔ nàgwak, etselal ε lɔɔ
 nàtiibal. Tin, e di'enek, Zεeb ke ε náá, be aanàkwaabula
 pe daa lam etep me neetsik be.”» **28** Pɔl eebaazεbil náá:
 «Guka náá, Zεeb eedhis bhaadal tsik pe dáa bot ε di ààdi

bot ε mbyak eYuda ο. Βω, be waagwak ye.» [30 Pol eezedi
membu membá tin tō ndjaa be nanεεg nye tō tak ε. Nyey
é mō ne bot djas nadi zye zεbee nye ο. 31 Nyε nadi lεε bot
náá, Zεεb ε waakok kō Eyoy ε lε ne elyo ε bot dum ne
Yezu Klisto ne boo ebwaalel, nyey ààluaa.

eLom

1 Ye é mam Pól, mot-mesa e Yezu Klisto. Zeeb é nadjóo me, nye é nasée me éter me needi mot-lwoma, me neegoola bin Mbée Bhaadal ye. **2** Zeeb naalookek Mbée Bhaadal tak ne bengooel e mekpa me to eKwyala be na dee. **3** Mbée Bhaadal tak lii é kó esu e mǎn'e Yezu Klisto Gheŋ'enaka. Zya nye nazye kó eko e bós e, nye nabyel é to loog mebyel e bedha e mekoozi Dhavid. **4** Ne mebwala me Sisim na Dee, Zeeb naasée Yezu Klisto Gheŋ'enaka éter nye needi mǎn e Zeeb, é sok nye nagomal nye pak myon e. **5** Nye é nasa náá, me bela enem ne embée e Zeeb ee me di mos mot-lwoma. Etee náá, bot djas e membyak mesis needum koŋ ne Zeeb, ne elooba ne ne éter duu e Klisto. **6** Biyo pe é to loog bot e tak. Biyo, bot e Zeeb nasée éter bi needi bot e Yezu Klisto o. **7** Me kwyal mekana mak é éter biyo djas, bot e di pe ghaada Lom o, biyo bot e Zeeb di ekwyel o, biyo bot e Zeeb nazesée éter bi needi bot e na dee o. Beta náá, Zeeb Seeg'ena ne Gheŋ Yezu Klisto dje bin enem ne embée ne egwyem. **8** Me pookokan sok e ebulal bhoo ne Zeeb'am ne din e Yezu Klisto kó esu e len. Etee náá, bhwak djas epelii enyope kó esu e edum e koŋ e len ne Zeeb. **9** Zeeb ne gu náá, sa me di elee é, ye é etetsetse, nyey mot me di esa mesa me yii egoola Mbée Bhaadal kó esu e mǎn'e ne lyem wat o. Nye ne gu náá me ne edjaala éter'en ngwyis. **10** É mewala djas me di edjaala é, me ne ewaab ne Zeeb náá, nye dje me ze ezye pe yebo ye be náá, ye é ekwosak e le o. **11** Deenek, me é ne gwyes dhaa tye náá, mena bomaka, éter bi neebela ekee e enem ne embée, ekee e Sisim na Dee, éter bi neebela meghaaz.

12 Tin, baabela náá, me kwyel é me di é di wat ne nen éter
 bot needjeelka meghaaz to edum e konj elenaka ne Zeeb
 ee mena dika ne ye sama e. **13** Bon nyeg bam, me kwyel é
 bi gu náá, me ne edyeebagek ezye pe yibo. Tin, me dinaa
 àapaabela ze ezye penek doo ne dwoo pan mos'ak. Me
 kwyel é náá, mesa mam baaloo pe yebo pe, daa ye naloo
 pe kyee bot e membyak mesis e. **14** Ye goka é me to pe
 daa bot djas, bot e mbyak eGhelek ne bot e di ààbe to
 bot e mbyak eGhelek o, pe daa bot e di egu mekana o, ne
 bot e di ààgu mekana o. **15** Éter tak e, me di ne gwyes
 dhaa tyé éter ezegoola bin Mbée Bhaadal, biyo bot e di ko
 ghaada Lom o. **16** Me tok ne syen ne Mbée Bhaadal, etee
 náá, ye é mebwala me Zeeb dyeebasa éter etsik e bot e di
 edum konj ne Zeeb o. Bot e nye aalel etsik sok o aadi é bot
 e mbyak eYuda, zenoo bot e di ààbe bot e mbyak eYuda
 o. **17** Tin, Mbée Bhaadal lyaal é dhatyee Zeeb di eneg
 mot piki é mis me e. Ye é ko esu edum e konj ne Zeeb,
 kana meken kekum pe esik dhatyee ekwyala di ele: «Mot
 epiki aadi ne tsik é to edum e konj e le ne Zeeb.» **18** Tin, pe
 to gwoo, Zeeb epelyaal ebuk e le ko bot djas di àaduwal
 nye o, bot e di ààke to epiki o. Etee náá, embee mesa moo
 epelu bot náá, be nàgu etsettse dum ne Zeeb. **19** Bela náá,
 sa di egoka náá, bot gu dum ne Zeeb e, ye é popoopwon é
 mis moo. Zeeb nye é met naatel be ye popoopwon. **20**
 Mebwala e Zeeb ne konyel Zeeb nyey nye emet, ye é esa
 ee di náá, bot tok ne ghwyil ebee e. Tin, kana dwoo Zeeb
 nakus bhwak e, keyaka ne dwoo pan mos'ak, tsonj mot é
 ne ghwyil egu ye é gherj nye di ebee esa ee Zeeb di sa e.
 É di'enek, bot e bos tok ne dhiiti megham aasa náá, be

nàgu Zεεb, (aĩdios g126) 21 etεε náá, bε naagu Zεεb. Tin, bε ààpaduwal nye, bε ààpabee nye dáa Zεεb, bε ààpabulal nε Zεεb. Bela náá, egeka bɔɔ moo é yii ewo, epila elyem bɔɔ eezedipal bε mis. 22 Deenek, bε dyeebaghεε mεnyel náá, bε é betsoŋ ε bot, ghuna bε é epelyet, 23 Tin, é di di egoka náá, bε duwal duma Zεεb mot di náá, nye aanàboogwyε ɔ, bɔɔ duwal é benaghise di ekpaka tyee bot, tyee enen, tyee betit ε di nε mεko mεná ε, nε bedhiiti nakpaka tyee edjaadla-djaadla ε. 24 Dum nε tεp tak é, Zεεb zebet bε tɔ embee esesεε e mεkwosak mε elyem bɔɔ. Deenek, bε kadi é é sa esa e syen di eghwyalal mεnyel mɔɔ met ε. 25 É di'enek, bε epebet etεp etsεetse e Zεεb étεp edu étεp etsal. Tin bε kaduwal é esa e Zεεb nakus ε, ààduwal kusel tak nye εmet, mot di egoka nε eduwala kɔm-kɔm sii nε kɔm ɔ! Amen. (aĩɔn g165) 26 Dum nε tεp tak ε, Zεεb zebet bε tɔ mbee mεzɔ di eghwyalal mεnyel mɔɔ ε. Tin, bowa ààkadi ebá nε botom, bε kadi ebá é pak'ɔɔ boa nε boa. 27 Tyee wat nε bowa, botom pe ààkadi ebá nε bowa. Bε kadi mεba é pak'ɔɔ botom nε botom. Ye é deenek ε bε di ebela efute embee esesεε di esa náá, bε wo ze ε. 28 Dáa ye dinaa bε eebyen εdum ε koŋ nε Zεεb ε, Zεεb eezelum bε koŋ tɔ esiiza bɔɔ yii ewo, tin, bε εpesa esa di ààgoka nε esael ε. 29 Deenek, bε moo é nε betε nε membi mε mesa mε di ààbε tɔ epiki ε, mesyem, mbee dɔɔb, egó ε bot, mεwɔ, mbee mεpek, bε é nε zok, nε esu ε etεp nε min mε besɔ bɔɔ, 30 bε é bot ε mεbhekel, bε é bot ε mεbhuka ε Zεεb, bε ààkaab bot, bε é bot ε ebet, bot ε eghεεa nyel. Bε é nε mεghaaz étεp esaa embee esesεε, bε ààkaab besεεg bɔɔ nε benyεεg bɔɔ 31 bε ààtselal, bε ààsa sa bε di elεε ε, bε nε

lyel elyem, ààbe ne ghorj ne besɔ bɔɔ. **32** Tin, be ne gu epée e Zεeb enyɔɔpe. Bot ε di eke deenek ɔ, be goka é ne esyee. E di'enek, be ààzosik é esa esesεε binek ne esesεε binek, be epebaabesal bedhiiti bot náá, be sa embee mesa menek.

2 Wɔy, ye nakoozodi náá wɔ é eze, wɔy mot di epée besɔ bɔ ɔ, gua náá, wɔ aanàbela epelak. Etεε náá, wɔ di epée besɔ bɔ, da wɔ é baadi eke dáa bɔɔ ɔ, tin wɔy emet epewa nyel'ɔ é ferj. **2** Mena ne guka náá, epée e Zεeb é tsεεtsε dum ne mbi bot ε di esa esesεε binek ɔ. **3** Wɔy mot di epée bot ε di esa mbee esesεε binek, da wɔ é baadi esa esesεε tak, wɔ gek é náá, wɔ aadi é kiid tɔ epée e Zεeb e? **4** Wɔ epekwyel ebyasal boo enεm esa e Zεeb, ne edil ε lyem'e ne mbee lyem'e? Wɔ ààgu náá, boo enεm esa e Zεeb é kwaasa náá, wɔ swoola tsik e? **5** Tin, wɔ epesa maa-elɔ, wɔ ààkwyel eswoola lyem. Ye é éteɔ tak ε wɔ di esεεg boo ebuk ε Zεeb kɔ nyel'ɔ endita-endita dwoɔ Zεeb aatel boo ebuk ε le tɔ epée be e piki ε. **6** Nyε waadjε mot ne mot efute mesa mε nyε nadi esa ε. **7** É di'enek, nyε aadjε tsik na kɔm-kɔm é ne bot ε di wa zii tɔ esa enεm esa, ne esarj ε duma, duu ne tsik na kɔm-kɔm. (aĩōnios g166)

8 Tin, nyε aatel ebuk ne ebiyo ε le é ne bot ε di ààlooba ne ne ɔ, bot ε di ààkwyel elooba ne etsεεtsε da looba ne etεɔ di ààbe tɔ epiki ε. **9** Bot djas di esa ebiyo ɔ, be waabee mezuk ne ghorj, ye aakan é ne bot ε mbyak eYuda, zenɔɔ bot ε mbyak eGhelek. **10** É di'enek, Zεeb é waadjε duma, duu, egwyem ne bot djas di esa sa menyɔ ε, ye aakan ε ne bot ε mbyak eYuda, zenɔɔ bot ε mbyak eGhelek, **11** etεε náá, Zεeb ààwa mbek pak bot. **12** Bot ε di esyem ààgu

etsi ε Moiiζ ρ, βε waagwye pe ε ààβε ne etsi. Tin, bot ε di esyem, bɔɔ é gu etsi ε Moiiζ ρ, βε waapέεaa ε dum ne etsi tak. **13** Etεε náá, bot ε di bot ε epiki é mis mε Zεeb ρ, ye tok bot ε di náá, bɔɔ zosik ε é egwak etsi ε Moiiζ. Tin, bot ε di bot ε epiki é mis mε Zεeb ρ, ye é bot ε di ewa etsi tak tɔ mesa ρ. **14** Egheη bot ε di ààβε bot ε mbyak eYuda, bot ε di ààgu etsi ε Moiiζ di elooba ne etsi bɔɔ βε emet ε, ye é ekee, etsi tak é ne nɔɔ é baala tɔ elyem, ye nakoozodi náá, βε tok ne ye. **15** Tin, βε lyaal deenek é sa etsi di elyo náá, mot sa ε, ye é kwyala tɔ elyem e bɔɔ. Egeka e lyem bɔɔ epelyaal ye, deenek, esiiza bɔɔ ne pit βε é dhiiti mɛwala, da baakem βε tɔ yak mɛwala. **16** Etεp binek djas aanyen é dwoο Zεeb aapέε esa ee djas di syela tɔ tsik mot ne mot é ze ε Yezu Klisto ε, ye é sa Mbεε Bhaadal mε di egoola ε di eleε ε. **17** Wɔ mot di ne din emot mbyak eYuda ρ, ebwaalel ε lɔ é pe tɔ etsi, kɔ esu ε Zεeb'ɔ ε wɔ di eben nyel, **18** wɔ ne gu ekwosak ε le, etsi naalyo dáa wɔ di egoka ne ewa mbek pak menyo ne ebiyo ε. **19** Wɔ bee é náá, wɔy é djεedel bot ε edhim, wɔy é gwye bot ε di tɔ ghooghom ρ, **20** wɔy é lyoel bot ε di ààgu medjek ρ, lyoel bɔn dhyyeb, etεε náá wɔy eezemyaal ne lyem wat náá, etsi epesa náá, wɔ di mot egu ε etεp, mot egu ε etεetε. **21** Tin, wɔy, mot di elyo besɔ bɔ ρ, étεp yé wɔ di ààlyo nyel'ɔ met? Wɔy, mot di egoola besɔ bɔ Mbεε Bhaadal náá, βε nàdjii ρ, étεp yé wɔ di edjii? **22** Wɔy, mot di elu bot náá, βε nàsa εzɔ ρ, étεp yé wɔy di esa ye? Wɔy, mot di ebyen benaghise ρ, étεp yé wɔ di ekedjii esa ee di tɔ mendjaa mε bezεeb bɔɔ ε? **23** Wɔ ne sa egheεa nyel kɔ esu ε etsi, tin, wɔ kadi é ààdje Zεeb duu é sok wɔ di esa

sa etsi di ebyen ε! 24 Tin, ekwyala lee é náá: «Dum ne etep bi di esa é, bedhiiti membyak epenyek Zeeb.» 25 Eni é beka val ε, ye be náá, wə epelooba ne etsi ɔ. Tin, wə kadi ààlooba ne etsi ɔ, ye é ekεε wə ààpani beka. 26 Tin, mot di ààni beka ɔ, nye looba ne metij me etsi ɔ, Zeeb aanàkwaabee nye tyee mot zeni beka ɔ? 27 Tin, mot di náá, nye di ààpabεε pyonj beka é nyel'e ɔ, nye looba ne etsi ɔ, nye waapée wə, wəy mot di ààlooba ne etsi ɔ, ye nakozoodi náá, wə ne gu mekana me etsi ne náá, wə naaniigelaa beka. 28 É di'enek, tete mot mbyak Yuda tok mot di ediig bet é mis me bot náá, nye é Yuda, ne náá nye é ne bam pyonj beka é nyel. 29 Tin, tete mot mbyak eYuda é mot di ààdiig bet é mis me bot ɔ, ye é mot naniigelaa beka tɔ lyem'e ɔ, beka tak é yii Sisim e Zeeb, ààbe yii etsi. Tete mot mbyak e Yuda bela duu é ne Zeeb, ààkabe ne bot ε bɔs.

3 Édi ε mot mbyak eYuda kwyel elεε wə eedhaa bot djas e? Eni ε beka é ne dhiiti sonok ee mot di ebela kɔ esu ε tak e? 2 Tsεetse, ye é ne boo metanj tɔ betε ne esonok. Yii meken é náá, Zeeb naleekan εdje mεpka me é ne bot ε mbyak eYuda. 3 Ye é tsεetse náá, bedhiiti bot pak'ɔ nabe é ààdi sosoob ne Zeeb. Tin, ye kakwyel elεε é náá, Zeeb waakat édi é sosoob etεε náá, be tok esosoob e? 4 Ààbe deenek! Ye é koobe náá, bot ε bɔs djas é bot ε etsal ɔ, ye goka é, ye nyen popoopwon náá, Zeeb é mot etseetse. Ye é tsεetse, ekwyala lee é náá: «Ye goka é náá, bot gu epiki bɔ, tɔ mekpa mɔ, tin, mot epit wə ɔ, wə péεaa ɔ, wə goka é ne édi ne gham.» 5 Tin, ye be náá, embee mesa me mena di esa é, ye εpesa náá, epiki e Zeeb nyen

popoopwon é mwos dwoo ɔɔ, «haa» mena aakabaake dāa, Zeeb é ebiyoεpe etee náá, nye eewa mena é feɲ e? Me kalii wak é dāa bot djas di elii ε. 6 Ye aanàkwaasael deenek! Etee náá, ye pe di é di deenek ɔɔ, pe Zeeb aakasa dāa éteɖ epée bot ε bɔs? 7 Ye be náá, etsal bam epesa náá, etsetse e Zeeb nyen popoopwon éteɖ elyaal duma ye ɔɔ. «Haa!» Éteɖ yé me baadi epéεaa dāa mot mesyem? 8 Bedhiiti bot ke é náá, bis epelyo bot embee melyo náá: «Djhoosaka ebiyo etee náá, enem esa neenyen.» Mbi binɔk bot goka é ne ewaa é feɲ. 9 Ye é dāa? Ye kabe é náá, menabelka bot ε mbyak eYuda eedhaa bot ε membyak mesis e? Ààbe! Me naazeloolyaal náá, bot djas, ye nakoozodi bot ε mbyak eYuda neghu bot ε membyak mesis, djas ε lɔɔ é si bhel mesyem. 10 É di'enek, ekwyala lee é náá: «Ye tok ne mot di piki, ààkobe-beak mot ngɔt, 11 ye tok ne mot di etselal, ye tok ne mot di esaa Zeeb. 12 Deenek, be tokape é tete ze, bɔɔ djas eezewo. Ye tok ne mot di esa enem esa ààkobe-beak mot ngɔt. 13 Egheɲel-gheɲel bɔɔ moo é dāa evit ε di náá, ye é mbek ε, edjem bɔɔ kagu é mekɔɲ, sa di ewyis kɔ ekwood enuub bɔɔ moo é dāa nea egel, 14 enuub bɔɔ moo é “tɔɔɔ” ne ekelok, ne mekpa me bhula ndela mekpa. 15 Be ne kwyεs ε meko éteɖ egó ε bot. 16 É edi djas be di edhaɲ ε, ye é puluk, tin be epewa bot tɔ tsik mezuk, 17 be ààkwyel edi tɔ egwakel ne bɔn nyεeg bɔɔ. 18 Be ààkaab Zeeb.» 19 Bis ne gu náá, esa djas Etsi di elii é, ye lii é ne bot ε di si etsi ɔ. Etee náá, bot needi ààbeε nuub éteɖ etɔɲal. Deenek, éteɖ bot ε bɔs djas needi ne ndje é mis me Zeeb. 20 Etee náá, ye tok ne mot aadi piki é mis me Zeeb kɔ esu elooba ne etsi, bela náá, etsi lyaal é mesyem me

mot di esa ε. **21** Nenak yak, Zεεb eezetel mena dāa nye di esa náá, mena di bot ε epiki é mis me ààbe náá, ye é kó esu ε etsi ε. Bemekana me etsi dōō ne bengooel ε mekpa ε Zεεb naazeloolεε ye. **22** Zεεb ke náá, mot é piki ε, kó esu ε εdum koŋ ε le ne Yezu Klisto. Tin, nye sa ye é ne bot djas di edum koŋ ne Klisto ɔ, etεε náá, ye tok ne mbek pak bot, **23** tin, bot djas naazesym, duma ε Zεεb tokape tó lóo. **24** Tin, Zεεb tó enem ne embεε be, nye eesa náá mot di piki é mis me kó esu ε Yezu Klisto mot di epek bot tó mesyem ààbe ne efute ɔ. **25** Nyey é mot Zεεb nasée étep eka nye buwa etεε náá, ghiya ye needis bot ε di edum koŋ ne Zεεb ɔ tó mesyem. Nye nasa deenek é étep elyaal epiki be, etεε náá, é gheŋ sok nye nabe é ààdi ewa bot ε nadi esa mesyem ɔ é feŋ. **26** Zεεb naakwyel elyaal epiki be tó melu me mena dika mos'aak kó esu emaad ε lyem'ε. Etεε náá, nye é mot epiki, ye é étep tak ε nye di esa náá, mot di edum koŋ ne Yezu ɔ, di mot epiki. **27** É di'enek, bot ε waabaadi ne gham εgheε nyel e? Ààbe, «haa!» Étep yé? Ye é etεε náá, sa di wak ε, ye tokape elooba ne etsi, ye é é ze εdum ε koŋ ne Zεεb. **28** Mena é ne ghwyil eke náá, Zεεb bee mot piki é kó esu ε εdum ε koŋ ε le ne Zεεb, ààkabe etεε náá, nye epelooba ne etsi djas. **29** Deenek, Zεεb é yii bot ε mbyak eYuda bōō bemet e? Nye tok ne ghwyil εbaadi Zεεb bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ? Tsεetse, nyey pe é Zεεb bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, **30** etεε náá, Zεεb é ngɔt. Zεεb aasa náá, bot ε mbyak eYuda di bot ε epiki kó esu ε εdum ε koŋ ne Zεεb. Ye é nyey é waabaasa náá, bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ pe be di bot ε epiki kó esu ε εdum ε koŋ ne Zεεb. **31** Ye kakwyel

elɛɛ ɛ náá, bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔɔ, etsi ààkaval e?
Ye aanàkwaasael deenek, ye ɛ náá, bis ɛpedjɛ etsi boo
metaŋ.

4 Bot aake tin dáa étɛp Abalaam mot di bhaab'enaka kɔ
ɛko ɛ bɔs ɔ? Nye nabela yé dum nɛ etɛp binek? **2** Ye ɛ pe
di náá, Abalaam nadjɛaa di epiki ɛ mis mɛ Zɛɛb ɛ kɔ esu ɛ
mɛsa mɛ ɔɔ, pe nye ɛ nɛ ghwyil ɛdi nɛ ɛghɛɛa nyel. Tin,
ye nabe ɛ ààdi nɛ sa nawaasa náá, nye di nɛ ɛghɛɛa nyel
ɛ mis mɛ Zɛɛb. **3** Deenek, ekwyala lɛɛ ɛ náá: «Abalaam
naadum koŋ nɛ Zɛɛb, tin, Zɛɛb naadjɛ nye di epiki kɔ esu
ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb.» **4** Mot di esa mɛsa ɔ, nye goka ɛ
nɛ ɛdjɛaa efute. Efute tak tok náá, ye djɛaa nye ɛ yii toto,
ye ɛ sa nye di egoka nɛ ebela ɛ. **5** Mot ɛ di ààsa mɛsa mɛ
etsi di elɛɛ ɔɔ, nye dum koŋ nɛ Zɛɛb mot di epel bot ɛ
mesyem ɔɔ, ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb aasa náá, nye djɛaa
di epiki. **6** Mɛmyaala nɛ mot Zɛɛb di ɛdjɛ nye di epiki,
ààbee-beak mɛsa mɛ ɔ. Ye ɛ deenek ɛ, Dhavid di eke náá,
7 «Mɛmyaala nɛ bot ɛ di náá, Zɛɛb eepel ɛdjak ɛ lɔɔ, bot ɛ
di náá, Zɛɛb eedis mesyem mɔɔ! **8** Mɛmyaala nɛ mot di
náá, Gheŋ ààbis mesyem mɛ!» **9** Tin, mɛmyaala menek ɛ
étɛp bot ɛ zenɪ beka «hooo» dɔɔ nɛ bot ɛ di náá, be dinaa
ààpaani beka ɔ? Bot aaloo nɛ eke wak mbembe náá: «Zɛɛb
nadjɛ Abalaam di epiki ɛ, kɔ esu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ
Zɛɛb.» **10** Etɛp binek nasael ɛ yaa ɛwala? Ye nasael ɛ ɛsok
nɛ Abalaam nɛ eni beka «hooo» ye nasael ɛ bhii tak?
Aàbe, ye nabe ɛ ààsael bhii tak, ye nasael ɛ ɛsok nɛ nye nɛ
ni beka. **11** Bhis Abalaam nadjɛaa di epiki ɛ, nye nakaseaa
beka ɛ tyee geka di elyaal tserŋa e piki ɛ. Nye nabela tserŋa
tak ɛ kɔ esu ɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɛ nɛ Zɛɛb ɛ sok nye nabe nye

dinaa ààni beka ε. Ye é deenek ε, Abalaam mot nadi nye moo seeg bot ε di edum koŋ ne Zεeb ο, etεε náá, Zεeb needje be di epiki ye nakoozodi náá, be ààpani beka. **12** Deenek, nye pe é seeg bot ε zeni beka ο. Ye kwyel elεε é, ye tok bot ε zosik é eni ε beka ο. Tin, ye é bot ε di eke tο edum ε koŋ ε seeg'enaka Abalaam nadi ne ye ne Zεeb, esok ne nye ne ni beka ο. **13** Zεeb naakek Abalaam ne bedha be náá, nye waadje be bhwak, ye needi yοbο. Tin, ekek binek nabe é ààsael etεε náá Abalaam nadi elooba ne etsi. Ye nabe é etεε náá, Zεeb naadje nye di epiki kο esu ε edum koŋ ε le ne Zεeb. **14** Ye é pe di náá, esa ee Zεeb nakek ε, nye nazokek ye ε ne bot ε di elooba ne etsi ο, ye kwyel elεε é náá, edum ε koŋ ne Zεeb moo é ààkabe dhiiti van sonok, tin, ekek e Zεeb aadi é yii toto. **15** Deenek, etsi é di esa náá, ebuk ε Zεeb di kο bot. Tin, é di di ààbe ne tsi ο, ye tok ne tep ebyen elooba ne tsi. **16** Ye é deenek, ekek nadjεaa é kο esu edum koŋ ne Zεeb, étεp ye needi ekee nazedjεaa mena ne Zεeb ε. Ye aadi é deenek, ne bedha ε Abalaam djas, ààzobe-beak bot ε di elooba ne etsi ο, ye é dοο ne bot ε di eke tο edum ε koŋ ε Abalaam ne Zεeb ο. Abalaam é seeg menabelka djas. **17** Tin, ekwyala leε é náá: «Me eesa náá, wο di bhaab betε ne membyak.» Nye é seeg'enaka sok bhwoob ε Zεeb mot nye nadum koŋ ne ne ο. Ye é Zεeb mot di egomal bot ε zegwye ο, mot di kusel esa ee di ààdi sok ε. **18** Abalaam nabe é ààwa ebwaalel ε le é nyel'e met, nye nawa ebwaalel é tο ghwyil ε Zεeb. Étεp tak ε, nye nadi nye moo «Bhaab betε ne membyak». Ye nasael é dάa Zεeb naloolεε nye é: «Ye é deenek ε, metan me bedha bο aadi.» **19** Eghεŋ tak, Abalaam nabe é nye

moo ne membu ekee sa ye aasa membu dhet. Nye nabe é, nye moo kunaa ne esyee. Eghen nye nadi ebee náá, Saala myel nabe é kwyiid ε, edum ε koj ε le nabe é ààbula bhis. **20** Tin, nye nabe é ààkat ewa ebwaalel ε le ne Zeeb, nye nabe é ààdi esa meso ne ekek e Zeeb. Tin, edum ε koj ε le ne Zeeb naadyeebadjedje nye meghaaz, nye nadi ebulal bhoo ne Zeeb. **21** Nye nadi é ne boo ebwaalel náá, sa Zeeb nakek ε, nye é ne ghwyil esa ye. **22** Dum ne tep tak ε, ye di ekeaa ne Abalaam ko esu ε edum ε koj ε le ne Zeeb náá: «Zeeb naadje nye di epiki.» **23** Mekpa me di kwyala náá: «Zeeb naadje nye di epiki ε» ye nabe é ààkwyalaa ko esu Abalaam nye emet. **24** Tin, ye nabaakwaalaa pe é étep menabelka bot ε Zeeb zedje di epiki o, menabelka bot ε di edum koj ne Zeeb, mot nagomal Ghen'enaka Yezu pak myon o. **25** Nye naka Yezu é esyee é étep edjak ε lena. Nye naagomal nye pak myon, étep edje mena di epiki é mis me.

5 Daa ye di náá, Zeeb eedje mena di epiki é mis me ko esu edum ε koj ε lena ne ne ε, ye é mena dika mos to egwakel ne ne ko esu ε Ghen'enaka Yezu Klisto'aak. **2** Ye é ko esu ε edum ε koj ne Yezu ε mena belaka ze ebela enem ne embεe e Zeeb ee mena dika mos ghin to tak'ak. Ye é étep tak ε mena dika to memyaala me ebwaalel edi ε to duma ε Zeeb. **3** Ebaanyo náá, mena baamyaalaka esok mena dika to mezuk ε. Eteε náá, mena ne guka náá, mezuk ne sa náá mena dika ne zii. **4** Zii ne sa náá mena dika ne ghwyil epyet to mebhawal, da ghwyil epyet to mebhawal esa náá mena dika ne ebwaalel. **5** Bela náá, ebwaalel elenek ààkoo mena. Eteε náá, é ze ε Sisim na Dee ee Zeeb nadjε mena ε,

nye eesa náá, mena dika ne kwyel ne ne to ebhum elyem
bena. **6** Tin, é gheɲ mena nadika mena dinaa ààbe ne
ghwyil ε, é di'enek ε, Klisto nagwye éteɖ bot ε mesyem é
εwala Zεeb naleε ε. **7** Tin, elyel náá, mot myaal esyee éteɖ
so mot, ye nakoozodi náá, so tak é mot epiki. Deenek, mot
ε ne ghwyil ebela meghaaz me egwye éteɖ mot di esa
enem esa ɔ. **8** Tin, Zεeb naatel dáa nye di ekwyel mena ε:
Klisto nagwye kɔ esu ε lena ε, é gheɲ mena nadika mena
dinaa bot ε mesyem ε. **9** Dáa ye di náá, ye é kɔ esu buwa
nyel'ε ε, mena moo nenak ε bot ε epiki é mis me Zεeb,
ye é éteɖ tak ε di náá, nye aabaatsik mena si ebuk ε le.
10 É gheɲ mena nadika mena dinaaka bot ε mebhuka ε
Zεeb ε, nye naabulal egwakel ne nena dum ne esyee ε
mɔn'ε. Nenak, dáa ye di náá, mɔn'ε é ne tsik ε, ne náá,
nye eebulal egwakel ne nena ε, nye waatsik mena. **11**
Ye tok yenek ne yenek, mena epebaamyaalaka ne Zεeb
dhaa nyel, nyey é mot nanεεg mena to egwakel ne ne kɔ
esu ε Gheɲ'enaka Yezu Klisto ɔ. **12** Dáa ye di náá syem
nani kɔ eko ε bɔs ε, kɔ esu ε mot ngot, Adam, da syem
εzedjoo esyee kɔ bɔs ε, deenek ε esyee nakazεbela bot
djas, etεε náá, bot djas naasyem. **13** Esok ne Zεeb ne dje
etsi ne Moiiiz, syem nadi é ye moo kɔ bɔs. Tin, dáa etsi
nadi ye dinaa ààbe tak ε, Zεeb nabe é ààdi ebee mesyem
me bot ε bɔs. **14** Bela náá, kana é gheɲ Adam kekum é
gheɲ ε Moiiiz, esyee nabe é ne ghwyil kɔ bot djas dɔɔ ne
bot ε nadi ààsyem dáa Adam mot nadi ààlooba ne sa Zεeb
naleε nye ε. Adam nabe é mbaɲa-mbaɲa mot nadi egoka
ne ezye ɔ. **15** Tin, εdjak ε Adam tok ne ghwyil εdi tyee
wat ne ekεε enem ne embεε ee Zεeb zedje mot, mot ààsa

mesa ε. Ye é tséetse náá, zukamwaa ne bot naagwye kɔ
 esu ε edjak ε mot ngɔt. Tin, enem ne embée ee Zεeb nadjε
 mena kɔ lo ε Yezu Klisto ε naatsik bot εbuepe tɔ edjak
 ε lɔɔ. **16** Deenek, ekεε ε Zεeb di edjε ε, ye tok tyee wat
 ne syem mot ngɔt nasa ε. Syem ε Adam naasa náá, Zεeb
 kwyosal bot ε bɔs ndjε sɔs. Tin, ekεε Zεeb nadjε bot, bot
 ààsa mesa ε, ye naasa náá, nye nàkwyosal be ndjε sɔs, ye
 nakoozodi náá be é ne betε ne mesyem. **17** Ye be náá,
 syem mot ngɔt naasa náá, esyee di ne ghwyil kɔ bot ε
 bɔs ɔɔ, tin, kɔ esu ε tsik mot ngɔt Yezu Klisto, bot eebela
 enem ne embée εbuepe ne ekεε epiki di esa náá, bot di
 sama ne Yezu Klisto ε. **18** Nenak, syem e mot ngɔt Adam,
 eesa náá, bot djas kwyeselaa ndjε sɔs, ye é tyee wat, ne
 mesa me epiki me mot ngɔt Yezu Klisto nasa náá bot ε
 bɔs djas di bot ε epiki ne edjε be tsik ε. **19** Dáa mot ngɔt
 nadi ààlooba é, ye naasa náá, betε ne bot ni tɔ mesyem,
 deenek, elooba ε mot ngɔt nalooba é, ye eesa náá, betε ne
 bot di bot ε epiki é mis me Zεeb. **20** Eghεη etsi natuula é,
 mesyem naabaaze bu. Tin, edi mesyem di ebu é, enem ne
 embée e Zεeb epebu dhaa tyε. **21** Tin, dáa mesyem natel
 ghwyil'ε tɔ esyee ε, ye é deenek ε enem ne embée e Zεeb
 di etel ghwyil'ε tɔ epiki, étεp edjε mena tsik na kɔm-kɔm
 kɔ esu ε Yezu Klisto Ghεη'enaka. (aiōnios g166)

6 É di'enek, bot aakake tin dáa? Ye goka é bot gyee tɔ
 mesyem etεε náá enem ne embée e Zεeb neebu dhaa
 tyε? **2** Ye aanàkwaasael deenek, menabelka bot ε di náá,
 mena naazeduska tɔ tsik mesyem ɔ, «haaa» étεp yé mena
 di baakwyelka esik tɔ tsik mesyem? **3** Bi ààgu náá, é
 ghεη mena naduwaka Zεeb ε, menabelka djas nabe é,

mena mooka mot ngɔt nɛ Yezu Klisto? Ye kwyɛl ɛlɛɛ ɛ nǎǎ, mena naazegwyɛka sama nɛ nɛ. **4** Dum nɛ ɛduwa Zɛɛb'enek, mena naagwyɛ, delaa sama nɛ Klisto. Etɛɛ nǎǎ, tyee wat nɛ dǎa duma Sɛɛg nasa nǎǎ, Klisto gom pak myon ɛ, deenek ɛ, menabelka pe aabaake tɔ tsik na bes. **5** Tin, yɛ bɛ nǎǎ, mena nadika ɛ mot ngɔt nɛ nɛ tɔ kɔkɔ mbi ɛsyee ɛ lɛ ɔɔ, mena aabaadika ɛ mot ngɔt nɛ nɛ tɔ mbi ɛgom ɛ lɛ pak myon. **6** Bot goka ɛ nɛ ɛgu ɛnyɔɛpe nǎǎ, mena tokapɛ mbi bot ɛ mena nadika kpaambel ɔ. Mena naazegwyɛka, mbema ɛ mɛlaaba sama nɛ Klisto. Etɛɛ nǎǎ, tsik epuud mena nadika nɛ yɛ ɛ neegwyɛ. Tin, mena needi àabaadika ekwom mesyem. **7** Etɛɛ nǎǎ, mot nagwyɛ sama nɛ Klisto ɔ, nyɛ moo ɛ nyɛ eezedjɛaa di epiki, nyɛ naazepɛkaa tɔ mesyem. **8** Yɛ bɛ nǎǎ, mena eezegwyɛka sama nɛ Klisto ɔɔ, tin, mena ɛ nɛ ghwyil ɛdi nɛ ɛbwaalel nǎǎ, mena waadika pe nɛ tsik sama nɛ nɛ. **9** Mena nɛ guka ɛnyɔɛpe nǎǎ, Klisto naazegomlaa pak myon, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛbaagwyɛ. Tin, ɛsyee tokapɛ nɛ ghwyil kɔ lɛ. **10** Klisto nagwyɛ ɛ gwyɛa sok wat ɛtɛp ɛsaab ghwyil mɛbwala mɛ mesyem mɛ bot ɛ bɔs. Tin, nenak yak nyɛ moo ɛ nɛ tsik kɔ ɛsu ɛ Zɛɛb. **11** Ye ɛ tyee wat nɛ biyɔ, beeka nǎǎ, sok bhwoob mesyem, bi ɛ dǎa bot ɛ zegwyɛ ɔ. ɛ di'enek, guka nǎǎ, bi ɛ nɛ tsik ɛ mis mɛ Zɛɛb, kɔ ɛsu ɛgwakel nɛ Yezu Klisto. **12** Sa mesyem ààbela ghwyil kɔ mɛnyel men di nǎǎ, yɛ aaboodi ɛ gwyɛ ɛ, sa bi ààlooba nɛ egwyɛs e epuud bin. **13** Sa bi ààbaawa ekyes mɛnyel men tɔ mesyem, etɛɛ nǎǎ, yɛ ɛzɛkɛwa bin tɔ ɛbiyo. Tin, djɛka Zɛɛb mɛnyel men djɛa wat dǎa bot ɛ zegom pak myon ɛtɛp ɛbula tɔ tsik ɛ. Bi goka ɛ nɛ ɛdje

menyel men djas to mesa me éter esa mesa me piki. **14** É di'enek, mesyem aanàbaadi ne ghwyil kò len, etee náá, bi tokape si bhel etsi, bi moo é to enem ne embée e Zeeb. **15** Ye é yé? Ye é náá, mena é ne ghwyil e saka mesyem etee náá mena tokape si bhel etsi, mena mooka é to enem ne embée e Zeeb é? Ye aanàkwaasael deenek! **16** Bi ne gu enyøepe náá, bi é dje menyel men ne mot náá, nye kòk kò len o, bi aakadi é ekwom mot bi di elooba ne ne o. Ye be náá, syem é di ekòk kò len o, ye waadul bin to esyee. Ye kabe náá, Zeeb é di kòk kò len o, nye waadje bin tsik epiki. **17** Djhoobulalka bhoo ne Zeeb etee náá, biyo bot e nadi kpaambel bekwom e mesyem o, bi moo mos é elooba ne lyem wat ne melyo me nadjεaa bin e. **18** Bi tokape bekwom e mesyem, bi moo é bot e di esa mesa me di náá, ye é yii epiki e. **19** Me kalii wak é dāa bot djas di elii é, etee náá, bi àadyeebanyo emet mesuk me etep. Eghen sok, bi nabe é bi naawa elyem bin «dòkò» to ekwom e mesa me edhuud ne yii ebiyo di edis egwakel pak biyo ne Zeeb. Ye é dāa mos, bi goka é ne ewa elyem bin djas «dòkò» to ekwom e mesa me epiki, éter bi needi to tsik na dεe. **20** Eghen bi nadi ekwom e mesyem e, esa mesa me epiki nabe é àadi edjoak bin. **21** Tin, bi nakabela yé, é sok bi nadi esa ee esa di edje bin syen mos'aak? Esa binek dul bot e to esyee! **22** Nenak yak, bi moo é peka si bhel mesyem, bi moo é to mesa me Zeeb. Tin, sa bi bela é, ye é tsik na dεe, éter ebela tsik na kòm-kòm bhii tak. (aiōnios g166) **23** Etee náá, efute mesyem e ye é esyee. Tin, ekee yii toto Zeeb di edje e, ye é tsik na kòm-kòm to egwakel ne Yezu Klisto Ghen'enaka. (aiōnios g166)

7 Bɔn nyɛɛg, bi nɛ gu ɛnyɔɛpɛ sa mɛ di ekwɛl ɛlɛ bin ɛ, etɛɛ nɔ́á bi nɛ gu etsi. Bi nɛ gu nɔ́á, etsi bela ghwyil kɔ mot ɛ, é sok di nɔ́á mot dinaa nɛ tsik ɛ. **2** Djhoopokonɔ́ka geka moma ɛbá: etsi ɛbá ke é nɔ́á, moma di bhaada nɛ ngom ɛ, é sok ngom di nɔ́á, nyɛ dinaa nɛ tsik ɛ. Tin, yɛ kabe nɔ́á, ngom eegwɛ ɔɔ, nyɛ tokapɛ si bhel etsi ɛbá. **3** Nyɛ bela dhiiti motom sis ngom dinaa nɛ tsik'ɔɔ, nyɛ aakadjóoaa é moma mɛzɔ. Tin, ngom ɛgwɛ ɔɔ, nyɛ moo é pɛka si bhel etsi ɛbá. Deenek, nyɛ é nɛ ghwyil ɛdi mwa dhiiti mot ààbɛ nɔ́á, nyɛ sa é ɛzɔ. **4** Ye é tyee wat nɛ biyɔ bɔn nyɛɛg bam, dum nɛ etsi, bi moo é bi eezegwɛ etɛɛ nɔ́á, bi é mot ngɔt nɛ nyel ɛ Klisto. É di'enek, bi moo é bot ɛ mot sis, mot nazegom pak myɔɲ étɛp mena neesaka enɛm esa é mis mɛ Zɛɛb ɛ. **5** Etɛɛ nɔ́á, é ghɛɲ mena nadika mena dinaa ekeka tɔ ekwosak epuud ɛ, etsi naasa nɔ́á, embee mɛkwosak mɛ esyem wyis kel. Mɛkwosak mɛ esyem tak nadi esa mɛsa tɔ mɛnyel mena. Etɛɛ nɔ́á, yɛ neewa mena tɔ tsik ɛsyee. **6** Nenak mena moo é pɛka si bhel etsi, etɛɛ nɔ́á, mena naazegwɛka kɔ ɛsu ɛ sa nadi eke nɔ́á, mena dika ekwom ɛ. Menaka é nɛ ghwyil ɛkabaasa mɛsa mɛ Zɛɛb tyee sis, nɛ ghwyil Sisim na Dɛɛ, ààkabaabɛ dɔ́a yɛ nadi esesaa é ghɛɲ sok tɔ bɛmɛkana mɛ etsi di nɔ́á, yɛ eezehola ɛ. **7** É di'enek, bot aakake tin dɔ́a? Etsi ɛ esyem e? Ye aanàkwaasael deenek! Etɛɛ nɔ́á, yɛ é dum nɛ etsi ɛ mɛ di egu sa di syem ɛ. Deenek, yɛ é pe di é di nɔ́á tsi nabe é ààlɛ nɔ́á: «Sa wɔ ààwɛɛb sonok», pe mɛ nabe é ààgu syem di edjóoaa ɛwɛɛb ɛ. **8** Tin, mesyem pyet é kɔ metiɲ, étɛp esa nɔ́á mɛ di nɛ membi mɛ embee mɛkwosak djas. Etɛɛ nɔ́á, etsi é pe di ààbɛ ɔɔ, pe syem

é sa wat di náá ye eezegwye. **9** Egher na mwa, é sok
 etsi nadi ààbe é, me nadi é ne tsik. Dáa metinj nakazyé é,
 syem eebela di. **10** Mam eezegwye: Metinj sa nabe náá, bot
 aatsak ne ye é, ye nakadul mam é pe ze esyee. **11** Etee náá,
 mesyem eebela ze ekoo é me. Nye koo me dum ne metinj.
 Kó esu e metinj me tak e me zegwye mos'aak. **12** Deenek,
 etsi é dee, tin metinj, ye é piki, ye é dee, ne nyo. **13** Metinj,
 sa nadi náá ye é mbee sonok e, ye moo ne nam mos é
 esyee? Ye aanàkwaasael deenek! Ye é mesyem é nakus tep
 tak. Syem eelyaal ne tseetse sa nye di é. Mesyem pyet é kó
 sa di enyoepe e étep ye neegó me. Ye é deenek e metinj
 nasa náá, mena guka náá, esyem é mbee sonok dhaa tye.
14 Mena ne guka náá, etsi é etep Sisim. Tin, mam é mot
 epuud, me naazebomsaa tyee kwom mesyem. **15** Me ààgu
 sa me di sa é, etee náá, me ààsa sa lyem'am di ekwos e.
 Tin, me sa é, sa me di ebhina e. **16** Ne tseetse ye be náá, me
 sa é sa di náá lyem'am ààkwyel oo, me eemyaal etsi, tin,
 me ne gu náá, etsi ne nyo. **17** Nenak, ye tok mam di esa
 deenek, ye é syem di to lam é di esa deenek. **18** Etee náá,
 me ne gu náá, ye tok ne sa menyo di to lam, me lii deenek
 é dum ne epuud bam. Ne tseetse, ekwosak esa sa di enyo é
 to lam, tin, me ààbela ghwyil esa ye. **19** Etee náá, me ààsa
 enem esa ee me di ekwyel esa e, tin, me sa é etep ebiyo ee
 me di ààkwyel esa e. **20** Ye be náá, me sa é, sa lyem'am di
 ààkwyel oo, ye tok mam di esa deenek. Ye é syem di to
 lam é di esa deenek. **21** Tin, mam mot di ekwyel esa enem
 esa o, me ne dyeebabee ghwyil syem'ak to lam, é gher me
 di ekwyel esa enem esa e, me zobela ghwyil esa embee
 mesa. **22** Bela náá, to bum lyem'am, me ne dyeebamyala

ne etsi e Zeeb. **23** É di'enek, me epebee náá, pe to nyel'am, ye é ne dhiiti etsi sis di to zyaala ne etsi esiiza bam di ekwyel e. Tsi tak di esa náá, me di kwom etsi esyem di to lam e. **24** «Haa» kpaa-ghon ne nam! Eze aapek me ne nyel'ak di edul me pe ze esyee e? **25** Djhoobulalka bhoo ne Zeeb ko esu e Yezu Klisto Gheh'enaka! Deenek, me é to mesa me etsi e Zeeb ko esu e esiiza mam. Tin, to egwyes epuud, me é kwom etsi mesyem.

8 Étep tak e di náá, bot e di mos sama ne Yezu Klisto o, tokape ne ndje sos. **2** Etee náá, dum ne Yezu Klisto, tsi Sisim di edje tsik e naazepek me to ekwom e tsi mesyem ne esyee. **3** Zeeb naasa esa ee di náá etsi e Moiiz nabe é ààbe ne ghwyil esa e, etee náá, epuud ne sa elete. Nye naadhis mon'e ne nyel epuud dāa menabelka bot e mesyem, etee náá, nye neepék mena to mesyem. Ye é deenek e, Zeeb nawa é fey mesyem nadi to menyel me bot e. **4** Zeeb sa deenek é etee náá, mena needika ne ghwyil eke dāa e etsi di elée e. Deenek, mena aanàkabaake to tsik epuud, tin, mena aakake é ne ghwyil e Sisim. **5** Deenek, bot e di eke to ghwyil epuud o, be sa é mekwosak me epuud. Tin, bot e di eke to ghwyil Sisim o, be sa é mekwosak me Sisim. **6** Mot e di eke si ghwyil epuud oo, ye dul nye é é ze esyee. Tin, mot e di eke si ghwyil Sisim oo, ye dje nye é tsik ne egwyem. **7** Etee náá, bot e di eke si ghwyil ekwosak epuud o, be é bot e mebhuka e Zeeb, be ààlooba ne etsi e Zeeb, be tok ne ghwyil elooba ne etsi é tak. **8** Bot e di eke si ghwyil epuud o, Zeeb tok ne ghwyil emyaala ne noo. **9** Ye kabe biyo o, bi ààke si ghwyil epuud, bi ke é si ghwyil Sisim, etee náá, Sisim Zeeb eebe di to len.

Tin, mot di ààbe ne Sisim ε Klisto ɔ, nye tok ngbe Klisto.

10 Ye nakoozodi náá klisto é tɔ len, menyel men aaboodi é gwyε kɔ esu ε mesyem. Tin, Sisim é di dje bin tsik, etεε náá, Zεeb naazesa náá, bi djeaa di epiki é mis mε. **11** Ye be náá Sisim mot nagomal Yezu pak myonj é tɔ len ɔɔ, tin, Zεeb mot nagomal Klisto pak myonj ɔ, nye aabaadjε tsik é menyel men nazegwyε ε, kɔ esu ε Sisim'ε zebe di tɔ len ε. **12** É di'enek, bɔn nyεεg, ye be náá, bis é ne kola yibɔ, ye tok kola epuud etεε náá, bis neekε tɔ ekwosak epuud. **13** Etεε náá, bi é di tɔ mεkwosak epuud ɔɔ, bi é waagwyε. Tin, dum ne ghwyil ee Sisim di edje bin ε, bi é waakwak embee mεfulu di tɔ menyel men ε, bi aadi é ne tsik. **14** Bot djas di edjeedel ne Sisim Zεeb ɔ, be é bɔn ε Zεeb. **15** Etεε náá, Sisim bi bela é, ye tok Sisim di ewa bin tɔ ekwom ne ebaadjε bin bwoo. Deenek, Sisim bi nabela é nasa náá, bi di betεte bɔn Zεeb, ye é kɔ esu ε Sisim yenek é mena di eben gwood étεp etsim: «Abha!» Ye kwyel elεε é, «Saag'am!» **16** Sisim Zεeb nye emet epelyaal ne tsεetse ne sisim yenaka náá, mena moo é betεte bɔn ε Zεeb. **17** Deenek, dáa ye di náá, menaka é bɔn be ε, mena pe é bɔn ε lyak! Ne tsεetse menaka é bɔn ε lyak ε Zεeb, menaka é bɔn ε lyak sama ne Klisto. Etεε náá, mena zukeka sama ne ne ɔɔ, mena aabaadika é sama ne ne tɔ duma ye. **18** Mε bee é εke ε mezuk mε mena di ezukeka mos'aak, ye aanàdi tyee wat ne duma Zεeb aalyaal mena djεmen ε. **19** Bhwak djas é lyem pε eko é bhwood ewala ee Zεeb aalyaal duma bɔn be ε. **20** Etεε náá, bhwak djas naazeni si bhel mεze mε di ààval sonok ε. Ààbe náá, ye nakwyel edi deenek é ne ekwosak ε le met. Ye é kɔ esu ε mot nawa

nye si bhel'e ɔ. Bela náá, ye dinaa ne ebwaalel. **21** Etee náá, esa ee Zeeb nakus djas e waapekel si bhel mebwala me nazesaab ye ne ewa ye to ekwom e. Tin, bhwak djas aabela di to duma mepeka sama wat ne bon e Zeeb. **22** Mena epeguka náá, dɔɔ ne dwoo pan mos'ak, bhwak djas e pesim, ne ezuk dɔ́a moma di egwak ebel e. **23** Ye tok bhwak ne bhwak di ezuk. Ye é dɔɔ ne menabelka, bot e nazeBELa Sisim dɔ́a ekee meken to mekee me Zeeb nakék e, mena epebaasimka to elyem bena. Deenek, menaka é to bhwood náá, Zeeb sa náá, mena dika betete bon be, da nye é pek menyel mena. **24** Etee náá, mena naazelBELa tsik, ye é tsik tak é di edje mena ebwaalel. Ye be náá, bot e epebee sa dinaa bot e ne ebwaalel ne ye ɔɔ, yenek tokape ebwaalel. Ye é eze baadi ne ebwaalel ne sa nye di ebee e? **25** Tin, ye é be náá, menaka é ne ebwaalel ne sa dinaa mena àabeeka ɔɔ, mena waawaka zii é bhwood. **26** Ye é tyee wat ne Sisim. Sisim epebaakwyee mena, etee náá, menaka é ne elete. Mena àaguka edjaala dɔ́a mena di egoka e. Tin, Sisim nye é met epedjaala Zeeb étep'ena etɔla ne mekpa me di náá, mot tok ne ghwyil elii e. **27** Tin, Zeeb mot di ebee to ebhum elyem e bot ɔ ne gu sa Sisim di ekwyel ewaab e. Etee náá, Sisim epedjaala Zeeb étep bot e di edum koɲ ne Zeeb ɔ, dɔ́a nyey Zeeb di ekwyel e. **28** Mena ne baaguka náá, esonok djas é enyɔpe étep bot e di ekwyel Zeeb ɔ, bot e nye nadjóo to ekwosak e le ɔ. **29** Etee náá, Zeeb naazegu be, nye naabaazesa náá, be noɲel ne mon'e, etee náá, mon'e tak needi mon medjoak me bete ne bon nyeg. **30** Bot e di náá, Zeeb naazesée be ɔ, nye naadjóo be. Bot e nye nazedjóo ɔ, nye naazedje be di

epiki é mis me, ne ebaasa náá, be bela di to duma ye. **31** Mena aakabaake dáa? Ye be náá, Zeeb é pe yenabel kyee o, eze aabaadi ne ghwyil ekwak mena? **32** Nyey mot di náá nye nabe é ààsa náá mɔn'e Yezu di ngbe met o, nye naaka nye buwa ko esu e menabelka djas. «Haa» dum ne mɔn'e, nye aadi ààdje mena esonok djas to enem ne embée be dáa? **33** Eze aapit bot e Zeeb nazesée o? Mot tok, etee náá, ye é Zeeb e di eke ne bot e nye nasée o náá, be é bot e epiki. **34** Eze di ne ghwyil ewa be é feɲ? Mot tok, etee náá, Yezu Klisto é mot nagwye da gom bhis esyee o. Nye é pe mbɔ eghen e Zeeb, nye epedjaala ko esu e lena. **35** Eze di ne ghwyil ebek mena ne kwyel e Klisto? Ye é ne ghwyil edi mezuk e, ghoɲ e, metiiga, za, eduuba e, etep di ne ghwyil egó bot e, neghu esyee? **36** Ekwyala lee é náá: «Ye é ko esu e lo e, mena di é mewala djas seeba e esyee, be kabee mena é tyee Etaa be di edul étep ketsakaa e.» **37** Tin, mena naazekwakeka etep binek djas boo kwaka, ko esu e mot nazekwyel mena o. **38** Ne tseetse, me ne guka náá, dhiiti sonok tok ne ghwyil edis kwyel Zeeb di ne ye ne nena e: Ye nakoozodi esyee neghu tsik, ye nakoozodi efofop, ye nakoozodi bedhiiti ekukuma, neghu membi me mebwala me di pe to gwoo o, ye nakoozodi etep e mos neghu etep e djemen, **39** ye nakoozodi esa e mebwala me di to gwoo neghu pe si bɔs e, ààkobe-beak sa wat nakusaa-kusak e, ye tok ne sa wat di ne ghwyil e wa ndje to kwyel di pak bis ne Zeeb e. Zeeb naalyaal mena kwyel tak ko esu e Yezu Klisto Ghen'enaka.

9 Sa me aalee é, ye é etseetse, me ààlee etsal, etee náá, me é mot e Klisto, Sisim na Dee epelyaal to esiiza bam náá,

me lee é sa di tseetse e. 2 Lyem'am é ne boo ghoŋ dhaa
tye, ne pel wat di náá ye ààsi e. 3 Ne tseetse, ekwosak e
lam é náá, mam emet bela ekelok e Zeeb, me neebeka ne
Klisto étep me neesa sa di enyo dum ne bòn nyeg bam,
bot e mbyak'am. 4 Bòn nyeg bam tak é, bot e mbyak
Yisalael. Zeeb naasa náá, be di bòn be, nye naalyaal be
duma ye. Nye naasa ebheŋ ne nɔɔ, nye naadje be Etsi. Nye
naalyaal be dáa be di egoka ne eduwal nye e, nye naadje
be ekek. 5 Be nadi é bòn bedha e bebhaab Zeeb naloozesé
ɔ. Dɔɔ ne Klisto pe, tyee mot, nye nabyel é tɔ lɔɔg bedha
bebhaab bot e mbyak binɔk. Nyey mot di Zeeb kɔ esonok
djas ɔ, beta náá, duu di ne ne kɔm-kɔm. Amen. (aiŋ g165) 6
Ye ààkwyel elee náá, mekpa me Zeeb ààkaval. Etee náá, ye
tok bot di kɔ kyee dik Yisalael djas ɔ, di bòn bedha bhaab
mot nadi edjóoaa Yisalael ɔ. 7 Deenek, bòn Abalaam djas
tok bòn nadus tɔ mɔ'e ɔ, etee náá, Zeeb natee ne Abalaam
e náá: «Ye é dum ne Izak e, wɔ aabela bedha me nakek wɔ
e.» 8 Ye kwyel elee náá, ye tok bòn di ebyel dáa bot di ezye
ne ebyel ɔ di bòn e Zeeb, ye é bòn nabyel dáa Zeeb nakek ɔ
di ebeea dáa betete bedha. 9 Etee náá, mekpa me ekek e
Zeeb natee é náá: «É ewala bot di'ak, é mbu di ezye yenek,
me aabula wak, me aabela é, Saala eezebya mɔn motom.»
10 Ye ààpasik tin, dhjoobaataalaka ne Lebeka, mewas me
nabe é bòn seeg ngɔt, seeg'ɔɔ tak nabe é Izak bhaab'enaka.
11 Ye nabe é mewas e Lebeka bebá binɔk dinaa ààbyel, be
nabe é be dinaa ààsa enem esa, ààsa ebiyo é gheŋ Zeeb
nalii ne Lebeka e, etee náá, ekek be needi kɔm-kɔm. 12
Ekek e tak see é tɔ ekwosak e le, ne ndjóoel nye di edjóo
bot e, ààbe kɔ esu e mesa me bot di esa e. Tin, nye nake

ne Lebeka é náá: «Mòn megwyak mō aadi é mot-mesa me mōn aabōoba nye ɔ.» **13** Dáa, ekwyla di elɛ é náá: «Me eetó Zakōb, me eebet Ezau.» **14** É di'enek, mena aakake tin dáa? Zɛb tok piki? Ye aanàkwaasael deenek! **15** Tin, nye eezɛke ne Moiz náá: «Me waagek ghoŋ ne mot lyem'am aakwyel náá, me gek nye ghoŋ ɔ, nɛghu ekwyɛg mot di náá lyem'am aakwyel náá, me kwyɛg ɔ.» **16** Deenek, ye tok ekwosak ɛ mot, ààkobe-beak ne ghwyil mot, ye é ne ekwosak ɛ boo lyem ghoŋ Zɛb nyɛy ɛmet. **17** Zɛb nalɛ ne mekoozi me dik Ezipte tō ekwyla ɛ náá: «Me nasa náá, wō di mekoozi ɛ, etɛ náá, dum ne nō, me neelyaal mebwala mam, éteɔ din ɛ lam negek kō eko ɛ bōs djas.» **18** Deenek, Zɛb ne gek ghoŋ ne mot lyem'e di kwyel náá nye gek nye ghoŋ ɔ, é sok nye di ekwyel ɛ, nye ne sa náá mot lyel lyem. **19** Wō é ne ghwyil eke ne nam náá: «Éteɔ yé, Zɛb di ebaadul mena melō? Deenek, eze aakoodi ne ghwyil emaad lyem sok ekwosak elɛ?» **20** Wōy, wōy é yō zɛ, wōy mot epuud, éteɔ wō neesuu meso ne Zɛb? Bhe dyak nedji mot name ye ɔ ɛ náá: «Éteɔ yé wō me me dáak e?» **21** Mot di emɛ mebbe me dyak ɔ, nye é ne ghwyil emɛ sa nye di ekwyel ɛ ne pōtō dyak. Deenek, ne pōtō dyak tak wat, nye é ne ghwyil emɛ mebbe me dyak e ghoŋ nɛghu mebbe dyak ee bot di ebe melu me djas ɛ. **22** Tin, dáa Zɛb nadi ekwyel é elyaal ebuk ɛ lɛ, ne mebwala me. Bela náá, nye naadyeebamaad lyem kō ɛsu ɛ bot ɛ nadi egoka ne ebuk ɛ lɛ, bot ɛ nadi egoka ne ɛsyee ɔ. **23** Tin, nye nabaakwyel ɛ lyaal ɛ dáa mekas me di eval ɛ ne bedhiiti bot ɛ. Bot ɛ nye di ne boo lyem ghoŋ ne nōɔ ɔ, bot ɛ nye naloozeséɛ éteɔ be neebela di tō mekas

me ɔ. **24** Bot ε tak é menabelka, menabelka bot ε nye nadjóo ɔ, ààkabe tɔ sama eYuda ne eYuda, ye é, dɔɔ ne tɔ sama bot ε membyak mesis. **25** Ye é dɔ́a nye nalεε tɔ mekana me ngoolel-mekpa Oze ε: «Bot ε nabe náá, be tok bot mbyak'am ɔ, me aakadjóo be ε, bot ε mbyak'am, bot ε mbyak me nadi ààkwyel ɔ, me aakadjóo be ε, bot ε me di ekwyel ɔ. **26** Tin, edi be nake ne nɔɔ náá: “Bi tok bot ε mbyak'am ɔ”, be aakadjóoaa ε bɔn ε Zεeb di ne tsik ɔ.» **27** Deenek, ngoolel-mekpa Izayi pe ye kyee, nye nadi etuud dum ne bot ε mbyak Yisalael ε náá: «Ye nakoozodi náá, bot ε mbyak Yisalael nadi é ebuεpe dɔ́a besye engwoob boo dii mesɔn ɔ, ye é ba bim bot pak bot aalik ɔ é kwaabela tsik, **28** etεε náá, sa Gheη nake náá, nye aasa ε, nye waasa ye djas ghal-ghal kɔ εko ε bɔs.» **29** Ye é dɔ́a Ezayi nazeloolεε ε: «Ye é pe di é ààdi náá, Gheη Sabhaɔ nabe é ààlik mena ba beɔha ɔɔ, pe bot moo é dɔ́a ghaada Sodɔm, Pe bot ε tyee wat ne ghaada Ghomɔɔd.» **30** Mena aakeka dɔ́a? Bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ nabe é ààdi esaa náá, be di bot ε epiki é mis me Zεeb. Tin, Zεeb naabee be dɔ́a bot ε epiki kɔ esu edum ε koη ε lɔɔ ne Zεeb. **31** Bela náá, bot ε mbyak Yisalael, bot ε nadi esaa náá be di bot ε epiki é mis me Zεeb dɔ́a Etsi di elεε ε, be nabe é ààbela ye. **32** Be nadi ààbela ye éteε yé? Etεε náá, be nabe é ààdi esaa náá, be di bot ε epiki é mis me Zεeb kɔ esu edum koη ε lɔɔ ne ne. Be nadi egek ε náá, be aadi é epiki bot dum ne mesa mɔɔ. Be eekɔa é εkok ε di esa náá, bot bema εbek ε. **33** Ekwyala lεε ε náá: «Beeka, me eewa tɔ ghaada Siyɔn, εkok ε di esa náá, bot bema εbek ε, bat

ekok di ekwyesal bot ε. Tin, mot di edum koŋ ne ekok ε tak ɔ, nye aanàkwaadhuselaa.»

10 Bɔn nyεεg bam, ekwosak ε lyem'am ne mendjaala mam pe daa Zεeb kɔ esu ε bot ε mbyak eYuda é náá, be bela tsik. **2** Ne tsetse, me é ne ghwyil edi tyaa-ses edi yɔɔ náá, be ne sa zii tɔ esa mesa me Zεeb. Tin, zii esa mesa me Zεeb tak ne bu edjak tɔ tak. **3** É di'enek, be nabe é àànyɔ etiibal dāa Zεeb di esa náá, mot di mot epiki é mis me ε. Tin, be naasa yɔbɔ mepek me edi epiki e bot ne meghwyil mɔɔ met. É di'enek, be nabe é ààlooba ne dāa Zεeb di esa éteɖ mot needi mot epiki ε. **4** Eteε náá, etuula ε Klisto nabe é esik ε Etsi ε Moiiɖ, éteɖ bot djas di edum koŋ ne Zεeb ɔ needjeaa di epiki é mis me Zεeb. **5** Beeka sa Moiiɖ nakwyal dum ne dāa mot di egoka ne esa éteɖ nye needi mot epiki dum ne etsi ε: «Mot di eke dāa metiŋ me etsi di eleε ɔ, nye aadi ne tsik kɔ esu ε tak.» **6** Tin, gwakeka dāa ye di ekeaa, éteɖ mot needjeaa di epiki kɔ esu ε edum ε koŋ ne Zεeb ε: «Sa wɔ ààke tɔ lyem'ɔ náá: Eze aabyet tɔ gwoo?» Ye kwyeɓ é, esil Klisto kɔ eko ε bɔs. **7** Sa wɔ ààke-keak tɔ lyem'ɔ náá: «Eze ààsul tɔ guk di ààbe ne esik ε?» Ye kwyeɓ eleε é, ekewyisal Klisto pak myoŋ. (**Abyssos g12**) **8** Ye lee yé? Ye lee é náá: «Mekpa me Zεeb é eezekunaa ne nɔ, ye é pe tɔ nuub'ɔ, ne tɔ lyem'ɔ.» Mekpa me tak é bhaadal edum ε koŋ ne Zεeb ee bis di egoola ε. **9** Deenek ye be náá, pe tɔ nuub'ɔ wɔ eemyaal é mis me bot djas náá, Yezu é Gheŋ ɔɔ, ye be náá, wɔ eemyaal ne lyem'ɔ wat náá, Zεeb naagomal nye pak myoŋ ɔɔ, wɔ aabela tsik. **10** Eteε náá, bot dum koŋ ne Zεeb ε tɔ lyem. Tin, Zεeb dje mot di epiki ε, nye di edum koŋ ne ne ɔ. Ye é ne nuub ε

mot di emyaal edum ε korj ε le ne Zeeb, da Zeeb é etsik nye. **11** Ekwyala lee é náá: «Mot aadum korj ne Zeeb o, nye aanàkwadhuselaa.» **12** É di'enek, ye tok ne mbek pak bot ε mbyak eYuda ne bot ε mbyak eGhelek. Etee náá, bɔɔ djas djoo é Ghej ngot, nye sa enem esa be é ne bot djas di edjoo nye o. **13** Tin, ekwyala lee é náá: «Mot di edjoo din ε Ghej o aabela tsik.» **14** «Haa» be aakodjoo nye dáa, ye be náá, be ààpadum korj ne ne o? «Haa» be aadum korj ne ne dáa, ye be náá, be ààpagwak bot é lii dum ne o? «Haa» be aagwak bot é lii dum ne ne dáa, ye be náá, ye tok ne bot ε di elii dum ne ne o? **15** Tin, be aakogoola ye dáa? Ye be náá ye tok ne mot lwomaa éter tak o. Ye é dáa ekwyala di elee náá: «Enem, ne mebo me bot ε di egoola embée mebhaadal o!» **16** Tin, bot djas nabe é ààlooba ne Mbée Bhaadal. Ngoolel-mekpa Ezayi naake náá: «Ghej, eze myaal Mbée Bhaadal bis goola ε?» **17** É di'enek, guka náá, edum ε korj ne Zeeb dus é to egwak Mbée Bhaadal nagoolaa ε. Tin, Mbée Bhaadal tak é mekpa ε Klisto. **18** É di'enek, me é tin edji náá, eYuda nabe é ààgwak bhaadal tak e? Tin, ye be é, be naagwak o! Ekwyala lee é náá: «Tuud bengooel ε mekpa ε Zeeb naagek ko eko ε bɔs djas, mekpa mɔɔ naadjala ko eko ε bɔs djas.» **19** Me epebaadji náá, bot ε mbyak Yisalael nabe é àànyo emet lo meso me tak e? Tin, pookogwakeka dáa Moiiz nayala ε: «Zeeb ke é, me aasa náá, bi di ne mbee lyem ne bot ε di ààkodi bot ε tete mbyak o, me waabesal bin náá, bi di ne ebuk ne bot ε mbyak di ààbe ne metselal o.» **20** Ezayi naabalazeke náá: «Zeeb ke é náá: Bot ε nadi ààsaa me o naabela me, me naatel nyel'am ne bot ε nadi ààwaab dhiiti sonok ne nam

o.» **21** Tin, kɔ ɛsu ɛ bot ɛ Yisalaɛl, Zɛɛb naabaake náá: «Mɛlu djas, mɛ naabɛɛ mɛmbɔ mam nɛ bot ɛ mbyak di ààlooba nɛ nam o, bot ɛ mengat.»

11 Deenek, mɛ dji é náá: Zɛɛb eebyen bot bɛ? Yɛ aanàkwaasael deenek! Etɛɛ náá, mam ɛmet é mot mbyak Yisalaɛl, dha ɛ Abalaam, mɛ é ngɔt tɔ bot ɛ mbyak Bɛɛzame. **2** Zɛɛb ààpabyen bot bɛ nyɛ naloozesée o. Bi nɛ gu ɛnyɔɛpe sa ekwyala di elɛɛ ɛ, e di ngooelɛl-mɛkpa ɛ Zɛɛb Eli di emwana nɛ Zɛɛb dum nɛ mɛfulu mɛ bɔn ɛ Yisalaɛl ɛ: **3** «Ghɛɲ, bɛ naagó bɛngooelɛ ɛ mɛkpa mɔ, bɛ naabwak emesa ebuwa bɔ, mɛ kalik é mam ɛmet. Tin, bɛ ɛpesaɲ ɛgó ɛ mɛ.» **4** Tin, Zɛɛb nakayala nyɛ dáa? «Mɛ dinaa nɛ bot bɛmil ɛtɛn nɛ ebá mɛ baal o di náá, bɛ dinaa ààpakwyit mɛbɔɲ mɔɔ si sok bhwoob zɛɛb di edjóoaa Bhal ɛ.» **5** Ye é tyee wat, nɛ é mɛwala mɛ bot di'ak. Ye é nɛ ba bim bwak tɔ bot Zɛɛb nasée tɔ enɛm nɛ embɛɛ bɛ. **6** Nyɛ nasée bɛ é tɔ enɛm nɛ embɛɛ, ààbɛ kɔ ɛsu ɛ mɛsa mɔɔ. Ye é pe di ààdi deenek o, pe enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb tokapɛ enɛm nɛ embɛɛ. **7** Bot aakake tin dáa? Bot ɛ Yisalaɛl ààpabɛla sa bɛ nadi esaɲ ɛ. Tin, bot ɛ Zɛɛb nasée o, bɛ naabɛla sa bɛ nadi esaɲ ɛ. Yɛ kabɛ bɛdhiiti bot ɛ Yisalaɛl o, bɛ nabɛ é ààbɛ nɛ ghwyil ɛmet ɛtɛp binek. **8** Ye é dáa ekwyala di elɛɛ ɛ: «Zɛɛb naasa náá, esisim bɔɔ di ààmɛt ɛtɛp tak, nyɛ naadipal mis mɔɔ, étɛp bɛ needi ààbɛɛ, diyal mɛlɔ mɔɔ dɔɔ nɛ dwoɔ pan mos'ak, étɛp bɛ needi ààgwak.» **9** Tin, mɛkoozi Dhavid naabaake náá: «Mɛbyɔɲ mɔɔ di nɛ nɔɔ laab, ye di nɛ nɔɔ ɛwyet, ye di nɛ nɔɔ di nɔɔ ɛbɛk aakwyɛsal bɛ ɛ, da bɛ é belɛ fɛɲ bɛ di egoka nɛ yɛ ɛ. **10** Bɛta náá, mis mɔɔ ghomɛla, bɛ di

ààkanyaa sok, be gheedi ne ekoŋ nyaka.» **11** Deenek, me eƆpedji náá: Eghen eYuda nabema ebek é, be nakadi é to ndje kom-kom e? Ye aanàkwaasael deenek! Tin, ko esu edjak e loo, tsik naadjɛaa bot e di ààbe bot e mbyak eYuda o etee náá, ye neekpaa bot e mbyak eYuda lyem. **12** Tin, ye be náá, edjak e eYuda naasa náá, bot e bos bela mevu me Sisim oo, ye be náá ndje yoo naasa náá bot e membyak mesis bela mevu oo, «haa» mevu me bot e bos aakadi dāa, ye di náá, bete ne bot e mbyak eYuda eebulal elyem ne Zeeb éter tsik'oo e? **13** Me kalii wak nenak é ne biyo bot e di ààbe bot e mbyak eYuda o: Me é mot lwoma éter bot e di ààbe bot e mbyak eYuda o. Dāa ye di deenek e, mam, me eƆpemyaala ne mesa mam. **14** Me sa deenek é, éter ye neekpaa bon nyeeɛ bam bot e mbyak eYuda lyem. Ye é etee náá, ba bim bot pak'oo neetsak. **15** Etee náá, é ghen Zeeb nalum bot e mbyak eYuda koŋ e, ye naasa náá, bot e bos bulal egwakel ne Zeeb. «Haa» ye aakadi dāa, é ghen Zeeb aasa náá, egwakel bula bula sis ne bot e mbyak eYuda e? Ne tseetse, ye aadi é dāa bot aadus to esyee bula to tsik e! **16** Ye be náá, tom mapa eedjɛaa ne Zeeb oo, ye lee é náá, djas é tak moo é de. Ye be náá, ekaŋal e le é de oo, deenek, elee e le tak pe é de. **17** Bot e Yisalael é dāa le oliv ee Zeeb natsaal bedhiiti elee e. Tin, wo mot di ààbe mot mbyak eYuda o, wo é dāa lee le oliv dik, wo eezɛbotelaa pak elee e le tak. Nenak, biyo djas loog bi é ne ghwyil de mbee medii me le yenek di edus to ekaŋal e. **18** Éter tak e di náá, sa wo àabyasal elee natsaalaa e. «Haa» ye é yaa ebet wo aakosa? Ye tok woy di edje ekaŋal ghwyil, ye é ekaŋal e di edje wo ghwyil. **19**

Deenek, wɔ́ é nɛ ghwyil eke náá: «Elɛɛ bak natsaalaa é éteɓ mɛ neebomelaa é di yɔɔ.» **20** Ye é tseɛtse. Elɛɛ binek natsaalaa é etɛɛ náá, ye nabe é ààbe nɛ edum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Wɔ́y botelaa é di'enek ɛ kɔ́ esu ɛ edum ɛ koŋ ɛ lɔ́ nɛ zɛɛb. Tin, sa wɔ́ ààsa ebet, kaaba Zɛɛb. **21** Tin, tyee wat nɛ dáa Zɛɛb naatsaal elɛɛ e le nabɛaa ɛ, wɔ́ koobaka é kaab náá, nɛɛ ezɛkebaasa nɛ nɔ́ deenek. **22** Beea dáa Zɛɛb di elyaal é ɛwala wat, enɛm esa be nɛ elyel ɛ metiŋ mɛ: Nɛɛ nɛ byo nɛ bot ɛ di esa mesyem ɔ́. Nɛɛ nɛ tel wɔ́ enɛm esa be. Tin, wɔ́ goka é nɛ ɛwa ebwaalel tɔ́ enɛm esa be, ye di ààbe deenek ɔɔ, wɔ́ aatsaalaa dáa lɛɛ le. **23** Bot ɛ mbyak eYuda ebulal edum ɛ koŋ ɛ lɔ́ nɛ Zɛɛb ɔɔ, Zɛɛb é nɛ ghwyil ebaabomal be bomela sis é di be nadi sok ɔ́. **24** Wɔ́ é tɛtɛ lɛɛ le oliv dik ee Zɛɛb natsaal da botal ɛ. Ààbe tyee le oliv nabɛaa beak ɛ. Ye kabe bot ɛ mbyak eYuda ɔ́, be é dáa etɛtɛ elɛɛ le oliv nabɛaa beak ɛ. Zɛɛb é nɛ ghwyil ebomal be bomela sis é di be nadi sok ɔ́. **25** Bɔ́n nyɛɛg bam, mɛ epekwyɛl náá, bi gu etɛɓ e Zɛɛb di syela ɛ, deenek ɛ bi aagu náá, bi tok betsoŋ ɛ bot. Mɛlyel mɛ lyem mɛ bedhiiti bot tɔ́ sama bot ɛ Yisalaɛl aabɔ́ya kekum elu ɛ bot ɛ membyak mɛsis djas aabela tsik ɛ. **26** Ye é deenek ɛ bot ɛ Yisalaɛl djas aabela tsik, dáa ekwyala di elɛɛ ɛ: «Mot aazɛɓek bot ɔ́ aadus ɛ pɛ Siyɔ́n, nɛɛ aadis esa di ààduwal Zɛɛb tɔ́ sama bedha ɛ Zakɔ́ɔb. **27** Yenek é ebheŋ ɛ lam mɛ aasa nɛ nɔɔ, é gheŋ mɛ aadis mesyem mɔɔ ɛ.» **28** Ye be náá, nɛ tseɛtse be eebyen Mbɛɛ Bhaadal ɔɔ, be é bot ɛ mɛbhuka ɛ Zɛɛb éteɓ enɛm bin. Tin, ye kabe dum nɛ dáa Zɛɛb sɛɛ ɔɔ, Zɛɛb nɛ kwyɛl be kɔ́ esu ɛ beɓaa bɔɔ. **29** Etɛɛ náá, Zɛɛb ààdek ekeɛ enɛm nɛ embɛɛ be, nɛɛ ààswoola

esiiza be dum ne bot e nye nazedjóo o. **30** Eghen sok, bi naabyen elooba ne Zeeb, nenak yak, bi eezegu boo lyem ghor e Zeeb, etee náá, bot e mbyak eYuda naabyen elooba ne Zeeb. **31** Tyee wat ne bɔɔ pe, nenak be eebyen elooba etee náá, boo lyem ghor e Zeeb needi ne nen. Deenek, etee náá, bɔɔ pe neebela boo lyem ghor tak nenak. **32** Etee náá, Zeeb eezesa náá, bot djas byen elooba éter nye neelyaal bot djas boo lyem ghor'e. (eleēsē g1653) **33** Ekum e Zeeb ne bɔk! Nye ne bu etson, nye ne bu egu! Eze di ne ghwyil epes epée be? Eze di ne ghwyil epiibal meze me? **34** Dáa ekwyala di elɛɛ e: «Eze di egu esiiza e Ghen? Eze aakodi lyoel ye? **35** Eze nakonyel edje nye sonok sok? Etee náá, mot tak neebela efute bhii tak?» **36** Etee náá, esonok djas dus pe daa le, ye é kɔ esu e le esonok djas di kɔ bɔs, esonok é éter esa ekwosak e le. Duu di ne ne kɔm-kɔm sii ne kɔm! Amen. (aiōn g165)

12 Deenek, bɔn nyɛɛg, dáa ye di náá, Zeeb eezelyaal boo lyem ghor'e ne nena e, me epedje bin meghaaz náá, bi ka menyel men dáa buwa di ne tsik e, buwa na dɛɛ Zeeb di emyaala ne ye e. Deenek, ye é ne nen e tɛtɛ mendjaala dáa ekwyala di elɛɛ e. **2** Sa bi ààbaɲa mefulu me bot e bɔs'ak. Tin, betka náá, Zeeb nye emet swoola esiiza bin. É di'enek e bi aagu ekwosak e Zeeb: Ye é sa di enyɔ e, sa nye di emyaala ne ye e, sa di ààbe ne etɔn e. (aiōn g165) **3** Kɔ esu e enɛm ne embɛɛ ee Zeeb nadjɛ me e, me lɛɛ ne nen é náá: Sa bi ààdi ne eghɛɛa nyel kɛdhaa. Ye goka é náá, mot ne mot gu mbi mot nye di é, dum ne ye ekɛɛ edum e kɔɲ ne Zeeb nye bela e. **4** Dáa ye di náá, nyel wat mena dika ne ye ne bu ekyes e, kyes ne kyes é ne mɛsa me ye di esa e.

5 Ye nakoozodi náá, bot é ebuepe, bot moo é nyel ngot to egwakel ne Klisto. Deenek, bot é to egwakel pak'ena dāa esum e nyel mot ngot. **6** Deenek, menaka é ne mekee membi-membi ee Zeeb nadjé mot ne mot dum ne enem ne embée be ε. Mot ngot to len ebela ekee egoola bhaadal dus pe daa Zeeb ɔ, nye goka é ne esa ye to edum ε korɔ ne Zeeb. **7** Tin, ye é be náá, mot ngot é ne ekee esa mesa ɔ, nye sa ye. Ye é be náá, mot ngot é ne ekee elyo ɔ, nye lyo ye. **8** Ye é be náá, mot ε ne ekee edje beso meghaaz ɔ, nye goka é ne esa ye. Ye be náá, mot é ne ekee egwyena ɔ, nye goka é ne sa ye ne mbee lyem. Ye be náá, mot é ne ekee edjeed beso bot ɔ, nye goka é ne esa ye ne zii. Ye be náá, mot é ne ekee ekwyee bedjel ε bot ɔ, nye goka é ne esa ye to memyaala. **9** Beta náá, kwyel bi di ne ye ε, di ààbe ne medhyaaz pe eko bhimis pe si. Byenka esa ebiyo, dika to enem esa. **10** Kwyelaka pak'en ne lyem wat dāa bon nyeeɔ to edum ε korɔ ne Zeeb, kaabelka pak'en. **11** Tin, dika bot ε esa mesa ε Gheɔ «waɔa-waɔa» ne bham djas, ààkabe to eteε. Waka zii to esa mesa ε Gheɔ. **12** Dika ne memyaala ko esu ε ebwaalel ε len. Dika ne emaad ε lyem to mezu. É di'enek, bi goka é ne ewa zii to mendjaala. **13** Tin, kwyeeke bon nyeeɔ bin bot ε na dεε di to pwom ɔ. Beka bot djas di esulal pe yebɔ ε enyɔpe. **14** Deenek, djaalaka náá, Zeeb sa enem esa ne bot ε di etiig bin ɔ. Djaalaka náá, Zeeb sεε be metel, ààbe náá, nye wa be to mbee baka. **15** Myaalaka sama ne bot ε di to memyaala ɔ, djeka sama ne bot ε di edje ɔ. **16** Dika to egwakel pak'en. Tin, sa bi ààdi bot ε eghεεa nyel, dika bot ε mesila. Tin, sa biyo ààbee náá, biyo bemet é zoodi betsoɔ ε bot. **17** Sa

bi ààbulal ebiyo mot sa wɔ ɛ ne ebiyo. Waka lyem tɔ esa enɛm esa é mis mɛ bot djas. **18** Ye be náá ye dus é ne nen ɔɔ, bi é di ne ghwyil ɔɔ, saka náá, bi di tɔ egwakel ne bot djas. **19** Bɔn nyɛɛg bam, pak'en sa bi ààbulal ebiyo ne ebiyo. Tin, betka náá, Zɛɛb nyɛy ɛmet wa mot di esa ebiyo ɔ é feɲ, etɛɛ náá, Ghɛɲ lɛɛ tɔ ekwyla é náá: «Ye é mam é di egoka ne ebulal ebiyo be sa bin ɛ, mam é di edje mot ne mot ye efute.» **20** Tin, ekwyla baalɛɛ é náá: «Ye é be náá mot mebhuka mɔ é ne za, neghu ne gwyɛs mɛdii ɔɔ, djea nyɛ. Etɛɛ náá, wɔ di esa deenek ɔɔ, ye é dhatyee náá, wɔ ɛpekɛl nyɛ da kɔ lo.» **21** Deenek, sa wɔ ààbet náá, ebiyo kwak wɔ. Tin, ye goka é náá, enɛm esa bɔ bela eghɛɲ kɔ ebiyo.

13 Mot ne mot goka é ne elooba ne eKukuma di edjɛɛd bot kɔ bɔs ɔ. Etɛɛ náá, ghwyil ekukuma djas dus é pɛ daa Zɛɛb. Tin, bot ɛ di ekukuma ɔ, ye é Zɛɛb ɛ nadjɛ be boo e kukuma. **2** Étɛp tak ɛ di náá, mot ebyen elooba ne kukuma ɔɔ, nyɛ eebyen elooba ne lwomel Zɛɛb nadjɛ ɛ. Tin, bot ɛ di ebyen elooba ɔɔ, be ɛpedul ɛpɛɛ kɔ lɔɔ. **3** Bot ɛ di esa enɛm esa ɔɔ, be tok ne ghwyil gwak bwoo ne ekukuma. Tin, ye é bot ɛ di esa embee mɛsa ɔ, di egoka ne ɛdi ne bwoo ne ekukuma. Wɔ kwyɛl ɛdi ààbɛ ne bwoo ne eKukuma ɔɔ, wɔ goka é ne esa enɛm esa, be waamyaala ne nɔ. **4** Etɛɛ náá, ekukuma sa mɛsa mɛ Zɛɛb é étɛp ekwyee wɔ. Tin, ye be náá, wɔ eesa ebiyo ɔɔ, bema ba ne nɔɔ etɛɛ náá, Zɛɛb naadjɛ be ghwyil ɛwa bot di esa ebiyo ɛ é feɲ. É sok be di esa deenek ɛ, be sa é mɛsa ɛ Zɛɛb, étɛp elyaal ebiyo ɛ Zɛɛb ne bot ɛ di esa embee mɛsa ɔ. **5** Dum ne tɛp tak é di egoka náá, bot looba ne ekukuma, ààzobɛ-beak

étɛp ekaab ɛ fɛɲ. Tin, loobaka nɛ nɔɔ etɛɛ náá, bi nɛ gu
 tɔ ebhum elyem bin náá, ye é sa di enyɔɛpɛ ɛ. **6** Kɔ esu
 ɛ tak é bi di etuud membi mɛ lapo djas. Etɛɛ náá, bot ɛ
 di enɔɔ epata e lapo tak ɔ sa é mɛsa Zɛɛb dum nɛ mɛsa
 tak. **7** Tuudka mot nɛ mot sa di egoka nɛ etuudaa ɛ: Ye é
 bɛ náá, ye é etuud epata e lapo ɔɔ, tuudka epata e lapo.
 Yɛ kabɛ dhiiti mbi etuud sis ɔɔ, tuudka yɛ, yɛ bɛ ɛlooba
 ɔɔ, loobaka. Yɛ kabɛ tɛp ɛdjɛ duu ɔɔ, djɛka duu nɛ mot
 di egoka nɛ duu ɔ. **8** Nàdi nɛ kola sɔ'ɔ mot, ye di ààbɛ
 kola kwyɛl bi di egoka nɛ ɛdi nɛ yɛ pak'en ɛ, etɛɛ náá,
 mot di ekwyɛl bɛsɔ ɔ looba é nɛ ɛtsi djas. **9** É di'enek,
 ɛtsi lɛɛ é náá: Sa wɔ ààsa mɛzɔ, sa wɔ ààgɔ mot, sa wɔ
 ààdjii sa mot, sa wɔ ààwyɛɛb sa mot. Mɛtiɲ menɛk djas
 dus é tɔ ɛkpa wat di eke náá, kwyɛla sɔ'ɔ mot dɔ́a wɔ di
 ekwyɛl nyɛl'ɔ ɛmɛt ɛ. **10** Mot di ekwyɛl mɔn sɔ mot ɔ,
 nyɛ tok nɛ ghwyil esa nyɛ sa ɛbiyo. Tin, wɔ kwyɛl sɔ'ɔ
 mot ɔɔ, wɔ ɛlooba nɛ ɛtsi djas. **11** Saka deenɛk etɛɛ
 náá, bi nɛ gu mɛwala mena kadika mos'aak: Ye é ɛwala
 mena di egoka nɛ ɛdjɛm é ego ɛ. Etɛɛ náá, tsik moo é
 ɛkunaapɛ nɛ nɛna dhaa-dhanak é ghɛɲ mena nadumka
 koɲ nɛ Yezu Klisto ɛ. **12** Deenɛk, pum moo é ɛtsetapɛ,
 mɛlɛm moo aalɛm. Djhookatka embee mɛsa mɛ di esael
 tɔ ghooghom ɛ, deenɛk, djhoonɔ́ka bɛghɛl di ebeaa e
 mwos ɛ. **13** Djhookɛka tɔ epiki, dɔ́a bot ɛ di eke tɔ gwyɛ ɔ.
 Sa mena ààdika bot ɛ elangi, bot ɛ mɛzɔ. Sa mena ààdika
 bot ɛ di enɔɔ mɛzɔ tyɛɛ mɛsa ɔ. Sa mena ààdika bot ɛ
 mɛwɔ, bot ɛ di ɛwyɛɛb esa e bot ɔ. **14** Tin, dika nɛ mɛfulu
 ɛ Ghɛɲ Yezu Klisto. Sa bi ààbɛt náá, embee mɛkwosak pus
 bin é ze ɛbiyo.

14 Beka mot di ààlyel tɔ ɛmyaal ɛ lɛ ɛnyɔɔpɛ ɔ, sa bi ààlii ɛbiyɔɔpɛ dum nɛ mɛkpa mɛ. **2** Ye é nɛ ghwyil ɛdi náá, mot ɛpɛmyaal ɛdɛ membi mɛ edee djas. Tin, mot di ààlyel ɛnyɔɔpɛ tɔ ɛdum ɛ kɔŋ nɛ Zɛɛb ɔ zɔdɛ yɛ é mɛwyee. **3** É di'enek, mot di ɛdɛ membi mɛ edee djas ɔ, sa nyɛ ààbyasal mot di ɛtsi bɛdhiiti membi mɛ edee ɔ. Mot di ɛtsi bɛdhiiti membi mɛ edee ɔ, sa nyɛ ààbyasal mot di ɛdɛ membi mɛ edee djas ɔ, ɛtɛɛ náá Zɛɛb ɛemyaal nyɛ. **4** Wɔy é yɔ zɛ éteɔ ɛpɛɛ mot-mesa mɛ mot sis? Nyɛ sa mesa mɛ ɛnyɔɔpɛ nɛghu ààsa ɛnyɔɔpɛ ɔɔ, yɛ gwyák é kukuma yɛ. Tin, nyɛ aapyet tɔ ɛsa mesa mɛ, ɛtɛɛ náá, Ghɛŋ é nɛ ghwyil sa náá, nyɛ pyet. **5** Mot é nɛ ghwyil bee náá, yak elu eedhaa yak. Tin, dhiiti mot kabee é náá, mɛlu djas é djala. Mot nɛ mot goka é ɛdi nɛ ɛmyaal tɔ sa nyɛ di egek ɛ. **6** Mot di ewa mbek pak mɛlu ɔ, nyɛ sa yɛ é éteɔ ɛduwal ɛ Ghɛŋ, mot di ɛdɛ membi mɛ edee djas ɔ, nyɛ sa deenek é éteɔ ɛduwal ɛ Ghɛŋ, ɛtɛɛ náá, nyɛ nɛ bulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ edee. Mot di ɛtsi bɛdhiiti membi mɛ edee ɔ, nyɛ sa deenek é éteɔ ɛduwal ɛ Ghɛŋ, nyɛy pe baabulal é bhɔɔ nɛ Zɛɛb. **7** Ye tok nɛ mot pak'ena di nɛ tsik kɔ ɛsu ɛ lɛ met. Ye tok pe nɛ mot di egwyɛ kɔ ɛsu ɛ lɛ met. **8** Yɛ bɛ náá, mena é nɛ tsik'ɔɔ, yɛ é kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ, yɛ bɛ náá, mena eegwyɛ ɔɔ, yɛ é kɔ ɛsu ɛ Ghɛŋ. É di'enek, yɛ nakoozodi náá, mena é nɛ tsik, nɛghu mena eegwyɛ, menaka é bot ɛ Ghɛŋ. **9** Etɛɛ náá, Klisto naagwyɛ gom éteɔ ɛ di é Ghɛŋ e bot ɛ nazegwyɛ ɔ, nɛ bot ɛ di nɛ tsik ɔ. **10** Wɔy, éteɔ yé wɔ di ɛpɛɛ mɔn nyoog? Nɛ wɔy pe, éteɔ yé wɔ di ɛbyasal mɔn nyoog? Bela náá, menabelka djas é waadika tɔ ɛpɛɛ ɛ Zɛɛb. **11** Ekwyala lɛɛ é náá: «Mam Ghɛŋ, mot di nɛ tsik

ɔ, me eemyaal ne tseetse: Bot djas é waakwyit mebon
 sok bhwoob'am, bot djas é waaduwal duma e Zeeb.» **12**
 Deenek, mot ne mot é waatarjal dum ne ye mesa é mis
 me Zeeb. **13** Djhookatka ewa epée pak'enaka. Sa bi ààdi
 ne mefulu me di epus bon nyeg bin, bot e di ààlyel to
 edum e kon ne Zeeb ɔ náá, be bema ebek neghu epus be to
 ebiyo. **14** Kɔ esu e Ghej Yezu, me ne gu enyɔpe náá, ye
 tok ne dhiiti sonok di ne edhuud. Tin, mot é bee náá,
 yak sonok é ne edhuud ɔɔ, ye aakadi é ne edhuud éter'e.
15 Wɔ dje mon nyoog tun kɔ esu e edee ɔɔ, gua náá, wɔ
 ààkake to kwyel. Deenek, sa wɔ ààgel tsik mon nyoog mot
 Klisto nagwyé éter'e ɔ, kɔ esu e ba moo ter edee. **16** Ye
 ààgoka náá, sa di enyɔ ne biyɔ e, kadi sa di edje bin ze
 elii ebiyoepe ne bedhiiti bot. **17** Éter tak e di náá, edi si
 ekukuma e Zeeb, ye tok éter edee neghu éter bedhiiti esa
 e dek. Tin, ye é epiki, egwyem, ne memyaala ee Sisim
 na Dee di edje e. **18** Mot di esa mesa me Klisto deenek ɔ,
 nye é mbee mot é mis me Zeeb, bot é waadje nye gham.
19 Djhoosaaka sa di egoka ne egwyem e, ne sa di egoka
 ne ekwyee mena náá, mena tɔka sok to edum e kon ne
 Zeeb e. **20** Sa wɔ ààpul mesa me Zeeb kɔ esu e edee. Ne
 tseetse, bot e ne ghwyil ede membi me edee djas. Tin ye
 àànyɔ náá, bot de sa di ne ghwyil epus mon nyeg'ena to
 edjak e. **21** Sa di enyɔpe e, ye é etsi e tit, etsi e menyok,
 ye é ebyen e sa djas di ne ghwyil epus mon nyoog edjak
 e. **22** Emyaal wɔ di ne ye dum ne ter edee e, diaa ne ye
 éter wɔy emet é mis me Zeeb. Memyaala ne mot di ààdje
 lyem'e mbee ne sa nye zesée e. **23** Tin, mot é di ne mbee
 esiiza é sok nye di ede edee ɔɔ, Zeeb aawa nye é fer. Ete

náá, emyaal ε λε é zyaala ne sa nye sa ε. Tin, sa djas di zyaala ne emyaal ε, ye é syem.

15 Menabelka bot ε di elyel tɔ edum ε korɔ ne Zεeb ɔ, mena goka é ne edje meghaaz ε ne bot ε di náá be dinaa àapaalyel tɔ edum ε korɔ ne Zεeb ɔ. Sa mena àasaaka esa ee elyem bina di emyaala ne ye ε. **2** Ye goka é náá, mot ne mot sa sa di náá, mɔn sɔ aamyala ne ye ε, éter nye needi enyɔɔpe, ye neekwyee nye é etó sok tɔ edum ekorɔ ne Zεeb. **3** Tin, Klisto nabe é àasaa sa lyem'e aamyala ne ye ε. Tin, dáa ekwala di eleε: «Melee me be nadi elee wɔ é, ye eezii kɔ lo'am.» **4** Tin, sa djas nakwyalaa tɔ mekana me na deε na mwa ε, ye nabe é éter ye neelyo mena, etεε náá, ye é kɔ esu ε zii ne meghaaz ee ekwala di edje mena ε, mena aabelaka ebwaalel. **5** Beta náá, Zεeb mot di edje bot zii ne meghaaz ɔ sa náá, bi di tɔ egwakel pak'en dáa Yezu Klisto. **6** Etεε náá, biyɔ djas tɔ egwakel, dhatyee mot ngɔt bi aaduwal Zεeb, Sεεg ε Gheɲ'enaka Yezu Klisto. **7** Tin, beelka pak'en, dáa Klisto di ebe bin éter duma Zεeb ε. **8** Tin, me lee bin ε tseetse náá, Klisto moo é mot-mesa me bot ε mbyak eYuda éter elyaal ekek ε Zεeb nakεk ne bebhaab'ɔ ε, ne baalyaal náá, Zεeb é sosoob. **9** Nye nabaazyε é etεε náá bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ needuwal Zεeb kɔ esu ε boo lyem ghor'e, dáa ekwala di eleε ε: «Dum ne tɛp tak ε, me aaduwal wɔ tɔ bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, ne eduwal din ε lo.» **10** Ekwala na deε epebaaleε náá: «Myaalaka sama ne bot ε mbyak ε Zεeb.» **11** Tin, ekwala epebaaleε náá: «Bot djas di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, duwalka Gheɲ, biyɔ bot djas di kɔ εko ε bɔs ɔ, tiika medjeeb di eduwal Zεeb ε.» **12** Ngoolel-

mekpa ε Zεeb Ezayi epelee náá: «Dha Yese ngot ε aabyel, nye aazyε étεp edi kukuma bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda o, bot ε tak ε waawa ebwaalel ε loo é ne ne.» **13** Beta náá, Zεeb mot di esuk ebwaalel o, lwoodal bin ne memyaala ne tete egwyem ko esu ε edum ε koη ε len ne ne. Etee náá, bi needi ne ebwaalel ne ne ebuεpe ne ghwyil ε Sisim na Dee. **14** Bon nyεεg bam, mam ε met epemyaal enyεεpe náá, bi é lwoodela ne mbee mesa, lwoodela ne ghwyil egu sa di egoka náá, bi lyoel pak'en ε. **15** Deenek, ne meghaaz djas, me naazekwyal bin to bete ne me ze me mekana mam, étεp bi neetaala ne sa bi nazedjek ε. Me nakwyal deenek ε ko esu ε enem ne embεε Zεeb nadjε me ε, **16** étεp edi ε mot-mesa ε Yezu Klisto dum ne bot di ààbe bot ε mbyak eYuda o. Deenek, me sa é mesa me mebwala to egoola Mbee Bhaadal ε Zεeb, etee náá, bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda o needi tyee buwa Zεeb di ekwyel ε, da be é beea piki é mis me Zεeb e ze ε Sisim na Dee. **17** To egwakel ne Yezu Klisto, me é ne ghwyil edi to memyaala ne Zεeb dum ne mesa mam. **18** Etee náá, ye be me eelii dum ne dhiiti tep o, ye é aazodi é sa Klisto nasa dum ne nam étεp edul ε bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda o looba ne Zεeb. Nye nasa ye ε, ne ghwyil mekpa ne mesa, **19** ne ghwyil endem me bwala ne mevyεkele, ne ghwyil Sisim ε Zεeb. Étεp tak ε me nagoola ne bham djas Mbee Bhaadal ε Klisto, kana pe ghaada Yeluzalem, zenoo medhik mesis kekum pe kyee dik Iliid. **20** Tin, me nazokwyel egoola Mbee Bhaadal pe to edi di náá, bot nabe é be dinaa ààgwak bot eelii dum ne Klisto ε. Me nasa deenek ε, étεp me di ààsum ko ghuz zumal dhiiti mot. **21**

Me nasa deenek e étep edu sa ekwyla di elee e: «Bot e di náá, be nabe é ààgoola be Mbée Bhaadal o, be waabee nye, bot e nadi ààgwak Mbée Bhaadal tak o, be waagu mbi mot nye di e.» **22** Ye é etep tak e nadi eelu me esok ne esok náá, me zye pe yibo. **23** Tin, nenak, me eesilal mesa mam ko medhik mak. Bela náá, membu ne membu, me nadi ekwyl ezye pe yibo. **24** Me kwyl esa ye e, é ghej me aató pe kyee dik Espanye e. Etee náá, me é ne ebwaalel ebela mekee é sok me dhaa pe yebo étep etó pe kyee dik yenek, me aadi ba melu pe yibo. **25** Tin, nenak yak, me tó é pe ghaada Yeluzalem étep esa mesa pe daa bot e Zeeb di penek o. **26** Etep tak e, bot e zee ga mendjaala ghaada Masedwan ne yii Akayi namyam eseg epata étep bedjel e bot e zee ga mendjaala ghaada Yeluzalem. **27** Be naamyam esa ye e ne meghwyil mo met, tin, ne tsetse, be nadi é ne kola yo o. Etee náá, bot e mbyak eYuda mendjaa me mendjaala menek naagwyena esa e Sisim ne bot e di ààbe bot e mbyak eYuda o. Deenek, bot e di ààbe bot e mbyak eYuda o goka é ne ekwyee be ne ekum bo. **28** É sok me aasilal etep binek e, é sok me aadje be epata binek e, me aadhaa pe yebo étep egoola pe kyee dik Espanye e. **29** Tin, me ne gu náá, é sok me aazye pe yebo e, Klisto aalyaal mena bete ne enem ne embée be. **30** Tin, bon nyeg gwakeka sa me di ekwyl ewaab ne nen ko esu e Yezu Klisto, dum ne kwyl Sisim na Dee di edje e. Duuka sama ne nam to edjaala Zeeb ko esu e lam. **31** Djaalaka Zeeb étep nye neebaal me sok bhwoob bot e kyee dik Yude, bot e di ààdum konj ne Klisto o, tin, djaalaka etee náá, mekee me aazye ne ye pe ghaada Yeluzalem neemyaalaa ne lyem

wat ne bot ε di edum korj ne Yezu ο. **32** Deenek, ye aasa náá, me kum pe yebo ne memyaala djas, Zeeb ε kwyel οο, me waano ba mon ewala pe daa len. **33** Beta náá, Zeeb mot di esuk ε egwyem ο, di sama ne biyo djas. Amen.

16 Me eedhis bin kel'ena Febe, mot di esa mesa me Zeeb to zeege mendjaala ghaada Seekele ε. **2** E sok nye aakum penek ε, beka nye enyoepe ne din ε Gheη, tyee bon ε Zeeb di egoka ne esa ε. Kwyeeke nye to etep djas ε gheη nye aadi ne gwyee mekyee ε, etee náá, nye naakwyee mbula bot doo ne mam pe. **3** Swoska Pilisil ne ngom Akilas, bot ε bis ne be noo di esa mesa me Yezu Klisto sama ο. **4** Be naaka bet etep etsik me. Me eedyeebaghappe be, ye tok mam ne mam, doo ne bot ε ezeege mendjaala djas di aabe bot ε mbyak eYuda ο eebaaghappe be. **5** Swoska doo ne bot ε zeege mendjaala di eseege pe yobo ε. Swoska mon nyaag'am Efayinet me di ekwyel ο, nye nadi ε mot meken pe to kyee dik Azi nakan edum ε korj ne Yezu Klisto ο. **6** Swoska Maali, mot nadyeebawa nyel to mesa etep'en ο. **7** Swoska pe Andolonikus be ne Zunyas bot ε mebyel mam, bot ε bis ne be noo nadi to membok ε. Boo djas bebá ε bot ε lwoma ee bot di edje duu ebuepe ο. Ye ε boo ε naleedum korj ne Yezu Klisto esok ne nam. **8** Swoska Ampilyatus mon ε nyaag'am me di ekwyel to esa mesa me Gheη ο. **9** Swoska Ulbe, mot bis ne be noo di esa mesa me Yezu Klisto sama ο, doo ne Sitasis mon nyaag'am me di ekwyel ο. **10** Swoska Apeles, mot nalyaal mesa me edum ε korj ε le ne Klisto ο. Swoska bot ε mebyel me ndjan ε Alistobul. **11** Swoska Eloodion, mot mebyel mam. Baaswoska doo ne bot ε ndjan ε Naasis di edum

koŋ ne Gheŋ ɔ. **12** Swoska Tiilifen be ne Tiilyfɔɔz, boa
 di esa mesa me Gheŋ ɔ, baaswoska Peelsid kel'am me
 di ekwyl ebupe ɔ, nye naadyeebawa lyem elyelepe to
 mesa me Gheŋ. **13** Swoska Lufus, mot-mesa me Gheŋ
 nasée ɔ. Baaswoska dɔɔ ne nyeg, mot me di ebee nye dāa
 nyaag'am ɔ. **14** Swoska pe Asekilit, ne Felegɔn, ne Elmes,
 ne Patolobas, ne Elmas, zenɔɔ bɔn nyeg bɔɔ djas bot e
 zedum koŋ ne Zeeb di sama ne nɔɔ ɔ. **15** Baaswoska dɔɔ
 ne Filolɔɔg be ne Zuli, ne Nele be ne kel, swoska Olɛpas,
 zenɔɔ bot djas zedum koŋ ne Zeeb di sama ne nɔɔ ɔ. **16**
 Swoselka pak'en ne mebedela dāa bɔn nyeg to edum
 e koŋ ne Zeeb di esa e. Bot e ezega mendjaala e Klisto
 djas eeswos bin. **17** Me epedje bin meghaaz bɔn nyeg, bi
 é kobaka ne bot djas di ewa mbek ne ezem to sama bot
 e zedum koŋ ne Zeeb ɔ, bot e di esa náá, bi lum koŋ ne
 medjek me bi nadjek e. Dika etsetape ne nɔɔ, **18** etee
 náá, mbi binɔk bot ààsa mesa me Klisto Gheŋ'ena. Tin,
 be sa mesa é étep bɔɔ bemet! Mbee mekpa mɔɔ, ne elen
 etsal bɔɔ, ye é étep ekɔɔ bot e di ààtselal ɔ. **19** Bot djas ne
 gu elooba e len ne Gheŋ. Me ne myaala étep'en, tin, me
 epekwyel náá bi di betsoŋ e bot étep esa enem esa, esa e
 dee, ààbe esa e ebiyo. **20** Zeeb, mot di esuk e egwyem moo
 aatwaal Satan si meko men. Beta náá, enem ne embée e
 Gheŋ'enaka Yezu di ne nen! **21** Timote mot bis ne ne di
 esa mesa ɔ eeswos bin, dɔɔ ne Lusyus, ne Zasɔn zenɔɔ
 Sosipateed bot e mebyel mam. **22** Ye é mam, Teeltus é di
 ekwyal bin mekana mak, me eeswos bin ne din e Gheŋ
 mot di esa náá, mena dika to egwakel e. **23** Ghayus, mot
 me sulal pe ye ɔ eebaaswos bin. Ye é pe ye e ee bot di

esεεga étεp mendjaala. Elast mot di enɔɔ epata tɔ ghaada
be ne mɔn nyεεg'ena Kaltus eeswos bin. **24** Beta náá,
enem ne embεε Gheη'ena Yezu Klisto di ne biyɔ djas. **25**
Djhoobulalka bhɔɔ ne Zεεb, mot di ne ghwyil εdjε bin
mεghaaz étεp bi needi ghiη tɔ εdum ε koη ε len dáa mε di
egoola bin tɔ Mbεε Bhaadal kɔ εsu ε Yezu Klisto ε. Eghεη
sok, Zεεb nabe é ààtel bot εkwosak ελε, nye naasyel ye.
(aiōnios g166) **26** Nenak yak, nye eetel ye popoopwon tɔ
bemεkana mε bεngooel ε mεkpa dáa Zεεb na kɔm-kɔm
nalεε ε. Tin, bot djas di ààbe tɔ mbyak eYuda ɔ eegwak
ye, étεp bot needum koη ne ne, ne εlooba ne ne. **(aiōnios**
g166) **27** Djhoodjeka duu ne Zεεb ne din ε Yezu Klisto, nyeη
mot di nye emet etsoη ɔ, Amεn. **(aiōn g165)**

Koolet yii Meken

1 Ye é mam Pól, mot Zeeb nató tó ekwosak ε le náá me di mot-lwoma ε Yezu Klisto o. Ye é bis ne mon ε nyeg'ena Sosten. **2** Me kwyal mekana mak ε éter bot ε zega mendjaala ghaada Koolet. Biyo, bot ε Zeeb nadjoo éter bi needi mot ngot ne Yezu Klisto o. Biyo, ne bot djas di kó mel me di etuwal din ε Gheη Yezu Klisto o, bi é bot ε na dee. Ye é nyey ε di Gheη'o, ne ebaadi Gheη'enaka. **3** Beta náá, bi bela mbee bhwoob ne egwyem e Zeeb Seeg'enaka ne yii Gheη Yezu Klisto. **4** Deenek, me epeghaarpe Zeeb melu djas éter enem ne embée nye nasa bin dum ne Yezu Klisto ε. **5** Tin, tó egwakel ε len ne Yezu Klisto, bi nazedjeaa mekee djas, dan-dan ε yii egu etseetse ne yii egoola mepka me Zeeb. **6** Ye nabe é bis naabaηa bin etep Klisto nasa ε, deenek, Zeeb nadi elyaal náá, etep binek djas nadi é etseetse. **7** Tin, biyo bot ε di ebhwood ewala ε Gheη'enaka Yezu Klisto aatuula ε, sa ekee ε wat ààwyii tó len. **8** Ye é nyey kwaadje bin ghwyil ε di tó epiki, kekum dwoo mesik me bós. Deenek ε di náá, be aanàbela sa be aapit bin kó esu ε tak e ewala Gheη'enaka Yezu Klisto aazyε é. **9** Eteε náá, Zeeb mot nadjoo bin náá, bi needi tó egwakel ne mon'e Yezu Klisto Gheη'enaka o, nye waasa sa nye nakεk ε. **10** Bón nyeg bam, me epedjaala ne nen ne din ε Gheη'enaka Yezu Klisto náá: Gwakelka, sa bi ààdi ne zyala pak'en, dika tó egwakel ne lyem wat, da bi edi ne esimza wat, zenoo egeka wat. **11** Bón nyeg bam, me lii deenek ε etεε náá, me gwak ne bot ε mebyel ε Kolowe ε náá, ye moo é ne mebhuka pak'en. **12** Gwakeka sa me di ekwyel elee bin ε. Pak'en, bedhiiti bot epeke náá:

«Mam é mot ε Pól!» Bak náá: «Mam é mot ε Apólós!» Bak bedhiiti náá: «Mam é mot ε Pyeéd!» Deenek, bak bot kake é náá: «Mam é mot ε Klisto!» **13** Egeka bin ε náá, Klisto é ne ghwyil ekaṇaa epes epes e? Ye é Pól ε nabemaa é melaaba étép'en e? Bi naduwaa Zeeb ε ne din ε Pól e? **14** Me epeghaarpeε Zeeb etεε náá, pak'en, ye tok ne mot me naduu nye Zeeb, ye di ààbe Kilipus ne Ghayus bot ε mam naduu ɔɔ. **15** Tin, mot tok ne ghwyil eke náá, bi naduwaa Zeeb ε ne din ε lam. **16** Deenek, ye é tseetse náá, me naaduu bot ε mebyel ε Stefanas Zeeb. Bhii tak, me ààbee náá, me naaduu bedhiiti bot Zeeb. **17** Etεε náá, Klisto nabe é ààlwom me náá, me keduu bot Zeeb. Tin, nye nalwom me ε náá, me kegoola Mbεε Baadhal. Deenek, sa me ààgoola ye ne etsoṇ e bot ε bɔs, ye epedi edi deenek ɔɔ, esyee ε Klisto kɔ melaaba kadi é ààbe ne mebwala. **18** É mis me bot ε zewo ze ɔ, elyo bot dum ne esyee ε Klisto kɔ melaaba é dhatyee melyet. Tin, ye kabε bisɔ bot ε di edu ze tsik ɔ, bis bee é náá, elyo bot dum ne esyee ε Klisto kɔ melaaba ye é mebwala ε Zeeb. **19** Ekwyala lεε é náá: «Me aapul etsoṇ e betsoṇ ε bot, me aamwas metselal me bot ε betselal.» **20** É di'enek, tsoṇ mot kadi tin paa? Mot metselal kadi tin paa? Mot di egu elii enyɔεpe é ewala elak, kadi tin paa? Bi ààbee tin náá, Zeeb naazelyaal náá, etsoṇ e bot ε bɔs é dhatyee melyet e? (aiōn g165) **21** Tin, Zeeb tɔ etsoṇ bε, nye ne gu náá, bot ε di kɔ bɔs ɔ tok ne ghwyil egu nye ne etsoṇ bɔɔ met. Dum ne tεp tak ε, Zeeb namyam etsik bot ε di emyaal melyo me esyee ε Klisto kɔ melaaba ε. Melyo me tak é ne bedhiiti bot ε dāa melyet. **22** Deenek, bot ε mbyak eYuda saṇ ε mevyekεε. Ye kabε

bot ε mbyak eGhelek ɔ, bɔɔ kasɔŋ ε etsoŋ. **23** Ye kabe biso ɔ, bis lyo bot ε esyee ε Klisto kɔ melaaba. Tin, ye é nε bot ε mbyak eYuda ε melee, ye kadi é dáa melyet pε daa bot ε membyak mesis. **24** Tin, dum nε bot ε Zεeb nazedjóo ɔ, ye nakoozodi bot ε mbyak eYuda nεghu bot ε di ààbe tɔ dhaad mbyak eYuda ɔ, Klisto é di nε mebwala nε etsoŋ e Zεeb. **25** Etεε náá, etεp e Zεeb ee bot di ebee náá ye é melyet ε, ye é etεp di nε etsoŋ dhaa etsoŋ bɔɔ ε. Deenek, edi bot di ebee náá Zεeb é tsabel ɔ, ye eedhaa bot ε bɔs nε ghwyil. **26** Tin, bɔn nyεεg, beeka mbi bot bi di ε, biyɔ bot ε Zεeb nazedjóo ɔ. Dilka menyel men, etεε náá pak'en, ye tok nε mbula bot di nε etsoŋ, nε mebwala nεghu betεte ε bot. **27** É di'enek, Zεeb kanɔŋ é sa di é mis mε bot dáa melyet ε, étεp εdje syen nε betsoŋ ε bot. Nye kanɔŋ é sa di ààbe nε ghwyil é mis mε bot ε bɔs ε, étεp εdje syen nε bot ε di ebee náá, be é nε ghwyil ɔ. **28** Tin, nye naanɔ bot di ebee é mis toto ɔ, bot ε di ebhinaa ɔ, nεghu bot ε di ààval dhiiti sonok é mis mε bot ε bɔs ɔ, étεp εdje syen nε bot ε di ebee náá, be é betεte bot ɔ. **29** Deenek, ye tok nε dhiiti mot kɔ eko ε bɔs di nε ghwyil εghεε nyel é mis mε Zεeb. **30** Nye nasa deenek ε, étεp nye neewa bin tɔ εgwakel nε Yezu Klisto. Nye naasa náá, Klisto di nε nena etsoŋ di edus pε daa Zεeb ε. Kɔ esu ε lε, Zεeb eesa náá, mena dika epiki bot. Nye sée mena ε, étεp mena needika bot be, nε εpek mena tɔ mesyem. **31** Ekwyala nabela esuk ε kɔ mekpa mak: «Ye be náá, mot εpekwyel εghεε nyel ɔɔ, nye goka é nε εghεε nyel ε dum nε sa Gheŋ di esa ε.»

2 Bɔn nyεεg, é gheŋ mε nazye pε daa len zεlεε bin esa e Zεeb nadi tɔ sɔ ε, mε ààpalii nε nen tɔ mekpa di ekoala ε,

ààbe-beak ne mekpa me di elyaal egu e lam e. **2** Etee náá,
 ye nabe é me eezeke náá, to bim melu me mena aadika
 sama e, me aanàsarj egu e dhiiti sonok bhis Yezu Klisto,
 bhis esyee e Yezu Klisto é melaaba. **3** Dum ne tep tak é me
 zye pe daa len, ne mesila djas é pwak ne bwoo. **4** Deenek,
 mekpa mam ne melyo mam nabe é ààbe esimza bam emet,
 étep bi needu etep bam. Ààbe, ye nabe é mebwala me
 Sisim na Dee e nadi elyaal popoopwon esa ee me nadi elii
 e. **5** É di'enek, edum e koj e len ne Zeeb ààbela esuk to
 etsonj e bot e bɔs, ye bela esuk e to mebwala e Zeeb. **6**
 Me ne gu náá, melyo me ekeletye di náá be eezewoozal
 to edum e koj ne Zeeb e, melyo me etsonj. Ààkabe etsonj
 e bɔs'ak, ààkobe-beak yii beghej e di ekɔk kɔ bɔs'ak e.
 Etsonj e bɔs'ak é eghwyil mebwala me di náá, ye aadi é
 diib dhiiti dwoo e. (aiɔn g165) **7** Ààbe, me goola wak e etsonj
 Zeeb nadi syela e, yii bot nadi ààgu e. Zeeb naazekoobal
 etsonj tak esok ne bhwak ne kusel, étep mena needika to
 дума ye. (aiɔn g165) **8** Ye tok ne dhiiti beghej é di ekɔk kɔ
 bɔs'ak ɔ, di egu etsonj binek. Tin, ye epedi edi egu ye ɔ,
 pe be nabe é ààbem Ghej, mot di ne дума ɔ é melaaba.
 (aiɔn g165) **9** Tin, dɔa ekwyala di elɛ e: «Sa di náá, mot
 dinaa ààpaabee, ààkogwak-gwakak e, sa di náá, mot dinaa
 ààpaasimza e, Zeeb nakoobal ye é étep bot e di ekwyel
 nye ɔ.» **10** Ghuna, ye é ne bisɔ e, sa Zeeb nazelyaal é ze
 Sisim e. Tin, Sisim na Dee é ne ghwyil esɔs mepek me
 Zeeb djas, dɔɔ ne yii di to sɔ e. **11** Ye kabe mot ɔ, eze di
 egu egeka e lyem e mot, ye di ààbe sisim mot nye nye
 emet ɔ. Ye é tyee wat ne Zeeb, eze di egu egeka e Zeeb, ye
 di ààbe Sisim Zeeb nye nye emet ɔ. **12** É di'enek, mena

nabe é ààbelaka sisim bot ε bɔs. Tin, mena nabelaka é Sisim di edus pɛ daa Zɛɛb ε, etɛɛ náá, mena neegu mɛkɛɛ mɛ Zɛɛb nazedje mena e toto ε. **13** Tin, mena ààlyoka bot nɛ etsoŋ bot ε bɔs, mena lyoka bot ε nɛ etsoŋ Sisim Zɛɛb di elyaal mena ε. Ye é deenek ε, mena di ekaada etsɛɛtɛ e Sisim nɛ bot ε di nɛ Sisim tak ɔ. **14** Tin, mot di ebun nɛ mɛtselal mɛ ɔ, tok nɛ ghwyil ɛmyaal etsɛɛtɛ e Sisim Zɛɛb di elyaal ε. É di'enek, etsɛɛtɛ e Sisim Zɛɛb pɛ daa yenɔk mot é dhatyee mɛlyet. Nye aanàbela etsoŋ etiibal ε ye, etɛɛ náá, ye é nɛ Sisim Zɛɛb ε, mot ε nɛ ghwyil etiibal etɛp e Zɛɛb. **15** Tin, mot di nɛ Sisim Zɛɛb é nɛ ghwyil etiibal etɛp djas, saabegɔs kadi é mot tok nɛ ghwyil egek ɛgu sa nye di elɛɛ. **16** Tin, ekwyala lɛɛ ε náá: «Ezɛ di egu esimza e Gheŋ? Ezɛ di nɛ ghwyil ɛdje nye mɛlyo?» Tin, menabelka, menaka é nɛ esiiza e Klisto.

3 Tin, nɛ tɛɛtɛ, bɔn nyɛɛg bam, é gheŋ mɛ di pɛ daa len ε, mɛ nabe é ààlii nɛ nen dáa mɛ di elii nɛ bot ε di nɛ Sisim e Zɛɛb ε. Ye nabe é mɛ eelii nɛ nen dáa bot ε bɔs, bot ε dinaa bɛ é etɔlɔ tɔ edum ε koŋ nɛ Klisto ɔ. **2** Eghɛŋ tak, mɛ nadee bin ε mɛdii mɛ mɛbel. Mɛ nabe é ààbɛ aadee bin nɛ edee na lyel-lyel etɛɛ náá, bi tok nɛ ghwyil ɛnyaab edee na lyel-lyel. Bela náá, nenak yak, bi dinaa ààbɛ aabela ghwyil tak, **3** etɛɛ náá, bi dinaa nɛ mɛfulu mɛ bot ε bɔs. Bi dinaa nɛ zok nɛ mɛwɔ pak'en! Esɛɛɛ binek djas ààlyaal tin náá, bi é nɛ mɛfulu mɛ bot ε bɔs e? Yenɛk djas lyaal náá, bi kɛ é tɔ ɛkwosak epuud, dáa tyee bɔn etɔlɔ tɔ edum ε koŋ nɛ Klisto. **4** É sok mot ngɔt pak'en di eke náá: «Mam é mot ε Pɔl!» Dhiiti náá: «Mam é mot ε Apolɔs ɔ!» Bi ààbee náá, bi sa tin ε, dáa bot ε

bɔs'ak e? **5** É di'enek, Apolɔs é zɛ? Pɔl é zɛ? Bisɔ djas é bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb, bi daŋ ɛ é ze yis etɛɛ náá, bi needum koŋ nɛ Zɛɛb. Tin, mot nɛ mot sa ɛ mɛsa mɛ Gheŋ nadje nye é. **6** Mam nabe é bhek tɔ bɔs, Apolɔs kaso é mɛdii. É di'enek, Zɛɛb é di esa náá bhek wyee. **7** Deenek, mot di ebe bhek ɔ, nɛ mot di eso mɛdii kɔ bhek ɔ bɛ ààval dhiiti sonok. Ye é Zɛɛb mot di esa náá, bhek wyee ɔ, di eval. **8** É di'enek, mot di ebe bhek ɔ, nɛ mot di eso mɛdii kɔ bhek ɔ, bɛ é djala. Tin, Zɛɛb aadje mot nɛ mot yɛ efute e mɛsa. **9** Deenek, bisɔ belyoel ɛ bot ɛ mɛsa ɛ Zɛɛb. Da biyɔ kadi é, pyeeb ɛ Zɛɛb. Zɛɛga yebɔ djas ɛ di esa ndjaa Zɛɛb. **10** É di'enek, dáa ekɛɛ ɛ Zɛɛb nadjɛaa mɛ ɛ, mɛ eesum ghus zumal ndjaa dáa tɛtɛ sumel mendjaa. Nɛnak yak, dhiiti mot eesum pɛ kɔ pap mɛkɛn e zumal ndjaa tak. Tin, mot nɛ mot ekobaka nɛ tyee nye di esum ɛ. **11** Etɛɛ náá, epap mɛkɛn e zumal mendjaa tak naazesumel: ye é Yezu Klisto. É di'enek, dhiiti mot tok ghwyil ebaakan dhiiti ghus zumal sis. **12** Tin, kɔ epap mɛkɛn e zumal mendjaa tak, bedhiiti bot é nɛ ghwyil sum yɔbɔ nɛ lɔɔad, nɛ gwooz di esa ɛ nɛ yɛ epata ɛ, nɛ mɛkok mɛ metaŋ. Ye kabɛ bedhiiti bot ɔ, bɛ é nɛ ghwyil sum nɛ ele, nɛ eka nɛghu nɛ mɛbo. **13** Tin, dwoɔ epéɛ, mɛsa mɛ mot nɛ mot aanyen popoopwon. Etɛɛ náá, dwoɔ lɛɛg aadi é nɛ boo du, tin, du tak ɛ waalyaal kwaambi mɛsa mɛ mot nɛ mot nasa ɛ. **14** Ndjaa mot edikaa, da yɛ epyet nɛ mɛgoo mɛ du ɔɔ, tin, mot tak aabela efute e mɛsa mɛ. **15** Tin, ndjaa mot edikaa, da ye ebik nɛ mɛgoo mɛ du ɔɔ, mot yenɔk aanàbela efute e mɛsa mɛ. É di'enek, tsik'e aadi é dáa mot pɛkaa tɔ ngel du ɛ. **16** Deenek, bi nɛ gu enyɔɛpe náá, bi é ndjaa Zɛɛb,

tin, Sisim Zeeb é tó lin. **17** É di'enek, mot ε bwak ndjaa Zeeb ɔɔ, Zeeb aagó nye. Etee náá, ndjaa Zeeb ε Dεε, zεεga biyɔ djas é di ndjaa tak. **18** Tin, sa mot ààkɔɔ nyel'ε. Mot ngot tó len di é di ne egeka náá, nye é tyee tsonj mot é mis me bot ε bɔs'ak ɔɔ, ye goka é nye di mot mɛlyet é mis mɔɔ, étep nye neebela tɛtɛ etsonj di edus pɛ daa Zeeb ε. (aiōn g165) **19** Etee náá, etsonj e bot ε bɔs é dhatyee mɛlyet é mis me Zeeb. Tin, ekwyala lɛε ε náá: «Zeeb met betsonj ε bot ε tó etsal bɔɔ ɛmet.» **20** Deenek, ekwyala baalɛε ε náá: «Ghej ne gu esimza e betsonj ε bot, nye ne gu náá, ye ààval dhiiti sonok.» **21** Tin, ye ààgoka náá, mot gheε nyel kɔ esu ε bot ε epuud. Etee náá, djas ε yibɔ: **22** ye nakoozodi Pɔl, Apolɔs, Pyeεd, neghu bhwak, tsik neghu εsyee, ewala bot di'ak neghu yii di zye'enek, djas ε yibɔ. **23** Tin, bi é bot ε Klisto, Klisto kadi é mot Zeeb.

4 Bot goka é ne ebee bis ε, dáa bot ε mesa ε Klisto. Bis é endɔmbe nazenεεgaa, étep egoola etsɛtse Zeeb nadi syela ε. **2** Zoka ne sa di ewaabaane ndɔmbe é náá, nye di sosoob. **3** Ye kabe mam ɔɔ, ye nakoozodi náá, biyɔ ε di epée me, neghu me péeaa ε sok bhwoob ε betetɛp, lyem'am aabem ba ne dhiiti sonok. Ye é tɛɛtse náá, me tok ne ghwyil epée nyel'am mam ɛmet. **4** Deenek, me ààbem ba ne dhiiti sonok. Tin, ye ààkwyel elɛε náá, me ààpasa dhiiti mbee sonok di ne ghwyil εdje me ndje ε. Ye é Ghej é di tetɛp'am. **5** Dum ne tɛp tak ε di náá, sa bi ààpée mot esok ne ewala ε Ghej ne ekum. Tin, gwaalka Ghej pookotuula, etee náá, nye aazɛwyisal tó gwyε etɛp djas nadi tó ghooghom ε, nye aazɛlyaal embee esimza di tó ebhum elyem bot ε. E di'enek, Zeeb aaduwal mot

ne mot ε dum ne mesa me nye sa ε. **6** Bon nyεεg, etεp me lee wak ε, me non ε geka ne etεp bis ne Apolɔs, etεp bi neetiibal esuk ε mekpa mak. Dhiiti kana di eke náá: «Mot goka é ne esa ε, sa ekwyala di elee ε.» É di'enek, sa dhiiti mot pak'en àadi ne εghεεa nyel, etεp ekem nwyak mot da bhina nwyak mot. **7** Tin, etεp yé wɔ di ebun náá, wɔ eedhaa bɔɔ besɔ bɔ? Esa djas wɔ di ne ye é, ye tok Zεeb nadje wɔ? Dáa di deenek ε, «haa» etεp yé wɔ di ne εghεεa nyel ekee wɔ nabe é àadjεaa wɔ djeak? **8** Nenak yak, bi eezebela esa djas elyem bin nadi ekwyel ε, bi moo é bot ε mevυ. Deenek, bi moo é edi bemεkoozi, bela náá, bisɔ tok edi bemεkoozi. Tin, ne tseetse me kwyel ε náá, bi di bemεkoozi, etεε náá, bisɔ pe needi bemεkoozi dáa biyɔ. **9** Deenek, me bee ekee náá, Zεeb naanεεg bisɔ bot ε lwoma edi mesik. É mis me bot, bis é dáa bot ε zenεεgaa kuku ebwak etεp εgóaa ɔ. Me ke deenek ε etεε náá, bhwak djas moo é gwyε ne mis kɔ les, etεp ebee sa aasael ne nes ε. Ye tok bot ne bot, ye é dɔɔ ne efofop. **10** Bisɔ é bot ε melyet kɔ esu ε Klisto. Deenek, biyɔ kadi é betson ε bot tɔ εgwakel ne Klisto. Bela náá, bot bee é náá, bisɔ é betyaabel. Tin, biyɔ bi ke é náá, bi é bot ε di ne ghwyil ɔ. É di'enek, bisɔ epebhinaa, biyɔ kadi é edjeaa duu! **11** Kum ewala elak nenak, bis epezuk ne za, bis epegwyε ne gwyes medii, ne pwom ekaad. Deenek, bis epebiaa. Bis àadi edi wat, bis é ghooghon εbat-bat. **12** Bis εpesa mesa me na lyel-lyel, etεp bis neebela sa dek. É sok be di elee bis ε, bis ne djaala etεp'ɔɔ, é sok be di etiig bis ε, bis ne maad. **13** Tin, é sok bot di elii ebiyoεpe ne nis ε, bis yala be é ne metela djas. Deenek, be kabee bis mos kɔ εko ε

5 Ye epegek é edi djas náá, ye é ne mezo pak'en. Mbi mezo me di náá, bot ε di ààdum koŋ ne Zεεb ɔ, ààsa ε. Tin, ye epegek náá, mot ngɔt pak'en epewyis emwaaz ne mwaa sεεg! **2** Tin, bi epekel ebet kɔ tak! E di waanyɔ náá, bi di ne εbuk tɔ elyem da bi é εsɔ mot sa kwaambi yenek mbee esesεε pak'en ɔ. **3** Ye kabε mam ɔɔ, tɔ epuud, me é etsetape ne nen, tɔ sisim, menaka é edi wat. Tin

ne din ε Yezu Klisto, me eezepée mot sa kwaambi yenek
 tep o, ekee menaka é sama. **4** Eghen bi di esega ne din ε
 Yezu Ghen'enaka ε, da mebwa me edi to lin ε, é di'enek,
 sisim yam aadi é sama ne nen pe. **5** Ye goka é náá, bi
 dje mot'enok é membo me Satan. Etee náá, tsik epuud
 be neegwyε, da sisim ye ebela tsik dwooo Ghen aabula
 ε. **6** Bi ààgoka ne esa ebet! Ye é ne dhiiti kana wat di
 elee náá: «Ba mon leviid batsa ne sa náá, tsim faalin djas
 ghamta.» **7** Tin, diska syem to len, pu leviid na mwa etee
 náá, bi needi bot ε na dee. Deenek, bi kadi é dāa tsim
 faalin na bes di ààbe ne leviid ε. Bi moo é bot ε na dee,
 etee náá, Klisto nazegwyε é étep'en. Nyey é di mon bhata
 nakaa é ebyon ε Pak. **8** Deenek, djhoobolka ebyon elenaka
 ààbe ne emapa nasael ne leviid namwa e esyem, ne mbee
 lyem ε. Tin, djhoobolka ebyon ε tak ne emapa di ààbe
 ne leviid yenek ε, emapa e dee, emapa e etsaetse. **9** To
 dhiiti mekana me me nakwyal bin ε, ye nabe é me elee
 nen náá, sa mot ààbeaa eso ne bot ε mezo. **10** Deenek,
 ye ààkwyl elyaal náá, me nalii é ne bot djas di to mbee
 esesee o, bot ε mezo, bot ε ndoozo, bot ε djii, bot ε di
 eduwal benaghise o. Ye é pe be deenek o, pe bi zokadus ε
 ko bos. **11** Me kwyl ε elee bin náá, ye é be náá, ye mot di
 edjóaa keletye da nye ebaadi mot mbee tsik, bi é kobaka
 ne ne. Mot tak é ne ghwyil edi: Mot mezo, mot ndoozo,
 mot di eduwal bon bezeb o, mot etsal, mot elangi neghu
 mot djii. Sa bi ààde edee edi wat ne mbi yenok mot. **12** Ye
 kabe náá, mam é di epée bot ε di ààdum kon ne Klisto o?
 «Hoo.» Ye é biyo é di egoka ne epée bot ε bi ne be noo di
 to zega ndjaa mendjaala me wat o. **13** Ye é Zeb nyey

emet ε kwaapée bot ε di ààdum koη ne Klisto ο. Dáa di náá, ekwýala lee ε náá: «Soka bembee ε bot pak'en.»

6 É sok mot ngot pak'en di ne tep ne mon nyeeε ε, «haa» étep yé nye kesaa betetep di ààgu Zeeb ο? Ye àanyo deenek. Ye goka é náá, nye kelee tep tak pe daa bot ε di bot ε Zeeb ο. **2** Bi ààgu náá, ye é bon ε Zeeb ε kwaapée bot ε bos e? Ye é be náá, biyo é kwaapée bot ε bos ο, «haa» étep yé bi di ekat epée ba bon etep? **3** Ye é be náá, mena aaboopéeεka efofop ο, «haa» mena aadi ààkwak epée bon etep di ko εko ε bos dáa? **4** Tin, é gheη bi di ne mbi bon metap deenek pak'en ε, bi dyeebató é kesaa betetep di ààgu Zeeb ο. **5** Me ke é náá, ye àasa bin syen e? Tsoη mot ngot tok pak'en di ne ghwyil epée tep di pak bi ne mon ε nyooε e? **6** «Haa» étep yé mot di kepit mon nyeeε sok bhwoob betetep di ààgu ne Zeeb? **7** Deenek, é sok bi di ne bon metap pak'en ε, ye epelyaal náá, bi é ne ndje. Tin, mot é sa wo ebiyo ο, neghu edjii esa e bo ο, wo goka é ne emaad. **8** Ghuna biyo bemet ne sa etep e bot di ààbe bot ε epiki é mis me Zeeb ε! Biyo ε di edjii esa e boο beso bin. Tin, guka náá, bi eesa deenek ε ne bon nyeeε bin! **9** Bi ààgu náá, bot ε di àadi bot ε epiki ο, be aanàkwani to eyoη ε Zeeb e? Nàkooka menyel men, guka náá: bot ε mezo, bot ε di eduwal benaghise, bot ε di esa εzo, bot ε di edi meba ne beso boο bottom ο, **10** bot ε djii, bot ε ndoozo, bot ε elangi, bot ε melee neghu bot ε mbee mepek, be aanàbela di to eyoη ε Zeeb. **11** Eghen sok, bedhiiti bot pak'en nadi esa mbee metep menek. Tin, bi naazedisaa edhuud, bi naazeséεaa, da neegaa engwoob étep mesa ε Zeeb. Ye naazesa náá, bi di bot ε epiki é mis me Zeeb ne din ε Gheη

Yezu Klisto kɔ esu ε Sisim Zεeb'enaka. **12** Bεdhiiti bot pak'en gek ε nάά: «Mε ε ne ghwyil esa sa djas lyem'am di ekwyel ε.» Ye ε tseetse, me ne ghwyil esa sa lyem'am di ekwyel. Tin, esa binek djas tok ne metaη ε mis mam. Ε di'enek, me tok ne ghwyil ebet nάά, me di kwom dhiiti sonok. **13** Dhiiti kana baake ε nάά: «Edee ε εteη mɔ, mɔ ε εteη edee.» Tseetse, tin dhiiti dwoo Zεeb aagó esa binek djas ebά. Deenek, Zεeb nabe ε àasa nyel mot εteη mezo, nyel mot nasael ε εteη Gheη, Gheη ε di ebaal nyel mot. **14** Dάa Zεeb nagomal Gheη bhis esyee ε, nye pe ε waagomal mena tɔ esyee, ne ghwyil mebwala me. **15** Bi àagu nάά, menyel men ε esum e nyel ε Klisto? Mε ε ne ghwyil nɔ sum nyel ε Klisto εteη kesa nάά, ye di sum nyel ε moma mezo? Àabe, ye tok deenek! **16** Bi àagu nάά, mot di esεga goη ne moma mezo ɔ, be ne ne moo ε nyel ngɔt e? Ye ε dάa ye di kwyala tɔ mekana me Zεeb ε: «Be ne ne aakadi ε mot ngɔt.» **17** Tin, mot di tɔ egwakel ne Gheη ɔ, nye moo ε mot ngɔt be ne ne tɔ Sisim. **18** Deenek, kyeeka mezo, etεε nάά, syem e mezo, mot sa ye ε ne nyel'ε emet. Ye kabe bedhiiti mesyem ɔ, ye sael etsetape ne nyel. **19** Bi àagu nάά, menyel men ε ndjaa Sisim na Dee ε? Sisim di tɔ len ε, Zεeb nyey emet nadjε bin Sisim tak. Dάa di nάά, bi moo ε bot ε Zεeb, menyel men tokape yebo emet. **20** Zεeb naazebɔm bin ne boo metaη. Tin, bi goka ε ne εdje Zεeb duu ne menyel'en dάa ye di egoka ε.

7 Nenak, me moo bɔza bin dum ne mekya bi nadjι me tɔ mekana me bi nadhis me ye ε. Me lee bin ε nάά, enyo nάά, motom di àabe ne moma. **2** Tin, εteη ekaab ε mezo: ye goka ε nάά, botom djas di ne yɔbo boa, da boa djas pe edi

ne yɔbɔ botom. **3** Motom goka é ne esa myel esa djas di egoka ne esael tɔ ebá ε. Ye é tyee wat ne moma, nyey pe baagoka ε ne esa ne ngom esa djas di egoka ne esael tɔ ebá ε. **4** Tin, moma tok ghwyil edjɛed nyel'ε dǎa nye di ekwos ε, etɛɛ náá, nyel'ε é yii ngom. Ye é tyee wat ne motom, nye tok ne ghwyil edjɛed nyel'ε dǎa nye di ekwos ε, etɛɛ náá, nyel'ε é yii myel. **5** Sa mot àànyim sɔ nyel, ye di ààbɛ náá, bi gwakel ε éteɓ ba mɔɔ ewala batsa kɔ esu ε mendjaala ɔɔ. Da bhii tak, bi ebula enyɔɛpe tɔ eba ε len. Ye di ààsael deenek ɔɔ, bi aanàbaabela ghwyil emaad, egwyes epuud. Deenek, Satan é ne ghwyil ekwyesal bin tɔ mɛbhowal. **6** Sa mɛ di elɛɛ bin'aak, ye tok náá, mɛ besal bin ε beselak, mɛ lɛɛ bin ε náá, bi esa deenek ɔɔ, ye aadi é enyɔɛpe. **7** Ye é epedi é di yam ekwosak ɔɔ, pe bot djas é beko dǎa mam. Tin, Zɛɛb naadje mot ne mot ye ekɛɛ, bak bot ne yak ekɛɛ, bedhiiti bot ne yak ekɛɛ. **8** Gwakeka sa mɛ di elɛɛ ne beko ε bot, ne bekus ε boa ε, mɛ lɛɛ bin ε náá, enyɔ náá, mot di kɔ dǎa mam. **9** Tin, bi é di ààmaad ɛdi beko ε bot ɔɔ, bi goka é ne ebá. Enyɔ náá, mot ba, ààkabe náá, nye zuk ne egwyes ebá. **10** Ye kabe bot ε zebaaɔ, mɛ epedje etij elak, etij ε tak tok yam, ye é yii Gheɲ: ye é náá, sa moma ààbɛka ne ngom. **11** Tin, ye be náá, moma eebo ebá pak be ne ngom ɔɔ, sa nye ààbaani e dhiiti ebá. Ye di ààbɛ deenek ɔɔ, nye koobal ebá pak be ne ngom. Tin, sa motom ààbo ebá pak be ne myel. **12** Gwakeka sa mɛ di elɛɛ ne bedhiiti bot ε, ye tok Gheɲ di elii, ye é mam. Mɛ lɛɛ ε náá: ye be náá keletye eebe moma di ààdi keletye ɔɔ, da moma é kwyel náá, be gheedi ne ebá ɔɔ, sa motom ààbo ebá pak be ne ne. **13** Ye é tyee wat

ne moma di keletye ɔ. Nye di ne motom di náá, nye tok keletye ɔ, da motom é kwyel náá, be gheedi ne ebá ɔ, sa moma ààbo ebá pak be ne ne. **14** Etee náá, motom di ààdi keletye ɔ, nye é ne ghwyil edi mot e dɛɛ, kɔ esu egwakel nye di ne ye ne myel, mot di keletye ɔ. Ye é tyee wat ne moma di ààdi keletye ɔ, nye é ne ghwyil e di mot e dɛɛ, kɔ esu egwakel nye di ne ye ne ngom, mot di keletye ɔ. Ye di ààdi deenek ɔ, bɔn bɔɔ aakwaadi bot e dɛɛ, ghuna, be é bot e e dɛɛ é mis me Zeeb. **15** É di'enek, mot di ààdi keletye ɔ, nye é ne ghwyil ebo ebá. Ye nakozoodi moma neghu motom. É di'enek, moma neghu motom tok tɔ bhel eki ebá, etee náá, Zeeb nadjóo bin e étep bi needi tɔ egwyem. **16** Tin, wɔy moma di keletye ɔ, wɔ ne gu neghu wɔ kwaatsik ngom'ɔ? Neghu wɔy motom di keletye ɔ, wɔ ne gu neghu wɔ kwaatsik mwalo? **17** Mot ne mot goka é nye gheekɛ dáa Gheɲ nadjɛ nye ekɛɛ ɛ. Mot ne mot goka é ne ekɛ ɛ dáa nye nadi é sok Zeeb nadjóo nye é. Yenek é etɪɲ e me di edje tɔ ezɛɛga mendjaa me mendjaala djas ɛ. **18** Tin, ye be náá, mot naani beka é gheɲ Zeeb nadjóo nye ɔ, nye di deenek. Ye kabɛ náá, é gheɲ Zeeb nadjóo nye é, nye nabe é ààni beka ɔ, sa nye ààni beka. **19** Eni beka neghu ààni beka ààval é mis me Zeeb. Sa di eval ɛ, ye é elooba ne etsi be. **20** Beta náá, mot ne mot zoodi dáa Zeeb nadjóo nye é. **21** É sok Zeeb nadjóo wɔ ɛ, wɔ nabe é wɔ dinaa kwom, ààbe deenek e? Nàbem ba, wɔ bela ze di esa náá, wɔ di peka ɔ, wɔ goka é ne edu ye. **22** Etee náá, kwom mot Gheɲ nazedjoo ɔ, Gheɲ eezetɔ nye étep mesa me. Ye é étep tak ɛ di náá, nye moo é peka étep esa mesa me. Tin, mot nadi peka ɔ, moo é kwom ɛ Klisto. **23** Zeeb

nabom bin é ne boo metan, étép bi needi bot be. É di'enek, nàsaaka náá, bi di ekwom e bot e bos. **24** Beta náá, mot ne mot di sok bhwoob Zeeb, dāa nye nadi é gheɲ Zeeb nadjoo nye é. **25** Dum ne mesyes me boa dinaa beko o, me tok ne etin e Gheɲ wat ee me aadje be e. Tin, sa me di elii wak e ye é ekwosak e lam, mam mot di náá, Gheɲ ezegek me ghon, bot moo mos é ne ebwaalel ne nam. **26** Gwakeka sa me di egek ko esu e mezuk me bot di ebee'aak, mot ne mot goka é ne edi dāa nye di e. **27** Wo é ne moma? Nàsa náá wo beka ne ne. Wo é ko? Tin, nàdji moma emwaaz. **28** Tin, ye be náá wo eebe o, wo ààpasyem. Ye é náá, esyes e moma eebe o, nye ààpasyem. Deenek, bot e di ebá o, be waaboma ne mezuk to mendjaa me meba mo. Tin, me kwyel é edis bin to mezuk menek. **29** Gwakeka sa me di ekwyel elee bin e, bon nyeeɲ bam yii boa ne botom: bot kalikeka é ne ba mon ewala. Kana nenak, bot e di náá, be eezebe o, be goka é ne ewa zii to esa mesa me Zeeb dāa beko e bot. **30** Bot e di edje o, be sa ekee náá, be ààdje. Bot e di emyaala o, be sa ekee náá, be ààmyaala. Bot e di ebom esonok o, be sa ekee be sa ekee náá, be ààpabom sonok. **31** Bot e di emyaala ne mevu me bos o, be sa ekee náá, be ààmyaala ne ye. Etee náá, bos'ak dāa di'ak aanàbaaboya kedhaa. **32** Dum ne tep tak e me di ekwyel náá, bi di peka to etep bin djas. Mot di náá, nye ààpaba o, nye ne ghwyil ewa lyem'e djas to mesa e Gheɲ. Nye san e náá, Gheɲ myaala ne ne. **33** É di'enek, mot di náá, nye eezebe o, mesa me aadi é esaa náá, myel di to neemyaala. **34** Tin, ye é etep binek ebá e nye di ne ye to lyem. Ye é tyee wat ne moma di to ebá o, nye wa lyem to etep e bos e, étép ngom

neemyaala. Kus moma neghu esyes e moma dinaa ààpaba
 ɔ, nye wa lyem to etep e Gheɲ e. Nye kwyel e náá, nye
 needi negaa engwoob étep nye neesa mesa e Gheɲ. Nye
 kwyel e nye eesa mesa me ne lyem wat. **35** Me lii deenek
 e, étep menyɔ men, ye tok étep ewa bin to laab. Tin, me
 kwyel é náá, bi sa sa di enyɔɔpe e étep'en, da bi e di to
 egwakel ne Gheɲ ne lyem wat. **36** Ye be náá, mɔn ngbaaz
 epebee náá, nye é ne ghwyil esa sa di àànyɔ pak be ne
 ghɔɔd étep náá, nye tokape ne ghwyil emaad egwyes be ɔ.
 Nye bee náá, be é ne ghwyil bael ɔɔ, be bael dáa be di
 ekwos e. Deenek, be ààpasyem. **37** Ye be náá ngbaaz eebee
 náá, nye é ne ghwyil emaad egwyes nyel étep edi kɔ, ààbe
 náá mot ebesal nye ɔɔ. Nye eesa enyɔɔpe. **38** Tin, mot
 aaba ghɔɔd'e, nye eesa enyɔɔpe. Mot aadi ààba ghɔɔd'e ɔ,
 nye eebaasa enyɔɔpe dhaa tye. **39** Moma ebá goka ne edi
 si bhel etsi ebá, é gheɲ ngom dinaa ne tsik e. Tin, ye be
 náá ngom eegwyɔ ɔɔ, nye é ne ghwyil ekaba mot lyem'e
 di ekwyel ɔ. Deenek, ye goka é náá, motom tak di mot di
 edum koɲ ne Gheɲ ɔ. **40** É yam beea, me bee e náá, nye lik
 kus ɔɔ, ye é enyɔɔpe. Deenek, mam pe é ne Sisim Zeeb.

8 Djhooliika dum ne etep betit e bot di eka benaghise
 ebuwa e. Ne tseɛtse, mena dyeebakeka e náá: «Menaka
 é bot e metselal.» Tin, metselal me tak e ne ghwyil esa
 náá, mena dika ne eghɛɛ nyel. Ghuna, tete kwyel ààsa
 deenek. Tete kwyel sarɲ é náá, mena dika to egwakel to
 zeeɛga. **2** Mot di egek náá, nye ne gu sonok ɔ, mot'enɔk
 goka é nye gu náá, nye dinaa kuku edjek. **3** Tin, mot di
 ekwyel Zeeb ɔ, Zeeb ne gu nye. **4** Deenek, mena é ne
 ghwyil e deka betit e di ekaa benaghise ebuwa e? Mena ne

guka náá, naghise tok dhiiti sonok kɔ eko ε bɔs, mena ne
εbaaguka náá, Zeeb é ngɔt. **5** Ne tseetse, ye é ne bedhiiti
esisim di tɔ gwoo neghu kɔ eko ε bɔs di edjoo bezeeb ε.
Deenek, ye kwyel é lee náá, ye é betε ne «bezeeb» ne betε
ne «beghen.» **6** Ye kabe menabelka ɔ, mena ne guka náá,
Zeeb é ngɔt, nyey é di Seeg'enaka, mot nakus esonok
djas ɔ, kɔ esu ε le ε bot di ne tsik. Ghen é ngɔt, ye é Yezu
Klisto, nyey mot di náá, esonok djas nakusaa ε kɔ esu ε
le ɔ, nyey é di esa náá, mena dika ne tsik. **7** Tin, ye tok
bot djas di egu etseetse bak. Etε náá, bedhiiti bot ε nadi
be dinaa ekwyel benaghise ɔ, é ghen be di ede betit ε di
ekaa benaghise ebuwa ε, egeka bɔɔ é náá, be epeduwal
benaghise. Be dyeebake é náá, be eesa etεp ebiyo. **8** Tin,
ye tok edee mena di edeka ε di esa náá, mena kunaaka ne
Zeeb, de neghu ààde, ye àànasa mena dika betεte ε bot
neghu be mbee ε bot. **9** Bi é ne ghwyil esa sa elyem bin di
ekwyel ε. Tin, bi é kobaka ne sa bi di esa ε. Sa sa bi di
esa ε ààkadi ebek ε di esa náá, bot ε di ààpyet tɔ edum
ε koɲ ne Zeeb ɔ, ni tɔ mesyem. **10** Etε náá, mot dinaa
nyey ààpapyet tɔ edum ε koɲ ne Zeeb, nyey ebee wɔy mot
metselal ede tɔ ndjaa mendjaala me benaghise ɔɔ. Tin, wɔ
aabee náá, wɔ epebesal nyey besela sis náá nyey de betit ε
di ekaa e buwa ne benaghise ɔ? **11** É di'enek, mɔn nyoog
mot di nyey dinaa ààpanyɔ epyet tɔ edum ε koɲ ne Zeeb ɔ,
mot Klisto nagwyε étεp'ε ɔ, nyey waawo ze etseetse kɔ esu
ε lo. **12** Bi é syem deenek ne bɔn nyεeg bin ɔɔ, da bi epul
edum ε koɲ ε loɔ ne Zeeb, bɔɔ bot ε di náá, be dinaa ààbe
aapyet ε. Bi syem deenek ε ne Klisto nyey emet. **13** Dum
ne tεp tak, ye be náá, sa me di ede é epekwyital edum ε

koŋ ɛ mɔn nyaag'am ɔɔ, mɛ aanàkabaade yɛ, ekaab náá,
mɛ ezɛkɛkwyital nye tɔ mesyem. (aiōn g165)

9 Mɛ tok wak pɛka? Mɛ tok wak mot lwoma? Mɛ nabe ààbee Gheŋ'enaka Yezu? Bi tok wak bot ɛ zedum koŋ nɛ Zɛɛb, dum nɛ mɛsa mam kɔ ɛsu ɛ Gheŋ e? **2** Ye nakoozodi náá, bedhiiti bot ààbee náá, mɛ é mot lwoma. Tin, kɔ ɛsu ɛ len mɛ é mot lwoma. Dáa di náá, bi é tɔ egwakel nɛ Gheŋ ɛ, ye é biyɔ é di elyaal nɛ tsɛɛtsɛ náá, mɛ é mot-lwoma ɛ Gheŋ. **3** Gwakeka dáa mɛ di ebɔɔza nɛ bot ɛ di elii ɛbiyoepe nɛ nam ɛ. **4** Dáa bis di náá, bis é bot ɛ lwoma ɛ, bis é nɛ ghwyil ɛbela edee nɛ mɛnyok ɛ, kɔ ɛsu ɛ mɛsa mes. **5** Bis é nɛ ghwyil ɛ tɔ mɛdjoŋ nɛ bel bis di ekeletyɛ ɔ. Bedhiiti bot ɛ lwoma sa ɛ deenek, dɔɔ nɛ bɔn nyɛɛg ɛ Gheŋ, zɛnɔɔ Pyɛɛd. **6** Bi gek é náá, ye é bis nɛ Bhaalnabhas é zodi egoka nɛ esa mɛsa, éteɓ bis neebela sa dek e? **7** Tin, ɛzɛ di esa mɛsa mɛ esodja nɛ efute bɛ met? ɛzɛ di bɛ pyeeb vin da nye é di ààde bhum tak? Ye é nwyaa mbi mbaalel mɛsaa di ààde mɛdii mɛ mɛbel e mɛsaa mɛ nye di ebaal ɛ? **8** Tin, mɛkpa mam ààzobela ghwyil tɔ etɛp ee bot ɛ bɔs di esa ɛ. Etɛɛ náá, etsi ɛ Moiiiz baazoke é deenek. **9** Ye é tsɛɛtsɛ, etsi lɛɛ é náá: «Wɔ tok nɛ ghwyil ɛdiyal nuub ngɔmbɛ, é sok nye di enyal bhum ble ɛ.» Ye kwyɛl elyaal náá, Zɛɛb nɛ gek engɔmbɛ ghoŋ. **10** Nye ààlii deenek tin kɔ ɛsu ɛlena? Tsɛɛtsɛ, mɛkpa menek nakwyalaa ɛ éteɓ'ena. Ye goka é náá, mot di ebe see, nɛ mot di enyɔŋal ebhum ble ɔ, goka é bɛ bela efute mɛsa mɔɔ. **11** Bis naabe bhek Sisim tɔ len. Tin, bis é kanɔɔ ba bim mɛvu min ɔɔ, ye kabe é ɛbiyoepe? **12** Ye é bɛ náá, bedhiiti bot é nɛ ghwyil ɛ de mɛvu men ɔɔ, «haa» gwyata

ne biso, bis é ne gham ne ede ye dhaa dhanja boo. Bela náá, bis nabe é ààkwyel esa deenek. Tin, bis naamaad elyem ko etep djas, étep bis ezekelu bedhiiti bot egwak Mbée Bhaadal e Klisto. **13** Bi ne gu enyope náá, bot e di esa mesa to kok Ndjaa-ebuwa o, edee boo goka ne edus é to kok Ndjaa-ebuwa ee be di esa mesa e. Ye kabe bot e di eka ebuwa ko mesa ebuwa o, edee boo zodus é to ebuwa binek. **14** Ye é tyee wat ne bot e di egoola Mbée Bhaadal o, Ghej naazeloolé náá, boo pe aazobela edee e, ne Mbée Bhaadal be di egoola e. **15** Ye kabe mam o, me ààwaab esa binek, tin, me ààpakwyal bin mekana mak étep ewaab e bin dhiiti sonok. Deenek, edi di náá, mot zenoo duu me di ne ye é, ye goka é me gwe deenek. **16** Me tok ne ghwyil eghe nyel ko esu e egoola Mbée Bhaadal, etee náá, ye é ne nam e bhel náá, me mesa me tak. «Haa» kpaa-ghon ne nam me di ààgoola Mbée Bhaadal oo. **17** Ye epedi é di náá, ye é mam emet e nasée mesa me tak oo, pe me goka é ne ebela efute. Daa di náá, mesa me tak nadjéaa me e ne bhel e, é di'enek, me zokasa e mesa me nadjéaa me e. **18** É di'enek, efute bam aakadi tin ye? Efute bam é memyaala me me di ne ye, é ghej me di egoola Mbée Bhaadal ààwaab sonok ne mot e. Mam àànoo efute mot di egoka ne ebela bhis egoola Mbée Bhaadal e. **19** Bot ne gu náá, me é sejele mot. Ye é tseetsé, edi tak wat, me eemyaal edi kwom bot djas, étep bete ne bot needu Klisto. **20** É sok me di sama ne bot e mbyak eYuda e, me ke é daa boo, étep edul e be é ze e Klisto. É sok me di sama ne bot e di elooba ne metij e Moiiiz e, me ke é daa boo. Me dyeebasa deenek e, étep me needul be é ze e Klisto, ye

nakoozodi náá, me tok si bhel metij e Moiiiz. **21** Eghen me di sama ne bot e di ààbe bot e mbyak eYuda o, bot e di ààlooba etsi e Moiiiz o, me ke é dāa bōo, éter me needul be é ze e Klisto. Deenek, ye ààkwyel elee náá, me ààlooba ne etsi e Zeeb. Tin, me é si bhel etsi e Klisto. **22** Ye kabe bot e di ààpyet to edum ekoj ne Zeeb o, me zobaake é dāa bōo, éter edul e be é ze e Klisto. Deenek, ne mbi bot djas, me ne sa esa djas ee di egoka é, éter me neetsik bedhiiti bot. **23** Me sa etep binek djas etee náá, bot neemyaal Mbēe Bhaadal. Etee náá, dōo ne mam pe me neebela yam ekee to mbēe esa ee Mbēe Bhaadal nakek e. **24** Bi ne gu náá, bot e di esa meboola me ewyis e kaab o, be kan kaab e bōo djas. Ye be náá, bi epesa meboola me kaab o, bi goka é ne ekaab tyee wat di náá, bi neekebela efute. **25** Deenek, bot e di esa meboola o, be goka é ne gu emaad e lyem to etep djas. Be dyeebasa deenek é, éter be neebela koto duu di ààbōya ne egwyé é. Tin, bisō dyeebasa zii é, éter ebela koto duu na kōm-kōm. **26** É ter tak e di náá, é ghen me di esa meboola e, mis mam gwyák e koto duu. Me é dāa mot meboola me tuub, ekuta be ààbyak mbes. **27** Me ààduwal nyel'am, me ne tiig ye elyelepe. E kaab náá, bhis me di egoola Mbēe Bhaadal ne bedhiiti bot e, mam emet ezekedisaa to bot e aabela ekee.

10 Bōn nyeeeg, me kwyel é náá, bi gheetetaala ne sa nasaal ne bebhaab'enaka é ghen e Moiiiz e. Ye nadi é ne eguud nadi edjeed be e. Bhii tak, bōo djas naasee boo dii mesōn nadi edjóoaa «dii mesōn na tōbelaa.» **2** Bōo djas naaduwa Zeeb to eguud ne to boo dii mesōn. Eter binek djas kwyel elyaal e náá, be naamyaaal edu e Moiiiz. **3** Bōo

djas naade edee wat e Sisim, 4 bɔɔ djas naade menyok me wat e Sisim. Tin, medii me be nadi ede é, nadi ewyis é tɔ ekok e Sisim nadi egyee ne nɔɔ e. Bela náá, ekok e tak nabe é Klisto. 5 Tin, Zeeb nabe é ààmyaala ne mefulu me bete ne bot pak'ɔɔ. Kɔ esu e tak, bete ne bot nagwye, myonj «lapa-lapa» si tɔ kyee bɔs besye di ààbe ne medii e. 6 E di'enek, etep binek djas nasael é, ye needi ne nena dhatyee geka, etee náá, mena needi ààbe ne embee mekwosak dɔ́a bɔɔ nadi ne ye é. 7 Nàduwaka benaghise dɔ́a bedhiiti bot pak bebhaab'enaka naduwal e. Tin, ekwyla lee é náá: «Bot naadisi etep ede edee ne menyok, bhii tak, be naawyel kebɔl e mezeɲ ne eduwal benaghise.» 8 Sa mena ààduka ze mezo dɔ́a bedhiiti bot nasa é. E di'enek, bot bedhet mekam-membá ne elɛl naapkaa ne mesyee gwyɛ, dwoɔ wat kɔ esu e tak. 9 Sa mena ààwaka Klisto tɔ mebhawal, dɔ́a bedhiiti bot pak'ɔɔ nasa é. Etɛp tak, benyɔ naazelo be. Wɔ gwak, bete ne bot zegwye. 10 Sa bi ààdi ne menwyaad tɔ elyem, dɔ́a bedhiiti bot pak'ɔɔ naataɲal ne din e Zeeb e. Tin, fofop esyee naagó be kɔ esu e tak. 11 Embee etep binek djas nasael é, etɛp ye needi ne nena dhatyee geka. Tin, etɛp tak nakwyalaa tɔ bemekana e, etɛp edul e mena melɔ, etee náá, mena moo é tɔ melu me mesik. (aiōn g165) 12 Mot di ebee náá, nye é ndjem ɔ, nye goka é ne ekobaka, etɛp nye é zekewyit tɔ mesyem. 13 Bemebhawal me bi naboma ne ye é, ye é mebhawal bot djas di eboma ne ye é. Zeeb é sosoob tɔ ekek be, nye tok ne ghwyil ebet náá, bi boma ne sa di náá, ye aadhaa bin ghwyil e. Tin, é sok mebhawal aazyɛ é, Zeeb é waadje bin ghwyil emaad ye, nye aalyaal bin mepek me ewyis é tɔ mebhawal me

tak. **14** Dum ne tep tak, bɔn nyeeɛg bam, nàkunaaka ne benaghise. **15** Me lii ne nen é dǎa me di elii ne betson ɛ bot ɛ. Biyɔ bemet, sɔska sa me di lii é. **16** Beeka beele mena di edeka menabelka djas, étep eghapee Zeeb ɛ. Beele tak kwyel elee ɛ náá, menaka é ne egwakel ne Klisto. Ghiya ye naasee kɔ esu ɛ les. Ye kabɛ mapa ɔ, ye epesa náá, menabelka ne Klisto di nyel ngot. **17** Dǎa di náá mapa é wat ɛ, ye nakoozodi náá, mena ne buka, mena moo é nyel ngot. Etee náá, mot ne mot é ne ye mɔn pes to mapa yenek wat. **18** Nɔɔka geka bɔn Yisalaɛl. Bot ɛ nadi ede betit nazekaa é buwa kɔ mesa ebuwa ɔ, be é to egwakel ne Zeeb. **19** Me ààpake náá, betit ɛ nakaa benaghise ebuwa ɛ, ne val étep'es. Me ààpabaake pe náá, benaghise ɛ varj sonok. **20** Ààbe, tin, me kwyel é elee náá, buwa ee bot ɛ di ààdum korj ne Zeeb di edje é, be dje ye é ne edim, be ààdje ne Zeeb. Tin, me ààkwyel náá, bi di to egwakel ne edim. **21** Bi tok ne ghwyil ede to beele ɛ Ghej, da bi é baade to beele edim ɛ. Deenek, bi tok ne ghwyil ede kɔ mesa ɛ Ghej, da baade kɔ mesa edim ɛ. **22** Tin, mena kwyel é náá, Ghej kpaa lyem ne nena? Bi gek é náá, mena é ne ghwyil dhaa nye ne ghwyil e? **23** Bot dyeebake é náá: «Mena é ne ghwyil esa esa djas elyem binaka di ekwyel ɛ.» Ye é tseetse, guka náá, djas ààval sonok. Mena é ne ghwyil esa esa djas elyem binaka di ekwyel ɛ. Tin, etep binek djas ààdje zeeɛga bot ghwyil. **24** Ye àànyɔ náá, ghwyikwyee mot zosik é nyel'e met. Ye goka é náá, nye di ne ghwyikwyee ne besɔ bot. **25** Bi é ne ghwyil ɛ de yebo betit djas di ebomsaa to djando ɛ, sa bi ààtuɲ menyel esaa pe pak ye dus ɛ. **26** Etee náá, ekwyala lee é náá: «Ye é

Gheɲ é di kukuma bɔs, nyɛ é kukuma esa djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ.» **27** Mot di náá, nyɛ dinaa ààpadum koɲ nɛ Zɛɛb ɛdjóo bin náá, bi kede ɔɔ. Ye é be náá, bi eemyaal ɔɔ, deka edee djas ee nyɛ aadje bin ɛ ààtuɲ menyel esaa pɛ pak edee tak dus ɛ. **28** Tin, mot ekaleɛ bin náá: «Tit'ak dus é é buwa benaghise.» Deenek, sa bi ààde yɛ, kɔ esu ɛ mot lɛɛ deenek ɔ, éteɖ bi needi nɛ egwyem tɔ elyem bin. **29** Mɛ ààlii wak dum nɛ esimza e lyem bin, mɛ lii é nɛ esimza e lyem mot'enok. Nɛghu dhiiti mot ɛ nɛ ghwyil eke náá: «Éteɖ yé esimza e lyem mot aasa náá, mɛ kat esa sa mɛ di ekwyɛl esa ɛ? **30** Mɛ bulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb kɔ esu ɛ edee mɛ di ede ɔɔ, “haa” éteɖ yé be aakalii nɛ nam ebiyoɛpe dum nɛ edee mɛ de ɛ mɛ eeghapɛɛ ɛ Zɛɛb ɛ?» **31** Tin, éteɖ edee, nɛ menyok mɛ mɛ di edeɛ ɛ, nɛghu sa djas mɛ di esa ɛ, mɛ sa yɛ éteɖ duma ɛ Zɛɛb. **32** Bot ɛ dhaad mbyak eYuda, nɛ bot ɛ mbyak eGhelek, zenɔɔ bot ɛ zɛɛga mendjaala Zɛɛb, sa mɛfulu men ààsa náá, be kwyit tɔ mesyem. **33** Duka mɛfulu mam. Mɛ nɛ sa mɛghaaz etɛɛ náá, bot djas neemyaala nɛ mesa mam djas. Tin, mɛ ààsaɲ ekwyɛɛg ɛ nyel'am met, mɛ saɲ ɛ ekwyɛɛg ɛ betɛ nɛ bot, éteɖ be neebela tsik.

11 Duka mɛfulu mam, dáa mɛ di edu mɛfulu ɛ Klisto ɛ. **2** Mɛ ɛpeso bin mesii, etɛɛ náá, bi nɛ tetaala nɛ nam é mɛwala djas. Bi nɛ du metiɲ mɛ mɛ di edje bin ɛ. **3** Deenek, mɛ kwyɛl é bi gu náá, Klisto é kukuma bɔtom djas, motom é kukuma ɛ myɛl, Zɛɛb é kukuma ɛ Klisto. **4** Tɔ Zɛɛga ndjaa mendjaala, é gheɲ motom di edjaala nɛghu ɛgoola mɛpka mɛ Zɛɛb ɛ, nyɛ é di nɛ lo ndjela ɔɔ, nyɛ ààpalooba nɛ kukuma yɛ Klisto. **5** Tin, moma di

edjaala neghu egoola mekpa me Zeeb oo, nye di aadjel lo oo, nye aapalooba ne ngom. Nye e daa moma di bhoo tsika e. **6** Ye e be naa, moma aapadjel lo'e oo, ye goka e naa, nye tsik bhoo lo'e. Tin, ye be naa, ye ne sa syen naa moma di ne bhoo tsika oo, nye goka e ne edjel e lo'e ne bhee. **7** Motom aagoka ne edjel e lo, etee naa, nye e mbanja-mbanja duma Zeeb. Tin, moma e di mbanja-mbanja duma e motom. **8** Etee naa, motom nabe e aakusaa ne kyes nyel moma, ye e moma e nakusaa ne kyes nyel motom. **9** Motom nabe e aakusaa ko esu e moma, ye e moma e nakusaa ko esu e motom. **10** Dum ne tep tak, ko esu e efofop, moma goka e ne edi ne lo ndjela ne bhee etep esa ekwosak e Zeeb. **11** E di'enek, to tsik'enaka ne Gheh, ye tok ne motom e di aabe moma, ye tok pe ne moma di aabe ne motom. **12** Etee naa, daa moma nakusaa ne kyes nyel motom e, motom pe nadus e to moma. Tin, djas yenek dus e pe daa Zeeb. **13** Siizaka biyo bemet! Ye e enyoepe naa, moma di ne lo mbek aadjel bhee e sok nye di edjaala Zeeb e? **14** Mena beeka daa bos di egoka ne eke o, ye e etep e syen naa, motom di ne bete ne bhoo e lo. **15** E di'enek, enyo naa, moma di ne bete ne bhoo. Deenek, bete ne bhoo nadjaa ne moma e etee naa, ye needi ne ne daa bhee. **16** Tin, mot edi ne gwyes esuu meso dum ne tep'ak oo, ye nyo e bi gu naa, ye e bemefulu mena dika ne ye to ezega mendjaala me Zeeb. **17** Ye me aakalii wak nenak'aak, ye tok etep eduwal bin. Etee naa, e sok bi di esega e, ye dyebakeswaala ne nen e ebiyoepe, ye aaswaala ne nen enyoepe. **18** Sa meken be nale e me e, ye e naa, e sok bi di esega etep mendjaala e, bi e ne zyaala

pak'en. Deenek, me dinaa ààpaamyaa! ye enyɔɔpe. **19** Ye é be náá, zyaala pak'en ɔɔ, ye é etee náá, bedhiiti bot pak'en neebela gham é mis me Zeeb. **20** Eghen bi di eseeɔɔa ɛ, ye tok éter ede «edee ɛ Ghen!» Bi dyeebaseeɔɔa ɛ, éter esa etep e sis. **21** Etee náá, é sok bi di ekan ede é, mot ne mot suu é ede edee be emet, bedhiiti bot elik ne za, bedhiiti bot to elangi. **22** Bi tok ne mendjaa éter mot ne mot neede edee ne menyok pe ezaag e? Eyé! Bi byasal é zeeɔa mendjaala me Zeeb e? Neghu bi sa é etee náá, bot ɛ di ààdi ne ye ɔ neegwak syen e? Bi kwyel náá, me ke ne nen dáa? Me duwal bin e? Ààbe, me tok ne ghwyil eduwal bin! **23** Tin, gwakeka melyo me me nagwak ne Ghen éter me neegoola bin ye é. É pum Ghen Yezu nametaa é, nye naanɔ mapa, **24** bhis nye naghaapee Zeeb ɛ, nye eezepyak ye. Bhii tak nye eezee náá: «Yak é nyel'am zekaa éter'en ɛ. Gheesesaka deenek éter bi neetetaala me.» **25** Tyee wat, nye naazenɔ beele bhis dek, nyey náá: «Beele yak é ebhen ɛ na bes ne Zeeb. Ye kwyalel é ne ghiya yam nasee ko esu ɛ len ɛ. É sok bi aadi edede ye é, sesaka deenek éter bi neetetaala me.» **26** Etee náá, é esok djas bi di ede mapa ne menyok menek ɛ, bi lyaal ɛ, esyee ɛ Ghen, deenek kekum ewala nye aabula ɛ. **27** Ye é éter tak, mot edi ede mapa ne menyok ɛ Ghen dek di ààgoka ɔɔ, nye eesyem, etee náá, nye ààpaduwal nyel ne ghiya ɛ Ghen. **28** Esok ne mot ne de mapa ne menyok, ye goka é, nye pookodjak ne tsun djem ne byak. **29** Etee náá, mot ede mapa ne menyok ààpokosiiza egwakel ɛ le ne nyel ɛ Ghen ɔɔ, nye epesaa epée ko le. **30** Ye é ko esu ɛ tak ɛ, bete ne bot to len di ne mebé, bedhiiti di ààbe ne ghwyil, bedhiiti nazegwye. **31**

Mena é di edjaka ne tsunj djem ne byak ɔɔ, Gheŋ aanàpée mena. **32** Tin, Gheŋ pée mena ne edje mena melyo é, etee náá, Zeeb needi ààwa mena é feŋ lɔɔg wat ne bot e bɔs'ak. **33** Deenek, bɔn nyeeɔ bam, é sok mena di eseeɔgaka éteɔ eɔe edee e Gheŋ e, bwoodka bɔɔ e nyeeɔ bin. **34** Mot é di ne za ɔɔ, nye de pe ndjaŋ'e, etee náá, bi needi ààwa epée e Zeeb tɔ eseeɔa elenaka. Ye kabe bedhiiti mekya ɔɔ, me aabɔɔza ye é é sok me aakum penek pe yebɔ e.

12 Bɔn nyeeɔ, djhooliika nenak dum ne mekee me Sisim na Dee. Me kwyel e náá, bi gu etsɛetse dum ne mekee menek. **2** Bi ne gu náá, é gheŋ bi nadi bi dinaa ààdum koŋ ne Zeeb e, bi nadi ebet náá, be dul bin bi duwal benaghise esa di ààbe ne nuub elii ɔ. **3** Dum ne teɔ tak e, me di ekwyel elee bin náá, mot é ke náá: «Me eekal Yezu ɔ», ye tok Sisim Zeeb lwom nye náá, nye ke deenek. Tin, ye tok ne mot di ne ghwyil eben gwood ke náá: «Yezu é Gheŋ!», ye é di ààbe náá, Sisim na Dee di edjeed nye ɔɔ. **4** Mekee me Sisim di edje e, ebu membri, Sisim é wat. **5** Mesa me Zeeb ne bu membri. Mesa me mena di esaka e, ye é yii Gheŋ ngɔt. **6** Ye é ne betɛ ne membri me esa mesa me Zeeb. Ye é Zeeb yenɔk ngɔt é di esa mesa menek djas tɔ lenaka. **7** Tɔ tsik mot ne mot, Sisim epelyaal ekee mot ne mot nabela, éteɔ ekwyee bot djas e. **8** Sisim dje bedhiiti bot e, ekee elii ne etsoŋ. Sisim tak wat kadjɛ bak bot e ekee elii ne metselal. **9** Sisim tak wat epedje bedhiiti bot tete edum e koŋ ne Zeeb. Ye é kadjɛ bak bot e, ekee e egwom e bot. **10** Sisim eedje bedhiiti bot ekee esa endem mebɔwala, ne bak bot nye eedje be ekee egoola sa Zeeb di elee be e. Deenek, ne bedhiiti bak tak, nye eedje be etsoŋ ewa mbek

pak embee sisim ne embee sisim. Tin, ye kabe bedhiiti o,
 nye eedje be e ekee elii e to elii e bot djas di aagwak e. Nye
 kadje ne bak bot e etsoj egoola elii binek. **11** Ye e Sisim
 tak wat e di esa mesa menek. Nye ne dje mot ne mot ekee
 nye di ekwyel e. **12** Nyel e wat. Ye e ne bete ne ekyes. Tin,
 ekyes e tak nakoozobu, ekyes binek djas sa e me me wat.
 Ye e tyee wat ne zeeba bot e mendjaala di elyaal nyel e
 Klisto. **13** Tin, menabelka djas, bot e mbyak eYuda neghu
 bot e mbyak eGhelek, kwom mot neghu sejele mot. Ye
 nabe e, mena naaduwa Zeeb to Sisim wat. Ye nabe e
 etep mena needika nyel ngot. Tin, ye e Sisim tak wat
 e di tyee medii ee mena di edeka menabelka djas e. **14**
 Tin nyel mot aanakwaazodi ne kyes wat. Nyel mot ne bu
 ekyes. **15** Ko eke naa: «Daa di naa me tok mbo e, mam tok
 kyes nyel e!» Nye aadus naa, nye kyes nyel e etep tak
 e? **16** Elo ekake ye e sok naa: «Daa di naa, me tok dis e,
 mam tok kyes nyel e!» Nye aadus naa, nye kyes nyel e
 etep tak e? **17** Ye e pe di naa, nyel e mot djas epedi e di e
 dis ne dis o, mot aakagwak tin daa? E di'enek, ye e pe
 di naa, nyel djas epedi e e lo ne e lo o, e di'enek, mot
 aakagwak menuub tin daa? **18** Ne tseetse, Zeeb naasa nyel
 mot di ekyes ne ekyes, kyes ne kyes ne mesa me, daa Zeeb
 nye emet nadi ekwyel e. **19** Deenek, ye epedi e di naa,
 nyel mot nazosael e ne kyes wat o, pe nyel mot tok. **20**
 Deenek, nyel mot ne bu ekyes, e di'enek, nyel e wat. **21**
 Dis tok ne ghwyil eke ne mbo naa: «Me tok ne gwyes ne
 no!» Deenek, lo tok ne ghwyil eke ne meko naa: «Me tok
 ne gwyes ne no!» **22** Bedhiiti ekyes e nyel ee bot di ebee
 naa ye aaval sonok o, ye e ne bete ne mesa. **23** Ekyes e

nyel ee bot di ebee náá, ye é ààdyeebaval sonok ε, ye é ee bot di ebaakwyεεg dhaa nyel ε. Tin, ekyes nyel ee bot dyeebabee náá, ye ààgoka náá yii nyen é mis mε bot ε, ye é ye é bot di ekwyεεg εbuεpe ε. **24** Tin, ekyes e nyel ee bot dyeebabee náá, εnyɔ nε εbee ε, ye é ààkwyεεgaa εbuεpe. Deenek, é gheɲ Zεεb nasa nyel mot ε, nye naadyeebadje duu nε ekyes e nyel ee bot di ààdyeebaval sonok ε. **25** Bela náá, mbek tok tɔ nyel mot. Deenek, ekyes djas εpekwyeeel pak'ɔɔ. **26** Ye é di náá kyes nyel mot wat εpekpaα e ɔɔ, ekyes nyel djas nε gwak mεkpaα menek. Tin, kyes nyel wat εdjeαα duu ɔɔ, ekyes nyel djas nε di tɔ mεmyaala. **27** Bela náá, bi é nyel ε Klisto. Mot nε mot pak'en ε kyes wat e nyel tak. **28** Etεp tak ε di náá, tɔ zεεga ndjaa mendjaala, Zεεb nakan εdil sok ε bot ε lwoma, bhii tak bεngooel-mεkpa Zεεb, zεnɔɔ belyoel. Bhis binɔk, nye naabaadil bot di esa endem mεbwala ɔ, nε bot ε di nε ghwyil εtsik bot ε mεbé ɔ. Bhii tak, nye naabaazεdil bot ε di nε εkεε ekwyee nεghu εdjeεd bɔɔ bεsɔ bɔ ɔ, nεghu elii ε tɔ elii bot djas ààgwak ε. **29** Bot djas tok bot ε lwoma, nεghu bεngooel-mεkpa Zεεb, zεnɔɔ belyoel. Bela náá, bot djas tok nε εkεε esesa endem mεbwala, **30** nεghu bot ε di εtsik bot ε mεbé ɔ. Bot ε di elii tɔ elii bot djas di ààgwak ɔ, nεghu bot ε di egoola elii binek. **31** Deenek, saaka náá, Sisim na Dεε dje bin εkεε di eval dhaa tye é. Deenek, mε εpelyaal bin nenak ze di edhaa mεze menek djas ε.

13 Dyeepokonɔɔka geka náá, mε εpelii lii ε bot ε bɔs nεghu yii efofop, ye bε náá kwyel tok tɔ lam ɔ. Tin, mε di ààdi mot kwyel ɔ, mε é dhatyee ghom nεghu boo εdjhaɲal e gwooz ee bot di nyuu étεp esa etap ε. **2** Mε nε ghwyil

egoola mekpa nadjëaa mε pε daa Zεeb, mε nε ghwyil edi náá, mε nε bu egu, mε nε ghwyil epiibal etεp e Zεeb djas di tɔ sɔ ε, nεghu edi nε edum ε koŋ nε Zεeb di náá, mε nε ghwyil edis etsok di ye nadi ɔ. Ye é tseetsε náá, mε é nε ghwyil esa etεp binek djas! Tin, mε di ààdi nε kwyel nε bot ɔ, etεp binek djas ε e toto. **3** Deenek, mε nε ghwyil enɔɔ ekuma bam djas dje nε bedjel ε bot, nεghu enɔɔ nyel'am ka ye buwa étep needikaa. Tin, mε di ààbe nε kwyel nε bɔɔ besɔ bam tɔ lyem ɔ, etεp binek djas ε e toto. **4** Bela náá, mot di nε kwyel ɔ, nε emaad, nye nε bu esa enem esa, nye nε kwyel bot. Nye tok mot mbee lyem, nye tok mot εbet nεghu mot eghea nyel. **5** Mot di ekwyel bot ɔ, ààsa etεp e syen, nye ààsa ekaa, nye nε kwyel bot dhaa tye, nye ààbaal bot ebuk tɔ lyem. **6** Mot di nε kwyel ɔ, nye ààmyaala nε embee etεp. Tin, nye dyebamyaal ε nε etsεetsε. **7** Deenek, mot di ekwyel bot ɔ, nε pel etεp djas. Nye ààbee bot é mis toto, nye nε ebwaalel nε etεp djas, nye nε maad ε lyem sok bhwoob etεp djas. **8** É di'enek, kwyel ε kɔm-kɔm. Tin, mekpa di egoolaa bot dum nε Zεeb ε, aanàbaagoola dhiiti dwoo. Ekεε nadjëa bot étep elii tɔ membyak mεsis ε, aanàbaadi nεghu egu mε bot ε bɔs aasi. **9** Deenek, bis goola mekpa mε Zεeb ε ba bim ε, etεε náá, ba mɔn egu ε les é pes. **10** Tin, dwoo ye aadi náá, tεtε egu aazye é, ba mɔn egu ε les ε waadiib. **11** É sok mε nadi mɔn dhyeeb ε, mε nadi elii nεghu esimza dáa mɔn dhyeeb. Mε nadi é nε etsoŋ e bɔn dhyeeb. Tin, é sok mε nakum boo-mot ε, mε naakat esa etεp djas nadi yii bɔn dhyeeb ε. **12** Nenak, mena beeka Zεeb ε dáa tɔ enyen ε di àànyɔ enyen ε, tin ewala di ezye yenek, mena aabeeka

nye popoopwon. Nenek, me ààgu Zeeb enyɔɔpe. Tin, é ewala di ezye yenek, me waagu Zeeb enyɔɔpe dāa nyey nye emet di egu me ε. **13** É di'enek, esa elɛl bak moo é tɔ lam: edum ε koŋ ne Zeeb, ne ebwaalel, zenɔɔ kwyɛl. Tin, tɔ esa bak beɛlɛl, kwyɛl eedhaa tyɛ.

14 Pokosaaka sok kwyɛl, da bi ebaasaa mɛkɛɛ me Sisim, dan-dan é yii egoola bhaadal di edus daa Zeeb. **2** Mot di elii tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ɔ, nye ààlii ne bot ε bɔs, tin, nye lii é ne Zeeb. Etɛɛ náá, ye tok ne dhiiti mot di emet sa nye di elii ε. Tin, ne ghwyil Sisim na Dɛɛ, nye wyisal é etɛp di tɔ ɛsɔ ε Zeeb ε. **3** Mot di egoola mɛkpa me di edus pɛ daa Zeeb ne bɔn nyɛɛg ɔ, ààsa deenek. Etɛɛ náá, etɛp nye di elii ε, ye gwyák ε bɔn nyɛɛg. Nye lii é éɛp nye neesa náá, edum ε koŋ ε bɔn nyɛɛg ne Zeeb pyet. Éɛp ɛdje be mɛghaaz ne ɛdje be mɛlyo. **4** Mot di elii tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ɔ, nye dje mɛghaaz ne nyɛl emet. Tin, mot di egoola mɛkpa di edus pɛ daa Zeeb ɔ, nye dje mɛghaaz ε ne bot zɛɛga ndjaa mendjaala djas. **5** Mɛ ne kwyɛl náá, biyɔ djas lii tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ε. Sa me baadi kwyɛl ebuepe ε náá, bi goola mɛkpa me di edus pɛ daa Zeeb ε. É di'enek, mot di egoola mɛkpa me di edus pɛ daa Zeeb ne boo metan dhaa mot di elii tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ε. Ye é di náá, dhiiti mot tɔ zɛɛga tak é ne ghwyil egoola ye ɔ, ye é enyɔɔpe, etɛɛ náá, bot djas ε waagwak. Tin, edum ε koŋ ε bot ε zɛɛga ndjaa mendjaala ε waatɔ sok. **6** Bɔn nyɛɛg, me pookodji bin náá: é gheŋ me aazyɛ pɛ yeɔ ε, me kalii ne nen tɔ dhaad mbyak ee bot di ààgwak ɔɔ, me kakwyee bin tin ne yé? Ààbe ne dhiiti sonok. Ye goka

deenek ε, ye di náá, me tel bin sa nadi syela ε, me goola bin ε bhaadal Zeeb dhis ε. Me dje bin egu neghu edje bin ε melyo. **7** Djhoopokonoka geka ne esa di ebwomaa éter ebol mebyon ne ye é, daa sandjo ne ton. Ye é be náá, esa be di ebwom ε, bwoma tak àawyis sen to melo o, bot ε àagu mbek pak esa di ebwomaa ε. **8** Ye é tyee ne mot di elo boo ton esodja, ye di ààbol enyope o, ye tok ne mot àawyel éter ekelumla deeb. **9** Ye é djala ne biyo bemet. Ye é be náá, bhaadal bi di egoola ε, bi goola ye é to elii ee bot di àagwak o. Tin, bot ε aamet sa bi di elii é daa? Bi lii é e toto! **10** Deenek, ko eko ε bos ye é ne bete ne elii, ye tok ne lii wat to elii binek di náá ye é àaval dhiiti sonok. **11** É di'enek, mot di elii ne nam to lii me di àagwak o, nye é ndjon pe daa lam, mam pe é ndjon pe daa le. **12** Daa di náá, bi ne dyebawa lyem to mekee me Sisim ε, saaka náá, bi di bot e kum. Ekum e tak di yii di esa náá, edum ε kon ε bot zega ndjaa mendjaala Zeeb to sok o. **13** Dum ne eter binek, mot di elii to elii bot di àagwak o, nye goka é ne ewaab ne Zeeb ε náá, nye dje nye ekee yii egoola esa nye di elii ε, éter bot neemet sa nye di elii ε. **14** Etee náá, me di edjaala to elii binek o, sisim yam é to mendjaala. Tin, metselal mam kadi é àagu sa me di elii ε. **15** Me aakasa tin daa? Me aadjaala Zeeb ne sisim yam. Tin, da me baadjaala nye doo ne metselal mam. Deenek, me aadjeeb nye djeeb duu ε ne sisim. Tin, da me baadjeeb nye djeeb duu ε ne metselal mam. **16** Ye é be náá, wo zobulal bhoo ne Zeeb ε to sisim o. «Haa» mot di egwak wo to zega ndjaa mendjaala aakake «Amen», ne mendjaala me wo bulal bhoo ne Zeeb ε daa? Nyey mot

di náá, nye ààpagwak dhiiti sonok tɔ sa wɔ lii ε. **17** Ye nakoozodi náá, mendjaala mɔ yii ebulal ε bhɔɔ nɛ Zɛɛb ye nakoozonyɔ dáa, ye é ààsa náá, bɛdhiiti bot pyet tɔ edum ε kɔɲ nɛ Zɛɛb. **18** Mɛ epebulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb etɛɛ náá, mɛ epelii tɔ elii bot di ààgwak ε, dhaa biyɔ djas. **19** Tin, é mis mɛ bot ε zɛɛga ndjaa mendjaala e kwan. Ye goka é, mɛ lyo bɛ nɛ mɛkpa mɛ lii bɛ di gwak ε. Tin, mɛ kolóo-lóoak mɛkpa mɛtɛn, ye é eedhaa yii di náá, mɛ lóo ε mɛkpa bɛdhet-bɛdhet tɔ lii di náá ee bot di ààgwak ε. **20** Bɔn nyɛɛg, katka ɛdi nɛ esimza e bɔn dhyeeb. Dika dhatyee bɔn dhyeeb bot ε di ààgu sonok ɔ, sok bhwoob embee etɛp. Yɛ kabɛ pɛ kyee ɛtiibal ɔ, dika eboo e bot. **21** Gwakeka sa ekwyala di elɛ: «Ye é tɔ elii e sis, nɛ tɔ enuub e bot ε membyak mɛsis ε, mɛ aalii nɛ bot ε mbyak'ak, ye nakoozodi deenek, bɛ aanàkwaagwak ε mɛ.» Ghɛɲ ke ε deenek. **22** Deenek, ɛkɛɛ elii ε tɔ elii ε bot di ààgwak ε, ye é ndem étɛp bot ε di ààdum kɔɲ nɛ Zɛɛb ɔ, ààkabɛ étɛp bot ε di dum kɔɲ nɛ Zɛɛb ɔ. Ghuna, ɛkɛɛ egoola mɛkpa mɛ Zɛɛb ε ndem, étɛp bot ε di edum kɔɲ nɛ Zɛɛb ɔ, ààkabɛ étɛp bot ε di ààdum kɔɲ nɛ Zɛɛb ɔ. **23** Djhoopokogekeka náá, bot ε zɛɛga ndjaa mendjaala djas lii tɔ elii bot di ààgwak ε. Bhii tak, bot ε di egwak-gwakak ɔ, nɛghu bot ε di ààdum kɔɲ nɛ Zɛɛb ɔ, zɛni tinaak ɔɔ. É di'enek, bɛ aanàkwaake náá, bot binɔk djas epelyet e? **24** Ye é bɛ náá, bot djas tɔ zɛɛga ndjaa mendjaala epegoola mɛkpa ε Zɛɛb ɔɔ. Dhiiti mot dhaa yɛ ɔ, nɛghu mot ε di ààdum kɔɲ nɛ Zɛɛb ɛni tinaak ɔɔ, nye waagwak etɛp binek djas. Bhii tak, nye waagu náá, nye mot mesyem kɔ ɛsu ε etɛp nye gwak ε. Tin, ye waasa tɔ bum lyem'ɛ tyee na zake. **25** Deenek,

esimza be nadi syela e waawysis to gwe. Tin, nye aapyak mebon me bhwoob si eduwal Zeeb, eke náá: «Ye é tseetse náá, Zeeb é pak'en!» **26** Bon nyeg, bot goka é ne eswola ne ye dáa? É sok bi di esega étep mendjaala e, mot ngot to lin e ne ghwyil etii medjeeb di edje meghaaz e, dhiiti mot e ne ghwyil edje melyo, dhiiti mot e ne ghwyil elee sa Zeeb natel nye é, dhiiti mot e ne ghwyil elii to elii bot di ààgwak e, da dhiiti mot e egoola mekpa me tak, etep binek djas e étep esa náá, zega ndjaa mendjaala neetó sok. **27** Ye é be náá, bedhiiti bot epelii to elii bot e di ààgwak o, ye nyo e náá, ye zoodi bot e ebá neghu belel e di elii, mot ne mot ne ye ewala ee nye di elii e, da mot ngot edi mot étep egoola sa be di elii e. **28** Ye é di ààdi ne mot di egoola sa be di elii e. Beta náá, mot goka é kat elii elyelepe to zega ndjaa mendjaala. Tin, nye goka ne etola e to lyem, ne etola e ne Zeeb. **29** Ye é be náá, bot e ebá neghu belel epegoola mekpa e Zeeb. Beta náá, bedhiiti bot e egwak enyepe sa be di elii e, étep egu náá ye é tseetse neghu ye é etsal. **30** Ye é be náá, Zeeb eelyaal dhiiti mot to sama bot e di egwak o, dhiiti sa di to so e. Ye goka é náá, mot nadi egoola mekpa e Zeeb o, kat elii. **31** Biyo djas e ne ghwyil e egoola mekpa e Zeeb, mot ne mot ne ye ewala, etee náá, bot djas neebela melyo ne edjeaa meghaaz. **32** Bot e di ne ekee egoola mekpa me Zeeb o, goka é ne edjeed ekee Sisim Zeeb zedje nye é enyepe. **33** Etee náá, Zeeb tok mot e ezem, nye Zeeb e egwyem. Dáa di esael to ezega ndjaa mendjaala djas me bot e Zeeb e, **34** ye goka é náá, boa edi gwyem to ezega mendjaa mendjaala, ye é ààpadjeaa be ze náá, be lii. Ye é

dáa etsi e Zeeb di elee, be goka é ne elooba ne bot e di edjeed zeege mendjaala. **35** Ye é be náá, be epekwyel esaa egu dhiiti sonok o. Be goka ne ekedji é, ne botom boo pe mendjaa. Ye tok enyorepe náá, moma dji mekya to zeege ndjaa mendjaala. **36** Bi gek é náá, biyo ne biyo é di esuk mekpa me Zeeb e? Neghu bi gek é náá, ye é biyo ne biyo e nagwak mekpa menek e? **37** Mot é gek náá, nye é ngoolel-mekpa e Zeeb o, neghu náá, nye é ne ekee Sisim na Dee o. Nye waagu náá, sa me kwyal bin e, ye é metinj e Ghej. **38** Tin, nye di àagu ye o, ye kwyel elee Zeeb àagu nye. **39** Bon nyeeg bam, dan-dan saaka náá, bi goola mekpa me Zeeb. Tin, sa bi àalu náá, bot nàlii to elii bot di àagwak e. **40** Tin, etep djas goka é ne esael enyorepe, ààbe to ezem.

15 Bon nyeeg, nenak me epekwyel etaala bin Mbée Bhaadal me nagoola bin e, Mbée Bhaadal bi nagwak e, yii bi zewa lyem é tak e. **2** Ye é dum ne Mbée Bhaadal tak e bi nabela tsik. Ye goka é bi baal ye dáa me nagoola bin ye é. Ye é di àadi deenek o, ye é waalyaal náá, edum e koj e len ne Zeeb e yii toto. **3** Me nakan egoola bin e melyo me mam me emet nagwak e. Melyo me tak é náá, Klisto nagwye é etep mesyem mena, dáa ekwyla Zeeb di elee e. **4** Nye naadela a to evit, da gom bhis melu melé dáa ekwyla Zeeb elee e. **5** Wo gwak, nye zetel Pyeed nyel, doo ne bedhiiti bedjekel nadi edjóaa «bekam ne bebá». **6** Bhii tak, nye naazetel nyel é ewala wat ne bedjekel be bedhet-etén. Bedhiiti bot pak'oo é nazegwye, bete ne bot pak'oo dinaa ne tsik. **7** Bhii tak, nye naazetel nyel ne Zak, zenoo bot e lwoma be djas. **8** Bhis nye natel boo djas nyel e, nye naazetel mam nyel, mam mot di dáa mon mot

nabyel nye dinaa ààwozal tɔ mɔ ɔ. **9** Mɛ tok varj mot tɔ sama bot ɛ lwoma. Nɛ tsɛtɛ, yɛ ààgoka náá, mɛ djóóaa «mot lwoma». Etɛ náá, mɛ é naatiig bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala Zɛɛb. **10** Tin, kɔ esu ɛ enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb é mɛ moo mos mot mɛ di'ak. Enɛm nɛ embɛɛ Zɛɛb nadjɛ mɛ ɛ nabe é ààbɛ yii toto. Mɛ naasa bɛ mɛsa mɛ na lyel-lyel dhaa bɛdhiiti bot ɛ lwoma djas. Nɛ tsɛtɛ yɛ nabe é ààbɛ mam, yɛ é enɛm nɛ embɛɛ Zɛɛb ɛ nadi esa mɛsa tɔ lam. **11** Yɛ nakoozodi náá, yɛ é mam ɛ di elyo nɛghu bɛdhiiti bot ɛ lwoma é di elyo, yɛ é Mbɛɛ Bhaadal bis di egoola. Yɛ é kɔ esu ɛ tak ɛ bi di edum kɔɲ nɛ Zɛɛb. **12** Mena goolaka bot Mbɛɛ Bhaadal é náá, Klisto naazegom pak myɔɲ. Tin, tɔ sama yɛn, yɛ é nɛ bɛdhiiti bot pak'en kabaadi eke náá, «Bot ɛ zegwyɛ ɔ, bɛ tok nɛ ghwyil egom.» **13** Yɛ é bɛ náá, bot ɛ zegwyɛ ɔ aanàbaagom ɔɔ, yɛ kwyɛl elɛɛ é náá, dɔɔ nɛ Klisto pɛ nabe é ààgom pak myɔɲ. **14** Deenek, yɛ é bɛ náá, Klisto nabe é ààgom pak myɔɲ ɔɔ. É di'enek, mɛlyo mɛ mena di elyoka ɛ, yɛ é e toto! Tin, mena tokeka nɛ sa mena di edum kɔɲ kɔ esu ɛ tak ɛ. **15** É di'enek, menaka é bot ɛ di elɛɛ elɛɲ ɛtsal dum nɛ sa Zɛɛb nasa ɛ. Etɛ náá, yɛ nabe é, mena naabarja bot náá, Zɛɛb naagomal Klisto bhis esyee. Yɛ é bɛ náá, mena lyoka etɛp ɛtsal ɔɔ, bot ɛ nazegwyɛ ɔ aanàkwaagom. **16** Yɛ é bɛ náá, bot ɛ nazegwyɛ ɔ aanàkwaagom ɔɔ, é di'enek, Klisto pɛ nabe é ààgom pak myɔɲ. **17** Deenek, yɛ bɛ náá, Klisto nabe é ààgom pak myɔɲ ɔɔ, edum ɛ kɔɲ ɛ len nɛ Zɛɛb é toto. Tin, bi dinaa é «tɔp» tɔ mesyem. **18** Yɛ é bɛ náá yɛ deenek ɔɔ, guka náá, bot ɛ zegwyɛ tɔ egwakel nɛ Klisto ɔ, bɛ eezewo ze. **19** Yɛ é bɛ náá, ebwaalel ɛ lena nɛ Klisto zosik é nɛ tsik bot di nɛ

ye kɔ ɛko ɛ bɔs ɔɔ. Menaka ɛ bot ɛ mezuk dhaa bot djas.

20 Tin, nɛ tsɛɛtsɛ Klisto naagom pak myon, ye lyaal náá, nye ɛ di tom pyeeb. **21** Dáa ye di náá, esyee nazye kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ nɛ mot ngɔt ɛ, ye ɛ tyee wat, egom ɛ pak myon zye ɛ nɛ mot ngɔt. **22** Dáa ye di náá, bot djas epegwye etɛɛ náá, bɛ ɛ bɛdha ɛ Adam ɛ, ye ɛ tyee wat, bot djas waagom tɔ esyee etɛɛ náá, bɛ ɛ tɔ egwakel nɛ Klisto. **23** Tin, mot nɛ mot ɛ nɛ ye elu. Klisto ɛ mot mɛkɛn nagom tɔ esyee, dáa esa nabɛaa tɔ pyeeb ɛ. Eghɛɛɛ nye aabula ɛ, bot djas nadi tɔ egwakel nɛ nɛ ɔ, waagom tɔ esyee. **24** Bhii tak, ye aadi ɛ mesik mɛ bhwak. Deenek, Klisto aagó ekukuma djas, bɛ mɛbwala djas, nɛ embee esisim djas, da bulal ɛyon nɛ Zɛɛb Sɛɛg. **25** Etɛɛ náá, ye nyɔ ɛ Klisto di boo mɛkoozi, kɛkum ɛwala Zɛɛb aawa bot ɛ mɛbhuka mɛ djas si mɛko mɛ ɛ. **26** Tin, ye ɛ esyee ɛ di mot mɛbhuka e mesik aagóaa ɔ. **27** Tin, ekwyla lɛɛ ɛ náá: «Zɛɛb naawa etɛɛ djas si mɛko mɛ Klisto.» Deenek, ye epenyen popoopwon náá, tɔ ekwyla bak, eghɛɛɛ Zɛɛb di eke «djas» ɛ, ye tok dɔɔ nɛ nyɛy Zɛɛb tɔ tak. Nyɛy mot nadjɛ Klisto ghwyil ɛkɔk kɔ esonok djas ɔ. **28** Ɛ sok esonok djas aadi si ekukuma ɛ Klisto ɛ, ɛ di'enek nye ɛmet, mɔn aadi ɛ si ekukuma ɛ Zɛɛb Sɛɛg, mot nadjɛ nye ghwyil ɛkɔk kɔ esonok djas ɔ. Deenek, Zɛɛb aakadi Mɛkoozi ɛ kɔk kɔ esonok djas. **29** Baataalaka nɛ bot nazeduwa Zɛɛb ɛ di bot ɛ zegwye ɔ. Ye ɛ bɛ náá, ye ɛ tsɛɛtsɛ náá, bot ɛ nazegwye ɔ aanàkwaagom ɔɔ, «haa» ɛtɛɛ yɛ bɛ di eduwa Zɛɛb ɛ di bɔɔ ɔ? **30** Ɛtɛɛ yɛ bisɔ bɛmet bot ɛ lwoma di eka mɛnyel mes melu djas ɛ esyee? **31** Bɔn nyɛɛg, melu djas esyee ɛ e bhaaz'am. Mɛ lɛɛ ɛ tsɛɛtsɛ náá, mɛ epemyaala nɛ nen kɔ ɛsu egwakel

ε len ne Gheɲ'enaka Yezu Klisto. **32** Eghɛɲ me nadi pe
 to ghaada Efɛɛz ε, ye nabe ε εke me naaduu tuub ε ne
 betit ε menyan. Me ε pe di ε duu ne noo ε to ekwosak
 epuud ɔ, «haa» me nabela ye bhii tak? Ye ε be naá, bot
 nazegwye ɔ aagom ɔɔ, djhoosaka dáa bot ε bɔs djas di
 eke ε. Be dyeebake ε náá: «Djhoodɛka edee ne menyok,
 djemen mena waagwyeka!» **33** Nàkɔka menyel min, etɛɛ
 náá ye ε tsɛɛtsɛ sa bot di elɛɛ: «Bɛmbɛe bɔn bɛsɔ aapul
 mɛfulu men.» **34** Dika djem, bulalka mbɛɛ mɛfulu men.
 Tin, katka esa ε mesyem, etɛɛ náá, bɛdhiiti bot pak'en
 ààgu Zɛɛb, ye ààsa bin syen e? **35** Nɛghu dhiiti mot ε
 waadji náá, «Bot ε aagom pak myon dáa? Tin, menyel
 moo ε aakadi dáa?» **36** Mot di edji deenek ɔ ààtselal. Bum
 le ee mot di ebe ε, tok ne ghwyil ekwyil. Ye ε be náá, bum
 tak dinaa ààpabɔ to bɔs ɔɔ. **37** Eghɛɲ mot di ebe bhek
 ε, ε sok di náá, bhek moo kan ε kwyil ε. É di'enek, ye ε
 aanàkabaadi tyee wat ne bhek nabɛaa ε. Ye nakoozodi
 mbi mɛbbhek nɛghu bhum le djas. **38** Tin, Zɛɛb epedje ne
 bhek yenek kɔkɔ ezel nye di ekwyel ε. Deenek, bum le tak
 aabaazodi ε dáa bum le nabɛaa ε. **39** Esa djas di ne tsik ε
 tok ne mbi nyel wat. Nyel mot tok tyee wat ne nyel tit;
 epuud mot tok tyee wat ne yii enen nɛghu yii ε bɛsu. **40**
 Ye ε ne edjema di pe to gwoo ne edjema di pe kɔ bɔs ε,
 edjema di pe to gwoo ɔ, ne kas dhaa edjema di pe kɔ bɔs
 ε. **41** Gwyes ε ne ye mɛkas, ngon ε ne ye, ekwyikwyen ε ne
 yɔbɔ mɛkas. Tin, pak ekwyikwyen, mot ne mot ε ne ye
 mɛkas. **42** Ye ε aadi ε deenek ε ghɛɲ bot zegwye ɔ aagom
 ε. Eghɛɲ muu di edelaa ε, ye ε dáa bhek be di ebɛaa ε, ye
 ne bɔ. Eghɛɲ ye di egom ε, ye aanàkabaagwye. **43** Ye ε

delaa ɔ, ye tokape dhiiti varj sonok. Ye é kagom ɔɔ, ye moo é ne ghwyil ne duma. **44** Eghen ye di edelaa ε, ye é nyel epuud é di edelaa. Nyel epuud delaa ε tyee wat dáa be di ebe bhek ε. Eghen nyel epuud di egom ε, ye aadi é nyel Sisim. Tin, ye é aakadi é ye moo nyel epuud ne nyel Sisim. **45** Deenek, ekwyala lee é náá: «Adam mot nakusaa e meken ɔ nabe é mot ne tsik.» Tin, Adam mesik é Sisim di edje tsik ε. **46** Ye tok nyel Sisim di ezye sok. Ye é nyel epuud é di ezye sok. Bhii tak, nyel Sisim kazyε. **47** Mot meken nakusaa é ne bos, mot booba nadus é pe to gwoo. **48** Bot é di ko εko ε bos ε, be tyee wat ne mot nakusaa ne bos ɔ. Bela náá, bot ε di pe to gwoo ɔ, be é tyee wat ne mot nadus pe to gwoo ɔ. **49** Tin, ye é tyee wat ne menabelka bot é di embaɲa-mbaɲa mot nakusaa ne bos ɔ. Deenek, ye é tyee wat mena aadika ε embaɲa-mbaɲa mot nadus pe to gwoo ɔ. **50** Bon nyεεg, gwakeka sa me di ekwyel elee ε. Sa nakusaa ne epuud ne ghiya ε, ye tok ne ghwyil é bela di to eyon ε Zεeb. Tin, sa di náá ye aagwyε ɔ, tok ne ghwyil é bela tsik na kom-kom. **51** Gwakeka, me epekwyel elee bin sa di to so ε. Tin, menabelka djas aanakwaagwyεka, menabelka djas é waaswolaka. **52** Ye aasaal e mon ewala batsa, àaboya tyee dis di ebwaaba ε. Eghen ton aaloo loo mesik ε. Etee náá, é sok ye aaloo ε, bot é nazegwyε ɔ waagom be neebela tsik na kom-kom. Tin, Zεeb é waaswola menabelka bot é aalik ne tsik ɔ. **53** Tin, nyel di náá, ye é ne ghwyil epulel é goka é ne eswolaa, étep ye needi àapulel. Nyel di ne ghwyil egwyε é ne goka é ne eswolaa, étep ye needi àagwyε. **54** Ye é be náá, nyel di epulel ɔ, aanakabaapulel ɔɔ; da nyel di egwyε

ɔ, kadi é ààkabaagwye ɔɔ. Ye é deenek ε, sa ekwyla di
 elεε aabela esuk: «Esyee aanàbaadi tak, nye eekwaka! 55
 Wɔy esyee, eghɛɲ bɔ moo wo? Wɔy esyee, ghwyil'ɔ e egó
 é bot moo wo?» (Hadēs g86) 56 Esyee bela ghwyil egó é bot
 é tɔ syem. Tin, syem kabela ghwyil é tɔ tsi. 57 Deenek,
 bhɔɔ nε Zεεb, mot di edje mena ghwyil ekwak esyee, kɔ
 esu ε Ghɛɲ'enaka Yezu Klisto ɔ. 58 Bɔn nyεεg bam mε di
 ekwyel dhaa tye ɔ, dika nε mεghaaz da bi é lyel bham!
 Saka mεsa mε Ghɛɲ enyɔεpe. Bi goka nε gu ε náá, mεsa
 mε Ghɛɲ ee bi di esa ε, ye aanàgwye e toto.

16 Ba bɔɔ mεkpa kɔ esu ε epata ee zesεεgaa éteɖ bot
 ε zεεga mendjaala mε ghaada Yeluzalem ε. Bi goka é
 nε edu enyɔεpe metiɲ tak wat ee mε nadjε nε ezεεga
 mendjaala mε ghaada Ghalati ε. 2 Eyenga djas, mot nε
 mot pε ndjaɲ'ε goka é nε edis ba bim esa, dáa ye di edjala
 nε ebela ε lε ε. Da nye é kwom, éteɖ nye needi ààbwood
 dwoɔ ezye ε lam éteɖ esa ye. 3 Eghɛɲ mε aakum ε, mε
 waalwom bot ε bi nazesée ɔ, éteɖ bε neekεkyeed epata
 ee bi nazesεεg ε nε bεmekana mε nadjε bε ε, pε ghaada
 Yeluzalem. 4 Ye é bε náá, ye goka é mam pe tó ɔɔ, bis
 nε bε nɔɔ é kwaató. 5 Mε aazyε pε daa len ε bhis mε
 aasilal etεɖ bam djas pε kyee dik Masedwan ε, etεε náá,
 mε aadhaɲ ε penek. 6 Mε é nε ghwyil edi ba melu pε yibɔ,
 nεghu mε é nε ghwyil ekwyεεg tu mbu bebbi. É di'enek,
 bi é nε ghwyil ekwyee mε é egoola medjoɲ mam, pε kyee
 mε di ekwyel etó ε. 7 Mε é ààpakwyel náá, mε zyε pε yeɔɔ
 tyee goɲ swak. Tin, Ghɛɲ ekwyel ɔɔ, ekwosak ε lam é náá,
 mε kwyεεg ba melu pε yibɔ. 8 Deenek, mε epekwyel edi tɔ
 ghaada Efεz kekum dwoɔ ebyoɲ ε Patekɔt. 9 Etεε náá, ye

é tete ewala ee zedjea me e éter esa boo mesa me Zeeb, ye
 nakoozodi náá, bot e mebhuka epebu. **10** Timote ekum pe
 yebo oo, beka nye enyoepe éter nye neemyaala. Etee náá,
 nye é mot-mesa e Ghej daa mam. **11** Sa mot ààbee nye é
 mis toto. Tin, kweeka nye éter nye neegoola medjon me
 to egwyem, nye neebula pe kyee me di'ak. Etee náá, bis
 ne bedhiiti bon nyeege epebwood nye. **12** Ye kabe mon
 nyeege'ena Apolos o, me ne dyeebadje nye meghaaz éter
 ezye pe yebo be ne bedhiiti bon nyeege. Nenek, nye dinaa
 àapakwyel ezye pe yibo. Nye aazyee é, dwoo nye aabela
 ghwyil e. **13** Dika ndjem, dika ghin to edum e kon ne Zeeb,
 dika ne meghaaz, dika ne ghwyil. **14** Saka etep djas ne
 lyem kwyel. **15** Biyo bon nyeege, bi ne gu Stefanos ne bot e
 mebyel me. Bi ne baagu náá, pe kyee dik Akayi be nabe
 é bot e meken edum e kon ne Zeeb. Deenek, be naawa
 lyem to mesa me zeege bot e Zeeb. Tin, me epewaab ne
 nen náá, **16** bi looba ne mbi binok bot, doo ne bot djas
 di ewa lyem elyelepe to esa mesa me Zeeb sama ne noo
 e. **17** Me epemyaala ne etuula e Stefanos, ne Foltunatus
 doo ne Akayikus. Be naadis me piid'en ee me nadi ne ye
 é. **18** Guka daa bi di enoo mbi binok bot e, etee náá, be
 naasil me lyem daa be nasil yebo e. **19** Bot e ezege ndjaa
 mendjaala kyee dik Azi djas eeswos bin. Deenek, Akilas
 be ne Pilisil, zenoo bot e zeege mendjaala di eseege pe
 to ndjan oo e, be eeswos bin ebupe to egwakel mena
 dika ne ye ne Ghej e. **20** Bon nyeege bin bot e di wak oo,
 be eeswos biyo djas. Swoselka pak'en ne meswosel me
 eboma memuk ne bon nyeege bin. **21** Mam Pol, me eeswos
 bin. Ye é mam me emet ekwyal mekpa me meswosel mak

ne mbo'am met. **22** Mot di ààkwyel Gheη ɔ, beta náá, nye
bela mbee baka! Maalana ta! — Gheη'es dha! **23** Beta náá,
enem ne embɛɛ ε Gheη Yezu di ne nen. **24** Mɛ ne kwyel
biyɔ djas, tɔ egwakel mena dika ne ye ne Yezu Klisto ε.

Koolët yii Bɔɔba

1 Ye é mam Pɔl, mot-lwoma ε Yezu Klisto tɔ ékwosak ε Zεeb, bis ne Timote mɔn nyεεg'ena é kwyal mekana mak. Bis eeswos bot ε zεεga mendjaala di pe kyee ghaada Koolët, ne bot ε kyee dik Akayi djas di eduwal Zεeb ɔ.

2 Beta náá, Zεeb Sεεg'enaka ne Gheη Yezu Klisto djε bin enem ne embεε, ne egwyem. **3** Djhooduwalka Zεeb, Sεεg ε Gheη'enaka Yezu Klisto. Nyε é Sεεg'enaka mot di ne ghoη ne bot ɔ. Nyε é Zεeb mot di edjε bot ghwyil sok membi me etεp djas ɔ. **4** Nyε ne djε mena meghaaz tɔ membi me mezuk djas, etεε náá mena needjεka pe bedhiiti bot ε di tɔ mezuk ɔ meghaaz. Ye é be náá, mena é ne ghwyil esa deenek ɔ, ye é etεε náá, Zεeb nanyel edjε bis ghwyil tak sok. **5** Tin, mena zukeka εbuεpe tyee wat ne dáa Klisto nazuk ε. Ye é be náá mena di ezukeka ɔ, Zεeb waadjεka mena meghaaz me Klisto dhaa nyel. **6** Ye é be náá, mena é tɔ mezuk ɔɔ, ye é etεε náá, bi neebela meghaaz ne tsik. Ye é be náá, mena eebelaka meghaaz ɔɔ, ye é etεε náá, Zεeb needjε bin meghaaz. Meghaaz me tak ε waadjε bin ghwyil εmaad membi me mezuk bi di ebee ε. **7** É di'enek, bis é ne boo εbwaalel ne nen. Etεε náá, bis ne gu náá, dáa bi di ezuk mbi mezuk me wat ne nes ε, bi é waabela mbi meghaaz me zedjεaa bis ε. **8** Bɔn nyεεg, bis kwyel é náá, bi gu mbi mezuk me bis nabee tɔ eghaada kyee dik Azi ε. Ye é penek ε bis naboma ne mezuk dhaa nyel. Ye é tsεetse náá, bis nabe é ààkabe ne εbwaalel náá, bis é waatsak. **9** Deenek, bis nabe é ne egeka náá, bis naazemyaal feη e esyee. Ye nasael deenek ε etεε náá, bis needi ààwa εbwaalel kɔ mɛnyel mes met. Tin,

ye goka é bis wa ebwaalel ε les ne Zeeb, mot di gomal bot ɔ. **10** Ye é nye é napek bis tɔ mbi yenek esyee, nye é kwaabaazopek bis. Ne tseetse, bis é ne ebwaalel ne ne náá, nye waabaapek bis. **11** Tin, biyɔ pe, bi ne kwyee bis é sok bi di edjaala Zeeb étep'es ε. Étep tak ε, betε ne bot di ebulal bhɔɔ ne Zeeb kɔ esu mɛpeka mɛ nye napek bis tɔ esyee, ne dáa nye di eyala ne mendjaala mɔɔ étep'es ε. **12** Gwakeka sa bis di egoka ne eghɛɛ nyel ne ye é. Esimsa bis epelyaal bis popoopwon náá, bis eekε enyɔɛpe tɔ epiki sama ne bot djas, dan-dan é ne biyɔ. Tin, ye é Zeeb é djε bis ghwyil esa etep binek djas. Ye é be bis naake deenek ɔɔ, ye nabe é ààbe ne etson ε bot ε bɔs. Tin, bis nake é ne ghwyil ε Zeeb. **13** Tin, tɔ bemekana mes, bis kwyal bin é, sa di náá bi é ne ghwyil laa ne etiibal ε. Deenek, mɛ é ne ebwaalel náá, bi é ne ghwyil tiibal etep djas bis di elii ε. **14** Ye é koodi náá, nenak bi ààpatiibal etep djas di kwyla tɔ bemekana mes ɔɔ. Bis kwyl é náá, bi tiibal yε. Deenek, dwoo ezye é Gheɲ'enaka Yezu, bi é waabi bet kɔ esu ε les, dáa bisɔ pe é aabi bet kɔ esu ε len. **15** Eghɛɲ mɛ nake sok náá, mɛ epezye pɛ daa len ε, mɛ nadi é ebwaalel náá egeka bin ε deenek. Mɛ nakwyl ε náá, mɛdjoɲ mam pɛ daa len sael tyee é sok ebá. **16** Deenek, mɛ nadi ekwyl náá, mɛ dhaa pɛ daa len, da mɛ é goola tó pɛ kyee dik Masedwan. É mɛbhula, mɛ é baadhaa pɛ daa len etεε náá, bi neekwyee mɛ ne egoola mɛndjoɲ mam pɛ kyee dik Yude. **17** Eghɛɲ mɛ nagek deenek ε, mɛ nabe é mɛ nadjaa ne tsuɲ djem ne byak. Egeka ee mɛ nadi egek ε, ye nabe é ààdi tyee wat dáa bot ε bɔs'ak di eke ε. Tin, bot binɔk é ne ghwyil myaal «Iyoo» ghuna be byen tep'enek

byena. **18** Zeeb é tyaases'am, sa me di elee bin e, ye nabe é éter emyaal «Iyoo» edi wo byen sonok. **19** Etee náá, Yezu Klisto mon e Zeeb, ee mam ne Silas zenoo Timote, zegoola bin e. Bhaadal tak nabe é àadi éter bot emyaal «Iyoo» edi di náá wo eebyen «ààbe» o. Bhaadal'es dum ne ne, nazobe é «Iyoo». **20** Tin, Yezu é di «Iyoo» ko eter djas Zeeb nakék e. Ye é etee náá, ko esu e Yezu Klisto ekek e Zeeb djas di «Iyoo». Ye é bis di egoka ne emyaal náá, «ye di deenek», éter edje duma ne Zeeb. **21** Deenek, Zeeb nye emet é di edje bis ne biyo ghwyil edi to epiki to egwakel e les ne Klisto. Ye é Zeeb nyey nye emet é sée bis, éter bis needi bot e mesa me. **22** Deenek, nye eezewa bis ndem ne din e le. Nye eebaawa to ebhum lyem bis Sisim na Dee, éter elyaal náá, nye aadje bis sa nye nakék mena e. **23** Tin, me eenoo Zeeb dáa tyaases'am, me koo o, nye é gó me. Ye é éter ekaab náá, me ezeebaazamal bin e, me myaal náá, me aanàkabaasik pe ghaada Koolet. **24** Deenek, bis àasaa náá, bi myaal sa bis di elee bin e ne bhel. Etee náá, bi é ghij to edum e koj ne Zeeb. Bis sanj é náá, mena saka mesa é di wat éter menyo men.

2 Éter tak e, me ke náá, me tok baasik pe daa len, etee náá, me é zeebaazebaal elyem bin. **2** Me baal bin elyem oo, ye tokape ne dhiiti mot pak'en aakabaasa náá, lyem'am di to memyaala. Etee náá, biyo djas aakadi é ne mebuk to elyem. **3** Me kwyal bin mekana mak daak e. Etee náá, me zye pe yebo oo, me ezekedi ne ebuk to lyem, dum ne bot e waasa náá, me di to myaala o. Ne tseetse, me ne gu náá, é ghej me di to myaala e, biyo djas pe ne myaala. **4** Ne tseetse, me nakwyal bin mekana mak e to menyaad, ne

ebuk to lyem, ne minjal é mis. Ye be é ààbe éter ye needje
 bin ghoŋ. Ye é éter bi neegu náá, me ne kwyel bin dhaa
 tyé. **5** Tin, ye be náá dhiiti mot ngot pak'en esa náá, bi di
 ne ebuk ɔɔ, nye ààpasa ye ne mam emet, nye sa ye é ne
 biyɔ djas. Bela náá, me ààpake deenek éter ebek ter. Eteé
 náá, sa nye sa é ye eedyeebakpaa bedhiiti bot to elyem.
 Tin, ye é kabe bedhiiti bot ɔ, ye kpaa be é ba bim. **6** Éter
 mbi mot deenek, medjamela me bot é zéga edjala ne ne.
7 Dum ne ter tak é di náá, ye goka é bi pel nye. Deenek, da
 bi é dje nye meghaaz éter ekaab náá, syen ezekesa náá,
 ebwaalel nye di ne ye é si. **8** Tin, ngwyeebel'am pe daa
 len é náá, lyaalka nye náá, bi ne kwyel nye. **9** Gwakeka
 sa nasa náá, me kwyal bin mekana é. Me nasuu é náá,
 me wa bin to mebhowal, éter me neegu ye be náá, bi ne
 looba ne metiŋ mam ɔ. **10** Bi é pel mot ɔɔ, mam pe é
 waapel nye. Tséetse, me eepel mot'enɔk ter'enek. Nye sa
 me mbee ter ɔɔ, me eepel nye kɔ esu é len. Me sa ye é é
 mis me Klisto. **11** Eteé náá, Satan needi ààkwak mena,
 deenek, menabelka djas ne gu egeka be enyɔrepe. **12** É sok
 me nakum pe kyee dik Toloas, éter egoola Mbée Bhaadal
 é Klisto é, me naabee náá, Gheŋ naadii me ze éter me
 sa mesa. **13** Tin, keŋ naazesa me to lyem dhaa tyé, etéé
 náá me nabe é ààbela mɔn nyeeg'ena Tit. Éter tak é me
 namwana ne bot é Toloas. Wɔ gwak, me zégoola tó pe
 kyee dik Masedwan. **14** Duu ne Zéeb, etéé náá nye é di
 ne ghwyil kɔ etér djas. Ye é nye é di edjéed loog bot é
 di eke to memyaala ɔ, éter mena gheedidika beghen e
 mewala djas kɔ esu é egwakel é lena ne Klisto. Deenek,
 kɔ esu elena, nye eesa náá, bot gu Klisto dáa menuub

me mbee memanas zesoaa é edi djas ε. **15** Tin, menaka é dáa menanas na mbee menuub ε Klisto. Ye é menuub me buwa nye naka Zeeb ye é. Menuub me menanas tak epetó pe daa bot ε zebela tsik o, ne pe daa bot ε zewo ze o. **16** Étep bot zewo ze o, ye é nuub ε mbee menuub me myonj. Ye kabe bedhiiti bot o, ye é nuub ε mbee menuub me tsik. Tin, eze di ne ghwyil esa yenek mbi mesa? **17** Bisó tok dáa bedhiiti bot ε di ebomsa mekpa me Zeeb o. Etee náá, Zeeb é lwom bis. Tin, bis goola mekpa me ε, to etseetse é mis me, etee náá, bis é bot ε mesa me Klisto.

3 Tin, bi gek belak ε náá, bis kwyel epelyaal bin sa bis di ε? Neghu bot aadi é ne gwyes etel bin mekana me di elyaal náá, bis é betete bot ε lwoma? Neghu bis waab ne nen náá, bi kwyal bis mekana me tak e? **2** Deenek, biyo bemet é di mekana mes zekwyalaa to ebhum elyem bis ε. Tin, bot djas é ne ghwyil egu ne elaa. **3** Tseetse, ye é popoopwon náá, bi é mekana ε Klisto nazekwyal da bis ezye ne ye é. Tin, mekana me tak ààpakwyalaa ne kwos, ye nakwyalaa ε ne Sisim Zeeb di ne tsik ε. Ye nabe é ààkwyalaa kó ékok dáa etsi ε Moiiiz nakwyalaa ε. Tin, ye nakwyalaa é to ebhum elyem bot. **4** Bot lii deenek é kó esu ε ebwaalel ee bot di ne ye ne Zeeb dum ne Klisto ε. **5** Bis tok ne egeka náá, bis é ne ghwyil esa mesa menek bisó bemet. Tin, Zeeb é di edje bis ghwyil esa sa bis di egoka ne esa ε. **6** Ye é nyey é nasa náá, mena dika bot ε mesa to ebhej ε le na bes. Ebhej ε tak ààbela esuk to etsi, ye bela esuk ε to Sisim. Etee náá, tsi dul bot ε to esyee, ye kabe Sisim o, ye dje bot ε tsik. **7** Etsi nakwyalaa é kó mekok, deenek, duma ε Ghej naanyen é ewala elenek.

Bhwoob ε Moiiiz nadi ekas kəkə mbi mekas me wat di náá, bot ε Yisalael nabe é ààbela ghwyil edhonal mis kə le, étep ebee nye. Tin, mekas me tak nabe é ààbɔya. Mesa me etsi tak dul bot ε tɔ esyee. Eghɛɛɛ mesa me di edul bot tɔ esyee natuula ε, ye naalyaal bot náá, duma Zeeb ε ne boo mekas. **8** Ye é be náá, mekas me sok nadi é deenek ɔɔ, «haa» mekas me duma e mesa me Sisim aakadi dáa? **9** Ye é be náá mesa me etsi di ewa bot tɔ feɛ, epelyaal boo mekas ɔɔ. Tin, mesa me Sisim di esa náá, bot di piki é mis me Zeeb ε, aadi é ne mekas dhaa-dhaɛak. **10** Tin, bot é ne ghwyil eke náá, duma nadi ekas sok ε, ye tokape varɛ sonok é mis me duma di ekas tɔ melu mak ε. Eteε náá, mekas me duma di mos ε, ye eedhaa-dhaɛak yii sok. **11** Ye é be náá, sa di náá ye ààbɔya naadi é ne duma ɔɔ, «haa» gwyata ne sa di náá, ye é kəm-kəm ε! **12** Dáa ye di náá, bis é ne mbi mekun mak ε, bis tokape ne bwoo tɔ lyem. **13** Menabel ààsaka dáa Moiiiz, mot nadi ebutal bhwoob'ε ne bheε. Nye nasa deenek ε, etεε náá, bɔn Yisalael needi ààbee dáa mekas menek nadi etɔ ne ediib ε. **14** Tin, kekum e dwoo elak mos, metselal ε lɔɔ nabe é àànyɔ emet esuk ε tak. Eteε náá, mis me bɔn ε Yisalael nadi é ne edim é ghɛɛ be nadi elaa bemekana me ebheɛ be na mwa ε. Tin, bheε tak aazodus be é mis me sok bhwoob mekas ε Klisto, mot di ne ghwyil edis be ye é. **15** Dɔɔ ne dwoo pan mos'ak, é ghɛɛ be aadi elaa-laa bemekana ε Moiiiz ε, ye é ne bheε wat di ebutal metselal mɔɔ. **16** Ekwyala elε é náá: «Moiiiz nadis-dis bheε é bhwoob ε, é ghɛɛ nye nadi eliig mis gwyák Ghɛɛ ε.» **17** Tin, Ghɛɛ é Sisim. Deenek, edi Sisim ε Ghɛɛ di ɔ, mot tok si bheε etsi. **18** Tin, menabelka djas

tokeka ne mebhwoob e mbutela, mena lyaalka e mekas e Gheɲ, mena eeswolaka étɛp enɔŋel ne Gheɲ. Nenak, duma mena belaka epebyet ebyet ne ebyet. Duma tak dus é pɛ daa Gheɲ, nyɛ é mot di Sisim ɔ.

4 Zɛɛb tɔ enɛm esa bɛ, naadjɛ mena mɛsa mak. Tin, dum ne tɛp tak é di náá, ye é ààgoka náá, mena bula pɛ bhis. **2** Bis eelum koɲ ne embee etɛp di esael tɔ sɔ ɛ, etɛp di edjɛ syen ɛ. Bis ààsa mɛkɔɲ, bis ààswola mɛkpa mɛ Zɛɛb. Tin, ye bisɔ di elyaal popoopwon é etsɛɛtsɛ, ɛkwosak ɛ les é náá, elyem bot djas gu náá, ye bisɔ di elyo bot ɛ ye é etsɛɛtsɛ é mis mɛ Zɛɛb. **3** Ye é bɛ náá, Mbɛɛ Bhaadal bis di egoola ɛ, ye é syela ɔ, deenek, ye é aazodi é syela étɛp bot ɛ di ewo ze ɔ. **4** Ye é bɛ náá, ye é nɛ bot ɛ di ààdum koɲ ne Zɛɛb di tɔ gwoo ɔɔ, ye é etɛɛ náá, Satan mbee zɛɛb di si ɔ, nyɛ eezedipal metselal mɔɔ. Nyɛ epesa náá, bɛ nàbee mɛkas mɛ Mbɛɛ Bhaadal nɛghu duma ɛ Klisto. Nyɛy mot di mbarja-mbarja Zɛɛb ɔ. **(aiŋn g165)** **5** Bis ààgoola wak Mbɛɛ Bhaadal mɛ menyel mes, bis goola wak ɛ Gheɲ Yezu Klisto. Ye kabɛ bisɔ ɔ, bis é bekwom ɛ mɛsa men kɔ esu ɛ Yezu. **6** Egheɲ sok, Zɛɛb nalɛɛ é náá: «Beta náá mɛkas djɛ gwyɛ tɔ ghooghom!» Nyɛ nasa deenek ɛ etɛɛ náá, nyɛ di edjɛ mɛkas tɔ bhum elyem bena, étɛp mena neesiizaka duma Zɛɛb di ekas kɔ bhwoob ɛ Klisto ɛ. **7** Tin, menabelka bot ɛ di nɛ ekum e tak ɔ, mena bepka ye é tɔ mebhɛ mɛ dyak. Mena saka deenek ɛ, étɛp elyaal náá, boo mebwala mɛ tak dus é pɛ daa Zɛɛb, ààkabɛ náá, ye dus é pɛ daa les. **8** Tin, bis naasusaa mbee mɛsusa, bis nabɛ é ààtsak pɛ yesɔ kyee; bis nadi edjɛ lyem mɛbɛ, bis nadi é nɛ ebwaalel; **9** bis natiigaa, Zɛɛb nabɛ é ààduugal bis; bis naadumaa si,

bis nabe é ààgwyé. **10** Tseetse, melu djas, bis nadi ebep-
 bep mezuk me esyee e Yezu to menyel mes. Etee náá, tsik
 e Yezu neenyen to menyel mes. **11** Ye nakoozodi náá bis é
 ne tsik, bot epewun egó bis kó esu e Yezu, etee náá, tsik
 e Yezu neenyen to menyel mes. Menyel me di náá, ye
 waaboogwyé é. **12** Ye é deenek e esyee di esa mesa me
 to les, etee náá, tsik neesa mesa to len. **13** Tin, ekwyla
 lee é náá: «Me eedum koŋ ne Zeeb, ye é étep tak e me di
 elii.» Doo ne biso pe, bis eedum ne edum e koŋ ne Zeeb,
 étep tak bis di elii. **14** Ne tseetse, bis ne gu náá, Zeeb mot
 nagomal Gheŋ Yezu to esyee o, nye waagomal bis ne biyo
 pe. Bhii tak, nye aató ne nena edi nye di o. **15** É di'enek,
 mezuk djas ee bis di eboma ne ye'aak, ye é kó esu e len.
 Ye é etee náá, beté ne bot neebela enem ne embée e Zeeb.
 Deenek, beté ne bot é waabulal bhoo ne Zeeb dhaa tye, ne
 eduwal nye. **16** Dum ne tep tak é bis di ààbula pe bhis. Ye
 nakoozodi náá, menyel mes epetó ne esila batsa-batsa.
 Tin, Zeeb epedje esisim bis meghaaz melu djas. **17** Deenek,
 bon mezuk me bis di emaad é ba mon ewala elak'aak,
 aabodi é si. Bis é waabela boo duma kó esu e mezuk me
 tak. Duma tak e waadhaa esonok djas, ye aadi é kom-kom
 sii ne kom. Eghen bis di etaala duma bot aabela e, mezuk
 menek tok dhiiti varj sonok. (aiōnios g166) **18** Etee náá, bis
 ààdyeebawa esiiza é kó esa di beea ne mis e. Bis kwyel é
 esa ee bot di ààbee ne mis e. Etee náá, esa di ebeea ne
 mis e, ye àadi kom-kom. Tin, esa di kom-kom é, ye é esa
 ee bot di ààbeea ne mis e. (aiōnios g166)

5 Ne tseetse mena ne guka náá, menyel me mena di ne ye
 kó bos'ak aanadi kom-kom. Ye é dāa bon epet, ye ààbōya

ne ebik. Ye é bik ɔɔ, Zeeb é waadje mena dhiiti mendjaa pe to gwoo. Mendjaa me na kom-kom tak, tok zumal membo me bot. (aiōnios g166) **2** Nenek, to epet binek, mena epesimka etee náá, ekwosak e lena e náá, mena neetóka kesyel menyel to mendjaa di pe to gwoo e. **3** Mena é syel menyel mena deenek ɔɔ, mena aanàkabaadika menyel toto. **4** É di'enek, dáa ye di náá, mena dinaaka é to epet bak kɔ eko e bɔs'ak e, mena aazodi é esim ekee mot epezuk ne medil me kom. Ye ààkwyel elyaal náá, mena epekwyel ebekaka ne menyel me bot di ne ye'aak. Tin, ye kwyel elée e náá, mena ekwyel esyel e menyel mes pe to mendjaa di pe to gwoo e, etee náá, tsik neenɔɔ di esyee. **5** Ye é Zeeb, nyey nye emet é zekoobal mena étep edi to tsik tak. Nye naleedje mena sok ekee Sisim na Dee, étep elyaal náá, nye waadje mena dhiiti esonok sis. **6** Deenek, menaka melu djas é ne meghaaz. Mena ne guka náá, é gheɲ mena dika ne nyel'ak e, menaka é etsetaepe ne Gheɲ. **7** Tin, mena keka é to edum e korɲ ne Zeeb, ààkabe-beak kɔ esa ee mena di ebee e. **8** Menaka é ne meghaaz. Tin, ekwosak e lena é náá, mena betka menyel me bɔs'ak étep ekedi sama ne Gheɲ. **9** Tin, ekwosak e lena yii meken é náá, nye myaala ne nena. Ye é tyee wat ne dáa mena dika ne tsik, neghu ye é be náá, mena eezegwye ɔɔ. **10** Etee náá, menabelka djas é waadika sok bhwoob e Klisto, étep nye neepée mena. Tin, mot ne mot aabela ye efute dum ne mbee mesa neghu mbee mesa me nye nasa kɔ eko e bɔs e. **11** Mena ne guka sa elooba ne Gheɲ di ekwyel elée e, dum ne tep tak e mena di esaa náá, bot e bɔs dum korɲ ne ne. Deenek, Zeeb ne gu mena enyɔepe, me ne gu náá,

biyo pe, bi ne baagu bis enyoere to ebhum elyem bin. **12** Bi e ne egeka náá, bis epekwyel baalyaal bin sa bis di e, lyala sis e? Eze dje bis ghwyil esa mesa mak? Aàbe, bis ààpakwyel elyaal bin sa bis di e. Tin, bis baɲa bin é, sa bi di egoka ne edi ne edjó é mis «pya» ko esu e les e. Ete náá, é gheɲ bot aalii ebyoere ne nes e, bi neegu dáa bi aayala be e. Bó ghée menyel e ne etep epuud, be ààbee ebhum elyem bó. **13** Ye é be náá, bis epelyet ó, ye é ko esu e Zeeb. Ye é be náá, bis é ne tete esiiza ó, ye é ko esu e len. **14** É di'enek, kwyel e Klisto é to elyem bena. Kwyel'enek epesa mena emyaalka náá, mot ngot naagwyé etep bot djas ó. Deenek, menabelka djas pe eezegwyé sama ne ne. **15** Ye é be náá, nye nagwyé é etep bot djas ó. Bot e di ne tsik ó, tokape ne tsik etep'ó émet. Tin, be ne tsik e, ko esu e mot nagwyé da gom etep'ó e. **16** Étep tak e dinaa, bis aanàbaabee mot ne mis me epuud. Ye nakoozodi náá, é gheɲ sok, bis naabee Klisto deenek ó. Nenak, bis ààkabée nye deenek. **17** Mot e di to egwakel ne Klisto ó, mot yenok moo é mot na bes. Mefulu me na mwa eesi to le, nye moo é to mefulu me na bes. **18** Etep binek djas dus é pe daa Zeeb. Ye é nyey mot nadhis Klisto etep ebulal egwakel pak mena ne ne ó. Bhii tak, nye naadje mena mesa me ekegoola bhaadal ebulal egwakel ne ne. **19** Zeeb nadhis Klisto é etep ebulal egwakel pak be ne bot e bós. Nye nasa deenek e, etep nye needi ààbaadi esiiza mesyem me bot. Nye eekwyeed mena etep ekegoola bhaadal ebulal egwakel ne ne. **20** Bis moo é engoola-ngoola e Klisto. Zeeb nyey nye émet e di edjó bin to mekpa me bis di egoola bin e. Bis epedjaala

ne nen ne din e Klisto náá: «Myaalka ebulal egwakel ne Zeeb.» **21** Klisto nabe é ààbe ne mesyem. Tin, Zeeb naanoo mesyem mena dje nye. Zeeb nasa deenek e, etee náá, mena needika bot e epiki é mis me.

6 Deenek, dáa bis di esa mesa sama ne Zeeb e, bis epedjaala ne nen: «Nàsaka náá, enem ne embee e Zeeb dje bin e, ye gwe to toto.» **2** É di'enek, Zeeb ke é náá: «Egheɲ ewala tak aakum e, me naagwak mendjaala mo, é dwoo tsik, me naazyɛ zetsik wo.» Nenek, myaalka náá, ewala tak eezekum, ye é dwoo di náá, Zeeb aatsik bot e. **3** Bis ààkwyel náá, mot lii ebiyoepe dum ne mesa mes. Ye é étep tak e di náá, bis ààpakwyel edi ebek e mot, ye nakoozodi dáa. **4** Bela náá, bis epesa etep djas di egoka, étep bi neemyaal náá, bis é betete bot mesa e Zeeb. Ye é étep tak e, bis di emaad mezuɲ, ne metiiga zenoo epwom. **5** Be naabi bis, wa bis é membok, be naaful medhuu me bot lo. Bis naasa mesa me na lyel-lyel. Bis naapaal to pum. Bis naamaad za. **6** Bis epelyaal náá, bis é bot e mesa e Zeeb: to epiki, to egu, to edil e lyem, to enem esa, to ghwyil Sisim na Dee, ne to tete kwyel di ààbe ne medjhaaz pe eko, bhimis pe sis e, **7** to egoola mekpa me etsɛtse, to mebwala me Zeeb. To mbo é gheɲ'es bis nadi é ne pel, to mbo e myel kadi é sa bis di peebal nyel ne ye é. Ye é deenek e, bis di di eke to epiki. **8** Bedhiiti bot epedje bis duu; bak bot kabee bis é mis é toto. Bedhiiti bot epeduwal bis; bak bedhiiti epelee bis. Be ke é náá, bis é bot e etsal, ghuna bis lee é etep etsɛtse. **9** Bedhiti bot bee bis é náá, bis ààval sonok; bela náá, bedhiiti bot ne gu bis. Egheɲ be di ebee bis e, be bee bis e dáa bot di náá, bis eezedjeaa feɲ

esyee; deenek, bis é ne tsik. Be epewa bis to tsik mezuk; deenek, bis ààgwyé. **10** Be epesa náá, elyem bis kpaa; bis é to memyaala. Bis é bedjel e bot; bela náá, bis epedje mevu ne bete ne bot. Ye di ekee bis e toto, ghuna ne tseetse, bis é ne esonok djas. **11** Biyo, bɔɔ besɔ bis bot e Koolet, bis lii ne nen wak é ne etssetse, ne lyem wat. **12** Bis ààpabyen ekwyel bin, ye é biyo é di lyel elyem. **13** Tin, me lii ne nen wak é, dâa me di elii ne bɔn bam e: leeka bis sa di to elyem bin e, kwyelka bis ne lyem wat, dâa bis di ekwyel bin e. **14** Sa bi ààke lɔɔg ne bot e di ààdum koŋ ne Zeeb ɔ. Tin, sa di to epiki e, ye é ne ghwyil eke sama ne sa di ààdi to epiki e? Ghooghom ne mekas é ne ghwyil eke lɔɔg e? **15** Klisto é ne ghwyil gwakel be ne Satan e? Mot di edum koŋ ne Zeeb ɔ, nye é ne ghwyil di ne esiiza wat be ne mot di ààdum koŋ ne Zeeb ɔ? **16** Yak mbi egwakel aadi pak ndjaa Zeeb ne mendjaa benaghise, bot e di ààdum koŋ ne Zeeb ɔ? Tin, menaka é ndjaa Zeeb di ne tsik e! Gwaka sa Zeeb nyey nye emet nalé e: «Me aadidi é bis ne be nɔɔ, me aagyee é bis ne be nɔɔ, me aadi é Zeeb ɔɔ, bɔɔ kadi é bot bam.» **17** Étep tak e, Gheŋ di eke ne bot be náá: «Duska to edhuu e bot e di ààdum koŋ ne Zeeb ɔ, bekaka ne nɔɔ. Sa bi ààmet sa di ne edhuud e. Tin e, me aamyaal bin. **18** Me aadi é Sɛeg'en, da bi é di esenjele bɔn bam. Gheŋ mebwala é di elii.»

7 Bɔn nyɛeg bam, Zeeb nakek esa binek djas é étep'enaka. Étep tak, dhjoodiska edhuud é menyel mena neghu to elyem bena. Djhoosaka meghaaz me edi é dɛɛ, é kaab e Zeeb. **2** Saka náá, bis bela di to elyem bin. Bis ààpasa ebiyo ne mot, bis ààpazuk mot, bis ààpakɔɔ mot étep enɔɔ sa ye. **3** Me ààlii deenek étep ekwyesal bin ndje sɔs. Tin,

Koolēt yīi Bəəba

yak, beeka sa ekpaa lyem bin di edus to ekwosak e Zeeb kadje e: «haa» ekwosak swola ne nen, «haa» boo zii to etanjal bin, «haa» bhyen mesyem to len, «haa» bwoo to len, «haa» boo gwyas eboma ne nam, «haa» mbi yenek zii ne bas ewa ebiyo e ferj. Bi eelyaal popoopwon naa, bi nabe e aabe to tep'enek. **12** Ye e be naa, me naakwyal bin mekana o, ye nabe aabe ko esu e mot nasa ebiyo o, aakobe-beak ko esu e mot be nasa nye ebiyo o. Tin, ye nabe e, etep bi neebie popoopwon e mis me Zeeb zii bi di ne ye ko esu e les e. **13** Etep tak e mefulu men dje bis meghaaz. Ye e tsetse naa, bis naadyeebamyala dum ne sa bi nasa e. Tin, bis nabaabela boo memyaala kedhaa, e sok bis nabee Tit to memyaala. Ye e be naa, nye nabe e to memyaala o, ye e etee naa, bi nadjie nye meghaaz. **14** Tin, me eedyeebaduwal bin e mis me Tit. Bi nabe e aadje me syen. E di'enek, bis dyeebaale bin e etep etssetse. Ye e tyee wat ne eduwal e, me nadi eduwal bin e mis me Tit e, nadi enyen popoopwon. **15** Deenek, nye epebaakwyel bin dhaa tyee, e ghej nye di etaala ne elooba e len, ne daa bi nabe nye ne duu djas e. **16** Me e ne memyaala ne daa me di ewa ebwaalel e lam ne nen to etep djas e.

8 Bon nyeeg, ekwosak e les e naa, bi gu daa Zeeb nasee bot e zeege mendjaala me kyee dik Masedwan metel e. **2** Be naaboma ne bete ne mebhawal nasa naa, be di to bete ne mezuk. Tin, be nazodi e to memyaala dhaa tyee. Aabee edjel be nadi ne ye dhaa tyee e, boo memyaala me be nadi ne ye e, naasa naa, be dje bete ne esonok. **3** Ne tsetse, me e tyaases, be naadyeebadje esa kedhaa-dhaja ekum boo, aabe naa, mot naawaab. **4** Be naadyeebadjaala ne nes

Koolēt yīi Bəəba

edjel ɔ. Deenek, dwoo biyɔ aakadi nɛ gwyɛs sonok ɛ, da
bɔɔ ɛ di nɛ ekum ɔ, bɛ ɛ nɛ ghwyil ɛkazyɛ zɛkwyee bin. Ye
ɛ deenek ɛ bi nɛ bɛ nɔɔ aakadi djala. **15** Ye ɛ dɔɔ ekwyala
di elɛɛ ɛ: «Mot natek ɛbuɛpɛ ɔ, nyɛ nabe ɛ ààdi nɛ yɛ dhaa
nyel. Mot natek batsa ɔ, nyɛ nabe ɛ ààdi tɔ pwom tak.» **16**
Duu nɛ Zɛɛb, mot nadjɛ Tit betɛ nɛ zii kɔ esu ɛ len, dɔɔ bis
di nɛ yɛ nɛ nen ɛ. **17** Tit eemyaal sa bis nawaab nɛ nɛ ɛ,
nɛ zii djas. Tin, nyɛy nyɛ emet nɛ lyem'ɛ, nyɛ naamyal
ɛsik pɛ daa len sika sis. **18** Bis eedhis Tit bɛ nɛ dhiiti mɔn
nyɛɛg'ena. Mɔn nyɛɛg'ena yenɔk, bot ɛbuɛpɛ tɔ ezɛɛga
mendjaala djas di etanjɔl, dum nɛ dɔɔ nyɛ di egu egoola
mekpa mɛ Zɛɛb ɛnyɔpɛ ɛ. **19** Dhiiti mɛsɔ mɛ bis dhis nyɛ
ɛ, yɛ ɛ náá, bot ɛ zɛɛga ndjaa mendjaala djas nazeséɛa
nyɛ, dɔɔ mot di egyee nɛ nes tɔ mɛdjɔŋ mɛ bis tɔ kɛkyeed
epata na sɛɛgaa ɛ pɛ Yelusalem. Ye ɛ bɛ náá, bis nadi esa
mɛsa menek ɛ, yɛ ɛ éɛp Ghɛŋ nyɛy nyɛ emet. Etɛɛ náá,
bis ɛpekwyɛl ɛlyaal zii yes éɛp ɛkwyee bɛ. **20** Epata bɛ
nadjɛ bis ɛ nadi ɛ ɛbuɛpɛ. Tin, bis ɛpebe yɛ ɛnyɔpɛ ɛ
kaab náá, bot ezɛkelii nɛ nes ɛbiyɔpɛ náá, bis ààpabe yɛ
ɛnyɔpɛ. **21** Bis ɛpekwyɛl esa enɛm esa. Bis kwyɛl esa
enɛm esa tak ɛ ɛ mis mɛ Ghɛŋ, dɔɔ nɛ ɛ mis mɛ bot djas.
22 Bis ɛpedhis dhiiti mɔn nyɛɛg'es éɛp nyɛ neegyee sama
nɛ nɔɔ. Bis naadyeebadjɛ nyɛ mɛsa, nyɛ nadi esesa mɛsa
mɛ tak djas ɛ nɛ zii. Nenak, nyɛ ɛ nɛ zii ɛbuɛpɛ kɔ esu ɛ
ɛbwaalel ɛ nyɛ di nɛ yɛ nɛ nen ɛ. **23** Yɛ kabe Tit ɔ, nyɛ ɛ
mot bis nɛ nɛ di egyee ɔ. Nyɛ ɛ mot bis nɛ nɛ di esa mɛsa
mɛ egoola Mbɛɛ Bhaadal éɛp'en ɔ. Yɛ kabe bɔn nyɛɛg
bis, bot ɛ di gyee sama nɛ nɛ ɔ, bɛ ɛ bot ɛ ezɛɛga ndjaa
mendjaala lwom ɔ. Ye ɛ bɛ náá, bɛ ɛpesa mɛsa menek ɔɔ,

bɛ sa ɛ ɛtɛp duma ɛ Klisto. **24** Deenek, lyaalka bɛ náá, bi nɛ kwyɛl bɛ nɛ tsɛɛtsɛ. Ɛ́ di'enek, bot ɛ zɛɛga mendjaala aagu náá, bis nabe ɛ nɛ gham ɛghɛɛ mɛnyel kɔ esu ɛ len, ɛ mis mɔɔ.

9 Ye ɛ ɛnyɔɛpɛ náá, mɛ baakwyal bin mɛkana kɔ esu metom mɛ nakyeedaa, ɛtɛp bot ɛ Zɛɛb di pɛ ghaada Yelusalem ɛ? **2** Etɛɛ náá, mɛ nɛ gu mbɛɛ ɛkwosak ɛ len. Ye ɛ ɛtɛp tak ɛ, mɛ naadyeebaghɛɛ nyel kɔ esu ɛ len ɛ mis mɛ bot ɛ kyee dik Masedwan. Mɛ naalɛɛ bɛ náá: «Bɔn nyɛɛg bina pɛ kyee dik Akayi naaloozekobal metom mɔɔ ɛ mbu nadhar'enek, ɛtɛp ɛkwyee bɔn nyɛɛg di pɛ ghaada Yelusalem ɛ.» Tin, zii yen naadjɛ mɛghaaz nɛ bɛtɛ nɛ bot pak'ɔɔ. **3** Bela náá, mɛ dhis bɔn nyɛɛg bina tak ɛ, etɛɛ náá, ɛghɛɛ mɛnyel mɛ bis naghɛɛ kɔ esu ɛ len nadi yii gwyɛs. Ɛkwosak ɛ lam ɛ náá, esa bi kwom ɛ, ye di moo koobela ɛ ɛzyɛ ɛ lena dáa mɛ nake ɛ. **4** Bis nɛ bot ɛ kyee dik Masedwan ɛzyɛ sama wat pɛ daa len ɔɔ, bis ɛdi ààkabela náá, bi eezekoobal esa djas ɔɔ. Ɛ́ di'enek, ye aadi ɛ boo syen nɛ nes etɛɛ náá, bis naadyeebawa ɛbwaalel nɛ nen. Mɛ bee ɛ ɛkɛɛ, biyɔ bɛmet aazobaadi ɛ nɛ syen ɛ mis mɔɔ. **5** Ɛtɛp tak ɛ mɛ gek náá, mɛ lel ɛdhis bɔn nyɛɛg bina ɛtɛp bɛ needjɛ bin mɛghaaz tɔ ɛkwom ɛ esa ee bi nakɛk bɛdjɛl ɛ bot ye ɔ. Deenek, ɛ gheɲ mɛ aazyɛ ɛ, mɛ aabela ɛ esonok djas moo sɛɛga. Ɛ́ di'enek, ye aalyaal ɛ náá, bi djɛ ye ɛ nɛ lyem wat, ààbɛ nɛ bhɛl. **6** Guka náá, tɔ pyeeb mot ɛbɛ bhɛk batsa ɔɔ, nyɛ aazogó edee ɛ batsa. Tin, mot ɛbɛ bhɛk ɛbuepɛ tɔ pyeeb ɔɔ, nyɛ aagó edee ɛ ɛbuepɛ. **7** Ye nyɔ ɛ náá, mot nɛ mot djɛ dáa nyɛ gek tɔ lyem'ɛ ɛ, ààbɛ nɛ bhɛl, ààbɛ nɛ ɛbuk. Etɛɛ náá, Zɛɛb kwyɛl ɛ mot

di ekaa tɔ memyaala ɔ. **8** Tin, Zɛɛb ɛ nɛ ghwyil ɛdje bin membi mɛ mɛvu djas. Etɛɛ nɔ́á melu djas bi needi ààdi tɔ pwom sa wat. Bi needi nɛ bɛtɛ esa djas bi di egoka nɛ aasa membi mɛ enɛm esa djas nɛ ye ɛ. **9** Ye ɛ dɔ́a ekwyala di elɛɛ: «Nye nɛ gwyena nɛ bɛɗjel ɛ bot, enɛm esa bɛ ɛ kɔm-kɔm sii nɛ kɔm.» (aiōn g165) **10** Zɛɛb ɛ di dje bhek nɛ mbɛel pyeeb, nye ɛ baadi ɛdje nye edee nye di ede ɛ. Nye waadjɛ bin membi mɛ mɛbhek djas ee bi di nɛ gwyee tak ɛ. Nye waasa nɔ́á, ye wyee enyɔɔpɛ etɛɛ nɔ́á, bi neegó bɛtɛ nɛ edee tɔ epyeeb'ɔ, dɔɔ nɛ enɛm esa bi sa ɛ. **11** Zɛɛb ɛ waasa nɔ́á, bi gheedidi nɛ kɔkɔ mbi ekum djas, etɛɛ nɔ́á, bi neegheesesa enɛm esa. Deenek, bɛtɛ nɛ bot ɛ waaghapɛɛ Zɛɛb, ɛtɛp esa ee bi di edhis nɛ nes nɔ́á, bis dje bɛ ɛ. **12** Etɛɛ nɔ́á, enɛm esa ee bi di esa tɔ mɛsa mɛ ɛsɛg nɛ ekaa mɛtom, ye tok ɛtɛp ekwyee bot ɛ Zɛɛb nɛ bot ɛ Zɛɛb toto. Ye ɛ waasa nɔ́á, bɛtɛ nɛ bot gheebubulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb. **13** Bɛ waabee nɔ́á, enɛm esa bin nɛ bɔk. Tin, bɛ waabulal bhɔɔ nɛ Zɛɛb etɛɛ nɔ́á, bi naadjɛaa mɛsa mɛ ɛgoola Mbɛɛ Bhaadal ɛ Klisto, bi epelooba nɛ nɛ. Bɛ waabaadjɛ duu nɛ Zɛɛb, etɛɛ nɔ́á, bi ɛpesa mɛsa mɛ tak nɛ mbɛɛ lyem nɛ nes, dɔɔ nɛ bɛdhiiti bot. **14** Bɛ waadjala Zɛɛb ɛtɛp'en, nɛ ɛlyaal bin kwyel'ɔ kɔ esu ɛ bɛtɛ nɛ enɛm nɛ esa ee Zɛɛb sa bin ɛ. **15** Duu nɛ Zɛɛb ɛtɛp bɛtɛ nɛ enɛm esa bɛ di nɔ́á, dhiiti mot kɔ bɔs tok nɛ ghwyil elaa-lanjak.

10 Mam Pɔl, mɛ lii nɛ nen ɛ nɛ dɪn ɛ Klisto, nyey mot di mot mɛtela nɛ mbɛɛ lyem ɔ. Bi nɛ lii nɛ dɪn ɛ lam nɔ́á: «Eghɛɲ mena dyeebadika ɛ di wat nɛ nɛ ɛ, nye nɛ tela lyem. Ye kabɛ ɛ ghɛɲ mena nɛ bɛ nɔɔ di ààdika ɛ di wat ɛ, nye nɛ goo lyem.» **2** Mɛ ɛpedjaala nɛ nen, sa

Koolēt yīi Bəəba

menyel mɔɔ. Tin, bis tok ne ghwyil eke náá, bis ne be nɔɔ é tye wat. Be ne kwyel egwyla mefulu pak'ɔɔ. Bis ààpakwyel ebara be. Be ne yɔɔ kɔkɔ mbi kyeed be di eke pak'ɔɔ. Yenek tok etep ewo? **13** Ye kabe bisɔ ɔ, bis tok ne ghwyil eghɛɛ menyel kedhaa. Ye é be náá, bis epegheɛ menyel ɔ, bis goka é ne eghɛɛ menyel é kɔ esu e mesa me Zeeb nadjɛ bis e. **14** Deenek, é gheɲ bis nazye pe daa len ne Mbɛɛ Bhaadal e Klisto e, bis nabe é ààdi ne «tɔɔ kesee» kɔ mesa Zeeb nadjɛ bis e. **15** Bis ààghɛɛ nyel ne mesa me bedhiiti bot nasa e, mesa mɔɔ nabe é ààbe yii Zeeb nadjɛ bis náá, bis sa e. Tin, bis é ne ebwaalel náá, bi aadi é ghɪɲ tɔ edum koɲ ne Zeeb. Ye é be náá, edum e koɲ e len ne Zeeb moo é elyelepe e, mesa me bis di esa ne nen e waabyet dáa Zeeb nalɛɛ náá, bis sa e. **16** Nenak, bis moo kwyel etɔ kegoola Mbɛɛ Bhaadal pe kyee medhik me di etsetape ne nen e. Bis aanàghɛɛ menyel ne mesa me bedhiiti bot nasa e. **17** Ghuna, ekwyla lee é náá: «Ye é be náá, mot epekwyel eghɛɛ nyel ɔɔ, nye sa ye kɔ esu e sa Gheɲ sa e.» **18** Etɛɛ náá, Gheɲ ààkwyel náá, mot nye emet duwal nyel'e. Tin, ye àànyɔ náá, ye sael deenek. Etɛɛ náá, Gheɲ eben mot ɔɔ, ye kwyel elɛɛ e náá, nye eemyaal mesa me mot'enɔk.

11 Me kwyel é náá, bi pel é wo bam; pookopelka melyet mam batsa! **2** Me é ne ewu kɔ esu e len, ewu é di náá, ye dus é pe daa Zeeb e. Ewu é tak e, etɛɛ náá, me naabaal bin e, étɛp edje bin é ebá ne motom ngɔt, motom tak e Yezu Klisto. Me epekwyel etel bin daa le dáa mɔn syes moma di ààgu botom ɔ. **3** Taalaka dáa nyɔ nakwak Eve ne mbee mekoɲ me e. Tin, me é ne keɲ ne nen, me kaab é náá, mot

ezekékɔɔ bin da swola egeka bin, éteɓ bi neelum koŋ ne
 etseetse, da di ààdi tɔ epiki ne Klisto. **4** Bi ne dyeebakwyel
 náá, dhiiti mot zegoola bin dhiiti mbi Yezu sis. Yezu tak
 àànɔŋel ne yii bis nagoola bin ε. Deenek, bi é pe ε ghwyε
 éteɓ emyaal dhiiti mbi sisim ne di ezyaala ne Sisim na
 Dεε, bi nabela ε. Bi é ghwyε éteɓ εdum ε koŋ ne dhiiti
 mbi bhaadal di àànɔŋel ne Mbεε Bhaadal, bis nagoola bin
 ε. **5** Mε ne gu náá, bot ε bi di eke náá, be é «eboo ewolo
 bot ε lwoma ɔ». Mε ààbee náá, be eedhaa mε ne dhiiti
 sonok. **6** Ye é di náá, mε ààgu elii dáa bɔɔ ɔ. Bela náá, mε
 tok mot di ààgu sonok dum ne etεɓ e Zεεb. Bis naalyaal
 bin etεɓ e tak popoopwon esok ne esok, e mεwala djas. **7**
 Eghεŋ mε nadi egoola bin Mbεε Bhaadal Zεεb ε, mε nasa
 ye é ààbe ne efute. Mam eenɔɔ di edhyeeb éteɓ mε needje
 bin di ekukuma. Dáa mε sa deenek ε ye é ebiyoεpe? **8**
 Eghεŋ mε nadi esa mesa mε Zεεb pε yebo ε, bot ε ezεga
 mendjaala mεsis nadi edje mεbyok mε epata dáa efute. Ye
 é ne mεbyok mε epata ee mε nadi enɔɔ pε daa lɔɔ ε, mε
 nabela ghwyil ekwyee ε bin. **9** Eghεŋ mε nadi pε yebo
 ε, mε nadi é ne gwyεs pata. Tin, mε nabe é ààwaab bin
 sonok. Bɔn nyεεg nadus pε kyee dik Masedwan ε naazyε
 mε ne esa mε nadi ne gwyεs tak ε. Deenek, mε nabe é
 ààkwyel náá, mot zuk kɔ esu ε lam. Nenak, mε aanàkobet
 náá, mot zuk kɔ esu ε lam. **10** Dum ne etseetse ε Klisto di
 tɔ lam ε, mε lεε náá: pε kyee dik Akayi, mot tok ne ghwyil
 elu mε náá, mε myak bet kɔ esu ε mesa mε mε nasa
 penek, ààwaab efute ne mot ε. **11** Éteɓ yé mε lii deenek?
 Ye é etεε náá, mε ààkwyel bin e? Zεεb ne gu náá, mε ne
 kwyel bin. **12** Sa mε di esa nenak ε, ye é sa mε aasesa

melu djas ε. Me sa deenek ε, ekaab náá, be ezekabela lo
 meso me be aaghee menyel náá, bis ne be noo tye wat
 ε. **13** Bot binok é bembee bot ε lwoma, be é bot ε djii di
 ekoo bot náá, be é bot ε lwoma ε Klisto o. **14** Ye tok ne
 tep edjoka tin. Etee náá, Satan nyey nye emet ne koo bot
 náá, nye é di fofop mekas. **15** Bot tok ne ghwyil edjoka, é
 gheh bot ε mesa ε Satan binok di ekoo bot náá, be é bot ε
 mesa ε Zeeb, mot epiki ε. Tin, be aabela efute di egoka ne
 mesa moo ε. **16** Me epebaabasal náá, sa mot ààbee me dāa
 mot melyet. Be gek deenek oo, tin myaalka náá, me é mot
 melyet etee náá, me neebaadi ne ebi bet ko esu ε len. **17**
 Ye tok Gheh di eke náá, me di mot ediig ε bet dāa me di
 ekwos ε. Egher me di ediig bet ε, me lii é dāa mot melyet.
18 Dāa ye di náá, bot ε bos'ak ne bi bet ε, ye goka é mam
 pe me bi bet. **19** Bi goka é ne egwak ε me, etee náá, bot ε
 di betson ε bot. Tin, bi ne myaal egwak melyo me bot ε
 melyet, ne lyem wat. **20** Bi ne myaala náá, bot binok tiig
 bin dāa ekwom, be di esilal epata bin, be djii esa bin djas,
 be wyele bin, be myak bin beez e bhwoob. **21** Bi gek bilak ε
 náá, bis nadi àasa deenek nen ε etee náá, bis é betsabel e?
 «Aah» ε syen ne mbi yenek tep! Ye é be náá, dhiiti mot ε
 ne sa nye di egoka ne ebi bet ko esu ε tak oo, mam pe é ne
 ghwyil esa ye. Ye nakoozodi náá, é gheh me di elii deenek
 é, me lii é dāa mot melyet. **22** Be é bot ε mbyak ebhele e?
 Doo ne mam pe, me é mot mbyak ebhele. Be é bot ε kyee
 dik Yisalael e? Doo ne mam pe é mot kyee dik Yisalael. Be
 é bedha ε Abalaam e? Doo ne mam pe é dha ε Abalaam. **23**
 Me kalii nenak wak é, dāa mot melyet. Be ke é náá, be é
 bot ε mesa ε Klisto? Mam pe é mot-mesa ε Klisto dhaa

ɔɔ. Mɛ naazuk tɔ mɛsa mɛ Klisto dhaa ɔɔ. Mɛ naani
 tɔ membok esok nɛ esok dhaa ɔɔ. Mɛ naabyaa dhaa
 ɔɔ. Mɛ naadi tɔ mezuk esok nɛ esok, sa ye aakekuna-
 kunaa nɛ ɛsyee dhaa ɔɔ. **24** Ekukuma eYuda naamɛt mɛ
 esok etɛn, bɛ nanyunyuu mɛ nɛ ghwyɛs ɛ esok mɛkam-
 mɛlɛl nɛ etɛn nɛ ená, **25** bot ɛ mbyak eLɔm naamyak mɛ
 nɛ ebhil e ele esok elɛl. Sok wat, bɛ naabaal mɛ é ghɛɲ
 bɛ nawus mɛ nɛ mɛkok ɛ. Esok elɛl, mɛ naadi ediiga tɔ
 bɛmɛsuwa e mɛdjoɲ. Sok wat, mɛ naadhaa tu mwos nɛ
 tu pum tɔ boo dii mɛsɔn. **26** Tɔ bɛtɛ nɛ mɛdjoɲ mɛ mɛ
 nadi esa ɛ, mɛ naaboma nɛ bɛtɛ nɛ mezuk. Mɛ nabe é tɔ
 mezuk é mɛdjoɲ mam é ghɛɲ mɛ nadi etsaal eboo mɛdii
 tɔ bhyoɲ ɛ. Mɛ nadi é nɛ mbee bwoo ekaab bot ɛ ezɛm,
 é sok mɛ nadi tɔ mɛdjoɲ ɛ. Mɛ naaboma nɛ bɔn nyɛɛg
 bam bot ɛ mbyak eYuda, nɛghu bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak
 eYuda ɔ. Mɛ naazuk tɔ eboo eghaada, nɛghu tɔ mɛdhik,
 nɛghu naazuk tɔ boo dii mɛsɔn. Mɛ naabaazuk tɔ mɛmbɔ
 mɛ bɛmbɛe bɔn nyɛɛg. **27** Mɛ naaboma nɛ mɛsa mɛ na
 lyɛl-lyɛl nɛ eboo mɛbhowal. Tin, mɛ nabe é ààdi edje-dja
 gɔ, mɛ naagwak za éteɖ pwom edee, mɛ naagwak gwyɛs
 mɛdii, mɛ naadi tɔ pwom edee, mɛ naazuk nɛ ɛgwyoo nɛ
 eduuba. **28** Ye é nɛ dhiiti mezuk mɛ di náá, mɛ ààpalaɲ ɛ.
 Sa mɛ di ebee nɛ boo mɛtaɲ é yam mis é náá, lyem'am nɛ
 taala ngwyis bot ɛ ezɛɛga mɛndjaa mɛ mɛndjaala djas. **29**
 Eghɛɲ mot di ààpyet tɔ edum ɛ koɲ nɛ Zɛɛb ɛ, ye kpaa mɛ
 lyem ɛkɛɛ ye é mam. Eghɛɲ mot di esyem ɛ, ye nɛ kpaa
 mɛ lyem dhaa tyɛ. **30** Ye é bɛ sa ɛghɛa nyɛl ɔɔ, mɛ goka é
 nɛ ɛghɛɛ nyɛl ɛ kɔ esa ee mɛ di ebee náá, mɛ ààkwak ɛ. **31**
 Zɛɛb, Sɛɛg ɛ Ghɛɲ Yezu nɛ gu enyɔɛpe náá, mɛ ààkɔɔ. Beta

náá, duu di ne ne kóm sii ne kóm. (aiōn g165) 32 Eghen me nadi pe ghaada Dhamas ε, kukuma nadi ebɔɔba mekoozi Aaletas ɔ, naanɛɛg esodja é eniel ε ghaada étɛp be neemɛt me. 33 Tin, be naawa me tɔ djhan, kɔl ekel e tak. Bhii tak, be eezɛkwyɛɛg me e eyen ε boo pap ghaada. Ye é deenek ε, nye nadi ààmet me.

12 Ye goka é me di ne eghea nyel, bela náá, ebi bet ye tok enyɔɔpe. Tin, me kalii nenak ε, kɔ esu ε mɛdhyam ne esa Ghen natel me ε. 2 Me ne gu dhiiti keletye nabyet tɔ pe tɔ gwoo, ye moo mos é membu kam ne ená. Deenek, me ààgu ne koo, ye nabe é dhyam nɛghu ye é tɛɛtɛ náá, nye naabyet tɔ pe tɔ gwoo di Zɛɛb di ɔɔ. Tin, Zɛɛb nye emet ε di egu. 3 Tɛɛtɛ, me ne gu náá, mot tak naabyet kekum pe tɔ Paladi. Me ààgu ye é be náá, ye nabe é dhyam nɛghu ye é tɛɛtɛ. Tin, Zɛɛb nye emet ε di egu. Penek pe tɔ gwoo, nye naagwak mekpa wat di náá, dhiiti mot tok ne ghwyil ε baɲa ye é. Sa mot ààkolii-liiak kɔ esu ε tak. 5 Me waadi ne ghwyil egheɛ nyel dum ne mot yenɔk. Tin, ye é kabe mam ɔ, me aazodi ne egheɛ nyel ε, kɔ esu sa me di ààdi ne ghwyil esa ε. 6 Ye é pe di é di náá, me epekwyel egheɛ nyel ɔɔ, pe me aanàdi tyee mot mɛlyet, etɛɛ náá, me waalɛɛ é etɛɛtɛ. Tin, me aanàkwaaghɛɛ nyel. Etɛɛ náá, me ghɛɛ nyel ɔɔ, bot ε ghwyil ebee me dáa boo-mot ε duu. Me kwyel ε náá, bot pɛɛ me dum ne sa me nakek esa ε, ne yii be di egwak me elii ε. 7 Deenek, me needi ààdi ne ebet kɔ esu ε eboo esa e mɛbwala ee Zɛɛb zetel me ε. Deenek, me é ne dhiiti boo pel tɔ nyel dáa egɔak. Ye é dáa Satan nalwom fofop'ɛ, étɛp nye neezɛwa me tɔ tsik mezuk. Ye é be náá, Zɛɛb naabet náá, ye sael deenek ɔɔ,

ye é etee náá, me needi ààsa ebet. **8** Me eedjaala ne Gher esok elél, étep nye neepék me to tsik mezuk mak. **9** Nye naabɔɔza ne nam e náá: «Enem ne embɛɛ bam eedjala ne nɔ. Mɛbwala mam dyeebanyen e, é sok wɔ di ààdi ne ghwyil esa dhiiti sonok e.» Me kwyl é me di ne eghɛɛa nyel dum ne sa di náá, me tok ne ghwyil esa e. Etee náá, mɛbwala e Klisto neebaal me. **10** Dum ne tep tak e, me di emyaala ne sa me di ààdi ne ghwyil esa e. Me ne myaala ne melee, mezuk, metiiga, etep di kpaa me lyem kɔ esu e Klisto e. Etee náá, é sok me di ààdi ne ghwyil esa sonok e, ye é é di'enek e me di ne ghwyil. **11** Ye é biyɔ ebesal me náá, me lii tyee mot mɛlyet, ye é biyɔ nawaakotaŋal e di yam. Ye nakoozodi náá, me tok vaŋ mot. Tin, ye tok ne sa wat ee bot é ee bi di edjóo «eboo ewolo bot e lwoma» di edhaa me ne ye. **12** Endem di elyaal náá, me é mot-lwoma ɔ, bi naazebee ye ne mis men met. Ye naanyen to zii, to membi me endem e mɛbwala, to bɛmɛvyekɛɛ ne to mɛbwala. **13** Yaa mbi sonok bi nadi ààbela dhaa bɛdhiiti bot e ezɛɛga mendjaala? Ye di ààdi étep me nabyen náá, bi nàkwyye me e. Ye é di étep tak ɔɔ, pelka me. **14** Me moo aakɔ ne ezye pɛ yibɔ, zya esok elél, ye tok náá, biyɔ aakwaaswok ne etep bam djas. Ye é biyɔ e me di ekwyl ebee, ààbe epata bin. Deenek, ye tok bɔn di esɛɛg epata étep bebyael bɔɔ. Tin, ye é bebyael bɔɔ e di esa deenek étep bɔn bɔɔ. **15** Ye kabɛ mam ɔ, me aadi é ne memyaala e esilal esa bam djas, ne eka nyel'am met étep'en. Me ne kwyl bin dhaa tyɛ, me bee e náá, bi ààdyeebakwyl me. **16** Bi ne gu enyɔɛpe náá, me nabe é ààdi boo ebep kɔ esu e len. Tin, bɛdhiiti bot e waake náá, «Pɔl é mot mekɔŋ, nye

eekɔɔ bis.» Ààbe, ye tok deenek **17** Tɔ sama ε bot ε me
 nadhis pe yebo ε, ye é ne dhiiti mot pak'ɔɔ nanɔ esa bin
 tyee nɔɔa mekoɔ, éteɔ ezeɔje me? **18** Me nadjaala ne Tit
 náá, nye zye pe daa len, be ne mɔn nyeeɔ'es ee bi di egu
 yenok. Tit nanɔ esa bin tyee nɔɔa mekoɔ e? Ààbe, bi
 ne gu enyɔɔpe náá, ye tok deenek. Sa Tit nasa é ne sa
 mam nasa é, ye tok sa wat e? Bis é ne tok ne esiimza wat
 e? **19** Bi gek tɔ elyem bin ε náá, bis lii é éteɔ bis neebela
 gham é mis men. Ààbe, bis lii é tɔ egwakel ne Klisto, é
 mis me Zeeb. Bɔn nyeeɔ bam me di ekwyel ɔ, bis lii ne
 nen eteɔ binek djas ε, éteɔ edum ε koɔ ε len ne Zeeb
 neetɔ sok. **20** Deenek, é sok me aakum pe yebo ε, me
 é ne keɔ náá, me ezekeɔdi ààbela bin dáa me nadi egek
 náá, me aabela bin ε. Da biyɔ pe kazeɔbela me ààbe dáa bi
 di ekwyel ε. Sa me di ekaab é náá, ye nàdi ne mewɔ, ne
 mbee lyem, mebuk, zyaala, melee, ebyak ε bot, eghɛ nyel
 neɔhu bhimis pak'en. **21** Me epekaab náá, e meɔjoɔ mam
 di ezye yenek, Zeeb'am ezekeɔniigal me syen éteɔ mefulu
 men. Deenek, me ne bwoo náá, me zeɔbela beɔe ne bot di
 náá, be dinaa ààpaswoola tsik'ɔɔ ε, ààkat mesyem, ààkat
 esa meɔɔ, ne ekat esa embee esese ee be di zezye ne esa
 sok ε.

13 Zya esok elɛl é yak ee me di ekwyel ezye pe yebo ε.
 Ekwyala lee é náá: «Eteɔ djas goka é ne eliiaa ε, kɔ mekpa
 me betyaases beɔá neɔhu beɛɛl.» **2** Eghɛ me nazye pe
 yibo, é meɔjoɔ mam yii esok eɔá ε, me naaleka ne bot ε
 nasa mesyem ɔ, dɔɔ ne beɔhiiti bot. Nenak, dáa me di
 etsetaɔpe ne nen ε, me epebaaleka ne nen náá, esok me
 aabaazyε pe yebo ε, me aawa bɔɔ djas é feɔ. **3** Bi epekwyel

egu ye é be náá, Klisto é di elii tɔ lam e? Bi é waagu. Klisto tok ne ghwyil ekat esa dhiiti sonok é mis men. Tin, nye waalyaal mebwala me pak'en. **4** Ye é tsɛɛtɛ náá, é gheɲ nye nabemaa é melaaba ɛ, nye nabe é ààbe ne ghwyil. Tin, nenak nye é ne tsik tɔ ghwyil ɛ Zɛɛb. Tɔ egwakel ɛ lena ne ne, menabelka pe é ààbe ne ghwyil. Tin, bis é waalyaal bin náá, bis é ne tsik sama ne ne, kɔ esu ɛ ghwyil ɛ Zɛɛb. **5** Soska sa bi di esa ɛ biyɔ bɛmet, ye é be náá, bi dinaa eke tɔ edum koɲ ne Zɛɛb ɔɔ. Ye tok deenek e? Tin, pookodjoalaka biyɔ bɛmet ye é be náá, kyeed bi di eke ɛ epegoka ne edum ɛ koɲ ɛ len ne Yezu Klisto. Ye é di ààbe deenek ɔɔ, ye kwyɛl ɛlyaal ɛ náá, edum ɛ koɲ ɛ len ne Zɛɛb eezekwyit. **6** Tin, me bee é náá, bi é waagu náá, bis ààpakwye tɔ edum ɛ koɲ ne Zɛɛb. **7** Bis epeɲjaala ne Zɛɛb éteɲ náá, bi needi ààsa sa ebiyo. Ye tok éteɲ ɛlyaal bin náá, mesa me bis nasa ne nen ɛ nabe é enyɔɛpe. Bis kwyɛl é náá, bi sa enem esa ye nakoozodi náá, bis nabe é ààsa mesa tɔ len enyɔɛpe. **8** Etɛɛ náá, bis tok ne ghwyil esaab etsɛɛtɛ Zɛɛb ɛ. Bis aazosa ɛ mesa me etsɛɛtɛ. **9** Bis ne myaala é gheɲ bis di ààbe ne ghwyil esa dhiiti sonok ɛ, ghuna biyɔ é ne ghwyil. É di'enek, bis ne waab tɔ mendjaala mes náá, bi di tɔ esosoob. **10** Éteɲ tak ɛ, me di ekwyal bin mekana mak mam etsetaɛpe ne nen. Etɛɛ náá, é sok me aakum pe yebo ɛ, ye aabela bi eezeswoola mefulu. Tin, Gheɲ naadjɛ me ekukuma ekɔk kɔ len, nye nabe é ààdjɛ ekukuma tak éteɲ me neepul bin, ye nabe é éteɲ bi neetɔ sok tɔ mesa me Zɛɛb. **11** Bɔn nyeeg bam, me moo mwana ne nen, saaka bi tɔ sok tɔ mesa me Zɛɛb, djeelka meghaaz pak'en da bi é di tɔ egwakel,

dika tɔ egwyem. Tin, Zɛɛb mot di ekwɛl bot ɔ, mot di
edje bot egwyem aadi é sama nɛ nen. **12** Swoselka pak'en
meswosel mɛ ɛboma memuk nɛ bɔn nyɛɛg bina nɛ lyem e
dɛɛ. **13** Bɔn nyɛɛg tɔ ɛdum ɛ kɔŋ nɛ Zɛɛb eeswos bin. **14**
Betka náá, enɛm nɛ embɛɛ e Ghɛŋ Yezu Klisto, kwɛl ɛ
Zɛɛb nɛ ɛgwakel tɔ Sisim na Dɛɛ di nɛ biyɔ djas.

Ghalat

1 Ye é mam Pól mot-lwoma ε Klisto. Ye é tok bot nasa náá, me di mot-lwoma ε Klisto, ààkobe-beak ekwosak ε mot ɔ. Tin, ye é kɔ ekwosak ε Yezu Klisto be ne Zeeb seeg, mot nagomal nye bhis esyee ɔ, me di mos mot-lwoma ε Klisto. **2** Bis ne bɔn nyeeɔ bam di wak ε, bis seegaa ε éteɔ ekwyal mekana mak ne bot ε zeeɔa mendjaala kyee dik Ghalati. **3** Beta náá, Zeeb Seeg'ena ne Gheɔ Yezu Klisto dje bin enem ne embee ne egwyem be. **4** Klisto naaka nyel'e emet buwa éteɔ etsik ε mena tɔ mesyem. Ye nabe é éteɔ nye neepeɔ mena tɔ bheɔ mbee tsik bot ε di mos kɔ bɔs'ak. Nye nasa deenek ε ne ekwosak ε Zeeb Seeg'ena. (aiɔn g165) **5** Duu ne nɔ Gheɔ, kɔm sii ne kɔm! Amen! (aiɔn g165) **6** Me epeɔjoka ne dáa bi zeeluum koɔ ne Zeeb, mot nazeɔjoo bin kɔ enem ne embee ε Klisto ε, éteɔ edu dhiiti mbi melyo me beɔhiiti bot di eke náá, ye é Mbee Bhaadal ε. **7** Deenek, ye tok ne dhiiti mbi Mbee Bhaadal! Ye é bot ε di ezem bin, be kwyel ε eswoola Mbee Bhaadal ε Klisto. **8** Tin, ye nakoozodi bisɔ bemet neɔhu fofop di edus tɔ gwoo ɔɔ, nye zye zegoola bin dhiiti Mbee Bhaadal di ààbe tyee wat ne yii bis nagoola bin ye ɔ, mot tak bela ekelok! **9** Bis eezelee ye, me epebaabasal bin ye nenak. Mot ε zegoola bin Mbee Bhaadal sis di ààbe tyee wat ne yii bi nazeɔwak ɔɔ, sa bi ààmyaal nye. Mot tak goka é ne ebela ekelok. **10** É di'enek, me ààsaa náá, bot myaala ne nam, me saɔ ε náá, Zeeb myaala ne nam. Me ààkwyel náá, bot myaala ne nam. Me epeɔ é di ekwyel náá, bot myaala ne nam ɔɔ, pe me tok kwom mesa ε Klisto. **11** Bɔn nyeeɔ bam, me lee bin ε náá: Mbee Bhaadal me goola bin ε, ye tok esuwa-

esuwa ee mot zesu ε. **12** Etee náá, ye tok mot nadjε me ye, neghu elyaal me ye, deenek ye é Yezu Klisto ε natel me.

13 Ye nabe é bi naagwak mefulu me me nadi esa, é sok me nadi me dinaa mot zεega mendjaala me eYuda ε. Bi ne gu dáa me nadi ewa bot ε zεega mendjaala me Zεeb to tsik mezuk ε, ne ewa zii éteε egó ε zεega mendjaala ε Zεeb. **14** É sok me nadi to zεega mendjaala me eYuda ε, me naadhaa bete ne bon nyεεg bam eYuda e kókó membu mam to eduwal. Etee náá, me nadi esa zii ne ewa lyem to metiη me bebhaab bis. **15** Tin, Zεeb naazeloosée me to mō nyaag'am, esok ne me ne byel, nye naadjóo me to enem ne embεε be. É ewala nye nakwos ε, **16** nye eelyaal me mōn'ε etee náá, me nekegoola Mbεε Bhaadal ne bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda o, di elii dum ne ne. Tin, me nabe é ààkesaa melyo pe daa mot, **17** bela náá, me ààpató pe Yeluzalem, pe daa bot ε nadi bot ε lwoma esok ne nam o. Me nató ε pe kyee dik Alaabi, bhii tak me eezεsik pe to ghaada Dhamas. **18** Membu melεl bhii tak me eezεtó pe Yeluzalem, éteε ekeboma ne Pyεed, tin, me eezedi melu kam ne eten bis ne ne. **19** Me nabe é ààboma ne dhiiti mot-lwoma sis bhis Zak mōn nyεεg ε Yezu. **20** Eteε ee me di ekwyal bin wak ε, ye é etεε etsεetse é mis me Zεeb, me ààpakoo. **21** Bhii tak, me eezεtó pe kyee medhik me Siili ne Silisi. **22** Bot ε zεega mendjaala me Klisto di pe kyee dik Yude o, nabe é be dinaa ààgu ebhwoob ε lam. **23** Be nazogwak ε bot é ke náá: «Mot nadi ewaka mena to tsik mezuk kpaambel o, nye moo mos é egoola Mbεε Bhaadal edum ε koη ne Zεeb, ee nye nadi ewa zii éteε egó ε.» **24** Tin, bot ε Ghalati nadi eduwal Zεeb kō esu ε lam.

2 Bhii tak, ye naazekpaa membu kam ne ená. Wɔ gwaa, me baazesik pe Yeluzalem, bis ne Bhaalnabhas zenɔɔ Tit. **2** Me nasik penek e éteɖ elooba ne sa Zeeb natel me e. Tin, bis naazeboma edi yes bisɔ bemet é kwan, bis ne bot e nadi ebeea dáa bot e duu ɔ. Me naagoola be Mbɛɛ Bhaadal me nadi egoola ne bot e di ààbe bot e mbyak eYuda ɔ. Eteɛ náá, me nabe é ààdi ekwyɛl náá, mesa me me nazesas e, neghu mesa me aasa e, di yii gwyes. **3** Ghuna Tit, mot bis ne nadi egyee ɔ, nye nabe é mot dhaad mbyak eGhelek, mot ngɔt nabe é ààbesal nye náá, nye ni beka. **4** Bela náá, ye nabe é ne bedhiiti bɔn nyeg bis, bot e medhyaaz pe eko bhimis pe si nazeselaa pak'es éteɖ esan eniigal nye beka. Bot binɔk nasyela tɔ edhuu e les e, éteɖ be neebɛe dáa bis di eke peka tɔ ekwom e tsi e, ne dáa di náá bis moo é mot ngɔt ne Yezu Klisto e. Tin, be nadi ekwyɛl náá, bis di ekwom e tsi. **5** Tin, bis nabe é ààkoobet-betak náá, ekwosak e bot e tak sael, eteɛ náá, etsɛetse e Mbɛɛ Bhaadal needi ne nen. **6** Tin, ye kabe bot e nadi ebeea dáa bot e duu ɔ, yenek ààgwyák mam, eteɛ náá, Zeeb ààsa mbek pak bot. Ekukuma binɔk nabe é ààdi ebe me ne bhel. **7** Ghuna, be naabee náá, Zeeb naadje me mesa me egoola Mbɛɛ Bhaadal pe daa bot e nadi ààni beka ɔ, dhatyee nye nabaadje Pyɛɛd mesa me ekegoola Mbɛɛ Bhaadal pe daa bot e nani beka ɔ. **8** Tin, dáa Zeeb sa náá, Pyɛɛd di mot-lwoma éteɖ bot e mbyak eYuda ɔ, nye nabaasa e náá, mam di mot-lwoma éteɖ bot e di ààbe bot e mbyak eYuda ɔ. **9** Dáa be nabee enem ne embɛɛ e Zeeb kɔ lam e, wɔ gwaa Zak, Pyɛɛd ne Zan bot e nadi dhatyee egwiɲ e seeg zeeɖa bot e mendjaala ɔ, zeeɖa bis ne Bhaalnabhas mbɔ

egheɲ, ye kwyɛl ɛlɛɛ náá, bɛ eemyaal. Bis é nɛ ghwyil ɛkató pɛ kyee bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, da bɔɔ ɛtɔ́ pɛ kyee bot ɛ mbyak eYuda. **10** Tin, bɛ nazoke nɛ nes ɛ náá, da bis ɛtaala ɛkwyee bɛɗjel ɛ bot, ye nabe é mɛ naasa ye nɛ lyem wat. **11** Deenek, d́aa Pyɛɛd nazye pɛ Antios ɛ, ye nabe é mɛ naalii nɛ nɛ ɛbiyɔɛpɛ é mis mɛ bot, ɛtɛɛ náá, nye nadi é nɛ ndjɛ. **12** Tin, ɛsok nɛ bɛɗhiiti bot ɛ Zak nalwom ɔ kum, Pyɛɛd nadi ɛɗɛ lɔɔg wat bɛ nɛ bɔn nyɛɛg bot ɛ nadi ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. E di'enek, d́aa bot ɛ tak nakakum ɛ, Pyɛɛd ɛɛzɛkyee bot ɛ bɛ nɛ bɛ nɔɔ nadi ɛɗɛ ɔ, é kaab bot ɛ nazeni beka ɔ. **13** Bɛɗhiiti eYuda zokazɛdu mbee mɛfulu ɛ Pyɛɛd, tin, wɔ gwaa ye baazesa náá, Bhaalnabhas zokabaazeni tɔ mbee mɛsa e mɛɗjhaaz pɛ ɛko, bhimis pɛ si. **14** D́aa mɛ nabee náá, bɛ nabe é ààdi ɛsa ɛsonok ɛnyɔɛpɛ d́aa ɛtɛɛtɛ Mbɛɛ Bhaadal di ɛlɛɛ ɛ, mɛ é boozɛlii nɛ Pyɛɛd é mis mɛ bot náá: «Wɔy mot di mot dhaad mbyak eYuda ɔ, wɔ ɛpɛkɛ d́aa mot di ààdi mot dhaad mbyak eYuda. “Haa” wɔ aakasa d́aa ɛtɛp ɛbesal bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda náá, bɛ du ɛtsi eYuda?» **15** Bisɔ bak, bisɔ byel é eYuda, bis tok bot ɛ mesyem, bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ. **16** Tin, mena nɛ guka náá, mot ààdi mot ɛpiki kɔ ɛsu ɛlooba ɛtsi ɛ Moiiiz, ye é kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ kɔɲ nɛ Yezu Klisto. Bisɔ pɛ, bis naadum kɔɲ yes nɛ Yezu Klisto, ɛtɛɛ náá, bis needi bot ɛpiki kɔ ɛsu ɛ ɛdum ɛ kɔɲ ɛ Yezu Klisto, ààkabe kɔ ɛsu ɛ ɛtsi ɛ Moiiiz. Deenek, ɛtɛɛ náá, mot aanàbela di ɛpiki ɛtɛɛ náá, nye eelooba nɛ ɛtɛp ɛɛ ɛtsi ɛ Moiiiz di ɛlɛɛ ɛ. **17** Tin, ye bɛ náá, mena ɛpesaɲ ɛdi ɛ bot ɛ ɛpiki tɔ Yezu Klisto ɔɔ, da bot ɛ baadi bot ɛ mesyem ɔɔ, deenek ye kwyɛl ɛlɛɛ náá Yezu Klisto é

mot-mesa me mesyem e? Ààbe ye tok deenek! **18** Ye be náá, me eebaasum esa ee me nabwak ε, deenek, mam emet epelyaal náá me é mot di ààlooba ne etsi o. **19** É di'enek, dum ne etsi, me naazegwe yam to etsi, étep me needi ne tsik ne Zeeb. Me moo é tsela e melaaba bis ne Yezu Klisto. **20** Deenek, ye tok mam di ne tsik, ye é Yezu Klisto ε di ne tsik to lam. Etee náá, tsik me kadi ne ye mos kɔ eko ε bɔs'ak, ye é kɔ esu ε edum ε koŋ ε lam ne Mɔn Zeeb, mot nakwyeɛ me da dje tsik'e étep me neetsak o. **21** Me ààpɛɛ enɛm ne embɛɛ ε Zeeb. Tin, ye be náá, etsi e Moiz ε di dje epiki to mot o, deenek, Yezu Klisto nagwe é gweyes.

3 Bot ε Ghalati, bi epelyet e! Eze zeseeb bin? Bela náá, be nalyaal bin popoopwon dāa Yezu Klisto nabemaa e melaaba ε. **2** Me kwyeɛ ε edji ε bin náá: Ye é kɔ esu ε elooba ne etsi ε bi nabela Sisim na Dee «hoo» neghu ye é etee náá, bi naagwak Mbɛɛ Bhaadal, da dum koŋ ne ye? **3** Étep yé bi di elyet deenek? Sa bi nakan ne Sisim Zeeb ε, bi kwyeɛ esilal ye ne ghwyil epuud e? **4** Bi zeebe mbi yenek etuŋ ε é gweyes e? Deenek, ye tok ne ghwyil edi é gweyes. **5** Zeeb mot di edje bin Sisim ne ebaasa endem e mebwala to len o, bi ke ε náá, nye sa ye é étep bi neelooba etsi «hoo» etee náá, bi ne gwak Mbɛɛ Bhaadal edum ε koŋ ne Zeeb? **6** Dāa dinaa, Abalaam naadum koŋ ne Zeeb ε, Zeeb naabee nye dāa mot epiki. **7** Ye goka é bi gu náá: Ye é bot ε di dum koŋ ne Zeeb o di bɔɔ Abalaam. **8** Ye nabe é ekwala naaloozeɛ náá, Zeeb ε waadje di epiki ne bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda o, kɔ esu ε edum ε koŋ ε lɔɔ ne ne. Deenek, Ekwala naaloozeɛ Mbɛɛ Bhaadal tak ne

Abalaam náá: «Bot ε membyak djas waaseεa metel kɔ εsu ε lo.» **9** Deenek, Abalaam nadum koŋ ne Zεeb, nye naaseεa metel, ye é tyee wat ne bot ε di dum koŋ ne Zεeb ɔ, be eeseεa metel dáa Abalaam. **10** Bot ε di ewa lyem tɔ esa sa etsi di elεε ε, boɔ djas ε kala. Eteε náá, Ekwyala lee ε náá: «Ekelok é ne mot di ààlooba ne etεp djas di kwyala tɔ mekana me etsi ε.» **11** Deenek, ye é tseεste náá, mot tok ne ghwyil ε di mot epiki é mis me Zεeb kɔ εsu ε elooba ne etsi. Eteε náá, Ekwyala lee ε náá: «Mot ε di mot epiki kɔ εsu εdum ε koŋ ne Zεeb ɔɔ, nye waatsak.» **12** Bela náá, ye tok etsi di edje bot εdum ε koŋ ne Zεeb. Ghuna, ye baakwyalet ε náá: «Mot di ewa lyem tɔ elooba ne etsi ɔ, nye aabaazobela tsik ε, dum ne etsi.» **13** Tin, ye é Klisto ε pek mena tɔ mbee baka etsi. Nyeε emet eebela baka kɔ εsu ε lena. Eteε náá, Ekwyala lee ε náá: «Mbee ekelok ne mot di tselaa é le ɔ.» **14** Ye é deenek, etεε náá, bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, be eebela eseεa metel me nakekaa Abalaam kɔ lo ε Yezu Klisto ε. Tin, ye é e εdum εkoŋ ε, mena aabela Sisim Zεeb nakek ε. **15** Bon nyeεg, gwakeka, me pookonɔɔ bin dhiiti geka tyee bot di ezeεzye ne esa ε: Ye be náá, mot eekwyal mekana me melik me enyɔεpe ɔɔ, dhiiti mot sis tokape ne ghwyil ekabaazyε zedis sonok, neghu ekel dhiiti mekpa tɔ tak. **16** Ye é dhatyee ekek e Zεeb pe daa Abalaam ne dha'ε. Ekwyala ààlee náá: «Dɔɔ ne beɔha be», dhatyee náá, ye lii ε ne bot εbuεpe. Tin, ye zolii ε ne mot ngɔt, dáa ye di kwyala ε: «Ne dha'ɔ.» Dha tak kwyeɔ elyaal ε Klisto. **17** Gwakeka sa me di ekwyel elεε ε: Mekana me melik me Zεeb naloozekwyal enyɔεpe ε, ye tokape ne ghwyil ε baazesaabel ne etsi dinaa, ye

nazesael ε bhis membu bedhet-εná ne mekam-melel ε. Ye be deenek ɔɔ, ekek e Zεeb aadi é yii gwyes. **18** Tin, ye be náá, esa e lyak Zεeb di edje ε belaa ε dum ne etsi ɔɔ, é di'enek, ye é aanàkabaadi kɔ esu ε ekek. Ghuna ye é dum ne ekek ε, Zεeb nasa enem ne embεε be ne Abalaam. **19** Tin, etsi é étep yé? Etsi nazekelaa ε étep mesyem me bot neenyen popoopwon, kekum dwoɔ dha ε Abalaam aabyel ε, mot ekek bak naseaa kɔ esu ε le ɔ. Etsi tak, Zεeb nadje ye é, é membo me efofop, tin, efofop εboodje etsi tak ne mot, étep nye neekεgoola ye pe daa bot. Mot tak nabe é Moiiiz. **20** Étep ngoola-ngoola needi, ye nyo ε bot εbá edi ne tep, bela náá, Zεeb é mot ngɔt. **21** Ye kwyel elyaal ε náá, etsi ne ekek e Zεeb ààke ze wat e? Ye tok deenek! Ye epedi edi náá, etsi epedje tsik'ɔɔ, pe epiki nawaazoye é tɔ etsi. **22** Deenek, ekwyala leε ε náá, bot djas é si bhel mesyem, tep tak é dinaa, ekek e Zεeb goka ne esael ε, kɔ bot ε di dum koɲ ne Zεeb ɔ, kɔ esu ε edum ε koɲ ne Yezu Klisto. **23** Esok ne ewala ε edum ε koɲ ne Zεeb kum, mena nadika ε si bhel etsi, ebwood náá, edum ε koɲ ne Zεeb tak nyen. **24** É di'enek, etsi nadi é mbaalel yenaka kekum ewala ezye é Klisto, etεε náá, mena needika bot ε epiki kɔ esu ε edum ε koɲ ne Zεeb. **25** Dáa ye di mos náá, ewala ε edum ε koɲ ne Zεeb eezekum ε, mena tokape si meko me dhiiti mbaalel. **26** Etεε náá, biyo djas moo é bɔɔ Zεeb dum ne edum ε koɲ kɔ esu ε Yezu Klisto. **27** Tin, biyo djas bot ε zeduwa Zεeb pe tɔ Yezu Klisto ɔ, bi moo é dáa Klisto. **28** Tin, ye tokape ne mbek pak mot dhaad mbyak eYuda ne mot dhaad mbyak eGhelek, pak kwom mot ne seɲɲele mot, pak moma ne motom, etεε náá, biyo djas bi moo é

mot ngot tɔ egwakel nɛ Yezu Klisto. 29 Yɛ bɛ náá, bi é bot
ɛ Klisto ɔɔ, deenek biyɔ pe é bot ɛ mebyel ɛ dha Abalaam,
tin, bi é waabela esa e lyak ee Zɛɛb nakɛk ɛ.

4 Gwakeka sa mɛ di ekwyɛl ɛlɛɛ ɛ: Dáa dinaa mɔɔ lyak
dinaa mɔɔ dhyeeb ɛ, nyɛ tok nɛ mbek nɛ kwom mot, ye
nakoozobɛ náá nyɛy é di nakuma esa binek. 2 Tin, nyɛ
gwak ɛ nɛ bot ɛ di ewyɛl nyɛ ɔ, dɔɔ nɛ endɔmbɛ di ebaal
esa bɛ ɔ, deenek, kɛkum ɛwala ɛ sɛɛg nakwyɛl ɛ. 3 Tyee
wat nɛ menabelka djas, é ghɛɲ mena nadika bɔɔ dhyeeb
ɛ, mena nadika ɛ ekwom si bhel esonok mbɛs di kɔ ɛko ɛ
bɔs'ak ɛ. 4 Tin, dáa ɛwala ɛ Zɛɛb nakoobal ɛ nakadjala ɛ,
Zɛɛb naazɛdhis mɔn'ɛ. Mɔɔ tak ɛ moma nabya nyɛ, nyɛ
nawyeelaa ɛ si etsi e Moiiɪz, 5 éteɖ nyɛ neepɛk bot ɛ nadi si
bhel etsi ɔ, dɔɔ nɛ esa náá mena needika bɔɔ Zɛɛb. 6 Éteɖ
ye neelyaal nɛ tɛɛtɛ náá, bi é bɔn, Zɛɛb eedhis tɔ bhum
elyem binaka Sisim mɔn'ɛ, Sisim di etuud náá: «Abha» ye
kwyɛl ɛlɛɛ Saag'am. 7 Deenek, wɔ tokapɛ kwom, wɔ moo
é mɔn, dáa dinaa, wɔ é mɔn'ɛ, Zɛɛb ɛ waadjɛ wɔ esa e
lyak nyɛ nakwom éteɖ bɔɔ bɛ ɛ. 8 É sok bi nadi bi dinaa
ààgu Zɛɛb ɛ, bi nabe é ekwom e bɛzɛɛb ɛ dinaa nɛ tɛɛtɛ
bɛ tok bɛtɛtɛ bɛzɛɛb ɛ. 9 Nenak, bi eezegu Zɛɛb, nɛghu
náá, Zɛɛb eezegu bin. «Haa» ye kabaasa dáa, bi baasik si
bhel esonok mbɛs di kɔ ɛko ɛ bɔs'ak ɛ, esa ee dinaa ye tok
nɛ metan, ààbɛ nɛ mɛbwala ɛ? Bi baakwyɛl ɛ, bi baabula
ekwom bɔɔ? 10 Bi nɛ kwyɛl ɛduwal mɛlu, bɛngɔn, bɛdhiiti
mɛwala baazɛnɔɔ membu ɛnyɔɛpe. 11 Mɛ é nɛ kɛɲ nɛ
nen etɛɛ náá, mezuk mɛ mɛ nazuk nɛ nen ɛzɛkɛgwyɛ
gwyɛs. 12 Bɔn nyɛɛg bam, mɛ ɛpedjaala nen náá, dika dáa
mam, etɛɛ náá, mam pe, mɛ nabe é dáa biyɔ. Bi nabe é

ààsa me ebiyo. **13** Bi ne gu enyɔɔpe náá, me nagoola bin mbɛɛ bhaadal é sok mɛkɛn ɛ etɛɛ náá, me nadi ebɛ. **14** Tin, dǎa bi nabee nyel'am nadi ekpaɲ ɛ, ye nabe ne nen ɛ dǎa mɛbhowal. Tin, bi nabe é ààbyen me, ààkin me. Ye nabe é bi naamyaa me dǎa fofop ɛ Zɛɛb nɛghu dǎa Yezu Klisto. **15** Deenek, memyaala me bi nadi ne ye sok ɛ moo wo e? Etɛɛ náá, me é tyaases étɛp ebaɲa bin náá, ye é ɛpedi é di náá ye esael ɔɔ, pe ye nabe é bi nadis mis men dje me. **16** Nenak me moo é mot mɛbhuka men étɛp me ne lɛɛ bin etsɛɛtɛ e? **17** Ye é ne bɛdhiiti bot di wa lyem ne nen, bela náá, tɔ ɛwa lyem tak, ye tok ne etsɛɛtɛ. Tin, bɛ saɲ ɛ ebɛk ɛ mena, etɛɛ náá bi neewa lyem ne nɔɔ. **18** Enyɔ náá, mot wa lyem tɔ embɛɛ esesɛɛ é mɛwala djas. Deenek, sa ye ààzoodi é sok me di sama wat ne nen ɛ. **19** Bɔɔ bam, me ɛpebaazuk kɔ esu ɛ len dǎa mezuk me moma di suula étɛp nye neeɲa ɛ, kɛkum dwoɔ Klisto aabe di tɔ len ɛ. **20** É ɛwala elak, me bɛ é ne gwyɛs ɛdi ɛdi wat ne nen, étɛp me neelii dǎa di egoka ɛ. Etɛɛ náá, me ààgu sa esa kɔ esu ɛ len. **21** Lɛɛka me, biyɔ bot ɛ di ekwyɛl ɛdi ɛ si etsi ɔ: bi ààgwak sa etsi di elɛɛ e? **22** Etɛɛ náá, ekwyala lɛɛ ɛ náá, Abalaam naabya bɔɔ ba, ngɔt, nye nabya ɛ bɛ ne Aghaad kwom moma, dhiiti bɛ ne Saala moma nadi ààdi kwom ɔ. **23** Tin, mɔɔ nye nabya bɛ ne moma kwom ɔ, nabyel ɛ ne ɛkwosak ɛ elyem e bot. Ye kaabe mɔɔ nye nabya bɛ ne moma nadi ààdi kwom ɔ, nye nabyel ɛ dǎa Zɛɛb nakɛk ɛ. **24** Tin, tɛp'enek ɛ ne dhiiti ɛsulel ɛ sis, etɛɛ náá, boa binɔk bebá lyaal ɛ mɛbhɛɲ membá. Wat ɛ ebhɛɲ ɛ etsok ɛ Sinayi, bɔɔ byel penek ɔ ekwom: ye é Aghaad. **25** Bela náá, Aghaad é etsok ɛ Sinayi di pɛ kyee

dik Alaabi ε. Ye é di mos ghaada Yeluzalem'aak, etεε náá, ghaada Yeluzalem ne bot djas di tɔ tak é tɔ ekwom. **26** Tin, ghaada Yeluzalem di tɔ gwoo ε, ye tok tɔ ekwom, ye é nyey é di nyεεg'ena. **27** Etεε náá, ekwyala lεε náá: «Dia tɔ memyaala, wɔy kwyiid moma, wɔy moma di ààbya ɔ! Kεka ne ekim e memyaala, wɔy mot di ààgu mekpaa me ebel ɔ. Etεε náá, bɔɔ moma zεεεaa ɔ, be εpebu dhaa bɔɔ moma di é εbá ɔ.» **28** Yεka be biyɔ, bɔn nyεεg bam ɔ, bi é bɔɔ nabyel tɔ ekek e Zεεb ɔ, tyee wat ne Izak. **29** Tin, ye é dáa ye nadi sok ε, mɔɔ nabyel tɔ ekwosak ε elyem bot ɔ, nadi etiig mɔɔ nabyel, dáa Sisim Zεεb nalεε ε. Ye é tyee wat ne dáa di esael é dwoo εlak mos. **30** Tin, ekwyala lεε dáa? «Sɔa kwom moma ne mɔn'ε, etεε náá, mɔɔ kwom moma ààgoka ne εkaa esa e lyak be ne mɔɔ moma di ààbe kwom ɔ.» **31** Deenek, bɔn nyεεg bam, mena tokeka bɔn kwom moma, menaka é bɔn moma di ààdi kwom ɔ.

5 Klisto nadis mena si bhel etsi eYuda ε, étep mena needi ààbaadi ekwom. Lyelka bham, ye ààgoka náá, bi baabula si bhel ekwom etsi. **2** Gwakeka, mam Pɔl, me lεε bin ε náá, ye be náá, bi eemyaal eniigela beka ɔɔ, ye kwyel ελεε ε náá, Klisto tokape dhiiti varj mot étep'en. **3** Me εpebaaleε ne bɔtom djas di emyaal náá, be niigal be beka ɔ náá, be goka é ne elooba ne etsi djas. **4** Bi naazebeka ne Klisto, biyɔ bot ε di ekwyel esaa náá, bi di bot ε epiki é mis me Zεεb kɔ esu ε elooba ne etsi ɔ, enem ne embεε e Zεεb tokape ne nen. **5** Ye kabε menabelka ɔ, mena waka εbwaalel ε lena ε ne Zεεb, nyey mot di esa náá bot di epiki é mis me ɔ. Ye é sa mena di bwoodka ne ghwyil mebwala me Sisim na dεε, di enyen tɔ edum ε korj ε lena

ne Zeeb ε. **6** Etee náá, mot edi to egwakel ne Yezu Klisto
 ɔɔ, eni beka neghu ààni beka tok ne metan, tin, sa di
 ne metan ε ye é edum ε kon ne Zeeb di enyen to kwyel
 ε. **7** Ye nabe é bi eekan esum kaab enyɔɔpe! «Haa» eze
 kaala bin ze éteɔ bi needi ààlooba ne etseetse e Zeeb?
8 Mbii mɛlyo menek ààpadus pe daa Zeeb mot nadjoo
 bin ɔ. **9** Bi ε kobaka! Ba pu leviid batsa ne sa náá, tsim
 di esaa mapa ne ye é ghamta. **10** Dum ne Gheɔ, mam,
 me é ne ebwaalel ne nen, me ne gu náá, bi tok ne dhiiti
 esimza sis. Deenek, mot ε sa ezem to len ɔɔ, nye aawaa é
 feɔ, ye nakozoodi ze. **11** Yeka be mam ɔ, bon nyeeɔ bam,
 ye pe di náá, me epebaagoola bot bhaadal eni beka ɔɔ,
 «haa» ye é ko meso me ye me baadi etiigaa? E di'enek,
 egoola bot mekpa me embee eseseɔ nasaɛl ne Klisto ko
 melaaba ε tokape dhiiti van sonok! **12** Tin, bot ε di ekus
 eghuub to len ɔ, be gheeteto ne esa mbee moɔ: be dis
 bhum ekaab boɔ. **13** Bon nyeeɔ bam, bi nadjooaa ε éteɔ bi
 needi ààbaadi é ekwom. É di'enek, sa bi ààkasa náá, edusa
 bi zedusaa si bhel ε, di ne nen tyee mefulu me elooba
 ne ekwosak epuud. É di'enek, ye goka é náá, bi bet náá,
 kwyel djeɛd bin, éteɔ bi neekwyeeɛl pak'en. **14** Etee náá,
 etsi djas ε seega to mekpa mak: «Ye goka é wo kwyel so'ɔ
 mot daa wo di ekwyel nyel'ɔ met ε.» **15** Tin, ye be náá, bi
 epekwaalel ne edyaadel pak'en daa betit ɔɔ, bi ε kobaka,
 bi ezekegonel pak'en. **16** Tin, me lee bin ε náá: Betka
 náá, Sisim na Dee djeɛd bin, é di'enek, bi aanàkabaasa
 ekwosak ε epuud. **17** Etee náá, e egwyɛs epuud é ne zyaala
 ne egwyɛs e Sisim ε. Tin, egwyɛs e Sisim é ne zyaala ne
 egwyɛs e epuud. Deenek, ye é ne zyaala pak'ɔɔ, tyee náá,

bi needi ààbe ne ghwyil esa sa elyem bin di kwyel esa ε. **18** Tin, ye be náá, Sisim ε di edjeed bin ɔɔ, deenek, bi tokape si bhel etsi. **19** Bela náá, mesa me epuud nyen ε: to mezo, to dɔaab, to mbee mefulu me edi ebá, **20** to eduwal ε benaghise, to menyekete, to mbee lyem, to mewo, to ewu, to ekwe é lyem, to mebaka, to bhyen edi ε sama ne boɔ beso, to swaka, **21** to egwyes, to elangi, to mebyon mbes zenoo bedhiiti mesyem di nojel ne yenek ε. Nenak, me epedul bin melo, daa me nadul bin ye sok ε: bot ε di esa deenek ɔ, be aanakwaabela di to Eyon ε Zeeb. **22** Ye kabe bhum Sisim na Dee di edje ɔ, ye é: mekwyla, memyaala, egwyem, emaad ε lyem, embee, enem esa, ne edum ekon ne Zeeb, **23** metela, edil ε nuub. Ye tok ne tsi wat di ebyen mbi etep binek. **24** Bot ε di bot ε Yezu Klisto ɔ, naazebem epuud boɔ, ne mekwosak moo zenoo egwyes boɔ ko melaaba. **25** Daa ye dinaa, tsik'enaka é tsik Sisim ε, betka náá, mena keka to Sisim. **26** Sa mena àadika ne eben ε nyel, djhookatka ebeme pak'enaka, sa mena àadi ne swaka pak'enaka.

6 Bon nyeeɓ, mot ngot pak'en ε zebela esa potɔ ɔɔ, biyo bot ε di ne Sisim Zeeb ɔ, bi goka é ne ebulal nye é ze to egwyem. Bi é kobaka, etee náá, biyo bemet ezekekwe to mebhawal. **2** Kweelka pak'en da bi é beɓepel mekom me etep bin. Deenek ε, bi aake daa etsi e Klisto di elae ε. **3** Mot di ebun náá, nye é mot é mis me bot, ghuna nye àaval dhiiti sonok é mis me bot ɔ, nye koo ε nyel'e met. **4** Ye goka é náá, mot ne mot pookosiiza mesa me enyɔɓe, nye bee náá, nye epeke enyɔɓe ɔɔ, tin, nye é ne ghwyil ε myaala ne nyel'e met, ààbe náá, nye kagek

ne mesa me bot e sis. **5** Etée náá, mot ne mot goka é ne
 ebep mekom me etep be. **6** Mot di elyoaa mekpa me Zeeb
 o, nye goka é ne ekaa esa nye di ne ye é, ne mot di elyo
 nye o. **7** Sa mot ààkoo nyel'e, be ààsa meseη ne Zeeb. Sa
 mot aabe ko eko e bōs'ak e, ye é sa nye aabók e. **8** Mot
 ebe esonok étēp ekwosak e epuud be o, nye aabela e esa
 e puud, ye é esyee. Tin, mot e kabe esa e sisim o, nye
 aabela e esa e Sisim, ye é tsik na kom-kom. (aiōnios g166) **9**
 Sa mena ààbula bhis é esa menyō ne bot, etée náá, mena
 aawa zii o, mena waabókeka mbēe bhum mesa mena, é
 ewala e Zeeb kwyel e. **10** Tin, é sok mena di bela ba mōo
 epēed e, dhjoosaka menyō ne bot djas, darj-darj e ne bōn
 nyēeg bena, bot e di edum koη ne Zeeb o. **11** Beeka, eboo
 ekyeeb ee me di kwyal bin nenak'aak, me kwyal ye é ne
 mbō'am met. **12** Bot e di kwyel ebesal bin náá, bi niigela
 beka o, ye é bot e di saη eghēēaa menyel é mis me bot
 ko esu e mesa me epuud. Be kwyel e náá, be di ààtiigaa
 ko esu e esyee e Klisto é mēlaaba. **13** Bot eni beka o, bōo
 bēmet ààlooba ne etsi djas. Be kwyel náá, be niigal bin
 beka, etée náá, be neediig bet ko esu e ndem di é menyel
 men e. **14** Ye kabe mam o, me diig bet e ko esu e esyee e
 Gheη'ena Yezu Klisto é mēlaaba. Tin, ko esu e esyee e
 Klisto ko mēlaaba, esa e bōs djas eezegwye é yam mis.
 Mam moo e, me eezegwye dum ne esa e bōs. **15** Étēp tak
 é dinaa, eni beka, neghu edi ààni beka, ye tok ne dhiiti
 metaj. Sa di ne metaj e, ye é náá, Zeeb dje mena tsik na
 bes. **16** Dum ne bot e di ke to elooba ne mēlyo mak o,
 beta náá: egwyem ne boo lyem ghōη e Zeeb di ne nōo dōo
 ne ko Yisalael e Zeeb. **17** Kana mos, sa mot ààbaawa me

to tsik mezuk, etee náá, endem e mezuk me di ne ye é
nyel'am'aak lyaal e náá, me é mot e Yezu. **18** Bɔn nyeeɔ
bam, betka náá, enem ne embɛɛ e Gheɣ'enaka Yezu Klisto
di to esisim bin. Amen!

Efɛɛz

1 Ye é mam Pól, mot-lwoma ε Yezu Klisto tɔ ɛkwosak ε Zɛɛb. Mɛ kwyal mɛkana mak ε éteɖ bɔɔ Zɛɛb di pɛ ghaada Efɛɛz ε, bot ε di edum koŋ nɛ Yezu Klisto ɔ. **2** Beta náá, Zɛɛb Sɛɛg'enaka nɛ Gheŋ'enaka Yezu Klisto dje bin enɛm nɛ embɛɛ nɛ egwyem. **3** Duu nɛ Zɛɛb, Sɛɛg ε Gheŋ'enaka Yezu Klisto. Ye é nyɛy naazesɛɛ mena metel. Metel mɛ tak nasɛɛaa mena kɔ ε su ε membi esonok di dus tɔ gwoo ε. Eteɛ náá, menaka é tɔ egwakel nɛ Klisto. **4** Tin, esok nɛ bhwak nɛ kusel, Zɛɛb naazeloozesɛɛ mena éteɖ mena needika bot bɛ, éteɖ mena needi dɛɛ ààbɛ nɛ ebɛk. Tɔ boo lyem kwyel'ε. **5** Zɛɛb naaloozemyam náá, nyɛ aasa náá, mena dika bɔɔ bɛ kɔ esu ε Yezu Klisto. Ye é deenek ε nyɛ nakwyel náá, ye sael tɔ ɛkwosak ε lɛ. **6** Djhoodjɛka duu nɛ Zɛɛb kɔ esu ε ɛkɛɛ nyɛ nazedje mena nɛ lyem wat kɔ esu ε Mɔn'ε nyɛ di ekwyel ɔ. **7** Ye é kɔ esu ε ghiya ε Klisto ε, menabelka di peka. Tin, mesyem mena eebaapelaa, Zɛɛb naatel mena dáa enɛm nɛ embɛɛ bɛ di ebɔk ε. **8** Nyɛ naalwoodal mena nɛ enɛm nɛ embɛɛ bɛ, éteɖ mena needika bot ε etsoŋ, nɛ bot ε metɛel dhaa nyel. **9** Tin, nyɛ eesa náá, mena guka sa nyɛ nadi kwyel esa ε. Deenek, esa e tak nabe é dinaa syela ε. Mɛsa mɛ tak nabe é ye aasael ε nɛ Klisto. **10** Sa tak ε yii Zɛɛb aasa é gheŋ melu aadjala ε, ye aadi é ɛsɛɛg esa djas di kɔ ɛko ε bɔs nɛ yii di tɔ gwoo ε, etɛɛ náá, Klisto needi kukuma esa binek djas. **11** Tɔ egwakel ε lena nɛ Klisto, mena nabelaka ɛkɛɛ nakɛkaa mena ε. Eteɛ náá, Zɛɛb naazeloosɛɛ mena tɔ ɛkwosak ε lɛ. Tin, Zɛɛb sa esonok djas ε dáa nyɛ di ekwyel ε, nɛ dáa nyɛ di ekwos ε. **12** Menabelka, bot nadi bot ε mɛkɛn é ewa

ebwaalel ε lena ne Klisto ɔ, djhoodjeka duu ne Zεeb etεε
 náá, nye boo kukuma. **13** Biyɔ pe, bhis bi nagwak mekpa
 me etsεetse ε, Mbεε Bhaadal nadjε bin tsik ε, bi naadum
 koη ne Klisto. Dáa bi nadum koη ne ne ε, Zεeb naawa
 geka ye kɔ len. Geka tak ε, Sisim na Dεε ee nye nakεk bin
 ε. **14** Sisim na Dεε epedjε mena ebwaalel ε esa ee Zεeb
 nakwom étεp bot ε mbyak'ε. Tin, nye lεε ne nena ε náá,
 menabelka bot ε di bot be ɔ, mena aabelaka ye é, é sok
 mena aadika mena moo peka ɔ. Tin, mena aamyaaalaka ne
 duma Zεeb. **15** Ye é dum ne tεp tak ε dinaa, me naagwak
 dáa bot nadi elii kɔ εsu εdum ε koη ε len ne Gheη Yezu
 ε, dɔɔ ne kwyel bi baadi ne ye ne bot djas zedum koη
 ne Zεeb ɔ. **16** Deenek, me ààkat εbulal bhɔɔ ne Zεeb kɔ
 εsu ε len. Me ne taala ne nen tɔ mendjaala mam. **17** Me
 epedjaala ne Zεeb Sεεg mot duma, Sεεg ε Gheη'enaka
 Yezu Klisto. Nye djε bin Sisim etsoη, ye neetel bin étεp bi
 neegu nye enyɔεpe. **18** Tin, me epebaadjaala étεp Zεeb
 neebεε bin mis tɔ mekas me, étεp bi neegu mebok me
 ebwaalel ε nye djóo bin étεp tak ε. Deenek, étεp bi neegu
 menyɔ me esa e lyak ee nye aadjε ne bot ε mbyak na dεε.
19 Bi neegu mebok me mebwala me nye di ne ye étεp
 menabelka bot ε di edum koη ne ne ɔ. Tin, mebwala me
 tak ε ye é yii Zεeb nabatalyaal ye ne ghwyil djas ε, **20**
 é gheη nye nagomal Klisto pak myoη ε. Bhii tak, nye
 naadil nye é mbɔ eghεη be tɔ gwoo. **21** Klisto naanεεgaa
 kɔ efofop djas, kɔ esisim djas, kɔ ghwyil djas, kɔ mebwala
 djas. Din ε Klisto ε di ekɔk kɔ min djas di kɔ εko ε bɔs ε,
 ààkobε-beak e bhwak bot di'ak, ye é dɔɔ ne bhwak di ezye
 é. (aiōn g165) **22** Zεeb eesa Klisto kɔk kɔ esonok djas, nye

naadje eghen to zεega ndjaa mendjaala εtep nye needi kɔk kɔ esonok djas di ne tsik ε. 23 Zεega ndjaa mendjaala ε dāa nyel ε Klisto. Tin, Klisto ε to lɔɔ, ye ε nyey ε di lwoodal esonok djas to bot djas.

2 Eghen sok, bi nadi ε dāa bot ε zegwyε ɔ kɔ esu edjak ε len ne mesyem men. 2 Bi nadi ε si bhel mbee mefulu me bot ε bɔs'ak. Bi naadu kukuma embee esisim di to gwoo ε. Sisim tak ε di esa nāá, bot djas di ààlooba ne Zεeb ɔ di si bhel ε. (aiɔn g165) 3 Tin, menabelka djas nasesaka esonok ε dāa bɔɔ. Mena nasesaka esonok ε dāa gwyes epuud ne embee esimza bina nadi elwom mena ε. Deenek, kana mebyel mena, ye nabela Zεeb naazekpaa lyem kɔ esu elena, dāa nye nakpaa lyem ne bot ε sok ε. 4 Tin, Zεeb ε boo lyem ghoŋ, nye ne kwyel mena εbuepe dhaa nyel. 5 Ye ε dum ne kwyel tak ε, nye nasa nāá, mena baadika ne tsik sama wat ne Klisto. Dāa dinaa mena nadika ε mena eezegwyεka εtep edjak ε lena ε, Zεeb natsik mena ε kɔ esu ε enem ne embεε be. 6 Zεeb naagomal mena lɔɔg wat ne Yezu Klisto pak bemyon, εtep edje mena di sama ne ne pe to gwoo. 7 Nye eesa mena enem kɔ esu ε Yezu Klisto, εtep elyaal ne bot aazyε djemen ɔ ε nāá, mevυ me ne bɔk dhaa esonok djas. (aiɔn g165) 8 Ye ε kɔ esu ε enem ne embεε Zεeb ε bi nabela tsik, to edum ε koŋ ε len ne ne. Ye tok etεε nāá, bi naasa dhiiti sonok, nye dje bin enem ne embεε be ε e toto. 9 Ye tok etεε nāá, bi epesa dhiiti enem esa. Tin, nye dje bin ye ε e toto, ye nabe ε etεε nāá, bot needi ààbe ne eghεε nyel. 10 Menaka ε bot ε Zεeb nakus ɔ. Dāa dinaa nye nakus mena ε, nye nakus mena ε, εtep mena neesa embεε mesa me bot ε di to egwakel ne Yezu Klisto ε di egoka ne

esa ε. Ye é embεε mesa mε Zεεb nalookek náá, mena aasa
 ε. **11** Taalaka nε sa mε naleε nε nen é gheη sok ε. Esok nε
 bi nε byel, bi nabe é ààbe bot ε mbyak eYuda. Bot ε dhaad
 mbyak eYuda nadi edjóo bin ε «bot ε nadi ààni beka ɔ». Bɔɔ
 kadjóoaa ε «bot ε zeni beka ɔ» ye be náá, be nadjóoaa
 ε «bot ε zeni beka ɔ» ye dum nε geka bot ε bɔs wa bin e
 menyel ε. **12** Eghεη tak, bi nabe é ààdi sama nε Klisto, bi
 nabe é bedjorη tɔ dhaad mbyak Yisalael. Tin, bi nabe é
 ààlanη tɔ sama bot ε nadi tɔ egwakel étεp ekek e Zεεb ε. É
 di'enek, bi nabe é kɔ bɔs di ààbe nε ebwaalel ε, bɔs di ààbe
 nε Zεεb ε. **13** Biyɔ bot ε nadi é gheη sok etsetaεpe nε Yezu
 Klisto ɔ. Nenak yak, bi moo é bi eezekunaa nε nε. Nyε
 naso ghiya ye kɔ esu ε len étεp bi neekunaa nε nε. **14**
 Etεε náá, nyε é di egwyem'enaka. Nyεy mot nasa náá,
 bot ε mbyak eYuda nε bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda
 ɔ, be di dhaad mbyak wat. É sok nyε naka nyel'ε ε, nyε
 naabwak pap mεbhuka nadi ewa mbek pak membyak
 menek ε. **15** Tin, dum nε esyee ε lε, nyε naadis etsi nε
 metiη mε eYuda étεp esa náá, bot ε mbyak eYuda nε bot
 ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, be di be moo bot ε mbyak
 wat tɔ egwakel nε nε. Ye é deenek ε, nyε nawa egwyem tɔ
 membyak mεba menek. **16** Kɔ esu ε esyee ε lε é mεlaaba,
 Klisto naaseεg bɔɔ djas é nyel wat, da bulal be tɔ kwyel nε
 Zεεb. Ye é tin é mεlaaba ε, nyε nadis ebhina nadi pak'ɔɔ ε.
17 Klisto nazye é étεp egoola Mbεε Bhaadal e egwyem
 pε daa biyɔ bot ε nadi etsetaεpe nε Zεεb, dɔɔ nε bot ε
 nadi ekunaaεpe nε Zεεb ɔ. **18** E di'enek, kɔ esu ε Klisto,
 menabelka djas bot ε di bot ε mbyak eYuda ɔ, nε bot ε di
 ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ. Tin, menaka é nε ghwyil kató

pe daa Zeeb Seeg'ena, kɔ esu mebwala me Sisim na Dee yenek. **19** Daa di deenek ε, biyɔ bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, bi tokape bedjon. Bi tokape bot ε dus pe kyee medhik mesis ɔ. Bi moo é bot ε mbyak e dee. Bi moo é bot ε mebyel ε Zeeb. **20** Bi moo é bi moo bi eezebeega nyo'ak kɔ sɔ étepe esum ndjaa. Deenek, mekok me esuk ε zumal ndjaa tak ε bot ε lwoma ne bengoollel-mekpa Zeeb. Yezu Klisto, nyey nye emet kadi é ekok di epyet ndjan ε. **21** Nyey é di epyet ndjaa djas, nye eben epap tak étepe ye needi di na Dee ε Ghej. **22** Tɔ egwakel ε len ne Yezu Klisto ε, biyɔ pe eezeseega ne bedhiiti bot étepe esum ndjaa tak, ndjaa Sisim Zeeb aadi tɔ tak ε.

3 Dum ne tep tak ε, mam Pɔl, epedjaala Zeeb. Mam mot di mot membok étepe mesa me Yezu Klisto ɔ. Me wak mos e membok ε, etee náá, me naakegoola Mbée Bhaadal pe daa len bot di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ. **2** Ye é tseetse náá, bi naazegwak mesa me Zeeb nadjε étepe elyaal ε bin embée etepe be. **3** Zeeb naatel me ekwosak ε le nadi syela ε. Ye é dāa me nakwyal bin ye sok ε. **4** Laja bi aalaa ye é, biyɔ pe waagu etepe dinaa me eezegu ε. Ye é esonok dinaa ye syela dum ne Klisto ε. **5** Eghen na mwa, Zeeb nabe é ààtel bot etepe nadi tɔ sɔ ε. Nenak, nye eesa náá, Sisim ye naalyaal popoopwon ne bot ε lwoma ye, ne bengoollel-mekpa Zeeb na Dee, bot ε di étepe mesa me ɔ. **6** Beeka sa nadi tɔ sɔ ε: kɔ esu ε Mbée Bhaadal, esa e lyak ee Zeeb nadjε bot ε mbyak eYuda ε. Biyɔ bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, biyɔ pe aabaabela ye. Biyɔ ne bot ε mbyak eYuda, bi moo é mot ngɔt. Sa Zeeb nakek kɔ esu ε Yezu Klisto náá, nye waadjε bot ε mbyak eYuda ε, biyɔ pe aabaabela ye. **7**

Dum ne ekee Zeeb nadjε me ε, me moo ε mot-mesa me εtep egoola Mbεε Bhaadal. Nye nasa deenek tɔ lam ε, ne ghwyil mebwala me. **8** Ye nakozoodi náá, mam tok varj mot tɔ lɔɔg bot djas zedum koj ne Zeeb ɔɔ. E di'enek, Zeeb eesa me enem egoola ne bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ, mevu ε Klisto di ààsi ε. **9** Nye eebaasa me enem εtep me neelyaal ne bot djas dáa ekwosak ε Zeeb nadi tɔ sɔ aasael ε. Nyey mot di nakusel esa binek djas ɔ. Nye naasa náá, ye di tɔ sɔ kekum ewala bot di mos'aak. (aiɔn g165) **10** Nenak yak, Zeeb naatel ye tɔ zεega ndjaa mendjaala etεε náá, efofop ne dhiiti eghwyil mebwala di tɔ gwoo ɔ, be neegu, mebok me mbi me etsoj e Zeeb di ne ye ε. **11** Tin, etεp binek djas nasael ε dáa Zeeb naloolεε náá, nye aasa ε. Nye nasa ye ε kɔ esu ε Ghej'enaka Yezu Klisto. (aiɔn g165) **12** Tɔ egwakel'ena ne Yezu Klisto, ne edum ε koj ε lena ne ne. Ye deenek ε mena aanàbaadi ne bwoo etyaa sok bhwoob Zeeb ne ebwaalel djas. **13** Etep tak ε, me di eleε bin náá, nàtsakeka menyel εtep mezuk me me di ebee kɔ esu ε len ε. Tin, mezuk menek ε εtep edje bin duma. **14** Ye ε εtep tak ε me pyak meboj si sok bhwoob ε Zeeb Sεεg. **15** Ye ε nyey mot di esuk membyak djas. **16** Deenek ε, me epedjaala ne ne náá, kɔ esu ε mevu me duma nye di ne ye ε. Nyey mot di edje bin meghaaz e ze mebwala me Sisim ye, **17** etεε náá, Klisto neebela di tɔ ebhum e lyem bin, kɔ esu edum ε koj ε len ne Zeeb. Me epewaab náá, kwyel'en di ne ekanal εtep bi neepyet elyεlepe. **18** Deenek ε bi ε ne ghwyil egu enyɔepe bi ne bɔɔ Zeeb djas. Dáa mebok, medjaa, mevyεεg, ne medim me kwyel ε Klisto di ε. **19** Ye goka ε bi egu náá, kwyel'e eedhaa esonok djas ee bot

di egu ε. Etεε náá, esimza bin neewozal kekum edi Zεεb nyey emet di ekwyl ɔ. **20** Ye é Zεεb ε di ne ghwyil esa esonok tɔ lena dum ne mebwala me di esa mesa tɔ lena ε, dhaa yii mena di ewaab ε neghu yii mena di esimza ε. **21** Betka náá, duu di ne Zεεb kɔm-kɔm sii ne kɔm dum ne sa nye lyaal tɔ zεega ndjaa mendjaala me kɔ lo ε Yezu Klisto! Amen. (aiōn g165)

4 Mam mot di mot membok, etεε náá, me é mot-mesa ε Gheɲ ɔ. Me epedjaala ne nen, biyɔ bot ε Zεεb nadjóo ɔ, keka tɔ mbεε mefulu dáa Zεεb di kwyl ε. **2** Dika tɔ mesila, dika tɔ metela, dika tɔ bwood. Djiselelka pak'en ne kwyl djas. **3** Saka meghaaz étεp ebaal egwakel ee Sisim na Dεε dje mena ε. Dika tɔ egwyem pak'en étεp bi needi tɔ egwakel. **4** Menaka é tyee nyel wat, ye é Sisim na Dεε wat ε di tɔ lena. Ye é tye wat ne dáa Zεεb nadjóo mena étεp ebwaal esa ee nye nakεk mena ε. **5** Ye é ne Gheɲ ngɔt, edum ε koɲ ne Zεεb ε wat, eduwa Zεεb ε wat. **6** Zεεb ε ngɔt, nye é Sεεg bot djas. Nye é e edi djas, nye é tɔ menabel djas. **7** Mot ne mot pak'ena naabela ye enem ne embεε ee Klisto nadjε mena ne lyem wat ε. **8** Ekwyala be na dεε lεε ε náá: «E gheɲ nye nabyet tɔ pe tɔ gwoo ε, nye naatɔ ne bot ε nadi é ekwom ɔ, nye naadjε bot mekεε.» **9** Tin, ebyet tɔ gwoo kwyl lεε yé? Ye kwyl elεε náá, nye naasul sok tɔ esum edi na dim-dim di kɔ bɔs ε. **10** Mot nasul kɔ εko ε bɔs ɔ, ye é pe ε mot nabyet evyεεgepe tɔ gwoo ɔ. Etεε náá, nye neelwoodal bhwak djas. **11** Nye é nadjε bot mekεε me di esa náá, bedhiiti bot di bot ε lwoma, bedhiiti bengooel ε mekpa ε Zεεb, bedhiiti kadi é begooel Mbεε Bhaadal, bedhiiti bedjεedel

ndjaa mendjaala, bak tak kadi é belyoel. **12** Ye é deenek ε, nye nasa náá, bot ε Zεeb bela ghwyil esa mesa me, étep ebek ε nyel ε Klisto. **13** Ye é deenek ε, menabelka djas aadika sama to edum ε koη ne Zεeb ne egu ε Mon Zεeb. Tin, mena kadika ε e boo bot dinaa, etiibal ε lena aakum dáa yii Klisto. **14** Tin, mena aanàkabaadika tyee bɔɔ dhyeeb. Mena aanàkabaadika ewo dáa meghwak, neghu mesim edu be melyo mbes. Sa mena ààkabaabet bot binok be lee bot elɛη mekɔη étep ewa mena to edjak. **15** Tin, mena goka é ne edi ne kwyel pak'enaka, ne elɛelka etsɛtɛ, etɛɛ náá, mena neewyeeka dáa Klisto nyey mot di esuk ε ndjaa mendjaala ɔ. **16** Ye kɔ esu ε le ε, nyel di sa wat dinaa ye é elyɛɛpe ε, sɛɛga enyɔɛpe ne metii me nyel. Tin, é sok ekyes djas di esa mesa me dáa edi goka ε, tin, nyel djas epewyee, ne ebok to kwyel. **17** Beeka sa me di ebasal ne ewaab ne nen ne din ε Gheη'enaka, nàduka mefulu me bot ε di ààdum koη ne Zεeb ɔ. Etɛɛ náá, egeka bɔɔ tɔ ε to esa e toto. **18** Tin, be àànyɔ emet etsɛtɛ e Zεeb, ààkomɛt-metak tsik na bes ee Zεeb di edje bot ε, etɛɛ náá, be ne lyel elyem. **19** Be eezegwyiya syen, be eezewa lyem «tɔɔp» to mezo, batakesa membi me esa e syen djas be di emyaala ne ye é. **20** Ye kabɛ biyɔ ɔ, mbi yenek mefulu tok yii bi nadjek pe daa Klisto ε. **21** Me ne gu náá, bi naagwak étep ε di eliaa dum ne ne ε. Bela náá, bi naazelyoaa etsɛtɛ dum ne Yezu. **22** Bot binok naalyo bin náá, bi kat mbee mefulu bi nadi ne ye sok ε. Embee mefulu menek ε, ye é mekwosak me etɛp esyen ee elyem men dyeebakwyel ε. Ye deenek ε, bi aabet embee mefulu menek dáa mot di mwas bet kaad ε. **23** Betka náá, Sisim

Zeeb swola mefulu men, **24** ekee bi eebot kaad na bes. Tin, bi moo bot e na bes. Mot na bes yenok kusaa e daa Zeeb di ekwyl e. Deenek, etseetse epesa naa, nye di mot epiki, mot e dee. **25** Tin, nasaka mekon, mot ne mot goka e ne elee etseetse ne so mot, etee naa, zega menabelka djas e bot e nyel wat. **26** Eghen bi di ne ebuk e, sa bi aasyem. Ye goka e ebuk e len sila esok ne dwooo ne sila. **27** Nabetka naa, dim mot mekon be di to len. **28** Mot djii goka e ne ekat edjii. Nye goka e ne esa meghaaz etep esa mbee mesa ne membɔ mɔɔ. Deenek e, nye ne ghwyil ekwyee bot e di to e djel o. **29** Deenek, sa dhiiti mot aatuwal mbee mekpa to nuub'en. Bi goka e ne eloo e embee mekpa di dje ghwyil ne besɔ bin bot di to e djel o, mekpa me di enyo ne bot e di egwak ye o. **30** Zeeb naawa bin ndem ne Sisim na Dee ye. Tin, natunka Sisim yenek. Bela naa, ye e nyey e di elee bin naa, ye aadi e ne dwooo dinaa Zeeb aadis bin to mesyem men e. **31** Nabaalka to elyem bin mebuk me embee esonok be nasa bin e, nabiyoka, sa bi aadi ne ebuk. Diska to elyem bin, mewɔɔbela, melee zenɔ e mbi esesee embee lyem djas. **32** Dika ne mbee lyem ne ghwyiikwyee ne bɔɔ bin, pelekka pak'en daa Zeeb napel bin e ko lo e Klisto.

5 Daa dinaa, bi e bɔɔ Zeeb di kwyl e, bi goka e ne edi daa nyey. **2** Dika to kwyl pak'en, daa Klisto di ne kwyl ne nena e. Dum ne kwyl tak e, nye naka nyel'e emet buwa pe daa Zeeb ko esu e lena. Tsik'e tak nabe e tyee menanas me di ne mbee menuub e. **3** Nenek, bi moo e bɔɔ Zeeb. Tin, sa bi aadi to mezo, sa bi aasa edhiiti embee esonok, sa bi aadi to doob mevuu, sa bi aakolii-liiak tep tak. **4** Ye aagoka naa, bi loo embee mekpa, mekpa me melee, mekpa

me endjemet. Deenek, bi goka é ne ebulal bhoo ne Zeeb. **5**
 Guka náá, bot e di to mezo o, bot e di esa e dhiiti embee
 esonok o, bot e di ewyeeb esa bot o, be aanakwaabela
 esa e lyak to eyon e Klisto, eyon e Zeeb. Tin, ye moo é
 tyee náá, be epeduwal benaghise. **6** Sa bot àakoo bin ne
 elen mekon. Ye é embee esonok binek e di edje Zeeb ebuk
 ko bot e di àallooba ne ne o. **7** Tin, sa bi àake sama wat
 ne mbi binok bot, **8** etee náá, é ghej sok bi nadi é to
 ghooghom, nenak ko esu e egwakel e len ne Ghej, bi moo
 é to mekas etee náá, bi e bot e Ghej. Tin, keka daa bot e di
 to mekas e. **9** Me ke deenek e, etee náá mekas me tak
 waadje mena embee esa djas, esa epiki zenoo esa etssetse.
10 Saka meghaaz etep egu sa Ghej di emyaala ne ye é. **11**
 Nàdika edi wat ne bot e di esa mesa di àadje bhum, mesa
 me di esael to ghooghom e. Bi goka é ne epana be. **12** Ye é
 tssetse, esa ee bot binok di esa to ghooghom e, esa syen e
 ebanja e mis me bot. **13** É sok, bot di ebanja sa be di esa e,
 mefulu moo ne nyen popoopwon, **14** etee náá, mekas e di
 esa náá esonok djas nyen popoopwon. Dum ne tep tak e
 ye di ekeaa náá: «Woy, mot di egó o, djema, wyela pak
 myon, etee náá Klisto neewa wo to mekas.» **15** Tin, bi e
 kobaka ne tyee bi di eke e. Sa bi àake tyee bot e di àabe ne
 etson o, bi goka ne eke e daa bot e etson. **16** Lelka esa
 mesa ne lyem wat to ba moo eped ewala zedjea bin e,
 etee náá, mena mooka é é mbee melu. **17** Nàdika daa bot
 e di àabe ne etson o, bi goka é ne egu ekwosak e Ghej. **18**
 Nàdika to elangi, etee náá, elangi edhaa nyel oo, ye é ne
 ghwyil epus mot náá, nye sa etep mbes. Tin, bi goka é bi
 di lwoodela ne Sisim na Dee. **19** Djeelka meghaaz pak'en

to mɛdʒɛɛb mɛ di ɛdʒɛ ɛbwaalel, nɛ mɛdʒɛɛb di ɛdʒɛ duu
 nɛ Zɛɛb, nɛ mɛdʒɛɛb mɛ Sisim di etel ɛ. Tiika, myaalaka nɛ
 Ghɛɲ'en nɛ lyem wat. **20** Bulalka bhɔɔ nɛ Zɛɛb Sɛɛg'ena ɛ
 mɛwala djas, ɛ ɛdi djas nɛ din ɛ Ghɛɲ'enaka Yezu Klisto.
21 Biyɔ bot ɛ di elooba nɛ Klisto ɔ, dika nɛ mɛsila pak'en.
22 Boa, loobaka nɛ botom bin, dɔɔ bi di elooba nɛ Ghɛɲ ɛ.
23 Saka deenek etɛɛ nɔɔ, motom ɛ di ɛkɔk kɔ moma, dɔɔ
 Klisto di ɛkɔk kɔ zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ. Klisto ɛ mot di
 ɛtsik zɛɛga ndjaa mendjaala, ɛɛ di dɔɔ nyel'ɛ. **24** Boa goka
 ɛ nɛ elooba nɛ botom bɔɔ, dum nɛ etɛp djas, dɔɔ zɛɛga
 ndjaa mendjaala di elooba nɛ Klisto ɛ. **25** Botom, kwyɛlka
 bɛl bin dɔɔ Klisto di ɛkwyɛl zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ,
 nyɛ batagwyɛ kɔ ɛsu ɛ tak ɛ. **26** Deenek, nyɛ nakwyɛl ɛ
 zɛɛga ndjaa mendjaala di dɛɛ, ye ɛ ɛtɛp tak ɛ nyɛ nadis ye
 ɛdhuud nɛ mɛdii nɛ mɛkpa mɛ. **27** Nyɛ nakwyɛl ɛ nɔɔ, bot
 ɛ di ɛdum kɔɲ nɛ Zɛɛb ɔ, tyaa sok bhwoob'ɛ, dɔɔ dinaa bɛ
 moo ɛ bɛnɛm, ɔɔbɛ nɛ ɛtɔɔn, ɔɔbɛ nɛ di wat zekwaada.
 Nyɛ nakwyɛl ɛ nɔɔ, bɛ di bot ɛ na dɛɛ, ɛtɛp ye needi ɔɔdi
 nɛ mot di elii ɛbiyɔɛpɛ dum nɛ mɛsa mɔɔ. **28** Deenek,
 botom goka ɛ nɛ ɛkwyɛl ɛ bɛl bɔɔ ɔ, dɔɔ bɛ di ɛkwyɛl
 mɛnyɛl mɔɔ mɛt ɛ. Mot di ɛkwyɛl myɛl ɔ, nyɛ nɛ kwyɛl
 nyel'ɛ mɛt. **29** Etɛɛ nɔɔ, mot tok nɛ ghwyil ɛbhina nyel'ɛ
 mɛt. E di'enek, nyɛ nɛ bɛ nyel'ɛ ɛnyɔɛpɛ dɔɔ Klisto di esa
 nɛ zɛɛga ndjaa mendjaala ɛ. **30** Menaka ɛ ɛkyɛs e nyel'ɛ.
31 Ekwyala lɛɛ ɛ nɔɔ: «Motom ɛ waadus to ndjaa sɛɛg nɛ
 nyɛɛg, ɛtɛp kɛdi sama nɛ myɛl. Bɔɔ djas bɛbɔ aakadi ɛ
 mot ngɔt.» **32** Tin, ye ɛ boo tɛp di syɛla to ɛlanɛl ɛlak ɛ.
 Ye ɛ deenek mɛ di ɛlɛɛ nɛn nɔɔ, tɛp tak ɛ dum nɛ Klisto
 nɛ zɛɛga ndjaa mendjaala. **33** Tin, mɛ ɛpɛbaabal nɛ biyɔ

botom, mot ne mot goka é ne ekwyel e myel dâa nye di ekwyel nyel emet e. Ye tye wat ne boa meba, bi goka é ne eduwal botom bin.

6 Biyo bôn, bi moo é to egwakel ne Gheŋ Yezu, bi goka é ne elooba ne bebyael bin, etee náá, deenek é di enyorepe.

2 Etin e meken di eke ne ekek e náá: «Duwala soog ne nyoog, **3** etep djas aanyo ne no, wo aaboya ko eko e bos.»

4 Biyo besseg e bôn, nâsaka náá, bo bin kpaa elyem. Tin, ye goka é náá, bi wyl be to mbee melyo ne edul e be melo ne sa Gheŋ di àakwyel e. **5** Biyo bekwom e bot, loobaka ne ekukuma bin ko eko e bos ne ba to lyem, to mesila ne duu djas, ne lyem wat, dâa bi di elooba ne Klisto e. **6** Nâsaka mesa etee náá, be needuwal bin. Tin, ye goka é náá, bi sa mesa ne lyem wat dâa zeeb di ekwyel e, etee náá, bi é bot e mesa e Klisto. Ye nakozoodi e mewala be di àadi tin étep egwyák bin e. **7** Saka mesa ne mbee lyem ekee, bi sa e mesa e Gheŋ. Nâsaka mesa ekee náá, bi sa e mesa me mot. **8** Guka náá, wo nakoozodi kwom mot, ne gu mot di àadi kwom o, wo sa mbee mesa o, Gheŋ e waadje wo efute. **9** Biyo ekukuma, dika tyee wat ne ekwom bin, katka ebeeg be. Guka náá, biyo ne ekwom bin, biyo djas e bo boo Kukuma di to gwoo e. Nyey mot di to gwoo e àawa mbek pak bot. **10** Ekpa e mesik mam e náá, dika ne egwakel ne Gheŋ, saaka ghwyil'en to le, etee náá, nye é ne boo ghwyil. **11** Nôka beghel, da bi e bot ekuwa deeb djas Zeeb di edje e etee náá, bi neepyet dwoo dim mot mekon aazekoo bin e. **12** Etee náá, tuub mena di duuka e, ye tok tuub ghiya ne epuud. Mena duuka e ne embee esisim ne ekukuma bo, doo ne mebwala di ko mbee bos'ak e. Mena

duuka ε ne embee esa ee di ne ghwyil to gwoo ε. (aiōn g165)

13 Étép tak ε, ye goka é bi nōō beghele ε Zeeb ne ekuwa e deeb djas. Etee náá, é gheñ mbee melu aatuula ε, bi ε ne ghwyil ε pyet sok bhwoob bot mebhuka men. Bhis bi aaduu kekum mesik ε, bi ε waapyet. **14** Pyetka, etsēetse di ne nen dāa bhete é kuu. Dika ne epiki dāa bot di ebōt ghun ε. **15** Ekoko meko men di zii egoola Mbēe Bhaadal di edje bot egwyem ε. **16** Gheedidika ne edum ε koñ ne Zeeb dāa sa di epeebal mot ε. Ye waasa náá, bi dimal du mekoō me Mbee mot. **17** Nōōka tsik nye nadjē wō ε dāa kōto deeb é. Da bi ε baanōō mekpa ε Zeeb dāa pel Sisim na Dee. **18** É mewala djas, waabka ne Zeeb to membi me mendjaala djas, djaalaka ne Zeeb ne ghwyil ε Sisim'ε. Dika ndjema to mendjaala, sa bi ààkat, gheedjaalaka Zeeb kō esu ε bōō Zeeb djas. **19** Baadjaalaka Zeeb kō esu ε lam, étép nye needje me etete mekpa me di egoka ne elōo é gheñ me di elii ε, etee náá, me neewyisal ne ààbe ne bwoo sa di syela to Mbēe Bhaadal ε. **20** Ye nakoozobe náá, nenak me é é mbok, me é ngoola-ngoola ε Yezu Klisto, nye nalwom me étép me neegoola Mbēe Bhaadal. Djaalaka ne Zeeb kō esu ε lam, etee náá, me neegoola ye dāa ye di egoka ε. **21** Tisik mōn nyēeg'ena, mot di esa mesa me Gheñ to elooba o, waaleε bin dāa me di ε, etee náá, bi neegu sa djas me di sa ε. **22** Me dhis nye pe yebo ε, etee náá, nye eezebañā bin dāa bis di pe kak ε, dōō ne etee náá, nye needje bin meghaaz. **23** Beta náá, Zeeb Sēeg'ena ne Gheñ Yezu Klisto dje biyō djas bōn nyēeg bam egwyem. Beta náá, Zeeb sa náá, bi kwyela pak'en, ne náá, bi dum koñ ne

Zεεβ baawozal. **24** Beta náá, enem ne embεε e Zεεβ di ne
bot ε di ekwyel Gheη'enaka Yezu Klisto ne lyem wat ɔ.

Filip

1 Ye é mam Pól ne Timote ekwom e mesa e Yezu Klisto. Bis kwyal mekana mak ε, étep bot ε ghaada Filip, ne bot di mos bot ε Zeeb kó esu ε Yezu Klisto ó. Dóo ne bot ε di edjeed zεga ndjaa mendjaala ó, zenóo eDhyakεε. **2** Beta náá, Zeeb Sεeg'ena ne Yezu Klisto Gheη'enaka sa bin enem ne embεε ne edje bin egwyem. **3** Mε ne bulal bhóo ne Zeeb é mεwala djas mε di etaala ne nen ε. **4** Mε ne dyeebamyaaala é mεwala djas mε di edjaala étep'en ε, **5** kó esu ε mekwyeεa mε bi nakwyee mε tó egoola Mbεε Bhaadal, kana dwoó bi nakan emyaal Zeeb ε kekum dwoó pan mos'ak. **6** Tin, mε é ne ebwaalel náá, Zeeb mot nakan mbεε mesa mak pak'en ó, nye aató ne ye, kesilal dwoó εbula ε Yezu Klisto. **7** Mε é ne gham εwa bin tó lyem'am. Etεε náá, biyo djas ε sama ne nam tó ekεε ee Zeeb nadjε mε ε. Ne tseetse, bi é sama ne nam ye nakoozodi, dáa mε di nenak é membok'ak neghu é sok mε di elyaal ne bot náá, Mbεε Bhaadal mε di egoola ε ye é etsεetse ε. **8** Zeeb é tyaases'am, mε ne kwyel biyo djas dáa Yezu Klisto di ekwyel bin ε. **9** Gwakeka sa mε di ewaab ne Zeeb tó mendjaala mam ε: ye é náá, bi di ne mekwyeεa pak'en dhaa tyε. Da bi é di bot etiibal ne bot εgu etεp enyóεpe. **10** Deenek, bi needi ne ghwyil etiibal sa di enyóεpe ε. Tin, bi aadi é ààβε ne edhuud, ààβε ne sa ebiyo wat dwoó Klisto aazyε é. **11** Beta náá, bi di ne mesa mε epiki e Zeeb di tó len εbuepe kó esu ε Yezu Klisto, étep eduwal ε Zeeb, ne edje nye duma. **12** Bón nyεεg, mε kwyel ε bi gu náá, sa mε naboma ne ye é, ye naasa náá, Mbεε Bhaadal goolaa djala dik. **13** Deenek, esodja ee di ebaal ndjaa boo kukuma ó

ne bedhiiti bot djas ne kagu nenak náá, me é é membok
ε etεε náá, me é mot-mesa ε Klisto. **14** Dáa betε bɔn
nyεεg nabee me é membok ε, betε ne bot pak'ɔɔ naazewa
εbwaalel ε lɔɔ ne Gheɲ, bɔɔ batabela meghaaz me egoola
Mbεε Bhaadal ε Zεεb ààbe ne bwoo. **15** Ye é tseεtse náá,
bedhiiti bot pak'ɔɔ epegoola Mbεε Bhaadal ε Klisto ne
mbee lyem. Etεε náá, be é ne mbee egeka ne nam. Tin,
bedhiiti bɔn nyεεg goola Mbεε Bhaadal ε Klisto ε ne mbεε
lyem. **16** Bot ε di egoola Mbεε Bhaadal ne mbεε lyem ɔ,
be goola ye ne kwyel djas. Etεε náá, be ne gu náá, mesa
mam wak é elyaal ne bot náá, Mbεε Bhaadal me di goola
ε, ye é tseεtse. **17** Tin, bedhiiti bot goola Mbεε Bhaadal ε
Klisto ε ne mbee lyem. Ekwosak ε lɔɔ é epul, be saɲ ε náá,
be baabil mezuk mam tɔ membok. **18** Ye nakozoodi náá,
egeka bɔɔ é enyɔpe neghu egeka bɔɔ àànyɔ, sa di enyɔ ε,
ye é náá, Mbεε Bhaadal ε Klisto epegoolaa. Deenek, me é
ne memyaala, me aazodidi é tɔ memyaala. **19** Etεε náá, me
ne gu náá, etεp binek djas lyaal ε náá, Zεεb waatsik me kɔ
esu ε mendjaala men ne ghwyil ε Sisim ε Yezu Klisto di
ekwyee me ε. **20** Tin, me tok ne ghwyil edi ne sen dáa ye
di náá, me é ne boo εbwaalel ε. Mos, me nakoozogwye, me
nakoozodi ne tsik, duma ε Klisto aadi é ne nam é edi djas
me aadi é. **21** Etεε náá, ye é be mam ɔɔ, Klisto é di tsik. É
di'enek, esyee moo é mbεε sa. **22** Tin, ye be náá, edi ne
tsik εpesa náá me sa enem esa ɔɔ, é di'enek, me ààgu sa
me aasée pak esyee ne tsik ε. **23** Me moo é pak bεman, me
εpekwyel ebet tsik me di ne ye'aak, étεp me needi sama
ne Klisto. Deenek ε di enyɔpe ε. **24** Tin, ye é enyɔpe kɔ
esu ε len náá, me zoodi ne tsik. **25** Dáa me di ne εbwaalel

ε tsik dáak ε, με νε gu náá, με aadidi é sama νε nen étep
 με needje bin meghaaz με etó sok, νε edi ε tó memyaala
 tó edum ε koη νε Zeeb. **26** Etee náá, é gheη με aabula zedi
 pak'en ε, bi aadi é νε memyaala kó esu ε sa Yezu Klisto
 aasa νε nam ε. **27** Bi goka é νε eke dáa Mbée Bhaadal ε
 Klisto di elee ε. Tin, με zye zeebe bin neghu με di ààzye
 ɔɔ, ye nyɔ é náá, bi é di ghin tó sisim wat. Ye nyɔ é náá, bi
 é di epyet νε lyem wat étep edum ε koη νε Zeeb kó esu ε
 Mbée Bhaadal. **28** Sa bi ààgwak bwoo νε bot ε mebhuka
 men. Ye aadi é ndem di elyaal náá, biyɔ, bi ezebela tsik,
 bɔɔ, be eezewo ze. Tin, etep binek djas dus é pe daa Zeeb.
29 Etee náá, Zeeb naadje bin ghwyil esa mesa με Klisto.
 Tin nye naadje bin mbée bhwoob edum ε koη νε νε. Ye
 ààpasik tin, nye naabaadje bin ghwyil ezuk dáa nye nazuk
 ε. **30** Mena epeduuka tuub wat. Bi νε gu enyɔɔpe náá, é
 gheη sok με nadi eduu tuub tak, nenak με baazoduu é
 tuub tak wat. Mos, biyɔ é kadi eduu tuub tak.

2 Egwakel ε len νε Klisto νε dje bin meghaaz e? Bi ààbela
 meghaaz tó Kwyel ε Klisto? Bi é tó egwakel νε Sisim na
 Dee? Bi é νε kwyel νε lyem ghoη νε bon besɔ bin e? **2** Ye
 be deenek ɔɔ, saka náá, με di tó memyaala é bemewala
 djas. Dika tó egwakel pak'en. Betka náá, elyem bin di νε
 esiiza wat, elyem bin di tó esa djas bi di ekwyel esa ε. **3** Sa
 bi ààsa dhiiti sonok νε mbee lyem, sa bi ààsaa náá bot
 duwal min men. Tin, bi goka é νε edi tó mesila, beeka náá
 bon besɔ bin eedhaa bin. **4** Deenek, sa mot ààzokwyeeη
 nyel'e met, ye nyɔ ε náá, nye baakwyeeη bedhiiti bot. **5**
 Dika νε mbée mefulu dáa Yezu Klisto nadi νε ye ε. **6** Nyey
 mot di tyee wat νε Zeeb ɔɔ, nye nabe é ààkwyel eben ε

nyel kɔ ɛsu ɛ tak. **7** «Ààbe», nyey ɛmet naabyen ɛtɛp djas nyɛ nadi nɛ yɛ ɛ, ɛtɛp ɛdi kwom. Nyɛ nakadi ɛ mot pak bot. Nyɛ nabyel ɛ mot nɛ nyel epuud dɔ́a bot djas. **8** Nyɛ naamyaal ɛdi tɔ mɛsila. Nyɛ naalyaal elooba ɛ lɛ kekum dwoo esyee, esyee ɛ nyɛ nabemaa ɛ mɛlaaba ɛ. **9** Dum nɛ tɛp tak ɛ Zɛɛb naben nyɛ. Nyɛ naadjɛ nyɛ di di edhaa ɛdi djas ɛ, nɛ din di kɔ min djas ɛ. **10** Nyɛ nakwyɛl ɛ náá, bot djas tɔ gwoo, kɔ bɔs zɛnɔɔ si bɔs, pyak mɛboŋ mɔɔ si sok bhwoob ɛ Yezu, ɛtɛp ɛduwal din ɛ lɛ. **11** Nyɛ nakwyɛl esa deenek ɛ, ɛtɛp bot djas neeke kɔ ɛsu ɛ duma Zɛɛb Sɛɛg náá: «Ye ɛ Yezu Klisto ɛ di Gheŋ!» **12** Bɔn nyɛɛg bam, bi nadi elooba nɛ nam ɛ sok mɛ nadi pak'en ɛ. Ɛ di'enek, dɔ́a mɛ kadi mos ààbe pak'en ɛ, gheeleloobaka nɛ nam dhaa dɔ́a bi naboozeyɛ nɛ esesa mam pak'en ɛ. Deenek, waka zii tɔ mɛsa ɛtɛp ɛlyaal náá, bi ɛ nɛ tsik, da bi ɛlyaal náá, bi nɛ kaab Zɛɛb ɛbuɛpɛ. **13** Etɛɛ náá, Zɛɛb nyey ɛmet ɛ di edjɛ bin ghwyil, ɛtɛp bi neesa ɛkwosak ɛ lɛ dɔ́a nyɛ ɛmet di ɛkwyɛl ɛ. **14** Saka mɛsa djas, ààlɛka, ààwaya, **15** ɛtɛp bi needi ààliiaa nɛ yɛ ɛbiyɔɛpɛ, bi needi bot ɛ epiki. Bi needi bɔn Zɛɛb, ààbe nɛ ndjɛ tɔ sama bɛmbɛɛ ɛ bot, bot ɛ ɛbiyo kɔ ɛko ɛ bɔs'ak. Deenek, bi goka ɛ nɛ ɛkas tɔ lɔɔ ɛ dɔ́a ɛkwyikwyɛn tɔ gwoo, **16** nɛ ɛgoola bɛ mɛkpa mɛ tsik. Deenek, mɛ ɛ nɛ ghwyil ɛmyaala nɛ nɛn dwoo Klisto aabula ɛ, etɛɛ náá, mɛsa mam nɛ mezuk mam nabe ɛ ààbe e toto. **17** Ye kobɛ náá, ghiya yam eesee ɛtɛp ɛkala kɔ buwa bi di edjɛ nɛ Zɛɛb, ɛtɛp mɛsa mɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ len nɛ nɛ ɔ. Ye sael deenek ɔɔ, mɛ aadi ɛ nɛ mɛmyaala, mɛ aasa náá menabelka djas di tɔ mɛmyaala. **18** Ye ɛ tyee wat nɛ biyɔ, bi goka ɛ nɛ ɛdi tɔ mɛmyaala, da bi ɛwa mɛ tɔ

memyaala men. **19** Ne ebwaalel me di ne ye ne Gheŋ Yezu ε. Me bee ekee náá, me moo aadhis Timote pe daa lin. Etee náá, é sok nye aadjε me menduk min ε, me aabela meghaaz. **20** Ye é nyey zodi ekem me tɔ etep bam. Nye é di etaala ne nen ne tseetse tyee wat ne nam. **21** Etee náá, bedhiiti bot suu é ekoobal etep bɔɔ met, ààkoobal ye Yezu Klisto. **22** Biyɔ bemet ne gu dáa Timote nalyaal esosoob be, dáa mɔn di ne seeg ε. Nye naazekwyee me tɔ mesa me egoola Mbεεε Bhaadal. **23** Me é ne ebwaalel náá, me aadhis bin nwyak ε é sok me aabee náá, etep bam moo é enyɔpe ε. **24** Kɔ esu ε Gheŋ, me é ne ebwaalel náá, me moo aazyε zebee bin. **25** É di'enek, me bee é náá, ye é enyɔpe náá, me bulal bin mɔn ε nyεg'ena Epafloodhit. Nye é mot di egyee bis ne ne tɔ mesa me Klisto ɔ, mot bis ne ne di eduu tɔ mesa me egoola Mbεε Bhaadal ɔ, mot bi nadhis me nwyak étep nye neezekwyee me tɔ mesa me nadi esa ε. **26** Nye nadi é ne gwyε ebaabee biyɔ djas. Deenek, nye naadyeebatuŋ é sok nye nagu náá, bi naagwak náá, nye nadi ebe ε. **27** Nye naadyeebabe, kunaa-kuna ne esyee. Tin, Zεεb naagek nye ghon, ààkoobe ne nyey nye emet, ye é dɔɔ ne mam, étep me needi aadi ne boo ghon tɔ lyem. **28** Dum ne tep tak ε me di edhis bin nwyak ghaal-ghaal, étep bi neemyaala é sok bi aaboma ε. Étep me needi ààbaadi ne ghon tɔ lyem. **29** Deenek, myaalka nye ne boo memyaala djas, dáa mɔn ε nyεg'en tɔ edum ε koŋ ne Gheŋ. Bi goka é ne edi ne lyem ne mbi binɔk bot, **30** etee náá, nye nabe é nye naawaagwyε étep mesa ε Klisto. Nye naaka nyel étep ezekwyee me tɔ mesa me bi nadi ààbe ne ghwyil ezekwyee me biyɔ bemet ε.

3 Nenak, bɔn nyɛɛg bam dika nɛ mɛmyaala tɔ ɛgwakɛl
 ɛ lɛn nɛ Ghɛɲ. Yɛ bɛ nǎǎ, mɛ ɛpɛbasal ɛlɛɛ bin sa mɛ
 nazɛkwɪyɛl ɔ, yɛ ɛ ɛtɛp ɛbaal ɛ bin. **2** Dika ɛtsetɛpɛ nɛ
 bot ɛ di esa ɛbiyo ɔ. Bot binɔk ɛ bɛghil ɛ beka, bɛ bee beka
 ɛ dǎa boo sonok! **3** Ghuna, yɛ ɛ mɛnabɛlka ɛ di nɛ tɛtɛ
 beka, ɛtɛɛ nǎǎ, mɛna ɛpɛsaka mɛsa mɛ Zɛɛb tɔ Sisim yɛ.
 Mɛnaka ɛ nɛ mɛmyaala ɛtɛp ɛdi ɛ sama nɛ Yezu Klisto.
 Mɛna ǎǎwaka ɛbwaalɛl ɛ lɛna kɔ esa ɛɛ bot ɛ bɔs di esa ɛ.
4 Mam pɛ ɛ nɛ ghwyil ɛ diig bɛt kɔ ɛsu ɛ embi bɛmɛsa mɛ
 bot ɛ bɔs di esa ɛ. Mɛ aadi ɛ nɛ boo gham ɛsa yɛ dhaa bɔɔ.
5 Mɛ naniigɛlɛa beka ɛ, mɛlu mɛtɛn nɛ ɛlɛl bhis ɛbyɛl ɛ
 lam. Mɛ ɛ mot kyɛɛ dik Yisalaɛl, mot mbyak ɛ Bɛɛzame.
 Lii'am ɛ ɛbhele, mɛ nabyɛl ɛ tɔ mɔ bot ɛ mbyak ɛbhele.
 Mɛ nadi ɛduwal ɛtsi ɛYuda dǎa tɛtɛ Falizyɛ. **6** Mɛ nadi ɛ
 nɛ zii dhaa tyɛ, ɛ sok mɛ nadi ɛtiig bot ɛ nadi ɛdum kɔɲ
 nɛ Klisto ɔ. Dum nɛ tsik ɛpiki nakwyɛlɛa tɔ mɛkana mɛ
 ɛtsi ɛ, mɛ nadi ɛ ǎǎbɛ nɛ ndjɛ. **7** Tin, sa mɛ nadi ɛbɛɛ nǎǎ
 yɛ ɛ ɛnyɔɛpɛ nɛ nam ɛ, mɛ kabɛɛ yɛ mos ɛ ɛ mis toto kɔ
 ɛsu ɛ Klisto. **8** Esa djas mɛ nazɛsa ɛ, mɛ kabɛɛ yɛ ɛ mis mɛ
 toto, kɔ ɛsu ɛ sa di nɛ boo mɛtaɲ dhaa ɛsonok djas ɛ. Sa
 tak ɛ ɛgu ɛ Yezu Klisto Ghɛɲ'am. Dum nɛ nɛ, mɛ ɛɛzɛkat
 ɛsa ɛsonok djas. ɛtɛp ɛdi ɛ sama nɛ Klisto ɛ, mɛ kabɛɛ
 ɛsonok binɛk djas ɛ dǎa ɛput ɛsonok di ɛgoka nɛ ɛmwasaa
 kɔ ɛkwɪyɛid ɛ. **9** ɛtɛp mɛ needi sama nɛ nɛ ɛnyɔɛpɛ, mɛ
 ǎǎkakwyɛɛg nyɛl'am mɛt. Mɛ tokapɛ mot ɛpiki kɔ ɛsu
 ɛduwal ɛtsi. Mɛ ɛ mot ɛpiki ɛtɛɛ nǎǎ, mɛ ɛpɛdum kɔɲ nɛ
 Klisto mot di mot ɛpiki ɔ. Mbi yɛnɛk ɛpiki dus ɛ nɛ Zɛɛb.
 Nyɛ ɛ di esa nǎǎ, mot di piki kɔ ɛsu ɛ ɛdum kɔɲ nɛ nɛ. **10**
 Sa djas mɛ di ɛkwɪyɛl ɛ, yɛ ɛ nǎǎ, mɛ gu Klisto nɛ mɛbwala

me yii egom bhis esyee, ne ezuk sama ne ne, ne ebaagwye
 sama ne ne. **11** Me é ne ebwaalel náá, mam pe aagomlaa
 pak myonj. **12** Me ààpake náá, me eezebela efute me di
 esanj ε, neghu me é mot di egu etep djas ɔ. Tin, me dinaa
 to esum ε kaab étep ebela efute, etee náá, Yezu Klisto
 eezewa me to ze ye. **13** «Ààbe» bon nyeeɛg, me ààbee náá,
 me eezebela efute tak. Tin, esok me di esa dhiiti sonok ε.
 Me kadjoak ε pe sok, ààkadjoak pe bhis kon'am. É di'enek,
 me dyeebasa meɛghaaz ε étep edu etep di pe sok ε. **14**
 Deenek, me dyeebasum kaab ε étep me neebela efute ee
 Zeeb. Ye é sa Zeeb nakwom me ε, é sok nye nadjoo me
 dum ne sa Yezu Klisto nasa ko esu ε lam ε. **15** Menabelka
 djas bot dinaa mena eezepyetka to edum ε kon ne Zeeb ɔ,
 mena goka é ne esiiza deenek. Tin, mena ààbaadika ne
 dhiiti egeka e sis ɔɔ, Zeeb ε waalyaal daa mena di egoka
 ne esa ε. **16** Ye nakozoodi daa, dhjoogheeduka ze Zeeb
 nalyaal mena ε, yii bot di boozeyε ne eduka dɔɔ ne mos
 ε. **17** Bon nyeeɛg, biyo djas duka mefulu mam. Deenek, bi
 goka é ne edu mefulu me bot ε dinaa, be epedu mefulu
 ee be nabaɲa pe daa les ε. **18** Me ne dyeebalεε bin ye
 ngwyis. Nenak yak, me epebaabasal ne meɲal é mis: Ye
 é ne mbula bot di ekake mos daa bot ε swaka mezuk ε
 Klisto é melaaba. **19** Be aaswaala ε, be eezewo ze, etee
 náá, zeeb ɔɔ é mo. É di'enek, be ne myaala ne esa esyen
 be di esa ε. To esimza bɔɔ, ye é esa e bos. **20** Ye kabe
 menabelka ɔ, menaka é bon Zeeb. Dum ne tep tak ε, mena
 dika ebhwood Metsik bot'enaka, Gheɲ Yezu Klisto. **21**
 Deenek, nye waaswola mbee nyel ee bot dika ne ye'aak,

éteɸ ye neenɔŋel ne nyel'e di ne duma ε. Tin, nye aasa ye
ε ne ghwyil di sa náá, esonok djas looba ne ne ε.

4 Bɔn nyeeg bam, biyɔ bot ε me di ekwyel ebaabee ɔ, biyɔ
é di esa náá, bum lyem'am di tɔ memyaala, biyɔ é di kɔtɔ
duu'am. Deenek, bɔn nyeeg bam, dika sosoob tɔ egwakel
ne Gheɸ. **2** Wɔy Evodhi ne Syntis, me epedjaala ne nen,
dika tɔ egwakel pak'en sama ne Gheɸ. **3** Dɔɔ ne wɔy, mot
di sosoob tɔ esa mesa loɔg wat ne nam ɔ, me epewaab ne
nɔ náá, wɔ kwyee boa ba binɔk. Eteε náá, be naadyeebasa
meghaaz é ekwyee tɔ mesa me egoola Mbεε Bhaadal. Ye é
tyee wat ne Kelemɔ ne bedhiiti bot ε mesa, yii min mɔɔ di
tɔ mekana me tsik ε. **4** Dika tɔ memyaala e mewala djas
kɔ esu egwakel ε len ne Gheɸ. Me epebaabasal náá, dika
ne memyaala. **5** Beta náá, bot bee enem esa bin, etεε náá,
ebula Gheɸ eezekuna. **6** Nàbemka ba ne dhiiti sonok, ye
nakoozodi dáa. Ye goka é náá, bi djaala, ne eduwal zenɔɔ
ebulal bhɔɔ dum ne esonok djas bi di ewaab ne Zeεb e
mewala djas ε. **7** Beta náá, egwyem e Zeεb di edhaa etsonɸ
djas ε, baal elyem bin ne ebaal esimza bin tɔ egwakel ne
Yezu Klisto. **8** Deenek, ne bɔn nyeeg bam, waka lyem tɔ sa
djas di enyɔ ε, ne sa djas di egoka ne ekwyelaa ε. Bi goka é
ne ewa lyem tɔ sa djas di tseεtse ε, sa di egoka ne duu ε,
sa djas di piki ε, sa djas di dεε ε. Deenek, bi goka é ne ewa
esiiza bin tɔ esa djas di egoka ne eduwal neghu ewa lyem.
9 Waka, esa djas ee bi nadjek ne nam ε, ne esa djas bi
nagwak ne nam, zenɔɔ esa djas bi nabee me esa ε, waka
ye tɔ mesa. Tɔ etεɸ binek djas, beta náá, Zeεb mot di ne
egwyem ɔ, di ne nen sama. **10** Me dyeebagwak memyaala
ebuepe kɔ esu ε Gheɸ etεε náá, bi eelyaal me lyaala sis

kwyl bi di ne ye ne nam ε. Με ààpake deenek etεε náá, bi ààkataala με. Tin, ye é náá, bi nabe é ààbela mω ερεεδ εwala ee lyaal με kwyl tak. **11** Tin, με ààlii deenek etεε náá, με é τω εσεεγα. Bela náá, με naadjek dáa mot di egoka ne emyaala ne sa nye zodi ne ye ε. **12** Με ne gu dáa με di egoka ne edi τω edjel neghu τω menyo ε. Με naadjek mepek με edi τω memyaala é mewala djas ye nakoozodi náá, με é ne za neghu με é ne djil. Ye nakoozodi náá, με é τω mevυ neghu τω εσεεγα. **13** Tin, με é ne ghwyil εsa esa binek djas etεε náá, Klisto epedje με ghwyil. **14** Deenek, bi naasa enyoεpe é sok bi nadi egek με ghoη kω εsu ε mezuk mam ε. **15** Biyo bot ε ghaada Filip, bi ne gu biyo bemet náá, é gheη με nadus kω ghaada Masedwan ε, é sok με nakan egoola Mbεε Bhaadal ε, bi nabe é sim zεεga ndjaa mendjaala με wat nakwyee με ο. **16** É sok με nadi τω ghaada Tesalonik ε, ye nabe é bi naadhis με sa djas με nadi ne gwyes tak ε. **17** Ye tok náá, με saη ε náá, bi gheedhis-dhis metom. Tin, με kwyl ε náá, Zεeb sa bin enem kω εsu ε sa bi nadjε με ε. **18** Με naabela esa djas ee bi nadhis με ε. Με tokape ne gwyes dhiiti sonok, etεε náá, με naazebela ye é membo με Epafloodhit. Tin, esa ee bi dhis με ε, ye é dáa etom na mbεε menuub, ye é buwa Zεeb di emyaala ye ε, buwa nye di ekwyl ε. **19** Zεeb'am ε waadjε bin esa djas ee bi aadi ne gwyes tak ε, τω duma mevυ με nye di ne ye, kω εsu ε egwakel ε len ne Yezu Klisto. **20** Beta náá, duma di ne Zεeb Σεεg'es kωm-kωm sii ne kωm! Amen. (aiōn g165) **21** Swoska bot djas ε di edum koη ne Zεeb ο ne din ε Yezu Klisto. Bōn nyeeg bin, bot ε bis ne be nō di ο, be eeswos bin. **22** Ekeletye

djas eeswos bin, daŋ-daŋ ε bot é di esa mesa to ndjaa boo
mekoozi Sezaad o. **23** Beta náá, enem ne embεε ε Gheŋ
Yezu Klisto ne Sisim Zeεb di ne biyo djas.

Kolòs

1 Ye é mam Pòl, mot-lwoma ε Yezu Klisto tò ekwosak ε Zεeb, nε mòn ε nyεεg'ena Timote. **2** Bis kwyal mεkana mak ε, étep bòn Zεeb di pε tò ghaada Kolòs ο, bòn nyεεg bina bot ε di sosoob tò egwakel nε Klisto. Beta náá, Zεeb Sεεg'ena djε bin enεm nε embεε nε egwyem. **3** Mελu djas bis nε bulal bhò nε Zεeb, Sεεg ε Gheη'enaka Yezu Klisto, é sok bis di edjaala etεp'en ε. **4** Etεε náá, bis naagwak bot elii kò εsu ε edum ε koη ε len nε Yezu Klisto, zenò kwyel bi di nε ye nε bot djas zedum koη nε Zεeb ε. **5** Bi sa deenek ε, etεε náá, bi é nε εbwaalel náá, bi é waabela sa Zεeb nazekoobal bin ye pε tò gwoo ε. Eghεη bi nagwak Mbεε Bhaadal, ee di mεkpa mε etsεetse ε, bi naagwak bot elii kò εsu ε etεp binek. **6** Mbεε Bhaadal tak naake kò εko ε bòs djas. Mbεε Bhaadal tak nabe é, ye naakan εdje bhum edi djas. Ye é tyee wat dáa ye nasael pε yebo dwoo meken «tò» ε. Ye nabe é, é sok bε nagoola bin enεm nε embεε e Zεeb ε. Tin, ye nabe é bi naagwak nε εgu náá, ye é tseetse náá, Zεeb epelyaal enεm nε embεε bε djas nε bot. **7** Ye é Epafalas, mòn nyεεg'es bis di ekwyel ο, mot bis nε bε nò di esa mesa ο, nyε é nadjε bin mεlyo menek. Nyε epesa mesa étep'en dáa mot esosoob tò mesa ε Klisto. **8** Nyε eesa náá, bis gu dáa Sisim na Dεε di esa náá, bis kwyel bòn bεso bina tò edum ε koη nε Zεeb. **9** Ye é étep tak ε bis di ààkat εdjaala etεp'en, kana εlu ε bis nagwak tep'en eliaa ε. Bis εpedjaala nε Zεeb náá, nyε lyaal bin ekwosak ε le enyòpe, kò εsu etsoη nε metselal mε Sisim'ε di εdje ε. **10** Bis djaala Zεeb ε etεε náá, bi neeke dáa nyε di ekwyel ε, nε esesa mesa dáa nyε di ekwyel ε. Nyε waamyaala nε

enem esa djas ee bi aadi esesa ε. Deenek, bi é waató sok to egu etep Zεeb enyɔɔpe. **11** Bis é epebaadjaala ne Zεeb náá, ne ghwyil'e di ààbe ne esik ε, nye dje bin meghaaz étép bi needjisaal etep djas ne emaad é lyem. Ne memyaala djas, **12** bulalka bhɔɔ ne Zεeb Sεeg. Ye é nyey é nasa náá, bi di bot aabela mevu me nye nakek ε. Ye é étép bi needi bot be to eyon ε mekas. **13** Tsɛɛtse nye naapek mena si bhel mebwala me Satan di to ghooghom ε, étép etó ne nena to eyon ε mɔn'e nye di ekwyel ɔ. **14** Ye é dum ne mɔn'e tak ε, nye napek mena to ebiyo, ye é kɔ esu ε le ε mesyem mena napelaa. **15** Klisto é mbanja-mbanja ε Zεeb, mot di ààbeaa ε. Nye é mɔn'e megwyak, nye boo-mot ne esa djas nakusaa ε. **16** Ye é ne ne ε Zεeb nakus esa djas: esa ee di pe to gwoo ne yii di kɔ eko ε bɔs ε, esa ee di ebeaaa ne mis ne esa di ààbeaaa ne mis ε, esisim ne ekukuma esisim, be mekoozi me esisim ne be mebwala. Ye é ne Klisto ε, esonok djas nakusaa, ye nakusaa ε, kɔ esu ε le. **17** Esok ne esonok djas ne kusel, nye nadi é nye moo tak. Ye é kɔ esu ε le ε, esa e bhwak djas di eke enyɔɔpe. **18** Ye é nyey ε di eedjɛed zεega ndjaa mendjaala d́́́́́ lo mot di edjɛed nyel ε. Ye é nye é di esuk ε tsik. Nye é mot meken Zεeb nalel egomal pak bot ε nazegwyε ɔ, étép nye neekɔk kɔ esonok djas. **19** Zεeb nabe é nye eemyam ne tsɛɛtse náá, mebwala me djas di to mɔn'e. **20** Ye é dum ne ne ε Zεeb namyaal ebulal kwyel'e to esonok djas. Ye é kɔ esu ε ghiya mɔn'e nasee kɔ melaaba ε, nye nadjε egwyem étép bhwak djas, ye nakoozodi kɔ eko ε bɔs neghu pe to gwoo. **21** Eghɛɛɛ sok, biyɔ pe nadi é etsetaεpe ne Zεeb, bi nadi é bot ε mebhuka me kɔ esu ebiyo bi nadi egek esa ε, ne yii

bi nasa ε. **22** Tin, nenak Zεeb eesa náá, εgwakel bula pak biyɔ nε nε. Ye é kɔ esu ε esyee ε mɔn'ε, mot naka nyel'ε buwa etεε náá, bi needi bot ε dεε é mis Zεeb, bot ε di ààbe nε ndjε, ààkobe-beak nε etɔn ε wat. **23** Tin, bi é goka nε edi tɔ edum ε kɔɲ nε Zεeb, edum ε kɔɲ nε Zεeb di náá, ye pyet ε kɔ epap na lyel-lyel ε. Deenek, sa mot ààbet náá, bi di etsetaεpe nε εbwaalel ε len ee bi nabela tɔ εgwak Mbεε Bhaadal ε. Ye é sa nagoolaa kɔ εko ε bɔs djas ε. Ye é kɔ esu ε tak ε mam Pɔl mε moo mos mot-mesa ε Zεeb. **24** Mε moo nenak é nε memyaala éteε mezuk mε mε zezuk éteε'en ε. Dáa Klisto nazuk ε, nyel'am pe é tɔ mezuk éteε zεεga ndjaa mendjaala. Ye kwyel ελεε é náá, mε eemyaal εzuk kɔ esu ε nyel ε Klisto. Mε zuk deenek ɔɔ, ye é éteε ekel yam bim mezuk kɔ mezuk mε. **25** Mε moo mos é mot-mesa mε zεεga ndjaa mendjaala. Zεeb nalwom mε ε éteε εgoola mεpka mε εnyɔεpe. **26** Mεpka mε tak é, mεpka mε nye naloosyel ebhokak nε bot ε bhwak djas ε. Nenak, nye eelyaal ye nε bot ε zedum kɔɲ nε Zεeb ɔ. (aĩɔn g165) **27** Etεε náá, Zεeb nadi ekwyel náá, be gu mbεε sa nadi syela ε, esa ee nakobelaa éteε bot ε mbyak'ε ε. Beeka sa sɔ tak e: Klisto é tɔ len, nye epedjε bin εbwaalel náá, bi é waabela yebo ekεε tɔ duma ε Zεeb. **28** Tin, bis epegoola Mbεε Bhaadal ε Klisto nε bot djas. Bis epedul mεlɔ nε elyo mot nε mot nε etsoɲ djas, éteε mot nε mot neewoozal tɔ tsik Sisim, tɔ εgwakel be nε Klisto. **29** Ye é etεε tak ε, mε di esa mesa mε na lyel-lyel. Mε epewa zii nε ghwyil ε Klisto di esa mesa tɔ lam nε mebwala mε djas.

2 Mε kwyel ε bi gu tuub mε di eduu kɔ esu ε len ε, éteε ekeletye ghaada Laodhise zenɔɔ bedhiiti ekeletye di ààgu

με ϧ. **2** Με επelyel bham étεp εdje bin meghaaz, étεp bi neekwyela pak'en ne lyem wat. Με baakwyel pe ε, bi gu enyɔpe esa nadi syela ee Zεeb tel mena kɔ esu ε Klisto ε, étεp bi needi bekum ε bot kɔ esu ε tak. **3** Menvu με etsonɔ djas, ne yii egu ε etεp e syeela é tɔ le. **4** Με lee bin etεp bak ε, ekaab náá, bot ezεkεkɔp bin ne elεɔ etsal. **5** Ye nakoozodi náá, με é etsetape ne nen tɔ epuud, tin, με é e ngwoob'en tɔ Sisim. Με é ne memyaala dáa με di ebee bin tɔ egwakel enyɔpe ne dáa bi di epyet tɔ edum ε kɔɔ ne Klisto ε. **6** Deenek, dáa di náá, bi eezemyaal Yezu Klisto dáa Gheɔ ε, keka tɔ egwakel ne ne. **7** Pyetka tɔ le dáa ekaɔal e le di epyet tɔ bɔs ε, da bi ε dil tsik'en djas kɔ le. Dika ghiɔ tɔ edum ε kɔɔ ne Zεeb, dáa be nalyo bin ε, da bi é gheebubulal bhɔɔ ne Zεeb. **8** Bi ekobaka, sa mot ààkɔp bin ne elεɔ e etsal, etsonɔ e bot ε bɔs ààval dhiiti sonok. Ye é elεɔ etsal di ebela esuk tɔ etεp e bot ε bɔs ε, tɔ embee sisim di edhek bot ε bɔs ε. Ye ààbela esuk tɔ ghwyil ε Klisto. **9** Etεε náá, sa djas di tɔ Zεeb ε, ye eezebe di tɔ nyel ε Klisto. Ye é «tɔɔ» tɔ le. **10** Ye é ne ne ε, bi nabela esa djas. Nyey é mot di ekɔk kɔ ekukuma djas ne bemebwala djas ϧ. **11** Dáa bi moo tɔ egwakel ne Klisto ε, Zεeb eewa geka tɔ len. Geka tak é eni ε beka, ye tok beka epuud bot ε bɔs di esa ε. Tin, ye é beka di edus pe dáa Klisto ε, étεp epεk mena tɔ nyel epuud e syem ee bot di ne ye'aak. **12** Etεε náá, é gheɔ bi naduwa Zεeb ε, bi nabe é bi eedelaa sama ne Klisto. Tin, biyɔ pe, bi naabaagom sama ne ne, etεε náá, bi naadum kɔɔ ne mebwala με Zεeb, mot nagomal Klisto pak bot ε nazegwyε ϧ. **13** Egheɔ sok, bi nadi é bi naazegwyε esyee ε sisim kɔ esu mesyem men,

etɛɛ náá, bi nabe é ààniigelaa beka di edus pɛ daa Zɛɛb ɛ.
 Tin, Zɛɛb eedjɛ bin tsik sama nɛ Klisto, nyɛ eepel mesyem
 menaka djas. **14** Etɛɛ náá, nyɛ naazenyaa mɛkana mɛ
 nakwyalaa éɛpɛ ekwyesal mena ndjɛ sɔs ɛ. Mɛkana mɛ tak
 nabe é ààbɛ nɛ tɛtɛ egwakel nɛ nena kɔ esu ɛ mɛtiŋ nawaa
 tɔ tak ɛ. Zɛɛb naazewaaz yɛ, é bema bɛ nabem Yezu nɛ
 yɛ é mɛlaaba ɛ. **15** Eghɛŋ Yezu nagwyɛ kɔ mɛlaaba ɛ, yɛ
 nabe é, nyɛ naadis ghwyil mɛbwala mɛ nadi pɛ tɔ embee
 esisim nɛ ekukuma bɔɔ ɛ. Deenek, Zɛɛb naadhusal bɛ é
 mis mɛ bot, éɛpɛ eswobela eghɛŋ mɔn'ɛ. **16** É di'enek,
 sa bi ààbet náá, mot pɛɛ bin kɔ esu ɛ edee e dek, nɛghu
 menyok mɛ bi di edɛ ɛ. Sa bɛ ààkopɛɛ bin pɛɛak kɔ esu
 ɛ mɛbyonj; mɛbyonj mɛ ngɔn na bes, nɛghu mɛbyonj mɛ
 dwoo sabha. **17** Etsi binek djas lyaal ɛ, esa ee aaboosael ɛ.
 É dwoo pan mos, etɛp e tsɛɛtɛ tak nyen é tɔ Klisto. **18**
 Sa bi aabet náá, bot ɛ mɛdhyaaaz pɛ eko bhimis pɛ si di
 eduwal efofop ɔ sa náá, bi su efute bi di egoka nɛ ɛbela
 ɛ. Bɛ nɛ dyeebaghɛɛ mɛnyel dum nɛ etɛp bɛ di ebee tɔ
 mɛdhyam ɛ. Mbi bot binɔk nɛ bin mɛnyel mɔɔ é toto, etɛɛ
 náá, yɛ é esiiza bot ɛ bɔs. **19** Bɛ tokapɛ sama nɛ Klisto mot
 di kukuma yɔbɔ ɔ. Yɛ é nyɛy é di dɔ́a lo, bot ɛ di dum korj
 nɛ nɛ ɔ kadi é dɔ́a epuud nɛ mɛtii mɛ nyel'ɛ. É di'enek,
 bɔɔ djas é ebomela é di wat é wyee dɔ́a Zɛɛb di ekwyɛl
 ɛ. **20** Bi naazegwyɛ sama nɛ Klisto éɛpɛ bi needi pɛka si
 ghwyil embee esisim di kɔ eko ɛ bɔs ɛ. Deenek, «haa» éɛpɛ
 yé bi di dɔ́a bot é di si bhel esa bɔs'ak? Bi epemyaal náá,
 bot besal bin náá, bi myaal mbi mɛtiŋ mak: **21** «Sa waade
 yak mbi sonok», «Sa waabowal yak mbi sonok», nɛghu
 «Ààmɛt-mɛtak!» **22** Esonok binek djas waapulel bhis bɛ

aabe ye e! Yenek djas é, metinj ne melyo me bot e bɔs di ekus e. **23** Ye é tseetse náá, metinj menek epenɔgel ne melyo me etson, etee náá, ye é mesa me etsi bebhhaab, edi é to mesila, da gel menyel mɔɔ éteɔ eduwal e Zeeb. Tin, metinj me tak ààlu be náá, be kat embee mekwosak mɔɔ.

3 Bi naazegom sama ne Klisto pak bot e nazegwye ɔ. É di'enek, saaka esa ee di pe to gwoo e, pe kyee Klisto di ndiidel pe mbɔ eghen e Zeeb e. **2** Waka esimza bin to esa ee di pe to gwoo e, ààbe to esa di kɔ eko e bɔs e. **3** Etee náá, bi eezegwye. Tin, tsik'en e syela e membo me Klisto, pe daa Zeeb. **4** Tete tsik'en é Klisto. Eghen Klisto aatuula e, biyo pe é waatuula sama ne ne éteɔ edi to duma ye. **5** Saka náá, esa ee di edje bin gwyee esa ekwosak epuud e, gwyee. Esa é tak é: mezo, esa di edje edhuud e, ekaa, embee mekwosak, dɔɔb mevɔ. Etee náá, dɔɔb mevɔ é dhatyee eduwal e benaghise. **6** Mbi mefulu menek é di esa náá, Zeeb kpaa ebuk ne bot e di ààlooba ne ne ɔ. **7** Beeka dáa bi nadi eke, é sok tsik'en nadi ye dinaa si bhel mesyem menek e. **8** Nenak, bi goka é, bi kat eteɔ bak: ebuk, ekpaa e lyem, mbee lyem. Sa mbee ekpa e wat, neghu melee ààwyis to enuub ben. **9** Sa bi ààdi ne elen etsal pak'en, katka mefulu men e na mwa, ne esese bi nasesa sok e. **10** Ye kabe biyo ɔ, bi moo é ne mefulu me na bes, bi moo é bot e na bes e Zeeb Mekus-bot yenaka. Nyey é di esa ngwyis náá, bi nɔgel ne ne, éteɔ bi neegu nye enyɔɔpe. **11** Ye tokape ne mbek pak bot e mbyak eYuda, ne bot e di ààbe bot e mbyak eYuda ɔ, pak mot zeni beka, ne mot di ààni beka ɔ. Ye tokape ne ndjon, ààbe ne mot di ààgu mekana ɔ, ààbe ne kwom, neghu mot di peka ɔ. Tin,

sa di ne metan ebuepe e, ye é Klisto, nyey é di djas to étep'enaka. **12** Bi moo é bɔn e Zeeb, nye naazesée bin ne ekwyl e bin. Ye é étep tak e di náá, bi goka é di ne mesila, ne lyem ghoŋ, ne enem esa, ne metela zenɔɔ emaad e lyem. **13** Djisalelka pak'en, da bi é baapelel pak'en. Ye é be náá, mot ngɔt e ne ndje ne mɔn sɔ mot ɔ, dáa Gheŋ napol bin e, nyey pe goka é ne epel mɔn sɔ. **14** Dan-dan é náá, kwyelka pak'en, etee náá, kwyel é di esa náá, bi di to egwakel enyɔɔpe. **15** Beta náá, egwyem e Klisto djeed ebhum elyem bin. Etee náá, ye é kɔ esu e egwyem binek e Zeeb nadjoo bin étep bi needi ekyes e nyel wat. Deenek, bulalka nye bhɔɔ é mewala djas. **16** Beta náá, mekpa e Klisto ne mevu me tak djas di to len. Lyoelka pak'en, dulelka melo pak'en ne etsoŋ djas. Tiika membi me medjeeb me Zeeb djas ne lyem wat, ne ebulal e bhɔɔ to medjeeb me di edje duu ne Zeeb e, zenɔɔ medjeeb me Sisim na Dee di etel e. **17** Mesa me bi aadi esa djas e, ne mekpa aadi ewyis to enuub'en e, saka ye ne din e Gheŋ Yezu to ebulal e bhɔɔ ne Zeeb seeg kɔ esu e le. **18** Biyo boa, loobaka ne botom bin, dáa di egoka náá, ye sael é mis me Gheŋ e. **19** Ye kabɛ biyo botom ɔ, kwyelka bel bin, sa bi ààlyel elyem ne nɔɔ. **20** Bɔn, loobaka ne bebyael bin, etee náá, ye é sa Gheŋ di emyaala ne ye e. **21** Biyo be seeg e bɔn, sa bi ààsa náá, bɔn bin kpaa lyem, é kaab náá, esimza bɔɔ ezekɛpulel. **22** Ekwom, loobaka ne etep djas ekukuma bin di kɔ eko e bɔs aalee bin e. Ye ààgoka náá, elooba e len ne nɔɔ zodi é sok be di tin mendiidel egwyak bin, étep be neemyaala ne nen. Tin, loobaka ne nɔɔ ne lyem seŋ, kɔ esu e eduwal e bi di eduwal Gheŋ e. **23** Ye

nakoozodi mesa men djas bi di esa ε, saka ye ne lyem wat dāa bot ε di esa mesa ε Gheη ε, ààbe ne menyaad dāa bot ε di esa mesa me bot ε. **24** Guka náá, Gheη é waadjε bin efute, bi é waabela ekum ee nye nakwom étεp bot be ε. Etεε náá, tεtε kukuma ee bi di esa mesa me ο, ye é Gheη Klisto. **25** Tin, mot di sa εbiyo ο, nye aabela efute e mesa me, etεε náá, Zεεb ààwa mbek pak bot.

4 Biyo ekukuma, beka ekwom bin enyεpe tō epiki ààbe ne mekoη. Ne tseεtse guka náá, bi é pe ε ne kukuma pe tō gwoo. **2** Djaalaka Zεεb tō esosoob. É sok bi di edjaala Zεεb ε, dika ndjem da bi é εbulal nye bhoo. **3** É sok bi di edjaala Zεεb ε, bi goka é ne εbaadjaala pe étεp'es, etεε náá Zεεb needje bis tεtε ze εgoola Mbεε Bhaadal ye. Mbεε Bhaadal tak nabe é, εgoola etεp e Klisto di syela ε. Deenek, dum ne tεp tak ε me di nenak é membok'ak. **4** Djaalaka ne Zεεb etεε náá, me neegoola bhaadal tak popoopwon dāa me di egoka náá, me sa ε. **5** Keka ne etsoη djas é mis me bot é di ààdum koη ne Klisto ο. Bi é di ne ghwyil esa be enem esa ο, saka ye. **6** Betka náá, mepka di ewyis tō enuub bin ε, ye di mbεε mekpa ne metela djas ne megwom dāa meson, étεp bi neegu dāa bi di egoka ne eyala mot ne mot ε. **7** Tisik, mot mena ne be nō di egyee ο, sosoob mon ε nyeεg'ena yenok tō mesa ε Gheη, nye waadjε bin menduk mam djas. **8** Me dhis nye ε étεp nye eεzedje bin menduk mes, ne εbaadjε bin meghaaz. **9** Nye epezye sama be ne Oneezim, sosoob mon ε nyeεg'ena tō edum εkoη ne Zεεb, nye é ngot tō bon nyeεg bena, nye waaleε bin etεp djas di edhaa wak ε. **10** Aalistaalak mot bis ne ne di é membok ο, be ne Malak mon ε nyeεg ε Bhaalnabhas, be eeswos bin.

Bi naazegwak metin me bis nadjε bin dum ne Malak ε, nye kum penek ɔɔ, beka nye enyɔεpe. **11** Yezu mot di ebaadjóóaa Yustus ɔ, nye eeswos bin. Bot binɔk beɛlε ε, ba bim ekeletyε bot ε mbyak eYuda di esa mεsa me eyon ε Zεεb bis ne be nɔɔ ε. Deenek, be ε naadyeebadje me meghaaz. **12** Epafalas, mɔn ε nyεεg'en mot nadus pe kyee dik'en ɔ, nye eeswos bin pe. Nye ε kwom ε Yezu Klisto, nye ààkat edjaala Zεεb kɔ esu ε len. Etεε náá, bi neepyet enyɔεpe étεp edum ε kon ε len ne Zεεb neetó sok, deenek, bi neegheesesa ekwosak ε Zεεb. **13** Me ε ne ghwyil eke kɔ esu ε le náá, nye epedyeebasa mεsa εbuepe kɔ esu ε len, kɔ esu ε ekeletyε e ghaada Laodhise, ne ekeletyε ghaada Yeelapolis. **14** Luk mɔn ε nyεεg'ena mot di dhɔkɔtɔɔ ɔ, be ne Dhemas eeswos bin. **15** Swoska bɔn nyεεg bina di pe tɔ ghaada Laodhise ɔ, dɔɔ ne Nymfa zenɔɔ bot ε zεεga mendjaala di esεεga pe tɔ ndjan'ε ɔ. **16** Bhis bi aasilal elaa mekana mak ε, kyeedka ye pe daa bot ε di pe ghaada Laodhise ε. Saka deenek, étεp ye neelanjaa tɔ zεεga ndjaa mendjaala mɔɔ, da bi ε laa mekana me me nadhis pe yɔbɔ ε. **17** Lεεka ne Alsipe náá: «Wɔ ε kobaka! Wɔ goka ε ne esilal enyɔεpe mεsa me Gheɲ nadjε wɔ ε.» **18** Ye ε mam Pɔl me emet ekwyal mekpa me meswosel mak ne mbo'am met. Sa bi ààdjisa náá, me ε ε membok. Beta náá, enεm ne embεε e Zεεb di ne nen.

Tesalonik yii Meken

1 Ye é mam Pól zenɔ Silas ne Timote, bis kwyal mekana mak é éteɓ bot ε zεεga mendjaala ghaada Tesalonik, bot ε di bot ε Zεεb Sεεg'ena dɔɔ ne Yezu Klisto ɔ: beta náá, enem ne embεε ne egwyem di ne nen! **2** Bis ne bulal bhɔɔ ne Zεεb melu djas kɔ esu ε len. Eghεɲ bis djaala é, bis ne baadjaala kɔ esu ε biyɔ djas. **3** Sok bhwoob Zεεb Sεεg'ena bis ne taala melu djas ne ghin edum ε koɲ ε len ne Zεεb, ne mesa me kwyel zenɔ ebwaalel bi di ne ye ne Gheɲ'enaka Yezu Klisto ε. **4** Bɔn nyεεg, bis ne gu náá, Zεεb ne kwyel bin, nye nasée bin ε éteɓ bi needi be. **5** Deenek, é sok bis nagoola bin Mbεε Bhaadal ε, ye nabe é ààbe mekpa ne mekpa toto. Tin, ye nabe é ne ghwyil mebwala, ne Sisim na Dεε dɔɔ ne ebwaalel djas. É sok mena nadika sama é, bi nabee mefulu me bis nadi ne ye kɔ esu ε len ε. **6** Tin, bi naabaɲa mefulu mes, ne yii Gheɲ. Ye nakoozodi mezuk men, bi naabalamyaal mekpa ε Zεεb ne memyaala Sisim na Dεε di edje ε. **7** É di'enek, bi moo é bot ε di náá, bot ε zedum koɲ ne Zεεb pε ghaada Masedwan ne bot ε ghaada Akayi aakadu mefulu mɔɔ ɔ. **8** Tin, ye é kɔ kyee dik'en ε mekpa ε Gheɲ nakan εgoolaa, da ye é djala kyee dik Masedwan djas ne kyee dik Akayi. Tin, bot djas ne gu edum ε koɲ ε len ne Zεεb, bis tok ne ghwyil ebaalii kɔ esu ε tak. **9** Bot djas epelii dáa bi nabe bis é sok bis nadi pε yeɔ ε, ne dáa bi nakat eduwal ε bezeεb ε ekpaka-kpaka éteɓ edum ε koɲ ne Zεεb. Nye é tεtε Zεεb, mot di ne tsik ɔ. **10** Tinaak, bi εpebwood náá, mɔn'ε mot di edus pε tɔ gwoo ɔ zye. Mɔn'ε tak é Yezu,

mot Zeeb nagomal pak bot ε zegwye ɔ. Ye é mən'e tak é kwaapek mena é epée e Zeeb di ezye ε.

2 Bɔn nyεεg, biyɔ bɛmet nε gu enyɔɔpe náá, bis nabe é ààzye pε yebɔ yii gwyε. **2** Bi nε baagu náá, é gheɲ sok, bis naaleeaa nε etiigaa pε kɔ ghaada Filip. Tin, Zeeb naadjε bis mεghaaz mε egoola bin Mbεε Bhaadal tɔ boo tuub bis nadi eswak nε ye ε. **3** Etεε náá, mεlyo mε bis di elyo bin ε, ye tok esuwa-esuwa etsal. Ye tok etεε náá, bis naazewo ze. Tin, bis ààsaɲ ekɔɔ mot. **4** Tin, bis zolii é dáa Zeeb di ekwyel ε. Etεε náá, nyε eebee náá, nyε é nε εbwaalel nε nes, nyε bookyeed bis, bis kεgoola Mbεε Bhaadal. É di'enek, bis ààsaa náá, bot ε bɔs myaala nε nes, bi saɲ é náá, Zeeb myaala nε nes, nyεy mot di egu esiiza e elyem bis ɔ. **5** Biyɔ bɛmet nε gu enyɔɔpe náá, bis ààlii wak étεp ekɔp ε bot, tin, ekwosak ε les nabe é ààbε étεp bis needi tɔ dɔɔb epata kɔ elo bin. Zeeb é tyaases yisɔ. **6** Bis nabe é ààsaa náá, bot djε bis duu, ye nakoozodi biyɔ nεghu bεdhiiti bot. **7** Tin, dáa ye di náá, bis é bot ε lwoma ε Klisto ε, bis nabe é nε ghwyil εnεεg bin si mεtiɲ mes. É di'enek, é sok bot nadika é, bis nadi é nε mεsila nε nen dáa moma di ekwyεεg bɔn bε ε. **8** Deenek, bis nabe é, bis moo nε kwyel nε nen dhaa tyε. Kwyel tak naasa náá, bis nàzosik kɔ εdjε bin Mbεε Bhaadal Zeeb. Tin, ye nabe é bis naakwyel εdjε bin, dɔɔ nε tsik'es. Ye nabe é, bi moo nε boo metarɲ é mis mes. **9** Bɔn nyεεg bi epetaala nε mezuk mes nε etuɲ bis. Tin, bis nadi é tɔ mεsa mwos nε pum ekaab náá, bis ezekedi nε nen boo εbεp, ye ε deenek ε bis di egoola bin Mbεε Bhaadal Zeeb. **10** Biyɔ é di betyaases bis, dɔɔ nε Zeeb pε é tyaases yis náá, bis nabe é bis naake

tɔ epiki, tɔ edee, ààlyoaa djin é mis me biyɔ bot ε zedum
 koŋ ne Zeeb ɔ. Tin, ye tok ne mot aazyε zemwana ne nen
 dum ne mefulu mes. **11** Bi ne baagu náá, bis nadi ne nen
 ε dáa seeg bon di éteɓ bon be ε. **12** Tin, bis nabe é, bis
 naadje bin meghaaz ne melyo. Bis naawaab ne nen ne
 ghwyil djas náá, bi ke tɔ epiki dáa Zeeb di ekwyel ε. Nyey
 mot di ekwyel náá, bi ni tɔ eyoŋ ε le, éteɓ bi neebela di
 tɔ duma ye ɔ. **13** Bis epebulal bhɔɔ ne Zeeb etee náá, é
 gheŋ bis nagoola bin mbεε Bhaadal ε, bi naagwak ye.
 Tin, bi naamyaal ye dáa mekpa me Zeeb, ààbe dáa mekpa
 me bot ε bɔs. Deenek, ne tseetse ye é mekpa me Zeeb,
 ye é di esa mesa tɔ len, biyɔ bot ε zedum koŋ ne Zeeb ɔ.
14 Bon nyεεg bam, bi eebaŋa ezeεga mendjaala Zeeb di
 pe kyee dik Yude ε, bot ε di tɔ egwakel ne Yezu Klisto
 ɔ. Bi naazuk éteɓ bot ε kyee dik'en, ye é dhatyee bot ε
 ezeεga mendjaala menek zezuk éteɓ bot ε mbyak eYuda
 ε. **15** Be naagó Gheŋ Yezu ne bengooel-mekpa Zeeb, bɔɔ é
 di ewa mena tɔ tsik mezuk. Deenek, Zeeb ààmyaala ne
 nɔɔ, be moo é bot ε bhyen ε bot ε bɔs djas. **16** Deenek,
 be epekwyel elu bis náá, bis nàgoola bot ε di ààbe bot ε
 mbyak eYuda ɔ, Mbεε Bhaadal di ne ghwyil etsik be ɔ. É
 di'enek, be é kuku ebil ε mesyem kɔ mesyem mɔɔ be di
 ezezyε ne esesa sok ε. Tin, ebuk ε Zeeb moo é kɔ lɔɔ. **17**
 Bon nyεεg, ye kabe bisɔ ɔ, bis beka ne nen ε edi ba mɔn
 ewala batsa, mena bekaka é edi, tin, menaka é edi wat tɔ
 sisim. Bis é ne boo ekwosak náá, mena baabomaka, dum
 ne teɓ tak ε bis di esa meghaaz éteɓ ekum pe yibo. **18**
 Bis epekwyel náá, bis baazyε pe yibo. Deenek, mam Pɔl,
 esok ne esok me nadi é ne gwyes ezye penek, tin, Satan

nadi elu bis. **19** Deenek, ye tok bedhiiti bot, ye é biyo é di ébwaalel ε les ne memyaala mes, bi é koto duu yes ee bis aadiig bet é mis me Gheη Yezu é sok nye aabula ε. **20** Deenek, ne tsæetse biyo é di edje bis duma ne memyaala!

3 Tin, daa ye nadi naá, bis nabe é ààkabe ne ghwyil emaad ε, bis naabee naá, ye goka é bis lik biso bemet ko ghaada Aten. **2** Deenek, ye be é bis eekyeed mon nyæg'es Timote mot bis ne be noo di egyee to mesa me egoola Mbæ Bhaadal ε Klisto o. Nyey é di egoka ε ne edje bin ghwyil ne meghaaz étep edum ε koη ε len ne Zæb. **3** Deenek, mot ngot to len needi ààkwyit to metiiga me be di etiig bis ε. Bi ne gu biyo bemet naá, etep djas ee bis di ebee wak ε, ye é Zæb nye emet ε nadi ekwyel naá, bis boma ne ye. **4** Eghen bis nadi pe yeb ε, ye nabe é bis naaleε bin naá, bis é waatiigaa. Ye é sa bis di boma ne ye ε, bi ne gu ye enyæpe. **5** Daa me nadi ààkabe ne ghwyil emaad ε, ye é étep tak ε me nalwom Timote, nye neezebaηa bis menduk me edum ε koη ε len ne Zæb. Me nadi é ne bwoo naá, Satan ezekewa bin to mebhawal, é di'enek, pe mesa me bis nasa ko esu ε len naagwyε ko toto. **6** Daa ye di naá, Timote ezebula pe daa les ε, nye eebaηa bis tæte Bhaadal dum ne kwyel doo ne edum ε koη ε len ne Zæb. Nye eelæε bis naá, bi ne taala bis ebuepe, ekwosak ε len ε naá, mena baabomaka daa biso pe baadi ekwos ε. **7** É di'enek bon nyæg, to etuη ne mezuk mes djas, edum ε koη ε len ne Zæb naadje bis meghaaz. **8** Nenak, bis ε to memyaala ne tsik etæε naá, bi é ghiη to egwakel ne Gheη. **9** «Ha!» Bis aadi ààbulal bhoo ne Zæb dhaa nyel tin daa, dhi biso ebee mbi memyaala me bi di edje bis é mis me Zæb ε?

10 Mwos ne pum bis ne wa zii é edjaala Zeeb étep mena neebaabomaka. Etee náá, bis neebaadje bin sa bi di ààbe ne ye to edum e koŋ e len ne Zeeb e. **11** Beta náá, Zeeb Seeg'ena nyey emet ne Gheŋ'enaka Yezu dje bis ze me ezye pe yibo! **12** Beta náá, Gheŋ sa náá, kwyel bi di ne ye pak'en, ne kwyel bi di ekwyel bot djas e gheetetó sok. Tin, kwyel tak goka ne edi é dáa kwyel bis di ekwyel bin e. **13** Beta náá, Gheŋ dje bin meghaaz étep bi needi bot e na dee ààbe ne ndje é mis me Zeeb Seeg'enaka, ne é sok Gheŋ'enaka Yezu aazye ne bot be djas e. Amen!

4 Bon nyeeɓ, bis naazelyaal bin dáa bi di egoka ne eke e étep Zeeb neemyaala ne nen e. Tseetsɛ, bi ne sa ye. Nenak, bis epedjaala ne nen ne din e Gheŋ Yezu, baasaka kedhaa ee bi nadi esesa sok e. **2** Tin, bi ne gu mɛlyo me bis zedje bin dum ne Gheŋ Yezu e enyɔɔpe. **3** Gwakeka ekwosak e Zeeb: Bi goka é ne edi bot e na dee, sa bi ààdi to membyam. **4** Deenek, mot ne mot gu ebaal e nyel'e to é dee ne duu djas. **5** Sa wo ààbet náá, embee mekwosak dhaa wo ghwyil, dáa bot e di ààdi bot e mbyak eYuda ɔ, bot e di ààgu Zeeb ɔ. **6** Tin, to etep bak, sa mot ààsa mɔn nyeeɓ ebiyo, neghu ekɔɔ nyɛ. Ye nabe é bis eelɛɛ bin, bis naadul bin mɛlo náá, Gheŋ e waawa bot e di esa membi etep binek ɔ é feŋ. **7** Tin, Zeeb nabe é ààdjóo mena étep mena needika to mezo. Ye nabe é étep mena needika to é dee. **8** Ye é étep tak e, di náá, mot di ebyen mɛlyo mak ɔ, nye ààbyen mot. Tin, nye byen é Zeeb mot di edje bin Sisim na Dee ɔ. **9** É di'enek, bi tok ne gwyɛs náá, be kwyal bin mekana ko esu e kwyel pak'en. Etee náá, Zeeb naalyaal bin dáa bi di egoka ne ekwyela pak'en e. **10** Kwyel tak e, bi

di etel ne bɔn nyɛɛg bin djas di tɔ Masedwan ɔ. Tin, bɔn nyɛɛg bis, bis epedje bin mɛghaaz ɛtɛp bi neebaasa dhaa ee bi nadi esesa sok ɛ. **11** Tin, saaka nɔ́á, bi di tɔ egwyem, waka lyem tɔ ɛtɛp bin ɛmet, saka mɛsa ne ne mɛmbɔ men ɛmet, dɔ́a bis naloolyo bin ɛ. **12** É di'enek, mɛfulu men é mis mɛ bot di ààdum kɔŋ ne Zɛɛb ɔ, ye waasa nɔ́á, bɛ dje bin duu. Tin, bi aanàdi ɛbɛp ɛtɛp dhiiti mot. **13** Bɔn nyɛɛg, ɛkwosak ɛ les é nɔ́á, bi gu ɛtsɛɛtɛ kɔ ɛsu ɛ bot ɛ nazegwye ɔ, ɛtɛɛ nɔ́á, bi needi ààdi ne mɛnwyaad tɔ lyem dɔ́a bɛdhiiti bot, bot ɛ di ààdi ne ɛbwaalel ɔ. **14** Bis ne ɛmyaal nɔ́á Yezu naagwye gom bhis ɛsyee. Tin, bis nabaamyaal nɔ́á, kɔ lo ɛ Yezu, Zɛɛb ɛ waagomal bot djas nagwye bɔɔ edum kɔŋ ne Yezu ɔ. **15** Beeka sa bis di elyo bin dum ne mɛkpa ɛ Ghɛŋ ɛ. Ye tok nɔ́á, bot aalik ne tsik kɔ bɔs é ghɛŋ Ghɛŋ aazyɛ ɔ aapaaleebyet tɔ tɔ gwoo, ɛsok ne bot ɛ nazegwye ɔ. **16** É di'enek, bot waagwak boo tsim ekomande, gwood boo kukuma efofop, zɛnɔ́ bham tɔŋ ɛ Zɛɛb. Tin, Ghɛŋ nye ɛmet aasul tɔ gwoo. Deenek, bot ɛ nazegwye bɔɔ edum ɛ kɔŋ ne Klisto ɔ, bɔɔ é aapaadi bot ɛ mɛkɛn é ɛgom. **17** Bhii tak, bot aadi ne tsik kɔ bɔs dwoo lɛɛg ɔ, bɛ waabyet sama ne bot é nazegom bhis ɛsyee ɔ tɔ tɔ gwoo, tɔ eguud pɛ ɛko ɛtɛp ɛkɛboma ne Ghɛŋ. É di'enek, mena aakadika é kɔm-kɔm sama ne Ghɛŋ. **18** Djeelka mɛghaaz pak'en ne mɛkpa mak.

5 Bɔn nyɛɛg, bi tok ne gwyɛs nɔ́á, bɛ kwyal mɛkana kɔ ɛsu ɛtɛp bak ɛtɛp bi neegu ɛwala ne dwoo ɛtɛp bak djas aasael ɛ. **2** Etɛɛ nɔ́á, biyɔ bɛmet ne gu ɛnyɔɛpe nɔ́á, dwoo Ghɛŋ aabula ɛ, ye aadi é zaka. Tin, nye aazyɛ é é pum dɔ́a mot djii. **3** Eghɛŋ bot aakeke nɔ́á: «Bis é ɛnyɔɛpe, bis é

to egwyem ε» É di'enek é, mezuk aatuula kɔ lɔɔ zaka,
 dɔ́a moma di egwak ebɛl ε. Tin, mot ngɔt aanàkwaadi
 kiid e mezuk menek. **4** Deenek, biyɔ bɔn nyɛɛg, bi tok to
 ghooghom etɛɛ náá, dwoɔ tak neetuula bin zaka dɔ́a mot
 djii di etuula to ndjarɛ ε. **5** Nɛ tsɛɛtɛ biyɔ djas é bot ε
 gwyɛ, bot ε mwos. Tin, mena tokeka bot ε pum, ààbɛ bot
 ε ghooghom. **6** Tin, sa mena ààdjaakasi dɔ́a bɛdhiiti bot,
 mena goka é nɛ edi é ndjem, nɛ edi ε bot ε di edil elyem ɔ.
7 Bot é di edja gɔ ɔ, bɛ dyeebadja gɔ ε é pum. Bot di edɛ
 mɛnyok ɔ, bɛ dyeebadi nɛ elangi tak ε é pum. **8** Yɛ kabɛ
 menabɛlka bot ε mwos ɔ, mena gokaka é nɛ edi bot ε edil
 ε lyem. Djhoonɔɔka edum ε kɔɛ nɛ Zɛɛb, nɛ kwyɛl dɔ́a
 ghun, da ɛbwaalel ε tsik edi dɔ́a kɔto dɛɛb ε. **9** Deenek,
 Zɛɛb nabɛ é ààdjóo mena éɛp nyɛ neepɛɛ mena, tin, ye
 nabɛ é éɛp mena needika nɛ tsik nɛ din ε Ghɛɛɛ'enaka
 Yezu Klisto. **10** Klisto nagwyɛ é kɔ esu elena, éɛp mena
 needika nɛ tsik sama nɛ nɛ ye nakoozodi náá, menaka
 é ndjem, nɛghu menaka é é gó. **11** Djɛelka mɛghaaz nɛ
 lyoel pak'en to edum ε kɔɛ nɛ Zɛɛb dɔ́a bi di boozeyɛ
 nɛ esesa sok ε. **12** Bɔn nyɛɛg, bis waab nɛ nen náá, bi
 duwal bot ε di esa mɛsa pak'en ɔ, bot ε Ghɛɛɛ nalwom bɛ
 náá, bɛ djɛɛd bin nɛ edul ε bin mɛlɔ ɔ. **13** Tin, lyaalka
 bɛ náá, bi nɛ looba nɛ nɔɔ, bi é nɛ kwyɛl nɛ nɔɔ dhaa
 tyɛ éɛp mɛsa mɛ bɛ di esa ε. Dika to egwyem pak'en.
14 Bɔn nyɛɛg, bis ɛpedjɛ bin mɛghaaz náá: Dulka elɛɛ
 bot mɛlɔ, djɛka bot ε di nɛ bwoo ɔ, mɛghaaz, kwyɛɛka
 bɛtsakbɛl ε bot, dika nɛ ɛmaad ε lyem nɛ bot djas. **15** Bi
 ɛkobaka, sa mot ààbulal ɛbiyo nɛ ɛbiyo. Tin, gheesaaka
 enɛm esa pak'en dɔɔ nɛ bot djas. **16** Dika mɛlu djas to

memyaala. **17** Djaalaka ngwyis, **18** bulalka bhoo ne Zeeb é etep djas, yenek é ekwosak e Zeeb dum ne biyo bot e di to egwakel ne Yezu Klisto o. **19** Sa bi ààlu Sisim na Dee náá, nye sa mesa me. **20** Sa bi ààdyamal mekpa me bengoollel e mekpa e Zeeb. **21** Tin, saska etep djas, da bi ebaal sa di nyo e. **22** Tsetaka ne membi me esa djas di ebiyo e. **23** Beta náá, Zeeb nyey emet mot di esuk egwyem o, sa náá, bi di to edee nyel djas. Deenek, nye baal esisim ben, Sisim Zeeb di to len e, doo ne menyel men, étep bi needi ààbe ne ndje dwoo Gheɲ'enaka Yezu Klisto aabula e. **24** Mot nadjoo bin o, nye aasa náá etep binek djas sael etee náá, nye é sosoob. **25** Bon nyeeɲ, djaalaka pe étep'es. **26** Bon nyeeɲ, swoska bon nyeeɲ bin ne mebeedela dáa be tete bon nyeeɲ. **27** Deenek, me epedjaala ne nen ne din e Gheɲ náá, bi laa mekana mak é mis me bon nyeeɲ bin djas to edum e koɲ ne Zeeb. **28** Betka náá, enem ne embee e Gheɲ'enaka Yezu Klisto di ne nen.

Tesalonik yii Bɔɔba

1 Ye é mam Pól, zenɔɔ Silas ne Timote, bis kwyal mekana mak étep bot ε zεεga mendjaala ghaada Tesalonik, bot ε di edum koɲ ne Zεeb Σεεg'enaka ne Gheɲ Yezu Klisto ɔ: **2** Beta náá, Zεeb Σεεg'enaka ne Gheɲ Yezu Klisto sa bin enem ne embεε ne εdje bin egwyem! **3** Bɔn nyεεg bam, bis goka é ne εbulal bhɔɔ ne Zεeb melu djas kɔ εsu ε len. Ye goka é náá, bis sesa ye, etεε náá, bis εpebee εdum ε koɲ ε len ne Zεeb εpetó sok, dɔɔ ne kwyel bi di ne ye pak'en εpebyet melu djas. **4** Dum ne tep tak ε, bis di elii tep'en ne meɓun djas tɔ ezeεga mendjaala, etεε náá, bi εpesa zii tɔ εdum ε koɲ ε len ne Zεeb, ye nakoozodi metiiga ne mezuk me bi di eboma ne ye ε. **5** Tin, mezuk menek epelyaal náá, Zεeb ne pée bot tɔ epiki. Mezuk menek ε waasa náá, bi di bot ε di egoka ne eni tɔ eyoɲ ε Zεeb ɔ bi di ezuk étep tak ε. **6** Ne tseetse, ye é enyɔεpe é mis me Zεeb ne εbulal mezuk ne bot ε di ezuk bin ɔ, **7** ne εdje mɛwala ne biyɔ bot é di ezuk ɔ, dɔɔ ne bisɔ pe. Tin, etεp binek aasael ε é sok Gheɲ Yezu aatuula pe tɔ gwoo ne efofop be e meɓwala ε. **8** Tin, Gheɲ é waatuula tɔ boo ngel du, étep ezewa bot é di ebyen εgu ε Zεeb ne bot di ààlooba ne Mbεε Bhaadal ε Gheɲ'enaka Yezu ɔ é feɲ. **9** Tin, feɲ yɔɔɔ aadi é esyee na kɔm-kɔm, étep be needi etsetape ne Gheɲ, etsetape ne duma ye, etsetape ne meɓwala me. (aiōnios g166) **10** Etep binek aasael é dwoo Gheɲ aazyε ε. Bot ε edεε djas ε waaduwal nye, bot ε di edum koɲ ne ne ɔ waamyaala ne ne. Deenek, bi aadi é tɔ lɔɔg bot ε tak, etεε náá, bi naadum koɲ ne Mbεε Bhaadal bis nagoola bin ε. **11** Ye é etεp tak ε bis di ààkat εdjaala Zεeb kɔ εsu ε len. Bis εpedjaala ne

Zeeb'is náá, nye sa náá, bi kedaa nye nadjóo bin ε. Tin, bis epewaab náá, ne ghwyil mebwala me, nye kwyee bin étep bi neesa enem esa ee bi di ekwos esa ε, nye sa náá, edum ε kor ε len ne Zeeb nyen to mesa men djas bi di esa é. **12** Deenek, din ε Gheη'enaka Yezu é waabela duu ko esu ε len, nyey pe é waadje bin duu. Yenek djas é, ekee enem ne embee e Zeeb'is ne yii Gheη Yezu Klisto.

2 Bon nyeeγ, Gheη'enaka Yezu Klisto moo aabula, tin, bot aadi é sama ne ne. É di'enek, me epewaab ne nen náá: **2** mot ezeke ne nen náá, elu ε ezye ε Gheη eezekum o, sa ye ààzem bin elo, sa mot ààbhem bin. Sa mot ààmyaal be, ye nakoozodi náá, be lee bin é náá, ye é mekpa me dus pe daa Zeeb neghu pe daa les ε. **3** Sa bi ààbet náá, mot ko bin ne dhiiti mbi mekoη. Etee náá, elu ε tak aanàtuula esok ne ewala bot aabyen Zeeb ε kum, ye aanàkwaatuula esok ne Mot-mesyem, mot nawaa é feη o kum. **4** Ye é nyey é aapabyen esa ee bot di eduwal ne ebee náá ye é Dee ε. Tin, nye aabatakeni to Ndjaa-ebuwa Zeeb étep ekedisi, é di'enek, nye aasa tyee náá, nyey é di Zeeb. **5** Bi eedjisa náá, me naalee bin etep binek é sok me nadi pe daa len ε? **6** Nenak yak bi ne gu sa di ela mbee mot'enok ze náá, nye nàzye ε. Nye aazotuula é é ewala Zeeb nazokoobal ε. **7** Tin, ghwyil mebwala me Mbee mot'enok di esael to so ε, ye epesa mesa me. Egeη sa di emet nye aadi ààkabe tak ε, nye aakasa embee mesa me ε popoopwon. **8** Deenek, Mbee mot yenok aanyen da Gheη Yezu egó nye ne mengwyil me nuub'ε, nye waasaab nye ne mekas me etuula ε le. **9** Mbee mot yenok aatuula é ne mebwala me Satan. Nye aasa bete ne membi me endem mebwala ne

esa ee edjoka yii etsal. **10** Nye aasa membi me esa djas di biyo e, étep ekoo bot e di ewo ze o. Tin, be waagwe etee náá, be nabe é ààmyaal kwyel etssetse nawaatsik be e. **11** Ye é étep tak e Zeeb di edhis be ghwyil ewo, étep be neemyaal etep mekoŋ. **12** Deenek, bot djas di ààdum koŋ ne etssetse e Zeeb o, da be é di emyaala to esa ebiyo o, be waapéeaa. **13** Bon nyeg, ye kabe biso o, bis goka é ne ebulal bhoo ne Zeeb melu djas ko esu e len, biyo bot e Gheŋ di ekwyel o. Etee náá, Zeeb nasée bin bot e meken étep bi neebela tsik ko esu e Sisim na Dee. Sisim tak é di esa náá, bi di ne tsik na Dee dum ne edum e koŋ e len ne etssetse e Zeeb. **14** Zeeb nadjoo bin étep tak e ne Mbee Bhaadal ee bis nagoola bin e. Tin, nye nakwyel é náá, bi bela di to duma Gheŋ'enaka Yezu Klisto. **15** Deenek, bon nyeg, pyetka, baalka melyo me bis nalyo bin ne mekpa me enuub bis e, ne yii bis nakwyal-kwyalak e. **16** Betka náá, Gheŋ'enaka Yezu Klisto nyey emet be ne Zeeb Seeŋ'ena mot nakwyel mena o, nyey mot nadjé mena meghaaz me na kom-kom ne tete ebwaalel to enem ne embée o, (aiōnios g166) **17** lwoodal ebhum elyem bin ne meghaaz, nye dje bin ghwyil esa esa e menyō to mefulu men, ne to mekpa me bi di eloo e.

3 Deenek, bon nyeg, djaalaka etep'es, etee náá, mekpa e Gheŋ needjala del, ye neebela duu é daa ye nabela pe daa len e. **2** Tin, baadjaalaka Zeeb étep nye neepék bis é membō me bembee bot, bot e ebiyo. Etee náá, ye tok bot djas di edum e koŋ ne Zeeb. **3** Tin, Gheŋ é sosoob. Nye waadje bin ghwyil, nye aabaal bin sok bhwoob Mbee mot. **4** Bis epemyaal ne lyem wat é mis me Gheŋ ko esu e len

náá, bi epeša sa bis nalee bin ε, deenek, bi é waatetó ne
 esa ye. **5** Beta náá, Gheη djeed ebhum elyem bin tó kwyl
 ε Zeēb ne tó zii ε Klisto. **6** Bōn nyeeγ, bis epewaab ne
 nen ne din ε Gheη'enaka Yezu Klisto náá, bi di etsetaepe
 ne betyak-bel ε ekeletye, bot é di ààke tó melyo me bis
 nagoola bin ε. **7** Bi ne gu biyó bemet dáa bi di egoka ne
 edu mefulu mes ε. Etee náá, bis nabe é ààdi betyak-bel ε
 bot é gheη bis nadi pe yebo ε. **8** Bis nabe é ààwaab mot sa
 dek. Deenek, bis nadi ezuk tó esa mesa mwos ne pum ye
 nakoozodi náá menyel eezetyak bis, étep ekaab náá, bis
 ezekedi ebep étep'en. **9** Ye tok náá, bis nasa deenek ε, etee
 náá, bis nabe é ààgoka ne ebela ekee ε len. Tin, bis nasa
 deenek ε etee náá, bis needi ndem bi di egoka ne ebaηa ε.
10 Deenek, é gheη bis nadi pe daa len ε, bis naalee bin náá:
 «Mot di ààkwyl esa mesa o, nye ààgoka ne ede edee.»
11 É di'enek, bis epegwak náá, bedhiiti bot pak'en moo
 é betyak-bel, be ààkwyl esa mesa, tin mesa mōó é ewa
 nuub tó etep bešo bōo. **12** Ne mbi bot binok, bis epedul be
 melo, bis epelee ne nōo ne din ε Gheη Yezu Klisto náá, be
 goka é ne esa mesa melu djas étep be neebela sa dek. **13**
 Ye kabe biyó o bōn nyeeγ, nàkatka esesa enem esa. **14** Ye
 é be náá, mot ààpalooba ne metiη me bis di ekwyl tó
 mekana mak o, ye goka é náá, nye guaa. É di'enek, sa
 bi ààbaadi sama ne ne étep nye neebela syen. **15** Tin, sa
 bi àànōo nye dáa mot mebhuka men, djeka nye melyo
 dáa mōn ε nyeeγ'en. **16** Beta náá Gheη, mot di esuk ε
 egwyem o, nye emet gheedjedje bin egwyem é mewala
 djas, membi djas. Beta náá, Gheη di sama ne biyó djas. **17**
 Ye é ne membo mam me emet, mam Pōl é kadi ekwyl bin

mekpa me meswosel mak. Ye é deenek é me dyeebaduu
djin to bemekana mam. Yak é ekwyla bam **18** Beta náá,
enem ne embee e Gheɣ'enaka Yezu Klisto di ne biyo djas.

Timote yii Meken

1 Ye é mam Pól, mot-lwoma ε Yezu Klisto tó ekwosak ε Zεεb metsik-bot yenaka, ne tó ekwosak ε Yezu Klisto εbwaalel elenaka. **2** Me kwyal é woy Timote tete mən'am tó edum ε koη ne Zεεb mekana mak. Beta náá, enem ne embεε ne lyem ghon, zenoo egwyem di edus pe daa Zεεb seeg ne pe daa Yezu Klisto, Gheη'enaka ε di ne no. **3** Dáa me nadjε wó meghaaz, e sok me nadi etó pe kyee dik Masedwan ε, me epebaabaal náá: dia tó ghaada Efεεz etεε náá, penek ε ne bot ε di elyo bot embee melyo o. E di'enek, ye goka é wó bhem be, be kat. **4** Lεεa be náá, be bet esesa esuasua ne elay ε ekoko mebyel e bεpaa di ààsi ε. Etεε náá, ye é epewaaz bot ne edjóo ε mεwó, tin, ekaada etεp binek ààsa náá, mot sa mesa me Zεεb di enyen tó edum ε koη ne Zεεb ε. **5** Tin, esuk ε bemelyo mak djas é étεp bot neekwyela pak'oo ne lyem seη ε, ne tete esimza, ne edum ε koη ne Zεεb di ààbe ne medhyaaz pe εko bhimis pe si ε. **6** Bedhiiti embee belyoel binok naazekat esa e tete etεp binek. Tin, be lii ε etεp mbes di ààbe ne lo ne meko o. **7** Deenek, be epekwyel elyaal ε bot ε náá, be betete belyoel etsi e Zεεb. Tin, boo bemet ààgu sa be elεε ε, ne sa be di elyo bot ε. **8** Mena ne guka náá, etsi e Zεεb ne nyó. Ye nyó ε, mena dika eke dáa ye di elεε ε. **9** Tin, ye nyó ε bot ε guka náá, etsi nadjεaa ε étεp bot ε di ààbe bot ε epiki o. Etsi nadjεaa ε étεp bot ε di esa εbiyo o, bot ε elyel ε lo, bot ε mbee lyem, bot ε di egó besεeg boo o, bot edi gó benyεεg boo o, bot ε mesyem, be é di ààkaab Zεεb o, ààkaab esa e Dεε o, bot ε di egó bot o, **10** bot ε mezo, botom ε di seεga goη ne besó boo

botom ɔ, bot ε di ebɔmsa ekwom e bot ɔ, bot ε etsal, bot ε
 di esu elɛɲ etsal ɔ, ààbe-beak éteɖ bot ε di esa beɖhiiti
 esa di àànɔɲel nɛ mbɛɛ mɛlyo mɛ Zɛɛb. **11** Gwaka sa di
 enyɔɛpe dum nɛ Mbɛɛ Bhaadal ε Zɛɛb di nɛ duma ε. Tin,
 ye é Bhaadal tak ε Zɛɛb naalwom mɛ náá, mɛ goola ε. **12**
 Mɛ epedje bhɔɔ nɛ mot nadjɛ mɛ ghwyil ɔ, Yezu Klisto
 Gheɲ'enaka. Mɛ epedje nyɛ bhɔɔ etɛɛ náá, nyɛ eetɔ́ mɛ,
 nɛ ɛwa ɛbwaalel ε lɛ tɔ lam, nɛ ɛnɔɔ mɛ mot-mesa mɛ.
13 Eghɛɲ sok, mɛ nadi elee nyɛ, mɛ nadi etiig nyɛ, mɛ
 nadi é tɔ embee. Tin, Klisto eegek mɛ ghonɲ. Mɛ nabe é
 ààgu sa mɛ nadi esa ε, etɛɛ náá mɛ nabe é ààdum kɔɲ nɛ
 nɛ. **14** Tin, enɛm nɛ embɛɛ Gheɲ'enaka nadyeebabu kɔ
 lam. Nyɛ eesa náá, mɛ di nɛ ɛdum ε kɔɲ nɛ nɛ, mɛ di nɛ
 ghwyil ɛkwyɛl ε bot kɔ esu ε ɛgwakel ε lam nɛ Yezu Klisto
 ε. **15** Gwakeka mɛkpa mɛ etsɛɛtsɛ ee bot djas di egoka
 nɛ ɛwa ɛbwaalel ε, ye goka é mot djas myaal yɛ: Yezu
 Klisto nazye kɔ bɔs'ak ε éteɖ etsik bot ε mesyem. Mɛ é
 mot mɛken tɔ lɔɔ. **16** Tin, nyɛ naagek mɛ ghonɲ, etɛɛ náá,
 Yezu Klisto neelyaal boo lyem gonɲ'e di ààbe nɛ ɛsik nɛ
 mam mot di na ghaa mesyem ɔ. Nyɛ nasa deenek ε, éteɖ
 bot ε aaboodum kɔɲ nɛ nɛ ɔ, neebela tsik na kɔm-kɔm.
 (aiōnios g166) **17** Ye goka é náá, bot djas duwal Zɛɛb, nɛ dje
 nyɛ duma na kɔm-kɔm. Nyɛy é mɛkoozi mɛ di ààbe nɛ
 ɛsik ɔ, nyɛ ààgwyɛ, mot di ààbeaa ɔ, ye é nyɛy é di tɛtɛ
 Zɛɛb na kɔm-kɔm! Amen! (aiōn g165) **18** Gwaka sa mɛ di
 elɛɛ wɔ ε, Timote mɔn'am, yenek ε mɛlyo mɛ mɛ dje wɔ
 ε. Dáa bengooel ε mɛkpa ε Zɛɛb naloolɛɛ kɔ esu ε lɔ ε.
 Wɔ taala mɛkpa menek ɔɔ, wɔ waabela ghwyil, tin ε wɔ
 aakaduu tɛtɛ tuub. **19** Ye esa deenek, wɔ goka é nɛ epyet

tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb nɛ mbɛɛ lyem. Bɛdhiiti bot moo ɛ ààkabe nɛ mbɛɛ lyem, deenek, bɛ eezekwyital ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb. **20** Tɔ lɔag'ɔɔ, ye nabe ɛ nɛ Yimɛnɛ bɛ nɛ Alekzandɛɛ bot ɛ mɛ naka bɛ e mɛmbɔ mɛ Satan ɛtɛp, bɛ needjek ɛkat ɛlee ɛ Zɛɛb.

2 Gwakeka sa mɛkɛn mɛ di ebesal bin náá bi sa ɛ: djaalaka ɛlɛɛ ɛtɛp bi di nɛ ye ɛ, ɛlɛka bin, ɛdʒɛ bhɔɔ nɛ Zɛɛb dum nɛ bot dʒas. **2** Tin, djaalaka Zɛɛb ɛtɛp bɛmɛkoozi dʒas, zɛnɔɔ bot dʒas di edi ekukuma ɔ ɛtɛp bot needi tɔ tɛtɛ tsik di egoka nɛ duu ɛ, nɛ egwyem, tɔ tɛtɛ kwyɛl nɛ duu dʒas nɛ Zɛɛb. **3** Beɛa sa di ɛnyɔɛpɛ e mis ɛ Zɛɛb, mɛtsik-bot menaka. **4** E di'enek, Zɛɛb kwyɛl ɛ náá, bot dʒas bela tsik ɛtɛɛ náá bɛ neegu ɛtsɛɛtɛɛ. **5** Tɛtɛ Zɛɛb ɛ ngɔt, nɛ mot ngɔt di eduula pak bot ɛ bɔs nɛ Zɛɛb ɔ, mot tak ɛ Yezu Klisto. **6** Nyɛy ɛ nadʒɛ tsik ɛmet, tɛɛŋa ɛtɛp ɛpɛk bot dʒas. Yenɛk ɛ mɛkpa mɛ ɛtsɛɛtɛɛ kwadjɛaa e ɛwala nalɛɛaa ɛ. **7** Tsɛɛtɛɛ, mɛ ààpakɔɔ bin, Zɛɛb naadjɛ mɛ di edi mot-lwoma nɛ goolel ɛ mɛkpa mɛ. Nyɛ nasa deenek ɛ ɛtɛp mɛ neelyo bot ɛ di ààbɛ bot ɛ mbyak eYuda ɔ, tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ nɛ nɛ ɛtsɛɛtɛɛ. **8** Mɛ kwyɛl ɛ náá, botom dʒas di ɛkɛ tɔ epiki ɔ, bɛ ghɛɛ mɛmbɔ mɔɔ pɛ ɛko e sok bɛ di edjaala Zɛɛb ɛ. E sok bɛ di sa esonok binek ɛ, sa bɛ ààdi nɛ ɛbuk tɔ lyem, ààdi bot ɛ mɛwɔ. **9** Tyee wat nɛ boa, mɛ kwyɛl ɛ náá, boa di nɛ tɛtɛ bhet. Bɛ di nɛ tɛtɛ ekaad di egoka ɛ náá bot bee ɛ, sa bɛ ààdi nɛ mbee epyeeda lo mbɛs di epyeeda ɛtɛp ɛtɛla nyɛl ɛ. Sa bɛ ààkɔmsa mɛnyɛl nɛ mɛsum mɛ lɔaad, nɛ bɛmɛvunga nɛ mɛsum nɛghu ekaad di nɛ metɔŋ ɛlyɛɛpɛ ɛ. **10** Tin, bɛ goka ɛ nɛ ɛlyaal ɛ ɛnɛm bɔɔ ɛ tɔ mbɛɛ mɛsa mɔɔ, dáa bɛtɛtɛ boa di eduwal Zɛɛb ɛ.

11 E ewala melyo di elyoaa ε, boa goka é ne edi ε gwyem egwak melyo to mesila djas. **12** Me ààpadje ze náá, moma dje melyo neghu ekok ko motom. Moma goka é ne edi «gwyeeema», é gheɲ nye di egwak melyo ε. **13** Eteε náá, Zeeb naleekus ε Adam motom, bhii tak Eve moma. **14** Tin, ye tok Adam nakɔɔaa, ye é moma. Moma ε nakɔɔaa, bhii tak nye naazekwye ndje e mis ε Zeeb. **15** Tin, moma aazobela tsik ε, e sok nye aabya ε, moma tak ε di eke to edum ε koɲ ne Zeeb ɔɔ, ne kwyeɭ, to epiki, ààbe ne eghεεa nyel ɔ.

3 Beeka mekpa me etsεetse ee bot djas di egoka ne ewa ebwaalel ε. Ye é be náá mot epekwyel edi paa to zεεga ndjaa mendjaala ɔɔ, nye kwyeɭ tin ε esa mbeε mesa. **2** Ye goka é náá, paa zεεga ndjaa mendjaala di mot epiki, nye di ngom moma ngot, nye di mot edil ε nyel, sa nye ààdi mot edheka ε lyem, nye di mot mbeε mefulu, nye di mot di emyaal náá bedjoɲ sulal pe ye ɔ, nye é di mot di edje boɔ beɔ melyo ɔ. **3** Sa nye ààdi mot elangi, naghaa etuub, nye goka é ne edi mot metela, ààdi mot mewo neghu mot di ekwyel epata dhaa tye ɔ. **4** Tin, nye goka é ne djeed bot ε mebyel me enyɔpe, boɔ be goka é ne elooba ne ne εbuepe. **5** Bela náá, mot ε di ààgu edjeed bil'e met enyɔpe ɔ, «haa» nye aakadjεed zεεga ndjaa mendjaala ε Zeeb dáa? **6** Tin, sa ye ààdi mot dinaa, nye aaloo ne edum koɲ ne Zeeb ɔ. Ye àànyo deenek ekaab náá, nye é ezekebela ebet, bhii tak, da nye é bela baka tyee Dim mot mekoɲ nazeBELA ε. **7** Deenek, ye goka é náá, dɔɔ ne bot ε di ààdum koɲ ne Zeeb ɔ dje nye duu, éteɖ be needi ààwyεε nye, tin, nye needi ààkwyt to mebhawal ε Dim mot mekoɲ. **8** Deenek,

ye é tyee wat ne eDhyakεε, be goka é be di bot ε medil. Sa be ààdi bot ε medhyaaz pe eko bhimis pe si, ààdi bot ε elangi, be ààgoka ne edi bot ε di ekwyei ebela epata ààbe náá, be eesa mesa. **9** Tin, be goka é ne ebaal etsεetse edum koη ε lɔɔ ne Zεeb ne lyem seη. **10** Be goka é ne edhaa tɔ mebhawal. Ye kabe náá, be tok ne dhiiti tep di ekɔala ne nɔɔ ɔ, é di'enek, be é ne ghwyil ekasa mesa me eDhyakεε. **11** Tin, boa bɔɔ goka é ne edil ε menyel mɔɔ, sa be ààdi bot ε ebyak ε bot, ààdi bot ε ebeyak, ye goka é be di sosoob e etep djas. **12** Dhyakεε goka é ne edi é ngom moma ngɔt, da nye di mot di djεed bɔɔ be ne bot ε mebyel me enyɔpe ɔ. **13** Deenek, eDhyakεε aadi esa mesa mɔɔ enyɔpe ɔ, bot djas ε waadje be duu. Tin, be waadi ne ghwyil elii ne ebwaalel djas kɔ esu ε edum ε koη ne Zεeb, mot di eseeg mena ne Yezu Klisto ɔ. **14** Me kwyal wɔ etep bak ε ne ebwaalel náá, me moo aazyε zebee wɔ. **15** Tin, me bɔya ɔɔ, wɔ aagu dáa wɔ aagoka ne esa étep edjεed ndjaa Zεeb, di zεega ndjaa mendjaala e Zεeb di ne tsik ε. Ye é zεega tak ε di egwyiη ε di epyet etsεetse. **16** Ye tok ne mot ààbaabyen náá, sa mena zeguka kɔ esu ε edum koη ne Zεeb'ena ε ne bɔk: Klisto nazye kɔ eko ε bɔs ε dáa bot djas di ezye é, ye é Sisim na Dεε ε nalyaal náá, nye é mot epiki, nye naatel efofop nyel, bot naagoola Mbεε Bhaadal pe daa bot ε di ààbe bot ε mbyak eYuda ɔ kɔ esu ε le. Bhii tak, betε ne bot naadum koη ne ne. É di'enek, nye naazεbela duma ε Zεeb tɔ gwoo.

4 Tin, Sisim na Dεε nalex popoopwon ε náá: bot ekum e ewala e mesik ɔɔ, bedhiiti bot ε waakat edum koη ne Zεeb, étep edu esisim mekoη ne edu embee melyo ε Dim

mot mekɔŋ. **2** Deenek, bot ε medjhaaz pe eko, bhimis pe si ne bot ε etsal ε waakɔɔ be. Esimza bot binɔk moo ε engwyεla, dɔa bot ε dinaa be naazedik elyem bɔɔ ε ne gwooz nazete tɔɔbelaa ne megoɔ me du ε. **3** Deenek, mɛlyo me bot binɔk ε nɔa, sa mot aaba, sa mot aade bedhiiti membi me edee. Bela nɔa, Zεeb nadjε edee binek ε etεε nɔa, bot ε zedum koŋ ne Zεeb ɔ, bot ε di egu etseetse ɔ de ye, ne eghaapeε Zεeb. **4** Tin, esa ee Zεeb nakus ε djas ye ε enyɔpe, ye tok ne sa wat aamwasaa tɔ tak. Ye goka ε nɔa, bot djε nye bhɔɔ dum ne esa binek. **5** Etεε nɔa, mekpa me Zεeb ne mendjaala ε di esa nɔa, esa binek djas di dεε e mis ε Zεeb. **6** Deenek, wɔ djε mɛlyo mak ne bɔn nyoog ɔɔ, wɔ aadi ε mbeε mot-mesa ε Yezu Klisto. Wɔ waalyaal nɔa, ye ε mekpa me edum ε koŋ ne Zεeb ne tεtε mɛlyo ε di edee wɔ. Mɛlyo mak djas, wɔ naabaal ye enyɔpe tɔ lo'ɔ **7** Tin, wɔ goka ε ne emwas esesa ε esua-esua di esaab dek edum koŋ ne Zεeb ε. Deenek, sanja nɔa, wɔ di sosoob ne Zεeb. **8** Guka nɔa, esa ε mεseŋ me di esa nɔa, mot diyal ε, ye ε enyɔpe εtεp nyel. Bela nɔa, edi ε sosoob ne Zεeb ne nyɔ dhaa esonok djas! Etεε nɔa, mos ye epe djε mena ebwaalel, ne ebaakek mena tsik na kɔm-kɔm. **9** Ye ε mbeε me mekpa me etseetse ee bot djas di egoka ne ewa ebwaalel ε, ye goka ε mot djas myaal ye. **10** Ye be nɔa, bot ε epezuk ne ewa zii tɔ mesa ɔɔ, ye ε etεε nɔa, bot naazewa ebwaalel ne Zεeb di ne tsik ɔ. Ye ε nye di Metsik-bot djas, darj-darj ε, bot zedum koŋ ɔ. **11** Yenek ε sa wɔ di egoka ne elyo, ne elyaal ε bot ε. **12** Tin, sa mot aabee wɔ e mis toto, etεε nɔa, wɔ ε ngbaaz. Tin, wɔ goka ε ne edi ε mot bot djas aadu mefulu me ɔ, tɔ mekpa, tɔ

mefulu, tɔ kwyel, tɔ edum koŋ ne Zeeb ne tɔ eDee. **13** Esok ne me ne kum, wa lyem tɔ elaa mekpa me Zeeb e mis me bot djas, dje be meghaaz, lyoa be. **14** Tin, sa wɔ ààpel ekee enem ne embee ee Zeeb nadjɛ wɔ ɛ. Ye é ekee Zeeb elenek ɛ wɔ nabela é gheŋ bengooel ɛ mekpa ɛ Zeeb nalii ɛ, da bepaa ekel wɔ membo ɛ. **15** Tin, wa lyem tɔ etep binek djas, da wɔ wa zii tɔ mesa mɔ. E di'enek, bot djas wabee dɔ́a mesa mɔ di etɔ sok ɛ. **16** Wɔ é kobaka ne nyel'ɔ met, ne mɛlyo mɔ. Wa zii ne ye, wɔ di esa deenek ɔɔ, wɔ aatsik nyel'ɔ ɛ met ne ebaatsik bot di egwak mɛlyo mɔ ɛ.

5 Wɔ di edul tɔa-mot melɔ ɔɔ, sa wɔ ààkabiyo-biyoak, wɔ goka é ne elii ne ne ɛ ekee wɔ lii ɛ ne soog. Ye kabe mengbaaz ɔ, nɔŋa be dɔ́a bɔn nyoog. **2** Deenek, da wɔ nɔɔ betɔa-boa ɛ dɔ́a benyoog. Tin, mesyes dɔ́a bekel bɔ, sa wɔ ààdi ne egeka esyem ne nɔɔ. **3** E di'enek, da wɔ é gheekwyekwyee bekus ɛ boa ee wɔ di egu náá, be tok ne bot ekwyee be ɔ. **4** Ye be náá kus moma ɛ ne bɔn neghu bedha ɔɔ. Ye goka é náá be sa mesa me di elyaal edum ɛ koŋ ɛ lɔɔ ne Zeeb ɛ pe daa bebyael bɔɔ, zenɔɔ bebhaab bɔɔ. Ye deenek ɛ be aabulal enem esa ee be nasa be ɛ. Yenek ɛ sa di enyɔpe e mis ɛ Zeeb ɛ. **5** Tin, kus moma na tseetse dinaa nye é nyey emet ààbe ne mot ekwyee nye ɔ, nye wa ebwaalel ɛ le ne Zeeb. Deenek, nye ààkat edjaala mwos ne pum étɛp ewaab náá, Zeeb kwyee nye. **6** Ye kabe kus di egyee ne ekwosak ɛ lyem'ɛ ɔ, nye moo é nye eezegwyɛ, ye nakoozodi náá, nye ne tsik. **7** Beea sa wɔ di egoka ne elɛɛ ne bekus ɛ boa ɛ, étɛp be needi ààbe ne mbee mefulu ɛ. **8** Ye be náá, mot ààsa enem esa ne bot ɛ mebyel me met ɔ, neghu bot é be ne be nɔɔ di tɔ ndjaa wat ɔɔ. Nye eeswonal

edum ε korj ε le ne Zeeb. E di'enek, nye epesa ebiyo dhaa
 dhaa bot di ààdum korj ne Zeeb ɔ. **9** Ètɛp din ε kus moma
 neekwyalaa tɔ mekana me bekus, ye goka é náá, moma
 tak di ne membu tyee mekam-metɛn ne wat kedhaa. Da
 nye é di náá, nye nazodi ε ne motom ngɔt. **10** Nye di
 moma dinaa bot djas ne gu náá, nye é ne mbee mesa: nye
 naalyo bɔɔ be enyɔɛpe. Ye é moma di emyaal náá bedjorj
 sulal pe ye ɔ, mot di egwyii bot ε zedum korj ne Zeeb ɔ
 meko ɔ, mot ε di ekwyee bot di tɔ edjel ɔ. Deenek, nye di
 mot esa membi me enem sa djas ɔ. **11** Tin, ye kabe mesyes
 me boa di bekus ɔ, sa wɔ ààkwyal min mɔɔ tɔ mekana.
 Etɛɛ náá, é gheɲ gwyee ebaaba aasa be ε, be waalum korj
 ne Klisto. **12** Be sa deenek ɔɔ, be waabela ndje etɛɛ náá, be
 nabe é ààdi sosoob ne sa ee be natuwal myorj ne mesorj
 ne ε ɔ. **13** E di'enek, dáa be moo ààkabe ne sa esa ε, be
 kake ε mendjaa ne mendjaa. Dáa eke mendjaa ne mendjaa
 di ààdjaala ne nɔɔ ε, mesa mɔɔ aakadi é elii etɛp mbes-
 mbes di ààdjoak be. **14** Dum ne tɛp tak ε, mam Pɔl di elɛɛ
 ne mesyes me boa di bekus ɔ náá, be ne ghwyil ebaaba
 yɔbɔ. Be bya bɔn, be sa mesa tɔ mendjaa me meba mɔɔ.
 Me ke deenek ε ekaab náá, mot mebhuka mɔɔ ezekelii
 esonok mbes kɔ esu ε lɔɔ. **15** Me ke deenek ε etɛɛ náá,
 bedhiiti bekus ε boa binɔk eezewo ze, tin, be kadu ε Satan
 mot mekorj. **16** Tin, ye é be náá, moma zedum korj ne
 Zeeb ε ne bekus ε boa tɔ mebyel me ɔɔ, ye goka é nyey
 nye emet kwyyee be. Ye àànyɔ náá, etɛp binek djas zoodi
 kɔ elo bot ε zɛɛga ndjaa mendjaala. Sa deenek, etɛɛ náá,
 bot ε zɛɛga ndjaa mendjaala neekwyee bekus ε boa di
 bɔɔ be met ε. **17** Bɛpaa ε di edjɛɛd zɛɛga ndjaa mendjaala

enyɔɔpe ɔ, be goka é ne ebela duu edi e sok ebá, dan-dan
 ε bot ε di ewa lyem tɔ mesa me mɛlyo, ne bot ε di egoola
 mekpa me Zεeb ɔ. **18** Etεε náá, ekwyla lεε ε náá: «Sa wɔ
 ààdiyal nuub ngɔmbe é gheɲ nyε di esa mesa me ε.» Ne
 náá: «Mot-mesa djas goka é ne ebela efute.» **19** Tin, sa wɔ
 ààmyaal mɛpita me mot ngɔt aazεpit paa ngɔt pε daa lɔ ε.
 Wɔ myaal ε, ye é be é náá, bot ebá neghu bot elɛl ε zεpit
 nyε pε daa lɔ. **20** Ye be bot di esa mesyem ɔɔ, liia ne nɔɔ e
 mis me bot ε djas, etεε náá bεdhiiti bot neegwak bwɔɔ. **21**
 E dwɔɔ elak mos, me εpedjaala ne nɔ e mis ε Zεeb, ne e
 mis me Yezu Klisto zεnɔɔ e mis me efofop náá: wɔ looba
 ne esa djas ee me lεε wɔ ε, sa wɔ ààwa mbek pak bot,
 ààkwyeεg mot ngɔt dhaa ɔɔ. **22** Sa wɔ ààleesuu ekɛl mot
 mɛmbɔ éteɖ edje nyε di mesa tɔ zεεga ndjaa mendjaala.
 Sa wɔ ààni tɔ mesyem me bot. Wɔ goka é wɔ baal nyel'ɔ
 dεε. **23** Sa wɔ ààdede mɛdii ne mɛdii toto, ye nyɔ é wɔ
 dede ba mɛnyok éteɖ mɔ'ɔ, dǎa dinaa ebe ε mɔ tak ne
 dhek wɔ ngwyis ε. **24** Mesyem me bεdhiiti bot nyen ε
 popoopwon, esok ne be ne pεε be. Bela náá, pε daa bak
 bot ye nyen ε bhis be aazεpεε be ε. **25** Tin, tyee wat ne
 enɛm esa bεdhiiti bot ne nyen popoopwon, ye kabε pε
 daa bak bot ɔ, ye ààleenyen.

6 Tin, ekwom e bot goka é ne ebee ekukuma bɔɔ dǎa bot
 ε di egoka ne duu e esonok djas ε. Ye goka é be sa deenek
 etεε náá, din ε Zεeb ne mɛlyo me mena di elyo ε needi
 ààbyaselaa. **2** Tin, ye be náá be é ne ekukuma di edum
 koɲ ne Zεeb ɔɔ, sa be ààbyasal be etεε náá, be ne be nɔɔ ε
 zεεga ndjaa mendjaala me wat. Ye nyɔ ε náá, be sa mesa
 me be di esa pε daa ekukuma bɔɔ enyɔɔpe. Sa deenek etεε

náá, wɔ sa mɛsa ɛ pɛ daa bot ɛ di edum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Ye
 ɛ bot ɛ Zɛɛb di ekwɛl ɔ. Gwaka sa wɔ di egoka nɛ ɛlyo nɛ
 ɛlɛɛ náá bɛ sa ɛ. **3** Bɛdhiiti bot ɛpɛlyo embee mɛlyo mɛ
 sis, di ààgoka nɛ yii Ghɛŋ'ena Yezu Klisto ɔ. Bɛ ààlyo bot
 mɛlyo mɛ di eke lɔɔg wat nɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lena nɛ Zɛɛb
 ɔ. **4** Binɔk bot ɛ, bot ɛghɛɛa nyel, bɛ ààgu sonok, kwyɛl
 mɛwɔ nɛ ɛsuu ɛ mɛso dum nɛ mɛkpa ɛ tɔ lɔɔ ɛ «tɔɔɔ»
 dɔ́a ɛbɛ́. Mɛwu, mɛwɔ, nɛ mɛlee zɛnɔɔ mbee esimza dum
 nɛ bɔn nyɛɛg dus ɛ tin. **5** Bɛ nɛ kwyɛl ɛ ɛsuu ɛ mɛso mɛ
 di ààbɛ nɛ ɛsik pak'ɔɔ. Ye ɛ bot dinaa esimza bɔɔ moo ɛ
 epila dɔ́a endjemet. Egeka bɔɔ ɛ náá, ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb
 ɛ dhiiti mbi mɛpek mɛ ɛbela ekum. **6** Nɛ tɛɛtɛ, ɛdum ɛ
 koŋ nɛ Zɛɛb ɛ boo mɛvu, wɔ di emyaala nɛ sa wɔ di nɛ yɛ
 ɔɔ. **7** Etɛɛ náá, bis nabe ɛ ààzyɛ nɛ dhiiti sonok kɔ ɛko ɛ
 bɔs'ak, yɛ ɛ tyee wat nɛ e sok bot aasik ɛ, bot aanàsik nɛ
 dhiiti sonok. **8** E di'enek, mena ɛ dika nɛ sa dek nɛ ekaad
 ɔɔ, edjaala nɛ nena. **9** Tin, bot ɛ di esaa náá bɛ di nɛ mɛvu
 ɔɔ, bɛ nɛ kwyɛ tɔ mɛbhowal. Bɛ ɛ tɔ laab dum nɛ embee
 mɛkwosak mɛ ewo di esa náá, bot di tɔ mezuk nɛ ewo ɛ
 ze ɛ. **10** Etɛɛ náá, kwyɛl epata ɛ ɛsuk embee etɛp djas,
 bɛdhiiti bot ɛ naakwyɛl esa deenek ɔ, bɛ moo mos ɛ bɛ
 eezewo ze ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb. Tin, bɔɔ bɛmet esaa náá,
 bɛ zuk. **11** Wɔy mot-mɛsa ɛ Zɛɛb, sa wɔ ààsa etɛp binek.
 Saja ɛdi mot epiki, mot ɛgwakel nɛ Zɛɛb, tɔ ɛdum ɛ koŋ
 nɛ Zɛɛb, nɛ kwyɛl, nɛ ɛmaad ɛ lyem zɛnɔɔ etelaa ɛ lyem.
12 Duua tɛtɛ tuub ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb, baala tsik na kɔm-
 kɔm ee Zɛɛb, nadjóo wɔ étɛp tak ɛ. Ye nabe ɛ ɛ ghɛŋ wɔ
 natuud mbee mɛkpa mɛ ɛdum ɛ koŋ ɛ lɔ nɛ Yezu Klisto e
 mis mɛ bot ɛbuɛpɛ ɛ. (aiōnios g166) **13** E mis ɛ Zɛɛb, mot di

dje tsik ne bot djas o, e mis me Yezu Klisto, mot naxe bot mbee mekpa me tak e mis e Poo Pilat o, me lee wo e naa:

14 looba ne metij me wo bela e, sa ye aapulel, baala ye enyoepe kekum dwoo Ghejenaka Yezu Klisto aatuula e.

15 Tin, etuula e Klisto aadi e e ewala zeeb nazekobal e. Nyey e di ko elo ekukuma djas, nyey edi esuk e menyoo, Mekoozi me bemekoozi, Ghejen beghejen. **16** Nye emet e tsik na kom-kom, nye e to mekas me dinaa mot tok ne ghwyil etila pe daa le. Mot ngot ko bos dinaa aapaabee nye, ye tok ne mot ngot nakabee nye sok, mot tok pe ne ghwyil ebee nye. Duu ne mebwala di ne ne kom-kom sii ne kom! Amen! (aiōnios g166) **17** Deenek, leea ne bot e di ne mevu ko eko e bos'ak o naa, sa be aadi bot e eghene nyel. Baalee ne noo naa, sa be aawa ebwaalel e loo to mevu me di aaboya e. Tin, be goka e ne ewa ebwaalel e loo e ne Zeeb mot di edje mena esonok dhaa mebu o, etep mena needika to memyaala e. (aiōn g165) **18** Leea ne noo e naa, be sa enem esa, be goka e ne edi e bot e mevu to enem esa, ne elyem egek boo beso boo ghon, be di bot e egwyena. **19** Be di sa deenek oo, be waaseeg tete mekwom etep melu me di ezye yenek. **20** Woy Timote, baala enyoepe sa nadjea wo e, kyee embree melen di aake sama ne edum kon ne Zeeb e, aasu meso ne elen etsal be di eke naa, ye e etsaetse e. **21** Deenek, bedhiiti bot e naadu embree melo ne elen etsal binek o, be moo e be eezewo ze to edum e kon e loo ne Zeeb. Tin, beta naa, enem ne embree e Zeeb di ne no.

Timote yii Bɔɔba

1 Ye é mam, Pɔl mot-lwoma ε Yezu Klisto tɔ ékwosak ε Zεεb, mε é wak ε éteɓ egoola bin tsik. Ye é tsik Zεεb edje mena kɔ esu egwakel ε lena nε Yezu Klisto. **2** Mε kwyal mekana mak ε nε wɔy Timote mɔn'am mε di ekwyel ɔ: beta náá, enεm nε embεε, nε lyem ghoɔ, nε egwyem ε Zεεb sεεg bε nε Yezu Klisto di nε nɔ. **3** Mε epeghaapeε Zεεb mot mε di esa mesa mε nε lyem wat dáa bebhaab'am nasa ε. Mwos nε pum e sok mε di edjaala Zεεb ε, mε nε dyeebadjaala éteɓ'ɔ. **4** Mε epetaala meɔal mɔ, e di'enek, mε é nε gwyes εbee wɔ éteɓ lyem'am neelwood nε memyaala. **5** Mε epebaataala dɔɔ nε edum ε koɔ nε Zεεb, wɔ zedum nε lyem wat ε. Ye é kɔkɔ mbi edum ε koɔ nε Zεεb yii naye yɔ Loyis nε nyoog Enis nadi nε ye é. Mε eemyal náá, kɔkɔ mbi edum ε koɔ elenek ε tɔ lɔ. **6** Ye é éteɓ tak ε mε baadi eleε nε nɔ náá, baawyel megoɔ mε ekεε ε Zεεb nadjε wɔ ε, e sok mε nakel wɔ membo ε. **7** Eteε náá, Sisim Zεεb nadjε mena ε, ye nabe é ààbe etεε náá mena di betyak-bel, ye é Sisim ghwyil, yii kwyl nε yii edil ε lyem. **8** Sa wɔ ààdi nε syen egoola Mbεε Bhaadal ε Gheɔ'enaka. Sa wɔ ààbaadi nε syen nε nam, mot di kwom kɔ esu ε lε ɔ. Deenek, myaala ezuk sama nε nam éteɓ Mbεε Bhaadal. Tin, dia nε ebwaalel nε ghwyil Zεεb di edje mena ε. **9** Nyey é natsik mena, nε esa náá mena dika bot é dhaad mbyak'ε. Ye nabe é ààbe kɔ esu ε enεm esa bena, ye nabe é egeka bε met nε enεm nε embee bε met. Tin, Zεεb naadjε mena enεm nε embεε binek e ze ε Yezu Klisto, esok nε nye nekus bhwak. (aiōnios g166) **10** Tin, ekεε enεm nε embεε tak kazenyen mos ε

e etuula e metsik-bot menaka Yezu Klisto. Nyey e mot nakwak esyee ɔ, dum ne Mbɛɛ Bhaadal e nye natel mena tsik na kɔm-kɔm. **11** Zɛɛb naadjɛ mɛ mɛsa mɛ edi mot-lwoma ne lyoel, ɛtɛp ɛkɛgoola Mbɛɛ Bhaadal. **12** Kɔ esu e tak e, mɛ di ebee mezuk mɛ mɛ di ezuk'aak. Mɛ tok ne syen ɛtɛp tak etɛɛ nɔ́á, mɛ ne gu mot mɛ wa ɛbwaalel e lam ne nɔ enyɔɛpe. Tin, mɛ epemyaal nɔ́á, Zɛɛb ɛ ne ghwyil ebaal sa nye nadjɛ mɛ e kɛkum dwoo epɛɛ e. **13** Deenek, mɛkpa mɛ etsetse wɔ nagwak ne nam e, ye ɛ di mɛkpa mɛfulu mɛ tsik'ɔ. Tin, pyeta tɔ edum e kɔɲ ne Zɛɛb, kwyɛla bot ne kwyɛl di edus pɛ daa Yezu Klisto e. **14** Deenek, baala mbɛɛ mɛlyo djas nazedjɛaa wɔ ne ghwyil Sisim na Dɛɛ di tɔ lena e. **15** Wɔ ne gu nɔ́á bot e kyee dik Azi djas naazekaab mɛ, tɔ sama bot e tak, ye nabe ɛ ne Fizɛl bɛ ne Elmozen. **16** Beta nɔ́á, Ghɛɲ sa enɛm esa bɛ ne bot e mebyel e Onezifoɔd, etɛɛ nɔ́á, nye naadyeebadjɛ mɛ mɛghaaz. Tin, nye nabe ɛ ààgwak syen ne nam, mam mot membok. **17** Deenek, dɔ́a nye tuula tɔ ghaada Lɔm e, nye naawa zii e esaa mɛ, kɛbela mɛ. **18** Tin, beta nɔ́á, Ghɛɲ sa enɛm esa e Zɛɛb ne ne dwoo epɛɛ. Wɔy emet ne baagu enyɔɛpe esa djas nye nasa ne nam pɛ kyee dik Efɛɛz e.

2 Wɔy, mɔn'am, dia ne ghwyil tɔ enɛm ne embɛɛ di edus pɛ daa Yezu Klisto e. **2** Mɛlyo mɛ wɔ nadi egwak mɛ egoola e mis mɛ betɛ ne betyaasɛs e. Deenek, lyoa ye ne betɛtɛ e bot, bot aadi ne ghwyil e aabaalyo bedhiiti bot ɔ. **3** Zuka ne nam dhatyee tɛtɛ sodja e Yezu Klisto. **4** Mot di nɔ́á, nye dinaa kuku esa mɛsa mɛ esodja ɔ, nye kwyɛl nɔ́á, kukuma ye myaala ne ne ɔ, sa nye ààbaasa dhiiti mɛsa mɛ sis. **5** Ye ɛ tyee wat mot di esa mɛbhoola tɔ mɛsɛɲ mɛ

me Zeḗb tok kòola! **10** Eteṙ tak e me di emaad eteṙ djas
kò esu e bot e Zeḗb nazesee o. Me sa deenek e etee náá,
bot e Zeḗb nazesee o, neebela tsik ne duu na kòm-kòm di
edus pe daa Yezu Klisto o. (aiōnios g166) **11** Ye é mbee me

naazeghomal bot tɔ esyee. **19** Bela náá epap nalyeelyel ee Zeeb nasum ε επεpyet enyɔepe, mekpa mak ε kwyala kɔ tak: «Gheɲ ne gu bɔn be», é di'enek, «Mot di eke náá, nye é mot ε Gheɲ ɔ, nye goka é ne eliig koɲ ne ebiyo.» **20** Tɔ boo ndjaa, ye é aanàkwaazodi ve esaani e laaad ne yii ghwooz di esaa ne epata ε toto. Ye aabaadie ne yii kpaka dɔɔ ne yii dyak. Bedhiiti kwomaa ε éteɖ mebyoɲ, bedhiiti éteɖ ebeaa melu djas. **21** Tin, mot edis edhuud e mbee mesa me eteɖ binek djas ɔɔ. Mot tak ε aadi é dáa esaani goɲ di ebeaa dwoɔ mebyoɲ ε. Nye eezeso nyel ε djas e mesa me kukuma ye, e di'enek, nye moo é mbee mot, nye ne ghwyil ekasa tete esesee. **22** Timote kyee mbee egwyes e ngbaaz, kea tɔ epiki, ne edum ε koɲ ne Zeeb, ne kwyel, ne egwyem ne bot ε di eduwal Gheɲ ne lyem wat ɔ. **23** Tin, sa wɔ ààsuu meso ne eteɖ di ààbe ne lo meso ε, etee náá wɔ ne gu náá, edjóo ε mewɔ. **24** E di'enek, kwom mot-mesa ε Gheɲ ε ààgoka ne edi tɔ mewɔ. Nye goka é ne edi ne kwyel ne bot djas, ne ghwyil elyo bot, ne emaad ε lyem. **25** Ye goka é náá, nye lyo bot ε meso tɔ metela, neghu Zeeb é ne ghwyil edje be ewala dinaa be waaswoola mefulu mɔɔ da gu etsɛetse ε. **26** Deenek, be waabula tɔ mbee mefulu mɔɔ, da be dus e laab ε Satan mot mekoɲ, mot nazewa be e membok éteɖ be neesesa mesa me ɔ.

3 Gua enyɔepe náá: e melu me mesik, ye aadi é ne melu me di elyel ε. **2** Etee náá, bot aanàkagwyena, bot aakadi é elyem «tɔɔp» tɔ epata, bot eghɛɛa nyel, bot ε ebet, bot ε waabyasal Zeeb, be aanàkaab bebyael bɔɔ, bot ε di ààmyaal bot ne eduwal eteɖ dinaa ye é e Zeeb ε. **3** Bot ε tak aadi é, ààbe ne lyem kwyel, ààbe ne lyem ghoɲ, bot ε

mæbhekel, bot ε di ekwyε lyem ɔ, bot ε di nε lyem kyet
 ɔ, bot ε di ààkwyel enem esa. **4** Bot ε endumta, bot ε di
 ebiyo mbes ɔ, bot ε εghεεa nyel, be waakwyel menyɔ
 mε etεp e bɔs dhaa yii Zεεb. **5** Bot binɔk sa tyee náá, be
 εpedum korj nε Zεεb. Ghuna ye é bot ε di ààmyaal ghwyil
 di tɔ edum ε korj nε Zεεb ε! E di'enek, dia etsetaεpe nε
 mbi binɔk bot. **6** Bedhiiti bot pak'ɔ ε nε mεfulu mε eni tɔ
 mendjaa mε bot étεp ekɔɔ boa di ààbe nε etsoɲ ɔ. Be sa
 deenek ε étεp boa tak neegwak be. Boa tak ε, boa di àànyɔ
 etiibal ɔ, boa ε di tɔ tsik mesyem ɔ, be nε dyeebakwyel
 esa e tsik epuud di ekwyel ε djas. **7** Mεlu djas, boa tak ε
 εpesaa εgu sonok, tin, be aanàkwaakogu etsεetse. **8** Ye é
 dáa bot tyee Zanes nε Zambeles nadi ebyen étεp ε Moiiz
 ε, ye é deenek ε bot binɔk di ebaabyen etεp etsεetse. Ye
 é bot ε mbee mεpek dinaa edum ε korj nε Zεεb tokape
 vanj sonok e mis mɔɔ. **9** Tin, be tok nε ghwyil etó nε ye
 etsetaεpe, etεε náá, bot djas ε waagu ewo bɔɔ, dáa ye
 Zanes nε Zambeles. **10** Ye kabe wɔy Timote ɔ, wɔ be é wɔ
 eegwak mεlyo mam enyɔεpe, tɔ mεfulu mam, tɔ mesa mε
 di ekwyel ε sa ε, tɔ edum ε korj ε lam nε Zεεb, tɔ εmaad
 ε lyem'am, tɔ kwyel'am, nε tɔ zii'am, **11** tɔ metiiga mε
 be di etiig mε ε, tɔ mezuk mam. Wɔ nε gu etεp djas mε
 naboma nε ye pε ghaada Antioɔ ε, pε tɔ ghaada Ikoniom
 nε pε tɔ ghaada Liste ε. Wɔ nε gu mezuk mε mε naboma
 nε ye é. Tin, Gheɲ nabe é nye naapek mε tɔ etεp binek
 djas. **12** Tseetse, mot djas di ekwyel edi sosoob nε Zεεb, tɔ
 εgwakel nε Yezu Klisto ɔ, nye waatiigaa. **13** Tin, bot ε
 mbee lyem nε bot ε etsal, be waató sok tɔ embee mesa
 mɔɔ, be waakɔɔ bɔɔ besɔ bɔɔ. E di'enek, e mεsik mε tak,

be waaswala koo menyel moo met. **14** Ye kabe woy o, baala medjek me wo nadjek, da wo myaal ne lyem wat e. Wo ne gu belyoel wo nadjek pe daa loo o. **15** Kana edhoma bo, wo ne gu ekwyla na Dee. Ye e ne ghwyil edje wo etson di edje mot tsik to edum e kon ne Yezu Klisto e. **16** To ekwyla be na Dee djas, ye e Zeeb e nadjek bot etson e ekwyal e ye, ye e ne boo metan etep elyo bot etsetse. Etap elyaal e mot edjak e le, ne ebulal e bot sa ebiyo o e ze, doo ne elyaal e mot tsik Zeeb di ekwyel e. **17** Ekwyla na Dee binek e, nakwylaa e etee mot-mesa e Zeeb needi mot zedjala ne esa e mesa o. Nye needi mot dinaa, nye e ne ghwyil esa membi me enem esa djas.

4 Me epedjaala ne no, e mis me Zeeb ne e mis me Yezu Klisto mot aapée bot e di ne tsik, ne bot e zegwe o. Me epedjaala ne no ko esu e ebula e Yezu Klisto, ne ko esu e eyon e le: **2** wa zii to egoola mekpa me Zeeb ye nakoozodi to egwyem neghu to etap. Lyaka be, dula be melo, e ghen wo di dje be meghaaz e, ne elyo be to edil e lyem. **3** Etee naa, ye aadi e ne ewala dinaa bot aanabaakwyel egwak mbee melyo e. Tin, be aasa e mbi bemepék djas etap esa esa e mekwosak me menyel moo di ekwyel e. Be aadi e, ne bete ne embee belyoel aadi elyo be etap elyem boo di ekwos egwak e. **4** E di'enek, be waabyen egwak etsetse, etap edu e esesa esua-sua. **5** Ye kabe woy o, sa wo dila lyem sok bhwoob etap binek djas. Maada lyem to mezuk, wa zii e egoola Mbee Bhaadal, silela mesa me Zeeb dje wo e. **6** Ye kabe mam o, ewala eezedjala ghiya yam neesee daa buwa, ewala emwana ne bos'ak eezedjala. **7** Tin, ye be naa, me eeduu mbee tuub o, me eekékum pe esik e kaab

me na pat ε, me eebaal edum ε korj ne Zεeb. **8** Nenak,
 efute epebwood me etεε nάά, me eekwak. Efute tak ε koto
 duu, ye ε koto mot epiki. Ye ε nyey Ghej mbee tetep ε
 kwaadjε me dwoo mεpeεa ε. Tin, nye aanakwaadjε mam
 emet, nye aadjε ε doo ne bot djas di egwal ewala nye
 aatuula ε. **9** Tin, sa meghaaz etεε nάά, wo neelezeεbela
 me. **10** Dhemas naazekaab me, etεε nάά lyem to kwyel esa
 e bos'ak. Nye eetό pe ghaada Tesalonik. Ye kabe Keleson
 o, nye eetό pe ghaada Ghalati. Tit naazetό ye pe ghaada
 Dhalmati. (aiōn g165) **11** Luk nye emet ε kalik bis ne ne. E
 sok wo aazyε ε, dha bi ne Malak. Etεε nάά, nye ne ghwyil
 ε zekwyee me to mesa me Zεeb. **12** Me eelwom Tisik pe
 ghaada Efεez. **13** E sok wo waazyε ε, da wo zyε me ne
 ndjookuwa yam ee me nalik pe ghaada Toloas pe to ndjan
 ε Kalpus ε. Tin, da wo baanoo me mekana mam, dan-dan
 ε mekana nasael ne eket betit. **14** Deenek, Alekzandele
 lulεl egwooz nadyeebasa me εbiyo. Tin, Ghej nye emet
 waadjε nye efute mesa me. **15** Tin, wo goka ε ne εbaadi
 ne etsoj ne ne, etεε nάά nye be ε nye dyeebasuu meso
 ne mεlyo me bis nadi elyo ε. **16** Tin, mot ngot nabe ε
 aakem e sok me nadi etanjal tanjal yam yii meken ε, bot
 djas nakaab me. Beta nάά, Zεeb nala syem tak ko loo.
17 Tin, Ghej nakwyee me, nye naadjε me meghaaz! Wo
 gwaa, me zegoola Mbee Bhaadal ye pe daa bot di aabe to
 dhaad mbyak eYuda o. Ghej naapek to nuub ghee. **18**
 Deenek, Ghej waabaapek me to embee etep djas. Tin,
 nye aatsik me ε etep nye neeniigal me to eyoj ε le di to
 gwoo ε. Beta nάά, duu di ne ne kom-kom sii ne kom! Ye di
 deenek! (aiōn g165) **19** Da wo ε swos Pilisil be ne Akilas doo

nɛ bot ɛ mɛbyel ɛ Onezifɔɔd. **20** Elast eelik pɛ ghaada Koolet. Tin, mɛ eelik Tolofim pɛ ghaada Mile, etɛɛ nɔ́á nyel nadi ekpaa nye. **21** Deenek, sa mɛghaaz wɔ kum, ɛsok nɛ mbu bebhi nɛ kan. Ebulus, Pudɔɔ, Linus, Kolodya nɛ bɛdhiiti bɔn nyoog, bɛ eeswos wɔ. **22** Beta nɔ́á, Gheɲ di nɛ nɔ. Beta nɔ́á enɛm nɛ embɛɛ e Zɛɛb di nɛ nen.

Tit

1 Ye é mam Pól, kwom mot-mesa e Zeeb, mot-lwoma e Yezu Klisto. Zeeb nalwom me e, étep me neesa náá, bot e nye nasée o dum korj ne ne, ne ebaasa náá, be gu etseetse étep be neewa zii edu e etep e Zeeb. **2** Étep be needi ne ebwaalel e tsik na kòm-kòm. Zeeb mot di ààkoo bot o, nabe é nye naaloozekek mena tsik tak, esok ne bós ne kusel. (aiōnios g166) **3** Egherj ewala e Zeeb metsik-bot mena nalee e nakadjala e, wo gwaa, nye zetel mekpa me. Nye naadjé me mekpa menek, ne elwom e me náá, me goola ye ne bot. **4** Tit, tete mən'am to edum e korj ne Zeeb mena di ne ye sama e, me kwyal e woy mekana mak: Beta náá enem ne embée, ne egwyem e Zeeb Seeg, ne yii Yezu Klisto metsik-bot mena di ne no. **5** Tin, ye be náá me naalik wo ko ghaada Kelet o, ye nabe é etee náá, wo neesilal esa esa djas nalik ààsaël e. Da wo é sée bepaa, wo é dil be étep be needjeed ezeege bot e mendjaala to eghaada djas dáa me nalee wo e. **6** Tin, mot di paa o, goka é ne edi é mot di ààbe ne mbee mefulu o. Nye goka é ne edi e ne moma ngot, boo be goka é ne edum ekorj ne Zeeb, sa boo binok ààdi bot e mezo, ye nyo e náá, be kaab bebyael boo. **7** Deenek, mot di djeed zeege bot e mendjaala o, dáa dinaa, nye é mot-mesa e Zeeb e. Nye goka é ne edi é mot di ààbe ne mbee mefulu. Sa nye ààdi mot eghée nyel, sa nye ààdi mot di biyo mbes o, sa nye ààdi mot elangi, sa nye ààdi mot ebhooba, sa nye ààdi mot di ekwyel efute e mesa nye di ààsa e. **8** Tin, nye goka edi e mot di emyaal náá bot sulal pe ye o, mot enem esa, mot epiki, mot emaad e lyem, mot e dee, mot egwyem, **9** sa nye ààbeka ne mekpa

me Zeeb daa ye nalyoaa ε, έτερ edje meghaaz ne ekwyla na Dee, da lyaal ne bot ε di ewa zyaala o naa be eekoo ley. **10** Tin, ye ε ne mbula bot to bot ε zeni beka o dinaa be aalooba ne etsaetse o. Ye ε bot ε di elyo embee melyo o, bot ε di ekoo bon nyeg baa o. **11** Ye nyo ε, bot diyal be enuub. Ete naa, be epepul bot ε mebyel ne embee melyo me be di dje ε, έτερ egwaal efute e syen. **12** Tin, ngot to bengooel ε mekpa moo emet naale naa: «Bot ε ghaada Kelet ε bot ε etsal, betit ε menyan, bot ε di ede kaab ε kaab o, betsak-bel ε bot.» **13** Deenek, sa nye nale yenek nabe ε etsaetse. Mbi binok bot, bhema be elyelpa ete naa, edum ε koj ε loo needi piki. **14** Tin, ye tok enyape naa, be gwak embee esesa bot ε mbyak eYuda. Neghu metij me bot ε bos di edis bot ko ze etsaetse o. **15** Deenek, etep djas ε ne medjhaaz ne bot di aadi ne edhuud o. Tin, ye tok ne dhiiti sonok di ne medjhaaz pe daa bot ε di ne edhuud o, bot ε di adum koj Zeeb o. Deenek, metselal moo ne esimza baa moo ε ne edhuud. **16** E di'enek, be epeke naa, be ne gu Zeeb, ghuna mesa moo epetel naa be naazebyen Zeeb. Tin, be ε bot ekye ε lyem, bot ε Zeeb di byen o, bot ε di abe ne ghwyil esa embes mesa djas o.

2 Ye kabe woy o, djea melyo me di egoka ε. **2** Betaa-bot goka ε ne edi ε bot ε di aadi ne ndoozo o, be goka ε ne edi ε bot ε duu, bot ε etsoj, bot ε etela lyem, bot ε di piki to tete edum ε koj ne Zeeb o, bot ε di ne kwyl o. **3** Tyee wat, leea ne betaa-boa, be goka ne edi ε ne mbee mefulu daa bot ε edee. Sa be aadi bot ε ebyak ε bot, sa be aadi ekwom e menyok, be goka ε ne edje bot ε embes melyo. **4** Be lyaal ne mesyes me boa naa, be kwyl botom baa ne baa baa. **5**

Be di ne etsoŋ, sa be ààdi tɔ embee mekwosak me menyel, be sa mesa me mendjaa mɔɔ enyɔɔpe, da be elooba ne botom bɔɔ, etee náá bot needi ààlɔo mbee mekpa dum ne mekpa e Zeeb. 6 Tyee wat, djea meghaaz ne mengbaaz, be di ne etsoŋ. 7 Tin, wɔy emet goka é ne edi dhatyee geka tɔ enem esa e mis me bot. Ye be náá, wɔ epelyo bot ɔɔ, lyoa be ne lyem wat, mekpa me di egoka e. 8 Mekpa mɔ di dɛɛ, ee bot di ààwa meso ne ye é, etee náá, bot e mebhuka mɔ neegwyɛ ne syen, ààbe ne mbee mekpa elɔo ne nena. 9 Ye kabe ekwom ɔ, be goka é ne elooba ne ekukuma bɔɔ ne etep djas, be saa náá, be di mbee bot e mis mɔɔ. Sa be ààwa meso ne etep be di elii e. 10 Tin, sa be ààsa djii, be goka é ne elyaal náá, be é mbee bot di egoka ne ewaa ebwaalel ɔ, étep edje duu ne melyo me Zeeb mot di metsik-bot mena ɔ. 11 Etee náá, Zeeb naatel enem ne embɛɛ be, dɔa esuk e tsik étep bot djas. 12 Ye lyo mena e náá, sa mena katka mbee mefulu, sa mena ààdi ne mekwosak me esa e bɔs, étep mena needi tɔ mbee tsik kɔ eko e bɔs'ak, tɔ etsoŋ, tɔ epiki ne esosoob ne Zeeb. (aiōn g165) 13 Ye é deenek e mena aadi ebwood dwoɔ tak ne ebwaalel. Dwoɔ lɛɛg, boo Zeeb'ena Yezu Klisto metsik-bot mena, nye waatuula tɔ duma. 14 Tin, nye naazeka nyel'e buwa kɔ esu elena, étep edis e mena si bhel esyem, étep bot needi bot e mbyak'e emet na dɛɛ, étep ewa lyem tɔ esa mbee esesɛɛ. 15 Étep tak e dinaa, wɔ goka é ne elii, étep edje meghaaz ne edul e be melɔ ne ghwyil djas. Tin, sa mot ààbyasal wɔ!

3 Gheelelee ne bot e zedum korɔ ne Zeeb ɔ náá, be goka é ne elooba ne bemekoozi, ne ekukuma. Da be é di ghwyɛ

étɛp esa mbɛɛ esa. **2** Sa bɛ ààdi bot ɛ mɛbhɛkel, sa bɛ ààbiyo mbɛs, bɛ di bot ɛ di duula pak bot étɛp ɛbulal kwyɛl ɔ, bɛ goka é nɛ ɛlyaal e mis mɛ bot djas ɛ náá, bɛ é bot ɛ ɛtɛla lyem. **3** Etɛɛ náá, é ghɛɲ sok, bisɔ pe nabaadie ààbɛ nɛ mɛtsɛlal, bot ɛ di ààlooba nɛ Zɛɛb ɔ, bot zewo ze ɔ. Bis nabaadie ɛkwom e membi mɛkwosak djas, nɛ esa ɛe di dje djoɲ ɛ. Bis nadi é tɔ mbee esesɛɛ nɛ mbee egwyes, bot ɛ mbee lyem, é bhinel pak'es. **4** Tin, e sok Zɛɛb mɛtsik bot'ena natel bot enɛm esa bɛ ɛ, nɛ ɛlyaal kwyɛl'ɛ ɛ, **5** ye nabe é ààbɛ etɛɛ náá, mena naasaka esa dinaa ye é piki ɛ, deenek, ye nabe é etɛɛ náá, nyɛy, nyɛ ɛmet naagekka mena ghɔɲ. Nyɛ natsik mena ɛ, nɛ mɛdii mɛ egwyiɲa ɛe mena nabelaka ɛbyɛl ɛ na bes nɛ ye é, nɛ Sisim na Dɛɛ ɛ di ɛdje tsik na bes. **6** Etɛɛ náá, Zɛɛb naadjɛ mena Sisim na Dɛɛ ɛbuɛpɛ, kɔ lo ɛ Yezu Klisto mɛtsik bot'enaka, **7** e di'enek, kɔ ɛsu ɛ enɛm nɛ embɛɛ bɛ, nyɛ eesa náá, mena dika bot ɛ epiki e mis mɛ. Nyɛ eesa náá, mena belaka ɛkɛɛ ɛ tsik na kɔm-kɔm ɛe bot di ebwaal ɛ. (aĩōnios g166) **8** Tin, mɛkpa mak ɛ, mɛkpa mɛ ɛtsɛɛtɛ, mɛ kwyɛl ɛ náá, wɔ lɛɛ yɛ popoopwon, etɛɛ náá, bot zewa ɛdum ɛ kɔɲ ɛ lɔɔ nɛ Zɛɛb ɔ, neewa lyem tɔ esesa enɛm esa. Ye é ɛnyɔɛpɛ nɛ mɛtaɲ náá, bot djas goka é nɛ esa yɛ. **9** Tin, kyeeka etɛp bak: ɛsuu ɛ mɛso e etɛp di ààbɛ nɛ lo ɛ, ɛlaɲ ɛ dhaad mɛbyɛl, mɛwɔ, ɛsuu ɛ mɛso dum nɛ ɛtsi, etɛɛ náá etɛp binek djas ɛ yii toto, yɛ ààval. **10** Mot ɛ di zyɛ nɛ mɛfulu mɛ ɛbɛk ɛ bot ɔɔ, dula nyɛ mɛlɔ, nyɛ baabasal ɔɔ, wɔ baalii nɛ nɛ, tin, nyɛ di ààgwak ɔɔ, dia ɛtɛtaɛpɛ nɛ nɛ. **11** Gua náá, kɔkɔ mbi binɔk bot moo é bi eezewo ze, nyɛ é tɔ mesyem, nyɛ ɛpewa nyɛl ɛmet e fɛɲ. **12** E sok mɛ

aakyeed wɔ pɛ Altemas nɛghu pɛ Tisik ɛ, sa mɛghaaz wɔ neezɛbela mɛ kɔ Nikopolis, etɛɛ nɔ́á, mɛ eemyam nɔ́á, mɛ aadhaa mbu ɛgwyiyo penek. **13** Tin, sa nɔ́á, wɔ djɛ Zenas lyoel etsi e Zɛɛb, bɛ nɛ Apolɔs esa di egoka ɛtɛp mɛndjɔŋ ɛ, etɛɛ nɔ́á, bɛ needi ààdi nɛ ɛsɛɛga sa wat. **14** Ye nyɔ ɛ nɔ́á, bɛdhiiti bot bina wa lyem ɛlyelɛpɛ tɔ mbɛɛ mɛsa, ɛtɛp ɛkwyee bot ɛ di tɔ ɛsɛɛga ɔ ghal-ghal. Tin, bɛ di sesa deenek ɔ, bot aadi ɛ bot ɛ di edjɛ embɛɛ bhum ɔ. **15** Deenek, bot ɛ bis nɛ bɛ nɔɔ di wak djas ɔ, bɛ eeswos wɔ. Swosa bot ɛ di sama nɛ nena tɔ ɛdum ɛ koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. Beta nɔ́á, enɛm nɛ embɛɛ di nɛ biyɔ djas!

Filemɔŋ

1 Ye é mam Pɔl, mot membok kɔ esu ε mesa mε mε di esa éteɸ ε Yezu Klisto ε. Bis nε Timote mɔɔ nyaag'am ε kwyal mεkana mak. Bis kwyal mεkana mak ε éteɸ'ɔ wɔy Filemɔ, mɔn nyεεg'es bis dibaakwyel εbueɸe tɔ mesa mε Zεeb ɔ. **2** Bis kwyal ε bot ε zεεga mendjaala mε di esael tɔ ndjaŋ'ɔ yenek, zenɔɔ kel'ena Apiya be nε mɔn nyεεg'ena Alsipe mot bis nε be nɔɔ di eduu tuub wat ɔ: **3** Beta náá: bi bela mbεε bhwoob nε egwyem e mis mε Zεeb sεεg'ena nε Yawe, Yezu Klisto. **4** E sok djas mε di edjaala Zεeb ε, wɔy Filemɔ, mε nε djaala éteɸ'ɔ, bhii tak mε epeghapeε Zεeb kɔ esu ε lɔ, **5** etεε náá, mε epegwak menduk mε edum ε koŋ ε lɔ nε kwyel Yezu Klisto nε dáa wɔ di nε lyem kwyel nε bot ε zeliig elyem éteɸ edu Gheŋ. **6** Mε waab nε Zεeb ε náá, edum ε koŋ nε Zεeb di ewa εgwakel pak'ena ε nyen tɔ tsik'ena. Sa náá, enεm ee sa djas bis di esa kɔ esu ε Klisto ε baanyen. **7** Mɔn nyεεg, mεkwyela eedje mε mεmyaala nε mεghaaz εbueɸe etεε náá, wóó diaa dje ghwyil nε kwyee bot ε di myaal mεkpa ε Zεeb ɔɔ elyεleɸe. **8** Ye nakoozodi náá, mε é nε ghwyil dum nε Klisto náá, mε lwom wɔ, wɔ sa sa wɔ di egoka nε esa ε. **9** Tin, kɔ esu ε mεkwyela mε mena di nε ye ε, mε kwyel ε εwaab ze nε nɔ. Mam Pɔl, tɔa-mot, baazεbela náá, mε é kɔɔla é membok kɔ esu ε din ε Yezu Klisto, **10** mε eemet wɔ εboŋ kɔ esu ε Onezim mot di mɔn'am kɔ esu ε edum ε koŋ tɔ ndjaa membok wak ɔ. **11** É gheŋ sok, nye nabe ε ààbe vaŋ mot é mis mɔ. Deenek, é dwoɔ pan mos'ak nye moo é nε boo metan dum nε ekwyee ε nye di ekwyee wɔy nε mam tɔ mesa ε. **12** Nenak yak, mε epeswaal wɔ nwyak,

wɔ goka é, wɔ bee nye dáa dhiiti kyee nyel'am wat. **13** Me nakwyeɛ ɛ náá, nye lik wak é ngwoob'am éteɛ nye neekwyekwyee me é di yɔ pɛ pak me di tɔ membok kɔ esu ɛ mbɛɛ bhaadal'ak. **14** Tin, me nabe ààkwyeɛ esa dhiiti sonok ààpookodji wɔ. Me nadi é kaab ɛ, ye é zekedi tyee náá, enɛm ee esa wɔ aasa ne nam ɛ di tyee bhel. Eteɛ náá, mot goka é ne esa enɛm ee esa ne lyem emet. **15** Ye é ne ghwyil edi náá, Onenezim nadus wɔ e mɛmbɔ ɛ éteɛ ba ewala batsa eteɛ náá, nye ka bula ɔ, nye ka bula ɛ, bula wat na kɔm-kɔm. (aiōnios g166) **16** Eteɛ náá, kana dwoo pan mos'ak, nàka baabee nye dáa kwomɔ. Bea nye ne metan dhaa kwom: Eteɛ náá, nye moo é mɔn nyeeɛg'ena mot mena di kwyeɛ ebuepe ɔ. Nye é ne boo metan e mis mam ne e mis mɔ. Tin, ye goka é náá nye di ne boo metan e mis mɔ dhaa dhanɔ yam, tɔ mɛfulu me, ne dáa nye di kebe ne Gheɛ ɛ. **17** Ye é be náá, wɔ é pɛ duwal me dáa mɔɔ sɔɔ, nɔɔɔ nye dáa wɔ di zye ne bee me ɛ. **18** Ye é be náá, nye naasa wɔ ebiyo ɔ, neɛghu ye kabe náá, nye naakola wɔ dhiiti sonok ɔ, kɛla tɛp tak kɔ lo'am. Me waatuud wɔ ye mam emet. **19** Me kwyal mɛkana mak ɛ ne mbɔ'am met. É tɛp tak ɛ me di eleɛ náá: mam Pɔl, me waatuud wɔ esa ee nye nakola pɛ daa lo ɛ. Wɔ ààɔjak náá, boo keede wɔ di ne ye nam mos ɛ ye é tsik wɔ di ne ye yenek. **20** Ye deenek mɔn nyeeɛg, me eekwyit wɔ meboɛ si, saaa sa, me waab ne nɔɔ, kɔ esu é mɛkwyeɛla me mena di ne ye ne din ɛ Gheɛ ɛ. Me kwyeɛ é wɔ sa náá lyem'am di tɔ ghwyil ne meɛghaaz ne din ɛ Klisto. **21** Lyem'am ne emyaal ne ɛgwak ɛ lo, eteɛ náá, é di me di ekwyal mɛkana mak, é gheɛ wɔ waalaa mɛkana mak ɔ, waazosa ɛ dáa me ke ɛ. Me ne gu

náá, wɔ aasa dhaa-dharjak yee mɛ ke náá wɔ sa ɛ. **22** É di'enek wat, koobela mɛ dɛɛ etɛɛ náá, ɛbwaaleɛ ɛ lam náá, kɔ ɛsu é mendjaala mɛ bi di djaala éteɛp'am ɛ, mɛ waabulelaa e mbɔ men. **23** Epafalas, mot bis nɛ nɛ di e membok éteɛp din ɛ Yezu Klisto ɔ ee baaswos wɔ, **24** zenɔ Malak, Aalistaalak, Dhemas nɛ Luk, bot ɛ bis nɛ bɛ nɔ di sa mɛsa e di wat ɔ. **25** Betka náá, Zɛɛb tel bin enɛm nɛ embɛɛ ee Ghɛɛ'ena Yezu Klisto di kɔ len.

Ebele

1 Eghen namwa, Zeeb naalii ne bebhaab'enaka esok ne esok. Nye naalii ne nɔɔ membi ne membi me elii djas to enuub bengoollel e mekpa e Zeeb, **2** mos, é melu me mesik mena dika mos'aak, nye kalii ne nena é to nuub mɔn'ɛ. Ye é nyey é di, mot aalik ne esa djas ɔ, dum ne ne e Zeeb nakus gwoo ne bɔs. (aiɔn g165) **3** Ye é mɔn tak é di mekas me duma e Zeeb. Ye é nyey é di elyaal dáa Zeeb di ɛ. Nye é di epyet esonok djas ne ghwyil mekpa me nuub'ɛ. Bhis nye nasilal edis e bot edhuu e mesyem mɔɔ ɛ, nye naazenɔɔ nyel di-si pe to gwoo, pe mbo eghen e Zeeb, na ghaa mebwala. **4** Zeeb naasa náá, mɔn'ɛ di kɔ elo efofop. Etɛ náá, nye naadje nye boo din e mebwala dhaa yii efofop. **5** Ye é tseetse náá, Zeeb dinaa àapaake ne dhiiti fofop'e ngɔt náá: «Wɔy é mɔn'am, kana dwoo pan mos'ak, me eebya wɔ.» Tin, nye àapakoke-keak ne dhiiti fofop náá: «Me waaboodi ne ne seeg, nye aadi ne nam é mɔn.» **6** Tin, é sok Zeeb nadhis mɔn megwyak me kɔ bɔs ɛ, nye nabe é, nye naake náá: «Efofop e Zeeb djas goka é ne eduwal e nyel!» **7** Dum ne efofop, ye nabe é Zeeb naake náá: «Nye naasa náá, efofop be di tyee epup. Tin, nye naasa náá, bot e mesa me di tyee ngel du.» **8** Tin, dum ne mɔn, nye naake náá: «Zeeb, boo mekoozi mɔ é kɔm-kɔm sii ne kɔm. Deenek, ye é é eke to esosooɔ ɛ wɔ di edjɛɛd eyon ɛ lo. (aiɔn g165) **9** Wɔ kwyel é epiki, da wɔ é bhina ebiyo, dum ne tep tak ɛ, Zeeb seeg, Zeeb'ɔ nató wɔ étep wɔ di mot-mesa me. Nye naso wɔ mul me ebotan kɔ lo é étep tak, to sama bɔn e nyoog djas, ye é wɔy é nye nasée.» **10** Zeeb naabake náá: «É meken tɔɔ, ye é wɔy

Gheṅ ε nakus bɔs, dɔɔ ne wɔy é nasa gwoo ne membo mo emet. **11** Esonok binek djas aadi é ne esik, ye é kabe wɔy ɔ, wɔy aadi é kɔm-kɔm. Gwoo ne bɔs é waapulel dɔ́a ekaad. **12** Wɔ waabwaada be dɔ́a be di ebwaada kaad ε, deenek, wɔ waakaswoola be é dɔ́a bot di eswoola ekaad e nyel ε. Ye kabe wɔy ɔ, wɔy ààswoola, tsik'ɔ tok ne esik.» **13** Zεεb nabe ààke ne dhiiti fofop'ε ngɔt náá: «Dia si pe kyee mbo egheṅ bam, kekum dwoo me aasa náá, bot ε mebhuka di dɔ́a poba wɔ di ekel mebo mo kɔ tak ε.» **14** Efofop é beze? Be tok esisim di esa mesa me Zεεb ɔ? Zεεb lwom be é, éteṅ be neegheekwyee-kwyee bot aabela tsik na kɔm-kɔm ɔ.

2 Ye é eteṅ tak ε dinaa, ye goka é mena pyetka elyεlεpe tɔ melyo me mena nagwakeka ε, é kaab náá, mena ezekewo ze. **2** Deenek, bhaadal efofop nalex é, moo mos ε ne metan, bot ε nasa maa-elɔ, ne bot ε nadi ààlooba ne mekpa me tak ɔ naazebela feṅ be di egoka ne ye ε. **3** Tin, menabelka be met, mena aapekelka dɔ́a tɔ yak feṅ, ye be náá, mena ààbiska boo yak tsik na metan ɔɔ? Eteε náá, Gheṅ nye emet nabe é mot meken egoola tsik tak. Bot ε nagwak bhaadal tak ɔ, be naabaṅa bis etseetse e tak. **4** Zεεb nadi elyaal etseetse e bhaadal tak ne bete ne etseṅa, ne endem e mebwala, ne mevyekεε zenɔɔ mekεε me Sisim na Deε di edje mot ne mot tɔ ekwosak ε Zεεb ε. **5** Eteε náá, Zεεb nabe ààpadje ghwyil ne efofop náá, be di bot aakɔk kɔ bhwak di ezye yenek, yii mena di elii kɔ εsu ε tak'ak. **6** Deenek, ye nabe é dhiiti mot nakaada náá: «Zεεb, mot é ye ze, éteṅ esiiza bɔ needi kɔ le? Mɔn mot é ye ze, éteṅ wɔ neekwyεeg nye? **7** Wɔ naasa náá, mot di si efofop ba

ewala batsa. Tin, wɔ naadjɛ nyɛ duma nɛ duu **8** wɔ naadjɛ
 nyɛ ghwyil ɛkɔk kɔ esa ee di kɔ ɛko ɛ bɔs djas ɛ.» Yɛ bɛ
 nɔ́á, Zɛɛb naasa nɔ́á, nyɛ di kɔk kɔ esa ee di kɔ ɛko ɛ bɔs
 djas ɔ, yɛ kwyɛl ɛlɛɛ nɔ́á, yɛ tok nɛ sa wat Zɛɛb nasa nɔ́á,
 yɛ nàlooba nɛ nɛ. Deenek, é di mena dik'ak, mena dinaa
 ààpaabee dɔ́a esonok djas di elooba nɛ nɛ ɛ. **9** Nenak
 yak, Yezu mot nasilaa é ba mɔɔ ewala batsa si efofop ɔ,
 mena kabeeka nyɛ mos ɛ nɛ boo duu nɛ duma kɔ esu ɛ
 mezuɔ mɛ esyee nyɛ nagwyɛ é tak ɛ. Tin, kɔ esu ɛ enɛm
 nɛ embɛɛ e Zɛɛb, nyɛ naadhaa é ze esyee éteɔ bot djas. **10**
 Etɛɛ nɔ́á, Zɛɛb mot nakus esonok djas di kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ,
 naakwyɛl nɔ́á, bɛtɛ nɛ bɔn bɛ bela di tɔ duma yɛ. Éteɔ
 tak, yɛ nagoka é nɔ́á, nyɛ kwyɛɛg Yezu tɔ mezuɔ éteɔ nyɛ
 needi mot zedjala nɛ eteɔ djas ɔ. Etɛɛ nɔ́á, Yezu é di mot
 di egoka nɛ ɛdʒɛɛd bɛ pɛ ze tsik. **11** Etɛɛ nɔ́á, Yezu mot
 di esa nɔ́á, bot di dɛɛ ɔ, nɛ bot ɛ di nɔ́á, bɛ moo é bot ɛ
 edɛɛ ɔ, bɔɔ djas ɛ bɔn ɛ Sɛɛg ngɔt. Etɛɔ tak ɛ Yezu di ààdi
 nɛ syen ɛdʒóo bɛ bɔn nyɛɛg bɛ. **12** Nyɛ ke é nɔ́á: «“Iyee”
 Zɛɛb, mɛ ɛpekwyɛl ɛgoola din ɛ lɔ, nɛ bɔn nyɛɛg bam, tɔ
 ɛdhuu ɛ bot ɛ zɛɛga mendjaala, mɛ ɛpekwyɛl ɛdʒeeb kɔ
 esu ɛ lɔ.» **13** Yezu eeɔaazeke nɔ́á: «Mɛ aawa ɛbwaalel ɛ
 lam nɛ Zɛɛb» Nyɛ eeɔaazɛbil nɔ́á: «Beeɔ mɛ, mɛ é bis nɛ
 bɔn ɛ Zɛɛb nadjɛ mɛ ɔ.» **14** Deenek, dɔ́a yɛ di nɔ́á, bɔn tak
 nabyɛl ɛ, byela epuud nɛ ghiya ɛ, Yezu nyɛy pɛ nadi é nyɛ
 moo dɔ́a bɔɔ. Etɛɔ tak ɛ di nɔ́á, kɔ esu ɛ esyee ɛ lɛ, nyɛ
 naakwak dim mot mɛkɔŋ. Dim mot mɛkɔŋ, mot nadi nɛ
 eghɛŋ kɔ esyee ɔ. **15** É di'enek, nyɛ naazɛpɛk bot tɔ bwoo
 esyee nazemɛt bɛ dɔ́a ekwom membu nɛ mesee ɛ. **16** Etɛɛ
 nɔ́á, yɛ é tsɛɛtsɛ, nyɛ nabe é ààzyɛ eteɔ ɛzekwyee efofop.

Nye nazye é etep ekwyee bot ε mebyel ε Abalaam. 17 Etep tak ε Zεeb nasa náá, nye di tyee wat ne bɔn nyεeg, etep nye needi boo Ghaa-Zεeb'ɔ na mbεε lyem ne esosoob tɔ mesa me Zεeb. Étep Zεeb neepel mesyem me bot ε bɔs djas. 18 É di'enek, dáa ye di náá, é sok nye nawaa tɔ mebhawal ε, nyey nye emet naabee mezuk ε, nye é ne ghwyil kakwyee bot ε di tɔ mezuk.

3 Bɔn nyεeg bam, biyɔ bot ε na dεε, biyɔ bot ε di tɔ sama ne bot ε nabela ndjóoel nadus pe tɔ gwoo ɔ. Tin guka náá, Yezu é mot-lwoma ε Zεeb dɔɔ ne boo ghaa-Zεeb edum ε koŋ mena di egoolaka ε. 2 Nye nadi é sosoob é mis me Zεeb mot nadjε nye boo ekukuma, dáa Moiiz kɔ ndjaŋ'ε djas ɔ. 3 Tin, Yezu goka é ne djεaa duma dhaa duma di edjεaa ne Moiiz ε. Eteε náá, mot di sum ndjaŋ ɔ, nye é ne duu dhaa ndjaa tak. 4 Mendjaa djas, mot ε di esum ye, ghuna, Zεeb é di mot di esum esonok djas ɔ. 5 Ye kabε Moiiz ɔ, nye nabe é sosoob tɔ ndjaa Zεeb. Nye nabe é mot-mesa di egoola etep e Zεeb nadi elεε ε. 6 Tin, Klisto é sosoob dáa mɔn di náá, sεeg naadjε nye ekukuma edjεed ndjaŋ'ε ɔ. Bela náá, ndjaŋ'ε tak é menabelka ye be náá, mena εpebaalka edum ε koŋ ne Zεeb ne εbwaalel mena dika ne memyaala kɔ esu ε tak ε. 7 Ye é etep tak ε Sisim na Dεε di elεε náá: «Bi é gwak gwood ε Zεeb mos ɔɔ, 8 sa bi ààlyel elyem, dáa bi nasa é gheŋ bi nakus εghuub ne ne, dwoo bi nawa nye tɔ mebhawal pe kyee bɔs besye di ààbe ne medii ε. 9 Zεeb ke é náá: penek, ye nabe é bebhaab bin naawa me tɔ mebhawal, ye nakoozodi bhis be nazebee esesa ee me nasa é djas 10 tɔ membu mekam-mená. Ye é dum ne tep tak ε me nabiyo ne bot binɔk, bhii

tak, me ezeke náá: “Elyem bɔɔ zodi é pila melu djas, be dinaa ààpaatiibal sa me di egwaal ne nɔɔ ε.” **11** Tɔ mebuk mam, me naatuwal myɔŋ ne meɔŋ kɔ esu ε lɔɔ náá, be aanàkwaani tɔ sum dik me nazekoobal éteɔ be neezɛwala ε!» **12** Bɔn nyεεg, dika ndjem. Sa dhiiti mot pak'en ààdi ne mbee lyem di esa náá, nye nàdum koŋ ne Zεεb ɔ, sa nye ààlum Zεεb mot di ne tsik ɔ koŋ. **13** Dáa mena di ezyeka ne eke dáa ekwyala di elee náá, «dwoo elak mos», djeelka meghaaz pak'en melu djas, é kaab náá, mot ngot pak'en ezεkebula sik tɔ mesyem. **14** Tin, menaka é bot ε di egyee sama ne Klisto ɔ. Ye be náá, mena epebaalka εbwaalel mena dika ne ye ne Klisto dáa bot nakεkan ε ààwak é ze. **15** Ekwyala lee é náá: «Mos, bi é gwak gwood ε Zεεb ɔɔ, sa bi ààlyel elyem, dáa bi nasa é gheŋ bi nakus εghuub ne ne ε.» **16** Ye nabe beze nagwak gwood ε Zεεb da be é kus εghuub ne ne? Ye nabe é bot djas ee Moiiiz nawayisal pe kɔ dɛl Ezipte ɔ. **17** Tin, Zεεb nalyaal ebuk ε le ne beze edi membu mekam-mená? Nye nalyaal ebuk ε le é ne bot ε nasyem ɔ, wɔ gwaa be zεbela esyee, gwyε kɔ kyee bɔs besyε di ààbe ne medii ε. **18** Eghεŋ Zεεb natuwal myɔŋ ne meɔŋ me náá: «Be aanàkwaani tɔ sum dik me nazekoobal be ye ε éteɔ be neezɛwala ε.» Tin, nye nalii deenek ne beze? Nye nalii é ne bot ε nakus εghuub ne ne ɔ. **19** Deenek, mena naabee ne tseɛtse náá, be nabe é ààni tɔ sum dik ewala, etεε náá, be naabyen εdum ε koŋ ne Zεεb.

4 Zεεb naakek mena náá, mena waabelaka ewala nye nazekoobal éteɔ'ena ε. Mena é koobakaka, sa mot pak'enaka ààsu eni tɔ ewala elenek. **2** Etεε náá, mena

naagwak Mbée Bhaadal dāa bot ε nadi tō kyee dik besye di ààbe ne medii ε. Tin, Mbée Bhaadal be nagwak é, nabe ε ààsa be sonok etee náá, be nabe é ààwa edum ε koŋ ε lō ne sa be nagwak ε. **3** Menabelka bot ε di edum koŋ ne Zeeb o, mena waanika tō ewala Zeeb nakék náá: «Myoŋ ne mesoŋ me me natuwal tō ebuk ε lam é náá: be aanàbooni tō sum dik me nazekoobal be étep ekewala ε.» Nye nakake deenek é, nye eezesilal mesa me é sok nye nakus bhwak ε. **4** É di'enek, ekwyala lee kō esu ε elu ε eten ne ebá é náá: «Zeeb naazewala é elu ε eten ne ebá é mesa me djas nye nadi esa ε.» **5** Zeeb nabaake tō ekwyala binek é náá: «Be aanàbooni tō sum dik me nazekoobal be étep be neekewala ε.» **6** Bot ε nanyel egwak Mbée Bhaadal o, be nabe é ààni tō ewala Zeeb nakék ε, etee náá, be nabe é ààlooba. É di'enek, bedhiiti bot ε ne ghwyil ni yōbō tō ewala elenek. **7** Kō esu ε tak ε Zeeb baadje dhiiti elu, nye djōo elu ε tak é «mos». Nye naaloozelee tō nuub ε Dhavid náá: «Bi é gwak gwood ε Zeeb mos o, sa bi ààlyel elyem.» **8** Ye é be náá, Zozuwe naadjeed bōn Yisalaél étep ekeniigal be tō sum dik e ewala Zeeb o, pe Zeeb ààpalii kō esu ε dhiiti elu. **9** Ye kwyel elee náá, ye é pe ε ne dhiiti ewala étep bōn ε Zeeb. Ewala tak nōŋel é ne ewala elu ε eten ne ebá. **10** Etee náá, mot aani tō ewala ε Zeeb nazekoobal o, nye waawala tō mesa me dāa Zeeb nawala tō ye mesa ε. **11** Djhoosaka meghaaz étep eni tō ewala tak, etee náá, mot ngot needi ààwo ze étep ebaŋa mesa me bebhaab bena bot nabyen elooba o. **12** Mepka me Zeeb é ne tsik, ye é ne ghwyil. Ye ne wol dhaa pel. Mepka me Zeeb ne ni tō esuk ε elyem, tō metii me nyel, kekum tō mesyel

mε egwyēs. Ye nε pée mεkwosak nε esiiza elyem. **13** Ye tok nε sa di sɔ é mis mε Zεeb. Esonok djas nye nasa é popoopwon é mis mε. Mis mε nε bee etεp djas. Ye é pε daa lε ε mena aabooketanalka. **14** Dhjoopyetka ghin tɔ edum ekon nε Zεeb mena di egoolaka ε! Etεε náá, menaka é nε boo ghaa Zεeb mot mεbwala nakεkum pε daa Zεeb ɔ: Ye é Yezu, mon ε Zεeb. **15** Boo ghaa Zεeb yena é nε mezuk tɔ lyem é gheɲ nye di ebee mena tɔ mezuk kɔ esu ε etεp di edhaa mena ghwyil ε. Etεε náá, nye naawaa tɔ mεbhowal mε etεp djas dáa menabelka. Tin, nye nabe é ààkosityem. **16** Djhootiilaka nε ebwaalel djas e bhaaz boo ekukuma Zεeb, pε kyee ye di nε enem nε embεε ε. Pε daa lε, mena εpebelaka εpelak nε enem nε embεε, étεp nye neekwyee mena é tεtε ewala.

5 Ghaa-Zεeb djas séeaa é pak bot, mesa mε é esa mesa mε Zεeb étεp bot. Nye dje Zεeb é esa egwyena nε eka buwa étεp mesyem. **2** Boo ghaa-Zεeb é nε ghwyil edi nε lyem ghoɲ nε bot ε di ààgu sonok ɔ, nε bot ε di esa mesyem ɔ. Etεε náá, nye emet ε mot, ye é nε esa ee di dhaa nye ghwyil ε. **3** Dáa ye di náá, ye é nε esa ee di edhaa nye ghwyil ε, nye goka é nε eka buwa étεp εpelak ε mesyem mε bot, dɔɔ nε εpelak ε mesyem mε met. **4** Mot tok nε ghwyil dja djem náá, mε moo é ghaa-Zεeb. Ye é Zεeb ε di esa náá, mot di ghaa-Zεeb, dáa nye nasa nε Alon ε. **5** Ye é tyee wat nε Klisto, ye tok nyey emet nasa náá, nye di boo ghaa-Zεeb. Nye nabela di boo ghaa-Zεeb é nε Zεeb mot nake nε nε náá: «Wɔy é mon'am, kana dwoo pan mos'ak, mε eebya wɔ.» **6** Zεeb nabaake é náá: «Wɔ é ghaa-Zεeb na kɔm-kɔm, tyee wat nε Melkisedek.» (aiōn g165) **7** É sok Yezu

nadi kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, nye nadi edjaala, dɔɔ nɛ ɛwaab ɛ ghorɔ
 pɛ daa Zɛɛb tɔ ekim, nɛ miɲal ɛ mis. Nye nadi edjaala
 deenek ɛ nɛ Zɛɛb mot nagoka nɛ etsik nye tɔ esyee ɔ.
 Tin, Zɛɛb naagwak mendjaala mɛ etɛɛ nɔ́á, nye nadi ɛ tɔ
 elooba nɛ etɛp djas. **8** Ye nakoozodi nɔ́á, nye ɛ mɔn ɛ
 Zɛɛb, nye naadjek elooba nɛ Zɛɛb tɔ mezuk mɛ djas nye
 naboma nɛ yɛ ɛ. **9** Zɛɛb naasa nɔ́á, nye di mot zedjala
 ɔ. Tin, bot djas di elooba nɛ Klisto ɔ, bɛ waabela tsik na
 kɔm-kɔm kɔ esu ɛ lɛ. (aiōnios g166) **10** Deenek, Zɛɛb eedjɛ
 nye di boo ghaa-Zɛɛb tyee wat nɛ Melkisedek. **11** Bis ɛ nɛ
 bɛtɛ etɛp elii dum nɛ tɛp'ak. Sa di esa ɛ, ye ɛ nɔ́á, ye nɛ
 kɔɔla ɛ ɛbɔɔd ɛ tɛp tak enyɔɛpɛ. Etɛɛ nɔ́á, bi ààkawa zii ɛ
 ɛmɛt esuk etɛp. **12** Ye moo ɛ nɛ bɛtɛ nɛ mɛlu di esiɲaa
 nɔ́á, bi di belyoel ɛ. Deenek, bi dinaa nɛ gwyɛs nɔ́á, bɛ
 baalyo bin ba mɛlyo mɛ mɛkɛn e mɛpka mɛ Zɛɛb. Bi dinaa
 nɛ gwyɛs ɛdɛ mɛdii mɛ mɛbel, ààbɛ edee bot ɛ di nɛ mɛdjɛ
 ɔ. **13** Mot zodi nɔ́á, nye kwyɛl ɛ ɛdedɛ mɛdii mɛbel ɔ, ye ɛ
 mɔn tɔlɔɔ. Nye tok nɛ ghwyil esuu mɛso ɛ etɛp di nɔ́á, ye
 ɛ epiki ɔ. **14** Tin, edee bot ɛ di nɛ mɛdjɛ ɔ, ye ɛ edee yii
 eboo bot. Tɔ mɛsa mɔɔ, bɛ eezegu ɛbiyo nɛ enyɔ.

6 Deenek, mena goka ɛ nɛ ɛdu ɛ mɛlyo mɛ di egoka nɛ
 bot ɛ zewyee ɔ, ààkabe nɔ́á, mena baasikeka pɛ mɛlyo mɛ
 mɛkɛn dum nɛ Klisto. Sa mena ààbaasikeka tɔ esuk ɛ mɛ
 mɛlyo mɛ mɛkɛn mɛ di elii dum nɛ: ɛkat esesɛɛ di edul bot
 tɔ esyee ɛ, nɛ mɛlyo mɛ ɛdum ɛ korɔ nɛ zɛɛb, **2** mɛlyo dum
 nɛ ɛduwa Zɛɛb, ɛkel ɛ bot mɛmbɔ ɛ mendjaala, nɛ mɛlyo
 dum nɛ ɛgom bot bhis esyee, zɛnɔɔ mɛlyo dum nɛ ɛpɛɛ
 na kɔm-kɔm. (aiōnios g166) **3** Zɛɛb ɛ kwyɛl ɔɔ, bot ɛ waadjɛ
 mɛlyo mɛ di egoka nɛ bot ɛ zewyee ɔ. **4** Djhoonɔɔka geka

ne bot ε nabula pe bhis tɔ mbi tsik be nadi ne ye sok ε: Be naabela mekas ε Zeeb, be naabowal ekee nadus tɔ gwoo ε, be naabela Sisim na Dee, **5** be naakwyel mbee mepka ε Zeeb, be naagu ghwyil mebwala me bhwak aazyε ε, (aiōn **g165**) **6** bela náá, be naabaabula sik tɔ tsik'ɔɔ na mwa. Be tok ne ghwyil ebaaswoolaa tsik'ɔɔ swola sis. Etee náá, be epebaabem mon ε Zeeb mbema sis é melaaba. Be epedjes bedhiiti bot náá, be lee nye. **7** Djhoopokonɔɔka kana bɔs: Eghen bebhi di enee ε, bɔs ne min medii me tak, ye é di esa náá, mbee eka kwyil, enyɔ ne bot ε di ebe epyeeb ɔ. Deenek, Zeeb eesée metel kɔ bɔs tak. **8** Tin, bɔs tak ewyisal mekpak me megok ne engwyinini ɔɔ, ye àaval dhiiti sonok. Deenek, Zeeb aanàbɔya ne ekal ε ye, ye aadi é dikaa. **9** Bɔn nyeeɔ, ye é be náá bis epelii deenek ɔɔ, bis é ne ebwaalel náá, bi é tɔ tete ze di edje tsik ε. **10** Zeeb é mot di piki ɔ. Nye aanàdjisa mbee mesa me bi di esa ε, àakobe-beak kwyel bi di ne ye ne ne ε. Bi nalyaal kwyel tak é tɔ mbee mesa me bi nadi esesa ne yii bi di esa nenak ne bedhiiti ekeletye ε. **11** Tin, bis kwyel é náá, mot ne mot pak'en wa zii kekum dwoo mesik. Etee náá, ebwaalel ε len neesael enyɔepe. **12** Sa bi àadi besikel ε bot. Tin, nɔɔka geka bot ε di edum koɲ ne Zeeb ne zii djas ɔ. Bot di náá be waaboobela ekek e Zeeb ɔ. **13** Eghen Zeeb nakek Abalaam ε, nye naatuwal myoɲ ne mesoɲ ne din ε le met. Etee náá, ye tok ne mot di ne mebwala dhaa nyeɔ étep nye neetuwal ε din ε le. **14** Nye naake náá: «Ne tseetsε, me aasée wɔ metel, me aasa náá, wɔ di ne bete ne bedha.» **15** Abalaam naabɔya tɔ bhwood, nye naabalabela sa Zeeb nakek nye ε. **16** Eghen bot di etuwal myoɲ ne mesoɲ ε, be

sa ye ε ne din ε mot di eval dhaa boo ɔ. Deenek etuwal ε myon ne meson menek lyaal ε etsɛtse mot di etuwal ye ɔ, ne ebaasa náá, meso si. **17** Ghuna Zeeb nakwyl é, elyaal popoopwon ne bot ε di ebwood ekek ɔ náá, mɛpka mɛ àaswoola, éteɾ tak ε di náá, nye naatuwal myon ne meson kɔ ekek binek. **18** Ekek ne etuwal myon ne meson é esonok ebá ee bot di àaswoola ε. Tɔ ekek be, ne tɔ etuwal ε myon ne meson mɛ, Zeeb tok ne ghwyil ekɔɔ. Deenek, bisɔ bot ε zebet esonok djas éteɾ edi ε sama ne Zeeb ɔ, ye eɾedje bis mɛghaaz náá, bis di ne boo ebwaalel éteɾ ebela sa nye nakek bis ε. **19** Ebwaalel ε tak é ne nes é dáa mbwak mesuwa éteɾ tsik'es. Ye é sa mɛlyel ne tɛɛtse, yii di edhaa keni pɛ tɔ boo kaad di ekaa mɛdheɾ mɛ ndjaa mendjaala di tɔ gwoo ε, kekum di na dɛɛ di tɔ tak ε. **20** Ye é tin ε, Yezu nadi mot mɛken é eni tɔ tak esok ne nes kɔ esu ε les. Etɛɛ náá, nye moo é boo ghaa-Zeeb kɔm-kɔm tyee wat ne Mɛlkisedek. (aiōn g165)

7 Mɛlkisedek yenɔk nabe é mɛkoozi mɛ kyee dik Salem, nye nabaadi é ghaa-Zeeb Zeeb na vyɛɛgvyɛɛg. Eghɛɾ, Abalaam nabula keduu dɛɛb ee nye nakwak bɛmɛkoozi ε, Mɛlkisedek naatɔ keboma ne ne. Bhii tak, nye nasɛɛ Abalaam metel. **2** Abalaam naadje nye edyaal kam esa ee nye nabela ε. Guka náá, din ε Mɛlkisedek kwyl elɛɛ é: «Mɛkoozi mɛ epiki». Baabela náá, Mɛlkisedek é mɛkoozi mɛ kyee dik Salem, ye kwyl elɛɛ é: «Mɛkoozi mɛ egwyem». **3** Nye tok ne dhaad mɛbyel. Bot ààgu ebyel ε le ne esyee ε le. Nye é tyee mɔn ε Zeeb, nye é ghaa-Zeeb kɔm-kɔm sii ne kɔm. **4** Beeka, Mɛlkisedek nadi é boo kuma mot, bhaab'enaka Abalaam naadje edyaal kam esa

ee nye nabela é dɛɛb ɛ. **5** Etsi ɛ Moiiɛ lɛɛ kɔ ɛsu ɛ bɛghaa-Zɛɛb bot ɛ mɛbyɛl ɛ Levi é náá: ye egoka bɛ nɔɔ edyaal kam esa e bot ɛ membyak mɛ bɔn ɛ Yisalaɛl djas. Ye kwyɛl ɛlɛɛ é náá, bɛ nɔɔ edyaal kam tak nɛ bɔn bɛnyɛɛg bɔɔ met, bɔn bɛnyɛɛg bɔɔ tak ɛ pe é bɛdha ɛ Abalaam. **6** Melkisedek nabe é ààbɛ dha ɛ Levi. Tin, nye naanɔɔ edyaal kam kɔ esa Abalaam nabula nɛ ye é dɛɛb ɛ. Bhii tak, nye naasɛɛ Abalaam mot nabela ekek e Zɛɛb ɔ mɛtɛl. **7** Tin, mot di esɛɛ mot mɛtɛl ɔ, nye eedhaa mot bɛ di esɛɛ nye mɛtɛl ɔ, mot tok nɛ ghwyil esuu mɛso kɔ ɛsu ɛ tak. **8** Bɛdha ɛ Levi, bot ɛ di enɔɔ edyaal kam kɔ esa e bot ɔ, bɛ é bot di náá, bɛ waagwyɛ djɛmɛn. Tin, Melkisedek mot nanɔɔ edyaal kam kɔ esa e Abalaam é nɛ tsik dáa ekwyla di elɛɛ ɛ. **9** É di'enek, bot ɛ nɛ ghwyil eke náá, é sok Abalaam nadjɛ edyaal kam bɛ é, ye kwyɛl ɛlyaal é náá, bɛdha ɛ Levi, bot ɛ di enɔɔ edyaal kam ɔ, bɛ naabaadjɛ yɔbɔ edyaal kam. **10** É di'enek, é ghɛɲ Melkisedek nató kɛboma nɛ Abalaam ɛ, ye nabe é Levi dinaa ààbyɛl. **11** Etsi e bot ɛ mbyak Yisalaɛl lɛɛ é náá, ye é bɛdha Levi é di egoka nɛ ɛdi é bɛghaa-Zɛɛb. Bɔn ɛ Levi nadi bɛghaa-Zɛɛb é tyee mbi ɛ Alɔn. Tin, mbi yɔbɔ ɛdi ɛ bɛghaa-Zɛɛb nabe é ààdjala dáa ye di egoka ɛ. Ye é pe di ɛnyɔɛpe ɔɔ, «Aah» éteɖ yé ye aabaadi nɛ dhiiti ghaa-Zɛɛb mbi ye Melkisedek? **12** Etɛɛ náá, é ghɛɲ bɛ di eswola mɛzɛl mɛ ɛdi ɛ bɛghaa-Zɛɛb ɛ, ye baagoka é náá, bɛ eswola etsi. **13** Etɛɖ bak liiaa é kɔ ɛsu Ghɛɲ'enaka. Nye nabe é mot mbyak sis, tɔ yɔbɔ mbyak, ye nabe é ààbɛ nɛ ghaa-Zɛɛb. **14** Menabelka djas nɛ guka náá, Ghɛɲ'enaka nabyɛl é mot mbyak eYuda. Bela náá, é ghɛɲ Moiiɛ nadi elii dum nɛ bɛghaa-Zɛɛb ɛ, nye nabe é ààtuwal

mbyak tak. **15** Beeka sa wat di elyaal náá etep binek é etsɛɛtse ε, dhiiti ghaa-Zɛɛb eebaatuula, nye é tyee wat ne Melkisedek. **16** Nye nabe é ààdi ghaa-Zɛɛb dum ne metiŋ me bot ε bɔs. Tin, nye nadi ghaa-Zɛɛb é ne ghwyil tsik di ààbe ne esik ε. **17** Deenek, ekwyla epelɛɛ náá: «Wɔ aadi é ghaa-Zɛɛb kɔm-kɔm tyee wat ne Melkisedek.» (aiōn g165) **18** Deenek, etsi na mwa nadisaa é etɛɛ náá, ye nabe é ààdi ne mebwala, ààval dhiiti sonok. **19** Ye é tɛɛtse náá, etsi ε Moiiɛ ààpasa náá, bot di bot ε zedjala dǎa ye di egoka ε. Tin, mbɛɛ ebwaalel naazedjeaa mena, kɔ esu ε tak é mena di ekunaaka ne Zɛɛb. **20** Etep binek nasael é kɔ myoŋ ne mesoŋ me Zɛɛb natuwal ε. Bɛdhiiti bot nadi beghaa-Zɛɛb ε, Zɛɛb ààtuwal myoŋ ne mesoŋ me kɔ esu ε lɔɔ. **21** Ye kabe Yezu ɔɔ, nye nadi ghaa-Zɛɛb é, é gheŋ Zɛɛb natuwal myoŋ ne mesoŋ me náá: «Gheŋ eetuwal myoŋ ne mesoŋ, nye aanàkabaaswoola ye: “Wɔy é ghaa-Zɛɛb kɔm-kɔm sii ne kɔm.”» (aiōn g165) **22** Dum ne tɛp tak ε di náá, Yezu é, mot di esa náá mena dika tɔ tɛtɛ ebheŋ dhaa yii na mwa ε. **23** Deenek, bɛtɛ ne beghaa-Zɛɛb nadi edjilen ekɔkɔ ne ekɔkɔ é etɛɛ náá, esyee nadi esa náá, bɛ nàsa mesa mɔɔ kekum mesik. **24** Tin, Yezu é ne tsik kɔm-kɔm sii ne kɔm, deenek, nye é ghaa-Zɛɛb kɔm-kɔm. (aiōn g165) **25** Dum ne tɛp tak ε, nye di ne ghwyil tsik bot ε di ekunaa ne Zɛɛb é ze'ε ɔ. Dǎa ye di náá, nye é ne tsik ε, nye ne djaala Zɛɛb kɔ esu ε lɔɔ. **26** É di'enek, Yezu é boo ghaa-Zɛɛb ee nadi egoka ne nena ɔ. Nye é dɛɛ, ààbe ne ndje, ààbe ne syem. Ye naawaa mbek pak nyey ne bot ε mesyem, nye naabenaa envyɛgepe pe tɔ gwoo. **27** Nye tok dǎa bɛdhiiti beghaa-Zɛɛb, nye tok ne gwyɛs eka buwa melu djas, étep

mesyem me met neghu mesyem me bedhiiti bot. Nye naazesa etep binek djas sok wat é gheh nye naka nyel'e met buwa ε. **28** Etsi ε Moiiiz dje di edi boo ghaa-Zeeb é, ne bot ε di be dinaa ne mendje o. Tin, myon ne meson me Zeeb natuwal bhis etsi ε lee é náá, Mon di boo ghaa-Zeeb na kom-kom sii ne kom to e dee. (aiōn g165)

8 Gwakeka sa di ne boo metan ee bis di ekwyl ellee bin ε: Ye é enyope daa ye di náá, menaka é ne boo ghaa-Zeeb, nye mot di ndiindel pe to gwoo pe mbo eghen boo mekoozi ε Zeeb mot di ne mebwala djas o. **2** Nye epesa mesa me to di na Dee. Ye kwyl ellee ε tete pet di náá, Gheh Zeeb nyey emet nasum ε, ààbe yii bot ε bos nasum ε. **3** Eboo beghaa-Zeeb djas nanegaa tin ε, etep egoola esa e egwyena pe daa Zeeb, ne eka ebuwa. Tin, ye goka é náá, boo Ghaa-Zeeb'ena Yezu baadi ne ye sa nye aagwyena ne Zeeb ε. **4** Tin, nyey é pe di é di ko eko ε bos o, pe nye tok ne ghwyil edi Ghaa-Zeeb, etee náá, ko eko ε bos, ye é ne bot ε di eka ebuwa daa etsi ε Moiiiz di ellee ε. **5** Ghuna, mesa me beghaa-Zeeb si esa to ndjaa mendjaala ε, ye é mbanja-mbanja esa di enonjel ne esa ee di esael pe to gwoo ε. É sok Moiiiz nawaasum pet na Dee ε, Zeeb, naalee nye náá: «Gwyáka, wo aasum ye ε, daa wo nalyaalaa pe ko etsok ε.» **6** Tin, nenak yak, mesa me Yezu di esa é, ye é mesa me di edhaa mesa djas ε. Etée náá, nyey é mot naséaa etep eduula pak bot ne Zeeb to boo ebhen ε. Boo ebhen ε tak dum é ne tete ekek di edhan ε. **7** Tin, ye é pe di é di náá, ebhen na mwa nadi é ààbe ne ndje to tak o, pe be nabe é àadis ye da swola ye ne dhiiti ebhen ε na bes. **8** Zeeb nadul bot ε mbyak'e melo é náá: «Mam Gheh ke é

náá: tɔ mɛlu di ezye yenek, mɛ waasa ebheɲ ɛ na bes, nɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl dɔɔ nɛ bot ɛ kyee dik eYuda ɛ. **9** Ye aanàkwaadi tyee wat nɛ yii mɛ nasa nɛ bebhaab bɔɔ ɛ, é sok mɛ namet be é mbɔ wyisal be pɛ dik Ezipte ɛ. Be nabe é ààlooba nɛ ebheɲ ɛ tak, Gheɲ eezeke, e di tak ɛ mɛ nakin be. **10** Gheɲ ke é náá: Beeka ebheɲ ɛ mɛ aasa nɛ bot ɛ mbyak Yisalaɛl ɛ, bhis mɛlu menek, mɛ aakwyal metiɲ mam tɔ esiiza bɔɔ, mɛ aason metiɲ mam tɔ ebhum elyem bɔɔ, mɛ aadi é Zeeb'ɔɔ, tin, bɔɔ kadi é bot ɛ mbyak'am! **11** Tin, mot aanàkabaadi nɛ gwyes edje mot di é bhaaz'ɛ nɛghu mɔn ɛ nyɛɛg mɛlyo náá, “gua Gheɲ!” Etɛɛ náá, bot djas ɛ waagu mɛ, kana mɔn dhyeeb kekum boo-mot. **12** É di'enek, mɛ waapel edjak ɛ lɔɔ, mɛ aanàkabaataala mesyem mɔɔ.» **13** É sok nye nadi elii dum nɛ ebheɲ na bes ɛ, ye kwyɛl elɛɛ é náá, ebheɲ ɛ meken moo é yii na mwa. Bela náá, sa di náá, ye moo é na mwa ɛ, ye eezelɔɔd ɛ, kunaa é nɛ ediib.

9 Ebheɲ ɛ meken nabe é nɛ metiɲ éteɖ eduwal ɛ Zeeb, zenɔɔ pɛt kɔ bɔs éteɖ mendjaala. **2** É di'enek, pɛt wat nadi nɛ metsek membá ɛ naasumel. Etsek ɛ meken nadi edjóoaa é «Di na Dɛɛ». Tɔ tak ye nabe é nɛ boo lama na mengel etɛn nɛ ebá, zenɔɔ emesa nɛ emapa be di eka Zeeb ye buwa ɛ. **3** Bhis kaad na pip-pip yii ebhis di ebek pɛt tak ɛ, ye nadi é nɛ dhiiti di be di edjóo «Di na Dɛɛ Dhaa Nyel ɛ». **4** Ye nadi é nɛ dhiiti mesa buwa nasael nɛ lɔɔad ɛ, éteɖ edik é bemenanas, nɛ tot ebheɲ e lɔɔad. Tɔ tot ebheɲ ɛ tak, ye nabe é nɛ loɲo nasael nɛ lɔɔad ɛ, ye nadi é nɛ mapa nadi edus pɛ eko di edjóoaa man ɛ, zenɔɔ suub ɛ Alɔn, suub tak nadi é ye moo nɛ bɔɔ eka

egó e tak. Ye nabaabe é ne epek mekok nakwyalaa metin me ebheɲ kɔ tak ε. **5** Kɔ tot ebheɲ ε tak, ye nabe é ne benaghise efofop e duma nadi elyaal náá, Zεeb ε tinaak ε. Mεbhap mɔɔ nadi elɛsa. Pyoo mεbhap me tak nadi ebutal tot ebheɲ. Nenak, yak ye tok ewala di náá, mena sɔs etεp binek djas. **6** Eghεɲ ye nadi náá, esa binek djas nabe é ye eezekoobelaa é, bεghaa-Zεeb nadi é nini melu djas tɔ etsek ε meken étεp ekɛsa mɛsa mɔɔ. **7** Tin, tɔ etsek ebá e pεt, ye é boo ghaa-Zεeb nyey εmet é di ne ghwyil eni penek, nyε zoni penek é, sok wat tɔ mbu. Nyε goka ne eni penek é ne ghiya tit ee nyε di eka Zεeb buwa étεp mesyem bε met ne yii bot. **8** É di'enek, Sisim na Dεε epelyaal náá, dáa etsek meken dinaa tin ε, ye lyaal é náá, di na dεε dhaa nyel dinaa ndiila. **9** Etεp binek nɔɲel é ne etεp mena kadi ebee mos'aak. Ye kwyel elyaal é náá, esa mot di egwyena ne Zεeb ε, zenɔɔ ebuwa βetit mot di eka Zεeb ye ε, ye tok ne ghwyil esa náá, lyem mot di esa mbi mendjaala menek ɔ di mot zedjala ɔ. **10** Metin menek dum é ne esa e dek, ne mɛnyok, zenɔɔ dáa mot di egoka ne esa étεp edis eduud ε. Ye é mezel me bot nazetawa ne esa kekum é ewala Zεeb nakoobal esonok djas ε. **11** Tin, Klisto nazye é dáa boo ghaa-Zεeb e embεε esa ee di kɔ εko ε bɔs ε. Nyε naani tɔ pεt di enyɔ dhaa tyε ε, pεt di náá, ye eezedjala ne di tak ε, pεt di náá, ye tok bot ε bɔs nasum ε. Bela náá, pεt tak tok kɔ bhwak nakusaa-kusak ε. **12** Eghεɲ Klisto nani nia wat na kɔm-kɔm tɔ Di na Dεε Dhaa Nyel ε, nyε nabe é ààka buwa ghiya ngom taa nεghu yii mɔn ngɔmbε. Tin, nyε naka é ghiya ye met, da pek mena sok wat ekeekee tɔ mesyem. (aiōnios g166) **13** Ghiya

engom engombe ne engom etaa neghu mesii me engombe zedikaa, ee be nadi emwam ko bot e di ne edhuud o, ye e etep ye needis be edhuud e etep ebulal egwakel e loo ne Zeeb. **14** Ye e be naa, ye e tsetse o, ghiya e Klisto eedhaa yenek boo dhaa. Ne ghwyil Sisim na Dee, Klisto eeka nyel emet ne Zeeb daa tete buwa di aabe ne djam e. Ghiya ye waagwyii elyem ee zeepulel ne mbee mesa me di dul mena to esyee e. Etep mena neesaka mesa me Zeeb mot di ne tsik o. **(aiōnios g166)** **15** Dum ne tep tak e di naa, Klisto e di mot di eduula pak Zeeb ne bot to ebheh na bes o. Etee naa, bot e Zeeb nazedjoo o, neebela esa e lyak na kom-kom ee nye nakek be e. Tin, be aabela ye e dum ne esyee mot ngot nagwe o. Ko esu e tak e bot e bos moo mos peka to mesyem me be nasa si ebheh e na mwa e. **(aiōnios g166)** **16** Edi di naa, mekana me melik naalikaa o, ye goka e naa, ye lyaalaa naa, mot nakwyal mekana me melik me tak o, naazegwe. **17** E di'enek, mekana me melik aaval dhiiti sonok ye e be naa mot kwyal ye o, di naa ne tsik. Tin, ye val e, ye e be naa, mot nakwyal ye o, nye eezekpaa ne mesyee gwe o. **18** Dum ne tep tak e di naa, ebheh meken nabe e aaval esok ne ghiya ne see. **19** Moiiz napokokan sok e elaa metin e mis me bot djas, daa ye nazodjeaa nye e. Bhii tak, wo gwak nye zenoo ghiya e ngom etaa ne yii bon engombe, doo ne medii, myek ye ko mekana me etsi doo ne e menyel me bot djas. Nye naanoo lee le di edjooaa Izop e ne mon pes kaad tinjal e tak, etep eduu to ghiya da myek ye. **20** Nye naake naa: «Yak e wak e ghiya di elyaal ebheh e Zeeb dje bin naa, bi duwal e.» **21** Moiiz naabaamyek ghiya ko pet, ne ko esa djas di ebeaa

étɛp esa mɛsa mɛ Zɛɛb ɛ. **22** Etsi lɛɛ é náá, bɛ dis edhuud e
 sonok djas nɛ ghiya. Deenek, ye tok nɛ mot di nɛ ghwyil
 ɛbela ɛpelak mesyem yɛ bɛ náá, ghiya ààpasee ɔ. **23** Ye é
 bɛ náá, embaɲa-mbaɲa esa ee di pɛ tɔ gwoo ɛ goka é nɛ
 ɛdisaa edhuud ɛ deenek ɔ. É di'enek, esa ee di pɛ tɔ gwoo
 ɔ, ye é nɛ gwyɛs buwa di nɛ boo mɛtaɲ ɛ. **24** Etɛɛ náá,
 Klisto nabe é ààni tɔ di na Dɛɛ di náá, bot ɛ bɔs ɛ nasa nɛ
 mɛmbɔ mɔɔ ɛ. É di di náá, ye é mbaɲa-mbaɲa tɛtɛ Di na
 Dɛɛ ɔ. Tin, nyɛ naani tɔ gwoo, nyɛ é sok bhwoob ɛ Zɛɛb
 étɛp'ena. **25** Membu djas, boo ghaa-Zɛɛb bot ɛ mbyak
 eYuda dyeebani tɔ Di na Dɛɛ dhaa nyel ɛ sok wat nɛ ghiya
 tit. Tin, Klisto nabe é ààni esok nɛ esok étɛp kɛka nyel'ɛ
 buwa. **26** Ye é pɛ bɛ náá, ye nasael é deenek ɔ, pɛ Klisto
 nazuk é esok nɛ esok kana bhwak nakusel ɛ. Nenak dɔ́a ye
 di náá, bhwak moo é pɛ mɛsik ɛ, Klisto nazotuula é sok
 wat étɛp ɛpel é mesyem. Dum nɛ tɛp tak ɛ nyɛ naka nyel
 ɛmet buwa. (aiōn g165) **27** Bot djas kɔ ɛko ɛ bɔs goka é nɛ
 ɛgwyɛ sok wat, bhii tak Zɛɛb ɛpɛɛ bɛ. **28** Ye é tyee wat dɔ́a
 Klisto naka nyel'ɛ buwa étɛp ɛpel mbula mesyem mɛ bot
 ɛ bɔs ɛ. Tin, nyɛ waabaatuula ɛ tuula sis, é sok yenek yɛ
 aanàkabaadi étɛp ɛpel ɛ mesyem. Deenek, yɛ aakadi é
 étɛp ɛdjɛ tsik nɛ bot ɛ di egwaal ɛtuula ɛ lɛ ɔ.

10 Etsi ɛ Moiiɛ nazobe é mbaɲa-mbaɲa di elyaal mena
 embɛɛ esa aasael djɛmɛn ɛ. Tin, ye ààlyaal ɛtsɛɛtɛɛ ɛtɛp e
 tak dɔ́a ye di ɛ. Étɛp tak ɛ di náá, ye tok nɛ ghwyil ɛ dis
 edhuud e bot ɛ di esaɲ ɛkuna nɛ Zɛɛb é ɛkɛka mbi buwa
 wat membu nɛ membu ɔ. **2** Ye é pɛ di é di náá, kwaambi
 yenek ɛdjaala Zɛɛb ɛpedis bot edhuud nɛ tsɛɛtɛɛ ɔ, pɛ
 bɛ aanàkabaadi nɛ mesyem. Tin, bot ɛ waakat ɛbaakeka

buwa. **3** Tin, ebuwa binek ε di esa náá, mot gheetetaala mesyem με nye nadi esa membu ne membu ε. **4** Etee náá, ghiya ngom bhata ne yii ngom ngombe tok ne ghwyil edis mesyem με bot. **5** Dum ne tep tak, é sok Klisto nadi ezye kɔ εko ε bɔs ε, nye naake ne Zeeb náá: «wɔ nabe é ààbe ne gwyes buwa, ààbe ne gwyes esa e egwyena, tin, wɔ naasa náá, με di ne nyel. **6** Wɔ nabe é ààmyaala ne buwa nadikaa wɔ kɔ Mesa buwa ε, neghu ebuwa nakaa wɔ étep epel mesyem με bot ε. **7** É di'enek, με naazeke náá, “Zeeb'am, με ezye pe daa lo mam με emet, étep esa ekwosak ε lo, daa ye nakwyalaa dum ne nam to mekana ε.”» **8** Tin, nye nakan eke sok ε náá: «Wɔ ààpakwyel buwa, neghu esa e egwyena, wɔ ààpakwyel betit zedikaa kɔ mesa buwa ε, neghu buwa dikaa étep epel ε mesyem με bot ε, wɔ nabe é ààmyaala ne sa wat.» Dhi buwa binek di ekaa daa etsi di elee ε. **9** Bhii tak, nye ezeke náá: «Bee με, mam με emet ezye zesa ekwosak ε lo.» Deenek, Klisto eedis buwa na mwan, nye eedjila ne buwa ye. **10** Yezu Klisto naasa ekwosak ε Zeeb, deenek, nye naaka nyel'ε met buwa sok wat kɔm-kɔm sii ne kɔm. Tin, nye naasa náá, mena dika bot ε edee. **11** Ghaa-Zeeb djas dyeebadi é titel melu djas étep esa mesa με, étep eka buwa tak wat melu djas. Bela náá, buwa tak tok ne ghwyil edis mot mesyem. **12** Tin, Klisto nye emet nazokabuwa é sok wat étep edis ε bot mesyem, bhii tak, nye moo é ndiindel pe mbɔ eghɛɛ ε Zeeb. **13** Nenak, ye é tin ε nye di ebwood náá, Zeeb sa náá, bot ε mebhuka με di daa poba be di ekel meko ε. **14** Deenek, ne buwa tak wat, nye naadis bot edhuud disa wat ekekee étep bot needi dee. **15** Tin, dɔɔ

ne Sisim na Dee epebaalee mena náá, ye etep e tseetsɛ.
 Etee náá, nye pooke e náá: **16** «Gheɲ ke é náá: Beea Ebheɲ
 e me aasa ne nɔɔ e, bhis melu menek, Me aakwyal metiɲ
 mam é tɔ ebhum elyem bɔɔ, Me aason ye tɔ esiiza bɔɔ. **17**
 Bhii tak, nye eebaazeke náá: Me aanàbaataala edjak e lɔɔ,
 neghu mesyem mɔɔ.» **18** Ghuna, é di mesyem di epelaa e,
 bot tokape ne ghwyil ebaaka buwa étep mesyem. **19** É
 di'enek, bɔn nyeeɓ bam, menaka é ne ebwaalel náá, mena
 waanika tɔ di na Dee dhaa nyel kɔ esu ghiya e Yezu naso
 tyee buwa e. **20** Nye naazedii mena ze na bes di ne tsik,
 nyey nye emet na kan edhaa é ze boo kaad di ebɛk Ndjaa-
 ebuwa, ee kwyel elyaal é nyel'e met. **21** Tin, menaka é ne
 boo ghaa-Zeeb, mot di kukuma di edjeed ndjaa Zeeb ɔ. **22**
 Djhookunaaka ne Zeeb, ne lyem wat, ne edum e koɲ e ne
 Zeeb zepyet e, ghiya e Yezu gwyii embee esiiza di tɔ bhum
 elyem bena e, dɔɔ ne menyel mena gwyiia ne tete medii.
23 Djhoobaalka elyelɛpe ebwaalel e mena di goolaka e,
 etee náá, Zeeb é sosoob tɔ ekek be. **24** Djhookwyeeɓgelka
 pak'ena étep edje mena meghaaz tɔ kwyel ne esa enem
 esa. **25** Sa mena ààkatka etó pe zeeɓa ndjaa mendjaala,
 dáa bedhiiti bot moo ne mefulu me esa ye mos e. Tin,
 mena goka é ne edjeelka meghaaz pak'enaka, etee náá,
 bi epebee biyɔ bɛmet náá, elu e Gheɲ eezekunaa. **26**
 Etee náá, bhis bot aazegu etseetsɛ e, mena baasyemka ne
 ekwosak e lina ɔɔ, ye tokape ne buwa epelak é mesyem.
27 Ye kalik mena é, egwaal tɔ menyenye epée e Zeeb ne
 boo du na goo-goo bot e mebhuka me aadyak e. **28** Mot
 e di ààlooba ne etsi e Muiiz ɔɔ, nye góaa ààbe ne ghoɲ,
 ye é be náá, betsaases ebá neghu beɛɛl eemyaal sa nye

sa ε. **29** É di'enek, ye aakadi tin dāa ne mot di ebhina mən ε Zεεb ɔ, ne mot di ebee ghiya ebheɲ ε nasa náá, εgwakel baabula pak bot ne Zεεb é mis toto ɔ, ne mot di elee Sisim di εsuk ε enem ne embεε ɔ? Bi pookogek mbi feɲ yenək mot di egoka ne ebela ε? **30** Tin, mena ne guka mot naleε náá: «Ye é mam ε di egoka ne εbulal ebiyo ne ebiyo, mam ε di edje efute ebiyo mot ne mot», nye naabaaleε náá: «Gheɲ é waapéeε bot ε mbyak'ε.» **31** Ye é àànyo náá, mot di ne ndje é mis me Zεεb mot di ne tsik ɔ. **32** Pokotaalaka é gheɲ sok, é sok Zεεb nabεε bin mis éteɖ bin neegu etsεtse ε. Bi naasa meghaaz tɔ eboo mezuk bi naboma ne ye ε. **33** Bedhiiti bot pak'en naaleeaa, tiigaa é mis me bot, bela náá, bedhiiti bot nabe é ne lyem ekwyee bot ε nadi ezuk ne etiigaa dāa boo ε. **34** Bi naazuk lɔɔg wat ne bot ε membok. Bi nadi é tɔ memyaala é sok be nadek mevu men ε. Eteε náá, bi ne gu náá, bi é ne tete mevu di kɔm-kɔm sii ne kɔm ε. **35** Sa bi ààbulal lyem bhis dum ne εbwaalel bi di ne ye ε. Eteε náá, bi aabela boo efute. **36** Ye goka é náá, bi wa zii éteɖ bi neesa ekwosak ε Zεεb, éteɖ bi neebela sa nye nakek bin ε. **37** Tin, ekwyala leε é náá: «Tɔ mən ewala, tɔ ba mən pes ewala, mot di egoka ne ezye ɔ, nye waazyε, ezye ε le eezekunaa. **38** É di'enek, mot di tɔ epiki é mis mam tɔ εdum ekoɲ ε le ne Zεεb ɔ, nye waatsak, tin, nye bula bhis ɔɔ, me aanàkwaamyaala ne ne.» **39** Mena tokeka bot ε di ebula bhis tɔ εdum ε koɲ ne Zεεb, da wo ze ɔ. Menaka é, bot ε di tɔ εdum ε koɲ ne Zεεb, bot ε di tɔ ze tsik na kɔm-kɔm ɔ.

11 εdum ε koɲ ne Zεεb ε, εdi ne εbwaalel náá, sa wɔ di ebun ε wɔ waabela ye. Ye é emyaal ne lyem wat náá, sa di

ààbeëaa ne mis ε ye é tak ne tseetse. **2** Ye é dum ne edum ε koŋ ne Zεeb ε, Zεeb naamyaa bot ε na mwa. **3** Ye é dum ne edum ε koŋ ne Zεeb ε, bot di egu náá, bhwak nakusaa é ne mekpa ε Zεeb. Ye kwyel elee é náá, esa ee di beëaa ε nasael ne esa ee nadi ààbeëaa ε. (aiōn g165) **4** Ye é dum ne edum ε koŋ ne Zεeb ε, Abhel nadjε Zεeb esa egwyena dhaa yii mōn ε nyεεg Kayin. Ye é dum ne edum ε koŋ ε le ne Zεeb ε, Zεeb nabee nye dáa mot e piki, etεε náá, Zεeb nyey nye emet naamyaa ne esa egwyena ε le. Ye nakoozodi náá, Abhel naazegwyε, etεp nye nasa é dinaa egek. **5** Ye é dum ne edum ε koŋ ne Zεeb ε, Enək nabyet tó pε tó gwoo étep nye needi ààgwyε. Tin, mot nabe é ààkabaabela nye, etεε náá, Zεeb naaben nye pε tó gwoo. Ekwyala lee é náá, esok ne nye ne tó tó gwoo, Zεeb na myaala ne ne, etεε náá, nye naadi ε esa Zεeb edjoo emis. **6** Bela náá, Zεeb tok ne ghwyil bela edjoo emis ne mot di ààdum koŋ ne ne oo. Tin, mot di tiila Zεeb o, nye goka emyaal náá, Zεeb ε é tak. Nye ne djε efute ne bot di esaa nye o. **7** Ye é dum ne edum koŋ ne Zεeb ε, Noe nagwak sa Zεeb naleε nye dum ne sa nakoosael ε. Ye nabe é, bot dinaa ààbee sa tak. Nye naadyeebawa lyem tó etεp Zεeb naleε nye. Nyey batasa mesuwa me nye natsik nyel emet ne bot ε mebyel me ε. É sok nye nasa deenek ε, ye nabεε nye naakwyosal bot ndjε səs. E di'enek, dum ne edum ε koŋ ε le ne Zεeb, Zεeb nabee nye dáa mot epiki. **8** Dum ne edum ε koŋ ne Zεeb ε, Abalaam nalooba ne ndjóoel ε Zεeb é sok nye nadjoo nye ε. Wó gwak nye zetó pε kyee dik Zεeb naakek náá, nye aadjε nye ε. Tin, nye naazetó, ààgu pε kyee nye di etó ε. **9** Dum ne edum ε koŋ ε le ne

Zεεβ, nye naadi tyee ndjon kɔ kyee dik Zεεβ nakek nye ε.
 Tin, nye nadidi é pɛ tɔ pɛt, tyee wat nɛ Izak, zɛnɔɔ Zakɔɔb
 bot ε nabela mbi ekek é tak wat ɔ. **10** Etɛɛ náá, Abalaam
 nadi ebhwood é boo ghaada di nɛ ghus-zumal na lyel-lyel
 ε. Ghaada di náá, Zεεβ nyɛy ɛmet ε di mot di ekoobal dáa
 yɛ aasaɛl, yɛ é nyɛy ε sum yɛ. **11** Dum nɛ ɛdum ε koɲ
 nɛ Zεεβ, Saala nye ɛmet, yɛ nakoozodi náá, nye nabe é
 kwyiid, tɔa moma. Zεεβ naadjɛ nye ghwyil ebela ε bɛdha.
 Tin, nye nabe é nɛ boo ɛbwaalel náá, Zεεβ ε sosoob nɛ
 ekek bɛ. **12** Ɛtɛp tak ε di náá, bhaab'enaka ngɔt Abalaam,
 nye nadi é nye moo tɔa-mot, nye eezekunaa nɛ ɛsyee. Yɛ
 é nyɛy é nadi ɛsuk ε mɛbyel mɛ bot ɛbuɛpɛ. Bot ε mɛbyel
 mɛ tak bu é dáa ekwyikwyen tɔ gwoo, nɛghu dáa bɛsyɛ
 é ɛboɲ ε boo dii mɛsɔn mot tok nɛ ghwyil ε laa bɛ. **13**
 Bot binɔk djas nagwyɛ é, bɔɔ é dum ε koɲ nɛ Zεεβ, bɛ
 nagwyɛ é ààbela ekek Zεεβ nakek bɛ ε. Tin, bɛ nazobee
 yɛ nɛ ɛmyaala yɛ ε nɛ ɛtseta. Bɛ naagu yɛ popoopwon
 náá, bɛ nabe é bɛndjon, ɛkpaa-gɔɲ kɔ bɔs. **14** Bot ε di elii
 deenek ɔ, bɛ lyaal popoopwon ε náá, bɛ ɛpesaa kyee dik
 di náá, yɛ di yɔbɔ ε. **15** Tin, bɛ pɛ diɛ di ɛtaala kyee dik bɛ
 nadus pɛ ezaag ɔ, pɛ bɛ ezebela ze ɛsik ε penek. **16** Nɛ
 tsɛɛtsɛ, bɛ kwyɛl ε mbɛɛ kyee dik di eedhaa yak ε, kyee
 dik di tɔ gwoo ε. Dum nɛ tɛp tak ε di náá, Zεεβ tok nɛ
 syen ɛmyaal náá, nye di Zεεb'ɔɔ. Tin, nye eezekoobal bɛ
 tɛtɛ ghaada. **17** Dum nɛ ɛdum ε koɲ nɛ Zεεβ, Abalaam
 naaka Izak buwa, é ghɛɲ Zεεβ nawa nye tɔ mɛbhowal ε.
 Nye nadi é nye moo babeega ɛtɛp ɛka sɛɲɛlɛ mɔn'ɛ ngɔt é
 buwa dhi nye é gu náá, nye naabela ekek. **18** Zεεβ naalɛɛ
 nɛ nɛ náá: «Yɛ é dum nɛ Izak ε wɔ aabela bɛdha yɛ mɛ

nakek wɔ ɛ.» **19** Deenek, Abalaam nabe é ne ebwaalel náá, Zeeb ɛ ne ghwyil egomal Izak mɔn'e pak myonj. Dum ne tep tak ɛ, Zeeb nabulal nye mɔn tak. Tin, ye lyaal é ekee Izak gomelaa é pak be myonj. **20** Dum ne edum ɛ koj ne Zeeb, Izak naasee Zakɔɔb ne Ezau metel etep esa ye di eezye pe sok ɛ. **21** Dum ne edum ɛ koj ne Zeeb, Zakɔɔb nasee mɔn ɛ Zozef metel esok ne nye ne gweye. Nye nadi epyet ne suub étep é eduwal ɛ Zeeb. **22** Dum ne edum ɛ koj ne Zeeb, Zozef, esok ne nye ne gweye, nye naalee náá, bɔn ɛ Yisalael ɛ waawys to dik Ezipte. Nye naabaalee ne nɔɔ náá, be wys ne egwyes e nyel'e. **23** Dum ne edum ɛ koj ne Zeeb, seeg ne nyeeg ɛ Moiz naasyel nye edi bengɔn elɛl bhis ebyel ɛ le. É sok be naabee náá, mɔn tolo tak nabe é nem ɛ, be nabe é ààgwak bwoo ebyen elooba ne metin ɛ Mekoozi. **24** Dum ne edum koj ne Zeeb, esok, Moiz nadi nye moo boo-mot ɛ, nye naabyen edi ɛ mɔn ɛ esyes ɛ Falaɔj. **25** Moiz, naamyaal náá, nye tiigaa sama wat ne bɔn ɛ Zeeb. Nye naabyen edi ɛ to memyaala me etep e mesyem, memyaala me esa ye di ààbɔya ɛ. **26** Nye naadi bee ɛ náá, edukaa dáa Klisto nadukaa ɛ, yii dhaa mevu djas di kɔ kyee dik Ezipte ne boo metan. Etee náá, mis me nadi edjoak ɛ, efute be ee di ezye ɛ. **27** Dum ne edum ɛ koj ne Zeeb, Moiz naadus kɔ dik Ezipte ààkaab ebuk ɛ Falaɔj. Nye nabe é ghin to edum ɛ koj ɛ le ne Zeeb ekee náá, nye nadi ebee Zeeb mot di ààbeaa ɛ. **28** Dum ne edum koj ne Zeeb, Moiz naakus ebyonj ɛ pak. Tin, nye naazedje elee náá, be loɔb ghiya é mebe me mendjaa. Etee náá, é sok fofop esyee aadharj ɛ, nye needi ààgó bɔn ɛ megwyak me bot ɛ mbyak Yisalael. **29** Dum ne edum koj

ne Zeeb ε, bɔn ε Yisalael naseε boo dii mesɔn tɔɔbelaa
 ne meko mɔɔ ekee ye nabe é tete gba bot di eezye ne
 edharj ε. Tin, é sok bot ε Ezipte nawaabaraa be ε, bɔɔ djas
 naasi «bheεε» tɔ boo dii mesɔn. **30** Dum ne edum ε korj
 ne Zeeb ε, eboo epap e ghaada Yeliko naabik bhis bɔn
 ε Yisalael naakii ghaada tɔ melu me eten ne ebá ε. **31**
 Dum ne edum ε korj ne Zeeb, Laab, moma mezo nabe é
 ààgwyε sama ne bot nadi ààlooba ne Zeeb ɔ. Eteε náá, nye
 naasyel enyɔεpe bɔn ε Yisalael, bot nazye zebee ghaada
 tɔ sɔ ɔ. **32** Bi kwyel náá, me baake dǎa? Me tok ne betε
 ne ewala éteε ekaada bin etεε kɔ esu Zedeɔj, Bhalak,
 Samsɔj, Zefte, ne Dhavid, zenɔɔ Samyel dɔɔ ne bedhiiti
 bengoolε ε mekpa ε Zeeb. **33** Dum ne edum ε korj ne Zeeb
 ε, be naakwak be meyoj, be naake tɔ epiki, be nabela sa
 Zeeb nakek be ε, be naadiyal eboo beghee enuub, **34** be
 naadimal eboo mu, be naadus é eban mesyee me be nadi
 ekwyel egɔ be ne epel ε, be naabaabela ghwyil bhis mebe,
 be naalyaal ghwyil ɔɔ, é sok be nadi elumla deeb ε, wɔ
 gwaa be sɔ esodja é bedhiidi medhik mesis. **35** Boa naabee
 dǎa bot bɔɔ nazegwyε ɔ nagom ε. Bedhiiti botom naabiaa
 elyεεpe, be naabyen mepeka éteε egom, éteε ebela tete
 tsik. **36** Tin, bedhiiti naadukaa, biyaa ne eghwyεs, bak
 bedhiiti naakɔlaa ne ekel e ghwooz, waaa é membok. **37**
 Bedhiiti bot naagóaa ne mekok, syakaa ebhil ebá, góaa
 ne epel, bedhiiti bot nabe é etó ne etwol edi, Ekaad bɔɔ
 nabe é eket etaa ne yii bhata, be nabe é bedjel ε bot, be
 nadi etiigaa ne ezukaa. **38** Bhwak nabe é ààdi ne gwyεs
 mbi binɔk bot. Be nadi eke ghooghonj ebaabat pe kyee
 medhik besyε di ààbe ne medhii ε, ne pe kɔ metsok. Be

nadi edjedjaasi ε τὸ egbo e mekok dɔɔ nε τὸ bhik di τὸ bɔs ε. **39** Zεεβ naamyaa bot binɔk djas kɔ esu ε edum ε koη ε lɔɔ nε Zεεβ. Bela nάά, be nabe ε ààbela sa Zεεβ nakεk ε. **40** Tin, nε tseεtse, ye nabe ε, Zεεβ naazekobal mena sa di enyɔpe nε nena ε. Eteε tak ε di nάά, nye nabεε aakwyel nάά, bekum di di eedjala ɔ menabelka di ààdi ɔ.

12 Ye kabε menabelka ɔ, menaka ε kuku betε nε betyaases. Djhoodiska esa djas di esa nάά, mena nàkεka enyɔpe ε, daη-daη ε mesyem me mena di esesa ngwyis ε. Tin, djhoopatka kaab ee be nάά, mena kaabka ε kekum pe esik. **2** Mis mena goka ε nε edjoak ε Yezu, nyey ε di esa nάά, mena dika nε edum ε koη nε Zεεβ. Nye ε baadi esa nάά, edum ε koη ε lena nε Zεεβ kum di di edjala ɔ. Nye naamyaa egwyε kɔ melaaba, ààgwak syen, etεε nάά, nye nadi ebee memyaala me di ebwood nye bhii tak ε. Nenak, nye ε ndiindel pe mbɔ eghεη boo mekoozi Zεεβ. **3** Taalaka nε nε, nε dάa nye nazemaad swaka bot ε mesyem ε. Deenek, bi aanàbet nάά, bi kwyeselaa, bi aanàbula pe bhis τὸ edum ε koη nε Zεεβ. **4** Eteε nάά, tuub bi di eduu nε syem ε, bi dinaa ààpaaduu ye kemyaal nάά, bi gwyε. **5** Bi eezedjisa meghaaz me Zεεβ di edje bin dάa bɔn be ε? «Mɔn'am sa wɔ ààbyasal feη Zεεβ di ewa wɔ ε tak ε, ε sok nye di ewa wɔ ε feη ε, sa wɔ ààbula bhis. **6** Eteε nάά, Ghεη dyeebawa ε feη ε mot nye di ekwyel ɔ, nye dyeebabi ε, mot nye di ebee nye dάa mɔn'ε ɔ.» **7** Maadka mezuk me Zεεβ di ezuk bin ε sok nye di ewa bin ε feη ε, nye bee bin tin ε dάa bɔn ε be. Ye ε nε mɔn di nάά, seεg ààwa nye ε feη e? **8** Ye ε be nάά, bi ààpawaa ε feη dάa nye di esa nε bɔn be ɔɔ, ε di'enek, ye lyaal ε nάά, bi tok betεte bɔn be. Tin,

bi tok esenyele bon be. **9** Djhoopokonooka geka bebyael bena ko eko e bos. Eghen be nadi ewa fey e, mena nadi egwak be. «Aah» djoata ne seeg'enaka mot di pe to gwoo o, mena goka e ne gwak nye dhaa tye etep mena needika ne tsik. **10** Deenek, besseg bena nadyeebawewa mena e fey e, e ba mo pes ewala daa elyem bo di ekwyel e. Tin, Zeeb wa mena e fey e, etep mevumena met, etee naa, mena neebela di to edee be. **11** Eghen mena di eduwaa e fey e, ye e ne nena ekee ewala e mot ne ghor to lyem e, aabe yii memyaala. Bhii tak, bot e nawaa e kwaambi yenek mbi fey o, be aakadi e be moo bot e epiki, ne bot e egwyem. **12** Seebka membom men zetyak e, lyelka mebor men di epwak e. **13** Beta naa, meko men du meze me di piki e. Etee naa, meko me mot di ne djam o ezekepiiza, tin, ye nyo e nye tsak. **14** Saka meghaaz me edi e to egwyem ne bot djas, saka meghaaz me edi e to tsik edee e. Etee naa, ye di aabe deenek o, ye tok ne mot ngot aabee Ghen. **15** Bi e koobaka, sa mot aasaa naa, nye su enem ne embee e Zeeb. Sa mot ngot pak'en aadi daa le na gwyee-gwyee, etee naa, nye e zekpul bete ne bot pak'en ne megwyee me tak. **16** Sa mot ngot to len aasa mezo, sa mot abyasal esa e Dee, daa Ezau mot nagwyena etooba be etep edee o. **17** Biyo bemet ne gu naa, bhii tak, nye nadi e ne gwyee naa, seeg see nye metel. Tin, wo gwaa seeg byen esee nye metel. E di'enek, nye nabe e abela ghwyil eswoola lyem seeg, ye nakoozodi megwyee me. **18** Eghen bi nakunaa ne Zeeb e, bi nabe e aaze ko etsok e di naa, bot e ne ghwyil emet e: ye nabe e aabe ne boo du, aabe ne ghoom, aabe ne pum, aabe-beak ne boo ghoo, **19** bi nabe e agwak lii to,

ààgwak-gwakak gwood tuud. Eghen bòn Yisalaël nawgwak ye ε, be naabyen ebaagwak gwood tak. **20** Deenek, be nabe é ààbe ne ghwyil emaad lwomel'enek: «Mot aazomèt etsok elak ɔ, ye nakoozodi tit, nye aagóaa é ne mɛkok.» **21** Kɔ esu ε esa ee be nadi ebee ε, wɔ gwak Moiiiz zeke náá: «Mε epepwak, mε epedyeebagwak bwool!» **22** Tin, bi naakunaa ne etsok ε Siɔɲ, bi naakunaa ne ghaada Zεeb mot di ne tsik ɔ. Ye é Ghaada Yeluzalem di pe tɔ gwoo ɔ, ye é pe efofop bɛdhet ne bɛdhet di tɔ ebyon ε. **23** Bi nabe é, bi naazekunaa ne dhiiti zεega bot ε nadi tɔ ebyon ɔ. Zεega tak nabe é yii bòn mεgwyak ε Zεeb, bot ε di náá, min mɔɔ moo é ekwyla pe tɔ gwoo ɔ. Bi eezekunaa ne Zεeb, mot di ne ghwyil epée bot ε bhwak djas ɔ. Bi eezekunaa ne esisim di náá, ye eezedjala é. **24** Bi nabe é, bi eezekunaa ne Yezu, mot di ebulal kwyel ebhen ε na bes ɔ. Nyey mot ghiya ye nasee ɔ, ghiya tak epetuud elyεlepe dhaa-dhanjak ghiya ε Abhel. **25** Dika ndjem, sa bi ààbyen εgwak mot di elii ne nen ɔ. Bot ε nabyen εgwak ε mot nadi edul be melɔ kɔ bɔs ɔ, be naaboma ne yɔbɔ feɲ. Ye kwyel elεε é náá, dɔɔ ne menabelka pe, mena aanàdus é feɲ, mena aadi ààlooba ne mot di elii ne nena pe tɔ gwoo ɔɔ. **26** Eghen sok, gwood'ε naasa náá, bɔs dheegel, nenak, nye eekek mena náá: «Mε waabaadheeg bɔs dheega sis, dɔɔ ne gwoo.» **27** Mɛkpa mε di ekeaa wak náá: «Dheega sis» ε, kwyel elεε náá, esa ee nakusaa ε waadheegel dhaa tyε, bhii tak ye ε diib étεp εdje di ne esonok di náá, ye tok ne ghwyil εdheegel ε. **28** Djhoobulalka bhɔɔ ne Zεeb, etεε náá, mena aabelaka eyon ε di ààdheegel ε. Djhoolyaalka bhɔɔ tak tɔ esa mε mɛsa mε Zεeb tyee wat di náá, lyem'ε

waamyaala ne ye ε. Djhoosaka ye to ekaab ne elooba ne ne. 29 Etee náá, Zeeb'enaka é du di edik esonok djas ε.

13 Geekwyekwyelka pak'en dāa bekel ne bedhem. 2

Sa mot ààdjisa edje bedjon ε di ezye pe daa len o edi. Etee náá, é esa deenek, bedhiiti bot naadje efofop nazye medjon pe daa loo edi, boo ààgu náá, be nabe é efofop.

3 Taalaka ne bot ε di to membok ekee náá, biyo pe e membok bi ne be noo. Taalaka ne bot ε di to metiiga o, etee náá, biyo pe é bot ne menyel ne epuud, di ne ghwyil tiigaa ε dāa boo ε. 4 Ye goka é náá, bot djas duwal ebá, tin ye baagoka é náá, moma ne motom ke to esosoob dum ne ebá. Etee náá Zeeb waapée bot ε mezo ne bot ε membyam.

5 Ye ààgoka náá, gwyes epata djeed bin. Ye goka é náá, bi myaala ne esa bi di ne ye ε, etee náá, Zeeb nyey emet ke é náá: «Ààbe, me aanàkwaabyen wo, me aanàkwaapek wo.»

6 É tep tak ε di náá, mena é ne ghwyil eke ne ebwaalel djas náá: «Ghej ε mot di ekyee me o; me tok ne ghwyil ε di ne bwoo; Mot aakoosa me ye?» 7 Taalaka ne bot ε nadi edjeed bin o, bot ε nagoola bin mekpa me Zeeb o. Deenek, taalaka ne dāa be nadi eke ε, ne dāa be nagwye ε. Bi goka é ne ebara mbi edum ε korj ε loo ne Zeeb be nadi ne ye ε.

8 Yezu Klisto é tye wat koko, mos, kom-kom sii ne kom.

(aiōn g165) 9 Sa bi ààbet náá, melyo mbes yii bot ε sis sa náá, bi wo ze. Ye nyo é náá, enem ne embée e Zeeb dje mena meghaaz. Ààkabe náá, ye di etsi bot zesa dum ne edee mena di edeka ε. 10 Beghaa-Zeeb di esa mesa to pet me bhoma o, be tok ne ghwyil ede esa di ekaa ko mesa ebuwa bena ε. 11 Boo ghaa-Zeeb dyeebató pe to di na Dee ε ne ghiya betit. Etee náá, nye neeka ye buwa étep

epelak mesyem. Tin, epuud betit binek wyisa ne ye to ghaada e, kedikaa pe kel. **12** Dum ne tep tak e, Yezu nadi ààgwyε to ghaada, etεε náá, nye neegwyii bot ne ghiya ye emet. **13** Djhoowyiska to ghaada, keboma ne ne pe kel, etεε náá, mena neekεbomaka ne mbi meduka me nye nadukaa e. **14** Etεε náá, kε eko e bεs wak, mena tokeka ne ghaada di ne ghwyil edi kεm-kεm sii ne kεm e. Mena saaka wak e, ghaada di ezye yenek. **15** Kε esu e Yezu, djhoogheekaka melu djas Zεeb ebuwa ε mεpka me di dje nye duu e, ye ε medjeeb me di lyaal náá, nyey ε Gheη e. **16** Sa bi ààdjisa esesa enem esa, ne ekye-kyeel pak'en. Yenek ε buwa Zεeb di emyaala ne ye. **17** Loobaka ne bedjeedel bin, gwakeka be. Etεε náá, be epebaal bin melu djas. Guka náá, be waabooketajal ε mis me Zεeb kε esu e len. Tin, bi goka ε ne esa náá, be sa mesa mεε enyεpe ne lyem wat, ààkabe náá, be sa ye ne menwyaad. Etεε náá, be sa ye ne menwyaad εε, ye aanàkwaanyε ne nen. **18** Djaalaka εtep'es! Bis epegu to elyem bis náá, elyem bis ε seη. Deenek, sa di ne nis e, ye ε náá, mewala djas, bis ε to εseεga edi ne mbεε mεfulu. **19** Sa me di ewaab ne nen dan-dan ε náá, djaalaka ne Zεeb náá, nye sa náá, me lel ebula pe daa len. **20** Zεeb ε esuk e egwyem, nye naagomal Gheη'enaka Yezu pak myoη. Yezu moo mos ε, boo djeedel ebhata kε esu e ghiya ye, ghiya di ewa mena to ebheη na kεm-kεm sii ne kεm e. (aiōnios g166) **21** Beta náá, Zεeb tak wat dje bin ghwyil esesa enem esa, εtep bi neesa ekwosak e le. Tin, Zεeb sa ne nen sa lyem'e di ekwyel e ε ze e Yezu Klisto, mot di egoka ne εdjeaa duu kεm-kεm sii ne kεm ε! Amen. (aiōn g165) **22** Bεn nyεεg bam, me waab ne nen ε

náá: Gwakeka ne lyem wat mekpa me di edje meghaaz e.
Bela náá, mekana me me kwyal bin é ye ààdyeebadjaa. **23**
Me kwyel é bi gu náá, mon e nyeg'ena Timote naazewyis
to membok. Nyé lel ekum wak oo, me waazyé zébee bin e
bis ne ne. **24** Swoska bedjeedel bin djas, ne bot e Zeb
djas. Bon nyeg'enaka bot e kyee dik Itali eeswos bin. **25**
Beta náá, enem ne embé e Zeb di ne biyo djas.

Zak

1 Mam Zak, kwom e mesa e Zeeb, ne Ghej Yezu Klisto, me eeswos membyak kam ne ebá, dii medhik ne medhik ko eko e bos djas o. **2** Bon nyeeeg bam, bi e dhaa to membi me mebhawal djas o, dika ne boo memyaala. **3** Bi ne gu náá, edum e koj e lin ne Zeeb ekwak mebhawal o, ye waadjé bin zii. **4** Bi goka é ne edi ne zii, éter bi needi esosoob e bot, tin, sa sonok wat ààwyii to len. **5** É di'enek, mot ngot to len e di ààbe ne etsoj o, nye goka é ne ewaab ne Zeeb. Deenek, Zeeb waadjé nye ne etsoj ne bum lyem wat, to enem ne embée be. **6** Tin, esok nye dii djaala náá, Zeeb dje nye dhiiti sonok e, nye goka é ne edum koj ne Zeeb, sa nye ààbem ba. Etée náá, mot di bem ba o, nye é dhatyee bhuuge dii pup di ghee, keghēeg ye e di djas e. **7** Deenek, sa kòkò yenok mot ààgek náá, nye aabela sonok pe daa Ghej. **8** Etée náá, nye é ne meso to lyem, nye sa esonok be djas e ne bhum elyem ebá. **9** Ye goka é náá, mən nyeeeg dii to edjel o myaala, etée náá, Zeeb eedje nye boo duu. **10** Tin, da mən nyeeeg kadi mot ekum e myaala ne dáa Zeeb aasil nye é. Etée náá, dáa zem me mebhok, di ààbɔya e, ye é tyee wat ne mot ekum pe aanàbɔya. **11** Gwyes dyeebawye e ne boo mekas di ses mebhok e. Tin, zem ekwyit o, enem be djas eesi. Ye é tyee wat, ne dáa mot ekum aadiib ne ekum be e. **12** Memyaala ne mot di pyet ghij to mebhawal o. Etée náá, mot aapyet ghij to mebhawal o, nye aabela efute e tsik na kòm-kòm ee Zeeb nakek ne bot e di ne kwyel ne ne o. **13** Tin, mot di to mebhawal o, sa nye ààke náá: «Ye é Zeeb e di bowal me.» Etée náá, Zeeb tok ne ghwyil e bela geka ebawal

mot, neghu epus e mot to ebiyo. **14** Tin, mbee ekwosak e mot ne mot e di dul mot to mbee etep. **15** E di'enek, wo bet naa ekwosak tak dhaa wo nyel o, ye kadul wo e to esyem. Bhii tak, wo dyeebagyee to esyem o, ye kadul wo e to esyee. **16** Bon nyeeeg bam, nakooka menyel min. **17** Embee esonok djas bot di bela e, ne esa ee di enyoepe e dus e to gwoo, pe daa Zeeb Seeeg yena, Mekus esa ee mekas djas di to gwoo e. Gwyes ne ngon e ne ghwyil e swoola. Deenek, pe to le tok ne zwoola, aabe-beak ne tseja naa, ye koo edhim batsa. **18** Nye emet e nakwyel edje bis tsik'e ne mekpa me na tseetse. Etee naa, bis needi bot esok to esa djas ee nye nakus e. **19** Bon nyeeeg bam, bi goka e ne emet enyoepe sa me di lee bin'aak: Mot ne mot kwyee ne egwak. Ye aagoka naa, mot kwyee elii, aakwyee ne ebela ebuk. **20** Etee naa, esok mot di ne ebuk e, nye tok ne ghwyil e ke to epiki emis e Zeeb. **21** Deenek, mwaska mendi ne mbee mesa min djas di zye to ebuk e. Myaalka ne esil e nyel djas, mekpa me Zeeb di be tyee bhek to ebhum elyem bin e. Etee naa, bi neebela tsik. **22** Na kooka menyel min, ye goka e naa, esok bi di gwak mekpa me Zeeb e, bi goka e ne eke tyee mekpa me tak di lee e. **23** Etee naa, mot dii gwak mekpa me Zeeb, da nye kadi e aake tyee mekpa me tak di lee e, nye e dhatyee mot di bee ebhoobe e to enyen. Tin, nye nazobee e daa nye di e. **24** Bhii tak, daa nye nabee ebhoobe e, e ewala elenek nye eetó, djisa daa ebhoobe e di e. **25** Bela naa, mot e gwak ne esiiza esuk e tete etsi ee Zeeb, dii pek bot o. Mot tak e di e gogwak mekpa me Zeeb o, nye aanakwaadjisa ye. Tin, nye waake tyee mekpa me tak di lee e. Mbii yenok mot aadi e

tɔ memyaala dum nɛ esa djas nyɛ di sa ɛ. **26** Mot ɛ ke náá, nyɛ mot di djaala Zɛɛb ɛnyɔɛpɛ ɔ. Bela náá, nyɛ mot di kwyɛs nuub ɔ, nyɛ eekɔɔ nyɛl ɛ, mendjaala mɛ ɛ toto. **27** Beeka tɛtɛ mbi mendjaala yii Zɛɛb Sɛɛg'ena di emyaala nɛ ye ɛ: ɛkwyee bɔɔ nyɛl nɛ bɛkus ɛ boa tɔ mezuk mɔɔ. Baabeeka sa di nɛ edɛɛ emis Zɛɛb ɛ: ye é náá, sa wɔ ààbet náá, bot ɛ di lum Zɛɛb kɔɲ ɔ, saab mɛfulu mɔ.

2 Bɔn nyɛɛg bam di dum kɔɲ nɛ Yezu Klisto ɔ, Ghɛɲ yes e duu. Bi ààgoka náá, bi wa mbɛk pak bot. **2** Djhoopokonɔɔka geka yak: kuma mot eezɛni tɔ zɛɛga yɛn nɛ ewolo ekaad e nyɛl ɔ, nɛ ɛsum ɛ na saaa nɛ lɔɔd e djɪn. Tin, dhiiti djɛl mot eebaazɛni nɛ enyaɲɛla ekaad e nyɛl. **3** Bi kaduwal ɛ mot nabɔt ewolo ekaad ɔ, bi kake nɛ nɛ náá: «Bea tɛtɛ di di egoka nɛ nɔ ɛ, dia si.» Bi kake nɛ djɛl mot ɛ náá: «Wɔy, tyarɲa tetɛl, nɛghu dia si e bɔs si mɛko mam!» **4** Tin, é ghɛɲ bi di sa deenɛk ɛ, bi ɛpɛbee náá, bi ɛpɛwa mbɛk pak yɛn e! É di'enɛk, bi kadi é mbee betɛtɛp, bot ɛ mɛkɔɲ. **5** Bɔn nyɛɛg bam gwakeka mɛ, Zɛɛb eezesɛɛ bɛdjɛl ɛ bot emis mɛ bot ɛ bɔs'ak. Nyɛ nasɛɛ bɛ ɛ étɛp bɛ needi bɛkum ɛ bot, kɔ ɛsu ɛdum ɛ kɔɲ lɔɔ nɛ Zɛɛb. Tin, bɛ waabela ɛyɔɲ ɛ Zɛɛb nakɛk nɛ bot ɛ di kwyɛl nyɛ ɔ. **6** Ye tok bɛkum ɛ bot di tiig bin? Ye tok bɔɔ di dul bin nɛ bhɛl sok bhoob betɛtɛp e? Deenɛk ɛ, bi di pul dék bɛdjɛl ɛ bot. **7** Bɛkum ɛ bot ɛ di lee nɛ nyɛk mbɛɛ din ɛ Klisto bi di djóoaa nɛ ye é. **8** Tin, ɛkwyala ee Zɛɛb lɛɛ ɛ náá: «Kwyɛla sɔɔ mot dǎa wɔ di kwyɛl nyɛl'ɔ mɛt ɛ.» Ye é tin ɛ tsi ɛyɔɲ ɛ Zɛɛb, deenɛk, bi ɛ looba nɛ yɛ ɔ, bi eesa ɛnyɔɛpɛ. **9** Tin, bi ɛ wa mbɛk pak bot ɔ, guka náá, bi eesyem emis ɛ Zɛɛb. É di'enɛk, tsi yɛnɛk eekwyɛsal bin ndjɛ sɔs, etɛɛ náá, bi

ààpalooba ne ye. **10** Mot di duwal etsi Zeeb djas, bhii tak, nye kadi é ààbaal wat tɔ sama etsi tak ɔ, mot tak ε ne ndje e etsi djas. **11** Etee náá, Zeeb ε nake náá: «Sa mot ààsa mezo», ye nyey ε nabaazoke náá: «Sa mot ààgó sɔ mot.» Tin, wɔ gó sɔ mot, ye nakoozodi náá, wɔ duwal tsi mezo ɔ, gua náá, wɔ ààpaduwal etsi. **12** Tin, bi goka ne elii, ne eke ε, dɔa bot ε di gu náá, be waapéeaa ne etsi ee di neeg bot peka ε. **13** Guka náá, é gheɲ Zeeb aapée bot ε, nye aanàkwaagek ghon ne bot ε nadi ààgek besɔ bɔo ghon ɔ. Tin, mot di gek besɔ be ghon ɔ, aanàdi ne bwoo ne epée ee Zeeb. **14** Bɔn nyeg bam, ye éteɓ ye mot aake náá: «Me ne edum ε koɲ ne Zeeb», nye é di ààtel ye tɔ mesa ɔ? Kɔkɔ mbi yenek edum ε koɲ ne Zeeb ε, ne ghwyil ε tsik nye? **15** Tin, ye be náá, bɔn nyeg bin tɔ Yezu Klisto tok ne kaad ε bɔt, ààbe ne sa dek melu djas ɔ. **16** Bi ε di ààdje be esa ee di egoka ne tsik ɔ, éteɓ ye bi di lee ne nɔ náá: «Tɔka tɔ egwyem, betka menyel min enyɔɛpe, da bi ε de djil!» Ye é yii toto. **17** Ye é tyee wat ne teɓ edum koɲ ne Zeeb. Eteɓ binek di ààke lɔɔg wat ne edum ε koɲ ne Zeeb ɔ, yenek djas ε toto. **18** Mot ε ne ghwyil ε ke náá: «Ye é ne bot ε di ne edum ε koɲ ne Zeeb, bedhiiti ne mesa me ghwyiikwyee!» Me waabɔza ne ne náá: «Wɔ ne ghwyil ε lyaal me edum ε koɲ ε lɔ ne Klisto, dhi wɔy ààbe ne mesa me ghwyiikwyee? Tin, mam ε waalyaal wɔ edum koɲ ε lam tɔ mesa me tak.» **19** Wɔ ne myaal náá Zeeb ε ngɔt e? Deenek, dɔɔ ne melyeeb ne baamyaal ye, bela náá, be ne pwak ne bwoo. **20** Wɔ ε ne egeka tɔ mesel mɔ? Wɔ ε epekwyel ebee esa ee di lyaal náá, edum ε koɲ ε di àànyen tɔ mesa ε, ye yii toto? **21** Bhaab yenaka Abalaam nasa

dáa, nye needi mot esosoob emis me Zeeb? Ye nabeε dum ne mbee mesa me? Ye é esok nye nanɔ mɔn'e Izak ka nye buwa kɔ mesa ebuwa ε. **22** Wɔ bee tyee mot di edum ε korɔ ne Zeeb ε, mesa me zobaake ε deenek. Ye é mbee mesa me di lyaal náá, nye eedum korɔ ne Zeeb ε. **23** Tin, sa ekwyala Zeeb di lee eebela esuk: «Abalaam naadum korɔ ne Zeeb, deenek ε Zeeb nabee nye mot epiki.» Tin ε Zeeb nadjóo nye sɔ ye. **24** Bi eebee biyɔ be emet náá, Zeeb bee mot sosoob ε dum ne mesa me di eke lɔɔg ne edum ε korɔ ε le ε. **25** Dhiiti geka ε náá, ye nazobaasael ε deenek ne moma mezo nadi djóoaa Laab ε. Nye naabeaa sosoob emis me Zeeb ε. Etee náá, bot ε mbyak Yisalael nalwooma sok be kebala del ɔ, naazesulal ε pe ye. Tin, nye naabaazekwyee be ne elyaal ε be mbee ze be aasik e tak. **26** Edum ε korɔ ne Zeeb di àanyen tɔ mesa me ghwyiikwyee ɔ, ye é gwyεla dáa muu mot di àakabe ne sisim ε.

3 Bon nyeεg bam, sa biyɔ djas ààsaa náá, bi needi belyoel. Etee náá, bisɔ belyoel aapéεaa ε elyεlepe dhaa bot djas. **2** Menabelka djas ne bu edjak. Tin, mot ε di ààbe ne edjak tɔ lii ye ɔ, nye é piki mot, nye ne ghwyil egu edil ε nyel ε. **3** Ye é tyee wat ne é gheɲ mena di waka mɔɔ gwooz tɔ nuub eyaaga éteɖ be neelooba ne nena ε, deenek, mena ne ghwyil ε djεed menyel mɔɔ. **4** Ye é dhatyee eleεd, ye nakoozobɔk dáa, boo pup ε di tiidal nye é. Tin, kadi é ba mɔɔ wul ε di djεed ye, ye kadudu ε pe kyee mot di be eleεd ɔ di pɛm ye é. **5** Ye é tyee wat ne djem, mɔɔ kyes nyel mot, ye é ne ghwyil ε sa meɓun dum ne eboo etεɖ nye di sa ε. Beeka dáa mɔɔ da di ne ghwyil ε tuub du da gel edjala dik ε. **6** Ye é deenek, djem ε dáa ngel du. Ye é,

kok embee esesee, ye é ba mɔɔ kyes nyel mot, nye ne
 ghwyil e epul tu nyel mot. Djem mot e ne ghwyil edik tsik
 mot, kana ebyel e le ne e kekum dwoɔ esyee e le. Du tak
 dus e tɔ du na kɔm-kɔm di ààdim e. (Geenna g1067) 7 Mot e
 ne ghwyil e sa náá, betit e dik djas, besu, enen dɔɔ ne
 benyo looba ne ne. Tin, nye naazesá náá, nye di ne ghwyil
 edjeed be. 8 Ye kabe djem ɔ, mot tok ne ghwyil e edjeed
 ye. Etee náá, ye é mbee sonok di ààdi gwyem e, ye ne nea
 di go bot dje esyee e. 9 Mena duwal Gheɲ Seeg yena e ne
 edjem bena. Deenek, ye é ne djem tak wat e, mena baakal
 bot e Zeɛb nasa, di nɔɲel ne ne ɔ. 10 Tin, mekpa me duu
 ne ekelok zodus e tɔ nuub tak wat. Bɔn nyeeɲ bam, ye
 ààgoka ne edi e deenek. 11 Ye tok ne sɔɔɔ wat di dje tete
 medii ne e baadje medii me na gwe-gwee. 12 Bɔn nyeeɲ
 bam, le fiigh tok ne ghwyil e edje bhum zaboka. Kel seɲ
 tok ne ghwyil e edje bhum fiigh. Ye é tyee wat, sɔɔɔ di
 wysal medii me di gwom e, ye tok ne ghwyil e baawisal
 tete medii. 13 Dhiiti mot pak'en epegek náá, nye é ne
 etsoɲ ne metselal e? Tin, nye é goka ne etel e ye tɔ mesa
 ghwyiikwee ne lyem epiki ne tɔ esil e nyel ne etsoɲ. 14
 Tin, bi e di ne bhyen, ààbe ne lyem e egwakel ɔ, betka
 eghee menyel. Etee náá, bi ààlee etsetse. 15 Kwaambi
 yenek etsoɲ ààdus pe eko, ye é etep ee bot e bɔs'ak, yii
 bot e epuud, ye é yii Satan. 16 Edi bhyen ne mbee lyem di
 ɔ, tin e waabaabela ezem ne ekɔkɔ mbee etep djas. 17 Tin,
 etsoɲ ee di dus pe tɔ gwoo e pookodi sok e deɛ, bhii tak
 etela e lyem. Bhii tak, ka dje e egwyem ne egu elii, nye ne
 gek bɔɔ be sɔ ghon, nye é ne bu enem ne mbee, nye ne
 bu e ghon. Nye ààsa mbek pak bot, nye ààgu mekon. 18

Bot ε di wa egwyem pak'ɔɔ, bε ε dάa bot ε di bε see ɔ.
Deenek, bot ε tak ε waabók bhum, bhum tak ε mesa mε
bot ε epiki.

4 Mεwɔ nε ezyaala dus wo pak'en? Ye dus ε tɔ ekwosak
menyel men di nε ye έ. **2** Bi ε nε gwyes ε bela dhiiti sonok,
tin, bi ààbela ye. Ye kalwoom bin ε náá, bi go mot. Bi ε di
nε gwyes dhiiti sonok ɔ, tin, bi tok nε ghwyil ε bela ye. Ye
kalwoom bin ε, bi di tɔ mεwɔ nε ezyaala pak'en. Έ di'enek,
bi di ààbela sa bi di kwyel εwaab, ye έ etεε náá, bi ààgu ε
waab ε ye pε daa Zεeb. **3** E sok bi di waab dhiiti sonok nε
Zεeb, da bi kadi έ ààbela ε. Ye έ etεε náá, bi ε nε mbee
mεgham. Esonok bi di waab nε Zεeb ε, ye έ έtεp ekwosak
ε lyem bin. **4** Biyɔ bot ε mεzɔ, bi ààgu náá, ekwyel ε esa
ee bot ε bɔs sa ε náá, bi di bot ε mεbhuka Zεeb e? Tin,
guka náá, mot di kwyel esa ee bɔs'ak ɔ, nye aakadi έ mot
mεbhuka ε Zεeb. **5** Deenek, sa bi ààgek náá, ye yii toto
sa ekwyala ee Zεeb di lεε náá: «Zεeb nε kwyel sisim nye
nawa tɔ les εbuεpe.» **6** Tin, enεm nε embεε ee Zεeb sa nε
nis eedhaa εbuεpe. Etεε náá, ekwyala ee Zεeb nε baaleε
náá: «Zεeb nε byen bot ε εghεε ε nyel, tin, nye sa enεm nε
embεε bε έ nε bot ε di tela ɔ.» **7** Tin, bi goka έ nε εlooba
nε Zεeb, da bi ε byen esεεε Satan, nye waakaab εtsetεpe
nε nen. **8** Kunaaka nε Zεeb, tin ε, nye aakunaa nε nen.
Biyɔ bot ε mesyem, gwyiika mεmbɔ men, diska edhuud e
ebhum elyem, bin biyɔ bot mεdjhaaz pε εko, bhimis pε si.
9 Dika tɔ ghorj, djeka, bɔtka ekaad yii εpum. Tin, ego bin
waaliigel nε mεgwyε, mεmyaala min ε waaliigel nε ghorj.
10 Dika nε mεsila emis ε Ghej, tin ε nye waadjε bin duu.
11 Bɔn nyeεg bam, sa mot ààdjε mɔn nyeεg tεp. Etεε náá,

mot di dje mɔn nyɛɛg tɛp, nɛghu ɛpɛɛ nyɛ ɔ, nyɛ lii ɛ ɛbiyoɛpe nɛ etsi e Zɛɛb. Deenek, nyɛ pɛɛ ɛ etsi ee Zɛɛb. Ɛ di'enek, wɔ kasa ɛ nɔ́á, wɔ di tetɛp etsi ee Zɛɛb. Ghuna, ye goka ɛ nɔ́á, wɔ kɛ tɔ tak. **12** Tin, Zɛɛb nyɛy ɛmet mot di dje etsi ɔ, di egoka nɛ ɛpɛɛ. Nyɛ ɛmet ɛ di go nɛ etsik ɛ bot. Wɔ bee tin nɔ́á, wɔ moo zɛ, wɔ mot di pɛɛ mɔɔ nyoog ɔ? **13** Gwakeka mɛ, biyɔ bot ɛ di ke nɔ́á: «Bot ɛpetó bɛdjɔɔ mos nɛghu djɛmɛn pɛ ghaada ɛ kɛl nɛ kɛl, kɛsa tu mbu ɛtɛp ɛkɛbomsa esa, tin ɛ bot waabela epata.» **14** Ghuna bi ààgu sa aasa bin djɛmɛn ɛ. Bi ɛ tin ɛ dɔ́a ba bɔɔ eguud di wyis, ààbɔya batsa ye ɛ baazɛdiib ɛ. **15** Gwakeka ɛtɛp ee bi di egoka nɛ eke ɛ: «Ghɛɔ ɛ kwyɛl ɔ, mena aadi nɛ tsik, tin, mena aasa tɛp sis, tɛp kɛl.» **16** Tin, guka nɔ́á, bi nɛ kwyɛl ɛghɛɛ mɛnyɛl. Mbii mɛfulu menek ɛ àànyɔ. **17** Yɛ bɛ nɔ́á, mot di gu esa ɛnyɔ ààpasa ye ɔ, mot yɛnɔk ɛ tɔ mesyem.

5 Gwakeka mɛ, biyɔ bot ɛ mɛvu, djɛka nɛ ɛsim. Etɛɛ nɔ́á, mezuɔ ɛpesul kɔ lin! **2** Mɛvu men eezɛpulel, bɛsɛs eezetuu bin ekaad. **3** Elɔɔd bin nɛ epata bin moo ɛ nɛ emaa. Emaa tak ɛ waagɔɔ bin mɛnyɛl nɛ ɛ baapit ben, ye waadik bin dɔ́a du. Bɔs moo ɛ pɛ mɛsik, biyɔ bot ɛ di kwom betɛ nɛ mɛvu ɔ! **4** Bi eebyen ɛ dje bot ɛ mɛsa mɛ ɛpyeeb bin ɛfute bɔɔ. Deenek, bɛ ɛpetsim, guka nɔ́á, ɛtsim e bot ɛ mɛsa mɛ tak eekum pɛ daa Ghɛɔ Sabhaɔt. **5** Pɛ kɔ bɔs, bi diɛ tɔ mɛnyɔ nɛ mɛvu, mɛnyɛl men moo ɛ nɛ mɛdɛl dɔ́a bɛtit di kɛtsakaa ɛ. **6** Bi naazekwyɛsal bot ɛ epiki ndje sɔs nɛ ɛgɔ ɛ bɛ. Bɔɔ ààpakopapla-papla, bɛ naadjɛ bin mɛnyɛl. **7** Bɔn nyɛɛg bam, dika nɛ zii ee bhwood kɛkum dwoo Ghɛɔ aabula ɛ. Beeka dɔ́a mbɛɛl mɛbhɛk di nɛ bhwood ɛ, ɛ gwaal nɔ́á, bɛbhi pookonee ɛtɛp bɔs

needje nye mbɛɛ mɛbhek. **8** Tin, ye goka é bi di tɔ zii ee bhwoob, nɛ mɛghaaz etɛɛ náá, ezye é Gheɲ eezekunaa.

9 Bɔn nyɛɛg bam, nàlekaka pak'en, Zɛɛb ezɛkɛpɛɛ bin. Tetɛp moo aakum, nye moo é e ebɛɛ ndjaa. **10** Bɔn nyɛɛg bam, dika tɔ zii ee bhwood. Beeka geka tak, bengooelɛ ɛ mɛkpa nadi é nɛ mbɛɛ lyem tɔ zii ee bhwood, nɛ mezuk tɔ mɛsa mɛ Zɛɛb ɛ. **11** Mena djóoka bɛ bot ɛ mɛmyaala ɛ etɛɛ náá, bɛ naadyeebapyet. Bi naagwak sesa Zɔɔb, dáa nye namaad mezuk tɔ zii ee bhwood ɛ. Bi nɛ gu dáa Gheɲ nasa nye enɛm nɛ embɛɛ bhii tak ɛ. Tin, Gheɲ nɛ gek bot di tɔ mezuk ɔ ghoɲ. **12** Bɔn nyɛɛg bam, guka náá, sa mot ààtuwal myoɲ nɛ mɛsoɲ mɛ kɔ esa ee di tɔ gwoo, nɛghu kɔ bɔs ɛ. Tin, ààkobaabe dhiiti mbi ɛ tuwal ɛ ye. Deenek, bi aazomyaal ɛ «hee» ye bɛ náá ye tsɛɛtɛ, nɛghu «ààbɛ». Ye bɛ náá, ye tok deenek ekaab náá, bi ɛ bela ndje sɔs emis ɛ Zɛɛb ɔ. **13** Ye é nɛ mot tɔ len di tɔ mezuk e? Nye ni tɔ mendjaala. Ye é nɛ mot tɔ len di nɛ mɛmyaala? Nye tii mɛdjeɛb mɛ Zɛɛb. **14** Mot ngɔt ɛpebɛ tɔ lin e? Deenek, nye djóo bɛpaa zɛɛga mendjaala, bɛ djaala etɛp nye neetsak, da bɛ é so nye mul kɔ lo nɛ din ɛ Gheɲ. **15** Tin, mendjaala di sael tɔ ɛdum ɛ koɲ nɛ Gheɲ ɛ nɛ ghwyil ɛ tsik mot ebé. Ye kabe náá, mot tak saaa mesyem ɔ, Gheɲ ɛ waapel nye. **16** Vaaka mesyem men pak'en, tin da bi ɛ djedjaala pak'en, etɛp bi neetsak. Tin, mendjaala mɛ mot epiki nɛ dyeebabwala. **17** Ngoolel-mɛkpa ɛ Zɛɛb Eli, nazobɛ ɛ mot dáa menabelka. Nye naadjaala ɛbuɛpe etɛɛ náá, bhi needi àànee. Mendjaala mɛ naazɛsa náá, bhi di àànee kɔ bɔs membu melɛl nɛ pes. **18** Bhii tak, nye naabaazɛdjaala djaala sis. Tin, gwoo naasil mɛdhii mɛ bhi,

bhii tak, bɔs naazɛdʒɛ mɛbhek. **19** Bɔn nyɛɛg bam, mot
ngɔt tɔ len ɛ bɛka nɛ ɛtsɛɛtsɛ ɔ. Ye goka ɛ nǎǎ, mot ngɔt
bulal nyɛ e ze. **20** Guka nǎǎ: Mot di dis mot mesyem tɔ
mbee ze nyɛ naatɔ ɛ, nyɛ eedis nyɛ tɔ ɛsyee. Ɛ di'enek
Zɛɛb waapel zukamwaa nɛ mesyem mɛ waapelaa.

Pyeed yii Meken

1 Mam Pyeed, mot-lwoma ε Yezu Klisto, me kwyal mekana mak ε étep bot ε Zeeb nasée ɔ, bot ε nazewyeeza tó medjon ɔ. Bot ε di etima pe kyee medhik mesis dāa pe Pɔɲ, pe kye dik Ghalati, pe Kapados, pe Azi ne pe kyee dik Bhitini.

2 Tin, Zeeb Seeg naaloosée bin dāa nye naaloolée ε. Ye be náá, Zeeb Seeg ε nasée wɔ ɔ, nye nasée wɔ dum ne mesa me Sisim. Ye nabe é etee náá, bi neelooba ne Yezu Klisto, ne náá, ghiya ε Yezu nasee ε waasa náá bi di Dee. Beta náá, Zeeb sa bin enem ne embée ne náá egwyem lwood tɔ len.

3 Bhɔɔ ne Zeeb, Seeg ε Gheɲ'es Yezu Klisto! Tin, tɔ lyem ghoɲ nye di ne ye ne mena ε, nye eesa náá, mena byel byela na bes dum ne egom ε Yezu Klisto tɔ esyee. Deenek, mena aaka ε bot ε di ne ebwaalel ε tsik ɔ.

4 É di'enek, menaka é bot ε di egwaal tɔ memyaala embée esa e Zeeb kwom étep'enaka ε. Nyey nye emet ε di ebaal bin ye pe tɔ gwoo. Tin, esa binek, tok ne ghwyil ε saabel, ààpulel, ààsyee.

5 Tin, mena bot ε di edum koɲ ne Zeeb ɔ, Zeeb mot mebwala ε waabaal mena ne ghwyil mebwala me. Nye baal mena étep edje mena tsik zekunaa ne egunel ε.

6 Ye dum ne esa ee Zeeb nasa bin ε, bi goka é ne di lwoodla tɔ memyaala, ye nakozoodi náá, membi me mebhawal bi di eboma ne ye tɔ bim melu mak ε.

7 Mebhawal menek ε étep elyaal mbi edum ε koɲ ε len ne Zeeb. Tin, ekok ε laad é ne ghwyil epulel, ye nakoozodi náá, ye eewaa tɔ du étep ebee enem e tak. Ye é dhatyee edum ε koɲ ε len ne Zeeb, ye ne val dhaa ekok ε laad, ye é ne ghwyil eni tɔ mebhawal. Tin, é gheɲ Yezu Klisto aatuula ε, nye waaval bin, bi waabela duu ne duma.

8

E di'enek, ye nakozobe náá, bi dinaa ààpaabee Yezu, bi epekwyel nye. Nenak yak, bi ààbee nye, bela náá, bi ne dum koŋ ne ne. Dáa dinaa bi epedum koŋ ne ne ε, bi ε tɔ boo mɛmyaala, ne duu dinaa bot tok ne ghwyil ε gek ε. **9** Deenek, bi bela mɛmyaala menek ε, etee náá, bi moo é ne tsik. Tsik menyel men ε efute ee bi aabela tɔ edum ε koŋ ne Yezu ε. **10** Deenek, bengooel ε mɛkpa ε Zeeb naani tɔ eseeɣa dum ne esuk ε tsik tak. Be naazeloolɛ mɛkpa dum ne enɛm ne embɛe ee Zeeb nakoobal bin ye é. **11** E di'enek, Sisim ε Klisto nabe é sama ne nɔɔ. Ye nadi elyaal be mezuk mɛ Klisto nawaagoka ne ebee ε, dɔɔ ne duma aabɔɔba ye é. Tin, bengooel ε mɛkpa Zeeb naadyeebani tɔ eseeɣa éteɣ egu ε ewala tak ne dáa esonok binek aasael. **12** Zeeb nalyaal be náá, mɛkpa mɛ nye nalɛe be ε, nabe é ààbe éteɣ'ɔɔ, ye nabe é éteɣ biyɔ be emet. Nenak, bot ε di goola bin Mbɛe Bhaadal ɔɔ, be lee bin mɛkpa mak ε ne ghwyil mɛbwala e Sisim na Dee zedus tɔ gwoo ε. Tin, efofop epebaasaa náá, be gu mɛkpa mak enyɔɛpe. **13** Tin, dum ne teɣ tak ε, dika e bhwood, bi goka é ne edi djem. Deenek, waka ebwaalel ε len djas tɔ enɛm ne embɛe, ee bi aabela é gheɣ Yezu Klisto waatuula ε. **14** Loobaka ne Zeeb, tin, sa bi ààdu ekwosak ee bi nadi ne ye sok e sok bi nadi ààgu Klisto ε. **15** Tin, Zeeb mot djoo bin ɔɔ, nye é Dee. Deenek, bi goka é ne ebaadi Dee tɔ mɛfulu men. **16** E di'enek, ekwyala Zeeb lee ε náá: «Dika Dee etee náá, mam ε Dee.» **17** Ye be náá, tɔ mendjaala men, bi ne djoo Zeeb «Sɛɛɣ», mot di epée eteɣ mot ne mot naadi esa ε, ààwa mbek ɔɔ. Tin, ye goka é bi di ne ebwaalel tɔ ekaab ε Zeeb, e sok bi dinaa kɔ eko ε bɔs ε. **18** Deenek, mbee mɛfulu

mε di ààval sonok, bi nanɔɔ nε bεbhaab bin ε. Mεfulu mε tak ε aanàdul bin e dhiiti di. Tin, bi nε gu náá, Zεεb naadjε boo efute étεp epεk bin tɔ mbee mεfulu menek. E di'enek, efute tak nabe é ààβε sa di ààbɔya dáa εkok ε lɔaad nε pata. **19** Tin, efute tsik'en nabe é ghiya na Dεε ε Klisto mot nadi dáa mɔɔ bhata nakaa e buwa ε. Mɔɔ bhata tak nabaagoka nε εdi é ààβε djam, ààβε nε edhuud. **20** Dáa dinaa Zεεb naatɔ nye e mεken «tɔɔɔ», nye kazye e mεwala mε mεsik mak ε étεp mεnyɔ men. **21** Deenek, ye é dum nε Klisto ε bi di edum koŋ nε Zεεb, mot nagomal nye pak myoŋ ɔ. Nye nadjε nye duu ε, etεε náá bi needum koŋ nε Zεεb, nε εbwaalel ebela sa nye nakεk bin ε. **22** Tin, bi ε di elooba nε Mbεε Bhaadal ɔɔ, nenak bi tok ààβε si bhel esyem, bi kagyee ε tɔ etsεetsε. Kɔ εsu ε tak ε kwyel bɔn nyoog mεgyε-mεgyε. Kwyelεlka pak'en nε lyem wat. **23** Deenek, Mbεε Bhaadal eesa náá, bi baabyel byela na bes. Ààkabe byela bot nabya bin nε ghiya nε epuud ε. Ye ε byela dum Zεεb mot di ààgwye ɔ, nye nasa deenek é nε mεkpa mε di nε tsik na kɔm-kɔm ε. (aiōn g165) **24** Tin, ekwyala bε na Dεε lεε ε náá: «Bot djas ε dáa eka, tin, duu bot di nε ye é dáa mεzem. Mεbhek nε swɔs, wɔ gwaa lɔwa kwyit, **25** deenek, mεkpa ε Ghεŋ nε bɔya kɔm-kɔm.» Tin, mεkpa menek ε Mbεε Bhaadal, ee bε nagoola bin ε. (aiōn g165)

2 Mwaska esa djas di àànyɔ ε, sa wɔ ààsa mεkoŋ, sa wɔ ààdi nε mεdhyaaaz pε εko bhimis pε si, sa wɔ ààsa εwu nεghu εbyak ε mɔɔ sɔɔ. **2** Deenek, dáa bɔɔ etɔlɔɔ e bɔn, bε dyeebazosaj ε nε mεdii mε ebel mε benyεεg bɔɔ, biyɔ baagoka nε esa ye é mεkpa mε Zεεb etεε yenek, ye é

ààpapuuza ne dhiiti sonok. E sok bi di edee ye é, bi e
 waabela tsik. **3** E di'enek, Ekwyala be na Dee lee e náá:
 «Be é bi eebee dáa Gheṅ di enyɔpe e.» **4** Tin, tiilaka pe
 daa Gheṅ, etee náá nyey e di ekok e di ne tsik. Nyey e di
 ekok e besumel mendjaa namwas e. Bela náá, Zeeb e nató
 nyé, nyé naabee náá, nyé é sa goṅ e mis mé. **5** Tin, biyo
 pe dáa mekok di ne tsik e, beegelka ngot kɔ yii, deenek
 bi neesum ndjaa Zeeb. Bi aadi é zeeḡa beghaa-Zeeb sééa
 éteṗ mesa e Zeeb. Tin, bi neekaka ebuwa e Sisim ee nyé
 aamyaala ne ye, kɔ esu e Yezu Klisto e. **6** Gwakeka sa
 ekwyala di elee e: «Mé eetó ekok di eval, tin, mé eeneeḡ ye
 to ghaada Siyo dáa ekok dyeebadi e tuma e sok be di esum
 ndjaṅ e, deenek, mot aadum koṅ ne ye ɔ, nyé aanàdi ne
 ndje.» **7** Tin, biyo bot e di dum koṅ ɔ, ekok elenek dje bin
 e duu. Ye kabe bot e di ààdum koṅ ne Zeeb ɔ: «Ekok ee
 bezumel mwas e, moo é ekok di epyet ndjaṅ e.» **8** Deenek,
 ye bedhiiti edi be lee e náá: «Ye é ekok e di esa náá, bot
 bema ebek e, ye é ekok di ekwyeesal bot e.» E di'enek, bot
 eṗeduma e tak etee náá, be epebyen emyaal ne mekpa mé
 Zeeb. Sa be di egoka ne eboma ne ye é, ye é yenek. **9** Ye
 kabe biyo ɔ, bi e bot e mbyak Zeeb nató ɔ, zeeḡa beghaa-
 Zeeb yii boo mekoozi, dhaad mbyak na Dee. Deenek, bi e
 dhaad mbyak ee Zeeb naazeséé éteṗ elee eboo esa ee nyé
 nasa e. Tin, nyé nawyisal bin to ghooghom, éteṗ edjeed e
 bin pe gweye ye di e. **10** Deenek, é gheṅ na mwa, bi nabe é
 ààdi bot be. Nenek yak, bi moo é bot e mbyak'e. Eghen
 na mwa, Zeeb nabe é ààgek bin ghoṅ. Nenek yak, nyé
 eegek bin ghoṅ. **11** Bewen, bot e wak e bedjoṅ e medjoṅ
 kɔ eko e bɔs. Dum ne teṗ tak e, mé di ewaab ne nen náá,

sa biyo ààbet náá, mbee mekwosak me menyel men, bela ghwyil kò esisim bin. **12** Tin, pak bot ε di ààgu Zεeb ο, dika ne mbee mefulu. Deenek, be til bin ebete náá, bi εpesa ebiyo ο. Be waabee enem esa bi di esa ε. Tin, dwoo Zεeb waazye é, be waadje nye duu. **13** Loobaka ne bot djas di edi ekukuma kò bəs ο kò esu ε Gheη. Loobaka ne mekoozi etεε náá, nye é di kukuma bot djas kò εko ε bəs. **14** Loobaka dɔɔ ne ekukuma kyee dik, ee mekoozi di elwom be étεp ekewa bot di esa ebiyo ο e feη, étεp εdje ε bot ε di esa enem sa ο duu. **15** Etεε náá, Zεeb kwyel ε náá, bi eesa enem esa étεp bi neediyal endjemet e bot di elii mbes ο enuub. **16** Kεka dáa bot di náá be peka ο. Tin, sa mepeka me tak ààdi nen tyee mefulu me esyel embee etεp'en. Bi goka é ne εke dáa ekwom e mesa ε Zεeb. **17** Duwalka bot djas kò εko ε bəs. Kwyelka bən nyεεg bi ε be nɔɔ di tɔ edum ε koη ne Zεeb ο. Djεka duu ne Zεeb, kaabka eboo mekoozi. **18** Deenek, biyo bot ε mesa, loobaka ne ekukuma bin. Tin, ààbe náá ye zoosik ne bot ε di ne mbee ne yii etela lyem. Tin, loobaka dɔɔ ne bot ε di náá, be ne mbee mefulu ο. **19** Tin, ye enyɔεpe náá, mot maad ezuk etεp nye di ààsa ε. Etεε náá, nye ne lyem kwyel ne Zεeb. **20** E di'enek, ye é yak mbi efute wɔ bela ye be náá, wɔ zukaa ε kò esu ε tεp ee wɔ di egu ε. Ye be náá, wɔ maad mezuk ε etεε náá, wɔ eesa tεtε mesa ο, ye é sa di enyɔεpe e mis ε Zεeb. **21** Ye étεp ezuk deenek ε Zεeb nasée bin, etεε náá, Klisto nyey emet nazuk ε etεp'en. Nye naalik bin ndem étεp bi needu ye: **22** nye nabe é ààsa mesyem, be nabe é ààbela mekpa me mekoη tɔ nuub ε, **23** Eghεη be nalee nye, nye nabe é ààbulal ε. Eghεη nye nadi tɔ

mezuk ε, nye nabe é ààsaa náá, nye bulal ye. Tin, nye naawa ebwaalel ε ne Zεeb mot di epée bot tete péεa ɔ. **24** E nyel emet, nye naabep mesyem mena kɔ melaaba tó ne ye: dum ne esyem mena eezegwyeka, deenek étep mena needika ne tsik tɔ epiki. Tin, ye é dum ne mepyɔŋ me ε, mena nabelaka tsik. **25** Deenek, bi nabe é dáa etaa nazewo ze ε. Tin, nenak yak, bi eezebula pe daa mot di náá, nye é Mbaalel mesaa di ebaal esisim bin ε.

3 Doo ne biyo boa, loobaka ne botom bin, etεε náá, ye be ne bedhiiti pak'ɔɔ di ààkwyel mekpa me Zεeb ɔɔ, be dum kɔŋ ne Zεeb ààbe kɔ esu ε mekpa. Be dum kɔŋ ne Zεeb étep mbεε mefulu me bel bɔɔ. **2** Etεε náá, be waabee dáa etsik bin moo ke tɔ edεε ε ne dáa bi di elooba ne nɔɔ. **3** E di'enek, nàsaaka náá, bi komsa menyel étep edi benem ε boa, ne esonok dáa: epyeeda lo, emayaka nalulaa ne laaad neghu ekaad e goŋ. **4** Tin, ye goka é náá, enem bin di enem elyem. Ye é esa di elyaal náá, mot ε ne sisim metela ne yii egwyem ε. Mbi yenek enem ε ne boo metan e mis ε Zεeb. **5** Eghen na mwa, yenek nabe é enem e boa na dεε, boa nadi ewa ebwaalel ε lɔɔ ne Zεeb ε. Be nadi esesa deenek ε étep elooba ne botom bɔɔ. **6** Tin, ye é dáa moma di edjóaa Saala ε, nye nadi elooba ne ngom'ε Abalaam ε. Nye nadi edjedjóo nye é ne din ε «ghen'am». Nenak yak, bi moo é bɔɔ Saala. Tin, sa mot ààlu bin, bi ε di esa enem esa ɔ. **7** Tin, ye kabe biyɔ botom ɔ, bi goka é ne edi ne bel bin edi wat ààdjisa náá, boa ne tsak dhaa wɔy. Djeka be duu, etεε náá bi ne be nɔɔ djas, bi aabela tete tsik Zεeb nakek ε. E di'enek, étep ee needi ààdi ne dhiiti sonok di elu mendjaala men. **8** Tin, ye goka é náá, bi di ne

esimza ne ekwosak e wat, dika ne kwyel pak'en dāa bōn nyεεg. Dika ne lyem ghoŋ, ne edjelelka duu pak'en. **9** Sa bi aabulal ebiyo kō ebiyo, sa bi aabulal melee kō melee. Tin, ye goka é bi eyala nye ne esεε nye metel náá, ye é esεεa metel me Zεeb nakεk wō e sok nye nadjóo wō ε. **10** Ekwyala be na Dεε lee ε náá: «Mot di ekwyel emyaala ne mbεε tsik, ne ebaamyaala ne edi tō mbεε melu ɔ, mot tak ààgoka ne elεε elεŋ etsal, sa tō nuub mot tak ààwyisal elεŋ e mekōŋ. **11** Nye goka é ne edi etsetape ne ebiyo, nye goka é ne esa enem esa, nye goka é ne ewa Zii tō esεεga egwyem. **12** Eteε náá, mis ε Gheŋ ε kō bot di eke tō epiki ɔ. Tin, Gheŋ ε djem éteε egwak mendjaala mōo, deenek, Gheŋ ààkwyel bot ε di esa ebiyo ɔ.» **13** Deenek, eze ààsa bin ebiyo? Ye be náá, bi ne sa enem esa ne lyem wat ɔ. **14** Tin, ye be náá dhiiti dwoo bi epezuk éteε enem esa bi nadi esa ε, ye é tin ε mevu éteε'en. E di'enek, «sa wō biyo ààdi ne bwoο neghu edi zem-zem.» **15** Tin, guka tō lyem bin náá, Klisto nye emet ε di Dεε, nyey edi Gheŋ yibō. E sok be aadji bin náá, éteε yé bi di ne ebwaalel? Dika djem ne edje yebo taŋal. **16** Sa deenek ne esila ε lyem, ne duu djas. Dika ne lyem seŋ. Deenek, bot ε di ebyak bin kō esu ε mbεε mefulu men yii ekeletye ɔ, be waabela syen bhis mebhεkel mōo. **17** Ye be náá ye é tō ekwosak ε Zεeb ɔ, ye nyō ε náá mot zuk éteε esa enem esa ààbe náá nye zuk éteε esa ebiyo. **18** Deenek, Klisto nagwye é sok wat éteε mesyem me bot. Nyey mot nadi mot epiki ɔ, nye nagwye é éteε bot ε di ààdi bot ε epiki ɔ. Nye nagwye é éteε ebulal bin tō egwakel ne Zεeb. Ye é nyel ε nye naka be neegó. Tin, Sisim na Dεε nabe é ye naagomal nye bhis esyee.

19 Tin, nye naatɔ ɛketuud nɛ esisim nadi tɔ membok ɔ, nye eezekwak. 20 Ye ɛ esisim tak wat ɛ nadi ààlooba nɛ Zɛɛb, ɛ gheɲ Zɛɛb nadi emaad ɛbwood ɛ, ɛwala ɛ mot nɛ din Noe ɛ aasa boo mɛsuwa ɛ. Ye ɛ ba mɔɔ bim bot ɛ paani tɔ mɛsuwa mɛ tak ɛ. Ye ɛ bot ɛtɛn nɛ elɛl natsak e mɛdii mɛ bhyoɲ. 21 Tin, mɛdii mɛ bhyoɲ tak kalyaal mos ɛ, ɛduwa Zɛɛb di ɛtsik bin ɛ. Ye tok náá, bi dis mendi di e mɛnyel men ɛ. Mendjaala mena nɛ Zɛɛb ɛ náá, nye dje mena mbɛɛ lyem na dɛɛ. Ye kɔ esu ɛ Yezu Klisto mot naagomelaa pak myoɲ ɔ, ɛduwa Zɛɛb di edje mena tsik. 22 Bhii tak, nye naabyet tɔ gwoo, nye ɛ moo mos ndiindel pɛ mbɔ eghɛɲ ɛ Zɛɛb. Nenak, efofop nɛ esisim, dɔɔ nɛ ghwyil mɛbwala di tɔ gwoo ɛ si ghwyil'ɛ.

4 Dáa dinaa Klisto naazuk tɔ epuud ɛ, tyee wat nɛ biyɔ. Ye nyɔ ɛ bi emaad elyem ɛtɛɛ náá, biyɔ pɛ bi ɛ waaboma nɛ mezuk. ɛtɛɛ náá, mot dinaa nye nazebee mezuk tɔ epuud ɔ, nye eezekat ɛsa esyem. 2 Tin, tɔ ba bim melu mɛ mot tak kalik nɛ ye kɔ bɔs ɛ, nye goka ɛ nɛ ɛke ɛ tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb, ààkabe tɔ ɛkwosak ɛ nyel'ɛ. 3 Tin, ɛ membu mɛ nadhaa'enek, bi nadi esesa esonok bot di ààdum koɲ nɛ Zɛɛb ɔ di ɛkwyel ɛ. Bi nadi ɛ tɔ mɛzɔ, embee egwyɛs epuud, tɔ elangi, bot ɛ edheka elyem, bot ɛ di ɛkwyel mɛnyok zɛnɔɔ ɛduwal ɛ bɛnaghise. 4 Nenak, bot binɔk ɛpedjoka dáa dinaa bi ààkasa embee mɛzɔ menek di edhaa nyel ɛ bi nɛ bɛ nɔɔ. Tin, mɛsa mɔɔ moo ɛ ɛlee bin. 5 Deenek, bɛ waaketarɲal ɛ ɛtɛp mɛfulu mɔ pɛ daa Zɛɛb, mot di djem ɛtɛp ɛ ɛpɛɛ bot ɛ di nɛ tsik nɛ bot ɛ nazegwyɛ ɔ. 6 Dum nɛ tɛp tak ɛ dinaa, Mbɛɛ Bhaadal naakegoolaa dɔɔ nɛ pɛ daa bot di mos bɛ eezegwyɛ ɔ. Tin,

be napéεaa ε kɔ esu mɛfulu mɔɔ kɔ bɔs. Epée tak ε dɔ́a be
 aapée bot djas di ne tsik ε. Deenek, kɔ esu Sisim na Dεε ε
 Zεeb, be ne ghwyil edi ne tsik. **7** Deenek, bot moo aakum
 e mesik mε bhwak. Tin, bi goka é ne edi bot ε lyem. Dika
 djem étεp εdjaala Zεeb. **8** E di'enek, sa di enyɔpe dhaa
 tye é, ye é kwyel pak'en etεε náá kwyel ne diyal mbula
 mesyem. **9** Dika ne ghwyikwyee pak'en ààdi ne mbee lii
 e sok bi di emyaal náá ndjon sulal pε yebo ε. **10** Tin, saka
 enem esa ne bɔɔ besɔ bin ne ekεε mot ne mot nabela ε.
 Dika dɔ́a betεtε bot ε mesa di ebaal ε enyɔpe membi
 mε mεkεε mε Zεeb ε. **11** E di'enek, mot di ekwyel egoola
 mεkpa mε Zεeb ɔ. Nye goola ye dɔ́a mot di ne ekεε egoola
 mεkpa ε Zεeb ɔ. Deenek, mot di ne ekεε ekwyee bot ɔ, nye
 sa ye ne tεtε esimza e Zεeb, etεε náá, Zεeb neebela duu
 tɔ mesa mε kɔ lo ε Yezu Klisto. Mot di egoka ne duu ne
 mεbwala kɔm-kɔm sii ne kɔm. Amen! (aiōn g165) **12** Bεwen,
 sa biyɔ ààdjoka ne du mezuk di pak'en ε. Ye eewa bin tɔ
 mεbhowal étεp εbee sa bi di eval ε. Tin, sa biyɔ ààdjoka
 ne ye. **13** E di'enek, bi goka é emyaala etεε náá, bi ε tɔ
 mezuk kɔ esu ε Klisto. Etεε náá, e sok bi aabee duma ye
 ezye é, bi aadi é tɔ boo mεmyaala dɔɔ ne mεnyenyε boo
 mεmyaala. **14** Deenek, be di elee bin etεε náá bi ε bedjekel
 ε Klisto ɔ, ye é mεmyaala étεp'en, etεε náá, Sisim Zεeb ne
 Sisim duma ε kɔ len. **15** Tin, mot ngɔt pak'en edi ezuk ɔ,
 sa ye é di etεε náá, nye naagó mot, nεghu etεε náá, nye
 naadjii sa mot, ààbe etεε náá, nye naasa εbiyo nεghu nye
 naawa nuub tɔ tεp di ààdjoak nye é. **16** E di'enek, nye di
 tɔ mezuk etεε náá, nye keletye ɔ. Sa nye ààdi ne syen.
 Tin, nye goka é ne ε ghaapεε ε Zεeb kɔ esu ε din ε Klisto

nye di ne ye é. **17** Deenek, mena mooka e ewala dinaa taɲal moo zekan ε. Taɲal aakan sok ε ne bɔɔ Zεεb. Tin, ye é kan ne nis ɔ, ye é kaswala dáa ne bot ε di ààlooba ne Mbεε Bhaadal ε Zεεb ɔ? **18** Ekwyala be na Dεε lεε ε náá: «Ye be náá, elyel ne mot di tɔ epiki ɔ náá be bela tsik'ɔɔ! Ha! Ye aadi dáa dum ne mot di esa εbiyo ne mot esyem?» **19** E di'enek, bot ε di ezuk étεp esa enεm esa ee Zεεb di ekwyel ɔ, be goka é ne edi ne ebwaalel ne Mεkus bot. Tin, be goka é ne esesa enεm esa.

5 Nenak, mε lii wak ε ne bεpaa di pak'en ε. Mam pe ε ngɔt tɔ bεpaa dáa biyɔ. Tin, mε nabe é tsaases mezuk ε Klisto. Mε goka é ne enɔɔ yam di tɔ duma di ezye yenek. **2** Baalka be dáa bεbaalel mesaa Zεεb zedje bin ε. Sa bi ààsa ye ne bhel, bi goka é ne sa ye é ne lyem wat dáa Zεεb di ekwyel ε. E di'enek, sa bi ε ààsa ye kɔ mesɔ mε epata, bi sa ye é ne kwyel djas. **3** Nàdjεedka bot ε Zεεb nadjε bin bak ɔ, djεeda bhel. Tin, bi goka é ne edi é mbεε bedjεedel ee mesaa di egoka ne εdu mεfulu mɔɔ ε. **4** Deenek, e sok nakuma bεmbaalel aazyε é, sa bi aabela tyee efute na kɔm-kɔm ε, kɔtɔ duu. **5** Tin, biyɔ mengbaaz, loobaka ne bεpaa, dika ne mesila pak'en. Ekwyala be na Dεε lεε ε náá: «Zεεb ààkwyel bot ε eghεε nyel, nye é sa enεm be ne bot ε di ààghεε nyel ɔ.» **6** Dika ε ne mesila si mbɔ mεbwala mε Zεεb, étεp nye needje bin duu e sok ewala tak aakum ε. **7** Nεεgka etεp bin djas tɔ mεmbɔ ε Zεεb etεε náá, nye waadje bin sa bi di ne gwyes tak ε. **8** Dika djem, bot mεbhuka min, dim mot mεkɔɲ εpebɔɲal bin dáa ghee mεnyan. Étεp nye needε bin. **9** Deenek, dika tɔ epiki tɔ εdum ε kɔɲ ε len ne Zεεb. Tin, ye goka é bi gu náá, kɔ εko ε bɔs'ak djas, bɔn nyεεg

bin epezuk dāa biyo. **10** Tin, Mezuk men ε, yii ba mōō
 ewala batsa. Deenek, Zεeb mot di kwyel bin dhaa tye ɔ,
 nyey mot naadjoo bin étεp bi neenoo di tɔ duma ye ɔ. Ye
 nabe é etεε náá, bi needi sama wat ne Yezu Klisto ɔ. E
 di'enek, nye waanεεg bin besosoob, ne ghwyil εpyet, tin,
 mot aanàkwaakabaakwyesal bin tɔ mεbhowal. (aiōnios g166)
11 Tin, mεbwala na kɔm-kɔm ne ne. Amen. (aiōn g165) **12** Ye
 é Silas ε kwyee mε, e ekwyal bin ba mōō pes mεkana mak.
 Mε bee Silas mōō nyaag'am ε mot esosoob. Mε kwyal ε
 étεp εdje bin mεghaaz ne εlεε bin náá: Gwakeka tεtε ekεε
 Zεeb, mεtka ekεε ε tak ne lyem wat. **13** Deenek, bot ε
 zεεga mendjaala di pε ghaada Bhabhilɔn nazesεεa daa
 biyo ɔ, bi eeswos bin. Tin, Mɔn'am Malak eebaaswos bin.
14 Swoselka pak'en ne mεbeedala mε kwyel. Tin, ne bot
 djas zedum koŋ ne Klisto ɔ, egwyem di ne nen.

Pyeed yii Bhoõba

1 Ye é mam Simɔŋ Pyeed, kwom e mesa ne mot-lwoma e Yezu Klisto. Me kwyeed mekana mak e pe daa bot e di ne kɔkɔ mbɛɛ edum e koŋ e les ne Zɛɛb, tɔ epiki e Zɛɛb'es Metsik-bot yis Yezu Klisto. **2** Beta náá, enɛm ne embɛɛ ne egwyem di ne nen etɛɛ náá, bi ne gu Zɛɛb ne Yezu Klisto Gheŋ'enaka! **3** Ne mebwala me, Gheŋ nadjɛ mena esa djas mena nadi ne ye gwyes tak e éteɛ mena neekɛka enyɔɛpe tɔ egwakel ne Zɛɛb. Tin, ne ghwyil'e met, nye eetel mena mot nadjóo mena tɔ duma ye ɔ, éteɛ mena needika bot e mbyak'e. **4** Tɔ duma yenek, ne tɔ mebwala menek, Zɛɛb naakɛk mena eboo etɛɛ ekek. Deenek, ebela bi aabela ekek binek e, ye aasa náá, embee mekwosak me bɔs'ak di eleeg bot e, dus tɔ len. Tin bi aakadi é bot e di ne mbɛɛ sisim dáa Zɛɛb e. **5** Éteɛ tak e, saka meghaaz me ekel kɔ edum e koŋ e len ne Zɛɛb, eke tɔ tsik epiki. Deenek, bhis eke tɔ tsik epiki, ye goka é ne ebaadi ne tɛɛɛ egu esa ee Zɛɛb di ekwyel e. **6** Kɔ egu esa Zɛɛb di ekwyel e, da bi e baagu edjɛed menyel men. Bhis edjɛed menyel men, da bi e baadi lyem bhwood. Kɔ lyem bhwood, da bi e baadi tɔ egwakel ne Zɛɛb. **7** Tin, tɔ edi tɔ egwakel ne Zɛɛb, dika ne tɛɛɛ kwyel ne bɔn nyɛɛg bin e zɛɛga mendjaala. Bhis edi ne tɛɛɛ egwakel pak'en, dika tɔ kwyel. **8** Ye be náá, bi e ne mbɛɛ mefulu menek ɔɔ, da bi e didi esesa ye ɔɔ. Ye waadjedje etɛɛɛ bhum tɔ len, deenek, bi aakatɔ sok tɔ egu e Gheŋ'enaka Yezu Klisto. **9** Mot di ààbe ne mbɛɛ mefulu menek ɔɔ, nye é dáa mot edhim: nye é ne mis mendiila. Mbii yenɔk mot eedjisa náá, Zɛɛb naazedis edhuud e mesyem me na mwa. **10** Bɔn nyɛɛg, dum ne tɛɛɛ

tak ε, saka meghaaz me elyaal náá, ye é Zεeb ε nadjóo bin ne baató bin. Tin, bi ε di esa deenek ɔɔ, bi aanàkabaabema ebek. **11** Deenek ε, Zεeb ε waabεε bin ze eni ε tɔ eyon ε na kɔm-kɔm ε Metsik bot'enaka Yezu Klisto, Gheɲ'ena. **(aiōnios g166)** **12** Éteɖ tak ε, me aagheetetaala bin etεɖ binek. Me ne gu náá, bi ne gu ye enyɔεpe, ekwosak ε lam ε náá, bi pyet elyelepe tɔ sosoob ne etseetse bi nagwak ε. **13** Me bee ε náá, dáa me dinaa ne tsik ε, me goka é ne egheetetaala bin etεɖ binek éteɖ bi needi djem. **14** Tin, me ne gu náá, dwoɔ εsyee ε lam moo kunaa, dáa Gheɲ'enaka Yezu Klisto naazetel me ε. **15** Deenek, me waasa náá, ye nakozoodi bhis εsyee ε lam, bi gheetetaala ne etεɖ bak. **16** Eghεɲ bis naleε bin etεɖ dum ne ezye é Gheɲ'es Yezu Klisto tɔ boo mebwala me ε, ye nabe é ààbe kɔ esesa esua-sua. Tin, ye é etεε náá, bis ε betyaases nabee mekas me ε. **17** Deenek, nye naabela duu ne duma Zεeb Sεεg. E ewala elenek, gwood ε Zεeb nagek tɔ boo mekas ε náá: «Mot'ak ε mɔn'am me di ekwyel ɔ, ye é nyey ε me nató ne memyaala djas.» **18** Bisɔ bemet naagwak gwood dáa nagek pe tɔ gwoɔ ε, e sok bis nadi sama wat ne ne pe kɔ etsok ε na dεε ε. **19** Tin, bis ne wa lyem tɔ meɖka me bengooel ε meɖka Zεeb. Dɔɔ ne biyɔ pe, bi baagoka ε ne kobaka ne ye: ye é tyee wat ne lambi di egoo tɔ ghooghom ε, kekum ewala melem di elem ε, da mekas me dwoɔ edje gwyε tɔ elyem bin ε. **20** Tin, bi goka é ne gu náá, mot tok ne ghwyil egoola mekpa ε Zεeb dáa lyem ε kwyel ε. **21** Ye tok ne sa bengooel ε mekpa ε Zεeb naleε náá ye aasael di edus ne ekwosak bɔɔ bemet. Ye é Sisim na Dεε nadi edje be ghwyil elii etεɖ binek.

2 Eghen na mwa, ye nadi é ne bengooel e mekpa e Zeeb yii mekon pe to edhuu me boo Yisalael. Ye aabaadie e ne bembee belyoel to len. Be waalyo bin melyo me esua-sua di ewa bi to mbee baka e etep bi neewo ze. Tin, be waaswonal tete lyoel, mot natsik be o. Be aadul mbee baka ko loo. **2** Deenek, bete ne bot e waadu mbee mefulu me mezo moo. Tin, ko esu e loo, mbula bot e waalee mekpa me etssetse. **3** Dum ne doob mevu, be wasa naa, be wyisal bin epata ko esu e mbee melyo me esua-sua. Deenek, ye nabe é fey'oo eezeguaa, tin, ye kalik e batsa be waabee mezuk moo. **4** Tin, Zeeb nabe é ààpel efofop nasyem o, nye naaka be ne bhel to boo du, pe kyee be di ekoola ne kel egwooz e mbok to ghooghom ebwood epée boo e. (Tartaroō g5020) **5** Tyee wat, Zeeb nabe é ààpel bot e na mwa, e sok nye nadesal bos ne boo bhyon. Eghen tak bos nabe é «təə» ne bot e di esa etep Zeeb di ààkwyel o. Tin, nye nazootsik e Noe, mot nadi egoola mekpa me epiki e, zenoo bedhiiti bot beten ne bebá. **6** Zeeb naawa mbee baka ko eghaada Sodam ne Ghomood. Deenek, nye nagó ye é ne du. Tin, ye é dhatyee nye waasa ne bot e di ekaab Zeeb o. **7** Tin, Zeeb naapek Lot mot epiki, mot nadi ekpaa lyem ko esu e embee mefulu me mezo ee bot e di egó bot o eghaada binek di esa e. **8** Ye kabe Lot, mot epiki yenok nadidi e pak bot e nadi ne mbee tsik'oo. Tin, nye nadi e bee ne egwak e be melu ne melu. E di'enek, lyem epiki be nadi e zuk e ebee embee mefulu menek. **9** Deenek, ye kwyel elyaal e naa, Ghen e ne ghwyil epék bot e di sosoob ne ne to mezuk o. Tin, nye aaneg bot e mbee tsik etep ewa be e fey dwoo epée. **10** Tin, nye aawa to fey bot djas e

di ne gwyes edi to edhuu ɔ, bot e di ke to gwyes epuud
 da be ɛ dhuugal Gheɲ ɔ. Be ɛ bembee belyoel binɔk, be
 ne Gheɛa menyel, be tok ne bwoo enyek e esisim duma di
 to gwoo e. **11** Bela náá, efofop tok ne ghwyil e kolee-leeak
 esisim e tak sok bhwoob Gheɲ. Dhi bot di egu náá, be
 eedhaa belyoel binɔk ne ghwyil ne mebwala. **12** Tin, bot
 binɔk e dáa betit, ààbe ne etsoɲ. Be nasaa e éteɖ be neebel
 elaab, bhii tak, da be góaa. Mesa mɔɔ e elee sa be di ààgu
 e, be aagwye ɛ dáa betit. **13** Be waabela e mbee tsik dáa
 efute kɔ mbee tsik'ɔ. Be kwyl e emyaala to mbee eteɖ e
 mwos dwoo. Eghen bi di ebɔl mebyoɲ e. Yɔbɔ mesa kɔ
 mebyoɲ e ekɔ bin éteɖ be neegheesesa eteɖ syen elyem
 bɔɔ di ekwyl e. **14** Mis mɔɔ e mis me mezo, be ààdjil to
 syem. Mesa mɔɔ ɛ ekɔp bot e di tyak mis ɔ. Be ɛ be na
 ghaa dɔɔb mevɔ. Tin, mbee baka ɛ kɔ lɔɔ. **15** Bhii be nadus
 kɔ tete ze e, be eezewo ze. Be kadu e ze e Bhalaam mɔɔ
 Bozɔɔd, mot nadyeebakwyl efute kɔ esu e mbee tsik ɔ. **16**
 Tin, dáa Zeeb nabyo ne nɔɔ kɔ esu e edjak e lɔɔ e, ye nabe
 ɛ. Tin, Zeeb naalii ne goolel mekpa e Zeeb Bhalam to nuub
 yaaga ye náá, nye kat ewo ee nye di esa e. **17** Be mbee
 belyoel binɔk e dáa esɔɔgo di ààbe ne medii e, dáa eguud
 di ewaazel ne pup to gwoo e. Zeeb naazekoobal be di pe
 kyee aabookedi to mbee meghomla e. **18** Tin, melyo mɔɔ ɛ
 edjoaɲepe, ye bu e boo menyeka. Be epebatakɔp bot to
 tsik epuud, ne to mezo mɔɔ, bot e di aaloonedus to bot e
 mbee tsik ɔ. **19** E di'enek, be kek be e mepeka, ghuna bɔɔ
 bemet e to ekwom e bhel mbee mefulu mɔɔ. Eteɛ náá, mot
 ne mot e kwom sa di edhaa nye ne ghwyil e. **20** Deenek,
 bot e zegu Gheɲ Yezu Klisto Metsik'enaka ɔ, be eezebet

mbee mefulu me bɔs. Tin, be baabet náá, be baaduma tɔ etɛp binek ɔɔ, e di'enek, ekwom bɔɔ aadhaa yii sok. **21** Ye nabe é ààgoka náá, be gu ze epiki. Aàbe náá, be gu da bhii tak, be ezeliig koŋ metiŋ me na dɛɛ nagoolaa be ɛ. **22** Tin, sa di esa be mos ɛ, ye kwyala tɔ: «Bhyɛ epebaade sa nye paago ɛ, ghwyee zegwyiaa ɔ, nye eeabaabula tɔ bhɔtɔ.»

3 Bɛwɛn bam, ye me di ekwyal bin'aak moo é mekana me bhɔɔba. Tɔ bɛmekana menek djas ebá me epekwyɛl náá, esimza bin edɪ djem ne egeka bin ɛ di seŋ. Kɔ esu ɛ etɛp bak djas me di etetaala bin ɛ. **2** E di'enek, me kwyɛl ɛ náá, bi tetaala ne mekpa ee bɛngooel-mekpa Zɛɛb na dɛɛ nagoola ɛ. Deenek, baataalaka ne metiŋ ee Gheŋ Metsik-bot nadjɛ bot ɛ lwoma náá, be lyo bin ɛ. **3** Bi goka é ne egu sok náá, ye melu me mesik me bɔs, ye aadi é ne bot ɛ di esuu ɛ meso, bot ɛ ebeme di esa etɛp ekwosak elyem bɔɔ. **4** Be waadi eke náá: «Nye nakek ebula, etsal e? “Ha” nenak nye é paa? Etɛɛ náá, bebhaab bis eezegwyɛ, etɛp djas ààpaswola kana meken me bhwak.» **5** Tin, e sok be di eke deenek ɛ, be epɛdjisa ne laŋ náá, ye nadi sok ɛ ne gwoo, wɔ gwaa bɔs zetuula tɔ medii ne mekpa me Zɛɛb. Deenek, nye naazɛbɛk bɔs ne medii, bɔs nakusaa ɛ ne medii. **6** Ye é tyee wat ne medii bhyoŋ, ye é ne medii me boo bhyoŋ nadesal bɔs ɛ ee bot ɛ namwa nagwyɛ. **7** Ye kabe gwoo ne bɔs ee bot dika mos'aak, mekpa me Zɛɛb naazeleɛ ne nes náá, ye aagóaa ɛ ne du. E di'enek, du tak ɛ neɛga éteɛp dwoo mɛpɛɛa, bot ɛ di ààkaab Zɛɛb waagóaa tɔ tak. **8** Bɛwɛn bam, ye é ne sa wat dinaa sa bi ààdjisa ɛ. Guka náá: Pɛ daa Zɛɛb elu wat ɛ dhatyee membu mil, membu mil ɛ dhatyee elu wat pɛ daa lɛ. **9** Deenek, Gheŋ aanàbaabɔya

ne esa sa nye nakek ε. Dáa bedhiiti bot di ebee náá, ye
 epebɔya ε. Deenek, nye epemaad lyem kɔ esu ε les etεε
 náá, nye ààpakwyel náá, bedhiiti bot gwyε tɔ mesyem.
 Tin, nye kwyel ε náá, mena bela ze eswoola mɛfulu mɔɔ,
 da be ebula pε daa Zεεb. **10** Deenek, elu ε Gheη aazyε ye
 aadi é zaka dáa mot djii di ezyε zεdjii ε. Dwoo lεεg, bhwak
 djas ε waadiib ne esa be djas, bot waagwak boo ndum.
 Tin, bɔs ne esa be djas waadhaa e mεpεεa. **11** Dáa di náá,
 esonok djas aanàkabaadi ε, guka enyɔεpe sa bot di egoka
 ne esa ε. Ye nyɔ ε náá, mɛfulu mena ε dika mbee mɛfulu
 mε e dεε. Mɛfulu tak, goka é ne elyaal εgwakel ε lena ne
 Zεεb. **12** Tɔ egwaal elu ε Zεεb, saka mεghaaz, etεε náá,
 nye neeleebula. Dwoo lεεg, ye aadi é dwoo gwoo neghu
 esa djas di tɔ gwoo aawyεεza ghwyεε-ghwyεεz ε. **13** Tin,
 da mena gwal ε ekek gwoo na bes, ne bɔs ε na bes ee Zεεb
 nakek mena ε. Pε kyee bot ε di eke tɔ epiki aakedi ɔ. **14**
 Bewen bam, tɔ egwal elu elenek, saka mεghaaz mε edi
 dεε etεε náá, bi needi ààbe ne mbee etɔɔn e mis ε Gheη,
 étεp edi tɔ εgwakel ne ne. **15** Guka náá, lyem ebhwood e
 Gheη'ena epedje mena ze tsik. Tin, mɔn nyεεg'ena Pɔl,
 nakwyal bin ε ne etsonj djas sa Zεεb nadjε nyey ε. **16** Nyε
 zoolεε sa wat tɔ bεmekana mε djas ee nyε di elii tεp'ak
 ε. Tin, ye é ne melanjel dinaa bot ε àànyɔ etiibal ε. Bot
 ε di ààgu sonok ɔ, ààtɔ mεdjek ɔ, ne dyeebakwyel elet
 mεsuk mε tak. Deenek, be ne mɛfulu mε esa ye ne bedhiiti
 ekwyala na dεε. Tin, be saab ε menyel mɔɔ. **17** Bewen
 bam, ye kabe biyɔ ɔ, nenak, dika ne ebwaalel ne edum ε
 koη ε len ne Zεεb. Dika djem, sa bi ààwo ze kɔ esu ε edjak
 ε len, étεp biyɔ bot ε di ààkaab etεp e Zεεb ε. Tin, sa bi

ààpul epyet edum ε κοη ε len ne Zεεb. **18** Bi goka é ne
ελόo tɔ enem ne embεε, ne εgu ε Gheη'enaka Yezu Klisto,
Metsik bot'enaka. Beta náá, duu di ne ne, kana nenak
ketó kɔm-kɔm sii ne kɔm. Amen! (aiōn g165)

Zaŋ yii Meken

1 Esa ee nadi e meken «tɔɔ» ε, mena naazegwak ye, naabee ye ne mis, mena naabee ne emet ye ne membo menaka. Ye nabe ε mekpa me di esa náá, mot di ne tsik ε. **2** Zeeb naalyaal bot náá, mot tak ε mot di edje tsik ɔ, bis naabee ye. Bis ε betyaases etep be, etep tak ε bis di egoola bin tsik na kɔm-kɔm nadi tɔ Zeeb Seeg ε. Ye ε nyey Zeeb ε natel bis ye ε. (aiɔnios g166) **3** Sa bis nabee ne egwak ε, bis epegoola bin ye ε, etee náá, bi needi sama ne nes tɔ egwakel ee bis di ne ye ne Zeeb Seeg dɔɔ ne mɔn'e Yezu Klisto ε. **4** E di'enek, bis kwyal etep bak ε etee náá, memyaala mis needjala. **5** Bhaadal bis nagwak ne Yezu Klisto, da bis egoola bin ε, ye ε náá, Zeeb ε mekas, ye tok ne ghooghom tɔ le. **6** Mena keka náá, menaka ε ne egwakel ne Zeeb, e di'enek, da mena baadi ekekeka tɔ ghooghom ɔɔ. Tin, menaka ε bot ε etsal, etsɛtse tok tɔ lena. **7** Zeeb ε mekas. Tin, menabelka djas ε di eke tɔ gwyε ngel dáa Zeeb nyey nyε emet di eke ɔɔ, menaka ε tɔ egwakel pak'enaka. E di'enek, ghiya ε Yezu, mɔn'e waadis mena edhuud e mesyem djas. **8** Mena keka náá, mena tokeka ne mesyem ɔɔ, mena eekɔka menyel mena met. Tin, etsɛtse tok tɔ lena. **9** E di'enek, mena vaa mesyem mena pe daa Zeeb ɔɔ, mena ε ne ghwyil edi ne ebwaalel etee náá nyε ε mot epiki ne esosoob. Nyε waapel mesyem mena, ne edis mena edhuud embee etep djas. **10** Mena keka náá, mena àapasyemka ɔɔ, guka náá, mena eesaka náá, Zeeb di mot etsal. Tin, mekpa me tok tɔ lena.

2 Bɔɔ bam, me kwyal bin etep bak ε ekaab náá, bi ezekesyem. Tin, mot ε syem ɔɔ, menaka ε ne mot ghem

engwoob Zεεb Σεεg'ena: ye é Yezu Klisto mot epiki. **2** Nyey é naka nyel'e buwa étep epelak mesyem mena. Ye tok etep mesyem ne mesyem mena met. Ye é dɔɔ ne mesyem me bot ε bɔs djas. **3** Mena di eduwalka metinj me Zεεb ɔɔ, mena ne ghwyil dika ne ebwaalelel náá, mena ne guka Zεεb. **4** Mot é ke náá: «Me ne gu Zεεb ɔ», da nye kadi é ààduwal metinj me ɔɔ, nye é mot etsal, etsɛtse tok tɔ le. **5** Ye kabe náá, mot epeduwal mekpa me Zεεb ɔɔ. Yenɔk tak ne kwyel Zεεb ne tseɛtse. Ye é deenek ε mena aaguka náá, menaka é sama wat ne Zεεb. **6** Mot ε di eke náá, nye é tɔ egwakel ne Zεεb ɔɔ, nye goka é ne eke dáa Yezu. **7** Bɔn nyeeg bam me di ekwyel ɔ, etinj ε me di ekwyal bin wak'ak tok etsinj ε na bes. Ye é etsinj ε namwa, bi nazegwak e meken «tɔɔ» ε. Etsinj ε namwa tak ε, mekpa me bi nazegwak ε. **8** Bela náá, yii me kabaadi ekwyal bin kwyala sis'aak ε etinj na bes. Etsɛtse e tak nyen ε tɔ tsik ε Klisto. Etep tak ε epebaanyen tɔ tsik'en, etεε náá, ghooghom epetɔ ne esi, tete gwyε ngel moo kan enyen. **9** Deenek, mot di ke náá, nye tɔ gwyε ngel, da nye kadi é ebhina mɔn nyeeg'ɔɔ, nye dinaa ε tɔ ghooghom. **10** Mot di ekwyel mɔn nyeeg'ɔɔ, nye é tɔ gwyε ngel, ye tok ne dhiiti sonok aadul nye tɔ syem. **11** Tin, mot é di ebhina mɔn nyeeg'ɔɔ, nye é tɔ ghooghom. E di'enek, nye epeke tɔ ghooghom ààgu pε kyee nye di etɔ ε, etεε náá, ghooghom eezenεeg mot edhim. **12** Bɔɔ bam, me kwyal bin mekana mak ε etεε náá, mesyem min eezepeleaa kɔ esu ε din ε Yezu Klisto. **13** Biyɔ bepaa, me kwyal bin mekana mak ε etεε náá, bi ne gu mot nadi e meken «tɔɔ» ε. Mengbaaz, me kwyal bin mekana mak ε etεε náá, bi naazekwak Mbee

Mot. 14 Bɔɔ bam, mɛ kɥyal bin mɛkana mak ɛ etɛɛ náá, bi nɛ gu Zɛɛb Sɛɛg. Bɛpaa, mɛ kɥyal bin mɛkana mak ɛ, etɛɛ náá bi nɛ gu mot nadi e mɛkɛn «tɔɔɔ» ɛ. Biyɔ mengbaaz, mɛ kɥyal bin mɛkana mak ɛ etɛɛ náá, bi ɛ nɛ ghwyil, mɛkpa mɛ Zɛɛb ɛ tɔ len, bi eezekwak Mbee

Mot. 15 Nàwaka lyem tɔ mbee tsik e bot ɛ bɔs'ak nɛ mbee esesɛɛ e bɔs'ak. Tin, mot ɛ di ewa lyem tɔ mbee esesɛɛ e bɔs'ak ɔɔ, nyɛ tok nɛ ghwyil kɥyɛl Zɛɛb Sɛɛg. 16 Beeka esa dinaa ye é yii tsik bɔs ɛ: egwyɛs esa sa lyem di ekwos ɛ, nɛghu gwyɛs ɛbela esa djas di beaaa nɛ mis ɛ, zɛnɔɔ ɛbet kɔ esu ɛ esa e bɔs. Deenek, ɛtɛp binek djas ààdus pɛ daa Zɛɛb Sɛɛg, ye dus ɛ tɔ mbee esesɛɛ e bɔs. 17 Ghuna ɛtɛp e bɔs ɛpɛtɔ pɛ mɛ mɛsik, nɛ embee egwyɛs bɛ. Tin, mot di esa ɛkwosak ɛ Zɛɛb ɔ, nyɛ aadi é nɛ tsik na kɔm-kɔm. (aiōn g165) 18 Bɔɔ bam, bot moo wak ɛ e ɛwala mɛ mɛsik! Bi naazegwak náá, mot mɛbhuka ɛ Klisto ɛpezyɛ. Ghuna, e mɛwala mɛ bot dika mos'aak, bɛtɛ nɛ bot ɛ mɛbhuka ɛ Klisto eezetuula. Ye kɥyɛl ɛlɛɛ ɛ, bot moo é e ɛwala mɛ mɛsik. 19 Nɛ tsɛɛtɛ, bot ɛ mɛbhuka ɛ Klisto tak nabe é ààbɛ bot bis, ɛtɛp tak ɛ bɛ nadul mɛnyɛl mɔɔ tɔ les tɔ yɔbɔ. Etɛɛ náá, bɛ ɛpedi ɛdi bot bina ɔɔ, pɛ bɛ naadi bis nɛ bɛ nɔɔ. Ye é deenek ɛ ye nasael ɛtɛp ye neenyen náá, mot ngot tɔ lɔɔ nabe é ààbɛ bis nɛ bɛ nɔɔ. 20 Yɛ kabe biyɔ ɔɔ, bi naazebela Sisim na Dɛɛ ee Klisto nadjɛ ɛ, etɛɛ náá, biyɔ djas neegu ɛtsɛɛtɛ. 21 Yɛ bɛ náá, mɛ eekɥyal bin mɛkana mak ɔɔ, ye tok etɛɛ náá, bi ààgu ɛtsɛɛtɛ. Ye é etɛɛ náá, bi nɛ gu yɛ. Bi nɛ gu ɛnyɔɛpɛ náá, ye tok nɛ ɛtɛp ɛtsal di dus tɔ ɛtsɛɛtɛ. 22 E di'enek, ɛzɛ di mot ɛtsal? Ye é mot di eke náá, Yezu tok Klisto ɔ. Nyɛ é di

mot mebhuka ε Klisto, nye epebyen Σεεγ νε Μον e εwala wat. **23** Tin, mot di ebyen Μον ω, nye tokape νε εgwakel νε Ζεεб Σεεγ. Mot di emyaal Μον ω, nye ε το εgwakel νε Ζεεб Σεεγ. **24** Dum νε τηρ tak ε, bi di egoka νε εbaal mekpa με tak το elyem bin. Ye ε mekpa με bi nagwak e meken «τωω» ε. Bi εbaal mekpa με tak το elyem bin ω, bi aadi ε sama wat νε Μον δω νε Ζεεб Σεεγ. **25** Beeka sa Klisto nakek bis ε: ye ε tsik na kom-kom. (aiōnios g166) **26** Με kwyal bin etep bak ε, kω esu ε bot di esan ekω bin ω. **27** Ye kabe biyω ω, Sisim na Dεε ee bi nabela νε Klisto ε, ye ε το len. Tin, bi tokape νε gwyes nάά, dhiiti mot baazelyo bin. Eτεε nάά, Sisim na Dεε epelyaal bin esa djas. Tin, sa nye di elyaal bin ε, ye ε etsεetse ye tok etsal. Dum νε τηρ tak, dika sama wat νε Klisto dάa Sisim na Dεε nalyaal bin ε. **28** Ne tσεetse bow bam, dika sama wat νε Klisto, ετηρ mena needika νε εbwaalel e sok nye aatuula ε. Ye ε aagoka nάά, mena ezekegwyeeka νε syen e mis με dwoο nye aazyε ε. **29** Tin, bi νε gu nάά, Klisto ε mot epiki. Ε di'enek mot di esa etep epiki ω, nye ε mω Ζεεб.

3 Beeka mbi kwyl Ζεεб Σεεγ di νε ye νε nena ε, mekwyla με tak ε sa nάά, mena djόoaa bow Ζεεб. Tin, νε tσεetse menaka ε bon be. Deenek, bot ε bow'ak nabe ε ààgu bis, dum νε τηρ tak ε be di ààgu nye Ζεεб. **2** Bewen bam με di ekwyl ω, mena mooka mos ε bow Ζεεб. Tin, Ζεεб dinaa àapaalyaalka mena sa mena aadika djemen ε. Bela nάά, mena νε guka nάά, ε gheη Klisto aatuula ε, mena aadika ε tyee wat νε νε. Deenek, etεε nάά, mena waabeeka nye dάa nye di ε. **3** Tin, bot djas di ewa kωkω mbi yenek εbwaalel νε Klisto ω, tokape si bhel mesyem. Tin, nye moo ε Dεε,

dáa Klisto nye emet di Dεε ε. **4** Bot djas di esa mesyem ɔ, ne baasa ebiyo. Eteε náá, esa mesyem ye é esa ezεm. **5** Deenek, bi ne gu enyɔεpe náá, Yezu Klisto nazetuula éteε edis ε mesyem, nye tok ne mesyem tɔ le. **6** Tin, mot di kesama wat ne Yezu Klisto ɔ kat esa mesyem. E di'enek, mot ε di sa mesyem ɔɔ, lyaal ε náá nye nabe é ààbee nye, ààkogu nye gua. **7** Bɔɔ bam, sa bi ààbet náá mot diibal bin. Tin, mot di eke tɔ epiki ɔ, nye é piki mot, dáa Yezu nye emet di piki ε. **8** Tin, mot di eke tɔ esyem ɔ, nye é mɔɔ dim mot mekɔŋ, etεε náá, nye nasyem ε e meken me bhwak. E di'enek, Yezu Mɔn Zεeb natuula é, éteε ε ezeεpul embee mesa me dim mot mekɔŋ. **9** Mot dinaa nye moo é tεte mɔɔ Zεeb ɔ, nye kat esyem, etεε náá, tsik ε Zεeb moo é tɔ le. Dáa dinaa Zεeb ε Sεεg ε, ye ààgoka náá, nye baake tɔ mesyem. **10** Beeka sa di ewa mbek popoopwon pak bɔɔ Zεeb ne bɔɔ dim mot mekɔŋ ɔ: mot di ààkwyel mɔn nyεεg ɔ neghu ààke tɔ epiki ɔ, nye tok mɔɔ Zεeb. **11** Tin, beeka mɔlyo me bi nagwak e meken ε: djhookwyelka pak'ena. **12** Sa mena ààdika dáa mot di edjóoaa Kayin ε, nye nadi é mɔɔ dim mot mekɔŋ, nye naagó mɔn nyεεg. «Ha» éteε yé nye nagó nye? Ye nabe é etεε náá, nye nabe é ne mbee mesa. Tin, yii mɔn nyεεg nadi é mesa me epiki. **13** Bɔn nyεεg bam, sa biyɔ ààdjoka ye be náá bot ε bɔs'ak εpebhina bin ɔɔ. **14** Tin, mena ne guka náá, mena eezedus tɔ esyee, mena moo é tɔ tsik. Mena ne guka ye etεε náá, mena ne kwyelka bɔn nyεεg bena. Deenek, mot di ààdi tɔ kwyel ɔ, nye é si ghwyil esyee. **15** Tin, mot di ebhina mɔn nyεεg ɔ, nye é dáa mot di gó bot ɔ. Deenek, bi ne gu náá, bot ε di egó bot ɔ, tok ne ghwyil ebela tsik na kɔm-kɔm.

(aiōnios g166) **16** Beeka dāa mena di egu tyee mena di egoka ne ekwyel bōo besō bina ε: Yezu Klisto naadjε tsik'e kō esu ε lena. Deenek, ye goka é náá, menabelka pe baadjε tsik'enaka étεp bōn nyεεg bena. **17** Tin, mot εdi ne mεvu mε bōs'ak, da nye εbee mōn nyεεg ezuk, nye ààgek nye ghoη ɔ, nye aake náá, nye ne kwyel Zεeb dāa? **18** Bōo bam, sa mεkwyela mε mena di ekwyelaka ε ààdi yii lεη toto, ye goka é mena lyaal tεtε mεkwyela tō esesεε benaka. **19** Beeka dāa mena aaguka náá, menaka é bot ε etsεtse ε. Beeka dāa elyem binaka aasila e mis ε Zεeb ε. **20** Ye nakoozodi náá, elyem bina εdjε mena mεβε, mena ne guka náá, Zεeb eedhaa elyem bina ne mεbɔk, nye ne gu etεp djas. **21** Tin, bōn nyεεg bam mε di ekwyel ɔ, ye be náá elyem bina aapadjε mena mεβε ɔɔ, deenek, mena ε ne ghwyil ε di ne εbwaalel ne Zεeb. **22** E di'enek, nye ne djε mena esa djas ee mena di ewaab ne ne ε, etεε náá, mena ne looba ne mεtiη mε, mena ne sa esa nye di emyaala ne ye é. **23** Beeka etsiη ε nye nadjε mena ε, ye é náá: mena goka é ne εdum koη ne din ε mōn'e Yezu Klisto, da mena ε kwyelεlka pak'enaka dāa Klisto nalεε ne mena ε. **24** Tin, mot di elooba ne mεtiη ε Zεeb ɔ, nye kε é sama wat ne Zεeb ε, tin, Zεeb ε tō lε. Beeka dāa mena di guka náá Zεeb ε tō lena ε: ye é kō esu ε Sisim na Dεε ee nye djε mena ε.

4 Bōn nyεεg bam mε di ekwyel ɔ, sa mot ààmyaal mbi mεkpa mε esisim mbes di ewyis tō enuub e bot ε. Tin, ye goka é bi εpokosiiza etεp e tak enyɔεpe nεghu ye é mεkpa mε dus pe daa Zεeb ε. Etεε náá, bεtε ne embee bεgoolεl ε mεkpa ε Zεeb eezelwood kō εko ε bōs. **2** Beeka dāa bi aagu náá, ye é Sisim Zεeb ε: esisim djas di emyaal náá,

Yezu Klisto mot naazyε kɔ bɔs dɔ́a bot djas ɔ, sisim tak ε yii Zεeb. **3** Deenek, sisim djas di ààmyaal Yezu ɔ, ye tok Sisim ε Zεeb. Tin, ye é sisim mot swaka ε Klisto ee bi nagwak náá ye epezyε é. Ye moo é kɔ εko ε bɔs. **4** Biyɔ bɔɔ bam, bi ε bot ε mbyak'ε Zεeb. Tin, bi naazekwak embee bεgoolel mɛkpa ε Zεeb binɔk, etεε náá, Sisim na Dεε di tɔ len ε nε bwala dhaa esisim bot ε bɔs'ak. **5** Deenek, bembee bεngooel ε mɛkpa ε Zεeb binɔk ε bot ε bɔs'ak. Tin, bε zobaalii ε etεp e bɔs'ak. Deenek, bot ε bɔs'ak nε gwak sa bε di elii ε. **6** Tin, ye kabε bisɔ, bis ε bɔɔ ε Zεeb. Deenek, mot di egu Zεeb ɔ, nε gwak bis. Mot di ààgu Zεeb ɔ, ààgwak bis. Ye é deenek ε bot aawa mbek pak Sisim etsetse nε sisim mɛkɔŋ. **7** Bεwen bam mε di ekwyel ɔ, djhookwyelaka pak'enaka, etεε náá, kwyel dus pε daa Zεeb. Deenek, mot di ekwyel bot djas ε, mɔɔ Zεeb. Deenek, nye nε gu Zεeb. **8** Tin, mot di ààdi tɔ kwyel ɔ, nye ààgu Zεeb. Etεε náá, Zεeb ε kwyel. **9** Beeka dɔ́a Zεeb di elyaal náá, nye nε kwyel mena ε. Nye naadhis sεεŋεle mɔn'ε kɔ εko ε bɔs, étεp bot neebela tεtε tsik kɔ esu ε lε. **10** Beeka sa di edjóoaa kwyel ε. Ye tok náá, menabelka ε nakwyel Zεeb. Ye é nye é nakwyel mena, nye bokadhis mɔn'ε. Nye nadhis nye é, nye neezεka nyel'ε e buwa étεp epelak mesyem mena. **11** Bεwen bam, dɔ́a dinaa, Zεeb nakwyelka mena deenek ε, mena gokaka ε nε kwyelεlka pak'enaka. **12** Mot ngɔt dinaa ààpaabee Zεeb sok. Mena dika nε mɛkwyla pak'enaka ɔɔ, Zεeb ε tɔ lena. Tin, mɛkwyla mε epenyen popoopwon tɔ lena. **13** Beea dɔ́a mena di egoka nε egu náá, Zεeb ε sama wat nε nena ε, nε náá, nye é tɔ lena ε: nye naadjε mena Sisim ye. **14** Bis

naabee, ye é bis di ebanja náá: Zeeb Seeg naadhis mən'e dāa Metsik-bot kɔ ɛko ɛ bɔs. **15** Deenek, mot ɛ myaal é mis mɛ bot náá, Yezu é Mɔn Zeeb ɔ, Zeeb aadi é sama wat nɛ nɛ, mot tak aadi é sama nɛ Zeeb. **16** Ye kabɛ bisɔ ɔ, bis nɛ gu, tin, bis nɛ myaal náá, Zeeb nɛ kwyɛl bis. Zeeb ɛ kwyɛl, mot di eke tɔ kwyɛl ɔ, mot tak ɛ sama wat nɛ Zeeb, deenek, Zeeb ɛ sama wat nɛ nɛ. **17** Kwyɛl é di tɔ lena enyɔɛpe ɔ, mena naakwaabem ba dwoo ɛpɛɛ. Mena di ààkabaabem ba ɛ etɛɛ náá, tsik'ena kɔ bɔs'ak nɔɲɛl ɛ nɛ ye é Yezu Klisto. **18** Ye tok nɛ bwoo tɔ kwyɛl, tɛtɛ kwyɛl nɛ dis bwoo. Etɛɛ náá, mot dyeebadi nɛ bwoo ɛ, é ghɛɲ nyɛ di tɔ bhwood feɲ ɛ. Mot di nɛ bwoo ɔ, nyɛ ààgu sa di edjóaa tɛtɛ kwyɛl ɛ. **19** Ye kabɛ menabelka ɔ, mena kwyɛlka ɛ, etɛɛ náá, Zeeb ɛ naleekan ɛkwyɛlka mena sok. **20** Deenek, mot ɛ di eke náá: «Mɛ nɛ kwyɛl Zeeb» da nyɛ bhina mɔn nyɛɛɔ ɔ, nyɛ é mot ɛtsal. Tin, mot ɛ di ààkwyɛl sɔ mot ɔ, mot nyɛ di bee ɔ, nyɛ tok nɛ ghwyil ɛkwyɛl Zeeb mot nyɛ di ààbee ɔ. **21** Gwakeka ɛtiɲ ɛ Klisto nadjɛ mena ɛ: mot di ɛkwyɛl Zeeb ɔ, goka é nɛ ɛbaakwyɛl mɔn nyɛɛɔ.

5 Mot di emyaal náá, Yezu ɛ Klisto. Mot tak ɛ mɔn Zeeb. Tin, mot di ɛkwyɛl Zeeb Seeg ɔ, baakwyɛl ɛ dɔɔ nɛ mɔn'ɛ. **2** Beeka dāa mena di egoka nɛ gu náá, mena nɛ kwyɛl bɔɔ Zeeb ɛ. Ye é é ghɛɲ mena di ɛkwyɛl Zeeb nɛ ɛbaal mɛtiɲ mɛ ɛ. **3** Etɛɛ náá, ɛkwyɛl ɛ Zeeb ɛ, ɛlooba nɛ mɛtiɲ mɛ. E di'enek, mɛtiɲ mɛ tak tok nɛ mezuk, **4** etɛɛ náá, bɔɔ Zeeb djas ɛ bot ɛ zekwak esa e bɔs'ak ɔ. Tin, sa di esa náá, bot kwak esa e bɔs'ak ɛ, ye é ɛdum ɛ kɔɲ ɛ lena nɛ Zeeb. **5** Ɛzɛ aakwak esa e bɔs'ak? Ye é mot di nɛ emyaal náá, Yezu é Mɔn Zeeb ɔ. **6** Yezu Klisto é mot natuula kɔ

bɔs'ak ɔ, nye naani tɔ medii ε e sok nye nadi eduwa Zεεb ε. Ghiya ye naasee e εsyee ε lε. Nye nabe ε ààzye ne medii ne medii toto, nye nabaazyε ε ne ghiya. Tin, Sisim na Dεε εpelee náá, ye ε tseetse, etεε náá, Sisim ε etsεetse. **7** Ye ε ne betyaases elεl: **8** Ye ε Sisim na Dεε, medii zenɔɔ ghiya. Deenek, bɔɔ djas belee ne gwakel. **9** Mena ne myaalka etεp ee bot di ekaada mena ε, ghuna yii Zεεb di ebaɲa bot ε, ye ε ne boo megham. Ye ε sa nye nabaɲa bot dum ne Mɔn'ε ε. **10** Mot di edum koɲ ne Mɔn Zεεb ɔ, mot tak ε ne gu etsεetse etεp nakaadaa nye ε tɔ lyem. Tin, mot di ààdum koɲ ne Zεεb ɔ, bee ε náá, Zεεb ε mot etsal, etεε náá, nye ààmyaal etεp Zεεb nakaada bot dum ne Mɔn'ε ε. **11** Beea lεɲ nakaadaa mena ε: Zεεb naadjε mena tsik na kɔm-kɔm, tsik tak ε tɔ Mɔn'ε. (aiōnios g166) **12** Mot di eke sama wat ne Mɔn ɔ, nye ne tsik tak. Tin, mot di ààke sama wat ne Mɔn Zεεb ɔ, nye tok ne tsik tak. **13** Mε kwyal bin etεp bak ε étεp bi neegu náá, bi ε ne tsik na kɔm-kɔm, biyɔ bot ε di edum koɲ ne Mɔn Zεεb ɔ. (aiōnios g166) **14** Ebwaalel ε mena dika ne ye ne ne ε, ye ε náá: e sok mena di ewaab sonok tɔ ekwosak ε lε ε, nye waagwak mena. **15** Ye goka ε, mena guka náá, Zεεb ne gwak mendjaala mena. Mena ne baamyaal ne tseetse náá, mena waabelaka sa mena di ewaab ne ne ε. **16** Tin, mot ε bee mɔn nyεεg esa mesyem dinaa, ye aanàkeswala ne ne εsyee ɔ, nye goka ε nye djaala Zεεb étεp mɔn nyεεg'enɔk. E di'enek, Zεεb ε waadje tsik ne mɔn nyεεg tak. Yenek ε, étεp bot ε di náá mesyem aanàkeswala ne nɔɔ εsyee ɔ. Tin, ye ε ne syem wat di ekεswala ne εsyee, ye tok etεp mbi yenek syem mε di eke náá, bε djaala ne Zεεb. **17** Embee mesa djas ε

mesyem, tin, tɔ mesyem menek djas, ye é nɛ mesyem
mɛ di náá ye aanàkɛswala nɛ esyee ε. **18** Mena nɛ guka
náá, mot di náá, nyɛ é mɔɔ Zɛɛb nɛ tsɛɛtɛ ɔ, nyɛ tok nɛ
ghwyil ε baasesyem. Etɛɛ náá, Mɔn Zɛɛb ɛpɛbaal nyɛ, e
di'enek, dim mot mɛkɔŋ tok nɛ ghwyil kɔ lɛ. **19** Mena nɛ
guka náá, menaka é bɔn Zɛɛb, deenek, bɔs'ak djas kɛ é si
bhel dim mot mɛkɔŋ. **20** Tin, mena nɛ guka náá, Mɔn
Zɛɛb eezɛzyɛ, deenek nyɛ eedjɛ mena mɛtsɛlal étɛp mena
neeguka tɛtɛ Zɛɛb. Deenek menaka é sama wat nɛ tɛtɛ
Zɛɛb kɔ ɛsu ε Mɔn'ɛ Yezu Klisto. Ye é nyɛy ɛdi Zɛɛb nɛ
tsɛɛtɛ, ye é nyɛy ɛdi tsik na kɔm-kɔm. (aiōnios g166) **21** Bɔɔ
bam, kyeeaka bɛzɛɛb ε naghisɛ!

Zaŋ yii Bhoõba

1 Ye é mam paa, me kwyaal mekana mak e éteɓ moma Zeeb nazesée ɔ, be ne boo be me di ekwyeɓ ne tseetse ɔ. Ye tok mam ne mam di ekwyeɓ bin, ye é dɔɔ ne bot djas di gu etseetse ɔ. **2** Bis kwyel bin e etee náá, etseetse e to lena, ye aadi to lena e kɔm-kɔm. (aiōn g165) **3** Beta náá, Zeeb seeg be ne Yezu Klisto mɔɔ Zeeb seeg sa mena enem ne embée, ne boo lyem ghoŋ, ne egwyem etee náá, mena neekaka to tsik etseetse ne kwyel. **4** Me naadyeebamyala ne egwak náá, beɗhiiti boo bo epeke to etseetse dáa Zeeb Seeg nalwom mena náá, mena sa e. **5** Nenak yak, gwaka sa me di elee ne no e, woy moma, dhjookwyeɓlaka pak'enaka. Sa me di ekwyal wo wak'ak tok etij e na bes, ye é yii mena nadjéaa e meken e. **6** Deenek, kwyel e e sok bi di ke to elooba ne metij me Zeeb e. Beeka etij e nadjéaa bin e meken e, ye é náá, bi di to kwyel. **7** Tin, me lee bin eteɓ bak e etee náá, bot e mekoŋ moo é ebuepe ko bɔs. Be àakwyeɓ emyaal náá, Yezu Klisto naabatazyé ko bɔs'ak ne nyel epuud. Ye é deenek e, mena aaguka bot e mekoŋ ne bot e swaka e Klisto. **8** Bi é kobaka, ekaab náá, bi ezekɛpul mesa me mena nasaka e éteɓ bi neebela bete ne efute. **9** Mot e di ààke tyee melyo e Klisto di elee ɔ, da nye é ke tyee sis ne yii Klisto nalyo ɔ, mot'enok tok to egwakel be ne Zeeb. Tin, Mot di eke tyee melyo e Klisto di elee e, mot'enok e to egwakel be ne Zeeb seeg ne mɔn'e. **10** Tin, mot ezye zebee bin, ààbe náá nye zye bin ne melyo mak ɔɔ, sa bi ààmyaal nye pe yibo, sa bi ààkoswos nye swosak. **11** E di'enek, mot aaswos nye ɔɔ, be ne ne moo é bot e boob wat to mbee mesa. **12** Me aabaadie ne bete ne

etep e elɛ bin, tin, mɛ ààpakwyɛl náá mɛ kwyal yɛ kɔ ka
mekana nɛ mɛdii mɛ kwos. Tin, ekwosak ɛ lam ɛ náá, mɛ
zyɛ pɛ daa len étɛp mɛ neezɛlii nɛ nen mam ɛmet. Etɛɛ
náá, mɛmyaala mena needi ɛnyɔɛpɛ. **13** Bɔɔ mɔɔ nyoog
ee Zɛɛb nazesée ɔ, bɛ eeswos wɔ.

Zaŋ yii Elɛl

1 Ye é mam paa, mɛ kɔwɔl mɛkana mak ɛ nɛ Ghayus mɔɔ nyaag'am mɛ di ekɔwɛl nɛ ɛtsɛɛtsɛ ɔ. **2** Mɔɔ nyaag'am mɛ di ekɔwɛl ɔ, mɛ kɔwɛl ɛ náá, mɛsa djas ee wɔ di esa ɛ, ye loo. Da wɔ baadi nɛ nyel ɛnyɔɛpe dɔ́a wɔ di ghɪŋ tɔ Sisim ɛ. **3** Tin, mɛ nadyeebamyaala eghɛŋ bɔn nyoog natuula, baŋa mɛ dɔ́a wɔ di sosoob tɔ ɛtsɛɛtsɛ ɛ, nɛ dɔ́a wɔ di eke tɔ ɛtsɛɛtsɛ ɛ. **4** Ye tok nɛ dhiiti sonok di edje mɛ mɛmyaala dhaa e sok mɛ di egwak náá, bɔɔ bam ɛpeke ɛnyɔɛpe tɔ ɛtsɛɛtsɛ ɛ. **5** Mɔɔ nyaag'am mɛ di ekɔwɛl ɔ, esosoob bɔ ɛpenyen tɔ ɛtɛp djas ee wɔ di esa nɛ bɔn nyoog ɛ, ye nakoozodi náá bɛ é bɛdjoŋ. **6** Tin, bɛdhiiti bot tɔ sama bot ɛ wɔ nakwɛe ɔ, bɛ naalɛ kɔwɛl wɔ di nɛ ye nɛ nɔɔ ɛ, e mis mɛ zɛɛga bot ɛ mɛndjaala mena. «Iyee» kɔwɛe bɛ, ɛtɛp bɛ neegoola mɛdjoŋ mɔɔ dɔ́a ye di egoka nɛ esael tɔ ɛkwosak ɛ Zɛɛb ɛ. **7** Tin, bɛ naatɔ́ kɛsa mɛsa ɛ Klisto. Bɛ natɔ́ ɛ, bɔɔ ààmyaal sa wat nɛ bot ɛ di ààdum koŋ nɛ Zɛɛb ɔ. **8** Ye goka é náá, mena kɔwɛeka mbi binɔk bot, ɛtɛɛ náá, mena nɛ bɛ nɔɔ needi lɔɔg wat tɔ esa mɛsa mɛ egoola ɛtsɛɛtsɛ. **9** Mɛ kɔwɔl ba mɔɔ pes mɛkana mak ɛ ɛtɛp bot ɛ zɛɛga mɛndjaala men. Tin, Dhyotelef mot di esuu ɛdjɛɛd ɛtɛp djas ɔ, nyɛ ààkɔwɛl egwak sa mɛ di elɛɛ ɛ. **10** ɛtɛp tak ɛ dinaa, e sok mɛ aazyɛ é mɛ waalɛ embee ɛtɛp djas ee nyɛ di esa ɛ. Nyɛy mot di elɛɛ elɛŋ ɛtsal nɛ embee ɛtɛp kɔ elo bina ɔ. Nyɛ ààpasik tin, nyɛ nɛ byen náá, bɔn nyɛɛg bot ɛ di ezyɛ mɛdjoŋ ɔ, sulal pɛ daa lɛ. Nyɛ nɛ lu bɛdhiiti bɔn nyɛɛg bina náá, bɛ nàmyaal náá bot ɛ di ezyɛ mɛdjoŋ ɔ sulal pɛ yɔbɔ. Tin, nyɛ nɛ lu bɛ, nyɛ nɛ sɔ bɛ tɔ zɛɛga bot ɛ mɛndjaala. **11** Deenek, mɔɔ

nyaag'am me di ekwyel ɔ, nàbaɲa sa di àànyɔ ɛ, baɲa sa dinaa, ye é enyɔɛpe ɛ. Tin, mot di esa enem esa ɔ, nye é mɔɔ Zɛɛb. Mot di esa embee mesa ɔ, nye ààgu Zɛɛb. **12** Ye kabe Dhemetulus ɔ, bot djas epelee enem esa ee nye di esa ɛ, ne etsɛɛtse di tɔ ɛ le epelyal náá, ye é tseɛtse. Bisɔ pe epebaalee enem esa be, tin, wɔ ne gu náá, sa bis di elee ɛ ye é tseɛtse. **13** Me aabaadie ne betɛ ne etɛp e elee wɔ, tin, me ààkwyel náá me kwyal ye ne kwos ne medii me tak. **14** Me é ne ebwaalel náá, mena waaboma tɔ melu mak. E di'enek, menabel bebá waamɔ. Beta náá, eghwyem di ne nɔ. Besɔ bɔ eeswos wɔ. Swosa bɔɔ besɔ bina sa wɔ àadjisa mot ngɔt.

Zuud

1 Ye é mam Yude, kwom e mesa ε Yezu Klisto, mən nyεεg ε Zak. Mε kwyal ε biyɔ məkana mak, biyɔ bot ε Zεeb nazedjoo ɔ, biyɔ bot ε Zεeb sεεg di ekwyel ɔ, biyɔ bot ε Yezu Klisto di ebaal ɔ. **2** Beta náá, Zεeb djε bin betε ne lyem ghonj, egwyem ne kwyel. **3** Bɔɔ nyaag'am mε di ekwyel ɔ, mε nabe é ne gwyes ekwyal bin məkana kɔ esu ε tsik na kɔm-kɔm Zεeb natsik mena ε, deenek, ye goka é náá, mε kwyal bin məkana mak étep εdje bin meghaaz, bi needuu tuub étep edum ε koŋ ne Zεeb nazedjeaa kɔm-kɔm ne bot ε nadeε ɔ. **4** Tin, bedhiiti bot ε na mbee mepek eezeni to len syaab. Be epeliig sa enem ne embεε Zεeb'ena di eleε ε, étep be neediyal menyel dum ne embee mefulu mɔɔ. Deenek, be eelum koŋ ne Yezu Klisto sim Gheŋ'enaka, sim lyoel'enaka. Tin, ekwyala naazeloleε mbi feŋ di ebwood be ε. **5** Bela náá, bi eezegu etεp binek djas enyɔεpe. Deenek, mε kaada bin ε dɔ́a Gheŋ natsik bɔɔ Yisalael pe kyee dik Ezipte ε, bhii tak, nye naazεgó bot ε nadi ààdum koŋ ne ne ɔ. **6** Baataalaka dɔɔ ne efofop nadi ààkwyel edi e edi Zεeb nanεεg be ɔ, bɔɔ ε batadus edi be nadidi ɔ. Wɔ gwaa, Zεeb zenɔɔ be, kɔl be ne ekel eghwooz kɔm-kɔm. Bhii tak, nye eezediyaal be to ghooghom kekum e boo dwoɔ epéε bɔɔ. (aĩdios g126) **7** Taalaka dɔɔ ne egħaada Sodɔm ne Ghomɔɔd, zenɔɔ egħaada nadi e mengwoob ε: bot ε egħaada tak nadi é ne embee mefulu dɔ́a efofop binɔk, be nadi é ne mbee mezo, ne dhiiti mezel mε edi εbá ee Zεeb di ààkwyel náá, ye sael ε. Tin, be é to feŋ du na kɔm-kɔm. Yenek ε, dɔ́a Zεeb dul menabelka djas melɔ ε. (aĩɔnios g166) **8** Bot ε nazeni to len syaab ɔ, ye é

deenek ε βε dyeebasa. Ne mbee esimza βε di ne ye ε, βε εpesyem ne menyel mɔɔ, βε εpebyasal eghen Zeeb, βε εpenyek duma efofop di tɔ gwoo ɔ. **9** Tin, konyel Mesel kukuma efofop nabe ε ààkosa ye. Tɔ ewɔ βε ne satan, e sok βε nadi esuu muu ε Moiiiz ε, fofop Mesel nabe ε ààkolee nye, nye nazoke ne ne ε náá: «beta náá, Ghen wa wɔ e feɲ!» **10** Bot binɔk lee ε sa βε di ààgu ε, sa βε di egu ε, βε gu ye ε dɔ́a betit, bot ε di ààtiibal ɔ, ye ε etep binek ε di esa náá, βε wo ze. **11** «Ha!» Kpaa-ghon ne nɔɔ, etee náá, βε naadu ko ε Kayin, βε eewo ze dɔ́a Bhalaam etep epata. Tin, βε nagwye ε etee náá βε naalyel elo dɔ́a Koole. **12** Bε ε bot ε di ekus εghuub, e sok bi di tɔ zεega εbyon ε ede edee bi ne bɔn nyεεg bin ε. E di'enek, βε bɔl εbyon ε, ààbis mot, ààbe ne syen, βε ε dɔ́a eguud di ewo tɔ gwoo ne pup ε, tin bhi kadi ε àànee. Bε ε dɔ́a ele di ààwum ε ye nakoozodi e mbu di egoka ne ewum ε. Tin, ye guaa ɔɔ, ye waabaagwye, gwyεa sis. **13** Deenek, βε ε tyee bhuuge boo dii mesɔn di dheegel εbuεpe ε, βε wyisal embee mefulu mɔɔ ε «pwalen» e mis me bot dɔ́a boo dii mesɔn dyeebawyisal eput esonok di emwasaa tɔ tak ε. Bε ε dhatyee ekwyikwyen di ewo dɔ́a εghwak tɔ medii ε. Tin, tɔ di meghomla, Zeeb naazekoobal βε di na kɔm-kɔm. (aiɔn g165) **14** Enɔk, bhaab'enaka yii eten ne ebá bhis Adam, naaloolεε náá: «Beeka, Ghen εpezye alu ne alu ne efofop βε nadεε, **15** étep εzεpée bot ε bɔs djas. Tin, nye waakwyesal bot ε mesyem ndje sɔs, kɔ esu ε embee mesa mɔɔ ee βε nasa ne Zeeb ε. Dɔɔ ne embee mekpa me bot ε mesyem di ààkaab bot ɔ nalelɔo nye é.» **16** Bot binɔk, tok ne memyaala tɔ elyem bɔɔ, mesa mɔɔ ε etanjal, βε ke ε

dáa elyem bɔɔ di ekwos ε. Bε lii nε bot ε nε εbet, bε nε sa mεkɔŋ kɔ elo e bot, έtεp bε neebela sa bε di esan ε. **17** Yε kabε biyɔ ɔ, bɔɔ nyaag'am mε di ekwyel ɔ, taalaka mεkpa mε bot ε lwoma ε Gheŋ'enaka Yezu Klisto nagoola bin ε. **18** Ye nabε έ, bε eelεε nε nen náá: «e mesik mε bɔs, ye aadi έ nε bot aawyii bin, bε aazodi eke ε tɔ mbee mεkwosak mε elyem bɔɔ.» **19** Bε έ binɔk, bot ε ezεm, bot ε di ewa mbεk ɔ, bε tok nε sisim ε Zεεb tɔ lɔɔ, bε ke έ nε ekwosak ε epuud bɔɔ tyee βetit. **20** Yε kabε biyɔ bɔɔ nyaag'am mε di ekwyel ɔ, saka náá, tsik'en kekɔ e dεε εdum ε kɔŋ len nε Zεεb, Djaalaka nε mεbwala mε Sisim na Dεε. **21** Waka lyem tɔ kwyel ε Zεεb, έtεp εbwood dwoo Gheŋ'enaka Yezu Klisto aadjε mena tsik na kɔm-kɔm kɔ εsu ε lyem ghoŋ'ε. (aiōnios g166) **22** Dika nε ghoŋ nε bot ε di ekaab εdum ε kɔŋ ɔ. **23** Deenek, ye έ nε βedhiiti bot ε dinaa, bi ε nε ghwyil ε tsik bε e εwyisal ε bε tɔ du epée ɔ. Yε kabε βedhiiti bot ɔ, dika nε lyem ghoŋ nε nɔɔ, dika nε etsoŋ, eghεŋ bi nε bε nɔɔ edi edi wat ɔ, ekaab náá, bε εζεκεful bin elo nε mbee mεfulu mɔɔ. **24** Dum nε mot di ebaal bin έtεp bi needi àasyem, mot di nε ghwyil ε baadis bin mesyem etεε náá, bi needi dεε, nε mεmyaala tɔ duma ye, **25** nε sim Zεεb'enaka ngɔt, metsik-bot menaka, kɔ lo ε Yezu Klisto Gheŋ'enaka. Beta náá, duma, nε mεbwala, nε ngek'ε dɔɔ nε ekukuma bε, di nε nε nenak, kɔm-kɔm sii nε kɔm! Ye di deenek! (aiōn g165)

ε Sisim Zarj nabee

1 Mekkana mak é nε etεp nadi tσ ee Yezu Klisto nawyisal ye popoopwon ε. Zεεb natel nye etεp tak ε, étεp nye neelyaal bot ε mesa mε sa di ye eezekσ nε esael ε. Deenek, Yezu naakyeed fofop'ε pε dάa Zarj mot-mesa mε, etεε náá, nye neetel nye etεp binek. **2** Mam tsaa-ses Zarj mε lεε é náá, etεp djas mε nabee ε, ye é mekpa mε Zεεb nε etsetse ee Yezu Klisto natel mε ε. **3** Memyaala nε mot di elaa mekana mak σ, memyaala nε mot di egwak mekpa mε di edus pε daa Zεεb, da nye é di elooba enyεpe nε etεp di kwyala wak ε! Etεε náá, ewala di náá, etεp binek djas aasael ε ye eezekunaa. **4** Ye é mam Zarj, mε eeswos bot ε zεεga mendjaa mendjaala eten nε ebά di pε kyee dik Azi ε. Beta náá, enem nε embεε nε egwyem di nε nen nε din ε Zεεb mot di σ, mot nadi σ, mot di ezye σ. Beta náá, esisim eten nε ebά dyeebadi sok bhwoob bóó mekoozi mε σ, dje bin egwyem. **5** Beta náá, Yezu Klisto, mot di tsaa-ses tσ esosoob σ, mot di mot meken nagomelaa pak myoη σ, mot di mon Mekoozi mε bemekoozi mε di kσ eko ε bσs'ak σ, dje bin egwyem. Klisto nε kwyel ε mena, nye naapek mena tσ mesyem nε eka nyel emet buwa. **6** Nye eesa náá, mena dika eyoη ε beghaa-Zεεb étεp esa mesa mε Zεεb Σεεg. Beta náá, duma nε mebwala di nε nε kσm-kσm sii nε kσm! Amen. (aiōn g165) **7** Beeka, nye epezye tσ eguud! Bot djas ε waabee nye nε mis mσσ, dσσ nε bot ε nalum nye nε ekσσ σ, membyak djas di kσ eko ε bσs ε waadje egwyε kσ esu ε lε. Tsetse! Amen. **8** Gheη Zεεb ke é náá: «Mε é Alfa nε Omegha», mot di σ, mot nadi σ, mot di ezye σ, Zεεb Mekaake. **9** Ye é mam Zarj, mon ε nyεeg'en,

mot di egyee ne nen to mezuƙ ɔ, mot di egyee ne nen to zii sama ne Yezu ɔ. Me naakyeedaa ne bhel pe kyee dik ghola Patmɔs kɔ esu e esosoob bam dum ne mekpa e Zeeb, ne etep me nagoola kɔ esu e Yezu e. **10** Tin, é elu e Gheɲ, dhiiti dwoo yenga, Sisim na Dee naazemet me. Me naazegwak dhiiti gwood eelɔ bhis koɲ'am elyelepe tyee toɲ. **11** Gwood tak nake ne nam e náá: «Eteɲ wɔ di ebee e, kwyala ye to mekana da wɔ kyeed ye pe ezega mendjaa me mendjaala eten ne ebá bak: zega mendjaala ghaada Efeez ne yii Similin, ne yii Peelgham ne yii Tyatiid ne yii Saaldes ne yii Filadhelfi zenɔo yii Laodhise.» **12** Tin, me naazeliigel éteɲ edjoak mot nadi elii ne nam ɔ, wɔ gwak me zebée dhiiti sa di ekela elama eten ne ebá nalulaa ne loɔad. **13** Kuku elama binek, ye nadi é ne dhiiti djema ee noɲel ne Mot. Nye nabɔt e dhiiti ndjookuwa na ɔloɔɔ ne mbaab nasaa ne loɔd e. **14** Bhoo lo'e nadi é meɲum dhaa tyee dáa eɲyaab, mis me nadi ekas dáa gel du, **15** meko me nadi é toɔbelaa dáa gwooz to boo du. Gwood'e nadi egek é ekee bhuughe boo dii meɲon. **16** To mbo eghen be, nye namet e ekwyikwyen eten ne ebá. Nuub'e nadi ewyisal pel na wol-wol. Bhwoob'e nadi ekas elyelepe dáa mekas me gwyee é kuku dwoo. **17** Eghen me nabee nye e, wo gwaa, me zeghaaga si meko me ekee mot di náá, nye eezegwe ɔ. Tin, nye eezekel mbo e ghen be kɔ lam. É di'enek, nye eezeké ne nam náá: «Nabem ba, mam é di Mekén ne Mesik. **18** Mam é di mot di ne tsik ɔ, me naagwe, tin, nenak, me moo é ne tsik kɔm-kɔm sii ne kɔm. Deenek, mam e di ne ghwyil kɔ esyee. Mam e di ne ghwyil kɔ del e bot e nazegwe ɔ. (aiōn g165, Hadēs g86) **19**

Kwɔla sa wɔ bee ε: sa di ε, ne sa aazyε ε. **20** Gwaka esuk mebwala me ekwyikwyen eten ne ebá wɔ bee tɔ mbo e gheɲ bam ε, ne esuk ε mebwala me elama eten ne ebá nasaa ne loɔd ε. Ekwyikwyen eten ne ebá kwyel elyaal ε, efofop yii ezεga mendjaa me mendjaala eten ne bebá. Tin, elama eten ne ebá binek kalyaal ε, ezεga mendjaa me mendjaala eten ne ebá.»

2 «Kwɔla fofop ndjaa mendjaala ghaada Efεεz mekana náá: «Mot di ne ekwyikwyen eten ne ebá tɔ mbo e gheɲ be ɔ, mot di eke kuku dhiiti sa di kelaa elama eten ne ebá nalulaa ne loɔd ɔ, lee é náá: **2** Me ne gu mesa mɔ, me ne gu mezuk mɔ, me ne gu zii wɔ di ne ye ε. Me ne gu náá, wɔ ààmaad bot ε di esa ebiyo ɔ. Wɔ naasanj egu bot ε di ekɔ bot náá, be é bot ε lwoma ɔ, batakegu náá, be tok bot ε lwoma, be kɔ bot ε kɔa. **3** Wɔ é ne zii, wɔ naazuk éteɲ'am, é di'enek, wɔ nabe é ne meghaaz. **4** Tin, me epekwyel edul wɔ melɔ: wɔ ààkakwyel me dáa wɔ nadi ekwyel me é meken ε. **5** Taala wɔy wɔ emet di wɔ wo ɔ! Swoola mefulu mɔ, da wɔ é sa mesa me wɔ nasesa sok é meken ε. Tin, wɔ byen eswola ɔɔ, me aazyε pe daa lo da me é dis lama yo é di di ɔ. **6** Tin, wɔ é ne sa wat me di emyaala ne no kɔ esu ε tak ε: ye é náá, wɔ ne bhina mesa me zεga bot ε di edjóaa eNikolayit, yii mam emet di ebhina ε. **7** «Beta náá, mot di ne melɔ ɔ, nye gwak, sa Sisim di eleε ne ezεga mendjaala ε! «Tin, ne bot aakwak ɔ, me aadje be bum le tsik di tɔ Paladi Zεeb ε.» **8** «Kwɔla fofop ndjaa mendjaala ghaada Similin mekana náá: «Mot di meken ne mesik ɔ, mot nagwyε da gom ɔ, lee é náá: **9** Me ne gu mezuk mɔ ne edjel bɔ. Gua náá, wɔ é mot

ekum. Me ne gu mebhikel me bot e di eke náá, be é bot e mbyak eYuda e di ebyak wɔ ɔ. Bela náá, be tok bot e mbyak eYuda: be é bot e zεεga Satan. **10** Nabem keɲ ne mezuk ee wɔ aaboma ne ye ε. Gwaka: Dim mot mekɔɲ e waawa bin tɔ mebhawal, nye waawa betε ne bot pak'en e membok, bi é waatiigaa edi melu kam. Tin, dia sosoob kekum dwoo esyee ε lɔ, é di'enek, me aadje wɔ kɔtɔ duu e tsik na kɔm-kɔm. **11** «Beta náá, mot di ne melɔ ɔ, nye gwak, sa Sisim di elεε ne ezeεga mendjaala ε! «Bot aakwak ɔ, be aanàkwaakabaagwye ngwyea sis.» **12** «Kwyla fofop ndjaa mendjaala ghaada Peelgham mekana náá: «Mot di ne pel na wol-wol é mbo ɔ lεε é: **13** Me ne gu edi wɔ di ɔ: di Satan di ndiidel kɔ bóó mekoozi me ɔ. Wɔ é sosoob ne nam, wɔ ààpakat edum e kɔɲ ε lɔ ne nam, ye nakoozobe eghεɲ Atipas mot nadi tsaa-ses yam tɔ esosoob nagóaa pe da len, edi Satan di ɔ. **14** Tin, me é ne dhiiti ba bɔɔ esonok di náá, me aadul wɔ melɔ éteɖ tak ε: tɔ zεεga mendjaala mɔ, wɔy é ne bedhiiti bot e di náá, be epedu melyo me Bhalaam ɔ. Bhalaam é mot nadi ebesal mekoozi Bhalak náá, nye laab bɔn ε Yisael éteɖ be needε betit ε nakaa benaghise ye ε ebuwa ɔ, ne edjaaz be é mezo. **15** Deenek, ye é pe ε ne bedhiiti bot e di náá, be epedu melyo me Nikolayit pe daa lɔ. **16** Swoola mefulu mɔ. Ye di ààbe deenek ɔɔ, me aanàbɔya ne ezye pe daa lɔ, da me elumla ne bot binɔk ne pel di ewyis tɔ nuub'am ε. **17** «Beta náá, mot di ne melɔ ɔ, nye gwak, sa Sisim di elεε ne ezeεga mendjaala ε! «Ne bot e aakwak ɔ, me aadje be edee e syela di edjóaa Man ε. Me waadje mot ne mot ekok ε na puu. Pe kɔ ekok ε tak é ne ekwyla din na bes

bot di ààgu, ye di ààbe mot di ebela ye ɔ.» **18** «Kwyla fofop ndjaa mendjaala ghaada Tyatiid mekana náá: «Mɔn ε Zεeb, mot mis me di egel d́́a boo ngel du ɔ, mot meko me di tɔɔbelaa d́́a gwooz tɔ boo du lee é náá: **19** Me ne gu mesa mɔ, ne kwyl'ɔ, ne esosoob bɔ, me ne gu esa ε lɔ, zenɔ zii yɔ. Deenek, me eezegu mos náá, mesa me wɔ kadi esa mos'aak eedhaa yii meken. **20** Tin, me epekwyel edul wɔ melɔ: wɔ epedjes Jezabel, moma di ekɔ bot ɔ, nye di ngoolel-mekpa ε Zεeb. Melyo me epesa é náá, bot ε mesa mam wo ze, ye é epedjes be náá, be sa mezo ne ede betit ε nakaa benaghise ebuwa ε. **21** Me eebet nye ba mɔ pes ewala etε náá, nye neeswoola mefulu. Tin, nye ààkwyl ekat mezo me. **22** Étεp tak ε di náá, me aadum nye si kɔ gorj mezuk. Me waawa bot ε di egyee sama ne ne é sa mezo ɔ tɔ boo mezuk. Ye é di náá, be eswoola mefulu mɔ da be é bet edu ε nye ɔɔ, mezuk me tak aanàbela be. **23** Me waagó bedjekl be. Tin, ezεga mendjaala djas aagu náá, ye é mam ε di egu esiiza ne mekwosak me bot ε bɔs. Me waawa mot ne mot efute e mesa me nye nasa ε. **24** Ye kabe biyɔ bot ε zεga mendjaala me ghaada Tyatiid ɔ, biyɔ bot ε di ààdu embee melyo menek ɔ, biyɔ bot ε di ààsarj egu é sa di edjóaa “esa e syela e Satan ɔ” gwakeka sa me di eleε ne nen ε: me ààpabaadje bin dhiiti εberp. **25** Tin, sa bi zebela é, metka ye ghij kekum ewala me aazyε ε. **26** «É di'enek, mot aakwak ɔ, mot aasa ekwosak ε lam kekum dwoɔ mesik ɔ, me waadje nye ghwyil kɔ membyak djas. **27** Nye aadjεed be é ne sek ghwooz, nye waatwaal be d́́a mebbe me dyak. **28** Saag'am ε nadjε me ekukuma e tak. Me waadje nye dɔɔ ne kwyikwyen e melem. **29**

«Beta náá, mot di ne melo o, nye gwak, sa Sisim di elee ne ezeega mendjaala e!»

3 «Kwyla fofop ndjaa mendjaala ghaada Saad mekana náá: «Mot di ne eSisim eten ne ebá e Zeeb, ne ekwyikwyen eten ne ebá o lee e: Me ne gu mesa mo, me ne gu náá, wo é ne dék dáa mot di ne tsik o, ghuna wo eezegwye. **2** Dia ndjem, djea meghaaz ne sa lik to lo e, sa di ekunaa ne egwye e. Etee náá, me eebee náá, wo tok ne mbee mesa me di enyo é mis me Zeeb'am e. **3** Taala melyo me wo nazebea e, ne tyee wo nazegwak e. Dia sosoob ne ye, da wo é swoola mefulu mo. Tin, wo di ààdi ndjem oo, wo aaseka me pe daa lo é zaka dáa mot djii, wo àànakwaagu ewala ee me aatuula e. **4** É di'enek, ye é ne bedhiiti bon e nyoog pe ghaada Saad di náá, be ààpasa náá, ekaad boo ni mendi. É di'enek, be é bot e di egoka ne ebót ekaad na puu, étepe be neeke ngon loog sama ne nam. **5** «Tin, mot aakwak o, nye waabót ekaad na puu. Tin, me aanàkwaadis din e le to mekana me tsik, me waamyam é mis me Saag'am, ne é mis me efofop náá, nye é ngbam. **6** «Beta náá, mot di ne melo o, nye gwak, sa Sisim di elee ne ezeega mendjaala e!» **7** «Kwyla fofop ndjaa mendjaala ghaada Filadhelfi mekana náá: «Mot eDee, mot etséetse lee e, nye é mot di ne sap e mekoozi Dhavid o, é gheɲ nye di edi e, ye tok ne mot aadiyal, é gheɲ nye di ediyal e, ye tok ne mot aadii: **8** Me ne gu mesa mo, sok bhwoob'o me eedii ebe e ndjaa di náá, dhiiti mot tok ne ghwyil ediyal e. Etee náá, wo tok ne ghwyil ebuepe, wo eelooba ne mekpa mam, wo ààpaswonal me. **9** Beeka sa me aasa ne bot e zeeega Satan e, bot e di ekoo bot náá, be é bot e mbyak

eYuda ghuna be tok bot e mbyak eYuda o: me waapus be ne bhel náá, be zekwyit meboŋ si meko mo éteŋ be neegu náá, me ne kwyeŋ wɔ. **10** Dáa ye di náá, wɔ eelooba ne etiŋ e ewa zii e, mam pe é me waabaal wɔ é gheŋ mezuk aazyɛ ko eko e bɔs éteŋ ewa bot to mebhawal e. **11** Me moo aazyɛ. Baala enyɔɛpe sa wɔ di ne ye e, eteɛ náá, mot needi ààdek koto duu yɔ. **12** «Mot aakwak o, me waasa náá, nye di egwyiŋ to ndjaa Zeeb'am, nye aanàbaawyiŋ pe kel. Me waakwyal din e Zeeb'am ko le, dɔɔ ne din e ghaada Zeeb'am, Yeluzalem na bes di edus pe to gwoo pe daa Zeeb'am e. Me waakwyal dɔɔ ne din e lam na bes pe ko le. **13** «Beta náá, mot di ne melo o, nye gwak, sa Sisim di elee ne ezeɛga mendjaala e!» **14** «Kwyla fofop ndjaa mendjaala ghaada Filadhelfi mekana náá: «Mot di edjóaa Amen o, sosoob tsaa-ses o, etsetse o, mot meken ko esa ee Zeeb nakus ko bhwak o lee e: **15** Me ne gu mesa mo, me ne gu náá: Wɔ ààgoo, wɔ ààtela pe. Ye é pe di é di náá, wɔ epegoo neghu wɔ epetela o! **16** Tin, dáa ye di náá, wɔ é pak megoo ne metela e, wɔ ààgoo, wɔ ààtela, me waago wɔ daa dhoo. **17** Wɔ ke é náá: “Me é mot ekum, me moo é ne bete ne mevɔ, me tok esaa dhiiti sonok.” É di'enek, wɔ ààgu mbi mot mezuk, mot meɔs, djel mot, mot edhim, mot eduuba wɔ di e. **18** Dum ne teŋ tak e me di edje wɔ melyo náá, wɔ bɔm tete loɔd di náá, ye eezedisaa mendi ne du e pe daa lam. Deenek é wɔ aadi tete mot ekum. Da wɔ ebaabɔm ekaad e na puu, éteŋ esel ben toto yɔ, éteŋ wɔ needi ààbe ne syen edi e ben toto. Wɔ é bɔm dɔɔ ne met me egwom e mis mo éteŋ, wɔ neebaanyaa sok. **19** Me ne biyo ne bot e me di ekweŋ o, me ne wa be é feŋ. Tin,

wa lyem tɔ mesa, da wɔ ɛ swoola mefulu. **20** Gwaka, me eetyaa ɛ ebe ɛ ndjaa, me ɛpediig. Mot ɛ gwak gwood'am da nye ɛ dii ebe ɛ ndjaɲ'ɛ ɔɔ, me waani tɔ ndjaɲ'ɛ. Tin, me waade edee ɛ di wat bis ne ne, nyey ne nam. **21** «É di'enek, mot aakwak ɔɔ, me waasa náá, nye di sama ne nam kɔ bóó mekoozi mam. Ye ɛ d́aa mam, me eekwak bhii tak, me eebe di sama ne Saag'am kɔ bóó mekoozi me. **22** «Beta náá, mot di ne melɔ ɔ, nye gwak, sa Sisim di elɛɛ ne ezeɛga mendjaala ɛ!»

4 Bhii tak, dhiiti sonok naazetelaa me, wɔ gwak me zebee dhiiti ebe ndjaa zokazebeɲel pe tɔ gwoo. Tin, gwood me nagwak elii ne nam sok ɛ, gwood nadi egek d́aa tɔɲ ɛ, eezeke ne nam náá: «Byeta pe kak, me lyaal wɔ sa aatuula bhii tak ɛ.» **2** Kaseka ɛ, Sisim eezemet me. Ye nabe ɛ ne bóó mekoozi pe tɔ gwoo, kɔ bóó tak ye nabe ɛ ne mot ndiindil. **3** Mot nadi ndiindil kɔ bóó mekoozi tak ɔ, bhwoob'ɛ nadi ɛ ekasepe d́aa mekok me metɔɲ di edjóoaa yaspe ne saaldwan ɛ. É di'enek, kɔ eko ɛ le nadi ɛ ne dhiya na kas-kas d́aa eko ɛ di edjóoaa emelood ɛ naatyɛ kɔ bóó mekoozi me tak. **4** É mengwoob me bóó mekoozi tak, ye nabe ɛ ne bedhiiti mebhóó mekam-membá ne ená. Tin, kɔ mebhóó menek, bepaa mekam-membá ne ená nadi ɛ mendiindel kɔ tak. Be nadi ɛ ne ekaad na puu ɛ menyel, ne ekɔtɔ beghɛɲ nasaa ne loɔd ɛ ɛ elo. **5** Mengwyes, bhyeed ne beghɛl eko nadi ewyis kɔ bóó mekoozi menek. Sok bhwoob bóó mekoozi, ye nabe ɛ ne elama etɛn ne ebá nadi egoo ɛlyelepe ɛ, mengɛl me elama binek ɛ eSisim etɛn ne ebá ɛ Zeɛb. **6** Sok bhwoob bóó mekoozi menek, ye nabe ɛ ne dhiiti sonok ekeɛ boo dii mesɔn ɛ djhaazal

dáa ekok ε metaadak, dáa ekok na dhyaaz-dhyaaz. Tin, kuku bóó mekoozi ne é mengwoob me tak, ye nabe é ne dhiiti membi me edjema ená di ne tsik ɔ. É menyel mɔɔ, ye nadi é ne ebhum emis pe mebhwoob ne pe ekoŋ bɔɔ. **7** Djema di ne tsik ɔ, yii meken pak'ɔɔ nadi enɔŋel ε ne boo ghee, yii bhɔɔba nadi enɔŋel ε ne mɔn ngɔmbe, yii elɛl, bhwoob'ε nadi é dáa yii mot, yii ená, nakadi enɔŋel é ne bhyel é pilal. **8** Pak edjema ená di ne tsik binɔk ɔ, ngɔt-ngɔt nadi é ne mebhap eten ne wat, me nyel mɔɔ ne si mebhap mɔɔ nadi é «kpeɛŋ» ne mis e tak. Tin, mwos ne pum be nadi edjeeb ààwala náá: «Dɛɛ, Dɛɛ, Dɛɛ, Gheŋ Zɛɛb, Zɛɛb Mɛkake, nyey é nadi, nyey é di, nyey é di ezye!» **9** É mewala djas, edjema di ne tsik ɔ binɔk nadi edjeeb éteɔ edje duma, ne duu, ne eghaapeɛ mot di ndiindil kɔ bóó mekoozi ɔ, mot di ne tsik kɔm-kɔm sii ne kɔm ɔ, (aiɔn g165) **10** bepaa mekam-membá ne ená naazeɣhaaga si, sok bhwoob mot di pe kɔ bóó mekoozi ɔ, bhii tak be eezekwyit meboŋ mɔɔ si, sok bhwoob mot di ne tsik kɔm-kɔm sii ne kɔm ɔ. Be naadis ekɔɔ beghɛŋ bɔɔ lóo ye sok bhwoob bóó mekoozi, bɔɔ eke náá: (aiɔn g165) **11** «Gheŋ, Zɛɛb'es, wɔy é di egoka, ne edjeaa duma, ne duu zenɔɔ mebwala, etɛɛ náá, wɔy é nakus esonok djas, esonok binek nakusaa é, é ekwosak ε lɔ!»

5 Bhii tak me eebee mekana wola dáa bum tɔ mbɔ mot nadi ndiindel kɔ bóó mekoozi ɔ. Mekana me tak nabe é ne ekwyla tɔ tak ne e ekoŋ tak. Ye nabe é tiŋɛla, ne metuŋa eten ne ebá be nabek luk kɔ tak ε. **2** Bhii tak, me eebaazebee dhiiti fofop na mebwala etuud ɛlyelepe náá: «Eze di egoka ne eko metuŋa nabekaa luk kɔ tak ε, da nye

dii mekana?» **3** Tin, ye nabe é ààbe ne mot pe to gwoo, ne pe ko bɔs, zenɔ si bɔs di ne ghwyil edii mekana da laa ye. **4** É di'enek, me moo tin edje ebuɛpe etɛe náá, ye tok ne dhiiti mot nadi egoka ne edii mekana menek da nye é laa ye. **5** Tin, wɔ gwak paa ngɔt zeke ne nam náá: «Sa wɔ ààdje. Beea: Boo ghee bot ε mbyak eYuda, ngo nyɛɛg mekoozi Dhavid, nye eekwak, nye é di egoka ne edii mekana me tsik ne eko metuɲa meten ne ebá binek.» **6** Bhii tak, me eezebee mɔn bhata ngɔt titel kuku ebwak pak bóó mekoozi ne edjema ená di ne tsik ɔ, zenɔ bepaa nakaal be ɔ. Mɔn Bhata tak nadi é tyee tit nagóaa étɛp buwa ɔ. Mɔn bhata tak nadi é ne melak meten ne ebá, ne mis meten ne ebá. Mis meten ne ebá binek lyaal ε, esisim eten ne ebá Zeɛb nazedhis ko eko ε bɔs djas ε. **7** Wɔ gwak Mɔn Bhata zetiila étɛp ezenɔ mekana nadi to mbɔ e gheɲ e mot nadi ndiindil ko bóó mekoozi ɔ. **8** É gheɲ nye nanɔ mekana ε, wɔ gwak edjema ená di ne tsik ɔ, ne bepaa mekam-membá ne ená zokazeɣhaaga si sok bhwoob ε Mɔn Bhata. Mot ne mot nabe é ne sandjo é mbɔ ne ebeɛɛ nasaa ne lɔɔd ε «tɔɔɔ» ne bemananas di edjóoaa ɔɔɔ ε. Bemɛnanas menek é mendjaala me bot ε edɛɛ. **9** Tin, be nadi etii djeeb na bes náá: «Wɔ goka é ne enɔ mekana, da wɔ é ko metuɲa nabekaa luk ko tak ε, etɛe náá, wɔ naagóaa tyee buwa, ne ghiya yɔ, wɔ eepɛk bot étɛp Zeɛb, bot ε kyee mɛl djas, bot ε membyak djas, bot ε elii djas, ne bot ε mɛdhik djas. **10** Wɔ eesa náá, be di eyoɲ, be di beghaa ε Zeɛb étɛp Zeɛb'enaka, be waakɔk ko eko ε bɔs djas.» **11** Me nabaadi é me dinaa edjoak, wɔ gwak me zegwak gwood mɛdhuu me efofop: Ye nabe é efofop

mɛdhuu-mɛdhuu ààbɛ nɛ dǎa laa. Bɛ nadi é é mengwoob mɛ edjema ená di nɛ tsik ɔ, nɛ bɛpaa kii boma. **12** Bɛ nadi ekim elyɛlɛpɛ náá: «Mɔn Bhata nagóaa éɛp buwa ɔ, nyɛ é di goka nɛ ɛbela, mɛbwala, nɛ mɛvu, nɛ etsoŋ, nɛ ghwyil, duu, nɛ duma nɛ esɛaa mɛtɛl!» **13** Mɛ naabaagwak esa djas di pɛ tɔ gwoo é, nɛ esa eɛ di kɔ bɔs é, nɛ esa di si bɔs é, nɛ yii di tɔ eboo dii mɛsɔn ɛ, esa e bhwak djas nadi edjeeb náá: «Nɛ mot di ndiindil kɔ bóó mɛkoozi ɔ, dɔɔ nɛ mɔn bhata, esɛaa mɛtɛl, nɛ duu, duma, nɛ eghɛŋ di kɔm-kɔm sii nɛ kɔm!» (aiōn g165) **14** Tin, wɔ gwak edjema ená di nɛ tsik ɔ, zɛbɔɔza: «Amɛn». É di'enek, bɛpaa eɛzɛghaaga, da kwyit mɛboŋ si éɛp ɛduwal ɛ Mɔn Bhata.

6 Bhii tak, mɛ eɛzɛbɛɛ mɔn bhata e kɔ ɛtuŋa mɛkɛn tɔ mɛtuŋa ɛtɛn nɛ ebá bɛ nabɛk luk kɔ tak ɛ. Mɛ eɛzɛgwak djema ngɔt tɔ edjema ená di nɛ tsik ɔ é bam elyɛlɛpɛ dǎa ghɛl ɛko náá: «Dha!» **2** Mɛ eɛzɛbɛɛ dhiiti yaaga na puu. Mot nadi kɔ tak ɔ, nyɛ nadi é nɛ bhan é mbɔ, bɛ naadjɛ nyɛ kɔtɔ bɛghɛŋ. Tin, nyɛ eɛzɛtɔ dǎa ghɛŋ mot, éɛp ɛbaakɛkwak kwaka sis. **3** É ghɛŋ mɔn bhata nakɔ ɛtuŋa yii bhɔɔba nabɛkaa luk é tak ɛ, mɛ eɛzɛgwak djema e bhɔɔba pak edjema ená di nɛ tsik ɔ, é ke náá: «Dha!» **4** Tin, dhiiti yaaga eɛzɛwyis, nyɛ nadi é tɔɔbelaa dǎa du. Mot nadi kɔ tak ɔ, nyɛ naadjɛaa eghɛŋ ɛsaab egwyem nadi kɔ ɛko ɛ bɔs éɛp bot neegónɛl pak'ɔɔ ɛ. É di'enek, boo pɛl naadjɛaa nyɛ. **5** É ghɛŋ mɔn bhata nakɔ ɛtuŋa yii elɛl nabɛkaa luk é tak ɛ, mɛ eɛzɛgwak djema yii elɛl pak edjema di nɛ tsik ɔ eɛzɛke: «Dha!» Bhii tak, mɛ eɛzɛbɛɛ dhiiti yaaga na dhɔɔ é zyɛ. Mot nadi kɔ tak ɔ nabe é nɛ sa bɛ di ɛtsɛl esonok nɛ yɛ ɛ é mbɔ. **6** Bhii tak, mɛ naagwak

tyee dhiiti gwood é gek pak edjema ená di ne tsik ɔ. Gwood tak nadi eke é: «Kilo wat ebhum e ble é ne efute e mesa me dwoo wat. Tin, ekilo elél ebhum be di edjóo ɔɔg é ne efute e mesa me dwoo wat. É di'enek, sa wɔ ààpul mul ne menyok me vin.» 7 É gheɲ mɔn bhata nakɔ etuɲa yii ená nabekaa luk e tak ε, me eezegwak djema yii ená di ne tsik ɔ é ke náá: «Dha!» 8 Bhii tak, me eezεbee dhiiti yaaga na dhɔɔ ekεε eka e kɔkɔ zesɔs ε. Mot nadi kɔ yaaga tak ɔ, din ε le nabe é «esyee», deenek, zula bot ε zegwyε ɔ nadi edu nye pε bhis. Tin, ghwyil egó ε bot naadjεaa be kɔ ba mɔn kyee bɔs étεp be neegó bot ne pεl. Be neegó bot ne pwom edee, ne egum zenɔɔ betit be na nyan-nyan di kɔ εko ε bɔs ε. (Hadēs g86) 9 É gheɲ mɔn bhata nakɔ etuɲa yii eten nabekaa luk kɔ tak ε, me eezεbee si mesa ebuwa, esisim e bot ε nagóaa e buwa etεε be nadi é sosoob tɔ mekpa me Zεeb ne ebaadi etsaa-sεs e Zεeb. 10 Be naazetsim elyεlepe: «Gheɲ mot eDεε, mot eTsetse, wɔ aaboopée bot ε bɔs'ak den, étεp ewa be é feɲ etεε náá, be naagó bis?» 11 É di'enek, be naadjε mot ne mot pak'ɔɔ lɔbɔ na puu. Wɔ gwak nye zeke ne nɔɔ náá, be pokogwaal ba mɔɔ ewala batsa, étεp εbwood náá be bil metɔɲ me bɔn nyεεg ne bot ε be ne be nɔɔ nadi esa mesa ɔ aagóaa dáa bɔɔ. 12 Bhii tak, me eezεbee mɔn bhata zεkɔ etuɲa eten ne wat be nabek luk kɔ tak ε. Tin, wɔ gwak bɔs zεdeegel elyεlepe. É di'enek, gwyεs moo é «suut» dáa kaad mot di ne pil ε. Tin, ngɔn moo é tɔɔbelaa dáa ghiya. 13 Wɔ gwak ekwyikwyen di pε tɔ gwoo ɔ, zεkwyit pε kɔ bɔs ekεε ebhum le fiigh di ekwyit e bɔs ne ghuu ye di náá ààwoozal ε. 14 Tin, gwoo naazεwol nyel dáa be

dyeebawol bum ε. Metsok djas ne eghola djas naadisaa é edi nadidi ο. **15** Bemekoozi, eboo ekukuma, ekukuma esodja, bekum ε bot, bot ε di ne mebwala ο, ne ekwom e bot zenoo esenjele e bot, boo djas naakesowa to eboo ghu mekok pak metsok ne si ebat e mekok. **16** Tin, be nadi eke ne metsok ne ebat mekok náá: «Bilaka ko les, syelka bis éter bis needi etsetape ne mot di pe ko bóó mekoozi ο, etsetape ne ebuk ε mon bhata. **17** Ete náá, boo dwoo ebuk ε loo eezekum. Tin, eze aakopyet?»

7 Bhii tak, me naazebbe efofop ená metetel é etuma ená yii bos. Deenek, be nadi esa náá, epup nadi edus pe edum e bos ε di àapupal ko eko ε bos, àapupal ko boo dii meson neghu, edeeg-deegak le wat. **2** Bhii tak, me naabee dhiiti fofop é dus pe kyee edjem ε dwoo. É mbo'ε, nye nadi emet geke Zeb mot di ne tsik ο. Wo gwak, nye zebam elyelepe ne efofop ená binok, bot ε Zeb naje be ghwyil éter esa ebiyo ko bos ne to boo dii meson ο náá: **3** «Sa bi àaleesa sa ebiyo ko eko ε bos, ne to boo dii meson, neghu é le wat esok ne mena ne waka geke ko bhata bhwoob bot ε mesa ε Zeb'enaka.» **4** Bhii tak me naazegwak metarj me bot ε nabela geke Zeb é bhata bhwoob'ο. Ye nabe é bot bemil dhet ne bemil mekam-mená ne ená, to bot ε mbyak bon Yisalael djas. **5** Tin, geke yenek nasaa é: to bot bemil kam ne bemil eba to bil del ε Yuda, to bot bemil kam ne bemil eba to bil del ε Luben, to bot bemil kam ne bemil eba to bil del ε Ghaad, **6** to bot bemil kam ne bemil eba to bidel ε Aseed, to bot bemil kam ne bemil eba to bidel ε Neftali, to bot bemil kam ne bemil eba to bidel ε Manase, **7** to bot bemil kam ne bemil eba to bidel ε Simeyon, to bot bemil

kam ne bemil ebá tɔ bidɛl ɛ Levi, tɔ bot bemil kam ne bemil ebá tɔ bidɛl ɛ Isakaad, 8 tɔ bot bemil kam ne bemil ebá tɔ bidɛl ɛ Zabulon, tɔ bot bemil kam ne bemil ebá tɔ bidɛl ɛ Zozɛf, tɔ bot bemil kam ne bemil ebá tɔ bidɛl ɛ Bɛɛzame. 9 Bhii tak, mɛ naazɛbee zukamwaa ne mot metan mɛ wat di náá, mot tok ne ghwyil elan ɛ. Ye nabe é, bot ɛ mɛdhik djas, bot ɛ membyak djas, bot ɛ bhwak djas, zenɔ bot ɛ elii djas. Deenek, be nadi é metetel sok bóó mekoozi, sok bhwoob ɛ Mɔn bhata. Bɔɔ djas nabɔt ɛ elɔbɔ e na puu ne elɛɛ mɛbhi é mɛmbɔ. 10 Be nadi etsim elyelepe náá: «Tsik dus é pɛ daa Zɛɛb'enaka, mot di kɔ bóó mekoozi ɔ, ne mɔn bhata.» 11 E mengwoob mɛ bóó mekoozi ye nadi é ne edjema ená di ne tsik ɔ, bhii tak bɛpaa zenɔ efofop djas. Bɔɔ djas naazekwyit mɛboŋ bhwoob si sok bóó mekoozi éteɔ eduwal ɛ Zɛɛb. 12 Bɔɔ eke: «Amɛn! Beta náá, eduwal, ne duma, ne etsɔŋ, ne ɛbulal ɛ bhɔɔ, ne duu, ne mɛbwala, ne ghwyil, di ne Zɛɛb'enaka kɔm-kɔm sii ne kɔm! Amɛn!» (aiɔn g165) 13 Ngɔt tɔ bɛpaa eezɛdji mɛ: «Bot ɛ zɛɔt elɔbɔ na puu binɔk é bɛzɛ? Be dus paa?» 14 Mɛ eezɛbɔɔza: «Ye é wɔy é di egu, Ghɛŋ'am!» Wɔ gwak, nye eezɛke ne nam: «Ye é bot ɛ naboma ne eboo metiiga ɔ. Be naagwyii elɔbɔ bɔɔ ne esa náá, ye pum ne ghiya mɔn bhata.» 15 Dum ne teɔ tak ɛ, be di metetel sok bóó mekoozi ɛ Zɛɛb, tɔ eduwal nye mwos ne pum tɔ ndjaa Zɛɛb. Tin, mot di ndiindel kɔ bóó mekoozi ɔ, nyey nye ɛmet waabaal be tɔ ndjaa Zɛɛb tak. 16 Deenek, be aanàbaagwak za ne gwyɛs mɛdii. Be aanàbaagwak mekas mɛ gwyɛs, àagwak-gwakak belaa. 17 Etɛɛ náá, mɔn bhata di kuku bóó mekoozi ɔ, nye waabaal

8 É gheŋ Mən bhata nakə etuŋa yii etən nə ebá nabəkəaa luk kə tak ε, wə gwak bhwak zədi «kup» tə gwoo tyee di məw pes ewala. **2** Tin, mə eezəbee efofop etən nə ebá metetel sok bhwoob ε Zəeb. Bə naazədjə bə etəŋ etən nə ebá. **3** Dhiiti fofop eezətyaa engwoob mesa ebuwa, nye nadi é nə məw buku nasaa nə ləwɔd étep edik wəwɔ di ewyisal mbəe menuub ε. Bə eezədjə nye betə nə wəwɔ étep nye neeka yə ləwɔg wat nə mendjaala mə bot ε Zəeb e Zəeb, kə mesa ebuwa nasaa nə ləwɔd di sok bhwoob bóó məkoozi ε. **4** É di'enek, eguluk ndika wəwɔ fofop dik ε, nadi edus tə mbə'e byet sok bhwood Zəeb dəw nə mendjaala mə bot ε Zəeb e Zəeb. **5** Tin, wə gwak fofop zənəw məw loŋo bə di edik bə mənanas nə yə ε. Nye eezəlwoodal yə nə du nye nanəw kə mesa ebuwa ε, nye eezəmwas yə kə əko ε bəs. Wə gwak, ghəl əko zəbam, bhyeed gek, mengwyəs gwyəs, bəs dheegel. **6** Tin, efofop etən nə ebá nadi nə etəŋ etən nə ebá ɔ, nadi ekomsa étep eləw etəŋ. **7** Tin, fofop məkən eezələw təŋ. Wə gwak, bhi betə nə metaadak nə du puuza nə ghiya zənəw kə əko ε bəs. Kyee wat məkəe mələl bəs nə bim ele, zənəw eka e bes djas naazədyak. **8** Bhii tak, fofop yii ebá eezələw təŋ. Dhiiti sonok tyee boo ətsok nə ngəl é tak naazəghaaga tə boo dii məsən. Wə gwak kyee wat məkəe mələl mə boo dii məsən zokazəliiza ghiya. **9** É di'enek, wə gwak ədhuu wat tə mədhuu mələl mə ədjema djas nadi nə tsik tə boo dii məsən ɔ zokazəgwyə. Dəw nə kyee ədhuu wat tə mədhuu mələl mə məsuwa

nadi kɔ boo dii mesɔn ɔ zokazetwaalel. **10** Fofop yii elɛl naazelɔɔ tɔŋ, wɔ gwak boo kwyikwyen zɛdus pɛ ɛko, bil pɛ si. Kwyikwyen tak nadi egel dɔa boo ngel lama. Ye nadus ɛ pɛ ɛko, wɔ gwak ye zɛkwyit tɔ kyee wat eboo mɛdhii tɔ ekyee elɛl dɔɔ nɛ tɔ esɔɔgɔ. **11** Din ɛ kwyikwyen tak nabe ɛ Absɛt. Kyee wat mɛdhii tɔ ekyee elɛl moo tin ɛgwyɛpɛ. Ɛ di'enek, bɛtɛ nɛ bot ɛ nade mɛdii mɛ tak ɔ naagwyɛ, etɛɛ nɔa mɛdii mɛ tak nabe ɛ ye moo nɛ sa di egɔ bot ɛ tɔ tak. **12** Fofop yii enɔ eezɛlɔɔ tɔŋ. Wɔ gwak ye zɛnyuŋa e kyee wat tɔ ekyee elɛl e gwyɛs, nɛ kyee wat tɔ ekyee elɛl ngɔn, baazɛnɔ kyee wat tɔ ekyee elɛl ekwyikwyen. Tin, Ye zɛgwyiid, mwos tokapɛ nɛ kyee wat tɔ ekyee elɛl e mɛkas mɛ, pum pɛ tokapɛ nɛ kyee wat tɔ ekyee elɛl e mɛgwyiid mɛ. **13** Tin, mɛ eeaaazɛgwyɔk, mɛ eebee ɛ bhyel wat ɛ pilal pɛ ɛko, mɛ eegwak nyɛ ekim ɛlyɛlɛpɛ: «Ha mezuk! Ha mezuk! Ha mezuk nɛ bot ɛ bɔs, ɛ gheŋ efofop elɛl kalik ɔ aalɔ yɔbɔ etɔŋ ɛ!»

9 Fofop yii etɛn eelɔ ye tɔŋ. Mɛ eezɛbee ɛ kwyikwyen wat edus pɛ tɔ ɛko kwyit ɛ bɔs. Kwyikwyen tak eedjɛaa sap boo guk na dim-dim di ɔaɔbɛ nɛ ɛsik ɛ. (**Abyssos g12**) **2** Kwyikwyen tak eezɛdii boo guk na dim-dim di ɔaɔbɛ nɛ ɛsik ɛ, wɔ gwak eguluk etim tɔ tak. Eguluk tak nɔŋel ɛ nɛ eguluk e boo du na bɔk-bɔk. Wɔ gwak gwyɛs nɛ pup zɛgwyiid nɛ eguluk binek. (**Abyssos g12**) **3** Etsemaaka naazɛwyis tɔ eguluk binek, wɔ gwak bɛ zɛdjaaɔla kɔ bɔs djas. Bɛ naadjɛaa mɛbwala mɛ di enɔŋel nɛ yii ebaalɔl ɛ. **4** Deenek, bɛ naalu bɛ nɔa, bɛ nɔsaab eka nɛ ele, ɔaasaab-saabak bɛdhiiti mɛbhek. Tin, bɛ goka nɛ ɛzosa ɛbiyo ɛ nɛ bot ɛ di ɔaɔbɛ nɛ geka Zɛɛb kɔ ebhata-bhwoob bɔɔ ɔ. **5** Ye

ààpadjeaa be ze náá, be gó bot góak, be zotiig be bengon eten. Tin, mezuk me etsemaaka binok aasa ne bot e bos o, ye aakpaa daa mepkaa me ebaalol di ekwaal mot e. **6** E melu menek, bot e waasaa esyee, esyee aanakwaazyee. Be waakwyel náá, be gwyee, tin, esyee e waakaab be. **7** Etsemaaka binok nadi e daa eyaaga zekomsa etep ekelumla deeb e. Elo bos nadi e ne ekoto begheh nasaa ne lod e, mebhwoob mo nadi e daa yii ebot. **8** Bhoo elo bos nadi e daa yii boa, medje mo nakadi e daa medje me beghee. **9** Ebet bos nadi e daa ghun ghwooz. Ghuula mebhap mo nadi e daa ghuula embem e yaaga di kelumla deeb e. **10** Etsemaaka binok nabe e ne mekeez ne bos megok e tak daa ebaalol. Be bela mebwala me ezuk e bot to bengon eten e ne mekeez menek. **11** Mekoozi mo e fofop nadjeeaa guk na dim-dim o. To lii Ebhele, be djoo nye e Abadon, to lii Ghelek be djoo nye e Apolyon, ye kwyel elae e «mot di epul o». **(Abyssos g12)** **12** Mezuk me meken eezedhaa. Bhii tak, ye e ne dhiiti mezuk membá di ebaazyee e. **13** Bhii tak, fofop yii eten ne wat eloo ye ton. Me eezegwak gwood wat edus pe to etuma ena yii mesa ebuwa nasael ne lod yii di sok bhwoob Zeeb e. **14** Tin, gwood'enek eezeeke ne fofop yii eten ne wat nadi emet ton o náá: «Tiia efofop ena di kola engwoob boo soob na djato-djato di edjooaa Efalat e.» **15** E di'enek, be eezebet efofop ena nadi be moo babeega etep ewala elenek, etep dwoo elenek, etep ngon'enek, etep mbu yenek, etep be nekego edhuu e bot wat to medhuu melel nadi ko eko e bos o. **16** Be naalee me metan me esodja bos di elumla deeb ko eyaaga o, me nagwak e náá, be nabe e emiliyon bedhet eba. **17**

Beeka dāa me nabee eyaaga ne esodja bōo di elumla dēeb
 kō tak ɔ tō dhyam: be nabot é eghun na tōbelaa dāa
 du, dhōo dāa ekok ε metarj di edjōoaa safiid ε, ndjemlaa
 dāa dhiiti mbi mesii me na goo-goo di edjōoaa sufēle.
 Elo eyaaga tak nadi ε dāa elo eboo beghee. Enuub bōo
 wysal é du ne eguluk dōo ne mesii me na goo-goo. **18**
 Du, eguluk, ne mesii me na goo-goo, di ewyis tō enuub
 eyaaga é, eboo mezuk melel nagó edhuu wat tō medhuu
 melel me bot ε bōs. **19** Etēē nāá, mebwala me eyaaga é tō
 enuub bōo, ne tō mekēez mōo. Mekēez mōo é dāa benyō.
 Mekēez mōo tak é ne elo éter ezuk ε bot. **20** Tin, bot ε
 nadi ààgwyē ne mezuk'enek ɔ nabe é ààswoola mefulu
 mōo. Be nadi eduduwal embee esisim, ne benaghise, yii
 bōo bemet nalul ne lōod, ne gwooz di elulaa epata, ne
 gwooz di edjōoaa bhlōoz nēghu le, esa di nāá, ye tok ne
 ghwyil ebee, ààgwak, ààke ε. **21** Be nabe é ààkat egó é bot,
 esa be mesimba, esa mezo ne edjii.

10 Bhii tak me eezēbee dhiiti fofop na mebwala dhaa
 nyel esul tō gwoo. Eguud naabutal nye dāa kaad. Tin,
 dhiya nadii nye é lo. Bhwoob'e nadi ekas dāa gwyes, meko
 nadi é elyēlepe dāa megwyiŋ, ekas dāa ngel du. **2** Tō
 mbō'e, nye nadi é ne mōo mekana mbek, nye naakel ko
 egherj be kō boo dii meson, ko ε myel ε le kō bōs. **3** Tin, nye
 naazekim elyēlepe dāa ghee di ekēed ε. Bhii nye nakim ε,
 wō gwak bham beghelel eko eten ne ebá zokazegēk. **4** Bhii
 bham beghelel eko, me nadi ekwyel ekwyal sa bham beghelel
 eko nadi elii ε. Me eezegwak dhiiti gwood tō gwoo eke:
 «Syela sa bham beghelel eko ε ten ne ebá binek lēē wō ε, sa
 wō ààkwyal ye.» **5** Wō gwak fofop me nabee tetel kō boo

dii meson, ne ko bas e, zebe mbɔ eghen be pe eko, **6** tin, nye eezetuwal myon ne meson ne din e Zeeb mot di kom-kom sii ne kom o, mot nakus gwoo ne bas, ne boo dii meson, ne esa djas di ko eko e bas e. Fofop eezake: «Ewala e tak ààkabɔya!» (aiɔn g165) **7** Tin, dwoo bot aagwak fofop yii eten ne ebá elɔ ye ton e, esa Zeeb nasyel ne bot e bas e waanyen popoopwon. Ye aasael dāa nye naloolɛ bot e mesa me, bengoolɛ e mekpa e. **8** Bhii tak, me eebaagwak gwood me nagwak edus to gwoo e, ye eebaazelii ne nam liia sis: «Tɔ́a, kenɔ mɔ məkana di mbek to mbɔ e fofop di tetel ko boo dii meson, ne ko bas e.» **9** Me naazetiila pe daa fofop, me eezake ne ne náá, nye dje me mɔ məkana. Nyey ne nam náá: «Nɔ́ɔ ye, da wɔ é de, ye é waagwyee wɔ to mɔ, tin, ye waases wɔ to nuub dāa ego.» **10** Me eezɛnɔ mɔ məkana nadi to mbɔ fofop e, de ye. Meses me tak to nuub'am nadi é dāa ego. Tin, dāa me namin ye e, ye nabe é ye moo egwyeepe to mɔ'am. **11** Bhii tak, nye eebaazake ne nam: «Ye goka é wɔ baagoola goola sis dāa ngoolɛ-mekpa e Zeeb, sa Zeeb nakek ne betɛ ne ekyee medhik, membyak, zenɔ elii ne bemekoozi e.»

11 Bhii tak, wɔ gwak be zedje me le ghwaazok di egekaa medjaa me esonok ne ye e, enɔɔɔl e ne mɔ bil le. É di'enek, be eezake ne nam: «Wyɛla, Tɔ́a kegek medjaa me di e de e Zeeb, dɔ ne mesa ebuwa, da wɔ é laa metan me bot e di eduwal Zeeb o. **2** Tin, da wɔ é bet ebeseɛ meken kok ndjaa Zeeb, ààgek ye, etɛ náá, be naazedje ye ne bot e membyak mesis. Bot aasaab dék ghaada na de bengon mekam-mená ne ebá o. **3** Me waadhis betyaases bam bebá, be waabot e ekaad e pil. Be waagoola bhaadal dus pe daa

Zeeb ε melu mil ne bedhet ebá ne melu mekam-meten ne kam wat.» 4 Betyaases binok bebá lyaal ε, ele e oliv ebá, ne sa di ekelaa elama ε ebá sok bhwoob Gheη na kuma bós ε. 5 Mot ekwyel esa be ebiyo ɔɔ, du é waawysis to enuub bɔɔ, ye é dik bot ε mebhuka mɔɔ. Ye é deenek ε bot aakwyel esa be ebiyo ɔ aagwye. 6 É gheη be aadi egoolaa bhaadal dus pe daa Zeeb ε, betyaases binok é ne ghwyil ebe bhi é melu me be aadi egoolaa bhaadal Zeeb ε. Be é ne ghwyil eliig medii zye ghiya. Be é ne ghwyil esa náá, bhwak djas ni to membi me eboo mezuk djas esok ne esok dáa elyem bɔɔ di ekwos ε. 7 Tin, é gheη be aasilal egoolaa bhaadal yɔɔ ε, tit di ewyis to boo guk na dim-dim di ààbe esik ɔ waalumla deeb ne nɔɔ. Nye waakwak be, nye waagó be. (Abyssos g12) 8 Myon mɔɔ waakaa é di bot djas di eseeɔa to boo ghaada ɔ, di Gheη'ɔɔ nabemaa kɔ melaaba ɔ. É mis ε Zeeb, di yenek lyaal ε ghaada «Sodom» ne kyee dik «Ezipte». 9 Bot ε bós djas, bot ε membyak djas, ne bot ε elli djas dɔɔ ne bot ε medhik djas é waabee myon mɔɔ melu melɛl ne pes. Tin, be aanàmyaal náá, myon mɔɔ kewaa to evit. 10 Bot ε di kɔ eko ε bós é waamyaala ne esyee ε lɔɔ, be aadi é to ebyon, be waapekel pak'ɔɔ, etee náá, bengoolɛl ε mekpa ε Zeeb bebá binok naadyeebaazuk bot. 11 Tin, bhii melu melɛl menek ne pes, eswos e tsik eezedus pe daa Zeeb ni to lɔɔ. Wɔ gwak be zewyel tyaa metetel, tin, bwɔɔ naazemet bot ε nadi ebee be ɔ elyɛɛpe. 12 Bengoolɛl ε mekpa ε Zeeb bebá binok naazegwak dhiiti boo gwood ebam pe to gwoo: «Goka wak!», be naabyet tó to gwoo to eguud, é mis me bot ε mebhuka mɔɔ. 13 É di'enek, wɔ gwak bós zedheegel elyɛɛpe. Kyee wat to

ekyee kam e ghaada zokazebik. Bot bemil eten ne bemil ebá zokagwye ne kuukuu bɔs nadheegel ε. Bwoo naazesa bot ε natsak ɔ, é di'enek, be naazɛdje duu ne Zεεb mot di tɔ gwoo ɔ. **14** Mezuk mε bhɔɔba eedhaa, tin, mezuk mε elɛl moo aakan. **15** Tin, fofop yii eten ne ebá eezɛlɔɔ yε tɔŋ. Eboo bhyeed eezɛgek elyɛlɛpε tɔ gwoo eke náá: «Eyon bɔs'ak moo é yii Gheŋ'es, ne Mɛsia mε. Nyε waakɔk kɔ bɔs kɔm-kɔm sii ne kɔm!» (aiɔn g165) **16** Tin, bεpaa mεkam-membá ne ená, nadi mendiidel kɔ mεbhóó mε ekukuma bɔɔ sok bhwoob ε Zεεb ɔ, be eezɛghaaga bhwoob si, da be é zεkwyt mεbɔŋ si éteɔ duwal Zεεb, **17** bɔɔ ne ne náá: «Gheŋ Zεεb mεkake, wɔy mot di ɔ, wɔy mot nadi ɔ, bis epeghaapeε wɔ, etεε náá, wɔ eesa ne mεbwala mɔ náá, wɔ kɔk kɔ eyon'elɔ». **18** Bot ε mɛdhik naapkaa mεbuk, nenak, ye é ebuk ε lɔ ε kadi enyen. Ewala epée bot ε nazegwye ɔ eezɛdjala, ye é ewala ε waadjε bot ε mɛsa mɔ, bengoolɛl ε mεkpa ε Zεεb efute ε, ne bot ε di elooba ne nɔ ɔ zεnɔɔ bot ε di bɔ ɔ, ye nakoozodi bot ε mbyok ne bot ε di ààdi bot ε mbyok ɔ. Ewala esaab bɔs éteɔ bot di esaab yε ɔ, ye eedjaala! **19** Wɔ gwak, di e dεε e Zεεb zεbɛŋɛl tɔ gwoo tin, tot ebheŋ zokatuula. Menges, bhyeed, bham ghɛl εko, bɔs dheegel zεnɔɔ bhi boo metaadak.

12 Boo ndem wat naazetuula tɔ gwoo: dhiiti moma naabɔt gwyεs é nyel dáa kaad, ngɔn nabe é si mεko mε, nyε nadi é ne kɔtɔ bεghεŋ na ekwyikwyen kam ne bebá kɔ lo. **2** Nyε nadi é ne εbum. Tin, ebɛl nadi esa náá, nyε tsim elyɛlɛpε. **3** Tin, wɔ gwak dhiiti ndem sis baazetuula tɔ gwoo, ye nabe é boo dhalaghɔŋ na tɔɔbelaa dáa du. Nyε nadi é ne elo eten ne ebá, ne melak kam. Tin, kɔ elo

eten ne ebá binek, ye nadi é ne ekoto beghen eten ne ebá.
 4 Deenek, ekéz e le nadi ewaabal edhuu e ekwyikwyen
 wat to medhuu melé nadi to gwoo o, wo gwak ye mwas
 be ko bos. Dhaalagor tak natyar e sok bhwoob moma
 nadi ekwyel ebya o, éter nye neede mon tak é ghen nye
 aabyel e. 5 Tin, moma tak naazebya mon motom. Mon tak
 é waadjeed bot e membyak djas ne sek ghwooz. Mon tak
 naazebyet to pe daa Zeeb, pe boó mekoozi me di e. 6 Ye
 kabe moma o, nye naazeakaab to, pe kyee dik besye di
 ààbe ne medii e, pe pak Zeeb nazekoobal nye di e, éter
 nye needjeaa edee melu mil wat ne melu bedhet ebá ne
 mekam-meten ne kam wat. 7 Bhii tak, tuub naazeduel
 to gwoo. Kukuma efofop Mesel ne efofop be naaduu ne
 dhaalagor. Tin, dhaalagor naabaangamela pe ye kyee ne
 be efofop. 8 Tin, ye nabe é be naakwak dhaalagor be ne
 efofop be. Be nabe é ààkabe ne di edi to gwoo. 9 Tin, boo
 dhalagor naazyeegeela mwasaa pe si. Ye é nyey é di nyo
 na mwa. Nyey é di edjóaa dim neghu Satan mot di esa
 náá bot e bos wo ze o. Be naazemwas nye be ne efofop be
 ko eko e bos. 10 Bhii tak, me eezegwak gwood wat ekim
 elyelepe to gwoo, eke náá: «Nenak, ye moo é ewala e Zeeb
 di etsik bot e! Nenak, Zeeb'enaka eelyaal mebwala me, nye
 eesa náá, eyor e le di. Nenak, mekoozi me é to membo e
 Mesia. Ete náá, nye naazedis mot di epit bon nyeege bina
 mwos ne pum to gwoo o, mwas nye pe si. 11 Bon nyeege
 bena eekwak nye dum ne ghiya mon bhata ne mekpa
 me be di egoola e. Be nabe é ààkwyeege menyel mao, be
 naamyam egel menyel mao. 12 Éter tak e di náá, dika
 to memyaala, woy gwoo ne biyo bot e di to gwoo o! Ye

kabe wɔy bɔs nɛ boo dii mɛsɔn ɔ, kpaa-ghɔŋ nɛ nen! Dim moo ɛ kɔ len, nɛ ebuk dhaa tyɛ, etɛɛ náá, nyɛ nɛ gu náá, mɛlu mɛ kɔ ɛko ɛ bɔs kalik ɛ batsa!» **13** Dáa dhalaghɔŋ nabee náá, nyɛ naazyeegeela, mwasaa kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, wɔ gwak nyɛ zɛdu moma nabya mɔn motom ɔ. **14** Tin, moma naazɛdɛaa eboo mɛbhap mɛmbá yii bhyel. Ye nabe ɛ ɛtɛp nyɛ neepilal, kɛkum edi bɛ nazekobal nyɛ yɛ ɛ pɛ kyee dik bɛsyɛ di ààbɛ nɛ mɛdii ɛ. Ɛ di nyɛ aadɛaa edee membu mɛlɛl nɛ pes ààkuna nɛ nyo ɔ. **15** Wɔ gwak nyo tak zɛgo dhoo mɛdii nɛ mɛdii ɛbuepe dáa dii djaa bhii koŋ moma yenɔk ɛtɛp moma neewo tɔ mɛdii mɛ tak. **16** Tin, wɔ gwak, bɔs zokazyɛ zɛtsik moma. Bɔs eezɛbɛɛ nuub, min betɛ nɛ mɛdii mɛ dhalaghɔŋ nago tɔ nuub'ɛ djas. **17** Tin, dhalaghɔŋ nazɛpkaa ebuk nɛ moma, wɔ gwak, nyɛ zɛtɔ kelumla dɛɛb nɛ bɛdhiiti bɔn moma di elooba nɛ metiŋ ɛ Zɛɛb, nɛ edi ɛ sosoob nɛ etɛɛtɛɛ e bhaadal ɛ Yezu ɔ.

13 Ɛ di'enek, dhalaghɔŋ nazɛtɔ kɛtyaa ɛ ngwoob bɛsyɛ boo dii mɛsɔn. Bhii tak, mɛ eezɛbee dhiiti tit wat ɛ wyis tɔ boo dii mɛsɔn. Nyɛ nadi ɛ nɛ melak kam, nɛ elo etɛn nɛ ebá. Kɔ melak kam yenek, ye nabe ɛ nɛ ekɔtɔ bɛghɛŋ kɔ tak. Pɛ kɔ elo binek, ye nabaadi ɛ nɛ ekwyala e min di enyek Zɛɛb ɛ. **2** Tit mɛ nabee ɛ nadi enɔŋɛl nɛ ghee, mɛko mɛ nadi ɛ, dáa mɛko mɛ tit di edjóoaa ulɛ ɛ, nuub'ɛ kadi ɛ dáa yii boo ghee. Dhalaghɔŋ naazɛdɛ tit'enɔk mɛbwala mɛ, nɛ bóó mɛkoozi mɛ zɛnɔɔ boo eghɛŋ bɛ. **3** Lo wat tɔ elo e tit'enɔk nadi ɛ nɛ pyoŋ ɛkɛɛ bɛ naabi nyɛ dhaa tyɛ, sa ɛkunaa nɛ esyee. Tin, pyoŋ tak naazɛgel. Deenek, bhwak djas naadyeebamyaala nɛ nɛ, wo gwaa, bɛ du nyɛ. **4** Tin, bot djas nabe ɛ bɛ moo eduwal dhalaghɔŋ, etɛɛ náá,

nye naadjɛ eghɛɲ nɛ tit. Bot djas nabaadi eduwal tit, bɔɔ
 náá: «Ye é ɛɛ di enɔɲɛl nɛ tit, ɛɛ di nɛ ghwyil elumla
 dɛɛb nɛ nɛ?» **5** Tit naabela ghwyil ɛwyisal mɛkpa mɛ
 ɛbet, nɛ ɛnyek din Zɛɛb, nye nazɛbela ghwyil ɛsa deenek ɛ
 bɛngɔn mɛkam-mená nɛ ebá. **6** Tin, nye moo ɛnyek Zɛɛb,
 é lee din ɛ lɛ, dɔɔ nɛ di nye di ɔ, zɛnɔɔ sa djas di tɔ gwoo
 ɛ. **7** Bɛ naabaladjɛ nye ze elumla dɛɛb, da kwak bot ɛ Zɛɛb.
 Bɛ naadjɛ nye eghɛɲ kɔ membyak djas, kɔ bot ɛ bɔs djas,
 kɔ elii djas, kɔ bot ɛ mɛdhik djas. **8** Tin, bot djas kɔ ɛko ɛ
 bɔs é waaduwal nye, bot ɛ di náá, min mɔɔ tok kwyala tɔ
 mɛkana mɛ tsik kana bɔs nakusel ɛ. Mɛkana mɛ tsik tak é
 mɛkana mɛ mɔn bhata nakaa buwa ɔ. **9** «Mot di nɛ mɛlɔ
 ɔɔ, nye gwak ɛnyɔɛpɛ! **10** Mot ɛ di náá, nye aadi é mot
 membok ɔɔ, nye waani é mbok. Mot ɛ di náá, nye aagwye
 é nɛ pɛl ɔɔ, nye aazogwye ɛ nɛ pɛl. Étɛp tak ɛ di náá, bɔn ɛ
 Zɛɛb goka é nɛ ɛdi nɛ zii nɛ ɛdum ɛkoɲ nɛ Zɛɛb.» **11** Bhii
 tak, mɛ eezebee dhiiti tit eewyis tɔ bɔs. Nye nabe é nɛ
 melak membá dáa yii mɔɔ bhata, tin, nye nadi elii é dáa
 dhalagɔɲ. **12** Nye nabe é nɛ eghɛɲ e tit mɛkɛn djas, nye
 nadi etel eghɛɲ binek ɛ é mis mɛ tit'enɔk. Nye naabesal
 bɔs nɛ bot ɛ di kɔ bɔs ɔ náá, bɛ duwal tit nabaalaa sok boo
 pyoɲ nawaagó nye da ye ɛgel ɔ. **13** Deenek, tit nawyis tɔ
 bɔs ɔ nadi ɛsa eboo ɛsa e mɛbwala. Nye naabatasa náá, du
 dus tɔ gwoo sul é bɔs é mis mɛ bot djas. **14** Deenek, nye
 nadi ɛkɔɔ bot ɛ bɔs nɛ endem mɛbwala mɛ nye nadi ɛsa é
 mis mɛ tit mɛkɛn ɛ. Nyey nɛ nɔɔ náá, bɛ kpak naghise
 étɛp eduwal tit nabaalaa nɛ pɛl da nye é tsak ɔ. **15** Tin, tit
 bhɔɔba yenɔk naadjɛaa ghwyil ɛsa náá, naghise yenɔk di
 nɛ tsik, ye lii, da ye ɛgó bot djas di àaduwal ye ɔ. **16** É

di'enek, tit'enok naazebesal bot djas, bot ε di ne mbyok ne bot ε di ààbe ne mbyok o, djel mot ne kum mot, kwom ne mot di peka o, náá, be waa egeka ko membo me egheɲ boɔ neghu ko ebhata bhwoob boɔ. **17** Deenek, mot tok ne ghwyil ebom ne ebomsa dhiiti sonok nye di ààdi ne geka yenek o, neghu din ε tit, neghu metaɲ me di enoɲel ne din ε le ε. **18** Deenek, ye goka é mot di ne etsoɲ. Mot ε di etselal o, nye é ne ghwyil egu sa elɛga tit'enok di elɛ ε, etɛε náá, elɛga elenek é elɛga din ε mot. Elɛga tak é bedhet-etɛn ne wat ne mekam-metɛn ne wat ne etɛn ne wat.

14 Me nadi ebaabee: wo gwaa, me zebee mon bhata titel ko etsok ε Siyɔɲ. É di nye nadi o, ye nabe é ne bedhiiti bot bemil dhet ne bemil mekam-mená ne ena, nadi ne din ε le ne yii Seeg kwyala ko ebhata bhwoob boɔ o. **2** Me eezɛgwak dhiiti gwood to gwoo eke é swak dáa eboo mesok, dáa boo bham ghel εko. Tin, etap ε me nagwak é nadi é dáa yii bot ε di ebwom ngombi o. **3** Beɛ ne bot binok nadi etii djeeb na bes sok bhwoob bóó mekoozi, sok bhwoob edjema ená di ne tsik o, zenoo bepaa. Mot nabe é ààbe ne ghwyil edjek djeeb tak, ye di ààbe bot bemil dhet ne bemil mekam mená ne ená nadi ko bɔs, mon bhata natsik o. **4** Bot binok nabe é, bot ε nadi àasaab me nyel mɔɔ ne mezo ko εko ε bɔs o, be naabaal menyel mɔɔ to edɛɛ. Be epedu mon bhata é edi djas nye di etó ε. Be naadjɛaa tsik to sama bot ε nadi ko εko ε bɔs ε, étɛp be needi bot ε meken aadjɛaa Zeɛb be ne Mon ε bhata o. **5** Be ààwyisal etɛp etsal to enuub'oɔ, be tok ne ghwyil kweselaa ndje sɔs. **6** Bhii tak, me naazebee dhiiti

fofop epilal envyegepe pe to gwoo. Nye nabe é ne Mbee Bhaadal na kom-kom ee nye nadi ekwyel egoola ne bot djas di ko éko e bos o, ne bot e medhik djas, ne bot e membyak djas, dso ne elii djas, bot e bos djas. (aiōnios g166)

7 Nye nadi etuud elyelpé é náá: «Kaabka Zeeb, djeka nye duma! Etee náá, ewala nye di epée bot e bos e ye eezedjala. Duwalka mot nakus gwoo ne bos o, mot nakus boo dii meson ne esogo djas o!» 8 Fofop bhoba nadi edu fofop meken o nadi eke náá: «Ye eewyeeza, boo ghaada bhabhilon eewyeeza! Nye eedje bot e medhik djas menyok me vin me mbee mezo!» 9 Tin, fofop yii elél, mot nadi edu bebá binok o, nadi ekim elyelpé náá: «Mot é duwal tit ne naghise ye o, da nye é bela geka ko bhata bhwoob neghu ko mbo o, 10 nyey pe aade menyok me vin me boo ebuk e Zeeb. Menyok me vin me tak e aadi é na nyan-nyan, tin, Zeeb é waaso ye to mo buku ebuk e le. Deenek, nye waabee boo mezuk to du ne mesii me na goo-goo di djooaa sufelé e é mis me efofop na dee, dso ne é mis me mon bhata. 11 Eguluk e du mezuk mo epebyet pe éko kom-kom. Bot e di eduwal tit ne naghise ye o, bot e bela geka din e le é bhata-bhwoob o, be epeni to mezuk mwos ne pum, ààbe ne ewala.» (aiōn g165) 12 Dum ne tep tak e, bot edee Zeeb goka é ne elyaal náá, be é ne emaad e lyem, náá, be ne looba ne metinj me Zeeb, be é epedum koj ne Yezu. 13 Bhii tak, me eezegwak dhiiti gwood to gwoo eke ne nam: «Kwyla daak: “Kana mos, memyaala ne bot e di egwyé bo to mesa me Ghej o! Deenek, Sisim lee é náá: Memyaala ne noo. Be bela ewala dum ne lyel-lyel mesa me be nasa e, etee náá, be waabela efute menyó

me mesa be nazesa e!”» **14** Me nadi ebaadjoak, wo gwaa, me zebee eguud na puu. Ko eguud tak, me naabee dhiiti mot é nɔŋel ne mɔn mot. Nye nabɔt kɔ lo e kɔtɔ beghen na sael ne lɔɔd e, é mbɔ ye namet eghɔɔb wat na wol-wol. **15** Tin, dhiiti fofop eezewyis tɔ edi e dɛɛ ndjaa Zɛɛb, nye eezɛkim elyelepe ne mot nadi ndiidel tɔ eguud ɔ náá: «Nɔŋa eghɔɔb e lo, disa mebhək, etɛɛ náá, ewala tak eezedjala, mebhək me bɔs eezewozal éteɓ edis!» **16** É di'enek, mot nadi ndiidel kɔ eguud ɔ naazewus eghɔɔb e le kɔ bɔs, tin, mebhək me bɔs djas naadisaa. **17** Dhiiti fofop sis naazewyis tɔ di na dɛɛ Zɛɛb di tɔ gwoo e, nyey pe nabe é ne ye eghɔɔb na wol-wol é mbɔ. **18** Dhiiti fofop sis, mot di ne ekukuma kɔ du ɔ naazɛdus pe kyee mesa ebuwa. Wɔ gwaa, nye zɛkim elyelepe ne mot nadi ne eghɔɔb na wol-wol ɔ náá: «Nɔŋa eghɔɔb e lo na wol-wol, tsaala meghen me vin di kɔ bɔs e, éteɓ náá, ebhum tak eezewozal.» **19** Fofop tak naazɛdhaa ne ekpaŋ é meghen me ebhum e vin nadi kɔ eko e bɔs e ne eghɔɔb e le. Wɔ gwaa, nye zɛso ye djas tɔ syaala di elyaal ebuk e Zɛɛb e. **20** Ebhum vin natwaalaa é tɔ syaala di etsetape ne ghaada e. Wɔ gwaa, ghiya nadi eswol tɔ syaala. É di'enek, ye eezewo kekum ekilomete le bedhet elɛl. Tin, ghiya nadi ebyet, meɔim me tak ekeɛ ye aasik yaaga é tsuŋ.

15 Bhii tak, me eezebee dhiiti boo ndem sis tɔ gwoo, me naadjoka. Ye nabe é efofop eten ne ebá e, nazye ne eboo mezuk eten ne ebá. Ye é eboo mezuk me mesik. Etɛɛ náá, ye é ne mezuk menek e, ebuk e Zɛɛb aadjala. **2** Bhii tak, me eebaabee kwaambi dhiiti boo dii meson edjhaazal dáa eko e metaadak, boo dii tak é puuza ne du. Tin, bot

djas ε nakwak tit ne naghise, ne elɛɛga ε di elyaal din ε le ɔ, nadi é metitel engwoob boo dii mesɔn menek. Be nadi é ne engɔmbi ee Zɛɛb nadjɛ be é membo ε. **3** Be nadi etii djeeb ε Moiiiz mot-mɛsa Zɛɛb, ne djeeb ε Mɔn Bhata: «Gheɲ Zɛɛb Mekaake, mɛsa mɔ ne bɔk, ye ne nyɔ! Wɔ é Mɛkoozi mɛ membyak djas, etɛp bɔ é epiki ne etɛɛtsɛ! **4** Eze aakodi ààkaab wɔ Gheɲ? Eze aakopɛɛ ɛdɛ wɔ duma? Etɛɛ náá, ye é wɔy wɔ ɛmet ɛdi Dɛɛ, bot ε membyak djas é aazyɛ zɛduwal wɔ, etɛɛ náá, mɛsa mɔ epiki naazelyaalaa be popoopwon.» **5** Bhis tak, mɛ eezɛbee di edɛɛ ndjaa Zɛɛb di ne pɛt tot ɛbheɲ tɔ tak ε, beɲel pɛ tɔ gwoo. **6** Deenek, efofop etɛn ne bebá nadi ɛmet eboo mezuk é membo ɔ naazɛwɔyis tɔ ndjaa Zɛɛb di pɛ tɔ gwoo ε. Be naabɔt ekaad di edjóaaa len ε na puu ekas dhaa tyɛ. Be naabɔt ekaad e goɲ na puu na nakas-kas ne ebaab elɔɔd epɛta e ebhet. **7** Ngɔt tɔ edjema ená di ne tsik binɔk naazɛdɛ efofop etɛn ne bebá mɔɔ buku nasael ne lɔɔd nadi «tɔɔɔ» ne ɛbuk ε Zɛɛb, nyɛy mot di ne tsik kɔm-kɔm sii ne kɔm ɔ. (aiɔn g165) **8** Eguluk naalwood tɔ di edɛɛ Ndjaa-ebuwa. Eguluk binek lyaal é mɛbwala ne duma ε Zɛɛb. Ye nabe é ààbe ne mot nadi ne ghwyil eni tɔ di edɛɛ Ndjaa-ebuwa, kɛkum dwoo eboo mezuk etɛn ne ebá ee efofop nazye ne ye ε aadjala ε.

16 Bhii tak, mɛ naagwak boo gwood pɛ tɔ Ndjaa-ebuwa eeke ne efofop etɛn ne ebá binɔk náá: «Tóka, kɛsoka ebuku e ɛbuk ε Zɛɛb kɔ ɛko ε bɔs!» **2** Deenek, fofop mɛkɛn naazetɔ kɛso sa nadi tɔ mɔɔ buku ye ε kɔ ɛko ε bɔs. Wɔ gwaa, embee mɛpyoɲ nakpaa-kpaa zɛsee é mɛnyel mɛ bot ε nadi ne geka tit ɔ na «kpɛɛɛɲ», ne bot ε nadi eduwal

naghise ye ɔ. **3** Tin, fofop yii bhɔɔba naakeso sa nadi tɔ mɔɔ buku ye ɛ tɔ boo dii mɛsɔn. Ɛ di'enek, boo dii mɛsɔn moo tin «zooɔŋ» dɔa ghiya mot zegwe ɔ. Tin, edjema djas nadi nɛ tsik tɔ boo dii mɛsɔn ɔ naazesi «bhɛɛɛ». **4** Fofop yii elɛl naazeso sa nadi tɔ ye mɔɔ buku ɛ tɔ eboo mɛdhii nɛ tɔ esɔɔɔ. Ɛ di'enek, eboo mɛdhii eezeliiza ghiya. **5** Tin, mɛ eezɛgwak fofop nadi nɛ ghwyil ɛkɔk kɔ mɛdhii ɔ, eke nɔ́á: «Wɔy Mot edɛɛ, wɔy Mot di ɔ, wɔy Mot nadi ɔ, deenek, wɔ eelyaal nɔ́á, wɔ ɛ Mot epiki. **6** Dɔa di nɔ́á, bot binɔk naaso ghiya bot edɛɛ, nɛ yii bɛngoolɛ ɛ mɛkpa ɛ Zɛɛb ɛ. Nenak, wɔ eedje bɛ ghiya nɔ́á bɛ dɛ, bɔɔ bɛmɛt ɛ saa ye!» **7** Bhii tak, mɛ eezɛgwak dhiiti gwood edus pɛ kyee mesa ebuwa, eke nɔ́á: «Ghɛŋ, Zɛɛb Mɛkaake, mɛ nɛ gu nɔ́á, epɛɛ bɔ ɛ epɛɛ e tsɛtɛɛ, ye ɛ yii epiki!» **8** Deenek, fofop yii ená naaso sa nadi tɔ ye mɔɔ buku ɛ, kɔ gwyɛs. Ɛ di'enek, gwyɛs naabela ze ɛgɔ ɛ bot ɛ bɔs nɛ du'ɛ. **9** Bot ɛ bɔs naadikaa nɛ mbee mɛgoo mɛ du. Bɛ nabe ɛ bɛ moo saab din ɛ Zɛɛb, mot di nɛ ghwyil kɔ eboo mezuk menɛk ɔ. Tin, bɛ naabyen ɛswoola mɛfulu mɔɔ. Bɛ nabe ɛ ààkwyɛl ɛdje duma nɛ Zɛɛb. **10** Fofop yii etɛn naaso sa nadi tɔ ye mɔɔ buku ɛ kɔ bóó mɛkoozi tit. Wɔ gwaa, mbee mɛghomla zɛni tɔ ɛyɔŋ ɛ lɛ. Bot nadi ekwaal mɛtsok etɛɛ nɔ́á, bɛ nadi ezuk. **11** Ɛ di'enek, bɛ moo saab din ɛ Zɛɛb mot di pɛ tɔ gwoo ɔ, kɔ ɛsu ɛ mezuk nɛ mɛpyɔŋ mɔɔ. Tin, bɛ nabe ɛ ààkat ɛsa embee mɛsa mɔɔ. **12** Fofop yii etɛn nɛ ngɔt naaso sa nadi tɔ ye mɔɔ buku ɛ, tɔ boo dii di edjóaaa Efaalat ɛ. Wɔ gwaa, boo dii tak zegɛl djas, ɛtɛp ɛdje ze nɛ bɛmɛkoozi nadus pɛ kyee ɛdjɛm ɛ dwoo ɛ. **13** Bhii tak, mɛ eezɛbee embee esisim elɛl

enɔŋel nɛ bɛnagbha. Tɔ embee esisim tak, ngɔt nawyis ɛ tɔ nuub dhalaghɔŋ, dhiiti tɔ nuub tit, zɛnɔɔ nwyak ngɔk tɔ nuub mbee ngoolɛl-mɛkpa ɛ Zɛɛb. **14** Embee esisim tak nabe ɛ esisim ɛ dim mot mɛkɔŋ nadi esa mɛvɛkɛlɛ nɛ yɛ ɛ. Embee esisim binɔk bɛlɛl naazɛtɔ kɛsɛɛg bɛmɛkoozi mɛ di kɔ ɛko ɛ bɔs djas, ɛtɛp ɛkɛduu boo dɛɛb ɛ dwoo Zɛɛb Mɛkaake. **15** «Ghɛŋ eezɛke, gwaka: Mɛ aazyɛ ɛ dɔ́a mot djii! Mɛmyaala nɛ mot aadi ndjem ɔ, mot aadi nɛ ekaad ɛ nyɛl ekaab náá, nyɛ ɛzɛkɛtɔ “syɛɛɛ” da nyɛ ɛ gwak syɛn ɛtɛɛ náá, nyɛ ɛ “syɛɛɛ” ààbɛ nɛ ekaad ɔ.» **16** Esisim binek naasɛɛg bɛmɛkoozi ɛ mɔɔ di wat di ɛdjɔ́oaa tɔ lii ebhele «Almaghedɔŋ» ɛ. **17** Fofop yii ɛtɛn nɛ ɛbá naaso yɛ sa nadi tɔ mɔɔ buku ɛ tɔ pup. Wɔ gwaa, dhiiti gwood zɛgɛk ɛlyɛlɛpɛ tɔ ɛdi ɛ dɛɛ Ndjaa-ebuwa, ɛdus pɛ kyɛe bóó mɛkoozi Zɛɛb, eke náá: «Nenak, esa djas eezɛdjalal!» **18** Wɔ gwaa, mɛngwyɛs zɛgwɛyɛs, boo ɛbhɛɛd zɛgɛk, bham bɛghɛl ɛko zɛbam, bɔs naadheegɛl ɛlyɛlɛpɛ. Tin, yɛ naadyɛɛbadheegɛl ɛlyɛlɛpɛ, dheegɛla wat di náá, kana mot nakusaa kɔ ɛko ɛ bɔs ɛ, nyɛ dinaa ààpabɛɛ kwaambi yɛnɛk dheegɛla. **19** Boo ghaada naazɛtyɛk ɛ esum ɛlɛl. Tin, ɛghaada ɛkyɛɛ mɛdhik djas naazɛbik. ɛ di'ɛnɛk, Zɛɛb naazɛtaala boo ghaada Bhabhilɔn, ɛtɛp nyɛ needjɛ nyɛ mɛnyok mɛ vin boo ɛbuk ɛ lɛ nyɛ dɛ. **20** Eghola djas di tɔ boo di mɛsɔn naades. Bot nabe ɛ ààkabɛɛ mɛtsok. **21** Eboo mɛkok mɛ mɛtaadak mɛ na dil-dil naazɛdus pɛ tɔ gwoo bila bot kɔ mɛnyɛl. Tin, bot naazɛsaab din ɛ Zɛɛb kɔ ɛsu ɛ mɛzuk mɛ bhi eboo mɛtaadak mɛnɛk. ɛtɛɛ náá, yɛ nabe ɛ mɛzuk mɛ nadi nɛ mbee ghulal ɛ.

17 Fofop ngot tɔ efofop eten ne ebá nadi ne mɔɔ buku e membo ɔ, naazyɛ zɛɛɛ mɛ náá: «Dha, mɛ tel wɔ feŋ moma na ghaa mezo aabela ε, mɛ tel wɔ boo ghaada di suma engwoob bɛtɛ ne boo mɛdhii ε. **2** Bɛmɛkoozi mɛ bɔs'ak naaso menyel tɔ mezo bɛ ne moma tak, bot ε bɔs nabe é bɛ moo tɔ elangi menyok mɛ vin mɛ mezo mɛ.» **3** Tin, sisim naazɛmɛt mɛ, wɔ gwaa, fofop zenɔɔ mɛ tɔ ne nam pɛ kyee dik besyɛ di ààbɛ ne mɛdii ε. É di'enek, mɛ naazɛbee dhiiti moma ndiidel kɔ tit na «zooŋɔ». Nyel'ɛ nadi é «kpɛɛɛŋ» ne mɛpka mɛ di enyek Zɛɛb ε. Tit tak nadi é elo eten ne ebá, zenɔɔ melak kam. **4** Moma tak nabot é ekaad e ghon na «zooŋɔ», nyɛ nadi é ne mevunga, ne mɛsum mɛ nasaaa ne lɔɔd ε, ne mɛkok e metan zenɔɔ bɛmɛyaka. É mbɔ'ɛ, nyɛ namɛt é mɔɔ buku nasaaa ne lɔɔd ε «tɔɔɔ» ne embee esesɛɛ, ne edhuud ee mezo mɛ di edjɛ ε. **5** Tin, bhata-bhwoob'ɛ nabe é ne ekwyala din. Etɛp e syela bhii din ε tak nabe é: «Boo ghaada Bhabhilɔn, nyɛɛg boa mezo ne embee esesɛɛ e di eesɛɛ kɔ bɔs ε djas.» **6** Mɛ naabee náá, moma mezo tak nadi é, tɔ elangi e ghiya bot ε Zɛɛb, ne ghiya bot ε nazegóaa kɔ esu ε esosoob'ɔɔ ne Yezu ε. Bea mɛ nabee nyɛ ε, mɛ naadyeebadjoka εbuepɛ. **7** Tin, fofop eezɛke ne nam náá: «Étɛp yé wɔ di edjoka? Mɛ waatel wɔ etɛp di syela dum ne moma yak, ne tit di ebɛp nyɛ yenɔk, mot di ne elo eten ne ebá, ne melak kam yenɔk. **8** Tit wɔ di ebee yenɔk nadi é ne tsik, nenak yak, nyɛ tokapɛ ne tsik. Nyɛ goka é ne ɛwɛyis tɔ boo guk na dim-dim di ààbɛ ne esik ɔ, tin, nyɛ waagóaa, bot ε di kɔ bɔs di náá min mɔɔ dinaa ààpaakwyala kɔ mɛkana mɛ tsik kana bhwak ne ɛkusɛl ɔ, bɛ waadjoka beea bɛ aabee tit ε. Etɛɛ

náá, nye nadi sok é ne tsik, nenak nye eezegwye, tin, nye waabaatuula.» (Abyssos g12) **9** «Wak, ye goka é mot di ne metselal ne etsorj. Elo eten ne ebá binek e metsok meten ne ebá ee moma yenok di ndiidel kɔ tak e. Ye baalyaal é bemekoozi meten ne ebá. **10** Pe tɔ bemekoozi me tak, beten naazegwye. Nenak ngɔt e kalik kɔ bóó mekoozi. Mot aadi mekoozi me yii eten ne ebá ɔ, dinaa ààpazyɛ. É sok nye aazyɛ e, nye aanàkwaadyeebabɔya. **11** Tit nabe é gheɲ sok, kadi mos náá, nye tokape e, nyeɲ nye emet e di mekoozi me eten ne elɛl. Nye é pe e ngɔt tɔ sama bemekoozi meten ne ebá, tin, nye moo aagwye. **12** «Melak kam wɔ bee yenek, ye é bemekoozi kam, bemekoozi me tak dinaa ààpadilaa kɔ mebhóó me mekoozi mɔɔ. Tin, be waabela eghɛɲ ekɔk é ewala wat ne tit yenok. **13** Bɔɔ djas é ne esimza wat, be epedje ghwyil ne mebwala mɔɔ ne tit. **14** Be waaduu ne mɔn bhata, tin, mɔn bhata é waakwak be. Etɛɛ náá, nye é Gheɲ e beghɛɲ, nye é Mekoozi me bemekoozi. Deenek, nye waakwak be ne bot be djas nye nazedjóo ne esée ɔ, bot e di sosoob ne ne ɔ.» **15** É di'enek, fofop eebaake ne nam náá: Medhii me wɔ bee yenek, é di moma meɔɔ di yenek, ye é bot e bɔs, ye é medhuu me bot e medhik djas zenɔɔ elii. **16** Melak kam, ne tit ee wɔ bee é, be waabhina moma meɔɔ. Be waadjii nye ekum djas, tin be waanɛɛɛɛ nye «syɛɛɛ» ààbe ne ekaad, be waade epuud be, epuud aabwak e, be waamwas ye tɔ du. **17** Etɛɛ náá, Zɛɛb naawa tɔ ebhum lyem bɔɔ, egwyes esa ekwosak e le. Tin, bɔɔ djas é waagwakel náá be nɔɔ ghwyil ne ekukuma bɔɔ da be é sa mesa e tit ne ye. Kɛkum ewala dinaa esa di kwyala tɔ mekana e Zɛɛb aasael e. **18** «É di'enek, moma ee

wə bee'aak, ye é boo ghaada di ekək kə bəmɛkoozi mɛ bəs
ɔ.»

18 Bhii tak, mɛ eezɛbee dhiiti fofop edus tɔ gwoo sul si.
Nyɛ nabɛ é nɛ boo ghwyil, tin, duma ye nadi edjɛ mɛkas
kə ɛko ɛ bəs djas. **2** Nyɛ naazɛkim nɛ mɛghaaz djas: «Ye
eewyɛɛza, ye eewyɛɛza, boo Bhabhilon eewyɛɛza! Nenak,
ye moo é di embee sisim di ɔ. Ye moo é mɔɔ di embee
sisim djas di kɛsɔwa ɔ. Ye moo é pɛ kyee enen nɛ bɛtit di
nɛ edhuud di ààdjɛ gwyɛs ɛbee ɔ, di ɔ. **3** Membyak djas di
kə ɛko ɛ bəs ɔ naadɛ mɛnyok mɛ vin mɛ mɛmbɛɛ mɛzɔ.
Bɛmɛkoozi mɛ bəs'ak naazɛso nyɛl tɔ mɛzɔ bɛ nɛ nɛ. Tin,
bot ɛ di ebɔmsa esonok kə ɛko bəs'ak naazɛvu kə ɛsu é
kwyɛl nyɛ nadi nɛ ye nɛ esa e ghonj dhaa nyɛl ɛ.» **4** Bhii
tak, mɛ eebaagwak dhiiti gwood nadi edus pɛ tɔ gwoo,
eke náá: «Wyiska tɔ lɛ, bot ɛ mbyak'am, bi ɛzɛkɛbeɛaa d́aa
bot ɛ di sama nɛ nɛ tɔ mesyem mɛ ɔ, etɛɛ náá, bi needi
ààbee eboo mezuk mɛ nyɛ aaboma nɛ ye ɛ. **5** Etɛɛ náá,
mesyem mɛ beega yak kə yii eekum pɛ tɔ gwoo. Deenek,
Zɛɛb ààpadjisa embee mɛsa mɛ. **6** Saka nɛ nɛ tyee wat
nɛ d́aa nyɛ nasa nɛ bɛdhiiti bot ɛ, nyɛ goka é nɛ ɛboma
nɛ ye tyee é sok ebá nɛ d́aa nyɛ nasa bot ɛ. Lwoodalka
mɔɔ buku ye nɛ mɛnyok mɛ di enyan dhaa yii nyɛ nadjɛ
nɛ bɛdhiiti bot ɛ. **7** Zukeka nyɛ, boo mezuk nɛ esa náá,
nyɛ é di tɔ boo ghonj aadjala nɛ duma nɛ ghonj nyɛ nadi
nɛ ye ɛ. Tin, nyɛ nadi eke nyɛ ɛmet náá: “Mɛ é wak ɛ
d́aa moma mɛkoozi, mɛ tok kus moma, mɛ aanàkwaabɔt
ɛpum.” **8** Dum nɛ tɛp tak ɛ, eboo mezuk djas nazɛɛɛgaa
étɛp'ɛ, ye waasoaa nyɛ é nyɛl e dwoo wat: ɛbɛ di gó bot
ɛ, ɛpum nɛ pwom edee. Nyɛ waagóaa é nɛ du etɛɛ náá,

Gheŋ Zeeb mot mebwala é pée nye.» **9** Bemekoozi me bɔs'ak bot e naseega goŋ ne ne, ne emyaala ne esa e ghón be ɔ, be waadje megwyɛ, be waakel membɔ kɔ elo é sok be waabee eguluk ebyet pe eko ghaada be dik e. **10** Be waatyaa etsetape éteɸ bwoo boo mezuk ghaada aaboma ne ye e. Tin, be waadi eke náá: «Mezuk! Ha mezuk! Ho Bhabhilɔn, boo ghaada ne mebwala! Ewala wat edjala etee náá, wɔ neeboma ne yɔ feŋ!» **11** Bot e mebm nadi kɔ eko e bɔs ɔ, nabaadje ne elɛka kɔ esu e le. Etee náá, ye tokape ne mot àakabaabom esa e mebm mɔɔ: **12** Lɔɔd, ekok é be di esa epata ye e, mekok me metan, meyaka, ne ekaad di edjóaa len, mbée ekaad na tɔɔbelaa zenɔ ekaad di djóaa swa e, membi me ele di àabelaa mbes e, membi me esa djas nasael ne medje e zok e ne ele e metan, esa nasael ne gwooz na tɔɔbelaa di djóaa blɔɔz e, ne eghwooz neghu ne mbée mekok, **13** Nadjebe, ne bedhiiti esa di ekobelaa edee ne ye e, ne bemananas, ne mbi menanas di edjóaa Miid, zenɔ ne ɔɔɔ e, bemenyok me vin, mul, faalin, kɔkɔ bhisa di edjóaa ble e, engombe ne etaa, eyaaga ne embem yaaga, ekwom ne bot e membok. **14** «Bot dyeebake e náá, membi esa djas wɔ nadi ne ye gwyes e, moo àakabe pe daa lɔ, mevu djas ne esa bɔ e ghón djas tokape, tin, bot e aanàbaabee e ye!» **15** Bot e mebm me nazevu kɔ esu esa e mebm ee be nadi ebomsa pe tɔ ghaada tak e, be waatyaa é etsetape ekaab feŋ di náá, ye é ye e. Be waadje ne elɛka. **16** Tin, be waadi eke: «Ha mezuk! Ha mezuk ne boo ghaada! Nye nabebɔt é ekaad di edjóaa len e, ne mbée ekaad na tɔɔbelaa, nyel'e nadi é dipela ne mevunga me lɔɔd, mekok me metan zenɔ

bemayaka. **17** Tin, tɔ mɔɔ ɛwala wat mɛvu menek djas tokapɛ!» Komanda mɛsuwa, nɛ bot di etɔ mɛdjoŋ tɔ tak ɔ, nɛ bot ɛ di esa mɛsa pɛ tɔ boo dii mɛsɔn ɔ, zɛnɔɔ bot djas di ebela efute tɔ mɛsa e boo dii mɛsɔn ɔ, bɔɔ djas nadi ɛ etsetaɛpɛ. **18** Bɛ nadi edjoka ɛ sok bɛ nabee eguluk e ghaada bɛ nadik ɛ: «Yaa kwaabi ghaada nadi egekaa nɛ ghaada yak!» **19** Bɛ nadi eso bɛsyɛ kɔ lo, edji, elɛka, ekim nɔ́á: «Ha mezuk, Ha mezuk nɛ boo ghaada! Ye ɛ dum nɛ ekuma bɛ ɛ bot djas nadi nɛ bɛmɛsuwa kɔ boo dii mɛsɔn ɔ navu. Tin, e ɛwala wat mɛvu menek djas tokapɛ!» **20** Gwoo myaala dum nɛ esi ghaada! Bɔn ɛ Zɛɛb, bot ɛ lwoma nɛ bɛngoolɛl-mɛkpa Zɛɛb myaalaka. Etɛɛ nɔ́á, Zɛɛb eepɛɛ nyɛ dum nɛ mɛsa eɛ nyɛ nasa ɛ! **21** Wɔ gwaa, dhiiti fofop mɛbwala zɛnɔɔ boo ɛkok dɔ́a ɛkok ɛ bɛ di esii ble nɛ yɛ, mwas tɔ boo dii mɛsɔn eke nɔ́á: «Yɛ deenek ɛ boo ghaada ɛ bhabhilɔn aamwasaa nɛ ghwyil djas, tin, bot ɛ aanàbaabee ɛ yɛ! **22** Bot ɛ aanàbaagwak pɛ daa lo, ebwoma e bot ɛ di ebwom ngɔmbi ɔ, elɔɔ toŋ, etii mɛdjɛɛb. Tin, bot ɛ aanàbaabɛla membi mɛ bot djas di esa mɛsa e mɛmbɔ ɛ, bot ɛ aanàbaagwak ɛtap ɛkok ɛ di esiiɔɔ ble nɛ yɛ ɛ. **23** Mɛkas mɛ elama aanàbaadi pɛ yɔ, bot aanàbaagwak bhyeed ɛ bot aalɔɔ nɛ ɛbá ɔ. Ɛtɛp tak ɛ di nɔ́á, bot ɛ nadi ebɔmsa esa bɔɔ nadi ɛ bɛghɛŋ kɔ bɔs, mɛsimba mɔ nakɔɔ bot ɛ bɔs djas.» **24** Ye ɛ kɔ ghaada bhabhilɔn ɛ ghiya bɛngoolɛl-mɛkpa Zɛɛb nɛ yii bɔn Zɛɛb nasee, ghiya bot djas nagóaa kɔ ɛko ɛ bɔs ɔ, naasee.

19 Bhii tak, mɛ eezɛgwak dhiiti gwood elii pɛ tɔ gwoo tyee bhyeed ɛdhuu ɛ bot, gwood tak nadi eke ɛ: «Aleluya! Duwalka Ghɛŋ, tsik, duma nɛ mɛbwala ɛ nɛ Zɛɛb'enaka. **2**

Epée be é tseetse ne piki! Etée náá, nye eekwyesal moma
 na ghaa mezo dje sos, moma nadi epul bos ne mezo me o.
 Nye nawa nye é fey é étep nye naagó bot e mesa me.» **3**
 Be naabaazeke náá: «Aleluya! Duwalka Gheñ! Eguluk boo
 ghaada nadi edyak é ye epebyet kom-kom!» (aiōn g165) **4**
 Tin, Bepaa mekam membá ne ená zenō edjema ená di
 ne tsik o, naazezghaaga bhwoob si, da kwyit mebonj étep
 eduwal Zeeb, mot di ko bóo mekoozi o, be eezeke: «Amen!
 Aleluya! Duwalka Gheñ!» **5** Wo gwaa, dhiiti gwood zegék
 pe kyee bóo mekoozi nadi yenek: «Duwalka Zeeb'enaka,
 biyo bot e mesa me djas, biyo bot e di elooba ne ne o,
 bot e mbyok ne bot e di àadi bot e mbyok o». **6** Bhii
 tak, me eezegwak dhiiti gwood ebam tyee bhyeed bot
 e ebupe, bhyeed tak nadi eswak e dáa eboo mesok,
 dáa eboo beghele eko. Ye nadi eke e: «Aleluya! Duwalka
 Gheñ! Etée náá, Gheñ, Zeeb Mekake yenaka eezekoobal
 eyon e le o! **7** Dhjoomyaalaka, dhjoodika ne memyaala,
 dhjooduwalka nye! Etée náá, ewala ebyon ebá e Mon bhata
 eezedjala. Deenek, myel moo é nye ezeekomsa. **8** Be eedje
 nye mbee kaad len na kas-kas àapuza ne dhiiti sonok.»
 Kaad len tak lyaal é mesa me epiki e bon Zeeb. **9** Fofop
 eezeke ne nam: «Kwyla: memyaala ne bot e nadjóaa
 étep ebela di e ebyon ebá e Mon bhata o.» Bhii tak, nye
 eebaazeke ne nam náá: «Ye é tin e etete mekpa me Zeeb.»
10 Me naazezghaaga sok bhwoob'e kwyit mebonj si étep
 eduwal nye, tin, nye eezeke ne nam: «Nàsa deenek! Me é
 mot-mesa dáa woy, ne bon nyoog di eke to esosoob ne
 etssetse Yezu natel e. Ye é Zeeb e wo di egoka ne eduwal.»
 Etssetse Yezu natel e, ye é sisim di edje mbee esiiza etep

be bengooel-mekpa Zeeb di egoola ε. **11** Bhii tak, me
 eezabee gwoo bejel, wo gwaa, yaaga na puu zetuula. Tin,
 mot nadi ko yaaga tak o, din ε le nabe ε Sosoo ne Tseetse,
 nye ne pee bot, nye lumla deeb'e to epiki. **12** Mis me nadi
 ekas ε daa ngel du, nye nadi ε bete ne ekoto beghen ko
 lo. E nyel'e nadi ε ne ekwyla din dinaa bot aagu esuk
 ε tak, ye di aadi nyey emet o. **13** Ye nabe ε, nye naabot
 ndjookuwa «nyololo» ne ghiya e tak. Din ε le ε: «Mekpa
 ε Zeeb». **14** Medhuu me esodja djas di pe gwoo o nadi
 edu nye pe bhis, bon djas ko eyaaga na puu, be nabe ε
 be eebot mbee ekaad na puu nasael ne Len ε, aabe ne
 edhuud. **15** Pel na zo-zo nadi ewyis to nuub'e, etep ego
 bot ε medhik. Nye waadjeed bot ε medhik ne mo sek
 ghwooz. Nye waatwaal ebhum leze to mo syaala menyok
 me vin ebuk ε Zeeb Mekake ε. **16** Tin, ko ndjookuwa ye,
 ne ko do'e nabe ε ne ekwyla din: «Mekoozi bemekoozi,
 Ghen e beghen.» **17** Bhii tak, me eezabee fofop ngot titel
 pe to gwyes. Nye naazekim elyelope ne enen djas nadi
 edhaa etsetape pe to gwoo o naa: «Dhaka, seega etep
 boo ebyon ε Zeeb! **18** Dha deka epuud e bemekoozi, ne yii
 eboo ekukuma esodja, ne yii beghen, ne epuud eyaaga ne
 yii bot ε di ebep ye o, epuud e bot djas, bot ε di peka o
 neghu e ekwom, bot ε di ne mbyok neghu bot ε di aabe
 ne mbyok o.» **19** Bhii tak, me eezabee tit, bemekoozi me
 bos'ak ne medhuu me esodja, seega etep elumela deeb
 ne mot nadi ko yaaga, ne edhuu esodja be o. **20** Tin, tit
 naazemetaa, doo ne embee bengooel-mekpa Zeeb nadi
 esa mesimba ε mis me etep esa naa, bot ε nadi be eezewaa
 geka tit o, bot ε nadi eduwal ekpaka naghise ye o wo ze.

Tit ne embee bengoolet-mekpa Zeeb yenok, naamwasaa boɔ ekuu to tok boo du mesii na goo-goo. (Limnē Pyr g3041 g4442) 21 Bot e nabwak o djas naagóaa ne pel nadi ewyis to nuub mot nadi ko yaaga yenok. É di'enek, enen djas naazede epuud boɔ.

20 Bhii tak, me ezebee fofop ngot edus pe to gwoo, nye nadi é ne sap guk na dim-dim di ààbe ne esik e ne boo kel ghwooz e mbo. (Abyssos g12) 2 Nye eezemet dhalaghon, nyɔ na mwa, ye kwyel elee dim mot mekon neghu Satan. Wo gwaa, nye zekol nye, lo nye é mbok pe nye aakedi membu mil wat e. 3 Bhis fofop naloo nye to guk na dim-dim di ààbe ne esik e, nye eezekool ye ne sap, nye eezetinal boo eturja pe eko tak, kel luk etee náá, dhalaghon needi àabaasuu esa náá, bot e medhik wo ze, kekum é ghej membu mil menek aadjaala e. Bhii tak, nye waawyselaa etep ba moɔ ewala. (Abyssos g12) 4 Bhii tak, me ezebee mebhoo beghen, bot e nadi mendiidel ko tak o naabela ghwyil epee e bot. Me naabaabee esisim e bot e natsaakaa ko esu e esosoob boɔ dum ne etsaetse Yezu natel ne bengoolet e mekpa e Zeeb ne mekpa e Zeeb. Bot binok nabe é àaduwal tit ne naghise ye, be nabe é àabela geka tit ko ebhata-bhwoob, àakobe-beak é mbo. Be naabela tsik, ne ekok sama ne Klisto membu mil wat. 5 Bedhiiti bot e nagwye o, nabe é àabula e tsik esok ne membu mil wat yenek ne si. Ye é egom e bot goma meken. 6 Memyaala ne bot e Zeeb nagom é egom e meken o. Tin, esyee e bhooa tokape ne ghwyil ko loo. Deenek, be kadi é beghaa-Zeeb e Zeeb ne yii e Klisto, be aakok sama ne Klisto membu mil wat. 7 É ghej membu

mil wat yenek aadjala ε, Satan aawysiselaa é mbok, **8** nye waató kekóo bot ε mēdhik djas di kó etuma ená e bós o, ye kwyel élee Ghóog ne Maghoogh. Nye aaseeg be éterp eduu tuub. Be aadi é ebupe dāa besye engwoob boo dii mēsōn. **9** Be eezewyeza kó eko ε bós djas ε. Be eezekii sum di bot ε mbyak Zēb boma, ghaada Zēb di ekwyel ε. Tin, du ezēdus pe tó gwoo, bhis tak ye eezedik be. **10** Wó gwaa, dim mot mēkōj, mot nadi ekóo be o, eezemwasaa tó tok du mēsii na goo-goo pe kyee tit ne embee bengoollel ε mēkpa ε Zēb be di o. Deenek, be aadi zukaa mwos ne pum kōm-kōm. (aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) **11** Bhii tak, mē eezēbee boo bóó beghej na puu, ne mot ndiidel kó tak. Gwoo ne bós naazēdiib sok bhwoob'ε, mot nabe é ààkabaabee be. **12** Bhii tak, mē eezēbee bot ε nazegwye o, bot di ne mbyok ne bot ε ààdi ne mbyok nabe é titel sok bóó beghej. Tin, bēmēkana naazēdiiaa, wó gwaa, dhiiti mēkana zēbaadiiaa, yenek nabe é mēkana mē tsik. Bot nazegwye o, napéēaa ε dum ne sa be nasa ε, dāa ye nazekwyalaa tó bēmēkana ε. **13** Boo dii mēsōn naazēbulal bot ε nagwye tó tak o, wó gwaa, esyee ne zula bot ε nazegwye o, zēbulal yóo pe. Deenek, mot ne mot naapéēaa dum ne sa nye nasa ε. (Hadēs g86) **14** Tin, esyee ne zula bot ε zegwye o, zokazemwasaa tó tok du. Tok du tak é esyee bhóoba. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) **15** Deenek, mot djas nadi ààbe ne din kwyala tó mēkana mē tsik o, naamwasaa tó tok du. (Limnē Pyr g3041 g4442)

21 Tin, mē eezēbee gwoo na bes ne bós na bes. É di'enek, gwoo nadi é mēken ne bós nadi é mēken é naadiib, boo dii mēsōn nabe é ààkabaadi tak. **2** Bhii tak, mē eezēbee

ghaada na dɛɛ, Yeluzalɛm na bes Zɛɛb nadhis ɛ edus pɛ tɔ gwoo. Ye nabe ɛ ye moo babeega dɔ́a moma zekomsa ɛtɛp nye neekɛboma nɛ ngom'ɛ ɛ. **3** Mɛ naagwak dhiiti lyel-lyel gwood eedus pɛ kyee bóó mɛkoozi eke: «Nenak, di Zɛɛb di ɔ moo ɛ́, ɛ́ di wat nɛ bot! Nye aakadidi ɛ sama wat nɛ nɔɔ, deenek, bɛ aakadi ɛ́ bot bɛ. Tin, Zɛɛb nyey ɛmet aadi ɛ sama nɛ nɔɔ. Nye aadi ɛ́ Zɛɛb'ɔɔ. **4** Nye waasujal mirjal mɛ mis mɔɔ. ɛsyee aanàkabaadi tak, pil aanàkabaadi, ààbɛ nɛ elɛka, ààbɛ nɛ mezuk. Deenek, esa ɛ namwa djas aanàbaadi tak.» **5** ɛ́ di'enek, mot di ndiidel kɔ bóó mɛkoozi ɔ naake: «Nenak yak, mɛ ɛpekus esa na bes.» Bhii tak, nye eezɛke: «Kwyla dɔ́a, ɛtɛɛ náá, mɛkpa mak ɛ́ ɛtsɛtɛɛ, ye goka ɛ nɛ ɛwaa ɛbwaalel e tak.» **6** Nye eebaazɛke: «Yɛ eezesaɛl! Mɛ ɛ́ Alfa nɛ Omegha, mɛkɛn nɛ mɛsik. Mot ɛ́ di nɛ gwyɛs mɛdii ɔɔ, mɛ aadjɛ nye mɛdii di edus tɔ sɔɔgɔ di edjɛ tsik ɛ, ààbwaal dhiiti sonok nɛ nɛ. **7** Mot aakwak ɔɔ, mɛ waadjɛ nye esa e lyak binek. Mɛ aadi ɛ́ Zɛɛb'ɛ, nyey kadi ɛ́ mɔ́n'am. **8** Yɛ kabɛ betsabel ɔɔ, bot ɛ́ di ààkɛ tɔ esosoob ɔ, bot ɛ́ di egó bot ɔ, bot ɛ́ di ekus ɛzɛm ɔ, bot ɛ́ mɛzɔ, bot ɛ́ mɛlyeeb, bot ɛ́ di eduwal bɛnaghise ɔ, nɛ bot ɛtsal djas, bɛ waamwasaa tɔ boo tok du di nɛ mɛsii mɛ na goo-goo, ye ɛ́ di ɛsyee yii bhɔɔba.»

(Limnɛ Pyr g3041 g4442) **9** Fofop ngot tɔ efofop ɛtɛn nɛ bebá, nadi nɛ ebuku ɛtɛn nɛ ebá lwoodela nɛ eboo mezuk mɛ mɛsik ɔ, eezɛke nɛ nam: «Dha, mɛ aalyaal wɔ dhɛɛga, mwaa Mɔ́n bhata.» **10** Sisim naazɛmɛt mɛ. Wɔ gwaa, fofop zetó nɛ nam kɔ dwol dhiiti boo ɛtsok na vyɛɛg-vyɛɛg. Nye naatel mɛ ghaada e dɛɛ, Yeluzalɛm nadi edus pɛ tɔ gwoo, ɛɛ Zɛɛb nadhis ɛ, **11** ye nadi ɛ́ nɛ duma ɛ Zɛɛb, ɛkas

ε λε nadi enɔŋel é ekok me metan di edjóoaa yaspe ε,
 djhaaz-djhaaz dáa ekok ε metaadak. **12** Ghaada tak nabe é
 to boo peeb, ne meniel kam ne ebá, eniel ne eniel nadi
 é ne fofop ngot ebaal ye. Deenek, ko meniel me tak, ye
 naakwyalaa min me membyak kam ne ebá bot ε kyee
 dik Yisalael. **13** Deenek, é epap tak, ye nabe é ne meniel
 mel-el-el. Pe edjem ε dwo el-el, pe esila dwo el-el, pe eko
 ε bos el-el, pe kye bos el-el. **14** Epap e peeb ghaada tak,
 nasumaa é pe ko mekok kam ne ebá, ko mekok me tak, ye
 nadi é ne ekwyala min me bot ε lwoma kam ne bebá ε
 Mon bhata. **15** Fofop nadi elii ne nam o, nabe é ne mo le
 ghwaazok nasael ne lood ε é mbo, mesa me mo le tak
 nabe é, étep egek medjaa me ghaada, epap ne meniel me
 tak. **16** Medjaa me epap e ghaada tak djas nadi é djala.
 Tin, fofop nagek ghaada é ne le ghwaazok'ε: medjaa me
 tak nabe é, esitade bemil kam ne bemil ebá, mebok me tak
 nabe é esitade bemil kam ne bemil ebá, mevyeg me tak
 nabe é esitade bemil kam ne bemil ebá. **17** Fofop naazeg
 mepip me pap, ye nabe é ekude dhet ne mekam mená
 ne ená. Nye nagek ye ε, ne sa bot di ezye ne egek sok ε.
18 Tin, peeb nasumaa é ne mekok me metan di edjóoaa
 yaspe ε. Ghaada nyey emet nasumaa é ne tete lood di
 ààpuuza ne dhiiti sonok ε, edjhaazepe dáa metaadak. **19**
 Ghus zumal epap ghaada tak nasanaa é ne membi me
 mekok me metan djas. Yii ghus zumal meken nabe é ne
 mekok me metan di edjóoaa yaspe ε, yii boba nabe é
 ne mekok me metan di edjóoaa safiid ε, yii el-el nabe é
 ne mekok me metan di edjóoaa aghat ε, yii ená nabe é
 ne mekok me metan di edjóoaa emelood ε. **20** Yii eten

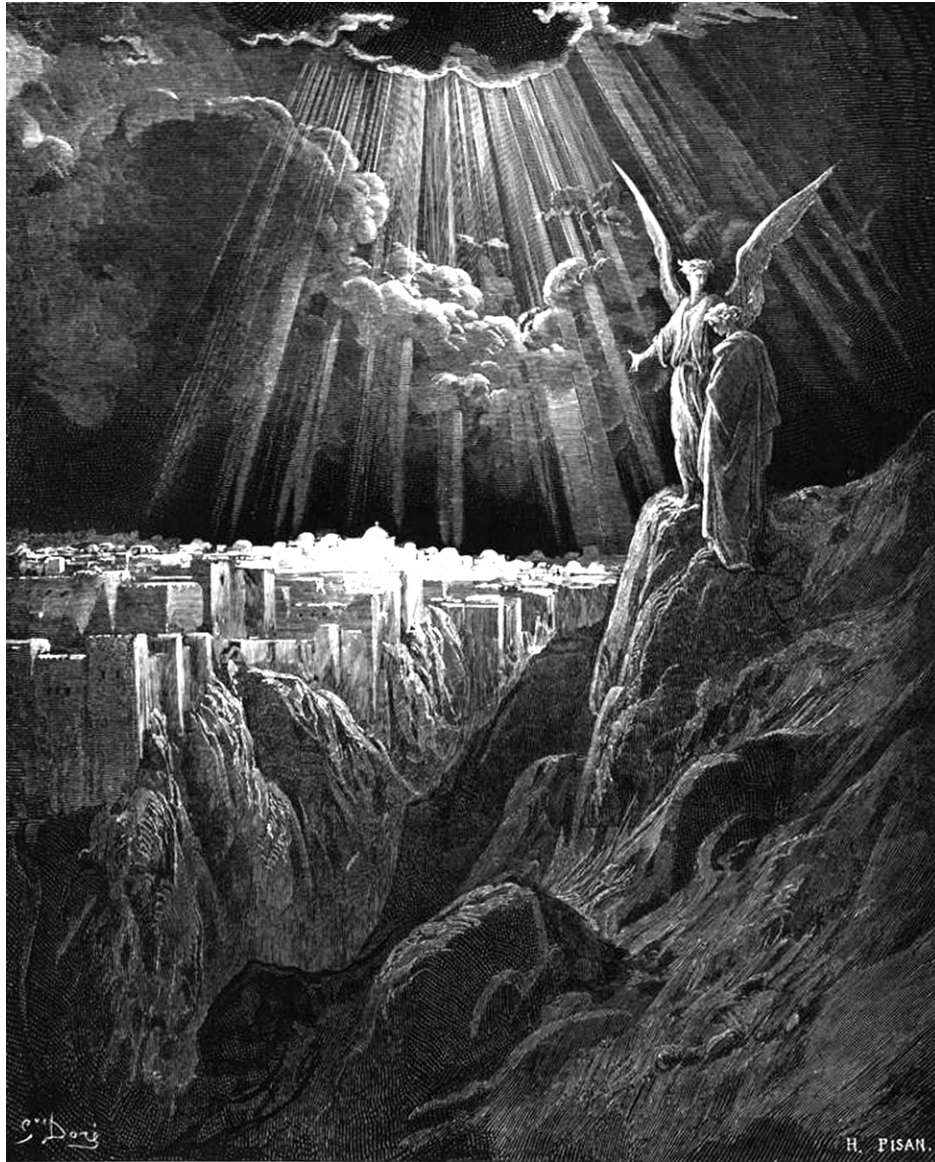
ne mekok me metar di edjóaa oniks ε, yii eten ne wat
ne mekok me metar di edjóaa Saaldwan ε, yii eten ne
ebá ne mekok me metar di edjóaa Kiilzolit, yii eten ne
elél ne mekok me metar di edjóaa Beelil ε, yii eten ne
ená ne mekok me metar di edjóaa topaaz ε, yii kam ne
mekok me metar di edjóaa Kiilzopaalas ε, yii kam wat
ne mekok me metar di edjóaa Tulkwaaz ε, yii kam ne
ebá ne mekok me metar di edjóaa ametist ε. **21** Meniel
kam ne ebá binek nabe é bemeyaka kam ne ebá. Eniel ne
eniel nasael ne mayaka wat. É di bot djas di esεga tó boo
ghaada o, ye nasael é ne tete lóod di ààpuuza ne dhiiti
sonok ε, edjhaazepe dáa metaadak. **22** Me nabe é ààbee
ndjaa Zεeb tó ghaada tak, etεε náá, di edεε Zεeb e ghaada
tak é Gheη, Zεeb Mekaake dɔɔ ne Mɔn ε bhata. **23** Ghaada
tak tok ne gwyes mekas me gwyes neghu mekas me ngon,
etεε náá, duma Zεeb nadi ekas, Mɔn bhata é di lama ye.
24 Ekyee medhik é waake si mekas me, bemekoozi me bɔs
é waazye ne ekum bɔɔ. **25** Tin, meniel me ghaada aadi é
mbek tu dwoo. Deenek, ye aanàkabaadiyalaa etεε náá,
εgwyitok aanàbaagwyiidela. **26** Be waazye ne duma ne
duu ekyee medhik. **27** Deenek, ye tok ne sa wat edhuud
aani tó ghaada tak, ààkobe bot ε di ne embee mesa o
neghu bot ε etsal. É di'enek, bot aani tó ghaada tak o, ye é
aadi é bot ε min mɔɔ di kwyala tó mekana me tsik me
Mɔn bhata o.

22 Bhii tak, fofop naazelyaal me dii tsik nadi edjhaazal
dáa ekok ε metaadak ε, ye nadi ewyis é tó bóó mekoozi
Zεeb ne Mɔn Bhata. **2** Dii tak nadi edhaa kuku ghaada. Le
tsik nabe é pak membo me medhii membá. Le tak nadi

edje bhum esok kam ne ebá tɔ mbu wat, deenek, sok wat tɔ ngon wat. Tin, eka e tak ε di edje tsik ne ekyee medhik.

3 Ye aanàkabaadi ne dhiiti sonok di náá, ye waabela mbee baka Zεεb ε. Bóó məkoozi e Zεεb ne Mɔn bhata aadi é tɔ ghaada tak. Tin, bot ε mεsa ε Zεεb ε waaduwal nye. **4** É di'enek, be waabee εbhwoob ε lε, din ε lε aadi é kwyala kɔ ebata-bhwoob bɔɔ. **5** Pum aanàkabaadi tak, bot ε aanàkabaadi ne gwyes ngel lama, neghu mεkas mε gwyes. Etεε náá, Gheɲ Zεεb aasa náá, mεkas mε di kɔ bot ε mεsa mε, é di'enek, be aakɔk kɔm-kɔm. (aiɔn g165) **6** Bhii tak, fofop eezeke ne nam: «Mεkpa mak é mεkpa mε etseetse di egoka ne ewaa εbwaalel ε. Tin, Gheɲ Zεεb, mot di edje etsoɲ ne bengoolεl ε mεkpa ε Zεεb ɔ nadhis fofop'ε éteɖ εlyaal ne bot ε mεsa mε, sa di náá ye aanàbɔya ne esael ε.» **7** «Yezu eezeke: Gwaka, mε moo aazyε! Mεmyaala ne bot ε di elooba ne mεkpa natelaa di tɔ mεkana mak ε!» **8** Mam Zarɲ, mε naagwak, mε naabee etεɖ bak. Bhis mε nagwak ne εbee ε, mε naazεghaaga si sok bhwoob fofop mot natel mε esonok binek éteɖ mε needuwal nye. **9** Tin, nye eezeke nam: «Nàsa deenek! Mε é mot-mεsa dāa wɔy, dāa bɔn nyoog, bengoolεl ε mεkpa ε Zεεb, dāa bot djas di elooba ne mεkpa di tɔ mεkana mak ε. Ye é Zεεb ε wɔ di egoka ne εduwall!» **10** Bhii tak, nye eebaake: «Sa wɔ ààsyel mεkpa natelaa di mεkana mak ε. Etεε náá, ewala nabe náá, esa bak aasael ε, moo kunaa. **11** Mot di esa εbiyo ɔ, gheesa εbiyo, mot di ne edhuud ɔ, di tɔ ye edhuud. Tin, mot di esa enεm esa ɔ, gheesa enεm esa, mot di tɔ e dεε ɔ, gheedi tɔ edεε be.» **12** «Gwaka: Mε moo aazyε! Mε aazyε ne efute éteɖ edje mot ne mot dum ne mεsa

me nye nasa ε. **13** Me ε Alfa ne Omegha, mot meken ne mot mesik, eken ne esik.» **14** Memyaala ne bot ε di egwyii ekaad boɔ ɔ, etee náá, be waabela ze ede bum le tsik, da be ε eni to meniel me ghaada. **15** Tin, pe kel, ye ε ne bot ε di ne mefulu dáa be bebhye ɔ, bot ε melyeeb, bot ε mezo, bot ε di ego bot ɔ, bot ε di eduwal benaghise ɔ, zenɔ bot djas di ekwyel mekɔɲ ne elee eleɲ etsal ɔ! **16** «Mam Yezu, me naadhis fofop'am etep ekelyaal bin etep bak djas dum ne ezeeɣa mendjaala. Me ε mon dha ε Dhavid, me ε kwyikwyen di ekas to melem ε.» **17** Tin, Sisim ne moma ebá epee: «Dha!» Mot di egwak ye ɔ, baake ε: «Dha!» Mot di ne gwyes medii ɔ zye, mot di ekwyel medii me di edje tsik ɔ, nye aabela ye yii toto! **18** Me lee ε tseetse ne mot ne mot di egwak mekpa natelaa to mekana mak ε náá: Mot ε bil dhiiti sonok ɔɔ, Zeeb ε waakel eboo mezuk zekwyalaa to mekana mak ε kɔ le. **19** É di'enek, mot edis dhiiti sonok to mekpa natelaa di ekwyla to mekana mak ɔɔ, Zeeb ε waadis ye ekee bhum le di edje tsik ɔ, dɔɔ ne to ghaada na dee di kwyla to mekana mak ε. **20** Mot di elyaal tseetse etep bak ɔ, lee ε: «Iyoo», «Me moo aazyel!» Amen! Dha, Gheɲ Yezu! **21** Betka náá, enem ne embee e Gheɲ Yezu di ne biyɔ djas.

Bhii tak, me eezabee ghaada na dɛɛ, Yeluzalem na bes Zɛɛb nadhis ɛ edus pɛ tɔ gwoo. Ye nabe ɛ ye moo babeega dɔa moma zekomsa ɛtɛp nyɛ neekɛboma nɛ ngom'ɛ ɛ. Mɛ naagwak dhiiti lyel-lyel gwood eedus pɛ kyee bɔɔ mɛkoozi eke: «Nenak, di Zɛɛb di ɔ moo ɛ, ɛ di wat nɛ bot!

Nye aakadidi ɛ sama wat nɛ nɔɔ, deenek, bɛ aakadi ɛ bot bɛ.

Tin, Zɛɛb nyɛy ɛmet aadi ɛ sama nɛ nɔɔ. Nye aadi ɛ Zɛɛb'ɔɔ.

ɛ Sisim Zaɲ nabee 21:2-3

Reader's Guide

Bekwil at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Bekwil at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aīdios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēse g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonymous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Bekwel---Bekwel-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luk 8:31
eLom 10:7
ε Sisim Zaj nabee 9:1
ε Sisim Zaj nabee 9:2
ε Sisim Zaj nabee 9:11
ε Sisim Zaj nabee 11:7
ε Sisim Zaj nabee 17:8
ε Sisim Zaj nabee 20:1
ε Sisim Zaj nabee 20:3

aidios

eLom 1:20
Zuud 1:6

aiōn

Matye 12:32
Matye 13:22
Matye 13:39
Matye 13:40
Matye 13:49
Matye 21:19
Matye 24:3
Matye 28:20
Malak 3:29
Malak 4:19
Malak 10:30
Malak 11:14
Luk 1:33
Luk 1:55
Luk 1:70
Luk 16:8
Luk 18:30
Luk 20:34
Luk 20:35
Zaj 4:14
Zaj 6:51
Zaj 6:58
Zaj 8:35
Zaj 8:51
Zaj 8:52
Zaj 9:32
Zaj 10:28
Zaj 11:26
Zaj 12:34
Zaj 13:8
Zaj 14:16

Mesa 3:21
Mesa 15:18
eLom 1:25
eLom 9:5
eLom 11:36
eLom 12:2
eLom 16:27
Koolet yii Meken 1:20
Koolet yii Meken 2:6
Koolet yii Meken 2:7
Koolet yii Meken 2:8
Koolet yii Meken 3:18
Koolet yii Meken 8:13
Koolet yii Meken 10:11
Koolet yii Bəəba 4:4
Koolet yii Bəəba 9:9
Koolet yii Bəəba 11:31
Ghalat 1:4
Ghalat 1:5
Efəez 1:21
Efəez 2:2
Efəez 2:7
Efəez 3:9
Efəez 3:11
Efəez 3:21
Efəez 6:12
Filip 4:20
Koləs 1:26
Timote yii Meken 1:17
Timote yii Meken 6:17
Timote yii Bəəba 4:10
Timote yii Bəəba 4:18
Tit 2:12
Ebele 1:2
Ebele 1:8
Ebele 5:6
Ebele 6:5
Ebele 6:20
Ebele 7:17
Ebele 7:21
Ebele 7:24
Ebele 7:28
Ebele 9:26
Ebele 11:3
Ebele 13:8
Ebele 13:21
Pyeed yii Meken 1:23

Pyeed yii Meken 1:25
Pyeed yii Meken 4:11
Pyeed yii Meken 5:11
Pyeed yii Bəəba 3:18
Zaj yii Meken 2:17
Zaj yii Bəəba 1:2
Zuud 1:13
Zuud 1:25
ε Sisim Zaj nabee 1:6
ε Sisim Zaj nabee 1:18
ε Sisim Zaj nabee 4:9
ε Sisim Zaj nabee 4:10
ε Sisim Zaj nabee 5:13
ε Sisim Zaj nabee 7:12
ε Sisim Zaj nabee 10:6
ε Sisim Zaj nabee 11:15
ε Sisim Zaj nabee 14:11
ε Sisim Zaj nabee 15:7
ε Sisim Zaj nabee 19:3
ε Sisim Zaj nabee 20:10
ε Sisim Zaj nabee 22:5

aiōnios

Matye 18:8
Matye 19:16
Matye 19:29
Matye 25:41
Matye 25:46
Malak 3:29
Malak 10:17
Malak 10:30
Luk 10:25
Luk 16:9
Luk 18:18
Luk 18:30
Zaj 3:15
Zaj 3:16
Zaj 3:36
Zaj 4:14
Zaj 4:36
Zaj 5:24
Zaj 5:39
Zaj 6:27
Zaj 6:40
Zaj 6:47
Zaj 6:54
Zaj 6:68

Zaṇ 10:28
Zaṇ 12:25
Zaṇ 12:50
Zaṇ 17:2
Zaṇ 17:3
Mesa 13:46
Mesa 13:48
eLom 2:7
eLom 5:21
eLom 6:22
eLom 6:23
eLom 16:25
eLom 16:26
Koolet yii Bəəba 4:17
Koolet yii Bəəba 4:18
Koolet yii Bəəba 5:1
Ghalat 6:8
Tesalonik yii Bəəba 1:9
Tesalonik yii Bəəba 2:16
Timote yii Meken 1:16
Timote yii Meken 6:12
Timote yii Meken 6:16
Timote yii Bəəba 1:9
Timote yii Bəəba 2:10
Tit 1:2
Tit 3:7
Filemōṇ 1:15
Ebele 5:9
Ebele 6:2
Ebele 9:12
Ebele 9:14
Ebele 9:15
Ebele 13:20
Pyēed yii Meken 5:10
Pyēed yii Bəəba 1:11
Zaṇ yii Meken 1:2
Zaṇ yii Meken 2:25
Zaṇ yii Meken 3:15
Zaṇ yii Meken 5:11
Zaṇ yii Meken 5:13
Zaṇ yii Meken 5:20
Zuud 1:7
Zuud 1:21
ε Sisim Zaṇ nabee 14:6

eleēsē

eLom 11:32

Geenna

Matye 5:22
Matye 5:29
Matye 5:30
Matye 10:28
Matye 18:9
Matye 23:15
Matye 23:33
Malak 9:43

Malak 9:45
Malak 9:47
Luk 12:5
Zak 3:6

Hadēs

Matye 11:23
Matye 16:18
Luk 10:15
Luk 16:23
Mesa 2:27
Mesa 2:31
Koolet yii Meken 15:55
ε Sisim Zaṇ nabee 1:18
ε Sisim Zaṇ nabee 6:8
ε Sisim Zaṇ nabee 20:13
ε Sisim Zaṇ nabee 20:14

Limnē Pyr

ε Sisim Zaṇ nabee 19:20
ε Sisim Zaṇ nabee 20:10
ε Sisim Zaṇ nabee 20:14
ε Sisim Zaṇ nabee 20:15
ε Sisim Zaṇ nabee 21:8

Sheol

Genesis 37:35
Genesis 42:38
Genesis 44:29
Genesis 44:31
Numbers 16:30
Numbers 16:33
Deuteronomy 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6

Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48

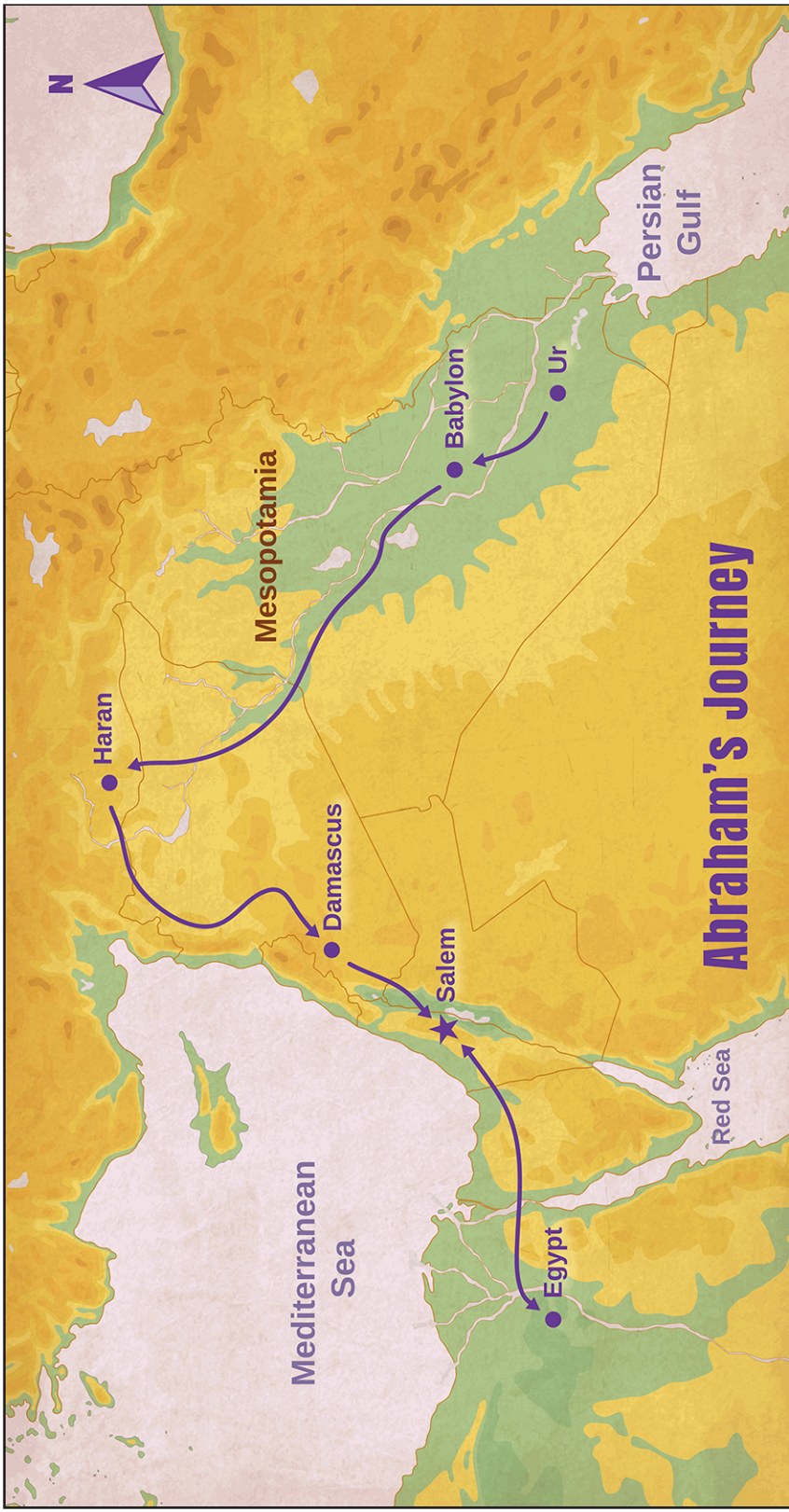
Psalms 116:3
Psalms 139:8
Psalms 141:7
Proverbs 1:12
Proverbs 5:5
Proverbs 7:27
Proverbs 9:18
Proverbs 15:11
Proverbs 15:24
Proverbs 23:14
Proverbs 27:20
Proverbs 30:16
Ecclesiastes 9:10
Song of Solomon 8:6
Isaiah 5:14
Isaiah 7:11
Isaiah 14:9
Isaiah 14:11
Isaiah 14:15
Isaiah 28:15
Isaiah 28:18
Isaiah 38:10
Isaiah 38:18
Isaiah 57:9
Ezekiel 31:15
Ezekiel 31:16
Ezekiel 31:17
Ezekiel 32:21
Ezekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Jonah 2:2
Habakkuk 2:5

Tartaroō

Pyēed yii Bəəba 2:4

Questioned

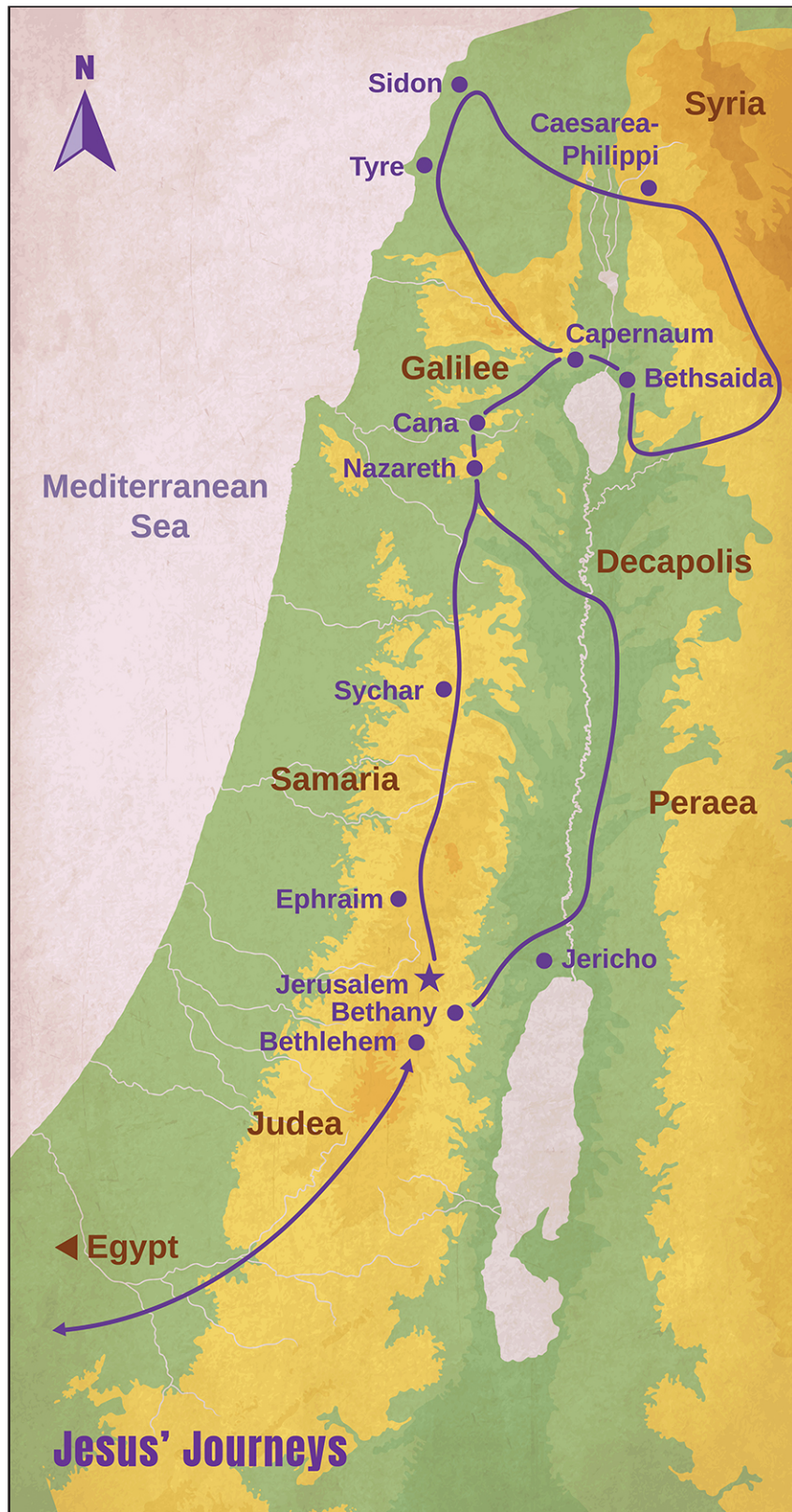
None yet noted

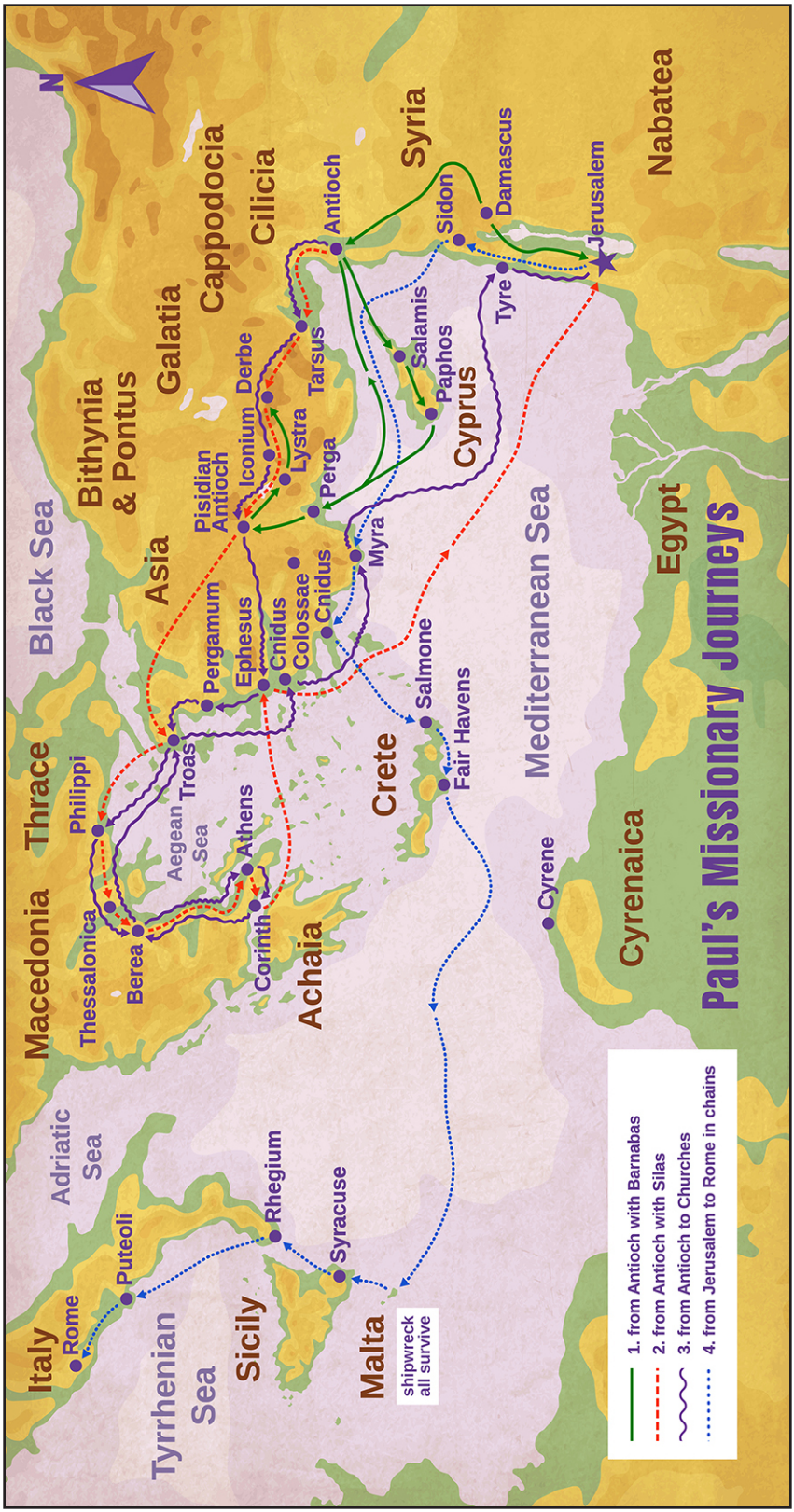
Dum ne edum e koy ne Zeeb e, Abalaam nalooba ne nijooel e Zeeb e sok nye nadjoo nye e. Wo gwak nye zeto pe kyee dik Zeeb naakek naa, nye aadje nye e.
Tin, nye naazeto, dugu pe kyee nye di eto e. - Ebele 11:8

"When Pharaoh had let the people go, God didn't lead them by the way of the land of the Philistines, although that was near;
for God said, 'Lest perhaps the people change their minds when they see war, and they return to Egypt'" Exodus 13:17

Étép tak é di náá, Séejjele Mon Mot nyey nye emet ndbe dàzye, etee náá, bot neezdi bot é mēsa mē. Nye nazyé é, zesa bot mēsa, mē ezēdjé tsik'é tyee etuud étēp bot ébuēpe.
- Malak 10:45

Ye é mam Pol, mot-mesa e Yezu Klisto. Zeeb é nadjóo me, nye é nasée me éter me needi mot-lwoma, me neegoola bin Mbee Bhaadal ye. - eLom 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophesies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Usher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

1956	Christ returns for his people
1830	Jim Elliot martyrd in Ecuador
1731	John Williams reaches Polynesia
1614	Zinzendorf leads Moravian mission
1572	Japanese kill 40,000 Christians
1517	Jesuits reach Mexico
1455	Martin Luther leads Reformation
1323	Gutenberg prints first Bible
1276	Franciscans reach Sumatra
1100	Ramon Llull trains missionaries
1054	Crusades tarnish the church
997	The Great Schism
864	Adalbert martyrd in Prussia
716	Bulgarian Prince Boris converts
635	Boniface reaches Germany
569	Alopen reaches China
432	Longinus reaches Alodia / Sudan
397	Saint Patrick reaches Ireland
341	Carthage ratifies Bible Canon
325	Ulfilas reaches Goth / Romania
250	Niceae proclaims God is Trinity
197	Denis preaches Paris, France
70	Tertullian writes Christian literature
61	Titus destroys the Jewish Temple
52	Paul imprisoned in Rome, Italy
39	Thomas reaches Malabar, India
33	Peter reaches Gentile Cornelius
	Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

Where?

When?									
Innocence			Fallen			Glory			
Eternity Past	4000 BC Creation	Fall to Sin No Law	1500 BC Moses' Law	Advent of Christ 0-33 AD	Church Age Kingdom Age	Great White Throne	New Heaven and Earth		
God	God's Perfect Fellowship John 10:30	God's Perfect Fellowship with Adam in the Garden of Eden	Living in Unapproachable Light, 1 Timothy 6:16				God's Perfectly Restored Fellowship with All Mankind in the Holy City	All Restored Acts 3:21	
		Pre-Incarnate, John 8:58	Incarnate, John 1:14	Paradise, Luke 23:43					
		Everywhere, Psalm 139:7	Indwelling Believers, John 14:17						
Mankind	Living Mankind	No Fall No Death Gen 1:31	Serving the Savior or Satan on Earth, Ephesians 2:1-5			No Hades No Dead Rev 20:3			
	Deceased Believing Mankind		Blessed in Paradise, Luke 16:22						
	Deceased Unbelieving Mankind		Punished in Hades until the final judgment, Luke 16:23 and Rev 20:13						
Angels	Holy Angels	No people Gen 1:1	Serving Mankind at God's Command, Hebrews 1:14			Lake of Fire Prepared for the Devil and his Angels			
	Imprisoned Angels	No Fall	Imprisoned in Tartarus, 2 Peter 2:4 and Jude 6						
	Fugitive Angels	No Unholy Angels	Rebelling Against Christ						
	First Beast Demon	Gen 1:31	Accusing Mankind			Mat 25:41 Rev 20:10			
	False Prophet Demon		1 Peter 5:8 and Revelation 12:10						
	Satan		Abyss Revelation 20:2						

Who?

Destiny

Bekwil at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, "*the gates of Hades will not prevail*," Matthew 16:18. Paul asks, "*Hades where is your victory?*" 1 Corinthians 15:55. John wrote, "*Hades gives up*," Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, "*Do not be afraid*," because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to "*be afraid*" because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, "*out of the frying pan, into the fire?*" Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, "*Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"* Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. "*If the first fruit is holy, so is the lump*," Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Deenek, tɔka pɛ daa bot ɛ membyak dʒas di kɔ ɛko ɛ bos ɛ, da bi ɛ kesa nɔ́á, boɔ dʒas liigel, da be ɛ di beɖjekel bam. Duuka be Zeɛb ne din ɛ Seeg, ne Mon, ne Sisim na Dee.

- Matye 28:19